

CRIMINALIA

Göta hovrätts domar rörande
Vilske, Frökinds och Vartofta
häradar samt Falköpings stad

år 1635-1650

samt Göta hovrätts beslut 1651-1675 och 1681
och sammandrag för åren 1684-1699

Lars Bägerfeldt

CRIMINALIA år 1635-1650. Göta hovrätts domar rörande Vilske, Frökinds och Vartofta härad samt Falköpings stad, samt Göta hovrätts resolutioner 1651-1675 och 1681 och sammandrag för åren 1684-1699.

av Lars Bägerfeldt.

Denna sammanställning är en fortsättning av min genomgång av rättsfall runt Falbygden i Västergötland, från äldsta tid och fram till 1699 (samt tidigare även berört det närliggande Gudhems härad fram till år 1718), vilka berör mord, dråp och dödsdomar. Hittills har tiden efter år 1634 endast redovisats summarisk samt rörande domar som upptas i Göta hovrätts register. I denna skrift sker en fördjupning av dessa mål, fast bara till år 1650 samt med tillägg av lokala rättsmål som berör mord, dråp och dödsdomar, vilka av olika skäl inte gick vidare och behandlades av Göta hovrätt för slutgiltig dom. De källor som har använts är dels häradsrätternas och rådhusrättens renoverade domböcker, dels Göta Hovrätts serie Criminalia. I mindre utsträckning har även mantalslängder och riksregistraturet använt för att komplettera personliga uppgifter.

Urvalsprincipen är alltså:

- 1) alla rättsfall som berör mord, dråp och dödsdomar,
- 2) övriga mål som behandlades av Göta hovrätt,
- 3) dock med undantag av mål som enbart berör hor och löskaläge,
- 4) tiden fram till år 1650, såvida jag inte behandlat dem tidigare,
- 5) i häradena Frökinds, Vartofta och Vilske samt Falköpings stad

Arkiv Digital

Till alla mål som har fotograferats av Arkiv Digital, finns även en länk till de berörda filerna, vilken är placerad direkt under rubriken till respektive ärende. Även rörande ett fall som gäller riksregistraturet, finns en länk till Riksarkivet.

Falköping 2020-12-03

Innehållsförteckning

FÖRORD OCH FÖRKLARINGAR..... 7

URVALET BLAND RÄTTSFALLEN	9
FORMALIA OCH PRINCIPER FÖR RENSKRIVNINGEN	12
FRÄMMANDE ORD OCH BEGREPP	14
KULTURELLA UPPGIFTER OM ALLEHANDA TING.....	30

CRIMINALIA ÅR 1635-1650..... 32

ANDERS BÖRJESSONS OLYCKLIGA DÖD - VÅDADRÅP (1634) - 1	32
OLOF ANDERSSON ANKLAGAD FÖR DRÅP PÅ BENGT ALFSSON (1634) - 2	34
NILS ANDERSSON, BOTHILD, KERSTIN OCH CARL - ÖVERFALL (1635).....	39
INGEBORG PEDERSDOTTER OCH ANDERS ANDERSSON - OTUKT (1635) - 3A	40
LARS ANDERSSON ANKLAGAD FÖR KERSTIN PEDERSDOTTERS DÖD (1635) - 3B	41
HELGE GOTBARN OCH CECILIA NILSDOTTER - EDSÖRESBROTT (1635) - 4A	42
BJÖRN TORSTENSSON - TJUV (1635) - 5	44
HELGE ASMUNDSSON - TJUV (1635) - 6A	86
CECILIA PEDERSDOTTER - TJUV (1636) - 6B	86
ANDERS JONSSON VÅDADRÅP PÅ POJKEN PER NILSSON (1636) - 7	88
SVEN GUNNARSSON - KUNGATROTS (1636)	91
BENGT JONSSONS DRÅP PÅ KERSTIN SVENSDOTTER (1636) - 4B	92
KERSTIN OLOFSDOTTER - TJUV (1636).....	96
AMBJÖRN KYRKOHERDES DRÅP PÅ JÖNS ANDERSSON (1636)	97
SVEN LARSSON & ELIN TORSTENSDOTTER - VÅLDTÄKT (1637) - 8	102
JON MJÖLNARES DRÅP PÅ JACOB CARLSSON (1637) - 9	107
EBBA PERSDOTTER - BARNAMORD (1637) - 10	120
PER - TJUV (1637).....	123
ANDERS ERIKSSONS DRÅP PÅ CARL BENGTTSSON (1637) - 11	124
OLOF BENGTTSSON ANKLAGAR BENGT ANDERSSON - HÄSTTJUV (1637)	129
JÖNS JÖNSSON - TJUV (1637)	130
LARS MÅRTENSSONS DRÅP PÅ LARS HALVARDSSON (1638) - 12.....	136
PER JONSSONS DRÅP PÅ PER JONSSON (1638) - 13	169
ERIK NILSSON - EDSÖRESBROTT (1638)	173
ANDERS NILSSONS DRÅP PÅ INGBORG ANDERSDOTTER - (1638)	175
JON ANDERSSON DRÅP PÅ LARS HÅKANSSON (1639) - 14	179
ISRAEL SAMUELSSON - TJUV (1639) - 15.....	181
OLOF BENGTTSSON - HÄSTTJUV (1639).....	184
JÖNS OLOFSSON & GUNILLA SVENSDOTTER - BARNAMORD (1641) - 16	185
JON AMBJÖRNSSON & KARIN MÅNSDOTTER - BLODSKAM (1641) - 17	197
ERIK ERIKSSON & NILS BENGTTSSON - TJUVAR (1641) - 18.....	210
SIGGE JONSSON - TJUV (1641) - 19	212
STAFFAN - TJUV (1641)	218
LARS ANDERSSON DRÅP PÅ ANDERS LARSSON (1641) - 20	219
GERTRUD AMBJÖRNSDOTTER OCH NILS ANDERSSON - TJUVAR (1642) - 21.....	220
ANDERS MÅNSSON & JON OLOFSSON - TJUVAR (1642).....	222
DORDI BJÖRNSDOTTER - TROLLDOM (1642) - 22	224
JON INGELSSON - TJUV (1642)	232

NILS JACOBSSON - TJUV (1642)	233
JON ANDERSSON DRÅP PÅ PER ANDERSSON (1643) - 23.....	234
LARS ANKLAGAD FÖR DRÅP PÅ ARVID LARSSON (1643)	238
LARS JONSSON & MARIT ASMUNSDOTTER - BARNAMORD (1643) - 24	240
GUNNAR MÅNSSON - GIFT MED 2 KVINNOR (1643) - 25.....	244
PER, MÅNS, SVEN LARSSON OCH ZAKARIAS - HEMGÅNG (1643) - 26.....	248
HANS SVENSSON - TJUV (1644)	256
KERSTIN HÅKANSDOTTER - TJUV (1644)	258
LARS ANDERSSON, TULLNÄR - TJUV (1644).....	260
SVENO HAQVINI OCH KERSTIN NILSDOTTER - HOR OCH RYMNING (1645) - 27A	273
MARGARETA HÅKANSDOTTER - RYMT FRÅN SIN MAN (1645) - 27B	278
BJÖRN ANDERSSONS DRÅP PÅ BRITA ANDERSDOTTER (1645) - 28	279
HANS OLOFSSON DRÅP PÅ LARS ANDERSSON (1645) - 29.....	282
PER HANSSON - TJUV (1646)	289
KETIL OLOFSSON & ANDERS ANDERSSON - VÅLDSVERK (1646) - 30	291
MÅNS JONSSON & ELIN SVENSDOTTER - SKYLDSKAPSSPÅLL (1647)	295
ANDERS OLOFSSON DRÅP PÅ MÅNS NILSSON (1647) - 31	296
GUTAR JONSSON & INGRID SVENSDOTTER - SKYLDSKAPSSPÅLL (1647).....	301
ELIN JÖNSDOTTER - TJUV (1648)	302
PER TORSSON OCH HANS HARALDSSON - TROLLKARLAR (1649) - 32	303
MALIN OCH BENGTA JÖNSDÖTTRAR SAMT INGRID - TJUVAR (1649)	308
SIMON SVENSSONS DRÅP PÅ ERIK PERSSON (1650) - 33	310
LARS CANTOR, ELIN OCH GUNILLA LARSDÖTTRAR, ARVID - TJUVAR (1650) - 34	312
BENGT - TJUV (1650)	320
ELIN OCH KERSTIN MÅNSDÖTTAR - TJUVAR (1650)	320
LARS BENGTSSON - TJUV (1650) - 35.....	321
ANDERS ANDERSSON - TJUV (1650)	323

VISINGSBORGS GREVSKAP.....325

NILS LARSSON & BRITA SVENSDOTTER - BLODSKAM (1613)	325
SVENS DRÅP PÅ MÅNS - ANKLAGELSE (1635)	325
JÖNS NILSSONS DÖD - ARVINGAR EFTER DRÅPT (1635) - 36	327
PEDERS DRÅP PÅ HANS JONSSON - ANKLAGELSE (1637).....	327
ANDERS & ERIK ANDERSSÖNER - TJUVNAD, EDSÖRESBROTT (1639) - 37	328
PER ERIKSSONS BARN - DÖD I SÄNGEN (1643).....	330
SVEN - TJUV (1644).....	330
LARS DRÅPANKLAGAD FÖR ESKILS HUSTRUS DÖD (1645)	331
PER ERIKSSON & GUNILLA ERIKSDOTTER - OTUKT MED SYSTEMN (1648)	332
SVEN JONSSONS DRÅP PÅ JÖNS ANDERSSON (1648) - 38	332
ANDERS BENGTSSON - TJUV (1648).....	336
EBBAS DRÅP PÅ SIN 5-ÅRIGA DOTTER - BARNADRÅP (1649) - 39	337

ALLEHANDA MÅL339

SVEN BENGTSSON, SOLDAT - GRUNDLURAD (1635) - 40A	339
ANDERS AMBJÖRNSSON - DRABBAD AV OVÄDER (1638) - 40B.....	340
JON JONSSON - BESTULEN (1638)	340
PER ANDERSSON - BRUTET AVTAL (1639)	341
VARTOFTA BYBOR - VÅDAELD (1639)	342
ANDERS TORBJÖRNSSON - IHJÄLSLAGIT SVIN (1641)	343
ANDERS PERSSON - GAMMALT BREV (1642)	343
JÖNS HVASS - ÖDEGÅRD (1644)	344
HÅKAN - EJ FÖRDELAT EN MANSBOT (1644).....	346

GÖTA HOVRÄTTS RESOLUTIONER 1651-1675 OCH 1681.....348

INGRID ABRAHAMSDOTTER - TJUV (BÖTER, RIS FÖR KÅKEN & FÖRVISAS)	349
ELOF VASTESSION MED FAMILJ - TJUVAR (UTREDS MER)	349
LARS BJÖRNSSON - TJUV (BÖTER, GATLOPP).....	349
PER ANDERSSON - TJUV (BÖTER, GATLOPP & FÖRVISAS).....	350
ANDERS HÅKANSSON - DRÅP (UTREDS MER, FRIAD)	350
INGRID JONSDOTTER - TJUV (BÖTER).....	351
KARIN & KERSTIN NILSDÖTTRAR - TJUVAR (BÖTER, RIS & FÖRVISAS)	351
LARS JÖNSSON - TJUV (BÖTER, GATLOPP)	352
MARIT PERSDOTTER, BRITA OCH ELISABETH - TJUVAR (BÖTER).....	352
DANIEL OLOFSSON - TJUV (BÖTER).....	352
BRITA LARSDOTTER - TJUV (BÖTER)	353
HANS ELOFSSON MED SYSKON - TJUVAR (BÖTER).....	353
ANDERS OLOFSSON, ANDERS PERSSON OCH MARIT - TJUVAR (BÖTER).....	353
LARS ANDERSSON OCH ANNA LARSDOTTER - KÄTTARE & HOR (DÖDSDOM)	354
SVEN NILSSON - EDSÖRE (BÖTER).....	354
ELIN ANDERSDOTTER - BARNAMORD (DÖDSDOM)	355
NILS BJÖRNSSON LÅNG - DRÅP (BÖTER)	355
LARS SVENSSON - DRÅP (BÖTER)	356
ANDERS SVENSSON - KYRKOULLER (BÖTER).....	356
INGRID NILSDOTTER - BARNAMORD (DÖDSDOM)	356
PER ANDERSSON & ANDERS SVENSSON - RÅNSMÄN (BESLUT SAKNAS).....	357
LARS JONSSON - DRÅP (BESLUT SAKNAS)	357
NILS BENGTSOON - TJUV (DÖDSDOM).....	357
INGRID LARSDOTTER - KÄTTERSKA (DÖDSDOM)	358
OLOF HANSSON - TVEGIFTE (DÖDSDOM)	358
SVEN - EDSÖRE (BÖTER)	358
URBANUS - DRÅP (BÖTER)	359
NILS NILSSON - DRÅP (BÖTER).....	359
PER JÖNSSON - EDSÖRE (BÖTER).....	359
ANDERS LARSSON - KOPPLERI (FRIAD)	360
HÅKAN BENGTSOON - DRÅP (BÖTER)	360
JAKOB ESBJÖRNSSON - FRIDSBROTT (BÖTER).....	361
KERSTIN LARSDOTTER - SVÅGERSKAPSSPJÄLL (BÖTER).....	362
OLOF ERIKSSON - EDSÖRESBROTT (BÖTER)	363
KERSTIN HELGESDOTTER - BARNAMORD (DÖDSDOM).....	363
OLOF JONSSON & LARS ANDERSSON - TJUVAR (BÖTER).....	364
GUNNAR ARVIDSSON & INGEGERD ERIKSDOTTER - SÅTT OGRÅS (BÖTER, GATLOPP)	365
BJÖRN - DRÅP (FRIAD)	366
ANDERS SVENSSON & LARS ANDERSSON - DRÅP (MANSBOT)	367
MATS LARSSON - FÖRTRYCK (BÖTER)	368
ANDERS OLOFSSON - DRÅP (VIDARE TILL KUNGEN)	368
PER ANDERSSON - TJUV (BÖTER)	369
ANDERS OLOFSSON - DRÅP (MANSBOT)	370
JÖNS JONSSON - TJUV (DÖDSDOM)	370
BENGT JONSSON - HÄLARE TILL KYRK TJUV (LANDSFÖRVISAS)	371
BOTHILD PERSDOTTER - TJUV (KÅKSTRYKAS, LANDSFÖRVISAS).....	372
MÅRTEN CHRISTIERNSSON ETC - EDSÖRE (FRIAD).....	373
BRYNTE RAHM - ÄMBETS ORÄTTRÅDIGHET (BÖTER)	374
PER SVENSSON - ÄMBETS FÖRGRIPLIGHETER (FRIAD)	375
LARS PERSSON - EDSÖRE (BÖTER)	376
PER BENGTSOON - EDSÖRE (BÖTER)	377

NILS JONSSON - SKÄNDAT DÖD KROPP (BÖTER).....	378
ANDERS OLOFSSON - TIDELAG (FRIAD)	378
JOHAN HÅKANSSON - HUSTRUMORD (DÖDSDOM).....	379
OLOF PERSSON - DRÅP (BÖTER)	380
SVEN ANDERSSON - TIDELAG (DÖDSDOM).....	381
ANDERS ANDERSSON - VÅDADRÅP (BÖTER).....	382
OLOF JONSSON - TJUV (BÖTER)	382
SVEN LARSSON - DRÅP (FRIKÄND)	383
ABRAHAM NORMAN - DRÅP (BÖTER)	384
ANNA JONSSON - BARNAMORD (DÖDSDOM)	386
ANNA JÖNSSON - BARNAMORD (DÖDSDOM)	387
KERSTIN TYRESDOTTER - BARNAMORD (DÖDSDOM).....	388
JÖNS PERSSON & KARIN JONSDOTTER - BLODSKAM (DÖDSDOM)	389
1684 - 1699 SAMMANDRAG.....	390
BILDER FRÅN GÖTA HOVRÄTTS ARKIV	394
KARTOR.....	409
LOVENE BY DÅR LARS HALVARDSSON GICK VILSE I SNÖ OCH YRVÄDER 1637.....	409
VÅDALED I VARTOFTA BY ÅR 1639	412

FÖRORD och FÖRKLARINGAR

Arkivserien CRIMINALIA på landsarkivet i Vadstena berör Göta hovrätts granskningar av häradsrätternas dödsdomar och andra besvärliga mål. Om häradsnämndens dödsdom godkändes av hovrätten väntade ofta en omedelbar avrättning, antingen halshuggning, hängning eller att bli bränd på bål. I annat fall omvandlades dödsdomen till böter, eller en befrielse från fortsatt anklagelse när domen visade att den åtalade var oskyldig eller att det åtminstone saknades konkreta bevis för en fällande dom. Det förekom också att häradsrätten fick bakläxa och tvingades förbättra rannsakingen innan hovrätten kunde fastställa en slutgiltig dom.

Häradsrättens sammansättning

Vanligen hölls två till fyra ting per härad och varje härad hade en nämnd som bestod av 12 betrodda bönder. Därtill fanns den adliga häradshövdingen som var häradsrättens domare samt lagläsaren som också kom från samhällets finare kretsar. Dessa ting var säkerligen ett folknöje och det minskades knappast med tanke på att de vanligen hölls på helt olika platser runt om i häradet. Så hade det varit sedan medeltidens slut.

Ordinarie ting och extra ordinarie ting

Vid brådskande fall utlystes extra ordinarie ting. Det gällde dels vid dråp när något krävde en omedelbar utredning av nämnden, dels när hovrätten krävde att en viss rannsaking skulle kompletteras omedelbart. I extrema fall fick häradsnämnden så hård bakläxa att de inte ens fick närvara, utan ersattes tillfälligt av en uthäradsnämnd, alltså av betrodda personer från ett annat härad, varefter rannsakingen slutfördes under hovrättens stränga uppsikt. På motsvarande sätt ersattes borgmästaren i Falköping av två högaktade personer från Skara och Skövde vilka fick tillträda högst tillfälligt i Falköpings rådstuga när det gällde ett mål där han själv stod anklagad.

Inledande brottsutredning

Tiden mellan brottet till tingsförhandlingarna ombesörjdes den preliminära utredningen främst av häradet länsman och någon enstaka fjärdingsman samt profossen, vilka också lät stämma berörda personerna till tinget. Om risken för rymning ansågs stor, kunde den anklagade antingen sättas i borgen där löftesmän garanterade sitt eget liv och satte sin egendom i pant, eller sättas i fängsligt förvar i väntan på domen som slutade med böter, kroppsstraff eller en dödsdom, såvida man inte blev frikänd. Att få nåd innebar inte att man slapp undan helt och hållet, utan att man fick ett mildare straff.

Motparter

Den som framförde ett klagomål eller **käromål** kallas **målsägare** och **åklagare**, men vid denna tid hade man sällan någon särskild representant, så själva målet med sina anklagelser fick man driva själv. De som stod på andra sidan var

"vitade" eller anklagade. Motparterna kallade varandra **vederpart**. Ena sidan bestod av kändanden, och den andra av svaranden. Målsägaren skulle framföra vittnen och skäl som sedan granskades av häradsrätten, i syfte att få målet så flitigt granskat som möjligt. Om det inte gällde en konflikt, kunde det gälla lagöverträdelse där exempelvis kronofogden eller länsmanen uppdagade ett brott, vars ärende sedan behandlades på motsvarande sätt i häradsrätten. Bland dessa mål märks främst hor, löskaläge, kätteri och barnamord. Om den anklagade dömdes till döden skulle ärendet granskas och få sin slutgiltiga dom av hovrätten i Jönköping, och då var det viktigt att ange huruvida målsägarna uttryckligen ville att den dömdes liv skulle skonas och de var villiga att ta emot skäla böter i mansbot.

Bötesbelopp

Beloppen på böterna varierade beroende på brottets art, men en tjuv skulle dels återgälda den drabbade så denne återfick värdet av det stulna samt böta tredubblat mot tjuvnadens värde. Vid denna tid värderades ett dagsverke till 4-8 öre silvermynt (SM), vilket blir c:a 40-80 daler i årslön (c:a 20-40 riksdaler). Vid denna tid gick det 2 daler SM på 1 riksdaler. Några exempel på värden och priser runt 1640-talet, återgivet i tre olika valörer:

1 häst / 1 ox	6 riksdaler	12 daler SM	384 öre SM
1 ko	3 riksdaler	6 daler SM	192 öre SM
1 get / får			19 öre SM
1 skjorta	1 riksdaler	2 daler SM	64 öre SM
1 tunna korn	2 riksdaler	4 daler SM	128 öre SM
1 lispund fläsk/smör	1 riksdaler	2 daler SM	64 öre SM
1 aln vadmal			4 öre SM
1 aln blågarn			2 öre SM
1 mansbot	130 riksdaler (6,5-13 årslöner)		

*Värden på ett urval varor runt år 1650. Tunna = c:a 146 liter;
Lispund = 8,5 kg; Aln = 0,59 meter.*

De som inte kunde betala böter

Om den dödsdömde slapp undan med livet åtetstod vanligen ett mycket stort bötesbelopp som kunde ta många år att betala. Därför upprepade Göta hovrätt ofta vad som gällde i deras fall. Det som nedan anges för horkonor gällde även för horkarlar och tjuvar samt alla andra som inte kunde betala sina böter.

Hoorkoner som nogott haffwa bööta medh skola arbeeta för dett öffriga men the som inthett haffwa, förmå ej heller arbeeta, skola slyta rijs för kåken och förwijsas ht: der de boandhes ähro.

Horkvinnor som något har att böta med ska arbete för det övriga, men de som intet har, förmå ej heller arbete, ska slita ris för kåken och förvisas häradet där de är boende.

Urvalet bland rättsfallen

I denna sammanställning har jag fortsatt mitt arbete med Mord, dråp och dödsdomar på Falbygden i Västergötland, vilket tidigare berört Gudhems härad fram till år 1718 och som utkommit i en tryckt bok. De övriga häraderna på Falbygden samt Falköpings stad är också klara fram till år 1634 och har sammanställts som en nedladdningsbar PDF-fil, med arbetsnamnet "61. Avskrift av häradsprotokoll, del 2 - Vilske, Vartofta och Frökinds härad samt Falköpings stad (2014)". I denna skrift presenteras de efterföljande åren fram till 1650, vilket omfattar 65 rättsfall (exklusive den del av Vartofta härad som förvaltades av Visingsborgs grevskap fram till 1680, med 14 ärenden under åren 1613-1650, vilka också är medtagna i denna skrift men som har placerats sist). Här ingår även två kompletteringar från 1634. En skillnad mot mina tidigare renskrifter är att en särskild typ av ärenden inte har tagits med, vilket gäller de dödsdomar som var en följd av hor, löskaläge och andra utomäktenskapliga förbindelser, såvida det inte gäller kätteri, alltså att personerna var nära släkt med varandra. Orsaken varför dessa inte medtagits är att de utgör ett stort antal och sällan ger några upplysningar om dåtidens samhälle, utan är tämligen enkla i sin redogörelse av brottets art och en fällande dom samt hovrättens omvandling från dödsom till böter.

Så gott som samtliga domböcker finns som kopior i advokatfiskalens arkiv hos Göta hovrätt, men för Vartofta härad under åren 1606-1610 och 1634 (ena halvåret) finns det fler domböcker i originalserien, vilka förvaras hos landsarkivet i Göteborg. Då kallas det Dimbo häradsrätts arkiv och det omfattar inte den östra delen av Vartofta härad som ingick i Visingsborgs grevskap.

Urvalet rättsfall i denna sammanställning omfattar främst samtliga **mord och dråp i häraderna Frökind, Vartofta och Vilske samt Falköpings stad**, såväl de som verkligen har ägt rum som dråpanklagelser och fall med misstänkta dråp där den åtalade friats och därför inte har behandlats av Göta hovrätt.

Därtill ingår alla dödsdomar som häradsrätterna utfärdat, såvida de inte orsakats av hor och löskaläge, alltså intimt umgänge som ofta medfört att de avlat barn tillsammans, ty dessa brott omvandlades nästan alltid till böter av Göta hovrätt eftersom härad domen var en följd av den strängare rättsskipningen som de tvingades ta hänsyn till från slutet av 1500-talet när Bibeln i mycket högre utsträckning än tidigare skulle användas för fällande domar. Många av dessa mål berör tjuvnad, edsöresbrott, kätteri eller att man ägnade sig åt trolldom.

Utöver dessa mål har även några enstaka ärenden medtagits som kan anses ha visst kulturhistorisk eller lokalhistorisk värde.

För åskådlighetens skull har urvalet rättsfallen som berör dråp och dödsdomar placerats först. Därefter följer Allehanda mål i övrigt, vilka berör samma geografiska område.

Befolkningsmässig skillnad mellan häraderna

Eftersom Vartofta härad är fyra gånger större än Vilske befolkningsmässigt samt Frökind var hälften så stor gentemot Vilske, medför det att antalet rätts-

fall övervägande delen kommer från Vartofta härad. Falköping var en liten stad ända fram till slutet av 1800-talet i likhet med de flesta av landets städer. På 1640-talet anges befolkningen ha varit 29 borgare, vilket i detalj betydde 29 män, 22 hustrur, 2 änkor, 4 ogifta män och 4 ogifta kvinnor, samt uppskattningsvis 50 omyndiga barn, vilket ger summan 111 personer. Till detta kommer alla besökare på marknaderna som hölls några gånger per år, vilket är viktigt att lägga på minnet eftersom brottsmål skulle utredas där brottet hade skett. För landsbygden kan man uppskatta den totala befolkningen till 5 personer per mantal, men då var ungefär hälften omyndiga barn.

Frökind	153 mantal	9%	765 personer
Vilske	315 mantal	19%	1575 personer
Vartofta	1214 mantal	72%	6070 personer
<i>summa</i>	<i>1682 mantal</i>	<i>100%</i>	<i>8410 personer</i>
Falköpings stad	29 borgare		111 personer

Antalet mantal (hela bondgårdar) år 1571 i de tre häraderna, vars antal endast ökade marginellt under de kommande seklet. Däremot ökade befolkningen och avkastningen på dessa gårdar samtidigt som det etablerades ett stort antal torp i den östra delen av Vartofta härad.

	Antal mål					Antal avrättningar				
	Falköping	Frökind	Vilske	Vartofta 1	Vartofta 2	Falköping	Frökind	Vilske	Vartofta 1	Vartofta 2
1634				2						
1635			1	6	1					
1636	2	1		3	1					
1637	1			6	1				1	
1638	1			3						
1639				3	1				2	
1640										
1641		1	2	3				1	2	
1642			1	2						
1643		1		6	1				3	
1644	1	1		1	1					
1645	1	1		2	1	Nåd				
1646			1	1					2	
1647			1	2						
1648	1				3					
1649				2	1				2	
1650			3	3				2	2	
antal	7	5	9	45	11	0	0	3	14	0
procent	9	6	12	58	14	0	0	18	82	0

Antalet behandlade mål i denna sammanställning, fördelat per rättsområde (härad och stad), där Vartofta är delat huruvida det ingick i Visingsborgs grevskap (2) eller inte (1). Endast en av avrättningarna blev inställd genom nåd, efter beslut av drottning Christina. Ett ärende år 1636 berör både Vartofta och Vilske. Exklusive ett rättsfall från 1613.

Den östra delen av Vartofta härad förvaltades fram till 1680 av Visingsborgs grevskap som i sin tur sorterade under Jönköpings län och inte Skaraborgs län såsom de övriga häraderna i denna genomgång. Det berör de åtta socknarna Acklinga, Agnetorp (Tidaholm), Baltak, Daretorp, Habo, Härja, Suntak och Velinga.

Formalia och principer för renskrivningen

Efter varje enskild renskrift följer en återgivning med modern svenska, där texten har fått ett mer naturligt flöde. Rörande renskriften har det språkligt ofta funnits ett flertal problem.

1) Det råder ganska ofta stor ovisshet ifall vissa bokstäver ska eller bör uppfattas som gemener eller versaler. Eftersom denna åtskillnad knappast var en betydande fråga för skrivaren, faller avgörandet istället på den som skriver rent texterna. Av det skälet blev följden att jag har varit inkonsekvent för bokstaven h / H. I princip finns det tre lägen, där en typ utgör gemener och en annan är versaler samt en tredje som är ett mellanting. Det är just den mellersta typen som inte behandlats på ett konsekvent sätt. Detta gäller flera andra bokstäver såsom o/O, men även v/V och w/W samt åtskillnaden dem emellan.

2) Ordet orsak stavas ofta orsaak / orsack, men bokstaven framför k är ofta så slarvigt skriven i de äldre protokollen att den kan tolkas både som ett a och ett c. Därför har ordentligt och väl utskrivna ord används som förebild när de övriga skrivits rent.

3) a-c-e är bokstäver som kan vara extremt lika varandra under främst 1640-talet vilket medfört att valet av bokstav vid renskrivningen emellanåt har varit godtycklig.

4) mm, nn - dessa dubblade konsonanter kan i vissa fall, främst under 1640-talet, skrivas slarvigt och bli en aning förkortat så att ett mm ser ut som ett mn, och ett nn saknar en sista båge och ser ut som ett m. Ofta har bara hela bokstäver återgivits i renskriften, så att ett avkapat mm respektive nn är återgett med m respektive n.

5) å / ä - under 1640-talet förekommer ibland å-ringar när man egentligen menar ä. Omvänt händer det att ord som borde vara skrivna med å har ett ä, vilket är tämligen vanligt under 1500-talet men också i början av 1600-talet. I dessa fall har bokstaven skrivits ut såsom det står och inte såsom det borde vara.

- **Blå text** - avser mina egna kommentarer, såvida det inte uttryckligen anges att det markerar latinska ord, vilket dock bara berör enstaka texter.
- **Röd text** - används i renskrifterna för att beteckna svårlästa bokstäver.
- (...) - avser text som är skymd vid bokryggen, eller annan text som inte går att läsa.
- (ter) - avser svårläst eller skymd text som inte kan säkerställas, men som kan uppfattas som trolig.
- (?) - anges efter ord som troligen är korrekt återgivna men obegripliga.
- [tillägg] - i klammrarna finns ett tillägg av en eller flera bokstäver som skrivaren uppenbarligen har missat och som jag har lagt till för att underlätta läsningen.
- *kursiv stil* - används när förkortningsstreck ingår i texten, men endast för de bokstäver i förkortningen som skrivits ut
- = - bindestreck i samband med radbrytning utgörs vanligen av två parallella streck och har därför alltid återgetts med detta tecken i renskriften, även i de få fall där skribenten använt enkelstreck. Dessa båda varianter kan vara vinklade nedåt, ibland väldigt starkt nedåt, antingen nedåt höger eller vänster, eller se ut som ett Z eller ~. Således finns ett otal varianter. Dessutom finns åtskilliga texter som helt saknar bindestreck och avstavar orden ändå.
- * - kommentarer av ord i texten har markerats med en asterisk. Då finns en förklaring längst till höger på samma rad.
- Stycke brytning i originaltexten återges med en ny rad samt indrag i renskriften, även om originalets text vanligen börjar längst till vänster i likhet med de övriga raderna.

- Blankrader i renskriften anger sidbrytning i originaltexten, men detta har bara praktiserats i vissa mycket långa texter, eller om något särskilt ska framhävas.
- be:dt - förkortningar där mellanliggande bokstäver borttagits, har i renskriften alltid försetts med kolon, även i de fall där originalet har en punkt, eller enbart låter de avslutande bokstäverna vara upphöjda.

Principer för återgivningen med modern svenska

- Renskriften är återgiven med annat typsnitt (Cambria) och med denna mörkblå färg.
- Texten har ändrats så lite som möjligt för att få ett mer nutida flöde och ordval.
- Styckebytning har skett på fler ställen än i originaltexten för att lättare särskilja olika partier i texten.
- De flesta latinska och fornsvenska orden av mer främmande slag har bytts ut mot mer moderna formuleringar.
- Vissa ord har förklarats närmare, vilket placerats inom parenteser i den löpande texten. Vissa ord har lagt till för att få ett bättre flöde i läsningen, och i somliga fall har det markets genom att sätta dessa ord inom parentes.

Främmande ord och begrepp

Vanliga och några ovanliga förkortningar i originaltexterna

B:	balken (t.ex. jordabalken)
b:de / be:de	benämnde
Cap:	kapitel
d p	domini pater (herr präst)
Dat :	daterat
dhr / dhr / dr	daler
E: N: H:ter	Edra Nådige Hederligheter (om hovrättens representanter)
eftersk:ne	efterskrivna
H:	herr, eller hustru
H. Gr. Nådh	Hans Grevliga Nåd (t.ex.: Jakob De la Gardie / Per Brahe)
H : K : M:t	Hennes / Hans Kungliga Majestät
ht:	härad
htz	häradets
högl	höglövlige (gällande Göta hovrätt)
k: / kongl.	kungliga
lb	skålpund (medan Llb avser lispund)
M:r	monsieur (herr-titel på icke kyrklig person)
M:tig	manhaftig
N:	nämligen
oftt:te	ofta nämnde
p : F :	pastor i Falköping
S:	salig (död)
S.d.	samma dag
Syllff:mt	silvermynt, enligt den berörda kursen och inte kopparmyntskursen
Ta	tunna
ß	skäppa
wäl:t / w.	välaktade
wälb:ge	välbördige
wälb:ne	välborne
wäl:de / well:de	vällärde
ö	öre
öffuerschr:ne	ovanskrivne, ovan omnämnde

Förkortningsstreck

De bokstäver som utelämnats enligt de kvarlevande medeltida förkortningsstrecken, med ett kort streck ovanför intilliggande bokstav, har skrivits ut i renskriften men har då markerats med kursiv stil. Detta gäller även siffran 1 i vissa årtal, där strecken är ovanför övriga siffror. Nedan har de utelämnade bokstäverna dessutom återgivits med fetstil och blått.

<i>Domini</i>	Herr. Syftar på en präst.
<i>ibidem</i> / <i>ibidem</i>	På samma ställe. Antalet och urvalet bokstäver som utelämnats varierar.
<i>mm</i> , <i>nn</i>	När ett m eller n har ett streck ovanför avses mm respektive nn.
1635	Om exempelvis talet 635 har ett streck ovanför, avses årtalet 1635. Många årtal har streck ovanför trots att det är utskrivet, men det avser att markera att det är siffror och inte bokstäver. Alternativt har siffror och tal ofta ett streck framför första siffran.

Några latinska ord samt andra låneord

actum ut supra	gjort som ovan
approberas	förklaras eller ge godkänt, vilket berör Göta hovrätts behandling av ärendet
casus dubius	fallet i tvivel
citation	kallelse, stämning
citera	stämna till tinget
clarera	klarlägga
comipent	följde med ankomsten
comparera	jämföra, inställa sig inför rätta
condition	förutsättning, betingelse
consens	samtycke, medgivande, bifall
contentera	tillfredsställa
contribution	skatt, utskyld
datum ut supra	datum enligt ovan
dilation	uppskov, fördröjning
diskurs	resonemang, diskussion
examinera	undersöka, pröva, granska
execution	verkställande, avrättning
excipera	undantaga, invända, protestera mot
exhibera	uppvisa, lämna ut
favera	gynna
hospital	sjukhus, plats för sjukvård
host	värd
huius	i denna månad, i samma månad
händeligen	händelsevis, tillfälligtvis, slumpmässigt
iterera	upprepa
jtem	jämväl
judicera	fälla dom
jurisdiktion	domsrätt, rättsförvaltning
justificieras	rättvis behandling, underförstått att avrättas
kista	låsbar kista för föremål, eller fängelse
kujon	ynkrygg, feg stackare
kvittera (qvittera)	förklara och påvisa med intyg, även återgälda
martialisk	krigisk, stridbar (syftar på krigsguden Mars)
obligation	förbindelse, löfte
omolesterad	inte ofredad
optima probandi ratio	det bästa beviset
pardonsskrift	förskoningskrift
parlament	slagsmål, gräl
presumeres	håller för sannolikt
producera	framlägga, presentera, uppvisa, framföra
profoss	ämbete med uppgift att upprätthålla ordning, såsom exempelvis att fängsla anklagade personer, eller utföra fängstransporter (liknar gevaldigers uppdrag), men även att verkställa dödsdomar. Det fanns olika befattningar, såsom häradprofoss och de som tjänstgjorde inom krigsmakten.
propria confessio	egen bekännelse
prov	granskning
ransonat (sig)	försörjt sig
ransoning	försörjning, medel till försörjning
ratifikation	bekräftelse, stadfästelse
referera	uppskjuta eller hänskjuta ett ärende refererade
rekvirerar	fordras etc
remittera	återsända
resolutio	beslut, som avser Göta hovrätts fastlagda dom
revellera	avlägsna, avleda

sacellan	kaplan, komminister
salva venia	ha överseende
scolarem	lärdd person
sentens	ställningstagande
supplikation	besvär, inlaga
traktera	behandla
urgerera	hävda, betona, kräva, påskynda

Några fornsvenska ord

afvita	svagsint, vettvilling, vansinnig, rubbad
andraga	anföra, förmedla, erbjuda
anhört	åhört, lyssnat på
anner / annor	annan
antvarda	överlämna
backstuga	stuga som stod på ofri grund, alltså att marken ägdes av någon annan
befalla	överlämna, anförtro
befallningsman	Kronans befallningsman kallades även kronofogde och hade ansvar för ordning och säkerhet inom ett visst område, samt indrivning av Kronans skatter
bekomma	anstå, foga sig, vara tjänlig, bekymra, vidkomma, påträffa, erhålla
belanga	beträffa, angå, erhålla, komma i fråga, erfordras
bemäla	säga
beskärm	beskydd, värn, försvar
beslagen	förslagen, påkommen
besoldningsfolk	krigare och tjänare som tog sold
besoven	haft intimt umgänge samt även ofta att de avlat barn
betöva	fördröja, uppehålla
billighet	fog, berättigande, rättvisa, förnuftighet
blodvite	sår som blöder
blygd	blyghet, ärbarhet, skamkänsla
blångarn	lentyg av sämre kvalitet
blånad	blåmärke
boandes	boende
bogift	brudgåva
borgerskap	de som var mantalsskrivna i en stad och hade rätt att driva handel
bortlupit	rymt
brådskillnad	slagsmål
bröstsot	sjukdom som sitter i bröstet
bygdetal	rykte
bång	besvär
bårdskärare (bard-)	skäggklippare (frisörer), som även var sjukvårdare i vissa städer
båta	få vinst eller fördel, inbringa, vara till nytta eller hjälp
bälghund	tölp, drummel, lymmel
böstade	slog, bulta, dunka, knacka
dagsverke	en arbetsdag som underställde personen utförde som en del av sina skyldigheter till Kronan eller jordägare
danneman / -kvinna	betrodd person i bygden vars släkt var känd och hade bott länge i samma område
datligen	nu denna dag
deja	anställd piga med ansvarsområde
desslikeste	på samma sätt
djäkne	lärjunge vid en lärdomsskola
dragon	krigsman som var ett mellanting mellan infanteri och kavalleri
driftekvinna / -kona	en kvinna som drev omkring utan fast boställe
drifteskvinfolk	(se ovan)

dråse	hög med tröskad säd, som fortfarande innehåller agnar
dulgamål	gjort ärendet dunkelt
dåna	svimma
dädan	därifrån
dövt	odugligt <i>etc</i>
efterkomma	fullgöra, utföra
efterlåtne	efterlämnade, t.ex. bondens efterlåtne änka
elak	uselt dålig (om åker <i>etc</i>)
engelskt	tyg som importerats från England
enspännaren	ryttare som hade en enda häst, vilket var det vanligaste
entskyllan	ursäkt, undskyllan
fejdebrev	bekräftelseintyg att en anklagad fick färdas fram och tillbaka till tinget utan att bli fångad, fängslad eller antastad på annat sätt
felaga	samarbetsparter (fä+ i lag = tillsammans om viss rikedom)
fjälster	gömställe
fjärdingsväg	½ mil, vilket efter 1649 var 2672 meter, men innan dess var den olika lång i skilda delar av landet. I Västergötland var den 3250 meter.
fodermarsk	ämbete med uppgift att sköta om krigsfolkets förläggning <i>etc</i>
fodernöt	nötboskap som uppföds eller underhålls av annan än ägaren
framfarne	avlidne
fram / såfram	"så fram att", när man anger en utsträckning, omfattning, följd, villkor <i>etc</i>
frusa	framvälla, spruta fram (om blod från sår)
frälsesak / kronosak	anger om den bötfällda bodde på ett frälsehemman eller kronohemman, eftersom den jordägande frälsemannen skulle ha en tredjedel av böterna, om de var treskiftes delning. I annat fall gick den tredjedelen till Kronan.
frändskapssjäll	skylldskapssjäll, otillåtet intimt umgänge med nära släkting, ett brott som bedömdes som kätteri
fåle	unghäst som inte är gammal nog att bli inriden
fåviskt	oförståndigt
fängekrut	krutet som på flintlåsgevär och -pistoler läggs på utsidan vid tändningsmekanismen
förebär	frambär, anför
föredraga	medgivit <i>etc</i>
föreka	beskylla
förfara	undersöka, utröna; även förgås, förstörs, förskingra
förgärning	illgärning av svårt brott, såsom förgiftning eller trolldomskonst
förlov	avsked <i>etc</i>
förmörda	mörda, ta avdaga
förraska	överrumpla, överraska
förskylla	förtjänt av, förtjäna
förstone	allra först, till att börja med
förtruten	ovillig, trög, missnöjd, harmsen, avundsjuk
förtövade	stannade kvar, uppehöll sig
förvanter	antingen bundsförvanter eller anförvänter (släktingar, fränder)
förvänt	avyttrat, sålt, använt, eller förvänt någons sinne
genvärd	svårighet, motgång
gevaldiger, lands-	ämbete som motsvarar eller liknar profossens uppdrag att upprätthålla ordning, såsom exempelvis att fångsla anklagade personer, eller utföra fångtransporter
gevalt	makt, våld, övervåld, angrepp, förmåga
gitter	förmår
gorrtjuv	boskapstjuv
granneligen förfaret	noggrant utrett
gårdbo / gålbo	granne i samma gård eller hemman
gäld	skuld

gälda / gälla	betala, ersätta, gottgöra, sona
gäll / gäld	område med en moderkyrka och dess annexkyrkor, vars namn återger moderkyrkan
Göje månad	februari (alla månader hade fornnordiska namn)
halvfjärde	en åttondel
hamlat	misshandlat
handaverk	det man utträttat med händerna, exempelvis gett någon stryk
handfång	handtag, skaft, även mottaga något
handsträckning	skaka hand som bekräftelse på en uppgörelse
hemgång	att bli skadad eller bli hårt drabbat på sin egen gård av någon utomstående, exempelvis misshandel eller skadegörelse
hemsökning	avsökning i ett hem för utmätning skull
hjonelag	ett par som var gifta
hopmannen	hauptman, befäl
hosa	långa benstrumpor
hudstryka	bli slagen med ris på ryggen som bestraffning
huns	skäll, ovelt
husbonde	titel för mannen som ansvarade för gården och hushållet, främst gentemot underställda pigor och drängar. Även benämning på ägaren av frälsehemman, främst gentemot dennes landbor (arrendatorer).
husfolk / huskvinnfolk	tillfälligt boende på gården
hällsbane (halsbane)	den som höll i personen som dräptes
hävda	genomföra intimt umgänge, ofta "han hävdade henne"
i, ij	ni (dock mest i citat)
inlåta	bevilja
inseare	tillsyningsman
inveva	insnärja, inblanda
irring	tvist, stidighet
junkern	ung adelsman, lågadlig man
jämligen	regelbundet, ständigt
karbas	piska flätad av läder
klöv	klöv på nötdjur etc, men även klövjebörda, last på klövjehäst, packning <i>etc</i>
knektleja	betalning som en knekt fick av en rote eller en bonde för att ta tjänsten som knekt, men kan också avse en slags förbetalning inför värvingen
kronosak	<i>se frälsesak</i>
kona	kvinn
kvick	levande
kvinnfolk	kvinn, men är i dessa rättsfall inte ett nedsättande ord
kvälja	åsamka, plåga, hindra, anklaga, beskylla, bestrida
kåk / kåken	skampåle, spöpåle, eller stenstolpe där en brottsling bands och fick motta spö eller annat straff
kåkstrykas	piskas vid kåken, som var en skampåle
laggång	fästa lag, alltså att genomföra en 12-mannaed <i>etc</i> där alla berörda intygade vad som var sant och det dömdes om sanning i en utredning
lagläsare	domaren vid häradsrätten, förr främst en vikarie för härads hövdingen, men i dessa fall avses troligen själva härads hövdingen
landbo (landbonde)	arrendator av främst kronohemman och frälsehemman, men även skattehemman kunde vara utarrenderade
led	grind
legopiga / legodräng	tjänstepiga / tjänstedräng som arbetade på bondgård <i>etc</i>
lejdare	övervakare
lejdebreve	breve som bekräftade att man fick röra sig fritt utan att bli antastad
lyckta	stängda
läfte	lämnade

lägenhet	förhållande, belägenhet, situation
lägersmål / lägerskap	intimt umgänge som ofta medfört att de avlat barn, när han lägrade henne och hon blev lägrad
löfftesmän	de som garanterade att den anklagade inte rymde
lögerdagen	lördag
löskekona	lösdrivande kvinna, som saknade fast boende
lösker	lösdrivare, lösaktig
lövja	magiskt medel, läkemedel, bota, skydda, bruka trolldom
löveri	besvärjelse, trolldom
marketenteri	försäljande verksamhet till soldater vid deras förläggning, med varor som mat, dryck och tobak
matfader / matmoder	pigans och drängens benämning på det gifta bondepar där de anstälts
midfastotid	vid mitten av 40-dagars fastan före påsk
missgå	slår fel, misslyckas
målstake	måttstock
mätesman	värderingsman som accepterats av båda parterna angående egendom, rättighet, skada etc
nappade	greppade efter <i>etc</i>
näpst / onäpst	straffad / ostraffad
nästegrannar	grannarnas grannar
oansett	trots att
ogunst	misshag, ovilja
okvald	inte plågad
ordkasta	gräla
omhopa	samlas på nytt
ominne	utan samtycke, medgivande eller tillstånd
otidiga	olägliga, omotivareade <i>etc</i>
ovägerligen	utan att vägra
ovälde	opartiska
pass	skriftligt bevis att en viss person fått tillstånd att resa utanför häradet, vari ärendets art, tidpunkt och resans sträckning skulle anges.
persedel	materiell nyttighet, nödenhet 1) skatt, arrende, naturaprestation 2) beklädnad, utrustning 3) livsmedel
pock	trotsigt, hotfullt, våldsamt uppträdande
prägel / prägelkäpp	prygel, påk, käpp att slåss med eller ge stryk
rededeja	hushållerska, kokerska (se deja)
redobogen	färdig, rustad, benägen, beredd
resor	gångar, t.ex. flera resor = flera gånger, samt tredje resan = tredje gången
ryttare	avser vanligen en kavallerist vid den svenska krigsmakten
rådde (henne med barn)	gjorde (henne med barn)
rås	strimma med öppet vatten i istäcke
räddhåga	rädsla, fruktan, ängslan
rättare	arbetsförman på större gård eller gods
salighets-ed	att svära sin ed på Bibeln innebar att man satte sin eviga salighet i pant
samsyster	två systrar som har samma föräldrar
samsäte	samvaro, suttit tillsammans på fredligt vis
sannbane	rätt banesman, den som utförde dråpet
signeri	besvärja, framföra (troll)formler
signet	sigill
själavåda	känna fara för själens eviga välfärd
skalkeligt	bedrägligt
skarn	smuts, skräp
skottsmål	vädjande överlämna ärendet för ett avgörande
skult	fogde, befallningsman

skyldskapssjäll	frändskapssjäll, otillåtet intimt umgänge med nära släkting, ett brott som bedömdes som kätteri
skytt	knekt med gevär
skälm	bedragare, förrädare, skurk, rackare
skörta	att binda, vika, fästa upp kjol eller klänning etc
skövlingsgång	konfiskeras
slag	fotspår
slemma	dåliga, undermåliga
slåp / slop	slåp-, något som används innan man somnar
slås	efterlysas
sonakvinna / -kona	sonhustru, svärdotter
sporde	frågade
stadde	befäste <i>etc</i>
stallbröder	soldater som håller ihop
steckna/ stickna	bli förtörnad
stegel	bestraffningsmetod där den dödsdömdes kropp styckades och placerades på ett hjul som hängdes upp till allmän beskådan
städja	jordlega (jordarrende), jordlegoavtal med arrendatorns rättigheter, fästepenning för legotiden
stätta	övergång över hängnad
stufva / stuva	stuga
sven	ung man, yngling, manlig tjänare hos överheten, ung man under utbildning, väpnare under riddare
svärfolk	makens/makans släktingar
tillförende	tidigare
tilja	golvbräda
tillfota	stå nära någons fötter, under förstått känner något mycket väl
tillhålla	uppmåna bestämt
tilwiter	anklagar
tillvitelser	anklagelser
tjuvabylte	tjuvgods
traktera	behandla
tre ding	tredjedel
tre dska	trots, omedgörlighet
treskiftes	böterna delades mellan Kronan (eller frälseman, om den bötfälde bodde på ett frälsehemman), häradsrätten och målsägaren. Sedan delades häradsrättens andel i tredjedelar, en till härads hövdingen, en till häradsnämnden och en till själva häradet. Alltså fick en nämnde man 1/36 (1/3 x 1/12) av bötesbeloppet om de var 12 nämndemän.
troligen	förtröstansfullt
trolovning	jämställdes med äktenskap, men den kyrkliga välsignelsen (vigseln) saknades
trängta	hysa stark längtan
tubbat	förleda, övertala, locka
tvegge	tvenne, två, 2
tyg	uppsättning redskap, såsom verktyg, seltyg, sadeltyg etc
tåg	krigståg, ofta till Tyskland
töva	stanna kvar, uppehålla sig
undkomma	klara sig undan, undslippa, omkomma, gå förlorad
undleda	rentvå sig, bevisa sin oskuld, slingra sig undan, underlåta, förtiga
undskylder	ursäkter, undanflykter, bortförklaringar
undskylla	urskuldad, förlåten, förevändning
undsäga	hota, frånsäga sig, säga upp vänskap
undsägelse	hotelse, tillsägelse
uppröja	avslöja
upptrottna	tröttna, bli trött
uthärads nämnd	en tillfällig inlånad nämnd från annat härad

utlaga	syftar ofta på skatten som en hushåll skulle betala
utleta	prövas, genomskådas
utlevad	så gammal att man snart dör
vanka	röra eller förflytta sig <i>etc</i>
varest	vart
vedergäld	ha fått full ersättning för skada <i>etc</i>
vedermäle	vittnesbörd, bevis
vederpart	motståndaren till målsägaren och åklagaren i en konflikt, och som är anklagad för något
vedersköt	förkastade, avvisade
vederstå	vidstå
vi	vi, <i>även</i> varför
vigvalla	stridsplats, plats för dråp
visthus / visterhus	matbod, hus med matförråd
vita / vitas	anklaga / anklagad för, att ange något klandervärdigt och ofta brottslig handling
vite	på förhand utsatt straff om något angivet sker
värmsla	varm källåder som aldrig fryser
åkäranden	den som gjorde käromålet, alltså framförde beskyllningen eller anklagelsen
åstadabrackt	varit upphov till
ätte	äger, ägde
äger	<i>även</i> : är gift med, men ordet äger (eller ätte) används även om en kvinna som är gift med en viss man
ändskap	en avslutning
ärjekrok	en slags årder, som var föregångare till plogen
äst	är (gäller endast i citat)
ök	dragdjur, häst eller oxe
önskom	önskar
överkom	återfann, överrumplade
övermaga / urmaga	icke myndig person

Övrig ord och begrepp

Benämningar på dagar, personer och platser

Bartolomei	Bartolomeimässan, den 24 augusti
Botulfsmässan	firades den 17 juni (i bland annat Falköping)
Mormässa	Moder Marias mässa, den 8 sept
Michailis	Mikaelsmässan, den 29 september
Jngredh Arfwedz	Ingrid, Arvids hustru
Boderås	troligen Borås, i Älvsborgs län
Bogesund	Ulricehamn, i Älvsborgs län
Brette	staden Vänersborgs föregångare, i Älvsborgs län
Frökens härad	Frökinds härad
Valberg	Varberg, i Halland
Wartes häradt	Vartofta härad

Uttryck

böta 3 mark till 3 skifftis	Böta 3 marker (24 öre silvermynt) som skiftades av tre parter; Kronan, häradet och målsägaren. Bötesbeloppet 3 marker gällde smärre brott och kunde vara betydligt högre för svårare brott.
det heliga högvärdiga sakramentet	Detsamma som nattvarden.
dölja både barn och hävd	Frånsäga sig skulden till barnet och det intima umgänget.
dömd till galge och gren	Att bli dömd till hängning.
dömdes kvick i jorden	Dömdes att bli levande begravd.
fångad å färska gärningen	Fångad på färska gärningen, eller tagen på bar gärning.
gott mynt	Mynt med rätt silvermängd, vilket inte var fallet under främst Johan III regeringstid (1569-1592).
han gick i järn	Han var slagen i järn och släpade på vissa järnvikter för att motverka rymning.
han kom själv fjärde	Han kom tillsammans med tre till, så han själv blev den fjärde i sällskapet
har rymt så att man inte kan bli henne mäktig	Att få makt över någon så rättegången kan genomföras.
ingen kan bli honom tingsmäktig	Ingen kan få honom underställd tingsrätten och dess granskning.
hästar och ston	Med häst avses ofta valack eller hingst, såsom i detta fall.
ligga ogill för gärningen	Om någon dräpte en dödsdömd, fick den dräpte ligga ogill, alltså att dråpet inte gällde på tinget ifall någon anklagade dråparen.
natt och år	Att det skett innan året var fullgånget.
rätt livsnöd	Någon som har försvarat sig i nödvärn.
alla stämningar slår i vädret	Struntar i alla stämningar till tinget, vilken vanligen medförde 3 marker i böter per tillfälle.
stå uppenbar skrift	Ett samtal mellan den dömda och sockenprästen som medförde att den dömda fick kyrkans förlåtelse och blev upptagen i församlingen igen.
sade på sin salighets vägnar	Vittnade efter avlagd ed på Bibeln där den eviga saligheten sattes i pant.
triggie åhra gammal	Var på det tredje året.
vissa och ovissa persedlar	Stående och tillfälliga skatter och avgifter, vilket för en bonde betydde Årlig ränta (infört i jordeboken) och Tiondeskatten respektive tillfälliga skatter såsom Boskapsskatt, Kvarntullsskatt, Älvsborgs lösen och Hjonelagsskatt.
å frälse / å krono / å skatte	Anger jordnaturen, alltså vem som var ägare till gården där personen bodde, i fall det var adeln (å frälse) eller Kronan, eller ingetdera och jordägaren betalade full skatt (å skatte). Om det gällde ett frälsehemman, skulle Kronans tredjedel av bötesbeloppet gå till jordägaren.
å laga rådstuga	Vid den rätta rådstugan i berörd stad (vilket är överdrivet noggrant uttryckt, för säkerhets skull som så ofta i dombokhandlingar)

20.7bris år 1638
11 8b 1638

20:e 7bris år 1638 = 20 september år 1638
11:e 8bris år 1638 = 11 oktober 1638
Månaderna *septem*-ber, *okto*-ber, *novem*-ber och *decem*-ber kan delvis även skrivas med siffrorana 7-10, såsom ovan, vilket anger deras ordningstal i den romerska kalendern som började med Mars och slutade med Februari.

Äldre betydelser och syftningar

där före / där för	för detta (Ska inte återges med "därför". Gäller dock endast när det är särskrivet.)
efter	efter, eftersom
eller	eller, heller
heller	hellre
och	och, också
sedan	sedan, senare
utan	förutom, utan

Mynt, valuta

silver- / kopparmynt	Endast silvermynt fanns i det urgamla valutasystemet från medeltiden, men från mitten av 1620-talet tillkom kopparmynten som successivt fick ett lägre värde än det som stod angivet på mynten. Således var det viktigt att man angav vilken av dem man menade, så man kunde räkna om till den andra kursen vid behov. Mynten präglades i valutaenheterna mark och öre, där 1 mark = 8 öre. Därtill räknades värden även i daler (1 daler = 4 mark), örtug (1 öre = 3 örtug, vilket i princip försvann efter 1500-talet) och penningar (1 öre = 24 penningar). Minsta präglade myntslaget var länge 1/4 öre (6 penningar) och senare 1/6 öre (4 penningar). Förhållandet mellan daler, mark, öre, och penningar var fast, men kursen mellan räknandet i silvermynt gentemot kopparmynt fastställdes år 1665 till 1 : 3, så att 1 öre SM = 3 öre KM.
riksdaler, dukater	Riksdalern hade en fastlagd mängd rent silver om 25,7 gram, vilket gav myntet ett relativt fast värde och som var fristående från övriga mynt som påverkades av inflationen. Motsvarigheten bland guldmynt kallades dukat (3,34 gram rent guld), där 1 dukat = 2 riksdaler.
ungerska gyllen	Svenskt guldmynt à 4,21 gram guld, vilka präglades i slutet av 1500-talet med medeltida ungerska guldmynt som förebild.
100 daler	Böter till konungen för dråpare som undslapp dödsdom var satt till 100 daler (SM), vilket motsvarade ungefär två årlöner. Därtill kom ofta även själva mansboten till den dräptes familj och släktingar.

Övrigt

rusttjänst	Bonde som anlidade ryttare eller själv tog värvning till krigsmaktens kavalleri fick skattefrihet på sin gård. Ett annat ord för ryttare var hovman.
löfte	En anklagad person kunde få behålla sin frihet i väntan på dom ifall det fanns löftesmän som gick i god för den anklagade och lovade att själva ersätta skadan om den anklagade rymde. Ofta sägs bara att något hade löfte, underförstått att de hade edsvurna löftesmän.

Dåtida enheter (ett urval)

Tunna	c:a 146 liter, som delades i 5 skäppor à 29,2 liter
Lispund	8,5 kg, som delades i 2 skålpund à 0,425 kg
Lod	13,3 gram, vid vägning av silver
Aln	0,59 meter
Famnar	3 alnar, alltså 1,78 meter
Mil	c:a 13000 meter, men från år 1649 var den 10669 meter, eller 18000 alnar.
Stenkast	ungefärligt mått på 40-50 meter
Musköt-skott	225 meter när det gäller längdmåttet muskötskott eller musköt-håll, även om träffsäkerheten minskade påtagligt efter 40 meter och räfflade pipor kunde nå närmare 500 meter.

Svårbegripligheter samt gammeldags stavning

- **Långa meningar med kommatecken**

Texterna består ofta av extremt långa meningar med många bisatser som vanligen avskiljs med kommatecken. Inte sällan finns det syftningsfel eller andra konstigheter som gör dem svårlästa. Det förekommer ibland att man måste läsa en text flera gånger och ta fram olika alternativa tolkningar, innan det går att yttra sig om vilket förslag som är mest troligt. Likafullt kan man inte alltid nå en bestämd visshet vad de verkligen försökte säga. Detta är mest tydligt när det finns många vittnesuppgifter som tillsynes går emot varandra, vilket antingen beror på att de faktiskt anger olika versioner av en händelse eller att texten kan feltolkas. Variationen vad gäller begriplighet är lika stor som variationen på stavningen.

- **Särskrivning och avstavning**

Det var vanligare med särskrivning då än nu, såsom:

der till	därtill
lens man	länsman
Olufs dotter	Olofsdotter
leda moter	ledamöter
i hoopa krupne woro	var hopkrupna
aff daga togh	tog avdaga

effter denne Ransakningz bekiennellße, Som medh huar anner Öfuer Enns kommer, till Spordes Nämpden
efter denna rannsaktionsbekännelse, som med varandra överenskommer,

tillspordes nämnden

Avstavade ord vid radbrytning följer sällan eller aldrig några regler, utan kan hamna precis var som helst i ett ord. Dock är det alltid minst två bokstäver på efterföljande rad, men det kan vara en enda bokstav på den första raden.

- **Personliga pronomen**

Många föremål kallas han (honom) eller hon (henne). Exempelvis:

kunde de intet hålla henne igen

kunde de inte hålla igen dörren (henne)

gick fram till dören, och stötte på henne medh spöet

gick fram till dörren och stötte på dörren (henne) med spöet

medh det samma slogh henne löst Och fenge krwtuet bran

med detsamma avlossade han geväret (henne) och fångekrutet brann

när hon honom bekom

när hon spaden (honom) erhöill

- **Ordföljd och meningsbyggnad**

Det finns flera skillnader mot dagens sätt att formulera en mening. Exempelvis:

hans Swärd honom ifrån tagits

hans svärd togs ifrån honom

Jtm bekänner han hafwa stulit förgångne åhr på Hårsåsen här i wartoffta härad Oxar fem stycken som han blef i handom taghen medh i Jönekiöping och dher medh tiufnadhen fången och Fördh till Hägnetorp dher ifrån han sigh af Fangsert Vthbröt.

Jämväl bekänner han att han har stulit under förgångne år, på Hørsåsen (i Mularps socken) här i Vartofta härad, fem stycken oxar som han blev i handen tagen med i Jönköping och därmed tjuvnaden fången och förd till Höijentorp. Därifrån bröt han sig ut ur fångset.

Ett annat exempel med ett längre stycke:

han ingen bekianelse giöra wille vthan ähr klart at han dhem medh dhe andre stulit hafwer

han ingen bekänelse ville göra, utan det är klart att han har stulit dem med de andra

Vissa verb som emellanåt har omvänd placering:

mist hadhe

hade mist

Rymmer skolle

skulle rymma

Rymmbdh ähr

är rymd

thet han bewijsa wille

det han ville bevisa

Stullet hafwer och en Stor dell till flattholmmen fört
har stulit och fört en stor del till Flatholmen

effter the Så Mycket Ondt therforre Vtståt haffwer
eftersom de därför har utstått så mycket ont

som honom Af be:te tiyff kiöpte

som köpte den (hästen) av den benämnde tjuven

Effter förbe:de Oloff bengtsson icke kann dher till neka, vthann sin mißgierningh bekienner
eftersom förbenämnde Olof Bengtsson inte kan neka därtill, utan bekänner sin missgärning

effter Erich Nilson det icke beneka kunne at han Så giort haffwer
eftersom Erik Nilsson inte kunde neka till att han har gjort så

derföre aldeles oskyldigh finner migh
för detta finner mig aldeles oskyldig

som der i byn bodde
som bodde där i byn

det ähr medh ingen sanningh berättat
det är inte berättat med någon sanning

Toge migh medh gewalt der vth medh sigh
tog mig med sig ut med gevalt (tvång)

händeligen Swar han Sig mz wapn eller warior eller någit blodh förorsackat hafwa, nechte,
men nekade att han tillfälligt försvarade sig med vapen eller värjor eller något blod förorsakat

ändock han thz neker Sig hafwa giort
ändå så nekar han sig ha gjort det

och är så effter 2 dagerß förloph, Ock fångenn bleffuen
och har så också blivitt fångad efter 2 dagars förlopp (eller)
och efter 2 dagars förlopp har [han] så också blivitt fångad

Samma dagh, waar Andherß gånghenn till Wijkenn
Den dagen hade Anders gått till Viken

sampt flere dher i bynn, boo, At ...
samt flera som bo där i byn, att ...

sedhann her Per war vth gångenn
sedan herr Per hade gått ut

Jwnkern som Swerfaderenn wara skulle
junkern som skulle vara (bli) svärfader

der af Månß är dödh bleffuen
därav har Måns dött

Ålderdomliga ordval:

är förrymd
har rymt

är förmördad
har mördats

förwägradhe det
vägrade att det utfördes, såg till att det inte gjordes

det sedhan i åån fördränchte
dränkte det (barnet) sedan i ån

Laglåsaren förfrågar sigh
lagläsaren ställer frågan

ähr blifvin beskylter (är bliven beskylter)
har blivitt beskyld

huadh i Skollen haffua
vad ni ska ha

Ty ähr han gången afsijdhes ifrån byn
då gick han avsides ifrån byn

som iagh honom länt hafwer
som jag har lånat honom

de funno honom dödan liggiandes
de fann honom liggandes död

det som migh till befrijelse länder intet omrörer
inte berör det som länder (leder) till min befrielse

nu som tillförendhe
nu liksom tidigare

till samma beskyldningh högeligen nekadhe
nekar högeligen till den beskyllningen

som aff htz ransakningh seendhes ähr
som av härades ransakning är skärskådat

Då bleff åhter förra Ransaakningh Nämbdenn föreläsenn
då blev åter förra ransakingen uppläst för nämnden

för vthann dhen han her egher
förutom den (hustru) som han här äger (är gift med, men ordet äger används även om en kvinna som är gift med en viss man)

wahr Staddeer wthee påå gårdhen
var stående (stod) ute på gården

ähr Dödh bleffuen för ähn wthee wahr Naatt och åhr
blev död förrän det var natt och år
dog innan det hade gått ett helt år

fleera skiäll i htz doomen finnas
flera skäl som finns i häradsdomen

hafuer sigh att efterrätta
har att rätta sig efter

rått henne med barn
fått barn tillsammans med henne

wille hwar effter Sinn werff förresa dädann
varefter de ville resa därifrån till sina värv

- **Skiljetecken**

Förutom kommatecken som är allra vanligast samt punkter, förekommer enstaka frågetecken, men inga utropstecken.

Kolon och semikolon förekommer sparsamt, varav kolon är tämligen vanliga i förkortningar.

Ett annat skiljetecken gäller särskilda tillägg i texten och den berörda texten som ofta är förklarande anges så här /: med snedstreck och kolon som sedan är spegelvänt när tillägget avslutas ./ och meningen fortsätter. I sällsynta fall förekommer bara snedstrecken men inte punkterna. I renskrivningen har de ersattas av tankestreck - så här.

Tankestreck förekommer ganska ofta framför siffror, så de särskils från omgivande bokstäver, exempelvis "wärd - 3 daler".

Vid uppräknning av ett visst antal punkter brukar siffrorna ha en krökt linje men ovanför siffran, vilket i renskriften är svängd ett kvarts varv så att det blir en parentes, så här: 2) och 3.) Många gånger är det även en punkt efter siffror.

- **Stavning**

Variationen är mycket stor och nedan visas några exempel. Vissa varianter tillhör främst vissa delar av orden, såsom inledningen eller avslutningen.

Enskilda bokstäver

a	a, aa, ia (även e, i, o, å och ö kan vara dubbla)
ck	ck, kk
d	d, dh, dht, th
g	g, gh
j	i, j, ij
k	c, ck, ch, k
m	m, mm, mp
o	o, oo, ou, ow, å
s	s, ß, z
t	dt, dth, t, th, tt, tth
u	o, u, v, w
v	f, fv, fw, ffv, ffw, hu, hv, hw
ä	e, ä

y / ij dessa bokstäver kan ofta skrivas exakt likadant och beroende på vilket ord som avses har detta anpassats i renskriften så att orden "tjyd" och "wittnesbyrd" har återgetts olika.

Ord (med långa eller ovanliga stavningar)

arbete	ahrbeettee <i>etc</i>
angåendes	ahngåanndeß <i>etc</i>
avled	afflleedh <i>etc</i>
blivit	bleffuedt <i>etc</i>
dem	dem, dhem <i>etc</i>
det	dheett <i>etc</i>
har	hafuer, hafver, haffwer, hafr <i>etc</i>
ingivit	jngieeffuet <i>etc</i>
jag	jag, jagh, iag, iagh
Kronans	Cronones, Cronnoneß <i>etc</i>
långsamt	Lånnghsambdtt
ovan	åffvan <i>etc</i>
skrivit	skreffwitt <i>etc</i>
skäl	skäll, skiäl, skiäll
underdånighet	wndherdåniggheet
uti	vthi, wthj <i>etc</i>
öre	ör, öra, öre
över	öffuer, öfr <i>etc</i>

Personnamn och ordnamn

Arvid	Arfwed, Arfued, Arffuedh <i>etc</i>
Bengt	Bencht, Bängt <i>etc</i>
Björn	Biörn, Biör, Börßon (Björnsson) <i>etc</i>
Dordi	Dåhredij, Dåredh <i>etc</i>

Isak	Jisach <i>etc</i>
Sigrid	Sigrin <i>etc</i>
Sven	Suen, Sueen, Suenn, Swen, Swenn <i>etc</i>
Olofsson	Olof-, Oluf-, Oluff-, Olluff- <i>samt</i> -son, -sson, ðon, -sån <i>etc</i>
Falekvarna	Falequarnar (som anges i plural) <i>etc</i>
Åsle	Åhðleedh <i>etc</i>
Polen	Pålåndh <i>etc</i>
Tyskland	Tysland <i>etc</i>

Dubbelversal och -z

mz / thz	med / det, enligt den medeltida stavningen
SPade	På 1640-talet förekom det att ord som börjar med "sp" skrevs med versaler vad gäller dessa båda inledande bokstäver. Detta kan även förekomma på en del andra ord, såsom EEd och OSant. I övrigt var det mestadels orden HERren och JESus som emellanåt skrevs med två inledande versaler.

Kulturella uppgifter om allehanda ting

Brev	Olika typer av brev eller bekräftelser samt avskrifter skrevs angående tingets mål. De allra flesta som har en bonde som upphovsman tycks ha varit skrivna av präster, medan det som berör tinget skrevs av någon ämbetsman, såsom häradshövdingen, lagläsaren och Kronans befallningsman (kronofogden). Alla som uppmanades komma till ett kommande ting fick en skriven stämning, men man må förmoda att den som överlämnade brevet även kunde meddela innehållet muntligen.
Gäss	Gäss lär ha varit vanligt i vissa områden av södra Sverige redan på 1600-talet, men beläggen från Skaraborgsdelen av Västergötland är extremt ovanliga. Här i domböckerna finns det äldsta belägget som jag själv känner till och den enda före 1800-talet. Utifrån ett rättsfall i Luttra socken framgår det att ett flertal bondgårdar hade gäss. Även enstaka uppgift från Dimbo finns från 1640-talet.
Hund	I sällsynta fall nämns hundar, men det framgår aldrig hur pass vanligt eller ovanligt det var med hundar på gårdarna. Om de varit vanliga, borde de ha nämnt i många sammanhang, men så är inte fallet.
Kålgårdar	Att kålgårdar fanns i städerna redan under medeltiden är känt, men spridningen till landsbygden gick långsamt. På kartorna och från 1600-talets mitt (de geometriska jordeböckerna) över Falbygden, finns någon enstaka kålgård inritad, men i ett fall (Sandhems socken) nämns de även här i domböckerna.
Ärtor	Omtalas som en del av en ersättning till en knekt, men det var bara ½ skäppa (15 liter), men det visar ändå att man odlade något lite ärtor på Falbygden vid denna tid.
Höijentorps fängelse	Falköping stad hade ett fängelse, som i domböckerna kallas kista, alltså något som var låsbart. När inte det räckte till användes fängelset på Höijentorps kungsgård i Valle härad. Här bodde landshövdingen i Skaraborg, åtminstone till 1647 när kungsgården byggdes om till ett praktfullt slott. Säreget sägs det i domböckerna att brottslingarna rymde härifrån nästan varje gång det nämns, så inte ens landshövdingen kunde garantera någon säker förvaring.
Högvärdiga sakramentet	Att få den sista nattvarden före sin död, kunde även för rättas av annan präst än den sockenpräst där man bodde, ifall denne var upptagen med annat. I andra sammanhang, såsom i 1600-talets kyrkböcker, kan det framskynta att man emellanåt lät döpa sina barn i en grannsocken, men också att en begravning kunde ske av döda personer som bodde långt därifrån och när de inte gärna kunde flyttas ända till den rätta kyrkogården där de bodde.
Mansbot	I ett fall anges mansboten till 130 daler (1640-tal). I ett annat till 72 riksdaler (1647), vilket innebär att ersättning- en i dessa båda fall i princip var lika stor.

Sova på ugnen	Vissa ugnar hade en särskild hylla på ovansidan där man kunde ha en sovplats för att tillgodogöra sig värmen så mycket som möjligt.
Spela kort och tärning	Gäller en grupp soldater som underhölls på detta sätt samt satsade pengar. Likaså åt de både mat och drack öl tidigt om morgonen.
Tull	Alla städer i Sverige vid denna tid hade en hårt reglerad handel, där alla handelsmän betalade tull för de varor som skulle införas till försäljning inom staden område. Att sälja varor ute på landsbygden var strängt förbjudet. Falköping hade två tullportar, en i öster och en i väster. Ett exempel på tull år 1644 är 10 öre för 9 skäppor malt (270 liter).
Varm öl	På vintern var det en person som drack varm öl. För övrigt tycks de flesta beställningarna av öl på gästgiverier, men även hemmavid, ha gällt 1 kanna öl (2,6). Endast vid ett tillfälle nämns 1 stop öl (1,3 liter). Ibland bärs kannan fram till en enda person, ibland till ett mindre sällskap. Vid ett tillfälle sägs uttryckligen att de inte drack ur kannan, utan ur en mindre skål, men troligen drack de båda ur samma skål. År 1644 anges att ett gästgiveri tog 10 öre för en kanna, vilket var närmare 2 dagslöner, men då gällde det malört-öl som var dyrare än vanligt öl.
Lars till stegel och Marit till elden	Detta är den hårdaste bestraffningen, bortsett från att bli levande begravad, där mannen dömdes till stegel och kvinnan till att bli bränd på bål. Det är dock oklart om hon halshöggs före bålet, eftersom den egentliga bestraffningen var att förgöra kroppen, så att det blev omöjligt för henne att återuppstå på den yttersta dagen.
Marknadsdagar	Ibland nämns vilka dagar som var marknadsdagar i Falköping, såsom Pingstmarknad, Botulfsmarknad (17 juni) och Bartolomeusmarknad (24 aug).
Skola	På 1640-talet omtalas att en omyndig person (under 15 år) skulle garanteras få gå i stadens skola, sedan dennes fader dräpts. I ett annat ärende från 1640-talet berättas om tre tjuvar från spridda delar av Västergötland, varav två kunde läsa och skriva medan den tredje inte kunde enda bokstav.

CRIMINALIA år 1635-1650

Rättsmål från Frökinds, Vilske och Vartofta häradsting samt Falköpings rådhusrätt åren 1635-1650 som berör mord, dråp och dödsdomar, med undantag för hor och lönskaläge, varav många av ärendena gick vidare till Göta hovrätt för fastställande av slutgiltig dom.

Allra först kommer dock två kompletteringar, som berör mina tidigare sammanställningar, vars ärenden på häradstinget började år 1634. Det ena målet kom dock att pågå ett par år och fick sin slutliga dom i Göta hovrätt.

Anders Börjessons olyckliga död - vådadråp (1634) - 1

AD: v189933a.b1370

Vartofta häradsrätt den 20 mars 1634

Fram kom för retten Elin Biörßdotter i Stångahemmet
Och gaf tilkenna, At Hennes goße Anderß böreßon
nu förledne den - 2 Februarij blef trampat Af biörn
Oloffßons Hest i kymbo, At han dher Af blef dödh, som
Biörn inthet förnekar, Och nu framstogh för retten
Hederligh Och wellärdh Her Lars i Hwalstadh sampt
goßens moder brodher Olof i Stångahemmet Och bengt
Månßon, Och Olof Svenßon, i kymbo, som woro
hoß enär samma olycka Hende, Hwilka Efter giordan edh
witnade, som Effter förmäleß, At på be:te Dato war
Her Larß medh be:te enär Och flera dherras grannar J
brudhferdh till stockabacken, dher at Hempta Per
Oloffßons i kymbo brudh Jons dotter i stackabäcken
Och töfnade* dher en stundh på natten Och som the reeste
tädan, woro the mest druckna Och Poiken folde sin Mo=
dher broder Olof i stångahemmet sampt bengt Månßon
Olof Svenßon, som alle fremst rede i Hoopen. Och som the kom
mo fram emot kymbo på Skogen, ropade Her Lars som
för styr war dem i Hoop, At dale med dem, Och sende så
biörn oloffßon medh arfuedh i anfastgården i Hwalstadh
för At begära Herbergh Hoß brudhgummens fader Olof
i Rullaregården i Kymbo, Och som the togo afskedh rende
the fram om Hoopen, Och då Hade goßen i mörkrett kom=
mett fram för biörns Hest, Och dher Hade Han stött Honom
Omkull Och trampat Honom med Hestsko hakan i hufwudett
ett Hool wedh tinningen och för förkroßatt Hiernan
Och goßen blef Liggande Och war så mörktt, At the
som goßen gick Hoß, icke kunde see när han gick omkull
vthan rede sin kooß in till Her Lars kom Effter som
war merra Nychter, fick han höra goßen lät i mörkrett
Och lätt taga goßen op, Men Han kunde inthet tala, Och
förde Honom til byß med sigh, Och när the kommo tillbaka
ifrån byen Biörn Och arfuedh dher the mötte brudhfer=
den medh swar af werden i gården dijtt the wille
så weste biörn inthet Af, at goß Hade fått skada

*stannade, uppehöll sig

vthan at Han kunde, at Hastan stupande modh Honom J
mörkrett, och Han redh på den sidan Om wegen som
Poicken lågh, dherföre kunde Han till skadan inthett Neka
Och lefde ifrån Sondagen in till Fredagen, dher Effter
Han afsompnade, Och i medler tidh talade Han Och en skylade
Biörn, At Han inthet rådde therföre, vthan war drucken Och
som Han skulle renna om Hopen vth medh wegen, kom Han
för Hästen i mörkrett, thet Hela brudhferden medh Honom vitna=
dhe, at thet war så mörcktt, att the nappaste kunde see hwar
Andra, Och alla både goßens moder broder Olof Samptt Her
Larß medh Hela fölliet både sigh op för retten, At willia
weria Honom medh theras samptelige Eedh, At thet war
Biörn Owitterligitt, att han kom i den skadan Och Emott
Hans willia Entskyllade Biörn Och goßens Modher
Elin, att the Hafua altid warit synnerlige gode wener
att thett war Honom Högst emott, Och en owetande gerning
Dherföre skiötz samma måll till Heredz Nembdh skiörskada(?)
Och öfuerwega om samma dråp medh willia war giordt
Eller wåda, Och om Oloff Effter lagh borde fylla wåda Eedh
tå waar theras enhellige meningh, At Effter sielfue åtklaga=
ren giordt Honom frij, sampt sådanne skälige witne, Och Hela
med fölliet, Syntes them medh god skiäll nock kunna befrija
Honom för willia gerningh och dömbde Honom therföro allde=
les frij. Och felle Honom til wåda boott Effter det 2 Cap.
i dråpmålom 20 mark målßägandens Ensaak. Doch i vnder=
dånigheett denna saak till den Höglöflige konungzlige
Hofrettens Nådige betenkiande Och för Claringh remitteres.

Detta ärende behandlades strax innan Göta hovrätt infördes, men handlingarna från den dåvarande hovrätten finns inte kvar längre, så vi vet inte hur det slutade.

Återgivet med modern svenska

Vartofta häradsrätt den 20 mars 1634

Fram kom inför rätten Elin Björnsdotter i Stånghem (i Yllestad sn) och gav tillkänna att hennes gosse Anders Börjesson, den 2 februari, hade blivit så illa trampad i Kymbo av Björn Olofssons häst att han dog, vilket Björn inte kunde förneka.

Inför rätten framträdde prästen herr Lars i Valstad och gossens morbror Olof i Stånghem, Bengt Månsson, Olof Svensson i Kymbo vilka var med när denna olycka inträffade. Efter avlagt ed vittnade de om den nämnda dagen, den 2 februari, (en söndag) att de var på brudfärd till Stockebacken (i Jåla sn) för att hämta Per Olofssons brud, endast nämnd som Jons dotter. De stannade där hos bruden om natten, men när de reste vidare var de ganska druckna. Pojken följde sin morbror samt Bengt Månsson och Olof Svensson som allesammans red främst i hopen. När de kom fram genom skogen mot Kymbo, så ropade prästen herr Lars som red först att Björn Olofsson och Arvid, som bodde i Anfastegården i Valstad, att rida fram och begära härbärke hos brudgummens fader Olof i Rullaregården i Kymbo. När de tog avsked rände de framför hopen, men i mörkret hade gossen råkat komma framför Björns häst som stötte omkull honom och trampade med hästskon över hakan och så han även fick ett hål i huvudet vid tinningen så det förkrossade hjärnan. Där blev gossen liggande, för det var så mörkt att de som gossen ridit intill inte såg när han föll av sin häst utan fortsatte ritte tills prästen herr Lars, som var mer nykter, fick höra gossen i mörkret och tog upp honom, men då kunde han inte tala. När Björn Olofsson och

Arvid kom tillbaka från byn med besked från brudens fader, så visste inte Björn att gossen fått skada sedan han fallit av hästen. Eftersom han ridit på den sidan av vägen där pojken låg kunde han inte förneka att han orsakat skadan. Sedan levde pojken från söndagen till fredagen när han avsomnade. Under den tiden talade pojken, men beskyllde inte Björn, för han kunde inte rå för att olyckan inträffade, ty han var drucken och skulle ränna förbi hopen utmed vägen. Hela brudföljet kunde intyga att det var så mörkt att de knappt såg varandra. Alla i följet, även gossens moder och morbror Olof samt prästen herr Lars, bad tingsrätten att de ville värja Björn som orsakat skadan eftersom det skett ovetandes och mot hans vilja. Därtill intygade gossens moder Elin att de alltid varit synnerligen goda vänner. Därför övervägde häradsnämnden ifall detta dråp skett med vilja eller av våda. Eftersom hela följet med goda skäl ville befria honom från anklagelsen att gärningen skett med vilja, förklarades han fri av självaste åklagaren, men fälldes att betala vådabot om 20 marker till målsägaren, enligt det 2:a kapitlet i Dråpmålabalken. Dock fördes detta ärende vidare till den kungliga hovrätten och dess betänkande och förklaring.

Olof Andersson anklagad för dråp på Bengt Alfsson (1634) - 2

AD: --- ; v189933a.b2740; v189933a.b2820;

Vartofta häradsrätt den 10 november 1634

Anno 1634 den 10 Novembris Laga Heredtz tingh blef hållet i wartoffta heredt i Lorna öfuerwarrandeß Edel och welborne man Pedher Jöranßon til torp och Råda, Ståthållare ofuer Skara borgh och dhes Län, samt Arrendatoren förständig Jsach Anderßon medh heredtz Nembdh Och menige tingz almogen.

Fram kom Joen alfßon ifrån Hioo gaf klagan ofuer Olof Anderßon i Broholm, at han för 11 åhr sedan afdaga togh Hans Broder Bengt Alfson enär the woro till Arbetes i Giöteborgh, nu fram förde Olof i Broholm Efterschrifne witne, Gunnar Joenson i Hökandh som på den tiden war Leutenanpt öfuer honom, Lars Hanson i Amorlidan Måns Månson i Daalßhult, Suen Bengtßon i Steenkullen på den tiden alla Soldater Och Bengt Alfson Stalbroder Hwilka alla efter giordan Eedh på Bokan witnade, At the woro medh på Arbete, Och en Morgon kom bodh ifrån Staden At Gubernatoren welb. Her Nilß Stierne= Skiöld Skulle komma ifrån Slottet i Staden Och Olof war tå prophuß vnder Compagniet tå gik tromman åt Compagniet Skulle stå i sin Order, tå war Bengt Alfson Bortgången i Byen efter drika Och Olof lopp vthur det ena Hwsett i det Andra, dher Soldaterna gäste och kiörde them til phanen(?) i det samma kom Och Bengt gångandes Och Olof hade en ale kiäpp i wenster handen, Och den högre hade han i ett bandh Efter han hade det ana betet i den högra handen, Och som Bengt gik honom förbij Sade Olof wilt tu inthz til Compagniet Gubernatoren kommer rätt nu Och slogh efter honom medh wenster handen, Och slogh honom öfnuer Axlarna medh spädet Och inthet gik det sönder, vthan Bengt strax efter sitt gewern Och gik till Compagniet Och sedan Guber=

natoren kom blef förordnat Någre Skantz korgar
 fylla innan the fingo förlof det the och giordhe och
 Bengt Arbetade så förtt so men annan och Jngen
 hörde honom klaga sigh ondt eller någon Skuld gifua
 Olof, men i opryckningen blef han af en Heftigh
 Siukdom betagen, at han inthz ordade lenger
 än som op til Alingzååß Sochn til en Bonde Jöns
 i Fagerlidh dher han efter några dagar dödh blef
 mera weta the i saaken inthz witna, Och nu bekendhe
 Olof at enär han hem kom och Bengt Alfsons
 fader drogh dher vth Efter hans kläder och strax han
 kom hem, blef han af samma soot dödh, då kom ett
 taall vth at Olof, Skulle hafua slaget honom till
 dödz. Då sende Olof twenne män Bryniel i Almese=
 bäck, Och Lars i Håmeiorna dijt vth som Bengt
 blef dödh, till Jöns i fagerledh, Och the frågade honom
 granneligen om han hörde samma Soldat någott
 klaga sigh af the hugg han fååt hade eller gaff
 någon Skuld för sin dödh dher på Jöns sig så högt
 förplichtade, At han frågade honom så grannelig om sin
 Siukdom Och om han hade några Owenner, tå swarade
 han Neij, at han inga owenner hade vthan hade fååt
 en Häftigh siukdom, mera kundschap fingo the inthet
 Af honom, Hwilket the och för retten nu witnade Och,
 Bref vthgifuet her Nilß Benedictj den tidh Commini=
 ster i Alingzååß vnder hans signäte Och Jönses Boo=
 marke i fagerlidh, förmäländes at när be:d Bengt Alfson
 blef besöcht af be:te her Nilß Benedictj medh det hög=
 werdige Sacraentet frågade han Bengt alfuvarlig
 om han hade någon owenschap medh någon Mennischia
 Eller hwadh hans Siukdom war, tå sade han sigh
 ingen owenschap medh någon hafua, då frågade
 han Bengt Efter han hade hört At Olof hade
 Slaget honom i Giöteborgh om han hade något
 ondt dher af, dhå sade han dher om må wara huru
 det kan, iagh kan ingen beskylla, dher på Antwar[=
 dade* han sigh i Gudz hender Och blef dher dödh
 Mera kunschap kunde man denna Resa om sakan
 icke vtleta vthan Joen Alfson förmenar få dher
 vthe wedare beskedh, gafz honom dher til Delation*
 Och Olof Steldes i Borgning.

*överlämna

*dilation = uppskov, fördröjning

Vartofta häradsrätt den 15 juli 1635

Fram kommo Pedher alfson i sannam giöld Och hans
 broder Jon alfson jfrån Hio, Och beswärade sig at
 Olof i Broholm för 12 åhr sedan ihel slogh
 theraß broder Bengt alfson, hwilken saak the först
 begynte klaga i förledne höst Och tå påladeß them
 som tingz acterna vthwisa at föreesa(?) til Alingzååß
 Och dher taga beskedh af bonden Gunnar i fågerledh
 som han dödde hoß Såsom Och af Capelana her Peder
 dher sammestådeß, hwilken tilförende hafuer gifuet
 Sitt bewijß til Olof i broholm Och ther the andra
 bewijß Skiälige kunde få gafz them Delation hwil=
 ka ther ännu inthet förebringat hafua dherföre
 påladeß dem ännu sigh vidare beskedh förschafua
 til höst tinget, eller Skall saaken vthan vidare
 opskof til doms vthförd blifua.

Vartofta häradsrätt den 22 oktober 1635 (Göta hovrätts kopia, ska vara 27 okt)

Fram kommo för retten Pedher Alfson en Soldat ifrån Sandhema geeld, Och hans Brodher Joen Alfson ifrån Hioo Och nu som på förgångne hösttingh i Leena 1634 klagade till Olof Anderson i Broholm At han anno 1622 slogh theras Broder Bengt Alfsonn i Hiell som theras klagan i samma tingz Act vidare vthgifuit Af Her Olof kyrkioherde i Alingzååß medh Hans Signäte och Jöns Gunnarsons i Fagerlid Och några fleres boomarke vnderbekraftat deß inhåld, At Jöns Gunnarson bekenner At när Bengt Alfson dher hoß honom dödh blef, låt han sedan som han Sacramentet annammat hade Af Her Nilß Och Han war sin wegh dher ifrån honom See sin sida dher store Swolnader woro som han sade sigh icke töra bekenna för Presten, at han hade Af the hugg som Olof Anderßon slogh honom medh en haßle kiäp, at han sin dödh dher af hade, hwilket bewijß aldeles sträfuer emot det bewijß som her Nilß Hwilken honom medh det högwerdige, Sacramentet besöchte Och Jöns Gunnarßon Olof Anderßon witne som i förberörde Act införde ähro, Hwilka bekende at det war en Smaall Ale kiäp som Olof slogh Bengt medh, Jtem framlade the en Qedel vthgifuen Af Larß Joenson i Bälinga Och några Hanß grannar i Alingzååß giæld, doch hwarken förseglatt Eller medh Boomarke vnder deß innehåld At enär Olof sende Bryniell i Almesebäck Och Lars i Håmeiorna(?) dher vth at tilfråga Jöns i fagerlidh om Saaken Skulle han på Olofz wegnar vthbodet en Skoodh At Jöns icke Skulle bekenne, at Bengt Alfson Skylte Olof för sin dödh, dher til the aldeles förneka icke i Sanningh wara Efter som theras bekennelse i förre Act vthwisar, Nu tilspordes be:t Peder Och Joen Alfsöner hwarföre the medh saaken Så lenge drögt hafua Och icke i så longligh tidh sådant vthfördt hafua, tå föregaf Pedher han war i Liflandh och nu i fem åhr i Tyßland, doch bekenner han, at emellan begge tugg war han trij åhr inrikeß Och Joen föregifuer war på den tiden en ofuermage* doch i en godh tidh warit sin egen man Och inrikes vthan något laga förfall Therföre Skiötz samma mååll till Heredtz Nembdh, then efter lagh Och theras besta Samweet dömma, tå war Rettens enhellige dom, At Efter the fira Eedhsworne witne, Gunnar Joenson i Hökare Leutenampt Lars Hanßon i Amorlidan, Månß Månßon i Daalßhultt, Suen Bengtßon i Steenkullen, Hwilka alla i åklagarens närwaro aflade sin Eedh, såsom Och Bryniell i almesebäck Och Larses i Håmiernas witnesbördh på tinget giordes at Olof vthan något haat eller afvundh slog honom i Com= manda ett slagh icke heller war det en sådan schada som han efter det - 16 Cap. i Såramålom medh willia wårda Bonde eller kunde dödh af Liuta(?), icke heller hafua åklagarna efter Lagh Och dråpmåla Bälk. 24 Cap. i laga tidh klagat, eller Olof till san dråpare bondet såsom Och Prestens gifna bewijs medh Jönnes i Fagerlidh på den tidh gifuet vthwisar. För alla öfuanberörda Skiäll blef Olof af retten frij erkendt för samma dråpz beskyldningh Efter det 33 Cap. i tingmålom.

*icke myndig person

Göta hovrätt den 18 maj 1636

1) Olof Anderßon beskylt för dråp,

En dom ifrån Vartoffta H:t öffwer Oloff Anderßon i Broholm som ähr beskylt aff Jon Alffßon i hioo att haffwa ihuelslaget för 11 åhr sedan hanß broder Bengt Alffßon, Oloff ähr aff heratz Nembdh frij erkiendh för dråpet, som widlöffteligen seende ähr aff ransakningen och häratz dom.

Resolutio Retthen approberar* heratz domen

*godkänner

Återgivet med modern svenska

Vartofta häradsrätt den 10 november 1634

Då framkom Jon Alfsson från Hjo och klagade över Olof Andersson i Broholm att han för 11 år sedan dräpte hans broder Bengt Alfsson när de var på arbete i Göteborg. Nu framförde han efternämnda vittnen, nämligen: Gunnar Jonsson i Hökand som på den tiden var löjtnant över honom, Lars Hansson i Amorlidan, Måns Månsson i Dalshult, Sven Bengtsson i Stenkullen vilka på den tiden var soldater ihop med Bengt Alfsson, deras stallbroder, vilka alla gjorde ed på boken innan de vittnade och sade att var med på samma arbete. En morgon kom bud från staden att guvernatorn välborne herr Nils Stiernsköld skulle komma från slottet i staden. Då var Olof profoss under kompaniet och när trumman hördes skulle kompaniet ställa sig i ordning, men då var Bengt Alfsson iväg till byn efter dricka, så profossen Olof sprang runt i det ena huset efter det andra där soldaterna var gäster och körde iväg dem. Då kom Bengt gåendes och profossen Olof hade en käpp i vänstra handen och ett band i sin högra hand. När Bengt gick förbi honom sade Olof: "Vill du inte till kompaniet? Guvernatorn kommer alldeles strax", varefter han slog Bengt över axlarna med sitt spö, men utan att det gick sönder. Bengt skyndade sig då och hämtade sitt gevär och gick till kompaniet. När guvernatorn kom bestämdes det att soldaterna skulle fylla några korgar innan de fick lov att avsluta arbetet, vilket de gjorde. Bengt arbetade lika fort som de andra och ingen hörde honom klaga att han hade ont eller ville ge Olof någon skuld, men i uppräckningen (när arbetet avslutades) blev han så häftigt sjuk att han inte orkade längre än till Alingsås där han stannade hos bonden Jöns i Fagerlid intill sin död några dagar senare. Mer än så kan inte vittnena säga. Nu bekände profossen Olof att när han kommit hem, kom Bengt Alfssons fader för att hämta hans kläder, för just när han kom hem hade denne Bengt dött sotdöden. Då kom talet ut att profossen Olof skulle ha slagit Bengt till döds, men då sände Olof iväg två män, Bryngel i Almesebäck och Lars i Håmejorna, till gården i Fagerlid där Bengt hade dött. De utfrågade bonden Jöns grundligt ifall han hört soldaten Bengt beklaga sig för de hugg han fått eller om han ville ge någon skulden för sin död. Därpå svarade Jöns i Fagerlid att han frågat soldaten Bengt grundligt om hans sjukdom och om han hade några ovänner, men då svarade han Nej och att han inga ovänner hade, utan att han hade fått en häftig sjuksom. Mer kunskap fick de inte, vilket de också berättade för rätten. Även ett brev uppvisades från herr Nils Benedicti som på den tiden var komminister i Alingsås, och det bar hans sigill och Jöns i Fagerlid bomärke. Brevet berättade att när Bengt Alfsson fick besök av herr Nils och fick det högvärdiga sakramenet (nattvarden), frågade han Bengt om han hade ovänner eller var hans sjukdom kom ifrån, men Bengt sade att han inte hade ovänner. Då sade herr Nils att han hört att profossen Olof slagit honom i Göteborg och ville veta om han hade fått något ont därav. Då svarade han: "Därom må det vara som det är. Jag kan ingen beskylla". Därpå överlämnade han sig i Guds händer och dog. Mera kunskaper kunde inte häradsrätten få och utleta om saken denna gång, utan Jon Alfsson förmenas få därute vidare besked, gavs honom därtill uppskov. Olof ställdes i borgen.

Vartofta häradsrätt den 15 juli 1635

(Ett halvår senare) Framkom för rätten Peder Alfsson i Sandhem och hans broder Jon Alfsson i Hjo, vilka besvärade sig att Olof i Broholm slagit ihjäl deras broder Bengt Alfsson för 12 år sedan. Detta ärende framfördes på tinget hösten innan, men då fick de i uppdrag att resa till Alingsås och få närmare besked av bonden Gunnar i Fagerlid där brodern dog, men också kaplanen herr Peder på samma ort, vilka tidigare har gett sina bevis till Olof i Broholm. Om de andra bevis skäligen kunde få, gavs de tillåtelse att få återkomma till hösttinget.

Vartofta häradsrätt den 22 oktober 1635

(Ytterligare ett halvår senare) Framkom för rätten soldaten Peder Alfsson i Sandhem och hans broder Jon Alfsson i Hjo, vilka nu liksom på det förra hösttinget 1634 anklagade profossen Olof Andersson i Broholm att han år 1622 slog ihjäl deras bror Bengt Alfsson. I samma tingsakter finns även brevet från kyrkoherden herr Olof i Alingsås och Jöns Gunnarsson i Fagerlid, vilka med sigill och flera personers bomärken bekräftar brevets innehåll. Jöns Gunnarsson bekänner att när Bengt Alfsson dog hos honom efter att ha fått sacramentet (nattvarden) av herr Nils och denne farit sin väg, lät Bengt visa Jöns sin sida där det fanns stora svullnader, men dessa vågade han inte visa herr Nils, eftersom de kom från huggen som profossen Olof Andersson gett honom med sin hasselkäpp, och att han därav skulle dö. Detta bevis står alldeles emot det som herr Nils framfört ihop med Jöns Gunnarsson vid den föregående rannsakingen, där det sades att Olof använde en smal käpp av ale. Därtill framlades ett brev som var utgiven av Lars Jonsson i Bälinge och några av hans grannar i Alingsås socken, dock varken förseglat eller försett med bomärken under dess innehåll. Här sades att när profossen Olof sände iväg Bryngel i Almesbäck och Lars i Håmeiorna för att utfråga Jöns i Fagerlid, krävde de av Jöns att han inte bekände att Bengt ville beskylla Olof för sin död. Detta ville de (båda inför rätten) förneka och inte var sant. Nu tillfrågades Peder och Jon Alfsöner varför de dröjt så länge med sin anklagelse. Då berättade Peder att han varit i Livland (som soldat) och sedan fem år i Tyskland. Dock bekänner han att mellan dessa båda krigståg var han i landet under tre år. Jon berättade att han på den tiden var övermaga (omyndig), fast nu varit sin egen man (myndig) under en god tid. Därför sköts ärendet till häradsrätten som efter lag och bästa samvete må döma. Detta blev rättens enhälliga dom, att eftersom de fyra edsvurna männen liksom Olofs båda män kunde vittna om att profossen Olof utan hat eller avund hade gett Bengt ett slag medan han befallde, samt att slaget inte gett en skada som kunde frambringa död. Inte heller hade anklagelsen framförts i laga tid, eller lyckats binda Olof som en sann dråpare. Av dessa skäl blev Olof befriad av rätten från alla beskyllningar.

Göta hovrätt den 18 maj 1636

1) Olof Andersson beskyld för dråp.

En dom från Vartofta härad över Olof Andersson i Broholm som är beskyld av Jon Alfsson i Hjo att ha hans broder Bengt Alfsson ihjälslagit för 11 år sedan. Olof är av häradsnämnden frikänd för dråpet, som vidlyftig är rannsakad.

Resolutio. Rätten approberar (godkänner) härad domen.

Nils Andersson, Bothild, Kerstin och Carl - överfall (1635)

AD: v189933a.b2890

Vartofta häradsrätt - troligen första halvåret 1635

Den inledande rannsakingen har inte återfunnits, men den bör ha skett 1635 eller 1634. Nedanstående ärende är Hovrättens beslut, vars dom antyder att de bör ha blivit dömda till döden av häradsrätten. Nedanstående text är alltså häradsrättens återgivning av hovrättens beslut. Summan på beloppet längst ner i texten är 59 daler (236 mark), vilket jag inte lyckats få en förklaring på.

Vartofta häradsrätt den 27 oktober 1635

Efter den Högloflige konungzlige Hofrettenß
j Stockholm Datum den - 12 Octob. 1635 nådige
Resolution öfuer efterschrifne Personer Nilß i
tofluerydh* Hanß moder Botela Hanß Hustru
kirstin, en piga kirstin, en Poike Carl som
Sampteligen Hafua öfuerfallet Per Larßon
i olßborgh* emot domen wed kyrkioqwarn At
Nilß Anderßon Skall böta - 50 dlr för sin högra
Hand och Hanß lösa godtz skall til Sköflingzgånga*
Hwilket efter domen skedt ähr Och botela Och ker=
stin och Carl böta sina - 40 mark Och ähr Himß=
ckning* skedt på Crone dher af komme Cronan
till af Saaköre i Silfuermynt -
Lyffte för saaköre dagh til Poike 1636

Anderß i norkan Sijlfuermynt	9 dlr
Pedher i kyrkioqwarn	10 dlr
Jon i Högagerdet	10 dlr
Jönß i lijabäcken	5 dlr
Suen i högagerdet	5 dlr
Bengt i Siörydh	10 dlr
Anderß i kylle	10 dlr

*troligen Tovered i Sandhems socken

*Olofsborg i Sandhems socken

*konfiskeras

*hemsökning, för utmätnings skull

*ej identifierat

*Kyrkekvarn

*Hagagärdet i Sandhems socken

*Liabäck i Nykyrka socken

*Hagagärdet i Sandhems socken

*Sjöryd i Nykyrka socken

*Kylle i Sandhems socken

Återgivet med modern svenska

Vartofta häradsrätt - troligen första halvåret 1635

Detta ärende som inte har återfunnits och som troligen gått förlorat, behandlade ett grovt överfall. Sannolikt dömdes personerna till döden, varefter ärendet skickades till Hovrätten i Stockholm. Samma år - 1635 - instiftades Göta hovrätt i Jönköping. Den text som finns kvar gäller Hovrättens svar och slutgiltiga dom. Summan på beloppet längst ner i texten är 59 daler (236 mark), vilket jag inte lyckats få en förklaring på.

Vartofta häradsrätt den 27 oktober 1635

Den höglovlige kungliga hovrätten i Stockholm har, den 12 oktober 1635, nått fram till följande beslut över efterskrivna personer: Nils i Tovered (i Sandhem), hans moder Bothild, hustrun Kerstin och en piga vid namn Kerstin samt pojken Carl, vilka samtliga har överfallit Per Larsson i Olofsborg (i Sandhem) vid Kyrkekvarn. Nils Andersson ska böta 50 daler för sin högra hand och hans lösa gods ska skövlingsgånga (konfiskeras), vilket redan skett. Bothild, Kerstin och Carl ska böta sina 40 mark vardera och hemsökning (för utmätnings skull) är utförd på deras kronohemman, varav Kronan har rätt till saköre i silvermynt.

Löfte för pojkens saköre har getts av följande personer år 1636.

Anders i "norkan", silvermynt	9 daler
Peder i Kyrkekvarn	10 daler
Jon i Hagagärdet (i Sandhems socken)	10 daler
Jöns i Liabäck (i Nykyrka socken)	5 daler

Sven i Hagagärdet (i Sandhems socken)	5 daler
Bengt i Sjöryd (i Nykyrka socken)	10 daler
Anders i Kulle (i Sandhems socken)	10 daler

Ingeborg Pedersdotter och Anders Andersson - otukt (1635) - 3a

Vartofta häradsrätt den 26 maj 1635

Denna text kommer från avskriften som skickades till Göta hovrätt eftersom den inte förekommer i häradsrättens protokoll. Den anklagade kvinnan var hustru till den Lars Andersson som nämns i efterföljande mål.

Framstaldes för retten Ingeborg Pederßdotter i gerum en Ryttares Larß Andersons Hustru Och blef af sin man anklagat, at hon nu emedan han hafuer varit i tyßland hafuer Låtet sigh belägra af sin legodrengh Anderß Anderson den nu rymbdh ähr Och aflat barn medh honom, Det hon Och bekenner Samma syndh bedrifuett hafua Och Efter hennes man ähr sinnat för samma gerningh, ifrån sigh Skiuta blef hon dömbdt Efter gudz lag lavitz 20 Cap ifrån Lifuet Och ähr samma godz som horet ähr bidrifuett på welborne Her Spens friherre stand vnder Orreholmen.

Göta hovrätt den 30 september 1635

7) Ingeborgh Pedhers dotter Eenfalt hoor Een dom ifrån Wartoffta heredh öffuer Ingeborgh Pederßdotter i Gerum gift Ryttere hustru hwilken haffuer låthet sigh belega aff een ogifft dräng h Anderß Anderssonn be:dh, hwilken nu är förrymbdt. hoorkonan Ingborgh, hafuer Detta godhwilligen för rätta be= kändt.

Resolutio. Ingborgh skall böta Ottatije dl afbedia i församlingen och stå vppenbara skriff. skall och slås* effter Anderß, att han kan fångas, Tingföras och dömas, sedhan domen till denne konunglige hoffret försendas.

* efterlysas

Återgivet med modern svenska

Vartofta häradsrätt den 26 maj 1635

Framställdes inför rätten Ingeborg Pedersdotter i Gerum, rytteren Lars Anderssons hustru som blev anklagad av sin man att hon medan han varit i Tyskland hade låtit sig bli belägrad av sin tjänsteträng Anders Andersson som nu har rymt samt avlat barn med henne. Detta bekänner hon och att hon denna synd har bedrivit. Eftersom hennes man förnekar att han är fader till barnet dömdes hustrun till döden efter Guds lag, Leviticus (Tredje Moseboken) 20:e kapitel.

Göta hovrätt den 30 september 1635

Ingeborg ska böta 80 daler (knapp 40 riksdaler, eller 20 månadslöner), avbedja församlingen och stå uppenbar skrift (för att bli upptagen i församlingen igen). Därtill ska barnafadern Anders Andersson efterlysas så han kan infångas, tingföras och dömas.

Lars Andersson anklagad för Kerstin Pedersdotters död (1635) - 3b

AD: v189933a.b2740; v189933a.b2750

I texten anges att målet behandlades på tinget 1630 eller strax därefter, men det är inte inskrivet i häradsprotokollet. Lars Anderssons hustru Ingeborg Pedersdotter återfinns i ovannämnda mål, men det gäller ett annat ärende.

Vartofta häradsrätt den 15 juli 1635 - Extra ordinarie ting

Fram kom för retten Larß Pederson i gerum, Larß brunn i Skiärstorp Och karin tura i dwerß= torp Och gofuo klagan öfuer en Ryttare Larß Anderson i gerum, at han slogh theras Syster kirstin Pederßdotter anno 1630 för än han reste åth tyßlandh at hon icke lefde meer än 9 veckor Efter hanß handewerk, det larß inghet för= nekar, at han slogh henne för munnen ett slagh medh handen Och tw slagh emellan axlarna med ett yxaskafft, Såsom Och i samma Parlemente rychte the sigh emellan, Och nu witnadt måns Olofson i Skiörstorp nembdeman sampt olof på gerdet i Hångzdaall som henne Synte Och Ransakade at hon war både blå Och blodigh Af Lars Anderßons handwerk sedan gick hon ibland låg Och vnderstundom Och på sitt yttersta beken= de hon, at hon ingen helsa hade sedan som Larß Slogh henne, Och strax hon dödth war klagadhe Slächten för retten Och tå war Larß på tugh som b:dt ähr nu tillspordeß Larß Anderßon huru han wille samma beskyldningh sigh af handom leda om han sigh med Eedh befria kunde at samma hustru icke dödde af hanß handawerkom dher till han nekade sig icke med ett godt Samweet gjöra kunna, vthan Efter han lade sin hand på henne at hon dher af dödde, at hon ingen helsa sedan hade wille han heller vnder gå tilbörlikt plichtt hwadh Gud och öfuerheten tackeß honom nådeligen på leggja och honom mögeligt ähr at draga Och Efter han sielf icke kunde sigh weria uthan han af ifrigheet* i trettemåll hade henne hamblat** Och i brådom Skildnat slaget kunde Retten icke befria honom för orsaaken til henneß dödth Och dömbdeß efter Gudz lagh Gen. Cap. 9. ifrån Lifuets, doch bedher målsäganden för honom Och dher han till lifuet förskonat blifuer willia the skä= lige böter taga Och samma Slagzmåll Skeedt på welborne Her Spens friherre stånd vnder Orrehol= men.

*ivriighet **misshandlat

Vartofta häradsrätt den 15 juli 1635 - Extra ordinarie ting

Larß Anderßon i gerum hafuer slaget karin tura i Dwerstorp 3 blånat Saakfeltes Efter thet 10 Och 13 Cap i Såråmålom med willia 9 mark till 3 schiptz frelse Saak.

Göta hovrätt den 30 sept 1635

Detta mål är infört i Göta hovrätts protokoll för hösten 1635, men kopian från häradsrätten är inlagd under nr 7 som egentligen avser målet där hans hustru står åtalad. I registret hänvisas det dock till folie 156, som inte finns med. Således är det oklart hur målet med Lars Andersson slutade.

7) Se föregående ärende.

Återgivet med modern svenska

Vartofta häradsrätt den 15 juli 1635 - extra ordinarie ting
Fram inför rätten kom (syskonen) Lars Pedersson i Gerum, Lars Brun i Skörstorp och Karin Tura i Dverstorp och de klagade på ryttaren (kavalleristen) Lars Andersson i Gerum eftersom han hade slagit deras syster Kerstin Pedersdotter år 1630 innan han reste till (kriget i) Tyskland, så att hon inte levde mer än 9 veckor därefter, vilket ryttaren Lars inte förnekade att han slog henne över munnen med ett slag samt två slag mellan axlarna med ett yxskaft. I samma bråk ryckte de och slet i varandra. Nu vittnade Måns Olofsson i Skörstorp som var nämndeman samt Olof på Gärdet i Hångsdala, vilken synade och rannsokade henne efteråt och fann då att hon var både blå och blodig av ryttaren Lars slag. Därefter och ända till sitt yttersta bekände hon att hon ingen hälsa hade haft sedan ryttaren Lars slagit henne. Strax efter hennes död klagade släkten inför rätten, men då var Lars på krigståg. Nu tillfrågades Lars hur han ville hantera denna beskyllning och ifall han ansåg sig kunna befria sig med ed att denna hustru inte dog av hans slag. Han svarade nekande och sade att han inte med gott samvete kunde göra det, utan på grund av att han hade slagit henne och hon därefter inte haft någon hälsa och sedan dött, ville han hellre undergå tillbörlig plikt vad Gud och överheten (i Sverige) kunde tänkas pålägga honom, för han kunde inte värja sig (försvara sig) eftersom hans misshandel skett av ivrighet i en hetsig träta. Av det skälet kunde inte rätten befria honom för orsaken till hennes död och dömde efter Guds lag, Genesis 9:e kapitlet från livet. Dock beder målsägarna för honom och om hans liv förskonas vill de ta emot skäligen böter.

Vartofta häradsrätt den 15 juli 1635 - extra ordinarie ting
På samma ting sakfölldes ryttaren Lars Andersson för att ha slagit Karin Tura i Dverstorp med vilja (som var syster till Kerstin Pedersdotter som nämnde ryttare Lars slagit så illa att hon dog). Efter det 10:e och 13:e kapitlet i Sårambalken dömdes han till 9 mark i böter (ungefär 1 Riksdaler, eller en halv månadslön).

Helge Gotbarn och Cecilia Nilsdotter - edsöresbrott (1635) - 4a

AD: v189933a.b2660

Vartofta häradsrätt den 26 maj 1635

Framstelles förretten en ogift kona Sißela Nilßdottr
Och bekende at Hon Hafuer en tidh Haft legerßmäll
medh sin Hwßbonde en gift man Hellie gotbarn

i kymbo, emedan Hon tiente Honom, doch Hafue the icke aflat barn tilsammans, vthan som Hennes Maat= moder bekenner, at hon blef mest Hwar nat vth= kiörd Och Sißela lågh inne Hoß mannen Och Hwstrun blef trachterat Och slagen alla dagar för theras skuld Och Hafuer be:t Hellie i me= dler tidh giord Eedöris brott, och sin kooß Rymbd, för än denna gerningh blef oppen= bar, Och ähr inthet at förmoda Han något sin kommer Her igen Och inthet finß efter Honom, Och Efter Hoorkonan sin synd beken= ner blef hon dömbdt efter gudz lagh levitz 20 Cap ifrån lifuet.

Samma tingsprotokoll, men enligt häradsrättens kopia hos Göta hovrätt:

Framstelles förretten en ogift kona Cißela Nilßdottr Och bekende at hon hafuer en tidh Haft legerßmål medh sin Hwßbonde en gift man Hellie gotbarn i kymbo emedan Hon tiente Honom, Doch Hafue the icke aflat barn tilsamman vthan som Hennes Maat moder bekende, at Hon blef mest Hwar natt vthkiörd Och Cißela lågh inne Hoß mannen Och Hwstrun blef trachterat Och Slagen alla dagar för Hennes skuld Och Hafuer be:t Helie i medler tidh giort Eedöris Brot Och sin kooß rymbd för än denna gerningh blef oppenbar, Och ähr inthet att förmoda Han något sinn kommer Her igen, Och intet finns efter Honom, Och Efter Hoorkonan sin syndh bekenner blef Hon dömbt Efter Gudz lag levitz 20 Cap. ifrån Lifuet Crone saak. Hwilka saker i vnder= dånighet remitteras til den höglof: Kong hofrettens Nådige Resolution.

Deß till yttermera wißo at så på tinget Skiärschadat Och afdömbt ähr vnder Lagläsarens Och Heredz Signät Actum loco et tempore vt Supra.

Göta hovrätt den 18 maj 1636

4)* Helie Gotbarn gifft eenfalt hoor och eedzöresbrut En dom ifrå Wartoffta ht öffwer Helie goth barn gifft man i Kimbo boande, som haffwer belegrat sin legekona Cicilia Nilß dother, Hellie haffwer och brutet Edzöret, och ähr förrymbdh hoon haffwer bekiendt.

*ändrat till nr 3

Resolutio Cicilia skall böta fyratijo Dr aff bedia för samblingen, och Stå uppenbara skriff, Skall och slåås effter Hellie ath han kan fångas tingföras och dömas hwar saak om sigh, och sedan domen till denna konungzliga reth försendas.

Återgivet med modern svenska

Vartofta häradsrätt den 26 maj 1635

Fram inför rätten ställdes en ogift kvinna, Cecilia Nilsson och bekände att hon under en tid har haft lägersmål med sin husbonde, en gift man, Helge Gotbarn i Kymbo, medan hon var i tjänst hos honom. Dock har de inte avlat barn tillsammans, utan såsom hennes matmoder bekände, att hon själv mestadels var natt blev utkörd och Cecilia låg inne hos mannen medan hustrun blev angripen och slagen alla dagar för hennes skull. Därmed har Helge gjort edsöresbrott och rymt sin kos när denna gärning blev uppenba-

rad. Det är inte troligt att han kommer hit igen och inget finns att böta med för honom. Eftersom horkonan har bekänt sin synd blev hon dömd efter Guds lag, Leviticus (Tredje Moseboken) 20:e kapitlet, från livet. Kronosak. Detta ärende remitteras i underdånighet till den höglövlige kungliga hovrättens nådiga resolution.

Göta hovrätt den 18 maj 1636

En dom från Vartofta härad över Helge Gotbarn, en gift man i Kymbo, som har belägrat sin legokona Cecilia Nilsdotter. Helge har också brutit edsöret och har nu rymt, men hon har bekänt.

Resolution. Cecilia ska böta 40 daler samt avbedja församlingen och stå uppenbara skrift. Helge ska efterlysas så han kan fångas, tinföras och dömas. Sedan ska domen skickas till denna kungliga rätt.

Björn Torstensson - tjuv (1635) - 5

AD: v189933a.b2830; v190281.b690; v190281.b740; v190281.b760; v221617.b830; v189935.b2340; v189936.b2670; v62920.b75.s141

Vilske häradsrätt våren 1635

Inledningsvis hänvisas det till "föregångne" vårtinget i Vilske härad, men det finns inget som berör detta mål vare sig under år 1634 eller 1635. Det finns också en hänvisning framåt i tid, men då berörs sannolikt ett av de nedanstående tingen i Vilske, Falköping, Vartofta eller i närheten av Ölmestads socken i Jönköpings län. Av den anledningen berör Göta hovrätts första beslut angående Björn Torstensson endast det som nämnts vid Vilske häradsrätt.

Vartofta häradsrätt den 27 oktober 1635

Framsteldes för retten fengzligh en norsch karll som kallar sikh biörn torstensson födder i förßöle* Sochn i Norige, Hwilken Hafuer i några åhr med twenne Andra tiufuar, Hans Harlochson* Hanß Syskonne barn Och Jngor Pederßon Hanß Broder Son Wandrat Her i landet Och stulet på åthskillige orter, först åhr Biörn Och Hanß beslagna Och i Handen tagit åthskilliget godz ifrån Larß i Elebergh* i Wilske heredtt förgångne wårtingh som heredtz domen öfuer them af wil=sche Heredt vthwisar tiufnaden dherför the Och fengz lige åhro taghna wed gamla träfua i Skåningz Heredt Och fördt i Hygentorp kista tädan the sikh uthbröto Och Järnen af sikh slogo Och sedan sidh mest förhållet Hoß Jönß i flatholmen i Son= nom* giold, dher be:te Biörn sikh en kona befriat ha=fuer Och åthskillige resor tijt redit Och icke hafuer Haf samma Creatur tilbackar som the bortförtt Hafua, uthan som bewißligett det biörn Och beken= ner, at Han Hafuer solt lars tykoson i koolfunna En blackott Hest Nilß i vlfztorp i darotorpz giold en swartbläsit Hest ett bront stodh Jtem en brun Hest som Han Hafuer gifuett Jöns i falholmen igen för en fole till aller Ofuenbe:te Creatur weet Han ingen fångeman At bewisa vtahan försiuter sikh Hafua fååt them i Norige det fast Olickt åhr, Eftor Han Her i landet

*Forshälla i Bohuslän

*kallas Haralsßon nedan

*Äleberg i Gökhemms socken

*Sandhem

J landet i trij åhr wistas Hafuer Och icke någon long tidh i norige warit Hafuer Dher Han nagon Erligh Handwerk Eller närningh med the andra tiufuarna bruka kunde Och Efter biörn til ingen rätt bekenne wille Hwarest Han samma Creatur stulit Hafuer med meera bedrifter, blef nu framkallat Hanß med Jöns i flatholmen som Han i longligh tidh Hafuer Hoß wistas Och flitight förmaant at Han sanningen bekenne skall, Hwadh han i sitt Hwß om therasß tiufuerij förnammet Hafuer Och war Hanß berättelse som Efterföllier: Först bekänner Jöns at nu förledne Erikzmeßo trij år sedan kom be:te Biörn torsten son til flatholmen en Afton seent Och Hade ett Qwinfolk Och tå war Jönß inthet hemma tå begärte Han Hwß Och natt Herbergh till sigh och sitt föllie, tå frågade Jönsses Hwstru Hwad det war för en tå sade Han sigh i föllie som Han skulle ledsaga til sina föräldrar i ylmestadh* i Smålandh Och lågh dher om natten Och om morgonen wandra dhe the sin wegh Och biörn war i några dagar borto Och kom igen Och låg dher om natten Och tå war Jöns inthet Hemma, Och då gick han om morgonen sin wägh Hem igen om hösten dherefter kom Biörn igen Och Hade en gammall man med sigh i selskap Och dher om natt i flatholmen Och tå sade Han sig willia resa åth Smålandh till ylmestadh för Jönsses Hustru Och om morgonen wandrade han med sin Stallbroder sin wägh tredie resan om höstenn 1633 kom Biörn åter till flatholmen Och Hade en vngh Carll med sigh Och tå war Jönß Hemma då frågade Jönß Honom Hwar han war Hemma då sade han sigh wara Hemma i waßende sochn

*Ölmestad i Vista härad

wedh Brette* Och föregaf Hanß fader war Rettare Öfuer 18 gårdar som kamma Hanß G. N.d feltherre grefue Jacob Delagardie till Och Han Skulle gå till fougden Anderß Booson till Lyckåß Och Lefuerera Skatten Och Hade lagt den vnge medh sig i wegen för Skakar Skuld efter Han hade Penningar at bära Och war åter nedan före i Smålandh några dagar Och kan med sin Stalbroder tilbakar igen Och war i 2 nätter i flatholmen Och Efter det war mycket kalt begärte Han kiöpa en tröia til sin wandringz selle dhen Han intet bekom Aff Jönß dher med reste Han sin kooß den gången fierde resan kom Biörn igen Och hade en vngh karll med sigh förledne winter Efter Jwll til flatholmen som förbe:t åhr at Han war Hans Systerson Jngor Pederßon Och låge dher både om Natt Och tå war Jönß Hemma Och frågade them till Hwart the wille gå tå sade the at the wille gå til ylmestadh dher några sacker at förretta Och dher med wandradt the sin kooß Och i alla dhenna resor sågh Han them intet Hafua antingen Creatur eller annat meer än några Penningar som the för maat Och drick betala

*gamla namnet på Vänersborg

kunde åtta dagar ther efter kommo the igen
 då war Jöns Och Hanß Hustru resta til sin
 Släckt i amurlidan Och Jönses moder Elsa
 Och Hanß Swärbroder med en Piga kirstin
 Andersdotter som war Jönses Hwstrus Sy=
 ster dotter, Och tå Hade biörn en lång byßa
 ett stood Och en slåde tilbakars igen Och gästa
 dher om natten Och i medler tidh i Hanß resor
 blefue sig emellan förlofuadhe Och ther
 med reste han sin kooß med sin Stalbroder

Förledne wår* kom Biörn till flatholmen Och tå
 war Jönß Hemma, Och gick på sitt gerde dher kom
 Biörn til honom Och Hade en lång skafftet yxa
 i Handen Och lade sig på Renan Hoß Jöns Sue=
 ikade Och bad Gud bettra at Han war kommen
 i en stoor Olycka för en Presteson i norige Her
 Lasses Son i tången Och stucket Honom i axel
 rlan med sin knif at Han inthet meer Lefdhe dher
 Efter än - 8 wekor, Och tå war Han ther i twå
 dagar Hoß Jönß köpte öll till 8 kannor i slätt=
 engh Och liungom Och Jöns med sitt folk drocke
 med Honom the 2 dagarna Och sade sigh willia
 gå åth Småland til ylmestadh Så lenge Hanß
 Saak kunde komma til Soningh - 14 dagar
 Han efter kom han igen med be:t Jngor Och tå hade
 Han en annan klädningh af bront klåde på sigh
 med tripz armar, Och tå woro the dher i fem
 dagar drucko Och slösade Och tå blef bewil=
 iat giftermålet medh kirstin Och Biörn
 Och sedan reste biörn ther ifrån Hwart wth
 weste Jöns inthet. förledne Pederßmeßo
 kom Biörn kom Biörn* sielf annan til flatt
 Holmen. Och Hade en vngh norsk dreng medh
 sigh som Han sade wara födder wedh ladegå=
 den wedh brette*, som Han sade wara sin broder
 Son Hans Haralsßon Och tå förgaf Han
 At Han andre resan Hade rymbdt ifrån sitt
 fäderneßlandh, Orsakan at Han en prophuß
 kom Och skulle taga Honom fatt för sin miß=
 gerningh. doch böd Han sigh till wernß och Högg
 prophußen till marken med en yxa at kin=
 backen föll nedh på Hans axler Och i samma Par=
 lemente Höggo the Honom neder, Och wijste Ho=
 nom arren i sitt bröst, som Han ståt Hade Och

Och sade sigh wara lecht i schara Och gaf
 - 18 Rdlr i wedh Och Penningar för båskä=
 rare lön Och tå Hade Hans som folde Honom
 i sina Byxor - 2 granna sarkar Och - 2 Huf=
 wudh klåde det the bortförährade En sark,
 Och ett Hwfwndh klåde till Jönses Hwstru
 Och en sark Och ett Hufund klåde till kirstin
 som fästemoeden skulle blifua Och tå war biörn
 Och Hans dher en dagh Och foldes sin kooß åth
 Småland, Och i resan stadde biörn bort Hanß
 Hoß en bonde i Jerßtorpz sochn b:dt Simon
 i Eskelidh, dher Han inthet lengre blifua skole
 än till larßmeßo afton, då skulle han blif=

*avser våren 1634

*upprepning av två ord

*nuvarande Vänersborg
 *kallas Harlochson ovan

ua lööß, Och i samma resa wandrede Biörn åth
 Smålandh lenger in till ylmstadh, dher war
 han - 14 dagar Och i samma resa blef Han
 insatt på Jönkiöpingz slott täden Her Suen
 i ylmstadh Honom förlofuade lööß Och tå kom
 Han åter till flatholmen Och om larßmeßo af=
 ton kom Hanß till Honom Och sade sigh willia
 draga Hem i sin Systers Bryllop, Och dher med
 gingo the sin kooß Och woro borto in till 3 da=
 gar Efter Bartolomei dagh, Och tå komma the
 vidare igen, Biörn Hade en Swart bläsit hest
 Och Hans Hade en blacket Hest, Och tå war
 armen afslagen på Hanß, dher woro the stilla till
 torßdagh för mateßmeßo dagh, tå rede the sin kooß
 då rede de sin kooß* Och sade sigh willia åth Göte=
 borgh och woro borto i - 8 dagar, Och i Resann
 solde the stodet Och hesten som vthredo som be:t ähr
 Och när the kommo igen, Hade the den tredie tiuf=
 uen medh sigh Jngor Och en bron Hest Och en broner
 Hest med en scheppa Salt på lagt dhen the förärthe
 Sin werdh Jönß i flatholmen Och blefuo stilla

*fem ord upprepas

i flatholmen Och köpte öll och malt drucko nat
 och dagh Och Efter tu dagar wijste Biörn
 bort the andre två efter - 3 stycke oxar
 som Han sade sig Hafua gångandes i schara
 Hoß en b:dt Pedher Suensken, Och - 8 dagar dher
 Efter kommo the igen vthan oxar, då badh
 Biörn dhem andra resan åstadh efter samma
 oxar Och lefuererade them en Rdlr Efter han
 Samma oxar Hafuer lofuat til Suen Håkanson i Jön=
 kiöpingh för koppar Och i resan the gingo stull(?)* the
 tw stod ifrån öfuerst Leutenanpten welb. Jacob
 Claßon dher på the af måns Skreddare i Smede=
 by blefue fångade Och i Hygentorpz kista införde
 Och broto sigh uth tädan Och som Biörn blef kun=
 ningt at Hanß och Jnger woro fångade stegh
 Han sin kooß Och togh konan kerstin med sigh åth
 Smålandh, dher Han i Jönekiöpingh på slottet an=
 hållen blef till deß han nu förleden Söndagh
 blef tagen Och Hijt fördh till all denne beken=
 nelsen Seger Biörn ia wede sålunda Hafua
 Rest med sine stallbroder Och för Jöns om dråpet be=
 kendt som be:t ähr Jtem nu förleden fredagh
 Hafua samma tiufuar, rest om flatholmen sedan
 the sigh Af Högentorpz kista vthbrutet Hafua
 Och som the förnommo At Biörn war sin kooß
 stegen åth Smålandh gingo the fort efter åth
 Jönekiöpingh Och i samma matten(?)* stulo the ifrå
 Simon i Eskelidh - 2 engelska kiortzlar en engelsk
 kappa tw silfuerbelte annat Småt silfuer
 - 6 lodh kopparmynt - 10 dlr ett grant läräfftz
 Laakan tre sarkar en ny rya, ett rött stodh
 ifrån Larß i måleskogen Och efter the förnommo
 At Biörn war fengzlat Och opfördh gingo the
 fort efter Och lage i flatholmens gerde om nat=
 ten Och gingor fram och skare sönder en dörr toge
 vth maat, ett betzell Och en grimma Och om

*stal?

*natt?

morgonen gick Hanß fram nu detta Date den 28 Och kallade vth Jönß berättade att Han war förd till tinget steegh Han fort sin kooß Och nu i denna natt emellan den 28 och - 29 hafua samma tiufuar gådt fram till en gårdh gullerstorp Och lagt sig i ett Halmskiull dher en liten goße them somnat hafuer Och sedan bönderna kommo vp Och söchte åth ladorna Hafua the vndsluppet them Och Qwaar lefdt efterschrifne Partzeler Af Simons godz i Eskelidh som the stulet Hafua fijnt Swart Nytt klädeß skiörte Swart engelst kappa en ny ryia Lärufftz Laakan ett selfuer belte ett* en bytta med Smör betzell ett Ledergrymma som the stule af Jönß i flatholmen mera Sanningh om theraß tiuf= nerijdh kunde man denna Resan om theraß tiuf= nat inthet vthleta Efter the nu så Nyligen an= tastade ähro, Och få orter dher kunnit, doch ärh J denne förlopna åhr så Ochristlighen stulet i alla orter i landet at sådant i manna minne sprodt icke ärh. Nu tilsprodes Biörn torsten son Hwadh orsaak Han Hade at så ofta förresa ifrån Norige Och til ylmstadh i Smålandh eller Hwar= före Han Hafuer angifuet sikh före wara Hemma i waßenden wed brette* som Hans Paß vtwisar i Her Suens nampn vthgifuett Och ärh Hanß Retta nampn Sueno Jonæ, men i paßet och Signä= tet finns wara Sueno Suenosis Och mången nu närwarande som af Presteschapett Hanß hand kenna det aldeleß förnekade Hwarcken breff eller vnderschrift wara Hans Handh, tåwar Biörn otwungene bekennelse om sina resor Att nu förleden wår tw åhr sedan drogh Hanß moder malin til Solberga Och Hanß Hustru Jnge=

*tydliggen felskrivet

*nuvarande Vänersborg

borgh Olofzdotter till vddewall Och gäste hoß Jönß Påuelßon tå war ther ett Svuescht Quin= folk anna b.dt som Hade Nyß fåt barn Och Sade sikh wara Her Zachariæ dotter i ylmstad i Smålandh Och efter Biörns Hwstru Hade spät barn Hemma togh Hon annas barn Och gaf dija Och tå begynte hon tala med biörns hwstru At Hon wille taga Hennes barn til sikh på ett åhr Och det vpfostra Hon wille Henne well betala för sin möda, dher til hon swarade om Hennes man det will samtyckia kunde dett well skeep Och dher med reste malin Och Jnge= borgh Hem Och tå öfuertalte Biöns Hw= stru honom at hon fick lof at taga barnett till sikh och om andre dagen redh han tijtt ef= ter barnet Och tå folde anna medh och giorde kiöp med them at hon skulle gifua - 12 Rdlr om åhrett för barnet med Condition efter hon icke Hade penningar at betala strax Skulle Han föllia Henne til Hennes fader dher Skul= le han blifua betalt både resan och Summan Och strax gaf Han sikh till wägz med Henne Och i samma resa kom han till Herbergz medh

Henne i ofta berörde flatholmen och sedan wan=
drade the widare in till Jönekiöpingh Och
när the kommo emot staden sade hon sigh icke
willia gå igenom staden efter hon Hade så
slemma* kläder på sigh tå sade biörn til hen=
ne det måtte inthet wara som tu bekenner
om det barnet du dher vthe fådt Hafuer At
din fästeman ähr fader dher åth som du bekent
Hafuer en fendrich som ähr på tågh tå
Swarade Hon, at Hon Hade en annan barna
fader dherföre rymbde Hon sin kooß at henneß

*dåliga, undermåliga

fästeman det icke Skulle få weta och öfuer
gifua Henne, men fick inthet weta Hwil=
ken det war och så wandrade the kring om
lelle Siöö och åth ledegården Skougledesß
Och kommo in emot ylmstadh tå bad anna
at biörn wille gå fram i Hennes faders gårdh
Och kundgiöra Hennes moder at hon war
i theraß kalfhaage Hon wille gifua hen=
ne til sigh någon maat och kläder dett
Biörn och gjorde gick fram i gården och bö=
stade* på dörran, då kom en piga vth, och han
bad henne bedia Hustrun gå vth, och tala
med sigh, omsider kom Hon vth, tå frågade
Han om hon hade någon dotter som Heet anna
som war i vddewall, tå blef modern så illa
till fridz at Hon rodnade i ögonen Och fick för
klädet för ansichtet och grett, då sade biörn
Hon ähr i eder kalf Hage och begärer tala medh
eder i wille gifua Henne maat Och kläder til
sigh Och tå ledsagade Hustrun honom omkringh
Husen Och i en kammar at ingen af folkett
fick see honom Och togh i förklädet maat Och
gick til anna Och ledsagade Henne i samma
kammar som Biörn war Och han war dher i
några dagar Och the hade bud efter Her Suen
Hennes faderbroder Och Han bekende för biörn
at Han war fader åth barnet och för nögd
Honom den resan på - 16 Rdlr Och gaf Honom
ett paß som Han nu Hade som ähr schrifuet i her
Suenß namn i vaßenden som berördt ähr
det Han säger Her Suens Son Jsrael schrifuet
Hafuer Och Her Suens Signäte förseglatt
Hwilket Her bifogat inbundet vidare vthwisar
dher med wandrade Han alla förtalde resor,
Andra resan Lefuererade Her Suen Honom en

*slog, bulta, dunka, knacka

Stwt Swart för - 4 Rdlr den Han solde i
Jönekiöpingh til Gisle Snickare för - 3½ Rdlr
Och 4 Rdlr fick han samma resa tredie resan
bekom Han af Her Suen ett belte för - 8 Rdlr
Rede Penningar - 2 Rdlr Noch förleden win=
tor ett bront stodh en longh byßa en slåde
noch förleden Sommar bekommet Rdlr 3 st
Och Hwar gång han kom tijtt dolde the honom
Så lenge som kunde afferda Honom Och altid
förmante Her Suen Honom at barnet skulle
blifua well vpfostrat men Her Zacharias

bekommer Han at han gaf Honom inthz, doch war samma sak them allom kunnigh Her Suenß Hustru och barn samt med Zachariæ Hustru Och barn, Och bekennen at samma Anna Zachariæ dotter war nu för någon kort tidh sedan på wisingzborgh och woof flemscht men Hoß Hwilken hon nu wistas kan han icke wist weta Och efter Han nu i denna resor en sådana olycko Hendt ähr tillschri.f.r Han det Han en sådan dödeligh synd dolt Hafuer och förtegat med Her Suen i ylm= stadh Och Hanß broder dotter Anna.

Tilspordeß nu Honom Huru han sådant framdeleß bewisa will Efter Honom för sina gerningar gifnas kan ingen witzord, Dher på Biörn så förskiöt willia med tro wedigth folk i oddavall bewisa för Olof Sadelmaka= reß Hustru dher som barnet blef födt och hon fordrade barnet Och henne en tid long Och hon förde barnet med sigh op till ylmstad Och her Suen betalte Henne resan och omkostnaden men Hwad eller Huru myket weet Han inthz Och enär hon kom tillbaka Lefuererade hon

anna barnet igen efter hon flötte vthur staden, til det andra will Han bewisa medh Jönß Påuelßon Och Hans Hustru dher som Hanß moder Och Hustru togo barnet Och anna Him med sigh Och sende Hennes moder syster Erich Erichsons Hustru i schara Henne dher ifrån Och til vddewall emot den tiden Hon Skulle föda barnet Och till det Sista lefuer barnet ännu Och ähr Hoß biörnß moder som wißaste skällit ähr. Detta ofuer be:te för plichtar sigh biörn willia lefua och döö på sant wara och Hwart ord Her Suen i ylmstadh och anna öfuertyga. Tillspordeß nu Biörn Huru Han will för Clara sigh på den Norske Prestesonen Her Larses i tången, som han sade sigh Hafua i hjäll slaget dher på gaf han till Swar, at Han stack Honom med en kniff i nödwern Efter Han satte swerdet på brystet på honom Och Han ännu skall lefua Hwilket man ingen troo tilsettia kan Efter han med ingen Sanningh består, Dher före Synteß Denna Ringa Retten bäst wara förwara Honom i starkt Hechtelse och föra honom till Jönekiöpingh at han der sin beskyldningh öfuer Her Suen ylmstad Och Anna Zachariæ dotter må vthföra i medler tid i medler tid* skall lagläsaren göra sin flijt öfuersenda till Norige Och förfara Huru biörn dher lef= uat Hafuer Och den Höglöflige Konungzlige Hofretten med första i vnderdånigheet Avi sera, Såsom Och dher flera klagor öfuer tygaß kunne Biörn och låte göra sin flijt med be= falningzman at Hans stalbröder kunne i medler= tidh antastade blifua.

*tre ord upprepas

Vilske häradsrätt den 30 oktober 1635 (Göta hovrätts kopia, inskickad i november 1635)

I Göta hovrätts resolution i maj 1636 hänvisas det till Vilske häradsrätt dels från 30 okt 1635, dels den 18 mars 1636, men i dessa häradtingsprotokoll nämns inget om dessa ärenden. Däremot finns en kopia av tingsprotokollet från den 30 oktober hos Göta hovrätt under 1635, ärende nr 26, sidan 44-47 (mycket slarvig och svårläst handstil).

26) (Biörn) Torstenßon tiuf

Samma dag fördes för rätten fongzlig

Biörn Torstensonn i forssöle i Norrige och bekende alt enn wid Nampn håkonn på knösenn ifrån wånga gield och Skånigz häradh, som nu berede wid honom Stodh för rettenn at han war orsackenn at thett bleff Stulit ifrån Lars i Eleberg i giökhems gield och Wilske häradt nu i förledenn vår till huilkenn beskyldning håkonn hårdelig:n förnekar at han aldrig Skull med någonn god skäll thet beuisa och beretade Biörnn som här effter förmåles. N.*

*Nämligen

Kom be:te Biörnn Torstenßonn ifrån Sunland och Ölmestad

Sochnn, och när han kom till Leeaby i Slöta gield, låg han ther om en Söndagz Natt och om Sondagz Morgone gick han till Lars Anderßonn i falekiöping, och effter Predikan begynte han och hans Stalbroder Hans Haralsßonn At dricka, och såto så ther in emott Afftonen tå gingo the sin koß, och öffuer Marka by, emillan Kaffuelstorp och Marka ther lade the sig At säffua, och när the hade Legat enn Stund, in till Solenn gick nider, Stodh ther medh up, och gingo så något better farom in mot Raffuelstorp ther sake the sig at få Maat och thrlt(?) war i Skyningen då Seger han, att håkon på knösenn kom gåendes ifrån giökhem och åt Marka, då taleden han till them, och Sade, huru ähre i hema, the Suarade i Norrige, icke Långt ifrån brete*, och ibland flere ord the hadhe till= sammans, sade biörnn gud gifue iag weste, huru iag fingo köpa mig enn kanna Ööll, så gerna iag thett gjorde ther till Suarede håkonn, kommer och fölger mig tillbaka igenn, här boor enn bonde inder vt med Landzuägenn, som ähr min frende, hafuer synnerlig:n gott Ööll, endoch han giffuer inthett gerna, men the ähr bäst han ähr inthett hema Stadder, der med the efter Samma ord folgdes tillbaka igenn och till Eleberg, och thett war tå alt mörkt, och när the kommo till gårdenn, badh håkonn them gå back om them Ny= kölne wäggen som stodh någott ifrån gårdenn, at sökia sig thett the och giorde, och håkonn gick fram i gårdenn, och kom tillbaka igenn medh rödh skull full medh Ööll, och hon wara tuenne städes Stycke aff breddenn, och bundenn med Meßingz trå, huilket hon och ähr, ty hon Låg i watenn, Sedan gick håkon in effter Ost, Smör och brödh, och kom vt till them och tog så samm Skull, och gick annan gången effter Ööll, och fick them, och så gick han tillbaka igenn, och kom vt med enn brun klädes tiortell och enn klädes kåpa, och fick them och gick sedan fram, och kom åter igenn, och hade et röt klädes Skörte tui quine tröijer med Sylffuer hakar i thenn ena, Och 6 Par tiortle Maliör af Sylffur, 3 Paar skoor

*Brätte, nuv, Vänersborg

en ½ al:r blått kläde 3 Par klädes Strumpor,
 och et Par Lijnstrumper, en klädes Myße, forett
 med Jkore skjinn, och et Par handsker, huilket godz
 håkonn fick biörn och hans Stalbroder, och så gick
 håkonn in igenn, och kom vt med enn bylta, ihoop
 bunden med Lijnkläder, och anet Småt tyg, thedt
 Biörn och hans Stalbroder inthett weste, huad
 ther vthi war, men Lars i Eleberg som godzseet
 miste, beretade nu huad ther vthi war, Nemlig:n

Leruffz Sarkar	2	Huffud kläde	3
Läruffz Lackan	1	Bord duck	1
Läruffz Stiorta	2	Blåt förekläde	1
Lij före kläde	2	enn hoop wäffne lifir	
Några Strumpeband		Zamerlotz huijff(?)	1

Thetta godz war alt ihop bundett, och så gick håkonn
 tridie gången effter enn skåll Ööll och kom vt
 till them, och när the hade vttrucket henne, tog
 håkonn skälenn och sade nu gårr iag fram igenn
 och Låser igenn dörren huilket han och gjorde,
 och när han kom vt, tog håkonn Lijn byltan, och
 Biörn med sin Stalbroder, tog thet andra, och
 ginge sin wäg, neder åt Dijseråß, och när the komno
 ther in emot, satte the sig neder i Skogenn och håkon
 tog thett redda Stiörtet, och fick hans haraldsonn
 och bad honom taga thett på sig, och binda byxorne
 vtomkring, deslijekest tog håkonn thenn bruna tiört=
 telenn och fick biörn, och bad honom göra lika
 så, och then blifue ther Sams om alt godzset så när
 som Lijnn byltan, thenn behöll håkonn för sig sielf.
 men för håkons lott i the gång kläderan, gaff biörn
 honom, 4 rikz dlr - 6 mark Småpeningar, et Paar brun
 byxor och enn Läruffz Stiorta, och der med skulle
 godzset wara bytt, och då begynte dagas, ty sade
 håkonn ligger nu quar här i skogenn thenne dagen
 öffuer, och när mörkt blifuer, kunna i wandra, och achtar
 eder väle, kunne i komme först öffue grentzen, så hafue
 i ingen nöd, och så gick håkon ifrån them, och wende sin
 tröia och myße om, och hade enn byße i handen, bunden
 med Meszingz trå wid Thenn, thet hon och war men
 Biörn beretade at ther war Mulebren(?)* på henne, men
 på håkons war inthet, och när aftonen kom gingo the
 fort, och när the om Morgonen komno utkring Algustorp
 wid Emtänge i barne häradt, blifue gisle i tråffue, Nils
 hanßon *ibidem*, 2 hans drängar, Nils girdundßon Anders
 gislesonn, och Oluff Anderßonn i tråffue, konigt, at
 be:te tiuffuer woro förhanden, och komno så fort efter
 Somlige till häst och någre till foot, funn them så vt
 mot be:te Emtånga, ther slogo the neder them, at the lågo
 så när dödhe, ty the sloe hårt emot them, och emedan the
 Låge på backen, frågade the tiyffuen, huar the hafue tages
 Samme godz the hade at bära, the Suarade, at the haffue
 bekomet thet i Eleberg, och håkon på knösenn hafuer
 thet handfänges, och meer bekende the inthet på thenn
 Platzenn, och tiyffuerne förde tillbaka igenn till
 Nils hanßon i tråffue, ther the woro ifrån tysdagen
 och till Lördagenn, och effter the hade angiffuet
 håkonn på knäsenn, at han war thras Ledsagare och

Bolgman, Sendes fördenskull 2 karar efter och fångade honom, och förde honom till träffue, ther tiyff= uarna Låge, och när the inkomno med honom, frågade the them, om thet war then sama, som Stalt godzset i Eleberg, Då Nekade the emot thet the bekende på Platzenn, ther the frångades, och sade at thet war enn större kaar, i Likheet wid Lars bryngelson i stora Algustorp, som då war Jnne i Stuffuen med huilken war Olyck emot håkonn vthan större och äldre till åhrenn, ther med håkonn slap, och tiyffuerne fördes till högertorp, ther the strax rymbde, och nu i medler tijdh hafue thene Biörnn torstensonn wandrat i Landet, Sampt hans haraldsonn och en Anna, som hafua warit med honom och blifue för enn lijten tijdh sedan the 2 fångade widh falekiöping, medh några Stodh the hade stulet ifrån wälb. Jacob Claußonn på Saleby, och förde i högertorps kista, endoch the icke lenge woro ther, wthan römbde fengelset, men biörnn bleff fången wid Jönekiöping, och fördes till tinget i åsaka i wartofft häradt, ther Lag läsaren wälachtat Anders Perßonn hafua ransakat om några hans bedriffter och sedan försend till theta tinget ther hans Saak nu ransaket åhr, som öffue skriffuet står.

Nu tillfrågades be:te håkonn på knösenn, huru han thenn beskyldning och tilluitning wille förbiggå helst medan han ther emot förnekar, och i ingen punctt wille Samptycka eller beiaka, då framförde hann för retten sin skull och witne, erlige och tro= uerdige graner och Sochnemän, huad han om Lögerdagen, Söndagen så wäll som om Måndagen Sampt then natenn, som godzset strax i Eleberg, Först om Lögerdagen gick han till wilske häredt och giökhems Sochnn, att wille kiöpe sig någre Skepp Spannmäll, och hade med sig en sylff= skeedh och annat till at kiöpa före, och när han kom på wägenn, hiude(?) han en dansk dräng, huilken tillförende tiente i giöteborg hoß enn kiötmanz lere, thenn folgde honom till Ele= berg, och han frågade Lars som godzset miste, om hann behöffde någon dräng till tienst, då Nekede hann doch Lijckuell blifue the bådhe quar om Natenn, effter håkon war kunder, och om Morgonen fram på dagen gick drängen till kyrkian och tillbaka igen till Eleberg men håkonn gick i hemuägenn, och fram effter Middagen gick han till Belgestorp*, som ligger något Söder ifrån knösenn, och drack ther in till Solenn gick neder och då war han druckenn, och så gick han hem och låg om natenn, som hans husfolk beuisa, och om Morgonen gick han bort annorstedes, men then drängen som fölgt honom till Eleberg, Låg i Raffuelstorp then Naten godzset Stals, som Måns Nilson i be:te Raffuelstorp och hans granner witna och bekiena, meer kundskap war icke om håkons gensuar, på tiyffnads tillwitning.

*Ballstorp

Menn aldenstund at håkonn på knösenn, hade för samma rychte han war vthi komen, på förledet ting i Kleffua vt=

fäst enn 12 Manna eed, at han i Samma Saak oskyldig war, effter som han nu med sine witner, beuist dag och wuno huad han then dagen och Näter stadder war lickuell lät icke Biörnn sig åtnöija, vthan fulkomelig honom tillade, och effter han nu med sina Legmän för reten Stodh, Erlige och trouerdige män sine granner, och effter honom icke war i handom taget eller husom funnet, bleff honom tillåtet at sig befija, effter thet 9 Capitell i tiyffua balkenn med effter:ne män

Tooll i algustorp	håkon bengtson i Edzuera
Jonn Larson i hellestorp	gunur larsen i borga
gunur <i>ibidem</i>	gudmund i Liungatorp
Bengt i Laggarebo	håkonn i belgestorp
törbiörn i Edzuära	anders på kullenn
Suen i Liungetorp	och håkonn then - 12

Så effter han sig så Lagligenn här för retten befrijjatt haffuer, Sades han fördenskull i thenna Saaken Oskyldig och aff allom oförkaptet(?) wid Straff som Lag fören med mindre Sannere Spöris kann

Och effter Biörnn Torstenson icke kunne honom fulkomelig öffuertyg, vthom allena medh sin egen Personn huilket icke gaffz witzord, helst medan han ähr en Berychtat öffuertygat tiyff, och godzset fans i hans händer ty bleff han Saakfält effter thet 6 Capitell i tiyffua balkenn, till galge och greenn och ligge Ogill för sin gerning.

Göta hovrätt den 6 november 1635, som endast berör stölden i Vilske härad.

26) Biörn Törßon, tiuf

Anno 1635 den 6 Novembris

Een doom ifrån Wilske* häradt

öfwer Biörn Torstenßon* i forsöla, hwilken åth=

skillige saaker stulit hafwer ifrån Lars i

Elebergh*, som widhlöfteligen seendha af ran=

saakningen och häradz soom.

*ändrat från Ekeberg till Eleberg

Resolutio Häradz nemdh skall wordera

godzet som stulit ähr, Sedhan skall Biörn gifwa

målsägandhen sitt igien, bööta tredubbelt så mykit

tiufnaden werdh ähr, afbedia församblingen, och stå

Vppenbara skrift. Skall och Laghläsaren wara

förplichtadh, medh häradz nemdh låtha werdera det

som stulit blifwer, Skall och här Effter införa

werderingen i doomen, Såsom och Effter noga

Ransakningh, förmäla om de medh tiufnadh eller

annor syndh tillförrenne ähro beslagne, och huru

ofta.

Vilske häradsrätt den 18 mars 1636

I Göta hovrätts resolution i juni 1636 hänvisas det till Vilske häradsrätt dels från 30 okt 1635 (se ovan), dels den 18 mars 1636, men i häradsrättens protokoll nämns inget om detta ärenden som endast bör ha omfattat värderingen av det stulna.

Göta hovrätt i juni 1636

38) Biörn Torstenson tiuf

Denn Effter:ne Resolutioner ifrån denn höglofflige konungzlige hofretten i Jönkiöping öfuer goterijket ankommo i Nouembrij Månad 1635 Och Oppå häredtz tinget i Wilske häredt Denn 18 Martij 1636 effter Resolution effterkommet Som här effter för= måler N:

Enn Resolution öffuer Biörnn Torstenßonn i forsöle ifrån Norige som hafuer Stulet ifrån enn frelse och Ledegårdz bonde vnder Ridberga Lars i Eleberg bed(?) Och befeles i Resolutionen at godhset skall werderes Och Sedan skall biörn gifua igenn så mycket som han stall Och den öfuer böta 3 gånger så mycket som tiyffnaden werd ähr, och ähr rächnet i got mynt som efter förmeler

Brunz tiörtell	1	5 dlr
kåpa	1	5 dlr
Röt kläde Skörtr	1	7 mark
quinfozk tröijor	2	6 mark
Skoor	2 par	3 mark
Blåt kläde	1/2 al:r	1 mark
Kläder strumpor	2 par	2½ mark
Lijnstrumpor	1 par	½ mark
Myße	1	1 mark
handskar med wantar	1 par	1 mark
Silff maliör och hakar*	10 par	6 mark
Serkar	2	5 mark
huffund kläde	3	4 mark
Lärft Lakan	1	4 mark
Borduck	1	6 mark
Skorte	1	4 mark
blåt för kläde	1	5 mark
husff(?)	1	½ mark
Lijster och Strumpeband		1½ mark
		24½ dlr
3 gånger så mycket		73½ dlr

*märla, avser hyska (och hake)

Resolution:

Förbe:de Biörnn hafuer sin hemuist oppå welborne Knut Lilliehökz godz wnder råå och röör till Måseberg. Och ähr för Samma Saak fest Löfft.

Samtidigt som ärendet i Vilske härad granskades och avslutades under hösten 1635 och våren 1636, inleddes ett annat ärende i Jönköpings län där Björn Torstensson var huvudvittnet i början, vilka återges nedan. De avslutande målen som berör ärendet i Vilske härad är upptagna allra sist i detta kapitel.

Vista häradsrätt i Jönköpings län den 26 november 1635

En extremt svårläst handstil, vilket radlängden delvis skvallrar om, liksom mängden rödfärgade ord som borde ha varit mångdubbelt fler.

Samma dagh framlade Vice Landz höfdingen Wälbördig Peder Månson Lagläsaren vti västergöt landh wälachtet Anders Pädersons breff Ståthållene **wilkone kuna dacke** til schriffuit aff Åsaka ting den 28 octobris Nästförlijdenn föranledes:

Då fordras för Rätten en Tiuff be:d Björn Torstenßon födder i Norigie som propfoßen haffuer Arrestet vti Jönekoping och ibland andra sina bedrifter bekiende han att för 3 åhr sedan, kom en konna Anna Zackrisdotter i ölmstadh till vddual i Norigie, war hafundes och

födde et Barn, och för skiöt en fänrich skulle wara hennes fästeman och fadher är åt Barne och handlade medh hans hustru, att hon togh Barnet till sigh, och Loffuade henne 18 R. dlr om åhret och i medler tijdh fölgde han henne till ölmstadh, och der för girade de honom opå några dagar, intill han fick en post Peningar opå samma Summa, och sedan wandra han 2 gånger om åhret titt op, och fick åtskillige poster peninger och partzeler, selffuer och anamat aff härr Suän i ölmstad och han för paßade honom vti en prästmans Nampn, herr Suen i waßändha widh Brätte der Biörn skulle sigh förskylä wara till hem = wist, och i medler tijdh bleff Biörn Anhållen oppå Slottet, då loffuade härr Suen i ölmsta för honom, och gaff honom paß som hans son Jsrael en diechne schriffuet haffuer, och härr Suens signete i ölmstadh vnder medh huilket paß Biörn några åhr wandere haffuer som sielffue ransakning uthwisar, huilken iagh medh medh thz första skall medh paßet Landz höfdingen wälborne Bengt Kaffle öfuersända, och berättar han att här Suen i ölmstadh haffuer bekändt för honom, att han ähr Barnfadren ått samma Barn, och bidia honom at Barna ickie skulle fara illa han wille åhrligen betala omkostnaden, och Barnet leffuer ännu, och ähr hoß Biörns Modher och ähr in upå 3:de åhre, och ähr sacken som berättas binde konans fadher och moder sampt här Swens hustru och Barn witterligh, att så skedt ähr, och här Sacharias sände henne till hustru syster Erich Erichsons hustru vti Schara och hon försände henne åt vddewal.

Nähr Vice Landh höfdingen välbo:ne Pär Månßon thetta breff bekommit haffuer, strax förskickar han 2 sina tjänare till wälbördigh Suen Bäckz gårdh Sämsholm, der som samma Anna Zachris = dotter war till tjänst, att fordra lyffta opå henne om tu tjsdagh, och då bekände hon här Swän wara Barnfaderen, som war hennes fadher Broder, och om onsdagen emedan Lyffet forskaffet för reste denn ena hans tjänar till ölmstadh till dem Andra som effter här Suenn wo = re, Män här Swän war medh här Arffuedh i wärnamo dragen opå östergötland till wälb: Clas Siöblas begrafning, till samma tjänare och medh hoß förreste och funne så här Suen och här Arffuedh vti wästa vti östergötlandh om fredagenn, och förde så här Suen ått Jöneköpingh, och när de kommo in vti ölmstadh giärde om Lögerdagenn, mötte dee här Suens son Bengt Suen son be:de hwippa och ropt seijandes hade iag wis thz i garr J skola inthz tagit min fadher i thz rymde han sin kooß medh thz samma, och sedan bekände Anna Zachrisdotter Bengt Suenßon wara hennes Barnfadher och icke her Suen.

Här till framställes Anna Zachrisdotter för Rätten och bleff tillfrågat och fljiltigen förnamnt att bekänna sanningen, hwadh hon wet suara suen til Biörn Törstensons berättelße, och thz hon opå Sämsholm bekände haffuer, och då bekände hon att här Bengt Suenßon hafuer hafft Lägersmål medh henne två resor, den första vti hennes faders stuffua, kom han till henne der hon sadt vthi en wäff, och rychte wäff fiölan vnder henne och då häffde han henne första resan emedan folket war opå Engiarna, och den andre resan vti fäämarken och närh hennes moder thz förnapn henne haffuande wara, strax effter Pingzdagharne, som hennes moder sielf bekände, handlade hon medh sin Systerson Michel Erichson i Schara, till att stödia henne till wddual i Nörigie, der fik hon Barn, 4 wekor för Påska, för 2 2/3 åhr sedan, hoß oluff Salmakare, och henne för sitt bekostnad klädt kiortil - 1, kläds Mößa - 1, förgylt selffuer Smycke - 1, och kom så i kyrkio 4 wekann efter påske, föregiffuandes en fänrich ware hennes fästeman och Banefadher. Och sedan kom hon i handel medh Biörn Torsteßon som boddess lande ickie widt ifrån vdeual och hans hustru, att de skulle opföda Barna ähr = ligen för wißa penig:r 10 Rikz dlr för hwartt åhr, och effter han skulle sielff anama pengarne hoß hennes föräldrar vthi ölmsta i Smålandh loffuade hon honom två Rikz dlr för huar resa, som han effter samme Peninger gör, och der medh fölgdes de ått till ölmstadh, och när de komme emot Jöneköping gingo de icke igenom staden vthan gingo omkring Lille siön, och när de kommo till ölmstadh bleff hon ständes vthi en kalff hage så länge Biörn gik fram om Natten, och gaff till känne och sedan Ledsagades de kring om hußen, in vthe en Cammer, och Biörn war der vthi 3 dager, nu thz hon skulle bekiendt haffua, här Suen war Barnfaher thz neker han till.

Der emot wittnade Vice Landz höfdingens tienar Pär Jonßon be:d medh giorden Edh att närh han och hans stalbroder Nils Nison wore opå Semsholm och fordra lyffte opå honom, eller och fångzligh der ifrån, då bekände hon vthj deras samtunge affgårdz folkz åhöra, opå ingen ännu vthan opå här Suen atempt, och sade hon, att han kom till henne vit hennes faders stuffuedh, den hon sadt vthi en wäff, den rychte han wäff fiölen vndan henne och då häffde de han henne första gången, och den andre vti fäämarkens widne, bleff Anna Zachris: tillfrågat om hon war icke medh her Suen i ölmstadh

till giöteborgs markna om Larsmäso tii(...) der till Neij, då beuistes thz och at här siäff bekände, att hon fölgde honom opå marken resan åt Giöteborgh, samma år som hon haffuandes war, och låge då båden om Nattenn vthi gunnellse i Moo häradh, och en drängh medh dem som **än** nu ähr knecht på togh der en Quinne satt och **wff hastednes** Anna war haffuande.

Än tilspordes här Suen om han kunde Neka till Biör Torstenßons berättelse och de som komme war ifrån wästegiötlandh och war legde för honom **opålängzbeles**, dertill han icke Neka kunde, vthan thz atemt bekände han att han icke Nempnett gaff Barnfadere, hwarken sigh eller sin son Bengt Suenßon vthen loffuade hedre pigan, och gaff honom första gången 12 Rikz dalr, sedan stut - 1 om 4 Rikz dlr, Silff bälter - om 18 lodh, stoden om 4 Rikz dlr, Selff skee 1 - om 3 lodh och Bösse. m. Jthem bleff här Suen witne till finges om Barnet wart hembörit till ölmstadh ifrån vdduel emedan Anna war dere Quar i vddeual då bekände han att en dansk kone och en flycke bare samma Barn ifrån vddeual och till ölmstadh vti danska wecken, emedan Anna war den quinna, och di war Barna opå fiärde weckna gammalt och då gaff här Suen samma daske quinna 2 Rikz dlr för sitt omak att hon **skär** hem samma Barn till vddual igen, och dag för loffad hon medh samma Barn vti ölmstadh vti 3 hösten, thz hon haffuer sedan legdt före hoß Biörn Torstenßon, som tilförende förmilt ähr, och 4 vekor effter påsken gik hon i kyrkia och **we** så Suen henne föllendhig till ölmstadh effter **Penger** som för (...) ähr, Alt sedan hafft Anna hållie sig för Pijga, och godt medh **wite** huffudh, och war samma Anna Zahrisdottr för 5 1/2 år sedan troloffue enom Fänre håkon Nilson b:de i Smedebergh, som allt sedan **wäth** ännu ähr opå togh, Huadh paßa antingen som här Suen vthgaffit ätt **de** wet en ännu prästmans här Suens i **wpiede** Na[m]pn, den neke han intz till vthen **olluts** sig den medh högligen haffue försendt, och derföre beth om Näder, förgiffundes sigh ickie reth giffuede thz vthi någon ond mening och achte, vthann af mißförståndh, och ändoch Biörn haffuer bekänt för honom haffua slagitt en karll ihiäll, doch lijkuel haffuer han ickie för de skel giff= nit honom paß, vthan för denn skull att han ville bliffua aff medh henne, och Biörn haff:r ickie wandra lengr medh samma paß än ifrån Julij mäst före tiden als intill den 27 octob närhwarandes år 1635 som siälffua **pethat** för mälär.

Vista häradsrätt i Jönköpings län den 19 januari 1636

(Tveta härad ihop med Ölmestads socken. I texten nedan hänvisas det till Tveta häradsprotokoll, men här nämns inget om detta mål under år 1636. Kopian i Göta hovrätt, från Ölmestads sockenstuga i Vista härad, är daterad den 19 januari 1636, medan Tveta hade sitt häradsting den 21 januari.)

Anklagandhe Här Swens och Anna Zachariædotters sack i Ölmestadh optogh w. Andreas Sothus och införde medh Tweta häradz sacker i sin dombook.

Vista häradsting den 19 januari 1636. Göta hovrätts kopia har följande lydelse:

Anno 1636 then 19 Januarij stodh laga tingh vthi Ölmestad sok= nastuffua i Wista härat och konga dömnt öffuer wara eder Edle vilbördigh peder Månson Lodh till hielmånga Vice Landzhöfding öffwer Junekiöping och Croneborgz lähn, sampnt Wijndighe oh Gudfruchtige män her Jon pastor i grenna sampnt ähreborne och wälståndige, Måns Jonson i Juneköping vthi Crono= nes befalningz mans ställe Erich Larson Lagläsare vthi ölmesta sokn, jtem her= nonis frw kirstin Bielkes predikant och vthhäretz Nempnd medh inhäratz tillstä= des medh meninge almoge af b:te härede.

9) Herr Swen
i Ölmestadh
begåt kietterij
medh sijn broders
dotter Anna
Zachriæ dotter

Samma dagh framhades och antogz av Rätten innan om lyckta dörer först en man ifrån Norige Biörn Torstenson, widh vddewall boandhes, som rychtbar giordt hade pastorem her Swen i Ölmestadh o.h hans broders dot= ter Anna Zachrisdotter b:d som skulle hafua barn samman aflat, och öf:te Biörns moder föder barnet i Norige, hwilken föregaff sigh således vthi tykundskap

kommen : Hände sigh för några år sedan Anna Zachrisdotters morsysters son Michel Erichson i Schara b:d folghde b:te Anna för try år sedan till vdde= wald hon war haffuande och tå föregaff hon at hennes Fästeman en fen= rich wistandes i fiendeland war hennes barnafader, tå bleff hon qwarr hoos Oluff Salemakare i vddewall widh Mårtinsmeßo tidh och Michel drogh hem; Anna födde ther barnet en månat för Påscha Oluff Salemakares hustru bar barnet till Ölmestad i Småland och åter igen till Norige widh påscha tidh, Sedan togh Biörns hustrus syster barnet till sigh aff Anna Za= chris dotter och widh kårsmessa om Wååren, reste Anna hem tädan, och legde förb:te Biörn medh sigh till ölmestadt wißandes honom tijo Rixdlr om åhret för barnet och twå Rix Dlr skulle ofta bemälte Biörn haffua för sitt omak Han berättade at hon skulle tå bekenna för honom på wägin, barnafadere~~n~~ är en gift prestman och Soknaherde i Ölmestad, min fader och han boo i en by tillsammans intet mehr än gatan emellan, min fader och han taga watn af en brunn. Thenna bekännelsen berättade Biörn skulle hon haffua giordt för Biörn widh Rijsbo i habo sokn och ingen annan barna fader beropat sigh then gången. Biörn berättade at han intet talade medh her Swen then resan, vtan geste hoos her Zachris och när han afgick gaff han honom siu Rixdaler och itt paar skoo. Elliest är i then förra Ransakningen vidare författat.

Biörn gaf tillkenne ytermehra, at presten i Norige som ledde Anna Zachrisdot= ter i kyrkio efter barnet, miste sin präst therför och hans fader Lars mannen salte alt sitt boo i wadh at han skulle skafa beskedt ifrån Swe= rige om Anna Zachris dotter hwarest hon war wägin tagin, och hwem war fa= der ått barnet, Ty sådant honom på lades effter Ransakning i Norige; tå (l ...) de han en Nempdeman peder Anderson i Solberga i Forserum solkn medh honom till Ölmestaddh klagandes och befwarandes sig för her Swen om thetta äran= det, her Swen gaff rådt skreoff witnessbyrd at Annas Fästeman war hen= nes barna fader tå i fiende land warandes vnder hwilken är her Swens hand nampn och Signete, och gaff ther hoos tillkenna at **En** b:d Biörn Mån= son i Norige i forsola sokn långman haffuer samma paß hoos sigh i förwar= ning ännu, och sade her Swens son Bencth folgde migh till Junekoping och skulle saga för honom på wägin : skam få then horan hon gick vp i minh faders säng, tå han war drucken, tå rådde han barnet. Elliest berättade Biörn ef= ter Benctz ord, Annas fader her Zachris stemplar effter sins broders giäld och låginhet, Benct är intet tillstädes vtan bortdragin aff bygden.

Biörn gaff än tillkenna at barnet leffwer ännu är hoos hans fader och mo= der heter Elisabeth och är på tridie åhret.

Tridie resan drog Biörn till Ölmestadh och hade Birge olufson i heda i for= sela sokn medh sigh till her Swen, och Birge olufson bleff tå sams medh her Swen at han skulle föda och försörja barnet för tiugu och fem Rixdlr , (att?) her Swen skulle aldrig någon tidh mehra haffua omsorg och bekymmer för thet barnet ; Tå fick Birge på handen 13 Rixdlr, tå giordes och förslagh at her Swen skulle liusa af predikostolen effter en grå häst på thetas wä= gna som the skulle effterspörja, tå gingo the vppenbarliga i prestegården och Biörn fick för sitt omakk then gången twå Rixdlr.

Fierde Reesan folgde Swen Anderson i höena i Forsula sokn, Biörn till ölme= stadh till her Swen effter Birge oluffson i hedha behölt peningana, men Biörn och hans moder födde barnet och **nu** intet haffua ther före. Tå sade her Swen och her Zachris till Biörn effter han kom så ofta till Ölmestad at han skylle före= gifua Her Zachariæ hustru wara hans moder syster till hwilket her Zachris aldeles nekade, Biörn sade sig tå wara i her Swens stuffua om natten, men her Swen war intet hemma. Benct swenson sades hafua folgt honom i förle= din winter till lekare vthi Tweta härat, Ther ifrån säger Biörn sigh hafua rest till Signelsbo ther her Swens dotter boor, ther gaff her Swen honom ett brunt stodh Jtem en byßa och en silffwerskedt, Sedan drog Benct och Biörn till Leßeredh till her Swens syster, hon sade: Gudh bättre ty en gamble karl har skulle lägga sigh på then skratten han måtte bättre wist.

Fempte reesan bekende Biörn sig haffua dragit allena i Sommars i Ölme=

sta tå bleff han på resan insatt i Juneköping för thet han icke hade påß her Swen loßade honom tå medh sin zedell vthur tornet och bekom af her Swen twå Rixdlr Bencht folgde honom till leßeredh war ther i twå Nätter her Swen kom tijdht tijdt* till them och när Biörn wille haffwa mehr, Sade her Swen iagh haffwer intet mehr än itt lijff. Omsider frågade her Swen om Biörn kände någon prästman annorstädes som hade sådnat Nampn som han, her Swen som Jsraöl b:d skreff påset vthi her Swens Nampn i Watzerde. När Biörn anhölt om barnet icke skulle föras till Swerige skulle her Swens hustru haffua sagt: Jag gitter aldrig sedt then hoorvngen, effter then horan haffwer gått i mins mans sång*. Ther med giorde Biörn afrädh, Effter han sade sikh intet mehr wetha om thetta äran= det at berätta.

*upprepat ord

Ther näst inhades Anna Zachrisdotter tå bekände hon vppenbarligen at thet tilldrogh sig en gång hon gick op i prästegårdhen at låna gryn, tå kom far= broderen till henne drogh henne in i kammaren och hennes vnderskiört gick sön= der intet mehr skedde then gången, hon skiöt honom från sikh han war drucken hon gick hem och han i säng.

*säng

Sedan en tidh ther effter kom her Swen medan Annas fader och moder woro uhtgågna och frågade Anna: hwar ähr tin fader och moder? och tå war her Swen fastandes: Anna Swarade: Intet weth iagh hwart the gingo. Her Swen sade: iagh sågh them widh Eekebergz ledit gå bort, han stenghde forstuffuo döran med itt stengsle gick in och handlade medh henne; /: litet ther effter kom Jnger i tokare böstade på dören, tå lätt Her Swen vp döre effter gerningen, mötte henne hon gick in :/ Anna sade: käre farbroder låte wara migh tå togh han vndan wäffiölen som Anna satt vppå medh then ena handen, och then andra handen fattade henne i armen /: thet dock her Swen neekar om wäff fiölen :/ han fremmiande sin wilie på sätit, emoth bordet stöttes hennes arm. När hon tillspordes om hon ropade, swarade hon: Neij, vtan badh ho= nom mycket låta wara sikh. Om wååren skedde lägrismålit, och then senaste gången, bekände hon alt sielff, när the wände igen at såå wår säden.

Hon bekände widare, andre reesan sammanlagh skedt wara på giärdet tå hon kom vhr fäskogh hwilket hon och sade skedde medh bång och och twång, dock utan klädoreff och blånat, som hon minnas kan. Både bekänna Jntet samanlagh wara them någon sinn widare emellan kommit. Anna gaffoch tilkenna: hände sig en tidh ther effter fader= broderne och hon reeste engång till Göteborg, tå badh han henne widt the rede åter om sammanlagh, ther till hon säger sikh swarat haffue: här ähr allareda noch synd giordt, ther medh af wändes thenne dårskap.

Hon gaff och tilkenna at her Swen gaff henne en silffwerkosa om 4 Rixdlr när hon reeste till Norige, och säger sikh aldrig ingen annan bar= nafader till thet barnet wetha eller någon menniskia hafua beställa medh fa= derbroderen ofta b:te her Swen, aff hwilken hon säger sikh och itt kasiar= ke klåde bekommit haffua när hon kom igen ifrån Norige.

Anna gaff och tilkenna at her Swens hustru och barn bådo henne skiu= ta skulden på sitt Syskone barn her Swens son, Bencht Swenson. Dock swer hon omsider, för Gudhz och heela werlden, at hon medh her Swens son Bencht aldrih haffuer haft något olofligit at beskaffa.

Ähr och Jnger Swensdotter i tookarp, then Anna beropar sikh på, wara (t...) måtto kommen när förstuffuo dören stängd war, framkommen för Rätten, haffuer lagdt hand å book och sworit at hon böstade och här Swen kom omsider vthgångandes, lått vp fårstuffuo dören för henne och gick sielff uth Hon gick in i stuffuan fan Anna sittiandes widh wäffwen och talade dock in= tett för henne om itt eller annat. her Swen kunde inte här till neeka. och widare bekände the at thetta skedde om liusa dagen. tå han war nyckter och fastandes.

När hon tillfrågades ther om huru hon kom åt Norige? Swarade hon min morborder Erich Erichson som boor i Schara, folgde mig ifrån Ölmesta till Schara och hans son Michel Erich son ledsagade migh ther ifrån och till vdde=

wall i Norige, ther iagh bleff en tidh, fødde barnet, och thet quarlefnade ther, och legde för thet när iagh hem reste.

Her Swen swarar till hennes första ansprock, således: iagh war fulle druc= ken när hon war i kammaren, strax hon afgick lade iagh mig i sången och tå kom oß intet sammanlaag emellan, klädereffnaden nekar her Swen aldeles, be= kenne sig dock vnder föreklädit tagit haffua. The andre twå gånger till* henne häfdade kunne han intet till neeka, och hennes rätta barnafader wara.

*överskrivet

Tå beswärade och her Swen sigh klageligen öffwer her Zachariæ hustrus systerson, Michel Erichson i Schara, nu från warandes, at han haffwer nock fångit och litet ther före giordt, i thet han Anna icke så wäll försorgde som han elliest loffwade, ther på han togh en häst om 16 dlr, itt kiortlkläde om 14 dlr godt mynt. 20 dlr peningar och en kosa. och haffwer förthenskull borto förgäffwes 50. dlr.

Her Swen bekände sig haffua giffwet Biörn Torstenson 10 Rixdlr om å= ret at han skulle wäl försörja barnet, Men han begärade mehr förärandet. deh reesan, thet han bewijsa wille medh en zedel vnder hwilken står Birge O= lufsons och Biörn torstensons Nampn och bomerke, dock ähr zedelen her Swens egin hand som så lyder ord ifrån ordh.

[Jagh vnder skriffwen bekänner här medh thenna min handskrifft, at iagh haffwer bliffwet redeligen och ährligen sams medh w man her Swen i Ölme= stadh om itt barn, som honom ähr affkommit at försörja för 25 Rixdlr; och när iagh hafwer thee 25 Rixdlr bekommit skall wällärtdt her Swen aldrig nå= gon tidh mehra hafua omsorg och bekymmer för thet barnet, vtan iagh, eij heller mig mehr giffua än föreskriffwit står, och hwar thetta annorlunda skeer be plichtar iagh migh widh min ähra och redelighet at giffua honom sina 25 . Rixdlr igen, icke skall heller min stallbroder som mig följer eller någon dansk man honom mehra qwällia eller aff honom något begära at så i sanning ähr vnder mitt nampn och bomerke. Theslikest begärer iagh och min grannes bomerke Biörn Torstensons här vnder som ähr medh mig i fölie och stal= broder, så och på vår förlikning hörtdt haffwer, Datum Ölme=sta then 5 Majj 634.

(bomärke)

Birge olufson i heeda i
försola sokn i fräkne

(bomärke)

Biörn torstenson i Sollberga.

Her Swen i Ölme=sta ödmiukeligen beder om Nådh och lifzförskoning till both och bättring.

Sententia.

Effter flijtigh ransakning och noga öffwerwägande togh Rätten sam= ma ärande vthi betänkiande, althen stund här föregår på båda sijder egin frijwilligh bekenelse och vppenbar gerning. Therföre kunne thenne redtige Rätt icke wäria her Swen i Ölme=sta för kyrkiones stadgas brytelse och Anna Zachrisdotter at lijff sitt mista, androm till rättelse och warnagel som giffua ond exempel och orsaak till et lätferdeligen öfwer träda aff Gudhi sielff förbudna ledher, dock effter itt sådant fall icke vth= tryckeligen finns i Mose book förbuditt, althenstund Hon ähr in tinca col= laterate inæquati; han i förste och hon i andre gradu transver sati, och man befinner then ledh hon vthi ähr står icke aff Gudhi explecite förbudin, Ther= före kunna the för heltt Kätterij icke dömas; vtan domarenn skola vthi så dana högmåls saker rätta sigh efter gudhz lagh som i then helga skriffth ähr författat, såsom stedfestelsen på vår authoricerat laghbook förmå; Ty will man vnderdåneligen thetta ärandhet hemställa vthi then Nådige kongelige Rättens högwijsa diseretion och gunstiga betänkiande.

Her Swens hustru Kirstin Jönsdotter sampnt begges theras barn söner och döttrar; Jtem her Zacharias och hans hustru Karin Michelsdotter, alle theße och altijd bedia för sin gamble man, fader och barn, Soknen medh heela häratz inbyggierna fälla och ödmiuk förbön at the måge både personer=

na för both och plicht till lijffz förskoning gunsteligen benådade warda.

Andra dagen ther näst efter, som war then 20 Januarij fram trädde för Rät= ten hustru Karin her Zachris hustru och vppenbarligen å tinge bekändt sin dotter Anna icke skulle wara her Zachariæ dotter vtan hon hade en an= nan barnafader till henne, b:d Anders pedeson i tiust härat barn född i Gers= rum* socn en diekne hwilken gick tå i Scholen medan hon tiente i Nylösen* När her Zachris drogh tädan, kom Anders i henne vndgänge rådde henne thenna dotteren Anna hwilket tå wedh then tijden rycktbart war; om han nu leffwer weth hon icke, hon gaff och tillkenna här Zachariam haffua wäll haft medh sigh beställa förr än thenna andre, doch intet bara effterfolgte vtan aff Anders säger hon sigh hafwande bliffwit. Samma taall bleff fulle rest aff Cronones befallningzman Jöran Sylwesterson widh senaste håldne ting och effter Nempnden war tå skingrat kunde saken tå icke vptagas, ty be= faltet tå them ther om förskaffa sigh godt skääll och bewijs till näste ting, Men såkerhet och stark inbitning haffwer them förhindrat at the sådant för= sumat haffue, effter the mente Bencht Swenson skulle ledas till barnafaderen och således saken komma på båda sijdor till andre gradh. Omsidor effter domen war fälter waknar samwetet på her Zachariæ hustru, hon föregiffuer Anna hennes dotter icke wara her Zachariæ dotter, och alt så icke her Swens broders dotter; Hwar sådant kan bewijsas medh sanning behöffwes dilitation then the begära, och vidare ransakning sådant tillbörligen at bekräfta.

*trol. Gärdsrums socken
*Nylösa sn i Göteborg

Soknamännerna och Nempnden witnade at tu åhr effter her Zacharias war= hijt i bygden hemkommen twingades han till ächtenskap medh Karin Michels= dotter, hon förebar tå för hwar man at hon wille klaga prästen ifrån her Za= chriss hwar han henne förwägrade ächtenskap, hon hotade och wilia sig sielff förgöra, tå nekade her Zachris sigh wara hennes barnafader. När hon först kom hijt vp medh barnet i bygden, thet tå så stort war at thet kunne wäll gå.

H: karin her Zachariæ hustru bekende at Anna föddes tree weckur effter Juul 1610. och sade sigh med henne bleffwet haffwande three weckur Efter wårfru dag i fastan 1609. her Zacharias bewiste medh sine Testemonijs i Bclin Scholin*, then han hade ifrån Nylöse daterade 25 februarii 609. Och war tå städse ifrån Gö= teborg på tridie åhret han bekände och at han kom widh påska tidh hem och blef sedan vthi Juneköpingz Schola stadigt vthi tu åhr.

*intyg med
kommentarer

Effter the och skiuta sig här om till nögachtigare skääl och flere bewijs, ty vpsättes till en annan här om ransakning. J medler tijd bliffwer Nempn den widh sin förr afsagde doom, till ther annat bewijsas kan.

Göta hovrätt den 12 maj 1636

9) Her Swen i

Ölmestadh

begåt kietterij

En dom ifrån Vista herat öffwer her Swen i Ölmestadh giffit man, hwilken bekienner sigh legersmål hafft haffwa medh sin broders dotter Anna Zachariæ dotter, Men her Zachariæ hustru will bewisa ath Anna icke skall wara her Swens brodersdother uthan en diekne Anders benembdh skall wara fader åth henne som widlöffteligen seende åhr aff ransakningen och herat dom.

Resolution det skall bettere ransakas 1. Pålegges hustru Ka= rin her Zachariæ hustru medh bettere skiääl bewijsa Anna icke wara hans dother. 2) Om her Swens Sohn Bengt icke Anna belegrat haffwer effter han tå war förrymbdh. 3) Om det finnes bewijs liget ath her Zacharias haffwer i förstone nekat sigh barnafadher wara till Anna. 4) Witnen som hertill finnas kunne skola alla eff= ter lagh edeligen förhöras. 5) Om her Swen Anna heffdade såsom sin broders dother eller som hoorunge. 6) Skall införas hwar Anders åhr som beskyllas, eller om han icke kan upsökias och komma tilstedes, denna Ransakningh skall wara i den K. rethen innan

den 12 Junij uthan försummelse.

Vista häradsrätt i Jönköpings län den 7 juni 1636 - Extra ordinarie ting

Samma dagh fram lades den höglofflige konungzlige hoffretz Resolution dateret denn 14 Maj 1636, förmäländhes:

(Här följer innehållet i kopian som skickades till Göta hovrätt, se ovan under den 12 maj 1636)

En dom ifrån Vista häradh, öffuer här Suän i Ömstadh gifft man, huilken bekänner sikh lägersmål hafft haffua medh sin Broders dotter Anna Zachariædotter, män här Zachariæ hustru will beuisa att Anna skall ickie wara här Suens Broders dotter, vthan en diechna Anders be:d skall wara Barn fadern åt henne

Resolution : ther skall bättre Ransakas, 1) på lägges hustru karin här Zachariæ hustru medh bättre skiäll beuisa Anna ickie wara hans dotter 2) om här Suäns son Bengt Anna ickie beligne hafuer, effter han tå förrymd war 3) om thz war beslagit att här Zachariæ haffuer i förstone Nekat sikh wara fadher till Anna 4) wittne som der till finnas kunne skola effter lagen Et[der]ligenn förhöret. 5) om här Suen Anna häffdade såsom sin Broders dott eller som horunge 6) Skall fordras huar Anders ähr som beskylles, eller om han ickie kan op sökias och komma till swars.

Här till framställetes Hustru karin H: Zacharis hustru att hon skulle fram haffua de skiell der medh dee kunde beuisa Anna ickie wara her Zackariæ dotter, som hon tilförende bekändt haffuer, der till hon swarde sikh ingen skiäl haffua der till, vthan det hon hade tilförende bekände, der till hon war **budh läka** och legd aff Bengt Jonsons hustru i Jönköping hustru dordj och aff her Suens wittne här Månses H: i Signeske, och miste sikh der medh sin dotter, hwilke hon sade haffua budit henne leger, N hustru dördj ett par oxar, och hustru Jngeborg här Månses 1 oxe der till hustru dördj suarade j witten att nähe Barn war stort när thez kom hijtte medh eder, kan ske thz ähr inthz här Zachariæ dotter om thz ickie ähr så war bästa ställe i tijdh, om hon då hördh henne oxarna, då hödh hon honom opå her Zackarie wägne i Malbäck*, och ickie *Marbäck opå sin egen wägna, Män thz han säger hustru Jngeborg badh henne oxa war Jngeborgh inthz till städes, att swara, eij eller war der den wittne till, och inthe hustru karin bleff opå lagde att hon skulle så skaffa sikh budh opå huadh tidh Barnet war födh och huadh taal derom Barnefadern Och här Suen gaff henne en Gulringh och aff färda henne till giöteborgh medh häst, Släde, Carll och matesäck, sampt 2 dlr pening, och inthe hon kom igen gaff hon her Suen sin Gulring till bekes igenn, thz här Suen och bekände Män der besker hon hade der bekommit, sade hon sikh inthz wara der medh benögdh, effter han som henne fölgde här Erich be:d hade effter sin egen willia henne witterligt Comipent, och bewitten diechne Bencctt schriffue, tij Brände hon thz op. effter hon sadhe Barnet war föddt 3 wekor före Jull 609 och wittnesbörden förmälle om Påuelsmißo der effter, då fram lade her Suen en Copia aff samma wittesbörd, formäledes:

wij vnder täcknade giöra witterligitt och här medh Sandferdiligen betygar, att effter en rätmatigh begiäran . kunne wij karin Michelsdott Barnfödhe i Nijlösa wittesbördh ickie för wägraz N att hon hustru födt et pige Barn om Pouelsmäßo Annika widh Nampn huilke Barn effter Christe=lighe och ordentelighe Ceremonier ähr medh hederlige föräldrer fördt till thet H: dopsens Sacramint, och Christnat aff herderlig och wäl Lärde här larß Michelßon fordom Cap= pelan der sammestädes, witne till för:de doop war Jöns Gulsmedh, Jöns Päderßon karin Jönßdotter Jöns Bänkesdotter, Anders Bänges, Pijga faddwr Brijta Andersdotter be:d war opå för:de tijdh en diechne, der samma städes Anders Pär son be:d huilken mis=täncht war, för för:de karin Michelsdotter, män Barnfadhren wett Modren bäst och haffuer thetta sikh tilldragitt för 26 ähr sedan, att thetta haffuer sikh så sand=färdeligen till dragit, witne wij vnder schriffna medh wåre Mänz Boomärker, aff Giöteborg denn 4 februarij 1636.

Groo Borgis dotter, Barbro larsdotter, Gunnela Jönsdotter
per larssons (= ett bomärke) (= ett bomärke)

Emot den beskylning, en diechne Andreas be:d skulle wara mistäncht på den tijdh för henne, framlade hustru karin ett wittnisbördh af sin **mat**fadher opå tijdh Pädher Anderson be:d hustru Greal förra min, datert den 14 Martij 1619 för=mälendes : henne wara född i Nijlöbestadh aff gudfrugtige föräldrar och Ehta Sänggh, och haffue tiendt opå fylleskogh vti 9 ähr, och sedan hoß päder Anderson vti 7 ähr, stält sikh ährligen och wäl, som hans egen dotter, och aldrigh stodh vti någett

sagor eller squaller huarcken opå et sädt eller Annat, vthan war stilla vthi huset, så att huar och en både fattigh och Rijk wille Giärna haffua henne vti vmgiänge så sin stillhet och gudfruchtighet skull, om något människia wille hennes Nampn annorledes vth= tyda tror iagh hon säger sin willie och ickie sin sanning, män för sin trogne tjänst som hon migh tiändt haffue, skall iagh min fattige hustru wara henne för fattige för= äldrar, så länge wij leffuer, at så j saning ähr, wijcken iagh mit Signete, här Ne= dan veder.

2) Bleff här Suens son Bengt till taalt om lägersmål medh Anna, effter han tå war rynd Suarade han att hennes fadher här Zacheris gaff honom thz råd in, att han skulle taga saken opå sigh och Rymma, der till här Zacharis icke Nekade, vthann bekände så haffua giordt, effter här Suens råd Nühr hann war hem kommen ifrån östergötland i sin stuffue, sade han til här Zacharia bodh Bengt taga sacken opå sigh, och fly sin koos, de till här Suen ickie Neka kunde, Män thz han skulle wara skyllig, till bödh medh heela försambligenn sade sigh willia befrija honom derföre, medh Eedh och lagh gång; huad så fordra wider.

3) The här Zacharias skulle haffue Nekat sigh Barn fadher war, när hon, kom först tijt der sade han Neij till, vthenn om Torsdagen kom hon först tidt och om S (... [pappersveck](#)) wigdes de. (nr 4 saknas) 5) The här Suen skulle Annorledes wette än att Anna war hans Rätta Bro= ders dotter, när han henne häffdade, Sade han sigh ickie kunna wette eller i Någon måtte medh des för nummit. 6) Anlangandes Hwar Pär Anderson* ähr som beskyllas, om hann kom igenn *=[Anderß Perßon](#) finnas, Suarade hon så wäl som Gemene man, att ingen wiste besker der om, huar han ähr eller finnas kann.

Widare effter som Angaffz opå den första Ransakninghen Anna wara trooloffuat enom förere vnder öffuerstens Salmon Adams Regemänte för 5 år sedan, som nu ähr opå togh, Nils Håkanson be:d i Smedebergh, der om wittnade, Måns i Söder längebärgh och Joen i Ölan wara hans bönesmän, och flere gode män opå begge sijder.

Göta hovrätts kopia av Vista häradsrätts protokoll, som i sin tur återger Göta hovrätts resolution, har följande lydelse:

Anno 1636 den 7 Junij Hölß Extra Ordinaij tingh medh Ölm= stadh Sochn J Wista Häradh Vthj Sochne Stuffwan Öffuerwaran= deß vppå Crononeß wägna, Häradz Skriffuaren Welförståndigh Mår= then Johanßon sampt Nembden ([direkt efter detta namnges 8 nämndemän](#)) ([Här följer en kopia av Göta hovrätts protokoll, se ovan under den 12 maj 1636, vars text och innehåll är bättre återgivet än den ovannämnda.](#))

57) Herr Swen
i Ölmestadh
begåt kietterij
medh sijn
brodher dotter

Då framlades i Rätten den höglofliga konungzlige Hoffrätz Reso= lution Daterat then 14 Majj 1636 förmäländeß :
En dom ifrån Vista härat, Öffuer Her Swen i Ömstadh Giff man huilken bekenner sigh Lägersmål hafft hafwa, medh sin Broderß dotter Anna Zachariæ dotter, Men Her Zachariæ Hustru will bewijsa att An= na skall icke wara Her Swenß Broders dotter, Vthan en diechne Anderß Benemdh skall wara fader åt henne.

Resolution, Thett skall bättre ransakaß, 1.) Vppå Lägges Hustru Karin Her Zachariæ Hustru medh bättre skiäll bewijsa Anna icke wara hanß dotter. 2.) Om her Swens Son [Bengt] Anna icke belägrat hafwer effter han tå war förrymdh. 3.) Om thet finneß at Her Zacharias hafwer j förstone nekat sigh Barnafader till Anna. 4.) Witne som ther till finnas kunde skola alla effter lagh Edherligen förhöraß. 5.) Om her Swen Anna häfdade såsom sin Broderß dotter eller som horunghe 6.) Skall införaß hwar Anders ähr som beskyllaß, eller om han icke kan vpsökiaß och komma tillstädeß.

Här till framstelteß Hustru Karin Her Zachariæ hustru at hon skulle framhafwa the skiäll ther medh hon kunde bewijsa Anna icke wara her Za=

ckariae dotter, som hon tilförne bekendh hafwer, ther till hon swaradhe sigh ingen skiäll ther till hafwa, Vthan thet hon hadhe tillförne bekendt, dher till war hon tubbat och låckat* aff hustru Dårdigh Bengt Jonßonß hustru J Jöne= köping, och H[ustru] Jngeborg her Swens dotter* Och hadhe the budhet henne leger H Dårdig it Paar Oxar, och H[ustru] Jngeborg* en Oxe, Ther till H[ustru] dårdig swarade at hon talte medh henne*, och sadhe J Weten at Barnet war stort när thet kom hit medh edher, kanskee thet ähr icke H[er] Zachariae dotter, Om thet ägr icke så ware bättra stelle i tijdh, Men thet hon bödh henne oxar, Bödh hon icke på sina eges wägnar, Vthan och på her Zackariae wegnar J Malmbeck, Men thet hon säger hustru Jngeborg H[ustru] Swensß dotter, bödh henne en Oxe War hustru Jngeborgh inthet det tillstädeß, at swara, Och när H[ustru] Karin bliffw pålagt at hon skulle förskaffa sig ifrån Göteborgh Bewijß, vppå huadh tidh bar= net wardt föddt och huadh taal ther war om Barnafadern Tå gaff her Swen henne ther till en guldring och affandade* henne till Giöteborg medh hest och Slädhe, Carll och Maatzsäck, item 2 dlr Peningar Och effter hon icke war benögd medh det afskedh som der gaffz gaff hon her Swen sin Guldring igen, effter han som henne fölgdt whtigh war H[er] Erich Benemdh, hafwer samma bewijß stelt henne Owitterligen effter sin eghen willia och låtit en dieckne skri = ffwa, ty brende hon samma Witneßbordh vp, Effter hon sade Barnet wara födt 3 wekor för Jwll 1609 Och Witneßbyrden förmälte Påwelßmeßo dher effter tå framlade her Swen en Copia af samma witeßskriff af hanß Son Jßack af Copierat förmäländes

*avvikande text
*avvikande text
*avvikande text
*avvikande text

Wij Vnderskreffne göre Witterligit och her medh sandferdigen be= tyghe effter en rätmatig begäran kundhe wij Karin Michelß= dotter /: Barnfödh i Nylöse* :/ witneßbyrdh icke förwägra kundhe, nemligen at hon i medler tijdh hafuer födt it Pige Barn Om Påwels= meßo Annika Widh Nampn, huilket Barn ähr med Christlige och Ordentelige Ceremonier ähr medh hederlige fadrer (föräldrer?) fördt till thet heliga dopsenß Sacramint, och Christnat af h.[erderlig] och Wellärde Man her Larß Michelßon fordhom Cappellan ther sammastädeß, Witne till för b:d dop war Jönß Guldsmedh, Hanß* Pedherßon, Karin Jönß Pöker, Karin* Anders Bänges Pijga fadder Brita Anders= Dotter benemd War och vppå samma för b:d tijdh en dieckne der samma städeß Widh Nampn Anderß Perßon hwilken miß= tänckt war för för b:de Karin Michelzdotter et C*, Men Bar= nafadhren weet Moderen aldra bäst och hafuer thetta sigh till= för 26 ähr sedhan, at thetta så sandhferdeligen hafuer sig till dragit, witne wij medh ware Mänß Bomärke och Signet af Giötebergh den 4 Februarij 1636.

*avhände

*Nya Lödöse i Göteborg

*avvikande text
*avvikande text

*avvikande text

*avvikande text

Groo Börgeßdotter PL Barbro Carlzdotter* M
Gunnilla Jönßdotter (ett bomärke)

Emott thenna beskylning, at en dieckne be:d Anderß skole warit mißtäncht vppå den tidh för hustru Karin, framlade hon ett Witneßbyrd, af sin hußbondhe* Peer Anderßon, Daterat then 14 Martij 1619 förmälendeß henne wara födt i Nylöse Stadh af Gudhfruchtige föräldrar och af ächta Sängh hafwer på fylle= skogh tient J Nije Ähr, och sedhan hoß Pedher Anderßon J Siw Ähr Stelte sigh ährligen och wäll, som hanß eghen dotter, och aldrig Stodh Vti några Sager eller Sqwaller, hwarken på et Sät eller Annat, Vthan war Stilla Vthi Hwset, så att hwar och en bådhe fattigh och Rijck wille gerna hafwa henne Vthi om genge med sigh, för sin stillhet och gudhfruchtighet skull, om någor annorlunda Vthydher*, tror Jagh wist at the säga sin willia och icke sin Sanningh, Män för sin trogna dienst som hon mig tiendt hafwer, skall Jagh och min fattige hustru wara henne för fatti=

* avvikande och saknad text

*avvikande text

ghe föräldrar så Långe wij leffwom, att så j Sanning ähr, tryc=
ker Jagh her Vndher mitt Signete.

Pedher Anderßon Borgare J Nylö=
se.

Her Zachariæ Testimonior woro Daterat Vthi Nylöße af Pasto=
re Paulo Povulij Vagilije Matthiæ 1619 à Reetore pridie Nonarum
Martij Ejusdem Annj. Samma dagh sadhe her Zachris sigh hafwa
rest ifrån Nylöße och inthet omgenge hafft medh henne förän
hon kom till honom Vthi Olmstad, på tredie Åhret der effter*

* detta stycke finns ej i den andra versionen

2) Bleff her Swenß Son Bencht Swenßon tilltalt om Lägerß=
målet medh Anna effter han hade warit rymdt Swaradhe
han at hennes fadher her Zacharias gaff honom thet rådet in
att han skulle tagha Saken på sigh och rymma, ther till her
Zachris icke nekade Vthan bekiende sigh honom haffwa rådh
ther till, effter her Swenß egen begäran, det her Swen icke
heller neka kunde at han

(saknad text: Nähr hann war hem kommen ifrån östergötland i sin stuffue, sade han)

badh her Zachariam, att rådha Bencht
ther till at taga saken på sigh och fymma, men thet han skulle
wara skyldig till Lägerßmålet nekadhe han hårdeligen* och mest
hela församlingen sadhe sigh wille befrya honom medh Eedh och
Lag gångh, Hwar så fordrat wardher.

* avvikande text

3.) Thet her Zachris skulle hafua neka sigh wara Barnafadhern
når hon först kom först till honom*, Vthan om Torsdagen kom hon
först tijt, och om Söndaghen näst ther effter Wijgdeß the. (nr 4 saknas)

* avvikande text

5.) Thett her Swen skulle annorledeß weta än at Anna war
Hanß rätta Broders dotter når han henne häfdade, sadhe
han sigh icke annurlunda Weta än hon så war, Doch sadhe
han sigh icke kunna göra Edh ther på.*

* avvikande text

6) Anlangande Hwar Anderß Perßon ähr som beskylleß
J eller om han kan finnaß och komma tillstädeß, der till
Swarade hustru Karin så well som gemene Man at ingen
Wiste beskedh der om hwar han ähr Lefwandeß eller
dödh.

Effter vppå första ransackningen angaffz Anna warit
trolofwat enom förere Vnder Öffwerstenß Salmon
Adamß Regemente, Håkon Nilßon* benemd, som nu ähr
och warit på togh vthj 6* åhr bekende Månß i Söder
Långebergh at han och Joen i Ölan wore hanß Böneßmän
och begärde för:d Anna till Håkon Nilßonß hustru Vth
her Zachariæ och hanso hustruß närwaro, fingo Jaa
och giordeß handstreckning Vthi gott folkz närwaro, och
doch Vthan några Kyrkie Ceremonier.*

* annat namn, inget ortnamn

* avvikande text

* avvikelse och stort tillägg

Göta hovrätt den 12 juni 1636

57) Herr Swen i
Ölmestadh begåt
kietterij medh sijn
brodher dotter
Anna Zachariæ
dotter

En dom och ransakningh ifrån Wistaa ht öffuer Her
Swen i Ölmestadh gift man, som hafuer begått kiät=
terij medh sijn broders dotter Anna Zachariæ dotter
huilken hennes modher haffuer bekiändt wara Her Za=
chariæ echta dotter, men tillfarene sigh wara lockat
och tubbat aff Her Swens hustru och andra till an=
nor bekiännelse, som widlöfteligen seende är aff sielf=

ua ransakningen

Resolutio Aldestundh Her Swen hafr

1) Begått fult kiätterij som ordinanzien i den 17 punct, befaler för vthan nogen dilation exiqurzas
2) Är det dubbelt hoor, effter ther manga doomar hafua gått in rem iudicatam och hålla ens fästemö för Lag= gift hustru, 3) Hafuer Her Swen begått Crimen fal= si, huilket per Jctum Pappinianum Leg. 73 ff rt Lib. 4 in 8 lit. tit.. de pub. Jd. §. 7 . Marcian. Otavian. L 1. § . final. Dih. dict. L. Cornel. . de falhis straffas medh deportation alias per Prohpor . Faver in tractatu Crim . part . 3 . lib . 5 . quæst . 150 straffas then som så= dant begår till liffuet. 4.) Är han en präst= man som wäll wiste att sådan syndh eij skulle be= driffwas, oachtadt att denne Casus är eij expres= se för budin Levit 18 . it 20 ; så är doch lickwäll æqualis. Confer Joh. Gahard. lib. de Conjugio.
5.) Kan Her Swen sigh eij vndanleda vthan bekiän= ner Anna häfdat hafua såsom sin broderdotter Anna belangande hafuer hon 1.) begått dubbelt hoor. 2.) fullkomliget kietterij. 3) Hållet sigh för piga. 4) Wiste hon icke annat än Her Swen war hennes fader broder. 5.) taget saak på baak och flytt. derföre kunne Her Swen och Anna icke benådas lif= wet, wthan Landzhöfdingen rätte sigh effter ordinars 17. punct vthan forsummelse eller vpskoff. begge justi= ficeras.

Därmed avslutas ärendet i Ölme stad i Jönköpings län. Åter tillbaka till följderna av målet i Vilske och Vartofta härader, vilket även berör Falköping.

Falköping rådhusrätt den 23 november 1637

Fram kom Lars Suenßon inwånare her i staden Och klagade til twänne bönder Gunnar i Ekett och Suen vid Öiaforßen at the hafua gått i lyfte för en tiuff biörn torstensonsom ähr witterligh Och lagwunnen för heredztingh Och i den högloflige konungzlige hofretten Och lofuat honom vthur theras fengzle för - 154 Rdlr för dett godz Larß Suenßon mist hade Och biörn satt fången före Och nu sedan Rymbder ähr både för det Och mera han stulit hafuer hwar på the hafua gifuit en sådan stark Cautions skriff, at så framt han rymbde skola the betala b:te Summa Och effter borgemestaren i staden hafuer tagit Lyffte såsom Och Rådet enderlß in terehserade ähro i saaken wille welb. landzhöfdin= gen icke tilstädia them i sakan döma vthan för säkrade them en half owäldh* Nembd ifrån skara Och en half nembd ifrån skiöfde som samma twist optaga Och åthskilia skola med första leganheett.

*opartisk

Vartofta häradsting den 6 februari 1638

I detta mål nämns Björn Torstensson men främt handlar det om hans kamrat Jöns i Flatholmen.

Framkom forrätten Gunne i Eckat* och Swen Nielßon i Öieforsen* och klagade Öfwer Jons i flatholmen at han hafuer Bringat them i en Stor Olycka för en Tiuff Norsk Biörn Törstenson Som han i Några åhr hafwer hyst Och Herbergerat,

*i Kymbo, Habo eller Sandhems socken

*Öjaforsen i Sandhem

Som Mycket och Allestedes Stullet hafwer och en Stor dell till flattholmmen fört Der förtärt Och Jonns hans tiuff wa godz hölt Och dölt hafwer Sasom och Oxar Som han Stullet hafwer Let till Jönnekiöpingh der försålt och Om Sidder ennär be:tte Tiuiff Bleff Antastat för thet godz Som Lars Swenson J Fallekiöpingh mist hadhe Som Var 154 Rigzdhr haffwer Jöns Öfwertalt dem at gåå till fallekiöpingh Och låfua för Samma Biörn Som therras Obligation* Vtwiðar. Och Satte för honom i Vilkor Liff och Godz till Gunner Och Hans förre lyffte. Om Samma tiuff Rymmer skolle Skulle han Allenna Swarra till Saaken och effter Samma Tiuff Rymmbdh ähr vtaff therras Lyffte för hwilkens Sack the ähr på dömbda Samma - 154 Rigz dall at Betalla Vtan Viddarre Delation på Fallekiöpingz Råd Stuffua Och effter Jonns i flatholmen icke medh Någon Skiäll sigh Vndleda kan Vtan han ähr Jir Therras förlyffte Som Larß Jngelßon i banne Per Torsten Och Peer Larßon i Beck nu för retten Vittnadhe i Saningh Varra at the Vorro hoß enar Jons Medh Öfwen berörde skall bleff förre lyffte.

*förbindelse, löfte

Therforre Bleff Och Jonns på Dömpt effter thet 12 Cap : i kiöpmållom Samma Summa Bettall Vtan nagon Vnd skylle nu datteligen effter the Så Mycket Ondt therforre Vtstät haffwer tilbödiz honom och Wedzkiöt om han Sacken icke Contentera Ville thet han Vedersackadhe Vtan Staltte sigh Medh them Vthj en Vänligh forliekningh Jnge Velle och Summan Bettalla effter Handen

Vartofta häradsting den 23 juni 1641

[Detta mål berör främst ärendet om Jon Ambjörnsson och Karin Månsdotter, se nedan under 1641. Här nedanför följer dock endast utdraget som berör Björn Torstensson där det anges att han blev fördriven ur landet.](#)

2) För ähnn 4 eller 5 ähr sedhenn, haffuer en wedh namppn biörnn torstenßonn en dansk hafft sit tillhåll wthi flat= holmenn i Sandhems Sohen, wppå wälb: knut Liliehökz godz wndher Rå och rör, till måsebergh, Och då hafr be:te biörnn gådt till karin Ambiörnn Och wppenbarlige skiält henne för En trullkåna, At hon hadhe buret några beenn Suepte wthi En knuta, och Lagt i hans werdz fåhrhus, Jönßes i Flathålmenn, Och haffuer så be:te Jönß effter biörns beskyldningh, wttfördt samma taall, menn Lickwäll haffuer karinn Am= biörns Och henneß mann Aldrigh wellat Låtet stema samma biörnn, eller Jöns för ähn be:te biörnn war Af weckenn wthur Landet till danmark för tiyfwadh hann bedriffuit hadhe, doch dher före tingh fördh och bödt, och så gick honn och henneß mann till Jng= arpa ting som höltz 1637 i Sandhems Sochnn, Och wpbödth sigh, och måtte så Jöns i Flaateholmenn böta 3 mark för dhenn beskyldningh effter hanß sages mann war bortto som Lagläsarens wält Anders Perßons domsedhell wtwiser.

[Efterdyningar rörande Anna Zackariasdotters fader, prästen Zackarias](#)

Olmestads kyrkbok KI:1639-1666, sidan 172ff

Enn Sandfärdigh Bekännelse och Oförfalskatt berättelse om Jönß Larßon och Elin Pedherßdotte J Hagha Wigningh

Anno 1639 pridie Dominicæ decem leprosorum, som Jnföll på then 14 Septembris, kom be:te Jönß Larßon thenß Edleß och Wälborneß Frweß, Frw Christnæ Sigridt Biälckeß till Westanåhå, huffwudneß och Werpell, tienare och skræddare, aff G.F: deer antaghen, och theßa Åhrlighe Danne Män Månß J Andersarp och Hanß J ha= gha fängzligh Vthj händher Leffuererat, effter han theraß Syster forbe:de Elin besoffuit och på Echteskapß Lyffte förnedratt som Vthj samfälta 10 Åår J sin Enkeedom Åhrligen och wäll Leff= natt haffuer, der om hela församlingen J Olmsta Sochn om henne witner, medh sådhan Conttition och wilkor, at aldenstund han henne förnedrat hadhe och på Echteskaps wägnär henneß wylie bekommit som han tå för Walb:ne Frwn bekändhe, och nu befruchtandeß war, att han wille tagha flychten, som rychtet gick att han antingen skulle fölia them till Crononeß Länßman och sattia Lyffte för sigh att swara till Lagh och Rätta, eller medh wigningh fulbordha sitt Lyffte. J medlertijdh på wäghen Vthwaldhe han heller begiffua sigh J Echten= skap medh henne än bliffua Qwaldh medh Tingzförandhe När thee ta kommo till migh, kalladhe Jagh min Comministrum Ornatiso Dn* Zachariam till migh, och Vthj godha Måß Närwaro honom på effterfö= iandhe sätt och wiß förhördhe: Först frågade Jagh henne på hwadh sätt theraß Omgänge ähr begynt ? Tå swaradhe hon, att han haffuer Vthj halfftannat Åhr gått effter henne, förr än han fick henneß Wilia, Och sendhe sin brodher till henne att friia på hanß wägnär, haffuer och giffet henne Skoor, Strumpor, och tw par handskar. Sedhan frågadhe Jagh henne Om han Loffuadhe sigh wilia wijgaß widh henne, när han först fick henneß wilia ? hon swaradhe, wist giorde han thet. Yterigare frågadhe Jagh honom Om thett war sant som hon berättadhe ? och huru hanß meningh nu war Tå swaradhe han, Jaa, att aldenstundh min Nädighe Fruw inthet will at Jagh rygger mit Lyffte kan och wäll märkia mykit quall fölia för migh, att gå till Tingz, komma på bötthe, stå skriffth och skämmaß, ty Vthwälier Jagh heller hålla thet Jagh Loffuat haffuer, Och begärer aff Edher att J wille haffua Omack Wijgaß oß, Jagh skall förskylla omacket, när Jagh thet hördhe, Ladhe Jagh till hwadh migh tyckteß tiena i Saken, Och sadhe Så må J Dn.* Zacharia them wijgha, Och såledeß slap han Lööß, och gingo Vthj Process vp J kyrkian alla sampteligen. När wij kom= me på kyrkiogårdhen, stadnadhe widh Litet, medhan Dn. Zacharias sändhe heem till sitt att Läna honom een ringh, J medler tijdh förmanathe Jagh honom till stadigheet och wälbetänkandhe, och att han hadhe ännu wilkor vthwälia om han wille gåå till Tinggett, Och sadhe till honom, wij som ähre Prester wele inthet twinga, Locka, eller Trugha honom ther till, Tå sadhe han åter, kära fadher görer wäll och haffuer Omack för oß. När wij komme Jn Vthj kyrkian, hwiskadhe han widh migh, och begäradhe han skulle fåå Loeff wara, ther han tilförne warit hadhe förmärckiandeß hanß meningh wara salundha /: att Oansedt han wigdeß widh henne skul= le honom lickwäll wara Loffgiffuit wara hwat han wille såsom tilförne. Tå swaradhe Jagh honom, at sådant war Leeke medh Gudz Ordningh, och på ther Ordhen ingen wigzel eller tienst få aff migh, medh mindhre han wille wara thet hon ähr, eller tagha henne till sigh och giorde åter een grundtlig förmaningh till honom på hwadh wiß Ächta folk skulle komma och Leffua tillhopa, sländheß honom före at honom war ännu giffuit J be= tänckandhe Om han wille gåå till Rätta medh henne. Och ther medh gick Jagh mina färdhe vthur kyrkian heem J mit hwß En Liten stundh ther effter kom hanß J hagma in effter mig och sadhe, han hadhe nu åter betänck sigh hålla fort och bedher

*ordinarie komminister herr

*Domino = herr

at Tu wille komma, Tå sadhe Jagh migh inthet kunna gåå ther effter, ty han ähr så Ostadigh och hweeksinnat nu will han stå widh sin Ordh, hålla fort, som han Låffuat haffuer, må her Zacharias wijgha them, der om han sielff höra och förfara kan om han sägher redheligen Jaa. Detta så wara tilgångit witne wij medd våra eghna händerß Vndershriffuade för alt efftertaall och Rättelse skull, och Vthi K* wår Kyrkiobock in= sättia.

Andreas Jonæ Hyltenig Zacharias Suenonis.
Ecclesiastes Ölmstadensis

*överstruket

Återgivet med modern svenska

Vartofta häradsrätt den 27 oktober 1635

Fram kom inför rätten den fångslade norska karlen som kallar sig Björn Torstensson som under några år har vandrat här i landet och stulit på åtskilliga orter med några andra tjuvar, nämligen hans syskonbarn Hans Hårlögsson och brodern Ingvor Pedersson. Först och främst har Björn och Hans tagits på bar gärning när de stal gods från Lars i Åleberg (i Gökhemns sn), varefter de fångslades vid Gamla Tråvad i Skånings härad samt fördes till (säteriet) Höijentorps kista (=fångelse) där de bröt sig ut och slog av sig järnet, varefter de mestadels har uppehållit sig hos Jöns i Flatholmen i Sandhems socken. Dit tog Björn även med sig en kvinna, men på hans många resor dit tog han med sig boskap som inte var samma som han fört därifrån, utan såsom Björn också bekänner hade han sålt en black (blek, ljus) häst till Lars i Tykesson i "Kolfunna", samt en svartbläst häst och ett brunt sto till Nils i Ullstorp i Daretorps socken. Därtill hade han bytt en brun häst till Jöns i Flatholmen mot en fåle (en unghäst), men hävdar att han fått den i Norge vilket inte är troligt, för han har varit här i landet i tre år utan att ha gjort något ärligt hantverk med de andra tjuvarna. Eftersom han inte vill bekänna sanningen och säga var han har stulit dem, framfördes inför rätten Hans samt Jöns i Flatholmen, där han vistats under långa perioder, för att utreda vad han förnummit i sitt hus om Björns tjuveri. Då bekände Jöns i Flatholmen att vid Eriksmässan för tre år sedan (alltså runt den 18 maj och ska vara år 1633) kom Björn Torstensson till Flatholmen sent en afton och hade en kvinna med sig. Då var inte Jöns hemma, men Björn begärde hus och natthärbärge till dem, men Jöns hustru frågade vem som kom i hans följe, varpå han svarade att hon skulle ledsagas till sina föräldrar i Ölmestad i Småland (strax nordost om Jönköping). De låg där om natten, och om morgonen vandrade de sin väg. Efter några dagar kom Björn tillbaka och stannade över natten, men då var inte Jöns hemma. Om morgonen gick Björn sin väg, men på hösten därefter kom Björn tillbaka och hade en gammal man i sitt sällskap. De stannade över natten i Flatholmen och om morgonen sade han sig vilja resa till Ölmestad i Småland, varpå han vandrade med sin stallbroder. Hösten 1633 kom han till Flatholmen för tredje gången, men hade då en ung karl med sig, fast då var Jöns hemma. Björn sade att karlen bodde i Vassända socken (som ligger alldeles intill Vänersborg vid Vänerns södra kant), vid Brette (gamla namnet på Vänersborg). Björn påstod att hans fader var rättare över 18 gårdar som ägdes av Jacob de la Gardie, samt att denne skulle till fogden Anders Bosson i Lyckås för att leverera skatten. Sedan var han nere i Småland några dagar och kom tillbaka med sin stallbroder för att stanna två nätter i Flatholmen. Eftersom det var mycket kallt, begärde han att få köpa en tröja till sin vandringsman, vilket Jöns inte gick med på, så de reste därifrån. Fjärde gången han kom till Flatholmen, vilket var strax efter jul (1633), så följde en ung karl med nämligen hans syskonbarn Ingvor Pedersson. De stannade över natten och då var Jöns hemma, men skulle sedan fortsätta till Ölmestad. Då hade de ingen boskap med sig, utan endast lite penningar till mat och dricka. Åtta dagar

senare återkom de, men då var både Jöns och hans hustru hos släktingar i Amurliden (i Gustav Adolfs församling) och där var även Jöns moder Elsa och hans svärbröder (svåger) samt pigan Kerstin Andersdotter som var Jöns hustrus systerdotter. Den gången hade Björn en lång bössa, ett sto och en slåde med sig samt blev gäst där i Flatholmen om natten. Sedan reste han därifrån med sin stallbroder. Under tiden förlovade sig Björn (med Kerstin). Nu under den senast våren (avseer våren 1634) kom Björn åter till Flatholmen och då gick Jöns ute på sitt gårde. Björn gick mot honom med en långskaftad yxa i handen och lade sig på renen (åkerkanten) intill Jöns. Då berättade han att han drabbats av en stor olycka på grund av en prästson i Norge, herr Lars son i Tången, för han hade stuckit honom (prästsonen) i axeln med sin kniv och att prästsonen inte levde mer än 8 veckor därefter. Sedan stannade Björn i två dagar hos Jöns och köpte 8 kannor öl (à 2,6 liter = 21 liter) i Slättäng och Ljunghem. Jöns och hans folk drack ihop med Björn i 2 dagar när han ville gå till Ölmestad i Småland tills hans sak kom till försoning. Fjorton dagar därefter kom Björn tillbaka tillsammans med Ingvor och då hade han andra kläder av brunt tyg. Då stannade han i fem dagar, för att dricka och slösa. Då beviljades även giftermålet mellan Björn och Kerstin. Sedan reste Björn, men varthän visste inte Jöns. Vid tiden för Permässan (den 29 juni 1634) kom Björn till Flatholmen med en ung norsk dräng som sades vara född vid ladugården vid Brätte (nuvarande Vänersborg) och som var hans brorson Hans Haraldsson som hade rymt från sitt fäderneland Norge. Orsaken sade vara att en profoss skulle hämta honom för hans missgärning, men då försvarade han sig och högg profossen med sin yxa så kinden föll ner på hans axel och han stupade omkull. Vid samma bråk blev han själv nedslagen samt visade Jöns sina ärr på bröstet, vilka hade läkt i Skara. Där gav han 18 riksdaler (ungefär 9 månadslöner) till bardskäraren i lön. Denne brorson hade med sig 2 granna särkar och 2 huvudkläden (mössor) till Jöns hustru samt en särk och ett huvudkläde till Björns fästmö Kerstin. Sedan stannade han med Björn en dag varefter de gick till Småland. På resan lämnade Björn sin brorson Hans hos bonden Simon i Eskelid i Järstorps socken (strax hitom Jönköping), med löfte om att han inte skulle vara borta längre än till Larmässan (den 10 augusti 1634), för i annat fall var bonden lös (och befriad från hans försörjning). Sedan fortsatte Björn till Ölmestad i Småland där han stannade i 14 dagar, men på samma resa blev Björn insatt (inspärрад) på Jönköpings slott tills prästen herr Sven i Ölmestad såg till att han blev utsläppt. Då gick han åter till Flatholmen. Vid Larmässans (den 10 augusti 1634) afton kom även Hans till Flatholmen och sade att han ville resa hem till sin systers bröllop. Därmed gick de iväg och var borta till 3 dagar efter Bartolomei dag (24 augusti, alltså avses den 27 augusti 1634). Då de kom tillbaka igen hade Björn en svart häst med bläs och Hans en black (ljus) häst, men armen var avslagen, så de höll sig stilla till torsdagen före Matmässan (den 24 februari, men torsdagen före inföll den 19 februari 1635). Då red de iväg och sade att de skulle till Göteborg och var borta i 8 dagar. På den resan sålde de stoet och hästen, så när de kom tillbaka till Flatholmen hade de den tredje tjuven med sig, Ingvor, samt två bruna hästar och en 1 skäppa salt (ungefär 25 liter) som de förärade sin värd Jöns i Flatholmen. Där satt de still och köpte öl och malt som de drack dag och natt. Efter två dagar visade Björn bort de andra två för att hämta 3 oxar som han hade hos Peder Svenske i Skara. Åtta dagar därefter kom de tillbaka utan oxar, men då bad Björn dem försöka igen och gav dem 1 riksdaler eftersom han hade lovat oxarna till Sven Håkansson i Jönköping för koppar som han fått. På den resan stal de två ston av överstelöjtnanten och välborne Jacob Claesson (i Saleby i Slöta socken), varefter de fångades av Måns Skräddare i Smedby (i Slöta socken) och fördes till Höijentorps kista (fängelse), men de bröt sig ut. När Björn fick reda på att Hans och Ingvor fångats, gick han sin väg mot Småland och tog Kerstin med sig, fast vid Jönköpings slott blev han anhållen fram till nu förleden söndag (24 oktober 1635) när han blev hitförd (till häradsrätten). Björn bekänner allt detta med ett ja och

att han rest runt med sina stallbröder, samt för Jöns bekänt dråpet. Jämväl har nu förleden fredag (22 oktober) de båda tjuvarna rest till Flatholmen, sedan de brutit sig ut ur Höijentorps kista (fängelse), men när de fick höra att Björn begivit sig mot Småland gick de fort efter åt Jönköping. Samma natt stal de från Simon i Eskelid

- två engelska kjortlar,
- en engelsk kappa,
- två silverbälten,
- annat smått av silver,
- 6 lod kopparmynt (c:a 80 gram, vilket motsvarar 2 öre),

men också

- 10 daler,
- ett grant lärftlakan,
- 3 särkar,
- en ny rya,
- ett rött sto från Lars i Måleskogen.

När de förstod att Björn var fångslad och bortförd gick de fort tillbaka till Flatholmens gårde om natten där de skar sönder en dörr och tog ut mat, ett betsel och en grimma. Om morgonen, som är denna dag den 28 oktober, kallade de ut Jöns och berättade att Björn förts till tinget. Då steg han upp och gav sig iväg. Nu i denna natt mellan den 28 och 29 oktober, har dessa tjuvar gått fram till gården Gullerstorp (i Hångsdala) och lagt sig i ett halm-skjul där en liten gosse såg att de hade somnat, varpå bönderna kom upp sökte vid ladorna, men de slapp undan och lämnade persedlar och tjuvgods som de stulit av Simon i Eskelid. Det var den nya svarta klädesskjortan, den svarta engelska kappan, ryan, lärftlakanet, silverbältet, en bytta med smör, betset, lädergrimman som de stal av Jöns i Flatholmen. Mer sanning om deras tjuveri kunde man inte finna från deras sista resa. Dock har de under de senaste åren stulit så okristligt mycket på många orter i landet att något sådant inte är känt i mannaminne.

Nu tillfrågades Björn Torstensson av vilken orsak han hade rest från Norge och så ofta till Ölmestad i Småland, samt varför han påstår sig bo i Vassända intill staden Brätte (nuvarande Vänersborg) vilket står i hans pass, som utfärdats av prästen herr Sven. Denne prästs rätta namn är Sueno Jonæ (alltså Sven Jonsson), men i passet och på sigillet står det Sueno Suenonis (eller Sven Svensson). Många av prästerskapet som nu är närvarande här på tinget känner hans handstil och hävdar att varken brevet eller underskriften tillhör honom. Då bekände Björn otvunget om sina resor, att på våren för två år sedan (1633) reste hans moder Malin till Solberga och hans hustru Ingeborg Olofsdotter till Uddevalla där de var gäster hos Jöns Påvelsson. Då fanns en svensk kvinna där, benämnd Anna, som nyss fått barn och sade sig vara prästen herr Zakarias dotter i Ölmestad i Småland. När Björns hustru fött hemma, så tog hon Annas barn till sig på ett år och gav di. Då började hon prata med Björns hustru att hon skulle uppfostra sitt barn och att hon ville betala väl för hennes möda, vilket Björns hustru gärna ville göra ifall barnets fader samtyckte. Därefter reste Malin och Ingeborg hem och då blev Björn övertalad av sin hustru att hon fick ta emot barnet. På den andra dagen red han dit (till Uddevalla) för att hämta barnet och då följde Anna med och gjorde köpet klart med dem, att hon skulle ge 12 Riksdaler om året för barnet. Eftersom hon inte hade förmåga att betala dem strax, skulle han följa med till hennes fader och där skulle han få betalt både för resan och summan. Strax därefter gav han sig iväg med henne och kom till Flatholmen där de fick härbärge, varefter de vandrade vidare till Jönköping. När de kom mot staden ville hon inte gå igenom staden eftersom hon hade så fula kläder på sig. Då sade Björn att det må inte vara såsom du säger om barnet som du där ute har fått, att din fästman är fader till barnet och att han är en fänrik som är ute på krigståg (i Tyskland). Då svarade hon att hon hade en annan barnafader. Därför rymde hon så hennes fästman inte skulle få veta och överge henne, men han (Björn) fick inte veta vem som var fa-

dern, så de vandrade runt Lillsjön och åt Ledegården via skogen och kom så till Ölme stad. Då bad Anna att Björn skulle gå fram till hennes faders gård och kungöra för modern att hon själv var i deras kalvhage samt att modern skulle ta med mat och kläder, vilket Björn gjorde. Han klev fram och knackade på dörren. Då kom en piga ut och han bad henne be hustrun komma ut så de kunde talas vid. Omsider kom hon ut och då frågade han om hon hade någon dotter vid namn Anna som var i Uddevalla. Då blev modern så illa tillfreds att hon rodnade i ögonen och fick klädet framför ansiktet medan hon grät. Då sade Björn att hon var i hennes kalvhage och begärde att få tala med henne samt att hon gavs mat och kläder. Då ledsagade hustrun honom omkring husen och till en kammare så inget av folket fick se honom. Sedan tog hon mat i förklädet och gick till Anna och ledsagade henne till samma kammare där Björn var. De stannade där några dagar och skickade bud efter prästen herr Sven, hennes farbroder, och han bekände för Björn att han var fader till barnet samt gav honom 16 Riksdaler för att göra honom nöjd, men också det pass som han nu hade och som är skrivet i herr Svens namn i Vassända, vilket han säger är skrivet av herr Svens son Israel och är förseglat med herr Svens sigill. Detta förklarar alla hans resor till Ölme stad. På andra resan dit fick han av herr Sven en svart stut, värd 4 Riksdaler, som han sålde till Gisle Snickare i Jönköping för 3½ Riksdaler. På tredje resan fick han 4 Riksdaler, men också ett bälte (av silver) som var värd 8 Riksdaler, samt 2 riksdaler föregående vinter, ett brunt sto, en lång bössa, en släde. Föregående sommar (1634) fick han 3 Riksdaler. Varje gång han kom dit dolde de honom så länge de kunde och lika ofta förmante herr Sven honom att barnet skulle bli väl uppfostrat, men herr Zakarias (som var prästen Svens bror) säger att han inte gav Björn någonting och detta var känt även hos herr Svens hustru och barn samt hos Zakarias hustru och barn. De bekänner att denna Anna Zakariasdotter för någon tid sedan kom till Visingsborg för att väva flemskt (tyger av flämskt slag), men var hon nu befann sig visste han (Zakarias) inte. Nu blev dock Zakarias anklagad för att ha dolt en sådan dödlig synd (nämligen blodskam) och förtigit detta tillsammans med herr Sven i Ölme stad och hans brorsdotter Anna. Då tillfrågades Björn hur han ville bevisa detta när han inte hade något vitsord (trovärdighet). På detta svarade Björn att det fanns trovärdigt folk i Uddevalla såsom Olof Sadelmakares hustru där barnet blev fött och som tog han om barnet en lång tid, förutom när Anna förde barnet till Ölme stad, varvid herr Sven betalade för resan och omkostnaderna, fast med vad eller hur mycket visste inte Björn. När Anna kom tillbaka lämnade hon barnet återigen ifrån sig när hon flyttade ut från staden (Uddevalla). För det andra ville han bevisa med hjälp av Jöns Påvelsson och hans hustru, eftersom hans (Björns) moder och hustru tog barnet. Anna sände sin moster, som var Erik Erikssons hustru i Skara, till Uddevalla vid tiden när hon skulle föda barnet. Som det sista beviset så sade Björn att barnet ännu lever och är hos Björns moder, som är det säkraste skälet (beviset). Att dessa påståenden är sanna vill Björn intyga med sitt liv. Då tillfrågades Björn hur han kan förklara sig angående prästsonen herr Lars i Tången som han sade sig ha slagit ihjäl. Därpå gav Björn svaret att han stuckit herr Lars i nödvärn när denne satte svärdet mot hans bröst, men att han ännu skulle leva satte inte tingsnämnden någon tilltro till, eftersom det inte kan styrkas att det finns någon sanning i detta. Därför bestämde tingsrätten att Björn skulle förvaras i starkt häkte i Jönköping så hans anklagelse mot herr Sven i Ölme stad och Anna Zakariasdotter kunde bli rannsakad. Under tiden ska lagläsaren (i Vartofta härad) vara flitig och sända bud till Norge och förhöra sig om ifall Björn har bott där.

Inget mer finns att läsa om Björn Torstensson i Göta hovrätt angående målet i Vartofta häradsrätt. Däremot fanns ett parallellt mål angående tjuvnad i Vilske härad samt en fortsatt rannsaking av herr Sven, vilket återges sist i detta kapitel.

Vilske häradsrätt den 30 oktober 1635 (tre dagar efter föregående ting)

Denna dag fördes för rätten den fängslade Björn Torstenson född i Forshälla (i Bohuslän) i Norge och bekände att orsaken till stölderna hos Lars i Åleberg (i Gökheims socken) berodde på en man vid namn Håkan på Knösen från Vånga gåld (i Edsvära socken) som stod jämte honom inför rätten. Detta förnekade Håkan och sade bestämt att detta inte kunde bevisas, varpå Björn berättade följande. När han själv på en resa till Ölmestad kom till Leaby i Slöta socken, låg han där en söndagsnatt och om söndags morgon gick han till Lars Andersson i Falköping. Efter predikan började han dricka tillsammans med sin stallbroder Hans Haraldsson, där de satt fram till aftonen när de gick sin väg mot Marka by. Mellan Ravelstorp och Marka lade de sig för att sova och när de legat en stund tills solen gick ner, fortsatte de mot Ravelstorp där de försökte få mat. Då kom Håkan på Knösen gåendes från Gökhem och mot Marka samt frågade: "Var hör ni hemma?" De svarade: "I Norge, inte långt från Brätte (nuvarande Vänersborg)". Under samtalet sade Björn: "Gud give att jag visste hur jag kan köpa mig en kanna öl". Då svarade Håkan: "Så gärna, jag kan göra det. Kom och följ mig tillbaka. Där bor en bonde längs landsvägen som är min frände och han har synnerligen gott öl. Ändå ger han inte gärna något ifrån sig, så det är bäst när han inte är hemma". Därefter följdes de åt till Åleberg, men då var det mörkt. När de kom till gården bad Håkan dem ställa sig bakom kölnan som stod ett stycke från gården medan Håkan gick fram till gården. Han kom sedan tillbaka med en skål som var full med öl, vars bredd var bunden två gånger om med mäsingstråd. Sedan gick Håkan in efter ost, smör och bröd samt kom ut till dem och tog skålen för att gå in en andra gång efter öl. Ännu en gång gick han in och tog med sig en brun klädes-kjortel och en klädes-kappa samt därefter en röd klädes-skjorta, två kvinno-tröjor med silverhakar i den ena och 6 par kjortel-märlor av silver, samt 3 par skor, ½ aln blått kläde, 3 par strumpor, ett par linstrumpor, ett klädes-mössa fodrad med ekorrskinn, ett par handskar. Detta gods fick Björn och hans stallbroder, men då gick Håkan in igen och kom ut med linkläder, annat smått tyg som Björn och hans stallbroder inte visste vad det var, men Lars i Åleberg som miste godset kan nu berätta vad det var, nämligen:

Lärft särkar	2	Huvud-kläde	3
Lärft lackan	1	Bordsduk	1
Lärft skjortor	2	Blått förkläde	1
Lin förkläde	2	en hop vävda "lifer"	
Några strumpeband		"Zamerlotz huijff"	1

Detta gods blev hopbundet. Sedan gick Håkan in en tredje gång efter en skål öl och kom ut till dem. När de hade druckit ur tog Håkan skålen och sade: "Nu går jag fram igen och låser igen dörren", vilket han gjorde. Sedan tog Håkan Lin-byttet medan Björn och hans stallbroder tog det andra, varefter de gick sin väg neråt Diseråsen. När de närmade sig, satte de sig ner i skogen. Håkan tog då den röda skjortan och bad Hans Haraldsson att han skulle ta den på sig samt binda byxorna utomkring (stoppa ner skjortan innanför byxorna). Därtill tog Håkan den bruna kjorteln och gav till Björn som uppmanades göra detsamma. Då blev de sams om godset, så när som på linbyttet som Håkan behöll för sig själv. För Håkans lott i dessa gångkläder gav Björn honom 4 riksdaler. Istället fick han 6 mark i småpenningar, ett par bruna byxor och en lärftskjorta. Därmed var godset skiftat. Då började det dagas och Håkan sade: "Ligg nu kvar här i skogen över dagen, men när det blir mörkt kan ni vandra. Akta er väl, för kommer ni bara över gränsen så har ni ingen nöd." Sedan gick Håkan ifrån dem och vände sin tröja och mössa om, och hade en bössa i handen. När aftonen kom gick de fort och vid morgonen kom de till Algutstorp (i Skarstad socken) vid Ämtunga (i Önums socken, båda i Barne härad på Varaslätten). Där blev det känt för Gisle i Tråvad, Nils Hansson på samma ställe samt hans två drängar, Nils Germundsson och Anders Gisleson samt Olof Andersson i Tråvad att dessa

tjuvar var i närheten. De kom genast efter dem, somliga till häst andra till fots samt fann dem vid Åmtunga där de slog ner tjuvarna så de låg så när döda, ty de slog hårt. Medan de låg på backen frågade de tjuvarna var de hade tagit godset som de bar på. De svarade då att godset kom från Åleberg och att Håkan på Knösen hade tagit det, men mer bekände de inte på den platsen. Sedan fördes tjuvarna till Nils Hansson i Tråvad där de var från tisdagen till lördagen. Eftersom de hade angivit att Håkan på Knösen var deras ledsagare och bolagsman (alltså kompanjon), sände de iväg 2 karlar som fångade honom. När han förts till Tråvad frågade de ifall det var samma karl som stulit godset i Åleberg, men då nekade de och sade emot allt de bekänt på platsen där de fångades. Istället sade de att det var en större karl, i likhet med Lars Bryngelsson i Stora Algutstorp som då var inne i stugan, men som var olik Håkan och större och äldre till åren. Därmed släpptes Håkan, men tjuvarna fördes till Höijentorp varifrån de strax rymde. Sedan dess har Björn Torstensson vandrat runt i landet tillsammans med Hans Haraldsson och Anna som varit med honom. För en tid sedan blev de två (Björn och Hans) fångade i Falköping med några ston som de hade stulit från välborne Jakob Claesson på Saleby. De fördes då till Höijentorps kista (fängelset), men de var inte där länge innan de rymde fångset, fast Björn blev fångad i Jönköping och fördes till tinget i Åsaka i Vartofta härad (den 27 okt 1635) där välaktade lagläsaren Anders Persson rannsokade hans bedrifter och sedan skickades han till detta ting där hans sak nu rannsokas.

Nu tillfrågades Håkan på Knösen hur han ville hantera beskyllningen, med tanke på att han förnekar allt och på ingen punkt vill samtycka eller bejaka. Då framförde han för rätten sina vittnen, som var trovärdiga grannar och sockenmän, vilka intygade vad han gjort om lördagen, söndagen, måndagen samt natten när godset stals i Åleberg. Om lördagen gick han till Gökheims socken för att köpa några skäppor spannmål (à 25 liter) och hade med sig en silversked och annat att köpa för. När han kom på vägen träffade han en dansk dräng som tidigare hade tjänat hos en köpman i Göteborg och de följdes åt till Åleberg, så Håkan frågade Lars i Åleberg ifall han behövde någon dräng, men det gjorde han inte. Likväl blev de båda kvar där över natten eftersom Håkan var kund där. Om morgonen (på söndagen) gick drängen till kyrkan, men Håkan gick hemåt fast framåt middagen kom han till Ballstorp, som ligger något söder om Knösen. Där drack han tills solen gick ner och var då så drucken att han gick hem för att sova om natten, vilket hans husfolk kan bevisa. Om morgonen (på måndagen) gick han till ett annat ställe, men drängen som följt med till Åleberg stannade i Ravelstorp under natten som godsets stals, vilket Måns Nilsson i Ravelstorp kan intyga. För ryktets skull som gällde Håkan på Knösen hade han på föregående ting i Kleva (detta ärende saknas) utfäst en 12-mannaed att han var oskyldig. Med detta nöjde sig inte Björn utan tilltalade honom, men eftersom han stod där i rätten med 12 ärliga och trovärdiga män som var hans grannar, och eftersom inget tjuvgods var funnet i hans hand eller hus, blev han tillåten att göra sig fri från anklagelsen, efter det 9:e kapitlet i Tjuvabalken med dessa män:

Tol i Algutstorp	Håkan Bengtsson i Edsvära
Jon Larsson i Hällestorp	Gunnar Larsson i Borga
Gunnar i Hällestorp	Gudmund i Ljungatorp
Bengt i Laggarebo	Håkon i Ballstorp
Torbjörn i Edsvära	Anders på Kullen
Sven i Ljungatorp	och Håkon själv den 12:e

Eftersom han lagligen har befriat sig här i rätten, förklarades han oskyldig. Inte heller kunde Björn framföra något övertygande, utom allena med sin egen person som inte har något vitsord (trovärdighet), allra helt på grund av att han är en säkerställd tjuv där godset fanns i hans händer. Därför blev han sakfälld efter det 6:e kapitlet i Tjuvabalken till galge och gren och ligga

ogill för sin gärning (vem som helst fick slå ihjäl honom utan att bli straffad).

Göta hovrätt den 6 november 1635, som endast berör stölden i Vilske härad
Björn Torstensson i Forshälla (i Bohuslän) hade stulit åtskilliga saker från Lars i Äleberg (i Gökhems socken), vilket rannsakats av Vilske häradsrätt som härmed får i uppdrag att värdera det stulna. Sedan ska Björn ge målsäganden tillbaka det stulna samt böta tredubbelt så mycket som tjuvnaden är värd samt avbedja församlingen och stå uppenbara skrift (alltså en avbön och ett formellt återinträde i den kyrkliga församlingen).

Vilske häradsrätt den 18 mars 1636

Detta häradsprotokoll finns inte i häradsrättens arkiv, men den väsentliga delen ingår som en del i Göta hovrätts fortsatta rannsaking.

Göta hovrätt i juni 1636

Björn Torstensson från Norge har stulit från Lars i Äleberg, en frälsebonde under Redberga. Godset har värderats och Björn ska ge igen så mycket som han stal och däröver böta 3 gånger så mycket som tjuvnaden är värd. Detta är räknat i goda mynt såsom följer:

Brun kjortel	1 (styck)	5 daler
Kappa	1	5 daler
Rött kläde Skjorta	1	7 mark
Kvinnfolks-tröjor	2	6 mark
Skor	2 par	3 mark
Blått kläde	1/2 alnar	1 mark
Kläder strumpor	2 par	2½ mark
Lin-strumpor	1 par	½ mark
Mössa	1	1 mark
Handskar med vantar	1 par	1 mark
Silver märlor och hakar	10 par	6 mark
Särkar	2	5 mark
Huvud-kläde	3	4 mark
Lärft-lakan	1	4 mark
Bordsduk	1	6 mark
Skjorta	1	4 mark
Blått förkläde	1	5 mark
"husff"	1	½ mark
Lister och Strumpeband		1½ mark
(summa)		24½ daler
3 gånger så mycket		73½ daler

Vista häradsrätt i Jönköpings län den 26 november 1635

(En månad efter häradstinget i Vartofta när detta uppdragades)

Samma dag framlade vice landshövdingen välbördige Peder Månsson, lagläsare i Västergötland, välaktade Anders Pederssons brev som var skrivet vid Vartofta ting som hölls i Åsaka den 28 oktober nästförledne, föranledde följande mål:

Då fordrades inför rätten en tjuv benämnd Björn Torstensson, född i Norge som profossen har arresterat i Jönköping och ibland sina bedrifter bekände han att för 3 år sedan träffade konan Anna Zakariasdotter, från Ölme stad, som kom till Uddevalla i Norge. Då var hon havande och födde ett barn samt påstod att en fänrik skulle vara hennes fästman och fader till barnet, samt köpslog med Björns hustru att hon skulle ta barnet till sig och blev lovad 18 riksdaler om året. Emellertid följde Björn med Anna till Ölme stad. Där stannade han några dagar tills han fick en post penningar på samma summa. Sedan vandrade han 2 gånger om året dit upp och fick åtskilliga poster med penningar och persedlar, vilket han anammade av herr Sven i Ölme stad som skrev ut ett pass åt Björn uti en prästmans namn, näm-

ligen herr Sven i Vassända vid Brätte (nuvarande Vänersborg) vilket påstods vara Björns hemvist. Emellertid blev Björn anhållen på slottet i Jönköping. Då lovade herr Sven i Ölme stad att hjälpa honom och gav honom pass som hans son Israel, en djäkne, hade skrivit och med herr Svens sigill under. Med detta pass vandrade Björn några år, vilket rannsakingen utvisar, vilket pass har översänts till landshövdingen välborne Bengt Kafle. Därtill berättar Björn att herr Sven i Ölme stad har bekänt för honom, att han är barnfadern till Annas barn, och bett honom att barnet inte ska fara illa och att han ärligen ville betala omkostnaden. Barnet lever ännu och är hos Björns moder samt är nu inne på 3:e året. Hans berättelse binder kvinnans fader och moder samt herr Svens hustru och barn att de visste att så är skett, samt att herr Zakarias sände Anna till sin hustrus syster i Skara, tillika Erik Erikssons hustru, som sände henne vidare till Uddevalla.

När vice landshövdingen välborne Per Månsson fick detta brev, skickade han strax 2 av sina tjänare till välbördige Sven Bäckes gård Sämsholm, där Anna Zakariasdotter var i tjänst, att fordra löfte av henne om tisdagen. Då bekände hon att herr Sven var barnafadern, som även var hennes farbroder. Om onsdagen medan löftet förskaffades, reste den ena tjänaren vidare till Ölme stad, men herr Sven var med herr Arvid i Värnamo dragen till Östergötland, till välborne Claes Siöblads begravning (Claes Siöblad till Hinsekind i Värnamo socken, samt son till Christer Pedersson Siöblad). Denna tjänare fann så herr Sven och herr Arvid i Väderstad(?) i Östergötland om fredagen, och förde så herr Sven till Jönköping. När de kom till Ölme stads gården om Lördagen, mötte de herr Svens son Bengt Svensson, som med vippa och rop sågandes: "Hade jag vetat detta i går, skulle jag inte tagit min fader." Sedan rymde han sin kos med detsamma, varefter Anna Zakariasdotter bekände att Bengt Svensson var hennes barnfader och inte herr Sven.

Härtill ställdes Anna Zakariasdotter inför rätten och blev tillfrågad och fliteligen förmanad att bekänna sanningen, vad hon visste om Sven angående Björn Torstenssons berättelse, vilket hon hade bekänt på Sämsholm. Då bekände hon att herr Bengt Svensson hade haft lägersmål med henne två gånger. Först i hennes faders stuga. Då kom han till henne där hon satt vid en väv, och ryckte undan väv-fjölan (vävstolens sittbräda) och då hävdade han henne första gången medan folket var på ängarna. Andra gången skedde i fämarken, men när hennes moder förstod att hon var havande, strax efter pingstdagarna (pingstdagen år 1632 inföll den 20 maj), vilket modern själv bekänt, handlade hon med sin systerson Mikael Eriksson i Skara, att han skulle hjälpa henne att komma till Uddevalla i Norge. Där fick hon barn 4 veckor före Påsk, för 2 ²/₃ år sedan (c:a 24 mars 1633), hos Olof Sadelmarkare. Hon gav honom för hans omkostnader 1 klädes-kjortel, 1 klädes-mössa, 1 förgyllt silversmycke, och kom så till kyrkan 4:e veckan efter påsk (c:a 19 maj 1633), föregivandes att en fänrik var hennes fästman och barnets fader. Sedan kom hon i handel med Björn Torstensson som bodde inte långt från Uddevalla med sin hustru, att de skulle uppföda barnet ärligen för vissa penningar, nämligen 10 Riksdaler för varje år, samt att han själv skulle anamma pengarna hos hennes föräldrar i Ölme stad i Småland och hon lovade även två Riksdaler för varje resa, som han fick göra för att få dessa penningar. Därmed följdes de åt till Ölme stad. När de kom mot Jönköping gick de inte genom staden utan omkring Lillesjön. När de kom till Ölme stad blev hon ståendes i en kalvhage så länge. Björn gick fram om natten och gav dem tillkänna och sedan ledsagades de omkring husen, in till en Kammare, och Björn var där i 3 dagar. Nu nekar dock Björn att Anna bekände att herr Sven var barnafadern.

Däremot vittnade vice landshövdingens tjänare Per Jonsson med genomförd ed att när han och hans stallbroder Nils Nilsson var på Sämsholm och fordrade löfte på honom, eller att följa med fångslad därifrån, då bekände hon med samtliga avgårdsfolk som åhörare, att herr Sven kom till henne vid hennes faders stuga, där hon satt vid en väv, och ryckte undan väv-fjölan och hävdade henne första gången, och den andra gången i fämar-

ken. Då blev Anna Zakariasdotter tillfrågad om hon var med herr Sven i Ölme stad till Göteborgs marknad om Larsmässotid (10 aug 1632), men hon svarade därtill Nej. Då bevisades att herr Sven själv hade bekänt att hon följde honom på marknadsresan mot Göteborg, samma år som hon havandes blev och de låg då båda om natten i Gunnilse i Mo härad. En dräng var med dem, men som nu är knekt och på krigståg. Där satt även en kvinna som påstod att Anna var havande.

Än tillfrågades herr Sven om han kunde neka till Björn Torstenssons berättelse och av dem som kom var ifrån Västergötland. Därtill kunde han inte neka, utan bekände att han inte gett namnet på barnafadern, varken sig själv eller sin son Bengt Svensson. Istället lovade han bara att hedra pigan och gav Björn första gången 12 Riksdaler, sedan en stut om 4 Riksdaler, ett silverbälte om 18 lod, ett sto om 4 Riksdaler, en silversked om 3 lod och en bössa. Jämväl blev herr Sven tillfrågad om barnet vart hemburet till Ölme stad från Uddevalla medan Anna var kvar i Uddevalla. Då bekände han att en dansk kvinna och en flicka bar samma barn från Uddevalla och till Ölme stad, men det var Anna som var den kvinnan och gav barnet di på dess fjärde vecka. Då gav herr Sven den danska kvinnan 2 Riksdaler för sitt omak att bära hem barnet till Uddevalla igen. Fyra veckor efter påsk gick hon i kyrkan och Sven följde henne till Ölme stad när hon ville ha pengar, allt sedan dess har Anna hållit sig för en piga, men det var samma Anna Zakariasdotter som för 5 1/2 år sedan (våren 1630) trolovade sig med fänrik Håkan Nilsson i Smedeberg, som allt sedan dess är på krigståg. Vad passet angår som herr Sven givit åt Björn, där han uppges vara prästmannen herr Sven, det nekade han inte till, men av det skälet bett om nåd, föregivandes att han inte gav det av någon ond mening och avsikt, utan av missförstånd. Ändå har Björn bekänt för honom att han har slagit ihjäl en karl. Dock har han inte givit honom passet av det skälet, utan för att han ville bli av med henne. Björn har inte vandrat längre med detta passet än från juli och intill den 27 oktober detta år 1635.

Vista häradsting den 19 januari 1636.

Göta hovrätts kopia har följande lydelse:

9) Herr Sven i Ölme stad begått kätteri med sin broders dotter Anna Zakariasdotter.

Samma dag framställdes och antogs av rätten inom lyckta dörrar, först en man från Norge, Björn Torstensson boende vid Uddevalla, som gjort ryktbar pastorn herr Sven i Ölme stad och han broders dotter Anna Zakariasdotter benämnd, som skulle ha avlat barn tillsammans, och nämnde Björns moder uppföder barnet i Norge, vilket föregav sig således uti tykenskap (fräck, framfusig) ha kommit. Hände för några år sedan att Anna Zakariasdotters mosters son, Mikael Eriksson i Skara benämnd, följde nämnda Anna Zakariasdotter för tre år sedan till Uddevalla, och hon var havande och då föregav hon att hennes fästman, en fänrik, vistades i fiendeland och var hennes barnafader. Då blev hon kvar hos Olof Sadelmakare i Uddevalla, vid Mårtemässotid (10 nov 1632) och Mickael drog hem. Anna födde barnet där en månad före påsk (påskdagen 1633 inföll den 22 april), och Olof Sadelmakares hustru bar barnet till Ölme stad i Småland och åter igen till Norge (Uddevalla) vid påsktid. Sedan tog Björns hustrus syster barnet till sig av Anna Zakariasdotter och vid korsmässan om våren (3 maj) reste Anna hem, och lejde nämnde Björn med sig till Ölme stad, och lovade honom 10 riksdaler om året för barnet och 2 riksdaler skulle denne Björn ha för sitt omak. Han berättade att hon då bekände för honom längs vägen: "Barnafadern är en gift prästman och sockenherde i Ölme stad. Min fader och han bor i en by tillsammans, där intet med än gatan (bygatan, öppningen mellan husen) är emellan dem. Min fader och han tar vatten från samma brunn." Denna bekännelse berättade Björn att hon skulle ha gjort för honom vid Risbro i Habo socken, och ingen annan barnafader beropat sig (angivit) den gången. Björn berättade att han inte talade med herr Sven på den resan, utan gästa-

de hos herr Zakarias, och när han avgick (begav sig därifrån) gav Zakarias honom 7 riksdaler och ett par skor. Eljest är i den förra rannsakingen vidare författat.

Björn gav yttermera tillkänna, att prästen i Norge som ledde Anna Zakariasdotter i kyrkan efter barnet, "miste därför sin präst, och hans fader Lars"(?), mannen sålde allt i sitt bo i vad att han skulle skaffa besked från Sverige om vart Anna Zakariasdotter hade tagit vägen, och vem som var fader till barnet, ty sådant pålades honom efter rannsakingen i Norge. Då hade han en nämndeman, Peder Andersson i Solberga i Forserum socken, som med honom klagade i Ölmestad och besvärade sig för herr Sven om detta ärende. Herr Sven gav råd (besked) och skrev ett vittnesbörd att Annas fästman var hennes barnafader, då varandes i fiendeland, under vilken är herr Svens hand och namn samt sigill, och gav därtill tillkänna att hos en man, benämnd Björn Månsson i Forshälla socken i Norge (Bohuslän), har länsmannen detta pass hos sig ännu i förvar, och (Björn) sade att herr Svens son Bengt följde mig till Jönköping och skulle ha sagt till honom på vägen: "Skam få den horan hon gick upp i min faders säng, när han var drucken. Då rådde han barnet". Eljest berättade Björn efter Bengts ord, att Annas fader herr Zakarias stämplade (uppviglar, beskyller) efter sin broders gäld och lägenhet (skuld och belägenhet). Bengt är inte tillstädes, utan bortdragen från bygden.

Björn gav även tillkänna att barnet ännu lever och är hos hans fader och moder, samt heter Elisabet och är på tredje året.

Tredje resan drog Björn till Ölmestad och hade Birger Olofsson i Heda i Forshälla socken med sig till herr Sven. Birger Olofsson blev då sams med herr Sven att han skulle föda och försörja barnet för 25 riksdaler, och att herr Sven aldrig skulle behöva ha någon omsorg och bekymmer för det barnet. Då fick Birger Olofsson i handen 13 riksdaler, och då gjordes förslag att herr Sven skulle lysa efter (efterlysa) en grå häst från predikstolen på deras vägnar som de skulle efterfråga. Då gick de uppenbarligen (väl synliga) i prästgården och Björn fick för sitt omak 2 riksdaler den gången.

Fjärde resan följde Sven Andersson, i "Höena" (Hogarna?) i Forshälla socken, med Björn till Ölmestad och herr Sven, eftersom Birger Olofsson i Heda behöll penningarna, men Björn och hans moder uppfödde barnet och hade nu intet för detta. Då sade herr Sven och herr Zakarias till Björn, att eftersom han kom så ofta till Ölmestad, skulle han föregiva att herr Zakarias hustru var hans moders syster, till vilket (påstående) herr Zakarias alldeles nekade. Björn sade sig då ha varit i herr Svens stuga om natten, men herr Sven var inte hemma. Bengt Svensson sades ha följt honom i förleden vinter till "Lekare" (Lekarebo?, 5 km söder om Ölmestad) i Tveta härad. Därifrån säger sig Björn ha rest till Signesbo (8 km SO om Ölmestad) där herr Svens dotter bor. Där gav herr Sven honom ett brunt sto, en bössa och en silversked. Sedan drog Bengt och Björn till Ledseryd (3 km OSO om Ölmestad), till herr Svens syster, och hon sade: "Gud bättre, ty den gamla karlen, han skulle lägga sig på den skatten han måtte bättre vist (ha vetat, ha känt till, ha förstätt)".

Femte resan bekände Björn sig ha dragit allena i somras till Ölmestad. Då blev han på resan insatt i Jönköping (fängelset), för att han inte hade pass. Herr Sven löste då ut honom från tornet med sin sedel, och han fick av herr Sven 2 riksdaler. Bengt följde honom till Ledseryd, och var där i två nätter. Herr Sven kom dit till dem och när Björn ville ha mer, sade sig herr Sven: "Jag har inte mer än ett liv." Omsider frågade herr Sven om Björn kände någon prästman annorstädes, som hade sådant namn som han. Herr Svens son, Israel benämnd, skrev passet uti herr Svens namn i Vassända (utanför Vänersborg vid dåvarande norska gränsen). När Björn anhöll om att barnet inte skulle föras till Sverige, skulle herr Svens hustru ha sagt: "Jag gitter (förmår) aldrig se den horungen, efter den horan har gått i min mans säng." Därmed gjorde Björn avträde (lämnade tinget), eftersom han inte sade sig veta mer om detta ärende.

Därnäst infördes Anna Zakariasdotter. Då bekände hon uppenbarligen (öppet) att det tilldrog sig en gång att hon gick upp i prästgården för att låna gryn. Då kom farbrodern till henne, och drog in henne i kammaren så hennes underskört (underkjöl / särk under kläderna) gick sönder, men inget mer skedde den gången. Hon sköt honom ifrån sig, och han var drucken, så hon gick hem och han gick i säng.

Sedan en tid därefter kom herr Sven medan Annas fader och moder var utgångna, och frågade Anna: "Var är din fader och moder?", och då var herr Sven fastandes. Anna svarade: "Inte vet jag vart de gick". Herr Sven sade: "Jag såg dem gå borta vid Ekebergsledet", och stängde förstugodörren med ett stängsle, och gick in och handlade (syftar på att han bedrev otukt) med henne. Lite därefter kom Inger i Tokarp och böstade (bankade) på dörren, då lät herr Sven öppna dörren efter gärningen, och mötte henne när hon gick in, och - Anna sade: "Kära farbroder, låt mig vara". Då tog han med ena handen undan vävfjolen (vävstolens sittbräda) som Anna satt på och med den andra handen fattade han henne i armen, vilket dock herr Sven nekar om vävfjolen. Han främjade sin vilja på sätet, emot bordet stöttes hennes arm. När hon tillspordes om hon ropade, svarade hon: "Nej, utan jag bad honom mycket låta mig vara". Om våren skedde lägersmålet, och den senaste gången, bekände hon allt själv, när de vände igen för att så vårsåden.

Hon bekände vidare, andra gången sammanlagt, skedde på gårdet när hon kom ur fäskogen, vilket hon också sade hade skett med bång (besvär) och tvång, dock utan klädrevor och blånader, såsom hon kan minnas. Båda bekänner att inget samlag har någonsin varit emellan dem sedan dess. Anna gav också tillkänna, att det hände sig en tid därefter när farbrodern och hon en gång reste till Göteborg, då bad han henne om ett samlag medan de red tillbaka, därtill säger hon sig ha svarat: "Här är allaredan nog synd gjord". Därmed avvändes denna dårskap.

Hon gav också tillkänna att herr Sven gav henne en silverkosa om 4 riksdaler när hon reste till Norge, och säger sig inte veta någon annan barnafader till det barnet, eller någon människa har beställt förutom farbrodern, nämnde herr Sven, av vilken hon säger sig ha fått ett kläde när hon kom hem från Norge igen.

Anna gav också tillkänna att herr Svens hustru och barn bad henne skjuta skulden på sitt (syftar på faderns) syskonbarn, herr Svens son, Bengt Svensson. Dock svär hon omsider, för Gud och hela världen, att hon med herr Svens son Bengt aldrig har haft något olovligt att beskaffa.

Är också Inger Svendsdotter i Tokarp, den Anna beropar sig på och som kom när förstugans dörr var stängd. Hon framkom för rätten, har lagt hand å bok och svurit att hon böstade (bankade) och när Sven omsider kom utgåendes, lät han öppna förstugans dörr för henne och gick själv ut. Hon gick in i stugan och fann Anna sittandes vid väven, och talade dock inte för henne om ett eller annat. Herr Sven kunde inte neka härtill, och vidare bekände de att detta skedde på ljusa dagen, då han var nykter och fastade.

När hon tillfrågades därom hur hon kom till Norge, svarade hon: "Min morbror Erik Eriksson, som bor i Skara, följde mig ifrån Ölmestad till Skara och hans son Mikael Eriksson ledsagade mig därifrån och till Uddevalla i Norge, där jag blev kvar en tid, födde barnet och kvarlämnade det där, och lejde för det (lejde någon som kunde ta hand om det) när jag reste hem.

Herr Sven svarade till hennes första anspråk (uttalande) således: "Jag var full och drucken när hon var i kammaren. Strax hon avgick lade jag mig i sängen och då kom oss inget samlag tillsammans". Klädrevnaden nekar herr Sven alldeles till, men bekänner sig dock ha tagit under förklädet. De andra två gångerna han hävdade henne kunde han inte neka till, utan var hennes rätta barnafader.

Då besvärade sig herr Sven klageligen över herr Zakarias hustrus systemson, Mikael i Eriksson i Skara, nu frånvarande, att han har "fångat nog och därför lite gjort" (troligen fångat hennes uppmärksamhet och lust, samt åtminstone gjort lite köttsligt umgänge), i det han inte alls så väl försörjde

(tog ansvar för) Anna såsom han eljest har lovat. Därpå (för denna tjänst) tog han en häst om 16 daler, ett kjortlkläde om 14 daler gott mynt, 20 daler penningar och en (silver)kosa, samt har (herr Sven) för dens skull förgäves lagt ut 50 daler.

Herr Sven bekände sig ha givit Björn Torstensson 10 riksdaler om året för att han skulle väl försörja barnet, men han begärde mer, det han ville bevisa med en sedel (avtalskrift) under vilken står Birger Olofssons och Björn Torstenssons namn och bomärke. Dock är sedeln (skriven med) herr Svens egen hand som så lyder ord för ord:

Jag underskrivne bekänner härmed denna min handskrift, att jag har blivit redligen och ärligen sams med vällärde man herr Sven i Ölme stad om ett barn, som honom är avkommet (bestämt) att försörja för 25 riksdaler. När jag har de 25 riksdalerna bekommit ska vällärde herr Sven aldrig någonsin mer ha omsorg och bekymmer för det barnet, utan jag, ej heller mig mer givit än föreskrivet står, och om detta annorlunda sker (om något annat sker) bepliktar jag mig vid min ära och redlighet att giva honom sina 25 riksdaler igen. Inte ska heller min stallbroder som mig följer eller någon dansk man, honom mer kvälja eller av honom något begära, att så i sanning är, under mitt namn och bomärke. Desslikes begär jag och min grannes bomärke Björn Torstenssons här under, som är med mig i följe och stallbroder, så också på vår förlikning har hört. Datum Ölme stad den 5 maj 1634.

(bomärke)

Birger Olofsson i Heda i

Forshälla socken i Fräkne (härad)

(bomärke)

Björn Torstensson i Solberga

Herr Sven i Ölme stad ber ödmjukligen om nåd och livets förskoning till bot och bättring.

Sententia (rättens uttalande): Efter flitig rannsaking och noga övervägande tog rätten samma ärende uti betänkande, alldenstund här föregår frivilliga bekännelser och uppenbarar gärningen på båda sidorna. Därför kunde denna rätt inte värja herr Sven i Ölme stad för kyrkans stadgas brytelse och Anna Zakariasdotter att mista sitt liv, andra till rättelse och varnagel, som givit onda exempel och orsak till att lättfärdeligen överträda av Gud själv förbjudna led, dock efter ett sådant fall inte uttryckligen finns i Mosebok och förbjuds, alldenstund är hon "in tinca collaterate in æquati" (tänkt att gå utanför händelserna), han i första och hon i andra "gradu transver sati" (graden som är genomsyrade av en djävulsk demon), och man befinner den led hon är uti, står inte av Guds explicita (uttalade) förbud. Därför kunde de för helt katteri inte dömas, utan domaren ska uti sådana högmållssaker rätta sig efter Guds lag, som är författad i den Heliga skrift, såsom stadfästelsen på vår auktoriserade (godkända) lagbok förmå. Ty vill man underdånligt detta ärende hemställa uti den nådige kungliga hovrättens högvisa discretion(?) och gunstiga betänkande.

Herr Svens hustru Kerstin Jönsdotter samt bägge deras barn, söner och döttrar, jämväl herr Zakarias och hans hustru Karin Mikaelsson, alla dessa och alltid bedja för sin gamle man, fader och barn. Socken med hela häradets inbyggare fäller också ödmjukligen en förbön att både personerna, för bot och plikt, till livets förskoning gunstligen må bli benådade.

Andra dagen därnäst efter, som var den 20 januari, framträdde för rätten hustru Karin, herr Zakarias hustru och uppenbarligen å tinget bekände sin dotter inte skulle vara Zakarias dotter, utan hon hade en annan barnafader till henne, benämnd Anders Pedersson i Tjust härad, barnfödd i Gärdsums socken, en djäkne vilken då gick i skolan medan hon tjänade i Nylösen (del av gamla Göteborg). När herr Zakarias drog därifrån, kom Anders i hennes umgänge och rådde henne denna dotter Anna, vilket då vid den tiden var ryktbart (vida känt). Om han nu lever, vet hon inte. Hon gav också tillkänna att herr Zakarias har väl haft med sig att beställa (haft umgänge med henne) före den andra, dock inte bara efteråt, utan säger sig ha blivit

havande av Anders. Samma tal blev fullt rest (uttalat) av Kronans befallningsman Jöran Sylvestersson vid senast hållna ting, och eftersom nämnden då var skingrad kunde inte saken tas upp. Då befalldes de att därom förskaffa sig goda skäl och bevis till nästa ting, men säkerhet och stark inbitning (bindning) har förhindrat dem att ha försummat sådant, eftersom de menade att Bengt Svensson skulle ledas (utpekas) till barnafadern, och således få saken att komma till andra graden (släktskap, alltså kusiner) på båda sidorna. Omsider eftersom domen var fälld, vaknade samvetet hos herr Zakarias hustru. Hon föregiver att hennes dotter Anna inte är Zakarias dotter, och alltså inte herr Svens broders dotter. Var sådant kan bevisas med sanning, behövs dilatation (utvidgning) den de begär, och vidare rannsaking för att sådant tillbörligen bekräfta.

Sockenmännen och nämnden vittnade att två år efter herr Zakarias kom hit i bygden, tvingades han till äktenskap med Karin Mikaelsson, hon förebar (påstod) då för var man att hon ville klaga på prästen från herr Zakarias, eftersom han förvägrade henne äktenskap. Hon hotade och ville sig själv förgöra, då nekade sig herr Zakarias vara hennes barnafader. När hon först kom hit upp i bygden med barnet, var det så stort att det kunde gå.

Hustru Karin, herr Zakarias hustru, bekände att Anna föddes tre veckor efter jul, (i början av år) 1610, och sade sig ha blivit havande med henne tre veckor efter vårfrudagen i fastan 1609. Herr Zakarias bevisade med sina Testimonial Skolion (intyg med kommentarer), de han hade från Nylöse, daterade 25 febr 1609, och var då städse (på plats) från Göteborg på tredje året. Han bekände också att han kom hem vid påsktiden och blev sedan stadig i Jönköping i två år.

Eftersom de också här förskjuter till nöjaktiga skäl och flera bevis, så uppsätts det till en annan rannsaking. Emellertid blir nämnden (kvar) vid sin förr avsågda dom, tills annat kan bevisas.

Göta hovrätt den 14 maj 1636

Det finns en avskrift av Göta hovrätts text i häradsrättsprotokollet.

En dom från Vista härad, över herr Sven i Ölmeå, gift man, som bekänner sig ha haft lägersmål med sin broders dotter Anna Zakariasdotter, men herr Zakarias hustru vill bevisa att Anna inte är herr Svens brorsdotter, utan att en djäkne Anders benämnd ska vara barnafadern till henne.

Resolution (beslut): Här ska bättre rannsakas, 1) pålägger hustru Karin, herr Zakarias hustru, med bättre skäl bevisa att Anna inte är hans dotter, 2) om herr Svens son Bengt inte har belägrat Anna, varför han då hade rymt, 3) om det kan bekräftas att herr Zakarias tidigare har förnekat sig vara fader till Anna, 4) vittne som därtill kan finnas ska efter lagen ärligen förhöras, 5) om hur Sven hävdade Anna, antingen som sin brordotter eller som en horunge, 6) skall fordras hur Anders är som beskylls, eller om han inte kan uppsökas och komma till svars.

Vista häradsrätt i Jönköpings län den 7 juni 1636 - extra ordinarie ting

Samma dag framlades den höglovliga konungliga hovrättens resolution daterad den 14 maj 1636, förmälades:

(se ovan under Göta hovrätt)

Härtill framställdes hustru Karin salige Zakarias hustru inför rätten, eftersom hon skulle ta fram de skäl där de kunde bevisa att Anna inte var herr Zakarias dotter, som hon tidigare har bekänt. Därtill svarade hon sig inga skäl hade, utan att det hon tidigare hade bekänt, därtill var hon tvungen och lejd av Bengt Jonssons hustru i Jönköping, hustru Dordi, och av herr Svens vittne herr Måns hustru (Ingeborg) i "Signeske", och miste därmed sin dotter, vilka hon sade har bjudit henne läger (ta ställning på deras sida?), nämligen hustru Dordi ett par oxar, och hustru Ingeborg, herr Måns hustru, 1 oxe. Därtill svarade hustru Dordi: "Jag vet att något barn var stort när det kom hit med er, kanske det inte är herr Zakarias dotter. Om det inte är så,

var bättre ställe i tid, om hon då hört henne oxarna." Då bjöd hon honom på herr Zakarias vägnar i Marbäck (strax söder om Ulricehamn), och inte på sina egna vägnar. Det hon säger om hustru Ingeborg, att hon bad om oxar, kan inte Ingeborg besvara eftersom hon inte är tillstädes. Ej heller var vittnena där, och inte hustru Karin som blev pålagd att hon skulle skaffa besked vid vilken tid barnet var fött. Därför gav barnafadern och herr Sven henne en guldring inför avfärden till Göteborg med en karl och matsäck samt 2 daler i penningar. Eftersom hon inte kom igen gav hon herr Sven sin guldring tillbaka, vilket herr Sven också bekände, men det beskedet sade hon (Karin) sig inte vara nöjd med, eftersom han som följde henne, herr Erik benämnd, hade efter sin egen vilja henne veterligt Comipent (*lat. comi pent* = följde med ankomsten), och bevittnade djäknens Bengt skrivelse. Då brände hon upp det, eftersom hon sade att barnet var fött i veckan före jul 1609 och vittnesbörden förmålde om Påvelsmässan därefter (25 jan). Då framlade herr Sven en kopja av samma vittnesbörd, förmålades:

Vi som undertecknat denna skrift gör veterligt och härmed sannfärdigen betygar, att efter en begäran kunde vi Karin Mikaelssdotter, barnfödd i Vilösa, vittnesed inte förvägra att hon som hustru fött ett pigebarn om Povelsmässan (25 jan), Annika vid namn, vilket barn efter kristliga och ordentliga ceremonier är med hederliga föräldrar förd till den heliga dopfontens sakramente, och kristnad av herderlige och väl-lärde herr Lars Mikaelsson, fordom kaplan där sammastädes. Vittne till förenämnda dop var Jöns Gulsing, Jöns Pedersson, Karin Jönsdotter, Jöns Bengtsdotter och Anders Bånges, allesammans pigefaddrar. Brita Andersdotter benämnd var uppå förenämnda tid en djäkne, där sammastädes Anders Persson benämnd vilken misstänkt var, för förenämnda Karin Mikaelssdotter, men vem som var barnafadern vet modern bäst. Detta har tilldragits för 26 år sedan (1610), och att detta har återgivits sannfärdeligen vittnar vi underskrivna med våra mäns bomärken. Göteborg den 4 februari 1636.

Gro Borgisdotter, Barbro Larsdotter, Gunilla Jönsdotter
Per Larssons (sigill) (ett bomärke) (ett bomärke)

Emot den beskyllningen att en djäkne Andreas benämnd skulle vara misstänkt på den tiden av henne, framlade hustru Karin ett vittnesbörd av sin värfader (svärfader) Peder Anderssons hustru Greal, daterad den 14 mars 1619 förmälades:

"Hon var född i Nylöse-stad av gudfruktiga föräldrar och äkta säng, och har tjänat på Fylkeskog (Fylleskog, nära Rydaholm i Småland) i 9 år och sedan hos Peder Andersson i 7 år. Hon har skött sig ärligen och väl, som hans egen dotter, och lyssnade aldrig på sagor eller skvaller, utan var stilla i huset så att var och en, både fattig och rik, ville gärna ha henne i sitt umgänge för hennes stilla och gudfruktighets skull. Om någon människa vill hennes namn annorledes uttyda, tror jag denne säger sin vilja och inte sanningen, ty för sin trogna tjänst som hon tjänat mig, ska jag min fattiga hustru vara mot henne som fattiga föräldrar, så länge vi lever. Att detta är sanning, vill jag befästa med mitt sigill här nedan."

2) Blev herr Svens son Bengt tilltalad om lägersmålet med Anna. Eftersom han tidigare var rymd, svarade han att hans fader herr Zakarias gav honom rådet att taga saken på sig och rymma. Därtill herr Zakarias inte nekade, utan bekände att han så har gjort efter herr Svens råd. När han var hemkommen från Östergötland i sin stuga, sade han till herr Zakarias att han skulle be Bengt att lägga saken på sig och fly sin kos, vilket herr Sven inte kunde förneka. Att han skulle vara skyldig, fick hela församlingen att bjuda till och sade sig vilja befria honom för detta, med ed och laggång eller vadhelst som fordrades.

3) Det herr Zakarias skulle ha nekat sig vara barnafader, när hon kom först dit, det sade han nej till, utan om torsdagen kom han först dit och om S (... pappersveck skymmer) vigdes de.

(OBS! nr 4 saknas, eftersom punkten berör inkallandet av alla vittnen som visste något i ärendet)

5) Det herr Sven skulle annorledes veta än att Anna var hans köttslige broders dotter, när han henne hävdade, sade han sig inte kunna veta eller i någon måtte med det förnummit.

6) Angående Per Andersson (ska vara Anders Persson) som beskylls, om han kommer att igenfinnas, svarade hon såväl som gemene man, att ingen visste besked därom, var han är eller finnas kan.

Vidare eftersom angavs på den första rannsakingen Anna vara trolovad med en fänrik under överstens Salomon Adnes Regemente för 5 år sedan, som nu är på krigståg, Nils Håkansson benämnd i Smedjeberg, där om vittnade Måns i Södra Långebärga och Jon i Ölmostad som var hans bönemän (förespråkare), och flera goda män på bägge sidorna.

Göta hovrätt den 12 juni 1636

57) Herr Sven i Ölmostad begått kätteri med din broders dotter Anna Zakariasdotter.

En dom och rannsaking från Vista härad över herr Sven i Ölmostad, gift man, som har begått kätteri med sin broders dotter Anna Zakariasdotter, vilket hennes moder har bekänt vara herr Zakarias äkta dotter, men som tidigare var lockad och tubbat (övertalad, lurad) av herr Svens hustru och andra till en annan bekännelse, som vidlyfteligen är skärskådad av själva rannsakingen.

Beslut: Alldenstund herr Sven har

- 1) begått fullt kätteri som den 17:e punkten i ordinansien befäller ska (avrättningen) verkställas utan något dröjsmål,
- 2) är dubbelt hor, eftersom många domar har gått "in rem iudicatam" (i ett beslut) och hålla en fästmö för laggift hustru,
- 3) har herr Sven begått "Crimen falsi" (anklagad för förfalskning), vilket "per Ictum Pappinianum Leg. 73 ff rt Lib. 4 in 8 lit. tit. de pub. Jd. §. 7 . Marcian. Otavian. L 1. § . final. Dih. dict. L. Cornel. . de falhis" straffas med "deportation alias per Prohpor . Faver in tractatu Crim . part . 3 . lib . 5 . quæst . 150" straffas den som sådant begår till livet,
- 4) han är en prästman som väl visste att en sådan synd ej skulle bedrivas, oaktat att detta "casus" (fall) är ej "expresse" (uttryckligen) förbjudet i Leviticus (Tredje Moseboken) 18 : 20, så är dock likväl "æqualis. Confer Joh. Gahard. lib. de Conjugio."
- 5) Herr Sven kan ej undanleda (motbevisa), utan bekänner att han hävdad Anna såsom sin brorsdotter.

Anna har 1) begått dubbelt hor,

- 2) fullkomligt kätteri,
 - 3) hållit sig för (låtsas vara) piga,
 - 4) visste att herr Sven var ingen annan än hennes faders broder,
 - 5) tagit sak på bak (lämnat saken bakom sig) och flytt.
- Därför kunde herr Sven och Anna inte benådas livet, utan landshövdingen ska rätta sig efter ordinansiens 17:e punkt och utan fördröjning eller uppskov bägge justificeras (avrättas, vilket bör ha skett runt den 15 juni 1636).

Falköping rådhusrätt den 23 november 1637

Lars Svensson som är invånare här i staden kom fram och klagade på två bönder, Gunnar i Eket och Sven vid Öjaforsen som båda gått i löfte (borgen) för tjuven Björn Torstensson, vilket är känt för häradstinget och den höglövlige kungliga hovrätten. De har lovat göra honom fri från fängelset, för 154 Riksdaler som ersättning för det gods som Lars Svensson mist och som var orsaken till att Björn sattes i fängelset, men som nu har rymt, fast där satt han också för annat som han stulit, varför de hade upprättat en särskilt

hård "cautionsskrift" (rättsligt garantiåtagande och säkerhet) att de i händelse av att han rymde skulle betala denna summa. Eftersom borgmästaren i staden har tagit löfte såsom ock rådet, ville inte landshövdingen tillåta dem att döma i saken, utan försäkrade dem en halv oväld (opartisk) nämnd från Skara och en från Skövde vilka skulle få döma i tvisten.

Vartofta häradsting den 6 februari 1638

I detta mål nämns Björn Torstensson men främst handlar det om hans kamrat Jöns i Flatholmen.

Framkom inför rätten Gunnar i Eket (möjligen i Kymbo, Habo eller Sandhems socken) och Sven Nilsson i Öjaforsen (i Sandhems socken) och klagade över Jöns i Flatholmen att han har bringat dem i en stor olycka för Björn Torstenssons skull, en norsk tjuv, som han i några år har hyst och härbergerat, och som mycket och allestädes har stulit och fört en stor del till Flatholmen och förtärt, för Jöns dolde hans tjuvagods, såsom också de oxar som han har stulit och lett till Jönköping och försålt. Omsider när denna tjuv blev antastad för det gods som Lars Svensson i Falköping har mist och som var 154 riksdaler, har Jöns övertalat dem att gå till Falköping och gav löfte för Björn Torstensson såsom deras obligation (förbindelse, löfte) utvisar, samt satte för honom villkor på liv och gods till Gunnar och hans löfte, att om denne tjuv rymmer ska han allena svara till saken och eftersom denne tjuv rymde, är av deras löfte för vilkens sak de är dömda att betala dessa 154 riksdaler, utan vidare dilation (uppskov, fördröjning), till Falköpings rådstuga. Eftersom Jöns i Flatholmen inte med några skäl kan undlåta (undkomma), utan är (bunden till) deras löfte, såsom Lars Ingelsson i Banne, Per Torstensson och Per Larsson i Bäck nu inför rätten vittnade var sant, att de var så när Jöns med ovan berörda skäl gav löfte.

Därför blev Jöns dömd efter det 12 kapitlet i Köpmålabalken att betala samma summa utan några undskylder (ursäkter, undanflykter, bortförklaringar), datligen (nu denna dag) eftersom de har utstått så mycket ont, tillbads han och vedersköt (förkastade, avvisade) om han saken inte ville kontentera (tillfredsställde) det han vedersakade, utan ställde sig med dem uti en vänlig förlikning och ville hela summan betala efter handen.

Vartofta häradsting den 23 juni 1641

Detta mål berör främst ärendet om Jon Ambjörnsson och Karin Månsdotter, se nedan under 1641. Här nedanför följer dock endast utdraget som berör Björn Torstensson där det anges att han blev fördriven ur landet.

2) För 4 eller 5 år sedan har en man vid namn Björn Torstensson, en dansk man, haft sitt tillhåll i Flatholmen i Sandhems socken, på välborne Knut Liliehöks gods under rå och rör, till Mosseberg och då har nämnde Björn Torstensson gått till Karin, Ambjörns hustru, och uppenbarligen anklagat henne för en trollkona, att hon hade buret några ben svepta i ett knyte och lagt i hans värds fårhus, hos Jöns i Flatholmen. Sedan har Jöns framfört samma tal och beskyllning som Björn, men likväl har Karin, Ambjörns hustru, och hennes man aldrig velat stämma Björn eller Jöns förrän Björn var avviken ut ur landet till Danmark för tjuvnaden han hade bedrivit. Dock för detta blivit tingförd och bötfälld. Sedan gick hon och hennes man till tinget i Ingarp som hölls 1637 i Sandhems socken och klagade då Jöns i Flatholmen måste böta 3 mark för den beskyllningen, eftersom hans sagesman var borta, vilket lagläsarens välaktade Anders Perssons domsedel utvisar.

**Efterdyningar rörande Anna Zackariasdotters fader, prästen Zackarias
Ölmestads kyrkbok KI:1639-1666, sidan 172ff**

En sannfärdig bekännelse och oförfalskad berättelse om Jöns Larssons och Elin Pedersdotters, i Haga i Ölmestads socken, vïgning.

År 1639 den 14 september kom Jöns Larsson, den ädle och välborne fru Christina Sigrïd Bielke till Vestaná, Huvudnäs och Werpel (sistnämnda i Estland), tjänare och skräddare, av Grevliga Friherrinnan där antagen och av dessa ärliga dannemän Måns i Andersarp och Hans i Haga levererades fängslad till händerna, eftersom han har besovit deras syster Elin och vanhedrat sitt äktenskapslöfte till henne som i 10 år levt väl som änka. Därom kan hela församlingen i Ölmestads socken vittna med sådan kondition och villkor att sedan han förnedrat henne och på äktenskapliga vägnar fått hennes vilja, som han för välborne Frun bekände, och fruktades nu att han skulle ta till flykten, eftersom ryktet gick att han antingen skulle följa dem till Kronans länsman och sätta löfte för sig (sätta sig i borgen) och att svara till lag och rätt, eller med vïgning fullborda sitt löfte. Emellertid valde han att hellre bege sig i äktenskap med henne än att bli kvald med tingsförande. När de kom till mig (prästen Andreas Jonæ i Ölmestad), kallade jag på min ordinarie komminister herr Zakarias (fader till den avrättade Anna) till mig och förhörde honom uti goda mäns närvaro på följande sätt: Först frågade jag henne på vad sätt deras umgänge började. Då svarade hon att han har i halvtannat år (1½ år) gått efter henne innan han fick hennes vilja och sände sin broder till henne för att fria på hans vägnar, varvid han gav henne skor, strumpor och två par handskar. Sedan frågade jag henne om han lovade att han ville vïgas med henne när han fick hennes vilja. Hon svarade: "Visst gjorde han det". Ytterligare frågade jag honom om det var sant det hon berättade samt hur hans mening (avsikt) var nu. Då svarade han: "Ja, alldenstund min nådiga Fru (Christina Sigrïd Bielke) inte vill att jag ryggar (tillbakavisar) mitt löfte, och mycket kval vill följa mig om jag går till tinget, får böta, stå skrift (erkänna sin skuld öppet inför alla i kyrkan) och skämmas. Då väljer jag hellre att hålla mitt löfte och begär av er att ni vill ha omaket att vïga oss." Jag sade: "Så må herr Zakarias vïga dem", och då släpptes han lös och alla samtliga gick uti process upp i kyrkan. När vi kom till kyrkogården och stannade till en stund medan herr Zakarias sände bud till sitt hem att låna honom en ring, emellertid förmanade jag honom till stadighet och välbetänkande samt att han ännu hade en möjlighet att gå till tinget och sade till honom: "Vi som är präster vill inte tvinga, locka eller truga någon till vïgsel." Då svarade han åter: "Kära Fader, gör väl och ha omaket för oss." När vi kom in i kyrkan viskade han till mig och begärde att han skulle få lov att vara där han tidigare varit, även om han gifte sig med henne. Då svarade jag: "Sådant är lek med Guds ordning och efter dessa ord fick han ingen vïgsel eller tjänst av mig, såvida han inte ville vara där hon var, och ta henne till sig." Sedan gjorde jag åter en grundlig förmaning till honom på vad vis äkta folk skulle leva tillsammans och att han måste betänka vad han ville göra. Därmed gick jag ut ur kyrkan och hem i mitt hus. En liten stund därefter kom Hans i Haga in efter mig och sade: "Han har nu åter betänkt sig hålla sitt löfte och ber att du kommer. Då svarade jag mig inte kunna gå, ty han är så ostadig och veksinnad. Nu vill han stå vid sina ord och sitt löfte som han gett henne. Må då herr Zakarias vïga dem och höra om han redeligen säger Ja. Att detta sålunda skett vittnar vi med våra egna händers underskrift och insätter i kyrkboken.

Andreas Jonæ Hyltenig

Zacharias Suenonis.

Ecclesiastes Ölmstadensis

Helge Asmundsson - tjuv (1635) - 6a

AD: v189933a.b2810

Vartofta häradsrätt den 27 oktober 1635

Fordeß för retten en Skomakere Hellie Aß=
mundson kommen ifrån mark Hwilken bekende
at han hafuer stulit i från Jöran i slöta
En pungh dher vthi war en Rikzdlr Och
3 öre Hwit mynt Och them bortwendtt
Och efter han samma synd bekänner hafua
bedrifuet blef han dömdh Efter dett
6 Cap i tiufua balken ifrån Lifuet doch
hafuer her ingen weetschap han tilförende
något stulet hafuer, Och ähr Han så fatigh
at han icke äger kläderna på Lifwet icke
heller fåår något Lyffte.

Göta hovrätt den 18 maj 1636

2) Helie Asmunßon tiuf,

En dom ifrån Wartoffta herat öffwer helie Asmunßon kommen ifrån
Mark som bekienner sigh stulet haffwa ifrån Jöran i stöte* en RikzDr

*ska vara Slöta

och 3 ör silffwer mynt.

Resolutio Aldenstundh 1.) alt tiuffnadhen ähr ringa 2.) ähr
han medh tiuffwerij aldrig tilförende beslagen 3.) ähr förmodeliget
at han sig bettrar, derföre bliffwer han benådd, och skall giff=
wa målseganden sitt igen, böte tre gånger så mycket som tiuffnaden ähr
werdh, bedia församlingen, och stå uppenbara skriffte.

Återgivet med modern svenska

Vartofta häradsrätt den 27 oktober 1635

Fördes inför rätten skomakaren Helge Asmundsson från Marks härad, vilken bekände att han stulit från Jöran i Slöta, en pengapung där det låg en riksdaler och 3 öre vitt mynt (silvermynt; ungefär en halv månadslön) och har gjort av med dem. Eftersom han samma synd bekänner, blev han dömd efter det 6:e kapitlet i Tjuvabalken från livet. Dock har ingen någon vetskap om att han stulit tidigare, och han är så fattig att han inte äger kläderna på kroppen, inte heller att någon ger löfte om honom (går i god för honom).

Göta hovrätt den 18 maj 1636

All den stund 1) tjuvnaden är ringa, 2) han inte är avslöjad med tjuveri tidigare, 3) är troligt att han bättrar sig, så blir han benådad och ska ge målsägaren sitt igen samt böta tre gånger så mycket som tjuvnaden är värd. Därtill avbedja församlingen och stå uppenbar skrift.

Cecilia Pedersdotter - tjuv (1636) - 6b

Falköpings rådhusrätt den 28 maj 1636

Detta mål är inte inskrivet i häradsrättens protokoll. Nedan följer texten i den kopia som finns hos Göta hovrätt under nr 32 för år 1636.

32)* Sißella Pedherßdotter Tiufh

*ändrat till nr 30

För retten framsteltet Sißela Pederßdotter födder i östernärike i glens Hammar Hennes fader heet Per Larßon Hwilken bodde i b:te glens Hammar Och Hafuer på åthskillige Orter Stulet, som Efter förmä=

les först hafuer hon stulit ifrån en knechta Hwstru i Närike hennes man, Het Magiis i Fenike en Swart klädes kiortell sliten ett Leurfftz förkläde, ett Hufuud kläde Och ett par vllstromper Och staall en kiortell ifrån Honom som han gytte med be:te Magiis Hwstru för Hwilken Orsaak hon blef fången Och för d i Örebro kista Och sedan fördes dher ifrån Och till fälleßbro sochn dher hon saat i en bult Och sedan hwar fick sitt igen släpte the henne i förgångne Michailis* 1635. Och war så hemma hoß sin moder till förgångne Jwll till hennes moder dödh blef Och sedan kom hon med båt till Hioo i för= leden wår Och staall i samma by ifrån Håkan Larßas Hwstru 2 stycke nätt Och ifrån döf Jngeborgh ett walmarß Skiörte noch twebadt Hufuudh kläde en Läriffz sarke Sedan wandrade hon dher ifrån Och till Falekiöpingh Och kom til Herbergz Hoß Erich Sågars och war dhe i åtta dagar Och staall ifrån Jngredh en inhyses Qwinna två engelska kiortlar en rödh Och en grön ett vllen Camlotz Lif stycke ett Hwfuudh kläde ifrån Hennes gårdh qwinna Elin Walmar 6 alnar ett walmarß Skiörte en klädes tröija Nya skoor ett par fingerwantar ett par firträß förkläde ett, annan Dagh Påscha wandrade hon sin kooß med samma Tiufnat Och kom til åthskillige Ortter i Redwägs dher hon samma godz förbytte sedan wandrade hon åth kindh till Nilß Pederßon i Påbo dher hon war i 3 wekor Och sedan staall hon en grön halft engelst kiortell en Ny kläde tröia Läriffz sarkar 3 Hwfwudh klader ett par Skor ett par strwmp Läriffz förkläde tw Snör Lif af prälesacht ett Ost en lb engelska wantar ett par en knif Hwilken Leufnat Her för retten blef werderat i d(...) dlr - 25 Och silfuermynt - 5 öre Och efter hon sin synd bekänner blef hon dömbd Efter det 3 Cap i tiufuabalk ifrån Lifuet Och dher hon til lifu(et?) förskonat blifuer ähr hon så fatigh at hon icke äger så mycket hon kan sky(la?) sigh vthi.

*29 september

Hwilka saker i vnderdånigheet til den högloflige konungzlige hofre(tten?) remitteras Deß till wißo at så lagligen Ransakat Och afdömbt ähr (vn=?)
der Stadzens segnate Datum loco et tempore ut supra.

Göta hovrätt den 15 juni 1636

30*) Sißela Peders dotter Tiuf.

*ska rätteligen vara 32.

Een doom ifrån Falköpingh öffuer Sisela Pederßdotter födh i Öster Närike i glantzhammar, som hafuer på ath= skillige orter stulit åthskillige pertzeler tillhoopa wer= derade för tiugu fem Rikx Dlr, och fem öra silfuer= mynt, hwilket hon bekiänt hafuer.

Resolutio Aldenstund 1) Sisela icke är tilforene för tiufuerij laghfördh 2) Är en deel aff tiufnaden tillbaka lefuererat 3) Är förmodeligit att hon sigh bättrar, derföre blifuer hon benådhd lijffett, och skall gifua Malzeganden sitt igien, böte tredub= belt så mycket tiufnaden wedh är, affbedia för= samblingn och stå vppenbara skrift. der hon icke för= mår böter, så arbete för sin brott.

Återgivet med modern svenska

Falköpings rådhusrätt hösten 1635 eller våren 1636

32) Inför häradsrätten framställdes Cecilia Pedersdotter född i östra Närke i Glanshammar. Hennes fader heter Per Larsson. Hon har stulit på åtskilliga orter, som förmåles nedan. Först har hon stulit från en knekthustru i Närke, vars make var Magiis i Fenike, en svart klädeskjortel som var sliten, ett lärft förkläde, ett huvud-kläde, ett par ullstrumpor och hon stal även en kjortel från honom, för vilken orsak

hon blev fången och fördd till Örebro kista (fängelse). Sedan fördes derifrån till Fellingsbro socken där hon satt i en bult (skamstock?). Sedan var och en fått sitt gods tillbaka, släppte de henne vid förgångne Mikaelismässotid (29 september) 1635. Då var hon hemma hos sin moder fram till jul (1635) när hennes moder dog. Sedan kom hon med båt till Hjo i våras och stal i samma by från Håkan Larsas hustru 2 stycken nått och från döva Ingeborg en vadmals skjorta samt ett huvud-kläde, en lärft-särk. Sedan vandrade hon där ifrån och kom till Falköping och fick hon härberge hos Erik Sägares och var de i åtta dagar och stal från Ingrid, en inhyseskvinna, två engelska kjortlar, en röd och en grön, samt ett "vllen Camlots-livstycke", ett huvud kläde från hennes gårdskvinna Elin vadmal 6 alnar, ett vadmals skjorta en klädes-tröja, nya skor, ett par fingervantar, ett par "firtrås" förkläden ett, annandag Påsk vandrade hon sin kos med samma tjuvnad och kom till åtskilliga orter i Redväg där hon samma gods förbytte sedan vandrade hon åt Kind till Nils Pederson i Påbo där hon var i 3 veckor och sedan stal hon en grön halvt engelsk kjortel, en ny klädes tröja lärft-särkar, 3 huvud-kläder, ett par skor, ett par strumpor lärft-förkläde, två snörliv av "prålesacht", en ost, en skålpund (0,425 kg) engelsk vantar ett par, en kniv, vilket här för rätten blev värde i daler - 25 daler och 5 öre i silvermynt. Eftersom hon sin synd bekänner blev hon dömd efter det 3:e kapitlet i Tjuvabalken ifrån livet och där hon till livet förskonad blir är hon så fattig att hon inte äger så mycket hon kan skyla sig uthi.

Vilka saker i underdånighet till den höglovliga konungliga hovrätten remitteras. Dess tillvisso att så lagligen rannsakat och avdömt är under stadens sigill, datum loco et tempore ut supra (datum, plats och tid enligt ovan).

Göta hovrätt den 18 maj 1636

32) Cecilia Pedersdotter, född i Glanshammars socken i östra Närke, har på åtskilliga ställen stulit persedlar som tillsammans värderats till 25 riksdaler 5 öre silvermynt (en årslön), vilket hon har bekänt.

All den stund 1) Cecilia inte är lagförd med tjuveri tidigare, 2) en del av tjuvnaden är återlämnad, 3) är troligt att hon bättrar sig, så blir hon benådad och ska ge målsägarna sitt igen samt böta tre gånger så mycket som tjuvnaden är värd. Därtill avbedja församlingen och stå uppenbar skrift. Om hon inte förmår böta, ska hon arbeta för sitt brott.

Anders Jonsson vådadråp på pojken Per Nilsson (1636) - 7

AD: v189933a.b3750

Vartofta häradrätt den 15 mars 1636

Framstältes för retten velborne öfuerst Leutenanptens Jacob Claßons till Saleby tienare Och Skytte Anderß Jonßon i Saleby hwilken nu för Jwll /: det Gudh bettere :/ kom i Olycka for en Poike som - 12 åhr Pedher nilßon Och war i sam= ma tienst medh på Saleby, hwilken Olycka sigh så lunda förorsakades Som efterschrifne swaren witne Her bekende Så= som Och strax på timmen gåßen war fallen, blef av lagläsharen granneligen Ransakat, Och alt gårdzens folk som i stufuan war dher gåßen blef Skuten förhörde Och woro gher tilstädes Jöns Suenßon i backen Munsterschri fuare peder welb:tt Jacob Claßons Compagnie, Pedher Erichßon i Salebyn, karin kokerska Och en välb. Ofuerst Leutenamptz drengh lars be.dt som Lågh Siuk i en seng Och fans denas vnderrettelse Först witnade

welb. Jacob Claßon, at Anderß Jonßon gick samma morgon på Berget Och war borto en stundh, Och kom något fram på dagen hem Och hadhe Skutit en Räf Och sadhe sigh Och hafua lagtt byßan Andra Resan Och Skiött åth en hare Och byßan Small löst, men haren Språngh sin kooß, tå sade welb. Jacob Claßon kanskee hon ähr Oren, gick Rense henne Och fick pigan honom ett Stoop öll i handen dher medh steegh han åth bakarstufuen Och fick Per Erichson kannan Och Sedan blåste han i byßan, Och fick inghet wäder i genom fen= gehoolet, det måtte wara nok her ähr kommet skarn* i fen= gehoolet, tå sade han iagh skött rät nu åth en hare Och Råkadhe honom inhet Och ladhe Byßan på armen Och låtte på Krwtt*, Och togh en nåäll Och förde några korn i byßan tå sadhe karin kokerska hålle icke byßan åth Larß som siuker Ligger tå swarade Anderß det ähr Lika hwart iagh håller henne Jagh Skiött, rätt Nu af henne åth en hare dher ähr Jntheit vthi henne Och med det samma Lyffte han på byßan Och rördhe Per Erikchßon på sidan medh pigan Och Per Nilßon gåßsen stodh wedh Spijsen medh det samma slogh henne* löst Och fenge krwtuet bran Och tå gjorde en Liten poff Aff Byßan som en hade slaget - 2 hender i hoop Och lodet gik vth Och drabbade goßen mit i genwarten at han strax föll Nedh dödh Och talade aldrigh ordh Och stodh rätt mit för enden på Byß dock orkade lodet inthet gå vth vthan hadhe strax drefuat hiertat detta öfuerbe:te witnadhe dhe som tilstädeß woro så til gik strax på Ransakningen Såsom Och nu ytterligare medh Eedh her på tinget be= kräfteade, at samma Olycka sigh så tildrogh som be:tt ähr Och tilbedhe sigh sampteligen willia wara Hanß Edemän at det war aldrigh hanß willia eller weetskap at lodet war i Byßan Och ähr han en gammall from Och en= faldigh man som ingen hafuer hördt i sina dagar göra Någon Menniskia ett Ordh emot Och efter goßenß Fadher Nilß i middagzmerket* icke weet någon insago dher Emott vthan hafuer gifuet Anderß Jonßon wenskap Och förlåtelse, Dherför Skiötß samma måll til Herettz Nembdh at Skiärskoda Om samma dråp war Skedt J willia Eller förseande Eller Och med wåda Och war denne Rettens enfaldige Ringa Meningh at Effter Anderß Jonßon Skiöt åth hann Och icke weste rettan än lodet folde medh Krutet, at som Af witnen ähr at see, at icke meer krwt kunde i Byßan Qwart wara än som ett Fengekrwt som the förstode af Smellan dher före kundhe the icke döma samma gerningh vthan för wådha dråp Och bota efter - 3 Cap. i dråpmålom wåda boot Och gaf målläganden honom frij för wådha Eedh Efter samma Skalige witne dher närwaro.

* smuts, skräp

* "fenge kruut" i kopian till Göta hovrätt

* syftar på bössan

* genvärd = svårighet, motgång

* Middagsmärket i Sandhems socken

Göta hovrätt den 19 maj 1636

9) Anders Jonson dråpare.

En dom ifrån Wartoffta heradh öffuer Anders Janson i Saleby, som hafuer medh wåda i hiel= skutit en Poike om 12 åhr Peder Nilson b:dt som widlöfteligen seende är aff ransakning och he= redz dom.

Resolutio Aldenstundh aff alla om= stendigheeter befinnes dråpet hafua timmat aff wåda. Der fore skall heredsz Nämndh legga lagliga

böter på dråparen, och han ware frij för he=
redz och konungs saken.

Återgivet med modern svenska

Vartofta häradsrätt den 15 mars 1636

Framställdes inför rätten tjänaren och skytten (knekt med gevär), hos välborne överstelöjtnanten Jacob Claessons till Saleby, vid namn Anders Jonsson i Saleby, vilken nu före jul kom i olycka med den 12-årige pojken Peder Nilsson. Denna olycka förorsakades sålunda, vilket efterskrivna svaranden vittnar härom och bekände strax på timman att gossen var fallen (träffad av ett skott). Detta blev granneligen rannsakat av lagläsaren och folket i gården som var i stugan när gossen blev skjuten. Tillstädes var Jöns Svensson i Backen, Peder Eriksson i Saleby, Karin kokerska och en dräng hos överstelöjtnanten vid namn Lars som låg sjuk i en säng. Först vittnade välborne Jacob Claesson att Anders Jonsson (som orsakat olyckan) gick på berget samma morgon och var borta en stund, men kom tillbaka fram på dagen och hade då skjutit en räv och berättade att han lagt an bössan för ett andra skott och sköt mot en hare, men bössan small löst och haren sprang sin kos. Då sade välborne Jacob Claesson: "Kanske hon är oren", varpå Anders Jonsson gick för att rensa bössan och fick ett stop öl (1,3 liter) av pigan vilken han tog med till bagarstugan, men öl-kannen gav han till Per Eriksson. Sedan blåste han i bössan, men fick inget väder (luft) igenom fängehållet. Då sade han: "Det måste vara något skarn (smuts, skräp) som kommit i fängehållet. Jag sköt rakt mot en hare, men träffade inte". Sedan lade han bössan på armen och lade på fängekrut samt tog en nål och förde några korn så de hamnade rätt (i bössans fängehål). Då sade Karin kokerska: "Håll inte bössan mot Lars som ligger sjuk i sängen". Då svarade Anders Jonsson: "Det är likgiltigt vart jag än håller henne. Jag sköt alldeles nyss av henne mot en hare och det är inget uti henne (ingen kula i loppet)". Därefter lyfte han bössan när gossen stod vid spisen och slog henne lös (avfytrade bössan) så fängekrutet brann och gjorde en liten poff så lodet (kulan) gick ut och träffade pojken så han strax föll ner och var död. Efter detta talade han aldrig ett ord, för han stod mitt framför bössan. Dock orkade inte loden gå ut (genom kroppen) utan hade näst intill träffat hjärtat. Att olyckan tilldragit sig på detta sätt vittnade alla närvarande med ed här på tinget och samtliga ville vara hans edsmän att det inte var han vilja eller vetskap att lodet var i bössan. Han är en gammal from och enfaldig man som ingen har hört göra något ont mot någon människa. Eftersom gossens fader Nils i Middagsmärket (i Sandhems socken) inte kan säga emot utan har givit Anders Jonsson vänskap och förlåtelse, så sköts samma mål till häradsnämnden att skärskåda om detta dråp hade skett med vilja eller av våda. Det var denna ringa rättens mening att eftersom Anders Jonsson sköt mot pojken och inte visste att lodet följde med krutet, att inte mer krut var kvar i bössan än fängekrutet såsom de förstod av smällen, därför kunde de inte döma gärningen som något annat än vådadråp och böter efter det 3:e kapitlet om dråpmål och vådabot.

Göta hovrätt den 19 maj 1636

All den stund alla omständigheter visar att dråpet skett av våda, ska häradsnämnden lägga lagliga böter på dråparen.

Sven Gunnarsson - kungatrots (1636)

AD: v221617.b740

Falköping rådhusrätt den 28 mars 1636

Framstelteß Suen gunnarson i Leena en solldat huilken haffuer försmädeligen talat emot S. och högloffligh i åminnelß konungz Maij:tz konungz gus taffz mandat och tullordhningh vthgången 1623 at thett emott all billighet* ähr att en krigzman skall tulla för sina waror i tullporten och i Samma mantaat förbindes At then som försmädeligen talar emott Samma mandat skall haffua föruerkat sitt liff effter ransakning och föregången dom och effter Suen gunnarßon haffuer öffuerfallett borgemestaren Larß Pärßon i sin Egen gårdh medh hoott och vndsäielse för samma tull och icke kundhe beuisa sigh en päningh i tullkistan inlagt haffue vthan med onde ordh angripit wactan och haffuer han i för ledne sommar i Liika måtto med berådt modh öfuer fallett bemä:lt borgemester och i Sin Egen gårdh thz han inte beneka kan och effter högst bemälte hans konungz Maij:tz mandat strengeligen Jnnehåller att the som med sådana saaker bliffua beslagne skole icke ostraffuade bliffua therföre kunde denne Ringe retten icke befrija Suen gunnarson för thett straff som i thett 9 Cap i Konungz ballken förmåller effter sådana öffuerfall i Tullportarna sigh nu mycket inriitar(?) att Stadzsens Jnuånare som i portarna står Liiten freedh niuta Jnnan om staden och på vägar och wägzmoot Näppligen wetta sitt Liff för sådana öfuer dådighe menniskior huillken saak denne Ringa retten i wnderdånighet till den höglofflige konungzlighe hoff rettens Nädighe Resolution will haffua Remitterat.

*fog, berättigande, rättvisa, förnuftighet

Göta hovrätt den 15 juni 1636

Numreringen har kommit i otakt, eftersom två ärenden inte är medtagna, däribland detta ärende, som bara återger häradsrättens text. Således vet vi inte hur det slutade. Nedan återges samma tingsprotokoll som ovan, enligt kopian som skickades till Göta hovrätt.

31) Swenn Gunnerson talt försmädeligen Emoot (...) hans K. Mtz tullordningh vthgången 1623.

Framsteltet Suen Gunnarßon i Leena en Soldatt Hwilken hafuer försmädeligen talat emot S. och högloffligh kounq Maij:tz mandat Och tull ordningh vthgången 1623 at thz emot all belight ähr Att en krigzman skall tulla för sina waror i tulporten Och i samma mantat förbindes At den som försmäder Eller talar emott samma mandat schall hafua förwerkat sitt Lif Efter Ransachningen Och föregången dom, och efter Suen Gunnarßon Hafuer öfuerfallett borge= mestarn Larß Pederßon i sin egen gårdh medh hoot och vndsägelse för samma tull, Och icke kundhe bewisa sigh en Penningh i tulkistann inlagt, vthan med onda ord angrepet wachten, Och hafuer han i förledne Sommar i Lika måtto med berådt mod öfuerfallett be:te Borgamestare och i sin egen gårdh det han inthz benäka kan, Och Efter högst b:te H.K.Maij:tz Mandat Strängeligen innehåller, att the som med sådana saaker blifua beslagna Skola icke blifua ostrafuade. Ther före kunde denna ringa retten icke befrija Suen Gunnarßon för det straf som i Det 9 Cap. i Konungz Balk. förmåler efter sådanne öfuerfall

i tulporterna sigh nu inrita(?), At Stadtzens inwånare som i por=
tarna stå, Liten fridh niuta in om staden, Och på wägar Och wäg=
mott näpligen weta sitt Lif för sådanna öfuerdådige mennischior
Hwilken saak denna Retten i vnderdånigheet till den högloflige
konungzlige hofrettens nådige resolution will haf remitterat.

Återgivet med modern svenska

Falköping rådhusrätt den 28 mars 1636

Framställdes (inför rådhusrätten) Sven Gunnarsson i Kungslena, en soldat som försmädligan har talat emot salige och höglovlig i åminnelse, kunglige majestäts konung Gustav (II Adolfs) mandat och tullordning, som skickades ut 1623, att det är enligt all rättvisa att en krigsman ska betala tull för sina varor i tullporten och i samma mandat sägs att den som talar försmädligt mot detta har förverkat sitt liv. Eftersom Sven Gunnarsson har överfallit borgmästaren Lars Persson i hans egen gård, med hot och undsägelse (hotelse, tillsägelse) för denna tull, och inte kunde bevisa att han betalt en enda penning i tullkistan utan med onda ord angripit vakten. Därtill har han under förra sommaren på samma sätt och med berätt mod överfallig denna borgmästare i hans egen gård, vilket han inte kan förneka. Eftersom de som med sådana saker blir beslagna inte ska bli ostraffade, kan inte denna rådhusrätt befria Sven Gunnarsson för det straff som det 9:e kapitlet i Konungabalken förmåler, överlämnas detta ärende till den kungliga hovrätten.

Bengt Jonssons dråp på Kerstin Svendsdotter (1636) - 4b

AD: v189933a.b3830; v189933a.b3860

Vartofta häradsrätt den 12 juli 1636

Effter Rettens gifne lagdhe fram stelte sigh Bengt Jonßon i Gunnarstorp Och blef anklagat Af Elin Pedher dotter i Börstigh Och henneß broder Anderß Pederßon dher Sammestädhes At han hafuer slaget hennes dotter sin lege piga Kirstin Suenßdotter ihiell nu förleden marcußmeße dagh hwilket sigh sålunda förorsakade At Bengt hade wijst pigan till tofuarp Efter en argekrook tideligen om morgonen dhen hon bar hem Och i wägen fan hon trij wijp egg Och när hon kom hem saat Bengt Och drack medh sin Broder Anderß Jonßon Och pigan slogh sönder Eggan i en pa=
na Och kokade åth sigh Och fick af sin mattmoder brödh dher till, Sedan befalte Bengt kirstin medh en annan inhwiß Qwinna Skulle gå efter wedior tå sade Pigan hwart skall iagh gå, tå sade hustrun gack i lundagårdzbotnen, tå swarade kirstin Jagh går inthet tijtt the taga ifrån migh Och iagh får hugg, dher war folk i lordagz the togo ifrån them, tå sadhe Bengtz hustru så gack i grimßkellebotnen, tå tager ingen ifrån tigh, medh det samma gick bengt med sin hustru i ladan Och kastade korn på logen Och pigan kom Efter till lodörran Och satte sigh på en Sill i loskylett Och frågade än ytterligan hwart hon skulle gå efter widior dher hon kunde wara säc=
ker för hugg tå swarade Bengt Jagh hafuer nu sagt tigh - 3 resor gack hwart skam tu wilt Och skafua mig wedior tå sade pigan iagh hafuer ingen maat fått i dagh. Jagh orkar inthet longt gå, tå sade bengtz hustru ååth tu icke vp wijp eggan Och brödh till sade pigan det förslogh icke longtt medh det samma togh Bengt Op en prägell kiöp inne i

ladan Och kastade åth henne Och han hörde att kiäppen
 drabbade Och stutzade tilbakar in på logen medh det samma
 föll pigan omkull Af Syllan Och så Patz som - 2 alr ifrån
 lodörren dher blef hon liggande til the togo henne op, tå
 war hufueklädett blodigt, Och som the hade henne in
 Och ransakade henne hade hon hooll i hufuudet på wenstre
 sidan öfuen för tinningen Och sedan hon kom sikh nogott
 till, lått Bengt henne gå till falekiöpingh till hustru
 Jngeborgh Bengtz Och hon lade wid henne, dijtt gick
 hon i tre dagar Och som Bengt förnam hon inhett
 kundhe råda medh at hela Skadan förskafnade han henne
 en annan bårskärare ifrån tofuarp Och Pigan ladeß Neder
 til sengen i - 3 wekor dher efter Sendhe Bengt Efter
 kyrkioherden her Jacob i falekiöpinh, at han skulle för
 höra pigans ordh det her Jacob nu bekendhe, sikh
 giordtt hafua Och togh Pedher Börßon i Gunnarstorp, medh
 sikh Och frågade kerstin till huru hon fick den Skaden tå
 Swaradhe hon iagh weet inthet huru iagh fick honom, Men
 iagh saat på Skylß Syllan Och talade med min Hwßbondhe
 Och matmoder, dhe befalte migh gå efter wider Och som
 iagh sade migh ingen matt hafua fått blef fader wredh
 Och kastade vthur ladan hwadh det war weet iagh inghz
 medh det samma föll iagh omkull, Antingen iagh fick
 tå skada af det han kastade eller wid iagh föll Af någon
 Steen weet det Gudh men tå fick iagh hugi hufuedett
 Och några dagar dher efter blef kerstin dödh Och se=
 dan hafua slechten warit dher Och Ransakat som pigan föll
 omkull om någon steen kundhe giöra honom Skada så war
 inthet lijkt dher till, det Bengt icke heller säia kan vtan
 som nu för naten Ransakat blef på hufue klädet hon på sikh
 hade, tå war tw hooll innan på Snippen som opweken
 war Och vthan på inthet sönder hwar af icke annat kunde
 Pröfuas vthan enden på Snippen hade taget emott pannan
 Och fördtt hufueklädett i Skulten Och the tw små hoolen
 hafua benen giordt som sönder gingo Af Skulten, Och dher
 Af föllier efter kiäppen stutzade tilbakar i logen at han tå
 drabbade hufuedett, först det Bengt seger sikh inhtet we=
 ta efter han stodh neder i ladan, Och efter Bengt sig icke
 kan befrija at hon iw(?) af hanß handawerkan fick sin dödh
 Therföre Skiötz samma måll till heredz Nembdh at Ransaka
 Om samma dråp medh wåda eller willia giordtt ähr
 Och war therasß enfaldige meningh At efter Bengt
 kastade samma kiäp handlöst Och wille slå pigan Och
 togh werre än han wille, dherföre kundhe the icke dömma
 det för wåda, vthan för wåda i willie werkom Och
 Efter Gudhz lagh Epodi 21 Cap. förmäler dhen som slår
 ena menniskia at hon döör han skall Och i lijka måtto straf
 uat warda, dherför kundhe nembden icke befrija hanß
 Liff.

Göta hovrätt den 12 september 1636

2) En Doom ifrå Wartoffta H:t öfwer Bengt Jons=
 Son i Gunnarstorp, som haffwer med en
 kiepp slagit sijn tienstepiga Kirstin Swenßdotter
 i pannan, att hon der effter nagra dager
 är dödh bliffven, som ransakningen Vthwijser
 Bengt är på leigde framkommen.

Resolutio. Pålägges Laghläsa=

ren : 1) Alligera det capitel han dömmen
effter.
2) Denne konungzlige Rätt förständigiga om
Målsagaren beder för dråparen, eller eij
och det hijt med det fordeligaste försända.

Vartofta häradsrätt den 26 oktober 1636

Samma Dato Præsenterade Edle Och welb:dige Landzhöfdingen
Carl Siggeßon till Skälletorp den högloflige konungzlige
Hofrettens förklarings förmälandeß at en saak wara
remitterat tilbakar om en dråpzaak som bengt Jonßon
i Gunnarßtorp begik på sin legopiga kerstin Suenß
dotter, at lagläsaren skall låta den konungzlige förnimma
Efter hwadh Capitel i lagen Bengt dömbdh ähr ifrå lifuit
Så ähr denna ringa rettens enfaldige Resolution at efter
samma saak i sigh sielf något selsampt samman henger
Och man efter gerningen Och sakens omstendigheter
icke kan finna något Capitell i vår landzlag som egen
teligen dher om Specificerer samma dråpens straf hafuer
lagläsaren taget efter Gudz lagh som insatt ähr i vår try=
ckta lagbook Och af framfarne konunger macht gifuett
dher efter döma öfuer the saaker som icke så klarligen fin=
neß införda i lagboken altså ähr bengt dömbd efter det
21 Cap Exodi hwilket Och sielfua domen Citerat ähr.

Göta hovrätt hösten 1636

18) Fortsättningen på detta ärende hos Göta hovrätt har nr 18, men där återfinns det inte i protokollet. Således vet vi inte hur det slutade, förutom att denne Bengt Jonsson återfinns i skattelängden 1642 och således slapp dödsdomen.

Mantalslängden 1642 för Falköpings lansförsamling

Bengt Joenßonn <i>ibidem</i> (= gunneßtorp)	1 (Bonde)
Anna bengtzdotter	1 (hustru)

Återgivet med modern svenska

Vartofta häradsrätt den 12 juli 1636

Efter rättens givna lag framställde sig Bengt Jonsson i Gunnestorp och blev anklagad av Elin Pedersdotter i Börstig och hennes broder Anders Pedersson där sammastädes, att han har slagit ihjäl hennes dotter, sin legopiga (tjänstepiga) Kerstin Svendsdotter nu förledne marksmässodag (25 april), vilket inträffade på följande sätt.

Bengt Jonsson sade åt pigan att bege sig till Tovarp (i Göteve socken) tidigt om morgonen, efter en "argekrok". På vägen hem när Kerstin bar på den, fann hon tre vip-ägg (från en and-fågel). När hon kom hem fann hon att Bengt Jonsson drack med sin broder Anders, så pigan slog sönder äggen i en panna och tillredde dem åt sig, samt fick bröd av sin matmoder (som hon tjänade hos). Sedan befallde Bengt Jonsson att hon och en annan piga skulle gå och hämta vidjor. Då frågade Kerstin vart hon skulle gå, och hustrun svarade att de skulle gå till Lundagårdsbottnen, men Kerstin sade: "Jag går inte dit, de tar ifrån mig, och jag får hugg. Där var folk i lördags, som tog dem ifrån mig." Då svarade Bengts hustru: "Gå då till Grimskällebottnen, där tager inget ifrån dig." Därefter gick Bengt och hans hustru till ladan och kastade korn på logen. Kerstin kom efter till logens dörr och satte sig på en syll i logskälet samt frågade ytterligare en gång vart hon skulle gå efter vidjor, där hon kunde vara säker för hugg. Då svarade Bengt: "Jag har nu sagt till dig tre gånger, gå vart skam du vill och skaffa mig vidjor". Då svara-

de Kerstin: "Jag har inte fått någon mat i dag. Jag orkar inte gå så långt", men då svarade Bengts hustru: "Ät du inte upp vip-äggen, med bröd till?". Kerstin sade då: "Det förslog inte långt." Samtidigt tog Bengt Jonsson upp en prägel-käpp (slaga) inne i ladan och kastade mot henne. Han hörde att käppen träffade och studsade tillbaka in på logen. Med det samma föll Kerstin omkull från syllen och vid pass 2 alnar (drygt en meter) blev hon liggande tills de tog upp henne. Då var huvudklädet blodigt. När de fick in henne och rannsokade skadan, hade hon ett hål i huvudet på vänstra sidan ovanför tinningen. Sedan när hon kände sig lite bättre, lät Bengt henne få gå till Falköping till hustru Ingeborg som försökte hjälpa henne. Dit gick hon i tre dagar, men när Bengt förstod att Ingeborg inte kunde läka hela skadan, skaffade han en annan bårdsjärare från Tovarp, varefter Kerstin fick ligga till sängs i 3 veckor. Därefter sände Bengt Jonsson efter kyrkoherden herr Jacob i Falköping, att han skulle förhöra Kerstin, vilket herr Jacob bekände att han hade gjort tillsammans med Per Björnsson i Gunnestorp. De hade frågat Kerstin hur hon fått skadan och då svarade hon: "Jag vet inte hur jag fick honom, men jag satt på syllen och talade med min husbonde och matmoder, vilka befalde mig att gå efter vidjor. När jag sade att jag ingen mat hade fått, blev Bengt Jonsson vred och kastade något ut ur ladan. Vad det var, vet jag inte, men samtidigt föll jag omkull. Antingen fick jag skadan av det han kastade, eller vid fallet mot någon sten, det vet Gud, men då fick jag hugg i huvudet". Några dagar därefter dog Kerstin och sedan dess har släkten varit där och rannsokat platsen där pigan föll omkull, ifall någon sten kunde ha gjort skadan, men så var det inte. Rannsokningen fortsatte med hennes huvudkläde, där det fanns två hål innanför snippen som var uppvikt, men utanpå var inget sönder. Härav kunde inget annat provas än att änden på snippen hade tagit emot pannan och fört huvudklädet i skulten. De två små hålen har benen gjort, vilka gick sönder av skulten när käppen träffade huvudet och studsade tillbaka in på logen. Först sade Bengt att han inget visste, eftersom han stod nere i ladan. Men eftersom Bengt Jonsson inte kan fria sig att hon dog av hans gärning, sköts målet till häradsnämnden som rannsokade ifall dråpet skett med vilja eller av våda. Det var nämndens enfaldiga mening att Bengt hade kastat käppen för att slå pigan men det tog värre än han ville. Därför kunde de inte döma det som våda, utan för våda i vilje-verkan. Så efter Guds lag, Exodus (Andra Moseboken) 21:e kapitlet som förmäler den som slår en människa så hon dör, han ska straffas på samma sätt. Därför kunde inte nämnden fria hans liv.

Göta hovrätt den 12 september 1636

2) En dom från Vartofta härad över Bengt Jonsson i Gunnestorp, som har med en käpp slagit sin tjänstepiga Kerstin Svensdotter i pannan, att hon därefter några dagar blev död.

Resolution. Detta påläggs lagläsaren. 1) Alligera (fästa vid något) det kapitel han dömer efter. 2) Den kungliga hovrätten vill veta om målägaren beder för dråparen eller ej, samt skicka hit uppgifterna snarast.

Vartofta häradsrätt den 26 oktober 1636

Denna dag presenterade ädle och välbördige landshövdingen Carl Siggeson till Skälletorp den höglövlige konungslige hovrättens förklaring, förmälades att en sak var remitterad tillbaka om dråpet som Bengt Jonsson i Gunnestorp begick på en legopiga, Kerstin Svensdotter, att lagläsaren ska låta hovrätten få veta efter vilket kapitel Bengt Jonsson dömdes från livet. Så är denna ringa häradsrättens enfaldiga svar, att eftersom samma sak i sig själv något sällsamt sammanhänger och man efter gärningen och sakens omständigheter icke kan finna något kapitel i vår landslag som egentligen tar upp detta specifikt, så dråpets straff har lagläsaren tagit efter Guds lag som ingår i vår tryckta lagbok, och som framfarna konungar gett makt att få döma efter i sådana mål som inte är klarlagda i lagboken. Alltså är Bengt Jonsson dömd efter det 21:e kapitlet i Exodus.

Göta hovrätt

(Någon fortsättning kan inte återfinnas i Göta hovrätts arkiv, men skattelängden för år 1642 bekräftar att han levde och slapp undan dödsdomen.)

Kerstin Olofsdotter - tjuv (1636)

AD: v189933a.b3840

Vartofta häradsting den 12 juli 1636

Framsteltet för retten kerstin Olofsdotter i Luttra hwilken bekende at hon hafuer stulet ifrån sina grannar ifrån Anders Larsson gäs - 3 st. Bengt Jonson - 1 gåås dhess för vthan fans flesk efter 4 st gäås i hennes Hws som hon och stulett hafuer i Byarna Och weet inthet hwilken the tilhöra deß förvthan hafuer hon warit medh en soldat Peder Andersson i luttra Och stulit ett fåår ifrån her Peder i luttra Och skinnet fans på hennes vgn enär ransakade henneß hwß Och soldaten ähr på tugh Och efter hon samma syndh be=kenner blef hon dömbd efter det - 2 Cap i tiufuabalken ifrån Lifuet, tiufnaden alz werderatt - 11 mark Silfuermynt.

Göta hovrätt den 12 september 1636

4) En doom ifrå Wartoffta h:t öfwer Kirstin Olofsdotter i Luttra, som hafwer stulit ifrå sina grannar Anders och Bengt, fåår och Gäß werderade för 11 mark silfwermynt, der med hon är bar åtagen.

Resolutio : 1) Effter tiufnaden är ringa, 2) finnes hon icke tillförrenne med tiufwerij beslagen. 3) Är förmodandes det hon sig bättrar, derföre blifwer Kir=stin benådd lifwet, och skall böta treedubbelt så mycket tiufnaden verd är, affbidia för=samblingen och stå uppenbara schriftt.

Återgivet med modern svenska

Vartofta häradsting den 12 juli 1636

Framställdes inför rätten Kerstin Olofsdotter i Luttra som bekände att hon har stulit från sina grannar. Från Anders Larsson 3 st gäss, Bengt Jonsson 1 gås. Därtill fanns fläsk efter 4 st gäss i hennes hus som hon stulit i byarna och vet inte vilka de tillhör. Därtill har hon varit med en soldat, Peder Andersson i Luttra, och stulit ett får från herr Peder i Luttra och skinnet fanns på hennes ugn när hennes hus ranssakades. Soldaten är på krigståg och eftersom hon samma synd bekänner blev hon dömd efter det 2:a kapitlet i Tjuvabalken från livet. Tjuvnaden har värderats till 11 mark silvermynt (en knapp månadslön).

Göta hovrätt den 12 september 1636

4) En dom från Vartofta härad över Kerstin Olofsdotter i Luttra, som har stulit från sina grannar Anders och Bengt, får och gäss värderade till 11 mark silvermynt, därmed är hon tagen på bar gärning.

Resolution: 1) Eftersom tjuvnaden är ringa, 2) Hon är inte tidigare påkommen med tjuveri, 3) Är troligt att hon bättrar sig, därför blir Kerstins liv benådat, och hon ska böta tredubbelt så mycket som tjuvnaden är värd är, avbedja församlingen och stå uppenbar skrift.

Ambjörn kyrkoherdes dråp på Jöns Andersson (1636)

AD: v189933a.b4530

Frökinds häradsting den 30 oktober 1636

Kom och för Rättenn En drängh Oloff anderßonn och medh sin fadher Brodher till talladhe wällärdh men her Ambiörnn kyrkioherdhe i grolanndha at hann drogh till honom En stor mißtanka det her Ambiörnn skall wara En Sannbaneß mann, till hanß brodhers Jönß Anderßons dödh som war Prästens Lego drängh för någre fåå åhr Sidann, Orsaakann at sigh war till draget det Prästens gietter wåre Jnkompne på Prästens haga, wtij en truskenn okastadt dråpa huar medh prästenn sielf kom till måtto och dett befann, wardt dher före wredh slogh bådhe dränghernna medh en Proyell kiäpph, och stötte hanß brodher Jonß för Brystet Så Jlla och hort at hann Samma dagh nedher ladhes till Sängh, och dher widh blef till sinn dödz timme, dher på fram ladhe h: Ambiörnn it giffuett dombreff af förendhe Lagläßer wält Jonn Larßonn i harretörph, för Samma Saak Vara alldeliß frij Sagdh, och dher om waritt wedh utendhe tingh, Sakann noga skiärskådat, och medh her Ambiörnn Jngenn skiäll funnet till någut dråph, wthann wart af gudh igiönom En pålagdh Siuchdom dödh bleffuenn, drängen oloff foregiffuer at sådant ähr skedt och af hendt wtij hanß Omyndhige åhr, som nu ny ligenn ähr kommenn till Sit manna Weett om sinna 20 åhr till ålder, före gifuandes iblandh mera war hanß största tiuffuellz måll at Emedann drängenn Siuk Lågh och på Sennasta märkieligenn Jntte förmåte huar före her Ambiörnn icke hadhe budh effter hanß fadher brodher eller Slächt, at Lätte för minna drängsens meningh till hr Ambiörs wäriandhe eller fällandhe om sinn dödh, Så effter Sachseens Ransachningh medh Sin grundh wtij widlöfftighhettenn, medh Jonn Larsons Acter icke war till at finna, huar på han Sin dom Emott ååklagarenn för fattadt hadhe, wthann kårtteligenn Samman draghet som för:lt ähr, det hann jngenn skiääll Som lagh Lichmächtige wåre finna kundhe, Effter noga skär skådandhe her Ambiörnn för Jonßa dödh till någut Dråph bindha, wthann hann medh nampdenn Sagdt honom quitt och frij, Effter Rätta ååklagarenes Jntrångh, och Sachsenns okiendhe grundh honom, till at bij läga, och Suara, för orsaakades ähr widare her Ambiörnn till en Qättelßwe befråga, om Så till drogit war medh gietter och Slagz måll, och dher effter på Samma dagh eller tidh drängsens hastige Siuchdom till Sinn dödh, det hann alt så bekiendhe till draget

war, männ det Jönß skolle haffua taget
 sinn dödh af hanß handha wärk, wille
 hann nu som till förendhe medh trowördighe
 Lagh gielde wittniß skiäll beuißa sigh oskyl
 digh, och Jönß honom befrijadhe på Sin Sotta
 Sängh, medh när warandef Leffuanndes
 witne, och tå fram hadhe, Pär Suennßon
 som på Samma tidh tillijka medh Jönns
 en Lego drängh war, och nu ähr boandhes j
 toalarph*, huilkenn afhändhe sinn förelagde
 witniß EEdh åå Lagh book, det huarkenn
 hann eller någonn af dhe andre wittnenn
 förendhe giordt hadhe, doch nu skedhe, huar
 effter Pär Suennßonn bekiendhe at gietterna
 wåre kombne på hoonn(?), och Prästenn wardt
 wredh och Slogh drängernna huar Sit löst
 Slagh medh Pråyell kääph, som Sät Jnttee
 war åt, wthann när Prästenn gick sin kooß
 stodh Pär, och Jönß och Lage dher ååt, och Pär
 Sadhe hadhe Jagh skolle Slagett då skolle Jagh
 Slaget hårdare till, och allt Lage dhe Sigh Eme=
 lann, och hördhe icke Jönß Sigia till det Ringste
 Jlla wara taget, mera än som Pär, eller
 nämpna om någut stötandhe, eller Sågh honom
 stöötta Jönße, huar effter dhe kiördhe till skogz,
 och Jöns fick för hugga sit Laß än Pädher, huar
 effter dee bådha gångandes förgdes medh Laßen
 hem, och ifrann, eller Åtter färdh icke hördhe
 honom till Ringasta klaga sigh wara stööt
 eller Slagenn, männ om Afftonnen dhe
 trucke på Loonn begynnte Jöns klaga Sigh,
 och Sadhe Jagh hafuer så ondt öffuer all
 min kråph det iagh går wist till Sängz,
 Lichuäll ååt sinn fulla måltidh om afftonen
 männ om nattann mer och mera Siuknadhe
 at hann Jntte förmåtte wpp af sinn Sängh
 till Sin dödz stundh, och tå Emedlar tidh Emedan
 Jönß Siuk Lågh och allt mindre för måtte
 tå gick Pär till hanß Sängh, och menntte
 Sigh wara medh honom allenna, tå hembligen
 till spordhe Jönß effter hann fiech så hastigt
 ondt, och sadhe kann skee, när Prästenn
 Slogh oß, duw tordhe fåå wåra hugg ån dw
 wille bekenna, Sigh migh huru det weetter,
 så Suaradhe han sigh dher af Jnttet ondt
 haffua, eller till Ringasta At på taalla, Vthan
 huadh anner Siuckdom honom war påkommen
 det Prästenns hustru obemärcht hördhe, sidan
 frågadhe honn Pär och Sadhe huadh Siger Jönns
 klagar hann sigh haffua ondt eller någutt
 menn af det her Ambiörnn Råkadhe slåa honom
 Så wäll som digh tå gör wäll och Låt migh
 det weetta, effter han will det icke bekienna
 för migh, wthan Sigier dheraf Slåt Jngenn
 nödh wara, Pär Suaradhe at hann allt så
 bekiendhe för honom, och tillmera öffuer
 Stadfåste sin wittnißbördh i Saningh wara,
 medh högre EEdh än honom förende till staf=

*Tolarp i Jåla socken, Vilske härad

uat wor,*

Anderß gudmundßonn i Rya*, Bängt Suennßonn på höfrännä*, och Nilß i grönnehögh* så wäll som och Ambiörnn i Smörkulla* Effter sinn dräng Pär Jonßonns berättelße, effter sinn EEdh åå Lagbook wittnadhe och Bekiendhe at dhe talladhe medh drängen i Sin Siukdom, och frågadhe har hann kiendhe Sigh haffua fådt sinn hastige Siukdom, huar hann ondt hadhe, eller huru medh honom wiste, tå hadhe för dhem till Jngenn Anner bekiennelße wthom hann hadhe it starcht håldh för hierttat, huilkenn honom wnder stundom Så hart till griper det hann icke Anner weet, wthann som hann skall mista andenn, deeß Emedler tidh tyckeß honom Jntte ondt kienna, männ det drager honom allt för myket som oftast till, huadh gudh der medh tåkes göra,

Hämings Hindrichßonn i Hämigzhålmenn*, och för:te nilß till förenndhe bekiendhe sigh när Vara, tå Jönß wtij en haast af sinn för nächtige Siuchdom begieradhe af h: Ambiörnn dett högh wärdige härrenß Natuardh, och Jönß giorde Sinn skriffter måll effter sin högsta macht iblandh annat wardt Examineradt om hann kiendhe Sigh hafua några owänner, eller om hann, Som war hans mattfadher och Siella Sörgiere, hanß hustrw barnn Eller någut hanß Legohionn, hadhe warit honom till mötteß medh ordh eller gierningr Som honom till Sinneß gingo, scholle dher på Slät Jngienn dullgzmåll draga, wthann frijwilligh be= kienna, och icke dher medh någun Lönligh Synndh fortiga, Så framt som hanß Synder kundhe honom fulkommeligh förlåttaß, tå gaff Jönß till Suar at hann wiste af Jngenn förtörnnelße, eij håller hadhe h: Ambiörnn medh Sin heella Vård= nat*

annadt at beskylla, wtann medh all tachsamheet för allt gådt, som och myket annadt fålk, skall hafua när warit, och det hördhe, huar effter hämingsh Lyffte wndher honom och hanß huffuodh Så Länge Jönß anamadhe till Sigh sin Senasta afschedh medh härrenß högh wärdiga Sachramänt,

Larß Larßsonn i hamingzhulam* som Likkistann giordhe och Erich i flåttö Effter sinn wittniß Eedh bekiendhe sigh när wara tå kirstin hanßa i Ennehögenn* Suepte Jönßa Lijk och Såge på hanß bara kråph icke fanß det Ringaste tächnn huar= kenn blådt eller blodigt wthann baara Renna kråpenn,

Allt Så kundhe denne åklageren oloff anderßon Emot Sådanna wittnißbördh och trowärdige skiäll icke finna högre medell, effter sin antastadhe willie än till förendhe pröfuadt war till Att bindha her Ambiörnn widh någut dråph för Sinn brodher medh en skiälligh och torffueligh agha, honom wthann Lifznödh öffuer gångenn war, huar widh her ambiörnn bliffuer widh

*sidbrytning

*i Grolanda socken

*Hövered och Grönahögen i Grolanda sn

*Smörkullen i Grolanda sn

*Hämingsholmen i Grolanda socken

*sidbrytning

*Hämingsholmen i Grolanda socken

*Enehögen i Grolanda socken

Sinn föra öffuergångne häradzdom och
wäriomåll, omolsteradh*, eller haffua strax
wadhkast* Effter Lagh, wndher en Laghmanß
dom, frij tillåttet, huar medh dhe Satte domen
och Saakann i gudz händher,

*besvärad
*(försök att få rätt?)

Återgivet med modern svenska

Frökinds häradsting den 30 oktober 1636

Kom för rätten en dräng Olof Andersson och med sin farbroder tilltalade vällärde herr Ambjörn kyrkoherde i Grolanda, att han till honom drog en stor misstanke att herr Ambjörn ska vara en sannbanesman till hans broder Jöns Anderssons död, som var prästens legodräng för några år sedan. Orsaken var tilldraget genom att prästens getter var inkomna på prästens hage, uti en tröskad men okastad (ej rengjord) "dråpa", varmed prästen själv kom dit och det befann, blev där med vred och blog båda drängarna med en prygelkäpp och stötte hans broder Jöns för bröstet så illa och hårt att han samma dag lades ner till sängs, och därvid blev kvar till sin dödstimma. Därpå framlade herr Ambjörn ett givet dombrev av föregående lagläsaren välaktade Jon Larsson i Harretorp, för samma sak ska vara alldeles frisagd och därom varit vid tinget och saken noga skärskådat, och med herr Ambjörn inga skäl funnits till något dråp, utan blev av Gud igenom en pålagd sjukdom död. Drängen Olof föregiver att så är skett och hände uti hans omyndiga år, som nu nyligen är kommen till sitt mannavett om sina 20 års ålder, föregivandes bland annat det var hans största tvivelsmål att medan drängen låg sjuk och märkligen inget förmådde på den senaste tiden, varför herr Ambjörn inte sände bud efter hans fader eller släkt, att låta förmena drängens mening till herr Ambjörn värjande eller fällande om sin död. Så efter sakens rannsaking med sin grund uti vidlyftigheten, med Jon Larssons akter inte var till att finna, varpå han sin dom emot åklagaren hade författat, utan kortligen sammandragit som förmålt är, det han inga skäl kunna finna som var lag likmäktigt, efter noga skärskådande av herr Ambjörn för Jöns död till något dråp kunde binda, utan han med nämnden sagt honom kvitt och fri, efter rätta åklagarens intrång och sakens okände grund honom till att bilägga och svara, förorsakades än vidare herr Ambjörn till en kättelse-fråga, om så tilldragit var med getter och slagsmål, och därefter på samma dag eller tid drängen hastiga sjukdom till sin död. Det han allt bekände tilldraget var, men att Jöns ska ha tagit sin död av hans handverk ville han nu liksom tidigare med trovärdig lag gälla vittnesskäl bevisa sig oskyldig, och Jöns honom befria på sin sotesäng, med närvarande levandes vittnen. Då framträdde Per Svensson som på samma tid tillika med Jöns en legodräng var, och nu är boendes i Tolarp (i Jäla socken i Vilske härad), vilken avhände sin förelagda vittnesed på lagboken, det varken han eller någon av de andra vittnena tidigare hade gjort, dock skedde det nu, varefter Per Svensson bekände att getterna var komna på "hoonn" och prästen blev vred och slog drängarna var sitt löst slag med prygelkappen, som inte satt så hårt utan när prästen gick sin kos stod Per och Jöns och laga (anpassade sig) däråt. Per sade: "Hade jag slagit, så skulle jag ha slagit hårdare". Sedan lage de sig, och hörde inte Jöns säga det ringaste att han tagit mer illa än Per, eller nämnde något om stötandet, eller såg honom stöta Jöns, varefter de körde till skogs. Jöns fick hugga sitt lass förr än Per, varefter de båda gick hem till följes med lassen och sedan ifrån, eller på återfärden hördes han inte klaga det ringaste att han var stött eller slagen, men om aftonen när de tröskade på logen begynte Jöns beklaga sig och sade: "Jag har så ont över hela min kropp, det jag går visst till sängs". Likväl åt han sin fulla måltid om aftonen, men om natten mer och mer sjuknade, så att han inte förmådde gå upp från sin säng till sin dödsstund. Då emel-

lertid emedan Jöns låg sjuk och allt mindre förmådde, då gick Per till hans säng och menade sig vara med honom allena, då hemligen tillfrågade Jöns varför han fick så hastigt ont och sade: "Kanske när prästen slog oss, du torde få värre hugg än du vill bekänna. Sig mig hur det veter (verkar vara)". Då svarade han att han inget ont hade fått eller det ringaste ville påtala, utan vad annan sjukdom honom var påkommen, det prästens hustru obemärkt hörde, sedan frågade hon Per och sade: "Vad säger Jöns? Klagar han sig ha ont eller något men av det herr Ambjörn råkade slå honom såväl som dig, gör då väl och låt mig få veta det, eftersom han inte vill bekänna det för mig, utan säger slätt ingen nöd vara". Per svarade att han så bekände för honom och stadfäste att hans vittnesbörd var sanning med högre ed än han tidigare hade gjort.

Anders Gudmundsson i Rya, Bengt Svensson på Hövered och Nils i Grönahögen (alla platserna i Grolanda socken), såväl som Ambjörn i Smörkullen efter sin dräng Per Jonssons berättelse, efter sin ed på lagboken vittnade och bekände att de talade med drängen i sin sjukdom och frågade hur han kände sig och fått sin hastiga sjukdom, var han hade ont, eller vad han visste. Då hade han för dem ingen annan bekännelse förutom att han hade ett starkt håll för hjärtat, vilket under stundom tillgrep så hårt att han inget annat vet utan som om han ska mista andan. Där emellertid tycktes honom inget ont känna, men det drar honom alltför mycket som oftast till, vad Gud därmed täckes göra.

Hemming Hindriksson i Hämmingsholmen (i Grolanda socken) och förnämnde Nils som tidigare bekänt sig ha närvarat när Jöns uti en hast av sin förmåttiga sjukdom begärde av herr Ambjörn att få det högvärdiga Herrens nattvard och Jöns gjorde sitt skriftermål efter sin högsta makt ibland annat blev examinerad (rättsligt undersökt) om han kände sig ha några ovänner, eller om han som var hans matfader och själasörjare, hans hustru, barn eller någon av hans legohjon, hade varit honom till mötes med ord eller gärningar som gick honom till sinnes, skulle slätt ingen döljsmål draga, utan frivilligt bekänna, och inte därmed någon lönnlig synd förtiga, så framt som hans synder kunde honom fullkomligen förlåtas. Då gav Jöns till svar att han inte visste av någon förtörelse, ej heller hade herr Ambjörn med sin hela vårdnad annat att beskylla, utan med all tacksamhet för allt gott, som också mycket annat folk ska ha varit närvarande och hörde det, varefter Hemming lyfte under honom och hans huvud så länge Jöns anammade till sig sin senaste avsked med Herrens högvärdiga sakramente (nattvarden).

Lars Larsson i Hämmingsholmen, som gjorde likkistan, och Erik i Flåtö bekände efter sin vittnesed sin närvaro då Kerstin, Hans hustru i Enehögen (i Grolanda socken), svepte Jöns lik och såg på hans bara kropp, fanns inte det ringaste tecken på varken blått eller blodigt utan bara rena kroppen.

Alltså kunde den åklagaren Olof Andersson emot sådana vittnesbörd och trovärdiga skäl inte finna högre medel, efter sin antastade vilja än som prövats tidigare för att binda herr Ambjörn vid något dråp för sin broder med en skäligen och torveligen aga, som honom utan livsnöd var övergången, varvid herr Ambjörn blir vid sin förre övergångna häradsdom och värjomål besvärd, eller har strax "vadvast" efter lag, under en lagmansdom, fri tillåtet, var med de satte domen och saken i Guds händer.

Sven Larsson & Elin Torstensdotter - våldtäkt (1637) - 8

AD: v189934.b1170; v189934.b1240; v189934.b1300

Vartofta häradsting den 28 mars 1637

Fram kom Elin torstensdotter tienstepiga hoß Måns i måsegården* Och beskylte Suen i Nätteredt* at han hafr för - 5 - vekor* sedan warett hoß sin fader Lars i bose= backen* Och om Afftonen kom han dher in Och war nagot drucken Och då war be:te Suen Och the andre dher woro Och drukna, då fattade Suen henne Och satte henne hoß sigh på sätit Och som hon dher en stund sitit hade wille hon gå Och taga sin mäld och sin hest Och draga hem til sin hwßbonde Och som hon gick vth kom Suen effter henne Och Rychte henne in i ladan Och förde henne emott en wedehögh, Och höll henne i sitt Lifstycke at det gik sönder i Ladedörran, Och begärte at besofua henne då förwägrade hon honom Och bad honom gå til sin hustru men han bad henne tiga stilla Och fattade henne i båda axlarna, Och förde henne emot loon Och som the brottades kom Suens hustru Och hade en Lychta i en hand Och ett Yxescafft i andra handen Och tå hade Suen fått henne emot Höstabben, tå slogh hustrun först till Suen - 2 slagh Och dher med språng Suen ifrån henne Och sedan slogh hu= strun konan några munslagh Och medh yxaskafftet Några slagh på Ryggen Och sade gak hem till tin Maatmoder tå swarade Elin Gud ske lof i komme nu Jagh hade inthz orkatt lengre wårdat migh för honom Och i samma Skildnat drogh hon hem til sin hwßbonde Och Matmo= dher. Dher emott Bekenner Suen At samma Elin kom i hans faders stufua Och han bad henne gå fram Att sittia Och fattade henne i Lifstyckitt Och ryckte dett sönder på axlan Och som hon en stund hoß honom sittitt hade, sade han till henne vp Och dragh hem til tin hwsbonde Och maatmoder med det samma gik hon att dörran Och han folde henne vth Och han gick vp til ladan Och togh vp dörran Och sedan fattade han i henne Och badh henne resa hem Och tå stode hans Syster Och Broder på loon Och tröskade wed Liws i dett kom hans hustru medh en Lychta Och hade i handen ett yxaskafft Och slogh honom först Och henne sedan det the båda om talet ähr ense Och effter samma saak synes något Mißtänkeligh gafz hon Delation till des man vidare får förfara huru dher medh kan oppenbart blifua.

*Mossagården / Nätered, båda i Slöta socken

*c:a 21 februari

*Bosebacken i Slöta socken

Vartofta häradsting den 10 oktober 1637

Fram kom för retten Elin torstensdotter en Piga Och klagade nu som på förgångne tingh den 28 Martij öfuer en gifft man Suen Larßon i Näterud om dett öfuer wald han på henne begick i hans fa= ders Larses gård i bosebacken som i b:t tingzacter införde ähro Och her vnder förtecknade. Och efter Suen icke kan befrija sigh, at han i den acht Jnebrötz med henne i dryckenswijs at han sin onde willia achtade fremia så frampt hans hustru icke hade kom= mett till åthskeldnat, dherföre kunde retten honom icke befrija at han efter dett 12 Cap i Eedöris balk

bör plichta fridh Och lößöre hafua förbrutit.

Göta hovrätt den 21 oktober 1637

34) Een doom ifrån wartofta ht: öfwer Swen Larßon i Nåterydh som beskylles af Elin Torstens dotter ogift, att hafwa begåt wäldhtäckt på henne, refwit sändher, hennes tröija, och der Swens hustru icke hadhe kommet till måtta hadhe Swen blefwet henne öfwermechtigh som Ransakninghen och h:tz doomen vthwijsar.

Resolutio Det skall bätr ran=
sakas 1. giönum hwedh tillfälle Swens hustru kom och gierningen förhindrade, om hon hördhe roop eller åkallan. 2.) om blånadh eller blodhwijte syntes på nogondera, 3.) om witne finnas att Swen sadhe åth Elin, Vp och dragh dijn koos. och sedhan folghde effter henne vth. 4.) Hwadh Elin wille vppe vidh ladhan huru hon kom in i ladhan, och om hennes wägh waar derom. 5.) skall och gran=
neligen förfaras om Swen Elin icke lägrat hafwer, om hon och ähr blefwen medh barn eller eij. denne ransaknigh skall sedhan till denne k. rätt försändas vthan vpskof.

Vartofta häradsting den 8 november 1637 - Extra ordinarie ting

Effter den högloflige konungzlige hofrettens Nädige Resolution ifrån Jöneköpingh Lagläsaren ankommen den - 6 Novemb. dher vthi befaller at twenne saaker som her på wartoffta heredtz tingh ähro afdömbde och nu till vidare Ransakan hijt remitterade Effter hwilken befall=
ningh blef hållet Extra Ordinarie tingh i bosebackann den 8 Huius i Eff:ne gode mäns närwaro ...

Till det andra befaller ytterligare till Ransakningh optages den saaken som Elin torstensdotter tilwijter Suen Larßon i Näteredh om det wäldzwerk han henne her i bosabacken hafuer tillfogat hwilket förmäles på Effterföllande omstendigheter Skall förfaras Och den högloflige konunglige retten vthan uppskof i vnderdånigheet förståndige låta.

1) Befalles at Ransakas Skall, igenom hwadh tilfälle Suen hustru i nätered Jngridh kom till Bosabacken och förhin=
drade gerningen, Och om roop Och åkallan hördeß Af Elin, Dher om ähr nu sålunda befunnit som Suens Syster karin Och en Poike Carll Bryngielßon som tå tiente i bosabacken, hwilka nu båda bekende at samma Afton foldes then åth i stallen med Lius Och Suen med flere grannarna soto i stufuan Och drucko Och Elin war Och inne qwar Och som the Hade gifuitt Creatuan blef karin ståndandes på lon med Liuset i det kom Suen vth och stegh up till laden Och frågade hwilken dher war med Liuset, Och i det släckte karin vth Liuset tå ryckte Suen på dörran och bad henne op i den ondas Nampn Och rychte dörran vp, Och då hörde the Och Elin tala, men Om Suen höll henne eller hon gick sielf med kunde the inhtet

see i mörkrett, Men in i ladan foldes the åth, och Pigan Och gåßen stode vthe Och hörde the begynte brottas i ladan sade karin Carll löp effter Jngridh Och sägh henne Hwadh lefuerna* the båda hålla, medh det samma lop Poiken Öfuer bäcken efter båda gårdarna liggia nära i hoop, Och sade henne som karin honom befalte strax språngh Suens hustru till Lycktan Och ett yxeskafft i handen och lop dher op och fan them båda i ladan, Och som hon gick see, at the woro i hoop Och rycktes slogh hon honom först tu slagh och henne sedan både på ryggen Och armarna Och kiörde henne sin kooß med sin miöllsäck som stodh i farstufuan qwar hem till sin mattfader till, måsagården, Om thenna bekennelse ähr Suen, hans hustru, Poiken, karin och Elin ense.

*dåligt uppförande, bråk

2) Skall Ransakas om blånat eller blodwijte synes på nå= gon therra Suen eller Elin. Dher om ähr, tilförende så well som nu granneligen förfarett, at Suen eller Elin hwar andra inga blånat eller blodwijte giorde förän som hustrun kom, tå slogh hon Elin blånat Och för munnen blodwijte som tillförende bemäll ähr.

3) Om witne finns som hörde at Suen sade op Och dragh tin kooß hem Och med det samma folde henne vth, dher till bekenner Suen sielf så sant wara såsom Och Elin det andra sällskapet woro mykitt druckna Och gofuo ingen acht dher på Och karin samt Carll woro vthe.

4) Skall Ransakas hwadh Elin wille oppe wid ladan huru hon kom in i ladan Och om hennes wägh lågh dher om. Dher på fins ingen annan beskedh vthan som förmält ähr, at Suen Och Elin foldes åth op til ladan som står strax wid farstufue dörran, Men hon säger han ryckte henne in Och Suen säger hon gick sielf williandeß dher in Effter honom hwilket Olyck synes wara Effter som han tillförende bekendtt hafuer at willia föllia henne till wägh Och säcken stodh i farstufuan igen.

5) at Och granneligen Skall Ransakas om Suen i samma måto henne belägrat hafuer eller hon är blifuen med barn. Dher på gifz en högloflige konungzlige hofretten till vnderdånigh swar at Elin hwarken nu eller för Swen sådant tilwijt ej heller synes nu på henne Och ähr åhrett Omlopett, Men om hustrun icke hade kommet så berättas hon nu som tilförende At hon inthz hade kunnat weria sigh för honom lenger, Men inthet meer tekn syntes på henne vthan Lifstycket war sönder på axlan thet Suen säger sigh i stufuan rycka sönder Men Elin säger dett Skedde i ladan, hwar på nu ingen witne woro vthan allenast Lifstycket till wedermäll* som tilförende för retten Synt Och Ransakat ähr, Och ähr Suen i Näte= redh boandes i frijheereståndet, vnder Orreholmen Och dher som the woro tilsammans i bosabacken ähr i lijka måto welborne Her Welam Spens* godz Och ähr bemäte Suen en godh danneman som man inthet hafuer hörtt någon Lätferdigheet af fören detta hwilket den hög= loflige konungzlige hofretten till ett vnderdånigt swar försendes.

*bevis, vittnesbörd

*Vilhelm Spens till Orreholmen

Göta hovrätt den (strax före den 13 juni) 1638

3) **Bladet saknas där denna resolution presenteras. Här börjar istället mål nr 4.**

Vartofta häradsting den 6 november 1638 - Extra ordinarie ting

Sven Larsson i Nätered är angiven som ett betrott vittne i ett mål som berör tiden från senvintern till hösten 1638, men han vittnade till en persons fördel som själv ljög på flera punkter. Se nedan, Lars Mårtenssons dråp på Lars Hallvardsson. Detsamma gäller efterföljande ärende år 1642.

Vartofta häradsting den 15 juli 1642

Jtem Fram kom Enn tro werdigh man Suen i Näteredh be:d ...

Mantalslängden för år 1642

Här är Sven Larsson införd under Nätered i Karleby socken, för det finns inget Nätered i Slöta sn. Då bodde även pigan Anna Persdotter på hans gård, men det finns ingen hustru antecknad vilket sannolikt innebar att han var änkring (eller mindre troligt att hon lämnat gården och att de i princip var skilda).

Återgivet med modern svenska

Vartofta häradsting den 28 mars 1637

Fram inför rätten kom Elin Torstensdotter som var tjänstepiga hos Måns i Mossegården (i Slöta sn) och hon beskyllde Sven i Nätered (i Slöta sn, men införd i Karleby socken år 1642) att han för 5 veckor (c:a 21 februari) sedan hade varit hos sin fader Lars i Bosebacken (i Slöta sn) och om aftonen kom han dit och var då drucken, men även de andra var druckna. Då fattade Sven tag i henne och satte henne intill sig på sätet, men efter en stund vill hon ta sin packning och häst och dra hem till sin husbonde. När hon gick ut kom Sven efter henne och ryckte henne in i ladan och förde henne mot en vedhög där han höll så hårt om livstycket att det gick sönder mot dörr. Sedan begärde han att få besova henne (intimt umgänge), vilket hon vägrade, och sade att han skulle gå till sin hustru, men han sade åt henne att tåga still samt fattade henne om båda axlarna och förde henne mot logen. Medan de brottades kom Svens hustru som hade en lykta i ena handen och ett yxskaft i den andra, men då hade Sven fått Elin mot höstacken. Då slog hustrun först två slag mot Sven och gav sedan Elin några slag på munnen samt några slag på ryggen med yxskaftet, varpå hon sade: "Gå hem till din matmoder". Då svarade Elin: "Gud ske lov att du kom nu. Jag hade inte orkat värja mig mot honom så mycket längre". Därmed skildes de åt och Elin for hem till sin husbonde och matmoder.

Sven bekände att denna Elin kom till hans faders stuga och han bad henne då komma och sitta bredvid samt fattade tag i hennes livstycke och rycket sönder det vid axeln. När hon suttit där en stund hos honom sade han till henne: "Upp och dra hem till din husbonde och matmoder". Då med detsamma gick hon mot dörren och han följde henne ut samt gick upp till ladan och öppnade dörren. Sedan fattade han tag i henne och bad henne resa hem. Då stod hans syster och broder uppe på logen och tröskade med ljus. I detsamma kom hans hustru med en lykta och ett yxskaft. Först slog hon honom och sedan Elin. Därmed är båda parterna ense. Eftersom det i samma ärende finns något misstänkt, gjorde hon en anmälan tills man vidare kan utreda och göra händelsen uppenbar.

Vartofta häradsting den 10 oktober 1637

Fram inför rätten kom pigan Elin Torstensdotter och klagade nu liksom på det föregående tinget den 28 mars på Sven Larsson i Nätered (i Slöta sn), angående det överväld som han begick mot henne i hans fader Lars gård i Bosebacken (i Slöta sn), vilket är införd och förtecknat i tingsakterna. Eftersom Sven inte kunde fria sig, att han i den akten innebröt med henne i dryckenskap och att han ville främja sin onda vilja, vilket skett såvida inte hans hustru hade skilt dem åt. Därför kunde inte rätten fria honom och han

dömdes efter det 12:e kapitlet i Edsöresbalken och bör därför plikta för frid och ha allt sitt lösöre förbrutit.

Göta hovrätt den 21 oktober 1637

34) En dom från Vartofta härad, över Sven Larsson i Nätered som beskylls av Elin Torstensdotter, ogift, att han begått våldtäkt på henne, rivit sönder hennes tröja. Ifall inte Svens hustru hade kommit till undsättning, hade Sven blivit henne övermäktig, vilket rannsakingen och häradsdomen utvisar.

Beslut: Det ska bättre rannsakas. 1) Genom vilket tillfälle som Svens hustru kom och förhindrade gärningen samt ifall hon hörde rop och åkallan. 2) Om blånad eller blodvite syntes på någondera av dem. 3) Om vittnen finns som hört att Sven sade åt Elin att gå upp och dra sin kos, och sedan följde henne ut. 4) Vad Elin ville uträtta uppe vid ladan, och hur hon kom in i ladan samt om hennes väg var däråt. 5) Ska också noga utredas huruvida Sven har lägrat Elin, och om hon har blivit med barn eller ej. Denna rannsaking ska sedan skickas till denna kungliga hovrätt undan uppskov.

Vartofta häradsting den 8 november 1637 - extra ordinarie ting

Efter den höglovliga kungliga hovrättens nådiga beslut i Jönköping, vilket ankom till lagläsaren den 6 november, vari befalles att två saker som här på Vartofta häradsting är avdömda och nu till vidare rannsaking är återsänd hit, varmed vi befalldes att hålla ett extra ordinarie ting i Bosebacken (i Slöta sn) den 8 november i närvaro av häradshövdingen och tingsnämnden.

Det andra ärendet som befalldes att rannsakas ytterligare är att Elin Torstensdotter anklagar Sven Larsson i Nätered för ett våldsvärk som han har tillfogat henne här i Bosebacken, vilket förmåles på efterföljande omständigheter ska underdånigt förfaras och lämnas till den höglovliga kungliga hovrätten utan uppskov.

1) Befalldes att rannsakas av vilken orsak Svens hustru Ingrid kom till Bosebacken och förhindrade gärningen, och ifall rop och åkallan hördes från Elin. Däröfver är sålunda funnet att Svens syster Karin samt pojken Carl Bryngelsson som då tjänade i Bosebacken, båda bekände att samma afton följdes de åt till stallet med ljus, medan Elin var kvar inne i stugan. När de hade fodrat kreaturen blev Karin ståendes på logen med ljuset och då kom Sven ut och gick upp till ladan och frågade vilka som var där med ljuset. Då släckte Karin ljuset, men Sven ryckte i dörren och bjöd "upp i den ondes namn" medan han ryckte upp dörren. Då hörde de Elin tala, men om Sven höll henne eller ifall hon gick själv kunde de inte se i mörkret, men in i ladan följdes de åt medan Karin och gossen Carl stod ute och hörde hur de började brottas inne i ladan. Då sade Karin åt Carl att han skulle löpa efter Ingrid och säga henne vilket bråk och klandervärdigt uppförande de båda höll på med. Då med detsamma löpte pojken över bäcken eftersom båda gårdarna ligger nära ihop och sade till Ingrid det som Karin sagt åt honom. Strax sprang Svens hustru till lyktan och tog ett yxskaft i handen, varefter hon löpte upp och fann dem båda i ladan. När hon fick se dem vara ihop och rycktes, slog hon honom först med två slag och sedan henne både på ryggen och armarna samt körde henne sin kos med hennes mjölsäck som stod kvar i förstugan så hon kom hem till sin matfader i Mossegården. Denna beaktelse är både Sven, hans hustru, pojken, Karin och Elin ense om.

2) Ska rannsakas om blånad eller blodvite syns på någondera av Sven eller Elin. Däröfver är tidigare såväl som nu granskat ordentligt, att ingen av dem den andra gjorde eller fick blånader eller blodvite förrän hustrun kom. Då slog hon Elin så hon fick en blånad samt blodvite på munnen, vilket tidigare är förmält.

3) Om vittnen finns som hörde att Sven sade "Upp och drag din kos hem" samt att han följde henne ut. Därtill bekänner Sven själv att det är sant liksom Elin, men de andra i sällskapet var mycket druckna och gav ingen akt därpå. Då var Karin och Carl redan ute.

4) Ska utredas vad Elin ville uppe vid ladan, hur hon kom in i ladan och om hennes väg låg däråt. Därpå finns inget annat besked än det som är förmält, att Sven och Elin följdes åt upp till ladan som står strax vid förstugans dörr. Hon säger att han ryckte henne in, men Sven säger att hon gick in själv och ville dit in efter honom, vilket synes vara till hans olycka eftersom han tidigare har påstått att han ville följa henne till vägen och säcken stod kvar i förstugan.

5) Att noggrant ska rannsakas om Sven vid detta tillfälle har belägrat henne och om hon blivit med barn. Därpå ges den höglovliga kungliga hovrätten till underdånigt svar att Elin varken nu eller förr har anklagat Sven för detta. Inte heller syns något på henne sedan året är omlupet. Om inte hustrun hade kommit så berättar Elin liksom tidigare att hon inte hade kunnat värja sig för honom så mycket längre, men inget tecken syntes på henne förutom att livstycket var sönder vid axeln, vilket Sven säger att han ryckte sönder inne i stugan, men Elin säger att skadan skedde i ladan. Om detta finns inget vittne, utan allenast livstycket till vedermäle (bevis, vittnesbörd), såsom förut är synat och rannsakat. Eftersom Sven i Nätered är boendes i friherreståndet under Orreholmen, och där som de vore tillsammans i Bosebacken (i Slöta sn) i lika måtto välborne herr Wilhelm Spens gods. Därtill är Sven en god danneman som man inte har hört någon lättfärdighet av, förrän detta skedde, vilka besked sänds till det höglovliga kungliga hovrätten för ett underdånigt svar.

Göta hovrätt den (strax före den 13 juni) 1638

3) Bladet saknas där hovrättens beslut presenteras. Här börjar istället mål nr 4.

Vartofta häradsting den 6 november 1638 - Extra ordinarie ting

Sven Larsson i Nätered är angiven som ett betrott vitne i ett mål som berör tiden från senvintern till hösten 1638, men han vittnade till en persons fördel som själv ljög på flera punkter. Se, Lars Mårtenssons dråp på Lars Hallvarsson. Detsamma gäller efterföljande ärende år 1642.

Vartofta häradsting den 15 juli 1642

Därtill framkom en trovärdig man, Sven i Nätered benämnd, ...

Mantalslängden för år 1642

Här är Sven Larsson införd under Nätered i Karleby socken, för det finns inget Nätered i Slöta sn. Då bodde även pigan Anna Persdotter på hans gård, men det finns ingen hustru antecknad vilket sannolikt innebar att han var änkling (eller mindre troligt att hon lämnat gården och att de i princip var skilda).

Jon mjölnares dråp på Jacob Carlsson (1637) - 9

AD: v189934.b1190; v189934.b1280; v189934.b1320; v189935.b2320; v189935.b2390; v189935.b590

Vartofta häradsting den 7 juni 1637

Detta ärenden omfattar många personer i bygden vilka hade huggit ner träd olovandes. Således har alltså inte målet någonting med efterföljande ärende att göra, förutom att det berör samma person.

Jon mölnare wed dimbo för Eekebygge Och Råhaßl
blef saak felt till - 40 mark

Vartofta häradsting den 10 oktober 1637

Fram kom för retten Carll Bengtsson i Lambawadh* Och
gaf klagan öfuer Jon Mölnare wed dimbo at han hafuer
ihiellslagit hans Son Jacob Carlsson nu förlidne Pingesß

*Lammevad i Dimbo socken

dagh*, hwilkit sålunda tilldrogh at nu förledne fierdi
 dagh Pingesdagh Marcknat kommo the tilsammanß
 Och drucko en kanna öll, sampt med Anderß Perßon
 i dimbo Och Aßmund Skreddans dreng i lambawadh
 Och foldes åth, dher ifrån alla fira Och som the kommo
 i wägen blefue Anderß och Hemmingh trettande och Jon
 blef något Effter Och Jacob Anderß och Hemmingh
 foldes åth Och Anderß sampt Hemmingh slogo till Hwar
 annan med sina kieppar Och sprongo af sina Hestar och
 slogo Hwar andra omkull, Och Höllo Hwar andra i hårett
 Och hemmingh låg på Anderß, Och Jacob stod dher hoß och
 Höll sin hest Och sågh på the hårdroges, Och Anderß hade i
 sin skiortebarm Några Koppar Penningar Och i samma
 Parlemeute kommo Penningarna bort Och Skiortan drog
 vthur Byxarna Och Jon mölnare kom Och halp son br=
 dher Anderß Och skilde them åth, Och i det kom en drucken
 karll Och hade en fork i handen, Och slogh Jon öfuer hufuidh
 at han gick omkull Och badh låta Dhem nappas Och rende
 dher med sin kooß, och Jon stegh vp Och togh sitt Creatur
 Och satte sigh på, Och red dher med sin kooß Och drengarna
 Anderß Jacoß Och Hemmingh kommo strax efter Och som
 the kommo fram till Oreholmen, kom en Retare Anderß
 Jonßon i Skiörßtorp, Och sågh at the woro blodige och
 Hade slages sigh emellan, frågade han Hwilken ähr rät=
 tarens dreng i Lambawadh, tå wille the inghtz säia
 Hwilken det war, tå drogh han vth sitt swerdh Och
 slogh till Jacob öfuer halsen Och sedan Hemmingh alt
 som han hinte på them, Och dher med rende the sin kooß
 Och som the kommo in emot gerum dher hinte the Jon
 Mölnare, Per på konungzgården i dimbo Lars i steen
 backen Och Carll i kampahemmit Och dher med nåde
 Hemmingh Och Jacob före till drengaled dher broto the
 Hwar sin stafuer Och, skåra af handkarna Och som the
 slogo till Hwar andra sade anderß till Jon, fölgh
 migh neder till them, Jacob hafuer så mykit i sina byxor
 Han tör hafua mina Penningar Och the foldes ned till
 them, Och i wägen brött Jon en stafuer Och red till
 Jacob och togh på Hans Byxor och frågade honom
 Hwad han dher vthi Hade, tå sade Jacob wilt tu Ransa=
 ka migh, eller Skylla migh för en tiuf, blif tu en
 tiuf til deß tu bewisar migh, Och med allt samma slogh
 Jacob til Jon wid örat med stafuwen, at det drab=
 bade neder på Hester, Och Jon språngh af Och slogh till
 Jacob ett slag på armen, dett andra på kenbenett(?) at
 blodet gik vth, Och hwdan af, och dett tredie slogh han
 honom Öfuer ryggen, Och sedan Jacob wende sigh Vndan
 honom kastade Jon stafuers enden efter honom Och
 drabbade den ene enden i lännan på Hårsett Och dhen
 andre öfuan för sadellbommen i ryggen dher af Carll
 klagar at han Son fick sin död, dhenna Bekennelsen
 ähr alla ense om so vthi resan woro at Parlemetet
 så begyntes Och endadeß, Nu framfordrades twenne
 pigor Jngidh Nilßdotter Och Margreta Månßdotter
 i Dwerßtorp, Hwilka både sågo enår Jon Och Jacob
 Parlemetade sigh emellan Och bekenna at enär the kom=
 mo redandeß sågo the at Jacob slåg först till Jon, och
 Jon språngh af sin hest, och hade en afbutten stafnens
 ende i handen och slogh till Jacob öfuer armen andra

*28 maj

slagit drabbade på kinnbenet Och, som Jacob wende
 på hesten vndan kastade Jon stafuers ende efter honom
 Och den ende enden tog hesten i lenda, Och den andre
 drabbade Öfuer sadellbogen, Men om han togh i ryggen
 achtade the inhtet, Men på Jackan togh han wist Meer
 rettelse om sielfua Perlementett kunde man inthz vthleta
 Nu tilspordes Carll i Lambawad, om hans son strax kla=
 gade sigh ondt af samma Hugh Dher till han nekade att
 han inthz klagade sigh för än Effter botilßmeßo* marcknat
 sedan han tädan himkom lades han strax neder Och enär
 Carll frågade honom hwad honom fattades, sade han sigh
 Hafua dher af, at Jon kastade honom med stafuenn
 i Ryggen, tå Frågade Carll honom, Hwarföre han dett
 icke tillförende oppenbarade tå swarade han, iagh hade
 inthz troot dett skulle taga så illa, Jagh hade meent
 gifua honom så mykit igen, Och som han blef swagare
 Och förmåtte inthet röra eller wenda sigh, och som han
 förnam, at han klagade sigh dödziuk, sade Jacob till
 sin fader Jon mölnare måtte gå hijt Och tala med migh
 han ähr min Baneman, om migh något widkom=
 mer Och sedan sende Carll efter kyrkioherden wellärd
 Her Torbiörn i dimbo Och förhörde hans Ordh tå hafr
 han Och bekendt för honom at han hade sin siukdom
 at the huggen Och förmante honom flitigt, men han
 blef wed den samma bekenelsen Och dher på
 anammade han det högweriga Sacramentett
 Och ther på dödde han till Hwilka witne Carll
 sigh förskött Her Torbiörn i dimbo Aßmundh
 i Lambawadh Och Suen på gården i dimbo som
 Honom Synte Och Ransakade i sin siukdom, at han
 war öfuer sina lender blå Och blodråsig Och såg
 ganska ömkeligen vth, mera skiäll weet han inthz
 til saken föra. Nu framfordrades her torbiörn
 i dimbo sampt Suen på konungzgården Och blefue
 förhörde Hwadh sanningh the i saken wiste giöra
 tå war her torbiörn bekenelse at han förnam the
 Hade Parlementat tilförende i Pingesdagh Marknatz
 wägh sigh emellan Aßmundz dreng i lambawadh
 Hemmingh Och Jacob i lambawadh Andreß i dimbo
 Och hans Broder Jon mölnare, Och intheet hörde
 eller förnamn han någon beskyldningh eller klagemåll
 af Jacob Öfuer Jon antingen af honom sielf eller
 Hans fader vthan emellan Pingesdagh Och in till
 Botolphi tid som war - [lucka] wekor Och - [lucka] dagar vthan
 han war frisk, och war med i dyngo hielpar och an=
 nat arbete Hemma Och borto, och i Marknatzwägen
 til Botilßmeßo till Falekiöpingh, kom han i salskap med
 Her torbiörn Hans Hustru Margreta Och her Anderß
 i aklinga, sampt hans fader Carll i lambawad Och hanß
 stiufter Sara, tå begynte Hustru Margreta agera
 Jacob Och sade tu wilt till marknaden Och taga mer
 af samma slag, som tu fick senast, tå swarade Jacob
 Och lögh, få den skam werst foor, Jagh gaf honom så godt
 igen, Och the foldes alla åth til staden, Men fem Da=
 gar efter marcknaden gick her torbiörn vp til lam=
 mawed till Aßmund Skreddare, Och ther fick han spioria
 at, Jacob war siuk, och togh Aßmund med sigh Och
 Suen på konungzgården Och gick ther vuth få war

*Botulfsmässomarknad, den 17 juni

Jacob illa swagh Och klagade sigh Öfuer sina len=
dher Och the togo vp skiortan om honom tå war
lenderne alt waarworkna i blånat och blodröf
tå sporde her torbiörn honom Hwad siukdom han
Hade, tå swarade Han det han förmåtte, Jagh hafuer dett
af den Hugg iagh fick af Jon mölnare i dimbo, tå frå=
gade her torbiörn om han Och icke hade någon annan
siukdom fått sedan efter han i så longh tidh sigh inthet
beklagat Hafuer, tå swarade han Neij han ingen annan
siukdom hade Och strax dher efter som han blef mykit swågh
sende hans fader Effter kyrkioherden Her torbiörn Och
tå begärte han det högwerdiga Sacramentet Och
Her torbiörn hade en stoor twifuell om saaken Efter
han inthz klagade sigh i så långh tidh dher efter Men
strax han kom ifrån andre marcknaden lades han genast
ned Och ehwru högt han honom förmante blef Jacob wed
sin samma bekenelse, at han beskylte honom för sin dödh
dher på han doo Och anammade det högwerdiga Sacra=
mentet, Och i medler tid kom vth till taall, at Jacob
Skulle hafua giordt Skalckheet i falekiöpingz marckenet
om Botißeße Och fåt hugg af en kiöpman ganska
illa, dherföre låt her torbiörn ophöra at begrafua
honom en weka eller meer til deß man vidare kunde
förmimma om dher kunde höras någon Skiäll eller be=
skedh till Och effter inga wiße berättelser dher om
fans, vthan allenast ett löst taall, dherföre tilstadde han
honom begrafuas, mera Och ytterligare skiäll kunde
man om saakan denna resan inthz finna, Doch efter ett
alment rychte ähr om samma saak vthgångett at Jacob
Skulle få hugg i falekiöpingh en deell berätta för en
Hatt, en deell säia för ett par handskar för denna skä=
lige Orsaker Opsattes saaken till neste tingh Och
widan Ransakan, Och Jon mölnare stelte sigh borgan
Och war hans Lyfftesmän, Suen och Per på kongz=
gården i dimbo, Och hans fader Per Jngelson i dimbo.

Vartofta häradsting den 20 november 1637

Fram kom Carll Benchtßon i Lambawadh Och nu som
på förgångne tingh fulkommeligen beskylte Jon möl
nare Hafua i hiällslagit hans son som omstendeligen
alla Skiäll dher till ähro framförde i förre tingzacter
granneligen införde, Och nu tilspordes Carll om han
någon annan skiäll hade vidare förfarit till saken,
eller sigh vthi sitt Samweet betänckt, så föregifuer
han inga andra Skiäll weta än som berättat ähr
på före tingh Hwilka han förmenar i sakan noksamt
i saaken tilfyllest giöra. Jtem tilspordes Jon
mölnare, om han någon Sanningh vthsporet hafuer
om det taall som vthberyctat ähr, Jacob skull i se=
dermera marcknat Hafua fått Hugg, Nu fram
kom okallat en Hustru Britta Jonsdotter i winbrga*
Hwilken aflade sin Eedh å booka, at nu förledne
Botolpi marcknat war hon dher med Och som folket
Skulle resa dher ifrå gick hon Och op åth gatan till
sin hest så fick hon höra, at dett ropade tå stadnade
hon Och fick see at follket lop tilsammans så gick
hon tijt medh Och wille see Hwadh på ferde war tå sågh
hon att en fick illa hugg iblandh almogen Och som Hon

*[Vinberga i Dimbo socken](#)

kom vp emott öfuerste boderna på söder radan om gatan
dher som små krämmarna pläga stå medh Speßerij Och
kom Jacob springade mesta han kunde Och folket solrade
Effter honom Och tå Hade han lengre neder fått Hugg
på gatan wid kiöpmansboderna Men Hwilken som
slogh honom eller för Hwadh han fick hugh weet hon inthz
vthan blef tiltaalß med Benchta Larß Säfuaßons i bäck
i dimbo kyrkia, tå sade Benchta till henne at en kiöp=
man slogh Jacob för ett par handskar han staall Jtem
Hafuer Och ingridh widh kyrkiogården i dwerßtorp sagt
at Jacob fick Hugg i marcknaden. Och efter denna
Skälen fattas än till saakan först skall denna stemmas
till nesta tingh Aßmundz drengH Hemmingh i lamba
wadh som war med i Parlementet, andra Jon anderßons
i skiörßtorp, som Och slogh Jacob Tredie Benchta
Larß Säfuaßons i bäck, som Och talet hafuer vthfördt
Fierde Jngridh wid kyrkiogården i dwerßtorp som
Och skall hafua sådant sagt Fämpte Skall Jon Møl=
nare granneligen förfara i nestkommande Falekiöpz
marcknat på den ort the sade Han fick Hugg Om
någon weetskap dherom spöras kan ibland kiöpmen=
nerna om någon sådan förnommit hafuer Dhenne Skiäll skola
vthan vidare oppehåldnings förskofuas Och Jon blifuer
i sitt förra Lyffte.

Vartofta häradsting den 6 februari 1638

Framkom förretten Carll Bengtson i Lämmewadh ford
rade som och Sentens Öfwer Joen Mölnarre i dimbo ßom
han beskyllar Skall hafwa Slaget hans Son Jacob Carlßon J
hiell Som iförre tingz achtar omstendigheterna till Samma
Saak införde ähre och Saaken för någre Märkelige Orsaaker
ahn Opskottet blefwen och nu framkom förretten en Skred
arre Hungh* benämpt som på then tiden tientte Asmundh J
Lämmewadh hwilken effter giordh edh på Bockan wettnadhe
at han talte med Jacob Carlßon i Sin Siuckdom och frågade
om han om han* lågh aff de hugh han fick aff Joen Mölnarre der
till han Nekadhe Vthan Sade iagh wet at iagh hafwer aff Samma
Siuckdom som du hade och andre her i Byn ähre döde och hafwe
Legat aff män merra hörde han honom Jntte klaga öfwer någre
Hugh.

*överskrivet, kladdigt

*två ord upprepas

Deß för Vtan wetnade och kyrkioherden Vällärdh här Törbiörn
J dimbo Sampt aßmundh och Per i Lämmawadh at der
Var en Stark och Heftigh Siuckdom i Lämmawadhz gårdh=
er at Aßmundz Modher bleff dödh Carll Bengtßons hustru
Jacobz Moder bleff och dödh Lågh och Carll och alla hans barn Jlla
Siuka i Langh tidh alt Perß och Aßmundhz folck Låge twenne
Reßor Siuka och effter Samma Saak Så Langie hafwer
hangt(?) i reten och man ingen merra Skiell kan finna till
Vtan honom som hafwer lagt Sit hånde werk på honom
therförre Skiötz Samma måll till herradtz nämpdh skierskoda
Och till ende och doms Vtförre hwilket och efter then ringa
Rattans förståndh och besta Samwet Sålunda ahr Sluttadh.

Först en dack(?) at några Skiell kunna in falla som ahr Britta
Jonsdotter i Winberga Vetnasbördh at han fick hugh J
Fallekiöpingh sa ähr hon der Om Allenna Däck icke wet aff
hwilken det Skiede sasom och några Andra Och Sådant tall haf
ue Vtsyrit däck icke kunna någon försaken bringa i Namdhn
konne retten icke förfult skiell gilla eller Optagga.

Till det Andra hwat om den Siukdom och Starke Sotan belånger ahr en Sådan gißningh som Jngen Menicka kan Vt grunda om han der aff eller hugmållet dödth Bleff hwilket Stelles till Gudz Lönlige dommar

Till det Tridie hwat Hemingh Skredarres Vetnesbördh anbelånger så ahr han och i Saakan allena der emot ährre Så Många som han det Open barligen hafwer bekient föörr. kunde för then skull icke förfult Optagas.

Till det fierde effter Joen Mölnarre bekanner sasom och he lla förlliet Vetnar at han lade sit håndwerk på honom sasom Och Jacob honom fulkommeligen beskylte och ther på anna mmade det högwärdige Sacermänttet och ther på dödhe emot hwilka Skiell Jon Mölnarre icke sigh dierfdes Medh Lagh. befria icke heller kunde Retten honom det på lägia effter the åå wigzwalla* worre kunde nämnden Jon icke effter thet 18 Ca pitell i dråpmållo med Villia befria.

*plats för dråp

dock denna Sack i all Vnderdanighet till den höglåflige konungzlige hofrättens gunstige och högt betenkande.

Göta hovrätt den 13 juni 1638

5) En dom ifrån Wartosfta Ht. öfwer Jon Mölnare hwilchenn hafwer ihjellsagit Jacob Carlßonn dråpit hafwer sigh tilldragit som seande ähr af heradz Ransakningh och domm.

Resolutio Det schall betre Rann= sakas och Efterskrefne Puncta grannelighenn för= faras 1) Om fleere witne i icke Kunnae finnas som weeta betyggha om Jacob fich Laggh(?) i Fallkö= pinhz marchnadt af Hwem, Hwarföre, och huru myckit 2.) huru långth och tjoch dhenn staakenn eller Kjeppenn war som Jacob blef Kastat medh och hwarest hann först drabbade på Ja= cob ij sijdhann eller på hestenn först. 3) Hwad för sjuka der gieh ij byenn, och om icke annet sjuk= dom är till slaghenn, sedhann retta Laghläsarenn sigh efter Dett 20 Cap. i Dråp. B. med Wilje i L. L. dee så står. Och sedhann Hafw i denn wåld som sin hafwer mist, och binda thenn till Sanna baana som will och thenn till Haalzbaarne som hann will hwarjenn thera med Ledhe tolf man= ner åa tinghe etc. Sedann ransakningen till denne Kong. Rätt försende till wijdare Förkla= ringh. Skall och yterst ranssaakas om Emellan dråparenn denn dråpne eller dhenn drapnes Fa= der tillförenne icke hafwer warit afueund eller owenschap.

Vartosfta häradsting den 3 juli 1638

Effter then Höglöflige konungzlige Hofrettens Nådige Resolution Datum Jönnekiöpingh denn 19 Junij 1638 för mäller Om twenne Dråpz Saaker en Som Larß Morthenßon ähr tillwit för Lars Halorßon Fougte tiennare haffwe Omkommet i Sit Huß Sasom och Joen Mölnnare i dimbo Som hafwer Slaget Jacob Carlßon i Låmmewadh Och i Så Måtto Varit Orsaak till hans dödth at om Samma Dråpz Saaker Skulle effter punchternna ytterligarre Ransaakes

Först Joen Molnneres Sack befaltes forfarra Om flerere Vetne icke finnes änn so Britta Jons dotter i Vinberga Som hafwer tilforne Vitnat och

i Ransaakningen Jnfördh ähr

Der om ähr granneligen Ransaakat både i Staden på den Ortan Som Britta Jonsdotter Seger sigh Se honom fåå hugh och hwilken Som Vedh Samma boder Stodh ähre Och tilsporde Män Jngen fulkommeligh beskiedh fines der till Vthan folck talladhe sigh emellan att en dreng fick hugh Män om det Var han eller en Annan kan man Jngen Saningh Vtletta Vtan en Piga Jngridh Vedh kiörkegården i dwärstorph bekienner han Var i Samma Marknnat och horde 2 karllar Ståå och tallas Vedh och Sadhe sigh emellan Jacob fick Så Mycket her . Marknaden han hielper sigh Medh detta åheret Men hwilka de Vorre Vet hon Jntte eller dem kiende

Till det Andre befaltes Ransaaka om den kiepen Som Jacob bleff kastat Medh huru Långh och Tiuck han Var eller hwarrest han först drabade Jacob i Sidan eller på hesten

Så ähr der effter fråggat effter kiepen icke ahr till finna. Så ähr therras Vittne som honom Sågo som i forre ransackningen Jnförde ährre att han Var loß fäm Qwarter som aff Stafueren som enu Qwar Ståå ähr at See . och i Storre enden Så tiuck som en Man kunde halla honom Medh Jgen knäpt håndh Och drabbade Medh Störste enden i Länden på hästen först och den Mindre enden togh Öfwer Sadellen Och Jacob i Rygen Som tilförende Jnfört ähr

Till det Tredie befalttes Ransacka hwat Siukdom Som der gick i Bygden om han sigh der till Slagt hafwer Och kan Jacob der aff hafwa fåt Sin död

Der Om ähr flitteligen Ransackat at en Stark hufwodh Siuka hafwer Varit i Lammewadhz gården 1636 at Jacobs Mo der bleff död hans fadher och Syßkonne Sampt hans gårdh bönder Medh hustrur och barn Jlla Siuka i Långligh tidh Och Aßmuns Moder bleff och död Sedan 1637 bleff Aßmundz hußfolck Siuckt och Lågh Somblige 7 Somblige 3 Vekor Och åter Carll och hans barn på Nyt Siuka för Vtan Jacob och Lågh i 7 Vekoor Som kyrke herden Vällärdh her Törbiörn i dimme och Vitnadhe Jtem hafwer och warit Twifwell Om en Vitnes Skriffit Som en Skreddarre dreng Hemingh Larßon Vtgiffueet hafwer Som förhörde Jacob i hans Siukdom hwat han för honom bekient hafwer Vnder gode Mäns egne hender bekreffat Velbordigh Carll Abrahamßon Lille Stilk her Törbiörn i dimme Fältwebell Swen håckenßon i kulßorph* som Sielff nu Skriffiten her Jnbunden Viddarre Vtwisar och Vtan på Rygen aff Samma Skriffit förteknat aff her törbiörn huru Många i Samma Siukdom och hwat ähr the döde ährre och huru Många Siuka hafuer Warit hwilken Vetnes bördh hemingh nu förretten Medh Sin Liflige edh Stadfästadhe som wore therras taall them Så emellan föll effter han bortte i dienst warit hafueer och Retten icke tilforende kune fåå honom till Stådes

Sedan förredrogz Carll i Lammewedh den höglåflige konungzlige hofrettens yttersta Meningh till denne Ringga Retten*

At effter han Medh Jacobs förwantter Joen Mölnnarre Så treget och högt Anklagat hafwer om han Medh it got Samwet och 12 Manna de konne binda Joen Mölnnarre till San Dråpare der till han aldelles Neckadhe det icke kuna till Vega Bringa Vtan bleff Vedh Sin förra Meningh effter han Lade Sit håndh

*bör stå "kulstorp"

*sidbrytning

Verk på honom Och han honom på Sit ytersta beskyltte der på han enn Stor godh Skiell hafwa honom beskylla och till talla.

Tillägg i Göta hovrätts kopia:

Anbelangande affwodh och tretor Emellan Carll hans barn och Jon Mölnarre finnes Jngen beskriedh om som Någon kan wetta dett de bådhä bekienna

Bilaga 1 inskickad till Göta hovrätt inför granskningen den 13 oktober 1638:

Detta Effteiskriffna haffuer hemmingh larsån witnatt sikh haffua hört aff jakop Carlsån J lammawa tua dagar Effter han kãm Jfrån falekiöpinghz marknatt om båtes mässa 1637

1) frågade han hånom och sade till hånom har du ont aff dett som Jon mölnare slogh digh så suarade han nej
2) frågade han hånom om han fick hogg j denna marknan suarade han hånom nej men dätt gjorde icke jagh
3) frågade han huar aff då har du ont jagh wett suarede han att iagh har ont aff dätt som dee Andre här j byen haffua legatt vtaff deta iagh för gudh och meniskor witna will att så sant ähr att thetta så sant ähr, ilbeder iagh den ädle och welbördige Carl Abrahamsån till oletårp samt hederlige och wällerde Her tårbiörn j dimbo samt och wälactatt suen Håkansån j kulsårp att the thetta mitt wit neßbördh vnderskriffua wille datum kulsårp den 29 Januarius åhr 1638

Carll lilie	Torbernus	Suen Håkensån
stielk pppria(?)	Gustavi dp	feltweffuane

Bilaga 2 inskickad till Göta hovrätt inför granskningen den 13 oktober 1638:
1636

hwilka siuka war **see** starck i långligen tidh litt

- 1) Ashmundz moder blef död ther aff
- 2) karlz hustru blef död efter långlig sjuka
- 3) karll och alla hans barn i långlig tidh
- 4) peders hustru och folk
- 5) Alla Ashunndz pigor och barn

1637

- 6) Hemmingh i 7 weckor drengen 6½ hans broder 3
- 7) och åter karll och hans barn och Ahsmundhz barn

Göta hovrätt den 13 oktober 1638

21) Een Ransackningh ifrån Wartoffta ht:

öffwer Jon Mölnare som haffwer ihäl=

slagitt Jacob Carlßon, den dräpnes

förwantar haffwa icke effter den K.

Rättz förre resolution bundit dråparen sielf

tolffte till haalsbana, som aff htz* ran=

sackningh seendhe ähr.

*härads

Resolutio Effter detta ähr een

Casus dubius*. 2.) Haffwer Mälzäganden icke

*fallet i tvivel

effter denne K. Rättz förre resolution

bunditt dråparen siälff tolffte till haals

bana. Så för deßa som för de skiäl i htz

doomen finnas benådes Jon liffwet

Men effter Jon haffwer itererat* huggen

*upprepat

och slagitt Jacob trij slaggh och fierde gången

kastat honom i ryggen. Derföre skall

han bööta konungs saakan 100 dlr förlijka
Målzäganden, htz rätt förbehållen effter
lagh, sedan stå vppenbara skriff.

Vartofta häradsting den 5 februari 1639

Ån en Resolution från dhen konungzlighe rätten öfweer
Jon mjölnare i Dimbo som ähr dömbd at hafwa slager Jacob
Carlsson i Låmmewadh i hiäl at han skall gifwa målsegande
full böter och bota konungs saken 100 daler.

Återgivet med modern svenska

Vartofta häradsting den 10 oktober 1637

Fram kom för rätten Carl Bengtsson i Lammaved (i Dimbo sn) och klagade på Jon mjölnare i Dimbo, att han har ihjälslagit hans son Jacob Carlsson nu förledne Pingst (28 maj), vilket sålunde tilldrog sig att fjärde dag pingstmarknad (31 maj) kom de tillsammans och drack en kanna öl (2,6 liter) ihop med Anders Persson i Dimbo och Asmund skräddeles dräng (Hemming) i Lammavad. De följdes åt därifrån alla fyra och när de kom ut på vägen började Anders och Hemming träta, men Jon mjölnare blev något efter, så Jacob, Anders och Hemming följdes åt. Då slog Anders och Hemming till varandra med sina käppar och sprang av sina hästar och slog omkull varandra samt höll den andre i håret. Hemming låg på Anders, men Jacob stod intill och höll sin häst och såg på när de drog i den andres hår. Anders hade några kopparpengar i sin skjorta, men vid samma slagsmål kom pengarna bort när skjortan drogs ut ur byxorna. Då kom Jon mjölnare och hjälpte sin broder Anders och skilde dem åt. Samtidigt kom en drucken karl som hade en fork (högrep, eller annan typ av långt skaft) i sin hand och han slog Jon mjölnare i huvudet så han föll omkull, men rände därmed sin kos. Jon steg upp och tog sin häst, satte sig upp och red därifrån. Drängarna Anders, Jacob och Hemming kom strax efter. När det kom till Orreholmen kom rättaren Anders Jonsson i Skörstorp, och han såg att de var blodiga och hade slagits. Då frågade han vem som var rättarens dräng i Lammavad, men då ville de inte säga vem det var. Då drog han sitt svärd och slog till Jacob över halsen och sedan Hemming, allt vad han orkade. Därmed rände de sin kos och kom till Gerum där de fann Jon mjölnare, Per på Kungsgården i Dimbo, Lars i Stenbacken (i Ottravad sn) och Carl i Kampahemmet (okänd plats). Därmed nådde Hemming och Jacob före till Drängeled (okänd plats) och där bröt de var sin stav och skar till handfästen. När de slog till varandra sade Anders till Jon mjölnare: "Följ mig ner till dem. Jacob har så mycket i sina byxor, han torde ha mina pengar". Sedan följdes de åt ner till dem, men på vägen bröt Jon mjölnare en stav och red mot Jacob, tog på hans byxor och frågade: "Vad har du där uti?". Då svarade Jacob: "Vill du rannsaka mig, eller beskylla mig för en tjuv, då blir du själv en tjuv tills du kan bevisa något om mig." Med detsamma slog Jacob till Jon mjölnare vid örat med staven, så det träffade nedantill på hästen. Jon sprang av sin häst och slog Jacob på armen och sedan på kindbenet så blodet rann och huden gick av. Det tredje slaget träffade över ryggen. Sedan vände sig Jacob för att komma undan, men då kastade Jon mjölnare staven efter honom så stavens ena ände träffade länden på hästen och den andra änden ovanför sadelbommen och i ryggen på Jacob. Därav menar Carl att hans son fick sin död. Denna bekännelse är alla ense om, att resan började och slutade med slagsmål.

Nu framfordrades två pigor, Ingrid Nilsson och Margreta Månsdotter i Dvärstorp, vilka båda såg när Jon mjölnare och Jacob bråkade. De bekände att när de kom ridande såg de att Jacob slog Jon mjölnare, och att Jon sprang av sin häst samt hade en avbruten stav i ena handen och slog Jacob över armen, där det andra slaget träffade kindbenet. När Jacob vände på hästen

för att komma undan, kastade Jon mjölnare staven efter honom. Den ena änden träffade länden på hästen och den andra änden träffade över sadelbogen, men om den även tog på ryggen aktade (uppmärksammade) de inte, men på jackan tog den. Mer upplysning om själva slagsmålet kunde man inte finna.

Nu tillfrågades (fadern till den döde) Carl i Lammavad, om hans son strax hade beklagat sig och haft ont av samma hugg. Därtill nekade han, för sonen hade inte klagat förrän efter Botulfsmässans marknad (runt den 17 juni, alltså 17 dagar senare). När han kom hem därifrån lade han sig strax ner, men när Carl frågade sin son (Jacob) vad som fattades, sade han att det berodde på staven som Jon mjölnare kastat mot ryggen. Då frågade Carl: "Varför har du inte uppenbarat detta tidigare?" Då svarade Jacob: "Jag trodde inte att det tog så illa. Jag hade tänkt ge honom lika mycket (stryk) tillbaka". När han blev svagare och inte förmådde röra eller vända sig samt sade sig ha blivit dödssjuk, då sade han till sin fader Carl: "Jon mjölnare måste gå hit och tala med mig, ty han är min baneman ifall det händer mig något." Då sände Carl efter kyrkoherden, den vällärde herr Torbjörn i Dimbo, så Jacob fick höra hans ord. Då bekände Jacob för prästen att han fått sjukdomen av det hugget. Prästen förmanade honom flitigt (att han skulle tala sanning), men Jacob blev kvar vid samma bekännelse. Därefter anammade han det högvärdiga sakramentet (fick nattvarden) och därpå dog han. Som vittnen uppgavs herr Torbjörn i Dimbo, Asmund i Lammavad, Sven på gården i Dimbo och som synade och rannsokade Jacobs sjukdom, att han över lederna var blå och blodrosig samt såg ganska ömklig ut. Mera skäl vet han inte som kan tillföras.

Nu framfördes herr Torbjörn i Dimbo samt Sven i Konungsgården vilka blev förhörda vilka sanningar de i saken visste om. Då bekände herr Torbjörn att han förstått att de hade slagits på vägen till senaste Pingstdagsmarknaden, alltså Asmunds dräng i Lammavad, Hemming och Jacob i Lammavad, Anders i Dimbo och hans broder Jon mjölnare, men han hörde ingen beskyllning eller klagan från Jacob om Jon mjölnare, vare sig från honom själv eller fadern Carl, utan mellan (fjärde dag) Pingstmarknad (31 maj) och intill Botulfsdagen (17 juni), som var 2 veckor och 3 dagar när han var frisk samt hjälpte till med dynga och annat arbete både hemma och borta. På marknadsvägen till Botulfsmässan i Falköping kom han i sällskap med herr Torbjörn, dennes hustru Margreta, herr Anders i Acklinga och sin fader Carl i Lammavad och styvmoder Sara. Då sade hustru Margreta till Jacob: "Vill du till marknaden och ta emot mer av samma slag som du fick senast?". Då svarade Jacob och ljög: "Den får skam som far värst. Jag gav honom så gott igen." Sedan följdes de alla åt till staden, men fem dagar efter marknaden (22 juni) gick herr Torbjörn upp till Lammavad, till Asmund skräddare, och där fick han vetskap om att Jacob var sjuk. Han tog då Asmund med sig och Sven i Konungsgården och gick ut, men då var Jacob illa svag och klagade över sina länder. De drog då upp skjortan på honom och då var länderna alldeles varvärkta i blånader och blodros. Då tillfrågades han av herr Torbjörn vilken sjukdom han hade fått, och han svarade: "Jag har fått det av hugget jag fick av Jon mjölnare i Dimbo." Då frågade herr Torbjörn om han inte hade fått någon annan sjukdom sedan dess, eftersom han under så lång tid inte hade beklagat sig." Då svarade Jacob: "Nej" samt menade att han ingen annan sjukdom hade fått. Strax när han blivit mycket svag så sände hans fader efter kyrkoherden herr Torbjörn och då begärde Jacob det högvärdiga sakramentet (få ta nattvarden), men herr Torbjörn hyste stort tvivel om saken eftersom han inte hade beklagat sig under så lång tid därefter. Strax när han kom från den andra marknaden lade han sig genast ner, men hur högt herr Torbjörn än förmanade honom, förblev Jacob vid sin bekännelse att han beskyldde Jon mjölnare för sin död. Därpå dog han och anammade det högvärdiga sakramentet. Emellertid kom ett rykte ut att Jacob skulle ha gjort skalkhet (något bedrägligt) på Falköpings marknad vid Botulfsmässan och fått stryk av en köpman, ganska illa. Därför lät herr Tor-

björn vänta med att begrava honom en vecka eller mer till dess man vidare kunde förnimma om det fanns några fler skäl eller besked. Eftersom inga nya och sanna berättelser därom fanns, utan allenast löst prat, därför tillät han att Jacob fick begravas. Mera och ytterligare skäl kunde man om saken inte finna denna gång. Dock enligt ett allmänt rykte som utgått om samma händelse, hade Jacob fått hugg i Falköping, vilket en del påstod berodde på en hatt, medan andra sade ett par handskar. För dessa skäligen orsaker uppsattes saken till nästa ting för vidare rannsaking.

Jon mjölnare ställde sig i borgen och hans löftesmän var Sven och Per i Konungsgården i Dimbo samt hans fader Per Ingelsson i Dimbo.

Vartofta häradsting den 20 november 1637

Fram kom Carl Bengtsson i Lammavad och nu såsom på föregående ting beskyldde han Jon mjölnare att han hade ihjälslagit hans son, vars omständigheter och alla skäl därtill är framförda och noggrant införda i de förra tingsakterna. Nu tillfrågades Carl om han något annat skäl till saken kunde tillföra, eller i sitt samvete funderat på, men då föregav han inga andra skäl än de som han berättat på förra tinget, vilket han förmenar är tillfyllest.

Jämväl tillfrågades Jon mjölnare om han någon sanning uppsårat om ryktet att Jacob på marknaden hade fått hugg. Då framkom okallat hustru Brita Jonsdotter i Vinberga (i Dimbo) som avlade sin ed å bok att nu vid Botulfsmässomarknaden var hon också där, men när folket skulle resa därifrån, gick hon uppåt gatan till sin häst och fick då höra att någon ropade. Då stannade hon och fick se att folk löpte tillsammans och gick själv dit för att få se vad som var å färde (vad som pågick). Då såg hon att en av dem ibland allmogen fick illa hugg. När hon kom till de översta bodarna på södra raden om gatan, där som småkrämarna brukar stå med sina specerier (kryddor), då kom Jacob springande så fort han kunde medan folket följde efter, för han hade fått hugg längre ner på gatan vid köpmansbodarna. Men vilka som slog honom eller varför han fick hugg, det visste hon inte, men blev tilltalad i Dimbo kyrka av Bengta, (hustru till) Lars Sävasson i Bäck som sade att en köpman slog Jacob för ett par handsvars skull som han stal. Jämväl har även Ingrid (boendes) vid kyrkogården i Dverstorp, sagt att Jacob fick hugg på marknaden. Efter detta tillagda skäl fattas ännu de som ska stämmas till nästa ting, först Asmunds dräng Hemming i Lammavad som var med i slagsmålet, därtill som den andra Jon Andersson i Skörstorp som också slog Jacob, som den tredje Bengta hustru till Lars Sävasson i Bäck som ryktet har utfört, och som den fjärde Ingrid vid kyrkogården i Dverstorp som också har sagt sådant, samt som den femte ska Jon mjölnare noggrant förhöra sig vid nästkommande marknad i Falköping på den ort de sade att Jacob fick hugg, ifall någon har vetskap därom bland köpmännen eller om någon har hört talas om det. Dessa skäl ska utan fortsatt uppehåll förskovas (varigenom man försöker dölja något, alltså att blottlägga det som döljs). Jon mjölnare blir kvar i sitt förra löfte (som gjorde honom fri mot borgen).

Vartofta häradsting den 6 februari 1638

Fram kom för rätten Carl Bengtsson i Lammavad som fordrade sentens (ställningstagande) över Jon mjölnare i Dimbo som han beskyller ska ha slagit ihjäl hans son Jacob Carlsson, vars omständigheter är införda i de förra tingsakterna, där även några märkliga orsaker gjorde så saken blev uppskjuten.

Nu framkom för rätten en skraddare Hung som på den tiden tjänade Asmund i Lammavad, vilken efter utförd ed på boken (Bibeln) vittnade om att han talat med Jacob Carlsson om hans sjukdom och frågade om han låg på grund av de hugg han fick av Jon mjölnare, men därtill nekade han och sade: "Jag vet att jag har fått samma sjukdom som du hade och andra här i byn, vilka är döda och har legat av". Men han hörde honom inte beklaga sig över några hugg.

Dessförutan vittnade kyrkoherden vällärde herr Torbjörn i Dimbo samt Asmund och Per i Lammavad att det var en stark och häftig sjukdom i Lammavads gårdar, så att Asmunds moder dog liksom Carl Bengtssons hustru tillika Jacobs moder. Även Carl och alla hans barn låg illa sjuka under lång tid. Pers och Asmunds folk låg sjuka två gånger efter samma orsak. Eftersom denna sak (mål, ärende) nu så länge har varit i rätten och man inga fler skäl kan finna, förutom han som lagt sitt handverk (han som slog) på Jacob. Därför sköts målet till häradsrättens nämnd, att skärskåda och äntligen döma, vilket efter den ringa häradsrättens förstånd och bästa samvete sålunda är avslutat.

Först Brita Jonsdotters i Vinberga vittnesbörd att han fick hugg i Falköping, vilket hon är allena om. Dock vet hon inte av vem han fick stryk, så den saken kunde inte nämnden gilla och uppta som skäl.

För det andra vad gäller den sjukdomen och starka soten, så är det en gissning som ingen människa kan utgrunda ifall han därav eller av huggen blev död, vilket ställdes till Guds lönnliga domar.

För det tredje vad Hemming skräddeles vittnesbörd angår så är han också i saken allena med sin uppgift, men där emot är så många att det inte kunde upptas för fullt.

För det fjärde, efter Jon mjölnares bekännelse och vad hela följet vittnar om, att han lade sitt handverk (det han utförde med sina händer), såsom också Jacob har beskyllt honom för, och därpå anammat det högvördiga sakramentet (tog nattvarden) innan han dog, varemot Jon mjölnare inte kan djärvas befria sig, men inte heller kunde rätten vare sig pålägga honom den skulden eller befria. Så denna sak överlämnas i all underdånighet till den höglovliga kungliga hovrättens gunstliga och höga betänkande.

Göta hovrätt den 13 juni 1638

5) En dom från Vartofta härad över Jon mjölnare som har ihjälslagit Jacob Carlsson. Dråpet har tilldragit sig på ett sätt som häradet har rannsakat och dömt.

Beslut: Det ska rannsakas bättre på efterskrivna punkter 1) Ifall fler vittnen inte kan återfinnas som kan intyga om Jacob fick stryk på Falköpings marknad, i så fall av vem, varför och hur mycket. 2) Hur lång och tjock den käppen var som blev kastad mot Jacob samt om den träffade Jacob i sidan eller hästen allra först. 3) Vad för sjukdom som gick i byn och om inte andra sjukdomar är kända. Sedan kan lagläsaren rätta sig efter det 20:e kapitlet i dråpabalken, om dråp med vilja. Sedan har de som mist sin kraft en möjlighet att binda sin sanning med en tolvmanna-ed på tinget. Därefter ska rannsakingen sändas till den kungliga hovrätten för vidare förklaring. Det ska också rannsakas ifall det fanns avund eller ovänskap mellan dråparen, den döde eller den dödes fader.

Vartofta häradsting den 3 juli 1638

Efter den höglovliga kungliga hovrättens nådiga resolution, daterad i Jönköping den 19 juni 1638, som upptar två dråpmål, en om Lars Mårtenson som är beskyllt för fogdetjänaren Lars Halvordssons död i sitt hus, och en om Jon mjölnare i Dimbo som har slagit Jacob Carlsson i Lammavad och av det skälet varit orsak till hans död, men att ytterligare punkter skulle rannsakas.

Först ifall fler vittnen fanns än Brita Jonsdotter i Vinberga, som tidigare har vittnat och är införd i rannsakingen. Där om är noggrant rannsakat både i staden och på den plats där Brita Jonsdotter säger sig ha sett honom få hugg och vilka som vid dessa bodar stod samt frågade dessa män, men inget besked finns förutom att man talade sig emellan om en dräng som fick hugg, men om det var Jacob eller någon annan dräng kunde ingen säga, förutom pigan Ingrid vid kyrkogården i Dvärstorp som bekänner att Jacob var på den marknaden och hörde när två karlar stod och talades vid och sade till varandra: "Jacob fick så mycket stryk här på marknaden att han

hjälper sig med det året." Men vilka de var, vet hon inte, och kände dem inte.

För det andra befalldes att rannsaka hur lång och tjock käppen var som blev kastad mot Jacob samt huruvida den först träffade Jacob i sidan eller på hästen. Förfrågningarna efter käppen visade att den inte kan återfinnas. De vittnen som såg den, vilket är infört i förra rannsakingen, säger att fem kvarter (fjärdedelar) av staven ännu kvarstår att se. I stora änden var den så tjock som en man kan hålla om med igenknäppt hand, och den drabbade med största änden på hästens länd allra först och den mindre änden tog över sadeln och Jacobs rygg.

För det tredje skulle det rannsakas vilken sjukdom som gick där i bygden, och om han därav kan ha dött. Om detta har flitigt rannsakats att en stark huvudsjuka har varit i Lammevadsgården år 1636, och att Jacobs moder dog, men att hans fader och syskon samt hans gårdsbönder med hustrur och barn blev illa sjuka under lång tid. Då dog även Asmunds moder. Sedan år 1637 blev Asmunds husfolk sjuka och somliga låg 7 veckor och somliga 3 veckor. Återigen blev Carl och hans barn sjuka, förutom Jacob och låg i 7 veckor, vilket kyrkoherden vällärde herr Torbjörn i Dimbo har vittnat om. Jämväl har det varit tvivel om en vittnesskrift som en skraddar-dräng, Hemming Larsson, utgivit, när han förhörde Jacob om hans sjukdom och vad Jacob har bekänt under goda mäns egna händer (underskrift) har bekräftat, nämligen välborde Carl Abrahamsson, "Lille Stilk", herr Torbjörn i Dimbo, fältväbel Sven Håkansson i Kulstorp som själv nu här inbjuden vidare utvisar. Utanpå ryggen på samma skrift är förtecknat av herr Torbjörn hur många av samma sjukdom och vilket år de dog, och hur många sjuka som har varit, vilket vittnesbörd Hemming nu för rätten med sin livliga ed stadfäster, som var deras tal sig emellan, eftersom han har varit borta i tjänsk och rätten inte tidigare har kunnat få honom tillstädes.

Sedan föredrogs för Carl i Lammaved den höglovliga kungliga hovrätts yttersta mening till denna ringa häradsrätt, att eftersom han med Jacobs förvanter (nära förbundna) anklagar Jon mjölnare så träget och högt, ifall han med gott samvete och 12-manna-ed kunde binda Jon mjölnare till sann dråpare. Därtill nekade han alldeles, att han inte kunde tillvägabringa, utan blev vid sin mening eftersom Jon mjölnare lagt sitt handverk på Jacob som även beskyldde Jon mjölnare på sitt yttersta. Därav har han ett stort och gott skäl att ha honom beskylld och tilltalad.

Tillägg i Göta hovrätts kopia:

Angående avund och tråtor mellan Carl, hans barn och Jon mjölnare finns inget besked om någon kan veta det de båda bekänner.

Bilaga 1 inskickad till Göta hovrätt inför granskningen den 13 oktober 1638:

Detta efterskrivna har Hemming Larsson vittnat om att han har hört av Jacob Carlsson i Lammavad två dagar efter det att han kom från Falköpings marknad om Botulfsmässan år 1637

1) Frågade han honom och sade till honom: "Har du ont av det som Jon mjölnare slog dig?", så svarade han Nej.

2) Frågade han honom om han fick hugg vid denna marknaden, då svarade han: "Nej, men det gjorde inte jag".

3) Frågade han: "Varav då har du ont". Han svarade: "Jag vet att jag har ont av det som de andra här i byn har legat av. Detta jag för Gud och människor vill vittna att så sant är".

Att detta är sant, tillber jag den ädle och välbördige Carl Abrahamsson till Olstorp (i Dimbo socken) samt hederlige och välbördige herr Torbjörn i Dimbo samt välaktade Sven Håkansson i Kulsarp (i Dimbo socken) att de detta mitt vittnesbörd vill underskriva, datum Kulstorp den 29 januari år 1638.

Carl Lilliestielk

Torbernus Gustavi
dp (herr, präst)

Sven Håkansson
fältväpnare

Bilaga 2 inskickad till Göta hovrätt inför granskningen den 13 oktober 1638:
1636:

Den sjuka som var stark under lång tid

- 1) Asmunds moder blev död därav
- 2) Carls hustru blev död efter lång tids sjuka
- 3) Carl och alla hans barn under lång tid
- 4) Peders hustru och folk
- 5) Alla Asmunds pigor och barn

1637:

- 6) Hemming i 7 veckor, drängen i 6½ och hans broder i 3 veckor
- 7) och åter Carl och hans barn och Asmunds barn

Göta hovrätt den 13 oktober 1638

21) En rannsaking från Vartofta härad över Jon mjölnare och har ihjälslagit Jacob Carlsson. Den dräpnes förvanter har inte efter den kungliga hovrättens beslut bundit dråparen med 12-mannaed.

Beslut: Eftersom detta mål är fallet i tvivel, så har målägaren inte efter den kungliga hovrättens förra beslut bundit dråparen med 12-mannaed. Så av detta skäl och de skäl som utgör häradsrättens dom, benådas Jon mjölnare livet. Men eftersom Jon mjölnare har upprepat huggen och slagit Jacob tre slag och fjärde gången kastat käppen i ryggen, därför ska han böta konungens sak 100 daler (motsvarar två årslöner) och förlikas med målsägaren, och sedan stå oppenbar skrift.

Vartofta häradsting den 5 februari 1639 (knappt 2 år efter slagsmålet)

Ett beslut från den kungliga hovrätten, över Jon mjölnare i Dimbo som är dömd att ha slagit ihjäl Jacob Carlsson i Lammavad, och att han ska ge målägaren full mansböter och bota konungssaken med 100 daler.

Ebba Persdotter - barnamord (1637) - 10

AD: v189934.b1210

Vartofta häradsting den 8 juni 1637

Framsteltet för retten ett Quinfolk Jbba Perßdotter förgångne åhr 1636 Rededeja* på welborne her Fedrich Steenbeckz gård Cronebäck i Småland Och Nu förledne höst kom hijt till lena* Och här anammade samma Embete, hwilken bekende at emedan hon war på Cronebäck lått hon sikh belägra af gårdz fougden Anderß Anderßson en ogift karll och aflat barn med honom, dett hon säger sikh för honom hafua bekendtt dher till han hårdeligen förnekar at hon aldrig honom oppenbarade wara medh barn Men Lägesmålett förnekar han inthet och omsider sade han at hon icke retteligen weste om hon war medh barn eller icke, men sedan hon kom hijt til lena förnam hon sikh at barnet kendes qvickt*, tå dolde hon dett för alla Menniskor Och lågh en Piga karin Biörßdoter i sengh medh henne hela wintern doch wende hon alltid Ryggen åth henne At hon Och icke Skulle förstå hon hafuande war dett Pigan Och bekenner Och emot tiden ledh för henne kiörde hon Pigan ifrån sikh och hon lade sikh på bänken Och nu förleden den - 17 Febru= arij om Natten kom födzlo stunden henne öfuer Och tå lågh en dreng Lars Larßon Och samma Piga inne i stufuan Och hon stegh op Och gik bort i en ödestufua Och

*hushållerska, kokerska

*Kungslena

*levande

födde barnet Med Lif, men effter hon wille hafua
frijt at Sweria hon det med sina hender icke förgiortt
hafuer gick hon ifrån det in i stufuan och låt det liggia
Och fröð ihuell Och som hon trodde det dödt war
tende hon op Lius Och gick titt tå war det alt
dödt togh hon det och stoppade Vnder en bänck in
i en halm wändell Och gik dher med in Och lade sigh
i sin sengh Och tå gooll tåppan Och ther låg hon till
den andre dagen öfuer som war lordagen Och om
Aftonen fan karin barnet, Men dierfdes inthet
tagat vp vthan gick efter gårdqwinnan karin
Erikz Och the togo det och barit in i stufuan Och om
Natten gick Jbba titt och söckte efter barnet tå
war det sin kooß, Och tå hade hon achtat bort thet
Af wägen Och om Sondagz Morgonen frågade hon
Pigan fans tu inthz borte i stufuan Jagh fick dher i går
Natt ett dödfödt barn sade Pigan Ney Och strax
kommo granqwinnorna i hoop Och Ransakade
barnet tå war det fulkomligt med håår Och
Naglar och frodigt och hölt sina armar vp så som
ett Lefuande barn plägar födas, tå fattade hon
at sweria at det inthet Lif hade Och at hon dett
icke med sina hender förrådtt hade, dett samma
hon i fängzlet giordt hafuer, Såsom Och nu för rettan
i förstonne Dierfueligen gjorde in till Samwetett
henne aggade at hon till Sanningen kom at bekenna
Nu tilspordes henne om b:te Anderß Anderßon antingen
sielf eller genom bod eller bref hade henne till råd eller
styrkio gifuitt, dher till hon Nekade at han det icke giort
hafuer vthan honom aldeles dher vthinna intskylla
de at hwarken han eller någon Menniskia hade henne
dher till styrktt, vthan hennes onda tankar inföllo
at efter hon war kommen på en fremmande ortt
Mente hon at blifua förskoten af sin öfuerheet Och sedan
af alla Menniskor för achtat dherföre för rådde hon
sitt foster igenom det Medell som förberödtt ähr.
Jtem tilspordes och henne om anders Anderßon i
medler tidh dheraß oloflige omgenge war om hon
med honom Något hembligen Af theras herres godz
som them vnder henderna betrott war, handlade,
förlösade, eller hon i någon måtto sigh till Nytto
otroligen förwende eller hon förnam hon me torpare
gårdzfolk eller någon hembligh bodragh hade dett skulle
hon nu Sanningen säia Effter nu hennes dagar woro
framlupna, dher till hon aldeles frönekade Och dhet
på will hon och döö, at henne dher om inthz witter=
ligt ähr vthan allenast at hon honom owitterligen
solde ett lb (lispund) Smör Och fik therföre - 9 mark kopparmyntt
dher kiöpte hon honom wäf till en skeorta Och som
han fick weta för skiött han skiortan hem till henne
igen Meer weet hon inthet berättta Och effter hon sin
synd bekenner blef hon dömbd efter - 2 Cap i högmalom
i Båle brinna, om hon icke Öffuerhetennes Nåder
Niuter till ett Nädigare straff Och på det hon ige=
nom longsampt fengzle icke må vpehållas steltes
saken till welborne Landzhöfdingen med Execu=
tionen fulföllia Effter den - 17 Artikell i Rette=
gångz Ordinantion.

Göta hovrätt den 15 juni 1637

31) En doom ifrån wartofta h:t öfwer Jbba Pedersdotter, redegå på Cronebäck, som ähr lägrat af Anders Anderßon Jbitem ogift, Jbba hafwer Foster mördt och lagt å löhn, som seende ähr af häratz doomen.

Resolutio, heratz doomen approbe=
ras, och Landzhöfdingen fulfölge medh executionen.

Återgivet med modern svenska

Vartofta häradsting den 8 juni 1637

Fram inför rätten ställdes ett kvinnfolk, Ebba Persdotter, som föregående år 1636 var rededeja (hushållerska, kokerska) på herr Fredrik Stenbecks gård Kronobäck i Småland (Mönsterås kommun), men nu i höstas kom hit till Kungslena och fick samma ämbete (tjänst). Hon bekänner att medan hon var på Kronobäck lät hon sig bli belägrad av gårdsfogden Anders Andersson, en ogift karl, och avlat barn med honom, vilket hon säger sig ha bekänt för honom, men det förnekar han hårdligen att hon uppenbarade för honom att hon var med barn. Men lägersmålet förnekar han inte, och omsider sade han att hon rätteligen inte visste om hon var med barn eller inte. Men sedan hon kom till Kungslena fann hon att barnet kändes levande. Då dolde hon det för alla människor. Under hela vintern låg pigan Karin Björnsdotter i samma säng, men då vände Ebba Persdotter henne alltid ryggen så hon inte skulle förstå att hon var havande, vilket pigan bekänner. När tiden led körde hon pigan ifrån sig så hon fick ligga på bänken. Nu den 17 februari om natten kom födslostunden över henne och då låg drängen Lars Larsson och pigan inne i stugan. Hon steg då upp och gick till en ödestuga och födde barnet som hade liv, men eftersom hon ville var fri och kunna svära på att hon inte hade förgjort det med sina händer, gick hon ifrån det i stugan och lät det få ligga där tills det frös ihjäl. När hon trodde att det var dött, tände hon upp ljus och gick dit. Då var det dött så hon tog det och stoppade under en bänk i en halmstack och gick sedan in och lade sig i sin säng. Då gol tuppen och där låg hon till den andra dagen som var en lördag. Om aftonen fann Karin barnet, men vågade inte ta upp det utan gick efter gårdskvinnan Eriks Karin och tog upp det och bar det in i stugan. Om natten gick Ebba dit och sökte efter barnet men då var det försvunnet. Om Söndags morgon frågade hon pigan: "Fann du inget borta i stugan? Jag fick där i går natt ett dödfött barn", men då svarade pigan: "Nej". Strax kom grannkvinnorna ihop och rannsokade barnet som var fullkomligt med hår och naglar samt var frodigt och höll upp sina armar såsom levande barn brukar födas. Då svor hon att det inget liv hade haft och att hon inte hade förrått det med sina händer. Detsamma har hon sedan sagt i sitt fängsliga förvar, såsom hon djärvt har gjort också nu inför rätten tills samvetet tvingade henne att bekänna sanningen.

Nu tillfrågades hon om (barnafadern) Anders Andersson antingen själv eller genom bud eller brev hade rått henne eller gett henne styrka, men därtill nekade hon och menade att han inte var skyldig. Varken han eller någon människa hade styrkt henne till detta, utan hennes onda tankar inföll sedan hon kommit till en främmande ort. Hon menade att hon hade blivit förskjuten av sin överhet och sedan av alla människor som föraktat henne, därför förrådde hon sitt foster. Jämväl tillfrågades hon om Anders Andersson medan de hade olovligt umgänge, ifall de i hemlighet, av deras herres gods som de var betrodda, hade handlat eller förslösat, eller i någon måtto sig till nytta hade förvänt eller varit ihop med någon torpare, gårdsfolk eller gjort någon hemlig bodrag (draga något från boet), i så fall skulle hon nu sanningen säga, eftersom hennes dagar var framlupna (gått till ända). Där-

till nekade hon alldeles, och på det ville hon dö att därom inget veterligt är, utan allenast att hon till honom ovetandes sålde ett lispund (8,5 kg) smör och fick då 9 mark kopparmynt, som hon använde och köpte väv (tyg) till en skjorta åt honom. När han fick vetskap om detta, återlämnade han skjortan hem till henne. Mer vet hon inte att berätta. Eftersom hon sin synd bekänner, blev hon dömd efter 2:a kapitlet i Högmålabalken att brännas på bål, såvida hon inte får åtnjuta överhetens nåd till ett nådigare straff. Eftersom hon inte kan uppehållas i ett långsamt fängelse, ställdes saken till välborne landshövdingen att fullfölja executionen (verkställandet) efter en 17:e artikeln i rättegångsförordningen.

Göta hovrätt den 15 juni 1637

31) En dom från Vartofta härad över Ebba Persdotter, kokerska, som är lägrad av Anders Andersson på samma ställa (Kronobäck i Småland) och ogift. Ebba har mördat fostret och lagt det å lönn, vilket är orsaken till häradssdomen.

Beslut: Häradssdomen godkänns och landshövdingen ska fullfölja avrättningen.

Per - tjuv (1637)

AD: v189934.b1230

Vartofta häradsting den 10 oktober 1637

Framfördes Per i foglagården i luttra Och blef öfuer= tygatt af Erich Anderßon i ledeby, at han hade en kiätel i sitt förwar i Olofz lada på fibelen* dhen han bödh han till kiöpz för - 4 dlr Och effter han icke hade Penningar strax at betala honom med hade han sallat sitt stod och sade sigh resa åth boderååß dher kiäte= len at försellia, Och Erich som kiätelen miste kom strax på ferska gerningh tredie dagen efter, Och tå war Olof tilredz med sitt stod med kiätelen at förresa, och som han sågh Erich komma med sitt syl= skap togh han flychtan och dottenn rende efter honom med stodett, Men the blefue honom mäcktige och fån= gade honom, Och kiätelen fonno the i ladan som för= mält åhr som blef werderat för - 3 dlr - 12 öra silfuermynt, Men han förskiuter på sin Mågh Olof Suenßon som nu bewistes - 8 dagar för= rymbtt war at han stall kiätelen Och bad honom Sellian, Men Effter Per blef med tiufnaden fången Och af olof på fibelen öfuertygat han böd honom till kiöpz dherföre blef han dömbt effter det - 6 Cap i tiufua balken til galga och gren saken åhr sked på Crone godz dher tiufuen bodde.

*ortnamnet Fibbeln

Göta hovrätt den 21 oktober 1637

33) Een doom ifrån Wartyofta ht: öfwer Pedher i foglegårdhen som hafwer stulit ifrån Erich Andherßon i Ledebby een Kiättel werderat för 3 daler 12 öre medh hwilken han åhr bäär åtagen, Olof Swenßon beskylles hafwa warit i råd medh.

Resolutio Pedher blifwer benådhd effter tiufnadhen åhr ringa, och skall gifwa målzäganden sitt igien och bööta

tredubbelt så myckit tiufnadhen werdh ähr.
Sedan skall Olof Swenßon wärias
eller fällas, att han icke hafwer warit
i råd h medh, sedhan ransakningen
till denna k. rätt försändas.

Återgivet med modern svenska

Vartofta häradsting den 10 oktober 1637

Framfördes Per i Fåglagården i Luttra och blev övertygad av Erik Andersson i Leaby att han hade en kittel i sitt förvar i Olofs lada på Fibbeln (i Luttra socken) som han bjöd ut till honom att få köpa för 4 daler. Eftersom Erik Andersson inte hade penningar strax att betala med, hade Per sadlat sitt sto och sade att han skulle resa till Boderås (Borås?) för att sälja kitteln. Erik som miste sin kittel kom strax på färska gärningen, tredje dagen därefter, och då var Olof klar att resa med sitt sto och kitteln. När han såg att Erik kom med sitt sällskap, tog han till flykten och dottern rände efter honom med stoet. De blev honom övermäktiga och fångade honom. Kitteln fann de i Olofs lada, som redan är sagt, och den blev värderad till 3 daler 12 öre silvermynt, men Erik Andersson skyller på sin måg Olof Svensson som sedan 8 dagar har rymt, att han stal kitteln och bad Erik sälja den. Men eftersom Per blev fångad med tjuvnaden och av Olof på Fibbeln blev övertygad att han bjöd honom att få köpa den, därför blev Per dömd efter det 6 kapitlet i Tjuvabalken till galge och gren. Saken är skedd på kronogods där tjuven bodde.

Göta hovrätt den 21 oktober 1637

33) En dom från Vartofta härad över Per i Fåglagården som har stulit en kittel från Erik Andersson i Leaby, värderad till 3 daler 12 öre (en månadslön), med vilken han är avslöjad men beskyller Olof Svensson att han varit i råd med honom.

Beslut: Per blir benådad eftersom tjuvnaden är ringa och ska ge målsägaren sin kittel igen och böta tredubbelt så mycket som tjuvnaden är värd. Sedan ska Olof Svensson värjas eller fällas, att han inte har varit i råd med Per i Fåglagården.

Anders Erikssons dråp på Carl Bengtsson (1637) - 11

AD: v189934.b1330

Vartofta häradsting den 20 november 1637

Fram kom för retten Jan Mårtenßon i Smedeby Och på Sin mågh Anderß Erichßons wegnar som flychtig ähr, för det dråp Han begick på S. Carll Benchtßon Corporal vnder Landryttarenar åhr 1636 i Smedeby Och sedan som Carll Benchtßon död war kom till flychtan Och ähr nu i Tyßlandh hwilkit Parlamente sigh Sålunda förorsakade at be:te Corpral war vthsendt af welb. Jacob Claßon vglä till Saleby På den tidh Öfuerst Leutenampt at vthfordra af Rytterna Nå= gra Penningar Och i samma resa kom han till Smedeby till Larß Nilßon som Häller Hest vnder Companiet Och enär han redh dher ifrån kom Anderß Erichßon emott Honom, Och badh Honom komma in i sin swärfaders Hws det han i förstonne förnekade Och omsider nödgade Anderß Erichßon Honom in Effter the woro sworna bröder

tilsammans. doch woro the inthet druckna, Och som the
 tu litin stund samman druckit hade i stufuan begynte
 the at ordkastas Och Carll förtrött at Anderß Erichßon
 som war Förare Hade några resor folt Öfuest Leut=
 nampten åth Stocholm Och Effter Carll för fienden Hade
 fått skada af skååt i tyßland fruchtade han at Anderß Erichßon
 Skulle få Hans Officiam ifrån Honom det Anderß Erichß med
 foge förtogh en stund Och sedan Carll Blef drucken sade
 Han iagh will inthet sittia lenger, Och Anderß badh
 Honom sittia, tå Begynte Carll ytterligare samma
 ord att repetera Och sade wilt tu blifua fendrich
 kansker tu Hafuer therföre folt Öfuerst Leutenampten
 Swarade Anderß Erichßon Hwad Gud Och öfuerheten
 will ställer iagh all dher vnder deß meer blef förb:te
 Carll förtörnat Och som Jon Mårtenßon Hörde the inthet
 kunde förenas Och blefue meer druckna Skyndadhe the An=
 derß i sengh Och folde Carll vth till sin Hest Och som Carll
 vth kom sade Han iagh tor ännu dricka en kanna öll
 medh Anderß Erichßon Och begynte at fordra Anderß
 vth Och fechta med sigh, Och om sider kom Anderß vth, Och
 Hade en kanna öll i handen, Och sade kiäre bror denna wil
 liom wij dricka Her på gården Effter tu förswar tigh icke
 willia dricka i stufuan Och Carll hölt vthom ledit Och
 som Anderß kom stegh han af sin Hest Och the satte sigh
 på Hwarsin steen, Och Anderß drak Carll till, Och som the
 såto begynte Carll at wickia detsamma, tå swarade
 Anderß Gud bewara migh at iagh trenchta skulle efter
 tin eller en annars wellferdh eller Hwad menar tu dher
 medh, Swarade Carll tu ståår Effter mitt brödh, Swaradhe
 Anderß iagh Hafuer inthet Brödh taget ifrån tigh
 åter sade Carll kanskee tu will blifua Fendrich iag skall
 gifua tigh Fendrichz platz swarade Anders du äst ingen
 Carll ther till, sade Karll det skult tu förnimma i dett
 Språngh Han op Och fick till sitt swerdh Och mante An=
 derß Erichßon till at fechta med sigh, Och i det samma gick An=
 derß Erichßon åth gården Effter sitt swerdh, Och som han kom
 i stufuan lågh Jon Mårtenßon inne Och Hade inthz druckit
 Och som Han hörde at Anderß wille til sitt swrdh språngh
 Han op Och togh sina Barn til hielp och kom Anderß J
 sengh och gik sedan vth till Carll Och sade reser eder wägh
 iagh will i skole inthet Parlemente med min mågh Här
 på mina ägor, Jagh willkomma eder well her ifrån
 Och effter eder Hest sade Carll lätt stå min hest eller
 iagh slår tigh Öfuer Hufundh med mit swerdh Och
 drogh ther med sitt swerdh Och stötte i Jorden några resor
 i dett gick Jon Mårtenßon åth gården, tå kom Anderß
 vth Och Jon Hindrade honom med sina Barn Och inthet
 wille släppa Honom vth, tå vppade han till Carll Benchtßon
 Och sade kiäre Bror wij hafua inthet slås om, låt blifua
 till i morgon, tå ropade Carll äst tu better än en Cuion*
 så kom vth, och slås med migh, swarade Anderß bätter ähr
 iagh än tu Skeller migh före Och gick åth gården Effter
 sitt swerdh Och Jon Mårtenßon bad Carll rida sin kooß
 Och tå kom Anderß vth med sitt swerdh Och frågade
 Carll om Han ingalunda kunde gifua sigh tillfridz med mindre
 the enteligen Skulle Fechta, tå swarade Carll jngalundha
 vtan iagh Hafuer nu lust at leka med tigh nu, sade Anderß
 om iagh någotsin skull Rida vnder phan med någon redlig

*kujon = ynkrygg, feg stackare

ryttare Skalt tu finna migh Och med detsamma struko
the tilsammans med Hwar sin stick dagen några sträck Och
Dreff Anderß vndan sigh ett stycke Och stötte tu hool på
Hanß skiorta Och så kam Jon Och Han Son Och förhindrade
them ther öfuer the wregdadeß Och gingo lenger ifrå
gården Och förbode at ingen Skulle gå med them vthan
the båda allena Och dher struko the samman Och staak Anderß
Carll i det Högra knätt igenom knäskalan in och vth i
knäwijket at han föll omkull, tå togh Anderß Erichßon
Jon Mårtenßon Och Hans folk och boro Carll in och lade
Honom i sengen Och sende strax effter Båskiäraren Peder
Erichßon i Saleby som Honom förbandt, Och sedan han inthz
kunna stilla ledawatnet förskafuade Anderß Erichßon
en annan Anderß Erichßon i walebergh Och sedan Han inthz
heller rådde medh Sende the effter M Jost Malm i Lidekiö=
pingh Och Han war dher till Hans dödh Hwilket skedde
15 wekor efter han fik skadan, doch blefue Anderß Och
Carll strax wenner Och Anderß gick Och tiente Carll in=
till Hans dödh, at Parlemeenteet sigh så förorsakade Hafuer
Anderß Erichßon Jon Mårtenßon Och Jons Son Ambiörn
bekendtt Och Carll Hafuer inthet kunnat neka dher till
som Per Erichßon, Larß Nilßon i Smedeby Anderß Månßon i
waxby Och Olof anderß i Boßgården ther på hördt
Hafua. Jtem witnar Hederligh Och wellard Her Suen
i Slöta som Honom twenne resor med det högweriga
Sacramentet i Carll Hustrus Hans Broder Carll i lambawad
Hans Syster Gunnella i bißgården i dimbo Och Hennes
man måns i bißgården welb Erich vglä Per Erichßon i Saleby
tå frågade Her Suen Carll till om Han wille af Hiertat
förlåta Anderß Erichßon det Han hade brutit Honom emott
tå swarade han ia men gerna Han Hafuer warit min
Broder i fiendelandh Och hemma som Han Hade waritt
min Kiötzlige broder, Gud nåde migh wij kommo i thetta
Parlementet dher vthi iagh störst skuld hade Och sadhe till
sin Hustru Och Syskon Om Gudh kallar migh genom dhena
Siukdomen, så står inthz effter Anderß Erichßons Lif vthan
tager en billigh Penningh af Honom Effter iagh ähr
störst Orsaakan dher till sielf dher på weilb Erich vggla
Och Her Suen Hafua gifuit breff Och Segell det samma
Och Carll Hustru Och Syskon förretten bekendt Hafua
at the Hafua gifuit Anderß Erichßon wenskap i the gode
mäns närwaro som bemält ähr. Jtem - 3 dagar för
Carll afsomnade war Her Suen i slöta samt laglä
saren Anderß Pederßon i Swartorp Hoß Honom Och tå
war Hans Hustru Och Hoß, tå bekende han, at han störst
Skuld Hade i saaken till sin olycka Och af Heertat gifuit
Anderß till men alla omstendigheter som införde ähr
i sielfua orsakan till Parlemeenteet bekende han inthet
aldeles minnaß Efter Han war mykit drucken Men
Hanß warff war tijtt at fordra Herredagz Penningar
Af larß Nilßon Och Jon Mårtenßon på theas Hestar Och
Anderß Hade tå icke kom, Och Anderß fornam Han war
dher i Byn, kunde Han ingalunda gifua sigh tilfredz
för än Han fick honom tijtt Och tracterade honom på
Bästa settett Och Carll förtörnade honom både inne
Och vthe Och war störst orsaak till sin skade sielfff
det war det sista bekenelse som han her i werlden
giorde för många witne Och samma dagh togh An=

derß Erichßon flychtan, Och nu förmenas wara tyßland
dher ifrån Han Hafuer Skrifuit Hem til slächtan Och
bedit om wenskap Och will gerna plichta medh
bön Och boot först Hoß Gudh Och öfuerheten sedan
Hoß Hustrun Och slächtan Hwilkit the Hanß fulmechtige
Edle Och welb. Och Manhaftigh Öfuerst Leutenanpt
Peder Jonßon gyllenswerdh till Hößna med bref
Och Sigill, Hafua försäkrat at så wijdt them tilståår Hafua
the gifuit Anderß Erichßon wenskap Och willia skaliga
böter taga, Hwar hoga öfuerheten täckes honom fred gifua
fälla the vnderdånigh bön för honom Hwilken saak
i vnderdånigheet till den högloflige Konungzlige Hofrettens
Nådige Och gunstlige för Clarningh.

Göta hovrätt den 13 juni 1638

8) En ofullkomligh Rannsakningh ifrån Wardofta
ht öfwer Anders Erichßonn som hafwer dräpät Carll
Bengtßonn dråparenn är i Tyßlandh och oppå hans
wegnar är hanß Swärfader Joen Mårthennßonn
för Rättenn framkommenn och bjuder böter för
sijn Mågh.

Resolutio, När dråparenn
Slecht eller hanß Fullmechtige Vppå hans we=
gnar komma för denne Kong Rätt och ödmjuke=
lighenn annhålla om Feijde bref, då schall dett
dhem gifwas at Anders kann medh Fred i lan=
det komma och sijn saak för retta Vtföra och
när laghläsarenn sedhann hafwer dömbdt i saaken
will rättenn sigh der Vppå Förklarar.

Återgivet med modern svenska

Vardofta häradsting den 20 november 1637

Fram kom för rätten Jan Mårtensson i Smedby och på sin måg Anders Eriks-
sons vägnar som har flytt, för det dråp han begick på salige Carl Bengtsson,
korpral under landryttarna år 1636 i Smedby. När Carl Bengtsson dog tog
han till flykten och är nu i Tyskland. Detta slagsmål förorsakades på följande
sätt, att denna korpral var utsänd av välborne Jacob Classon Ugglå till
Saleby som på den tiden var överstelöjtnant, för att utkräva av ryttarna
några pengar. På den resan kom han till Lars Nilsson i Smedby som håller
häst under kompaniet och när han skulle rida därifrån kom Anders Eriks-
son och bad honom komma in i hans svärfaders hus, vilket han först ville
undvika, men omsider nödgades Anders Eriksson att gå in eftersom de var
svurna bröder. Dock var de inte druckna, men när de två suttit en stund och
druckit i stugan började de ordkastas (gråla). Carl Bengtsson var avundsjuk
på Anders Eriksson som var förare (furir) och hade fått följa överstelöjtnan-
ten till Stockholm. Eftersom Carl Bengtsson hade fått en skottskada av fien-
den i Tyskland, fruktade han att Anders Eriksson skulle ta hans officiam
(befattning) ifrån honom, vilket Anders Eriksson förteg en stund, men när
Carl Bengtsson blev drucken sade han: "Jag vill inte sitta längre", men Carl
upprepade orden och sade: "Vill du bli fänrik, kanske du får bli därför att du
följde överstelöjtnanten". Då svarade Anders Eriksson: "Vad Gud och över-
heten vill, ställer jag mig helt därunder". Men desto mer förtörnad och arg
blev Carl Bengtsson. Detta hörde Jon Mårtensson, att de inte kunde förenas.
När de blev mer druckna skyndade de Anders i säng och följde Carl till sin
häst, men här Carl kom ut sade han: "Jag torde dricka ännu en kanna öl med
Anders Eriksson", varpå han krävde att Anders skulle komma ut och fäkta

med honom. Omsider kom Anders ut och hade en kanna öl i handen och sade: "Käre bror, denna vill vi dricka här på gården, eftersom du försvarar dig och inte vill dricka i stugan". Carl befann sig utanför ledet (grinden) och när Anders kom, steg han av sin häst och då satte de sig på var sin sten. Både Anders och Carl drack, men då väckte Carl åter frågan varpå Anders svarade: "Gud bevar mig, att jag skulle trakta efter din eller någon annans välfärd. Eller vad menar du därmed?" Då svarade Carl: "Du står efter mitt bröd", men då sade Anders: "Jag har inget bröd tagit ifrån dig", varpå Carl sade: "Kanske du vill bli fänrik. Jag ska ge dig en fänriks plats", men Anders svarade: "Du är ingen karl därtill", och då sade Carl: "Det skall du förnimma". I detsamma sprang han upp och fick fram sitt svärd och manade Anders Eriksson att fäkta. Då gick Anders mot gården efter sitt svärd och när han kom till stugan låg Jon Mårtensson där inne, men hade inte druckit. När han hörde att Anders ville få sitt svärd sprang han upp och tog sina barn till hjälp för att få Anders i säng. Sedan gick de ut till Carl och sade: "Res er väg. Jag vill inte att ni ska ha något slagsmål med min måg här på mina ägor. Jag välkomnar er väl härifrån och efter er häst". Då svarade Carl: "Låt min häst få stå, eller jag slår dig över huvudet med mitt svärd", varefter han drog sitt svärd och stötte i jorden några gånger tills Jon Mårtensson gick mot gården. Då kom Anders ut, men Jon hindrade honom med sina barn och ingen ville släppa ut honom. Då yppade han till Carl Bengtsson och sade: "Käre bror, vi har inget att slåss om, låt allt få bliva till i morgon." Då ropade Carl: "Åst (är) du bättre än en kujon (ynkrygg, feg stackare), så kom ut och slåss med mig". Anders svarade: "Bättre är jag än du beskyller mig för" och gick sedan mot gården efter sitt svärd. Jon Mårtensson bad Carl rida sin kos, men då kom Anders ut med sitt svärd och frågade Carl om han ingalunda kunde ge sig tillfreds med mindre än att de äntligen skulle få fäktas. Då svarade Carl: "Ingalunda, utan jag har nu lust att leka med dig", men Anders sade: "Om jag någonsin skulle rida under Fan med någon redlig ryttare, skall du finna mig". Med detsamma rusade de tillsammans med var sitt stick i all hast och Carl drev Anders undan sig ett stycke och stötte två håll på hans skjorta, men då kom Jon och hans son och förhindrade dem, varöver de vredgades och gick längre ifrån gården och förbjöd dem att ingen skulle gå med dem, utan allenast de båda. Där strök de samman och Anders stack Carl i det högra knäet, in genom knäskålen och ut i knävecket så att han föll omkull. Då tog Anders Eriksson med sig Jon Mårtensson och hans folk samt bar in Carl och lade honom i sängen. Sedan sände de strax efter bårdskäraren Peder Eriksson i Saleby som förband honom. Eftersom han inte kunde stilla ledvattnet, förskaffade Anders Eriksson en annan bårdskärare i Valeberg (i Gökhemns socken), men när inte heller han rådde med det, sände de efter Monsieur Jost Malm i Lidköping som var kvar där till Carls död, vilket skedde 15 veckor efter att han fick skadan. Dock blev Anders och Carl strax vänner och Anders gick och tjänade Carl intill hans död. Att slagsmålet orsakades på detta sätt, har Anders Eriksson, Jon Mårtensson, och Jons son Ambjörn bekänt. Carl har inte kunnat neka därtill, vilket Per Eriksson, Lars Nilsson i Smedbyn, Anders Månsson i Vaxbyn och Olof Andersson i Bosgården har hört. Jämväl vittnar hederlige och vällärde herr Sven i Slöta, som har gett Carl det högvärdiga sakramentet (nattvarden) två gånger, samt Carls hustru och broder Carl i Lammavad, hans syster Gunilla i Bissgården i Dimbo och hennes man Måns i Bissgården, välborne Erik Ugglå, Per Eriksson i Saleby. Då frågade herr Sven denne Carl om han ville av hjärtat förlåta Anders Eriksson för det han hade gjort. Då svarade han: "Ja, men gärna. Han har varit min broder i fiendeland och hemma, som om han varit min köttslige broder. Gud nåde mig, att vi kom i detta slagsmål. Däri hade jag största skulden". Sedan sade han till sin hustru och sina syskon: "Om Gud kallar på mig genom denna sjukdom, så stå inte efter Anders Erikssons liv, utan tag en billig penning av honom (ta emot låga böter), eftersom jag själv är största orsaken därtill". Därpå har välborne Erik Ugglå och herr Sven givit ett brev (med detta innehåll) och satt sitt sigill på det. Carls hustru och syskon

bekände för rätten att han hade gett Anders Eriksson vänskap i de goda männens närvaro, såsom sagts ovan.

Jämväl, tre dagar innan Carl avsomnade var herr Sven i Slöta samt lagläsaren Anders Pedersson i Svartarp (i Åsle socken) hos honom. Då var han hustru också där och då bekände han att hade största skulden i saken till sin olycka samt av hjärtat givit Anders till (sin vänskap). Men alla omständigheter som är införda och själva orsaken till bråket, det mindes han inte eftersom han var mycket drucken, men hans värv (uppdrag) var att fordra herredagspenningar av Lars Nilsson och Jon Mårtensson på deras hästar. Anders förnam (förstod) att Carl var där i byn och då kunde han inte bli tillfreds förrän Carl kom och blev trakterad (väl behandlad) på bästa sätt, men Carl förtörnade honom både inne och ute så han själv blev största orsaken till sin skada, vilket också var hans sista bekännelse som han gjorde här i världen inför många vittnen. Samma dag tog Anders Eriksson till flykten och förmenas nu vara i Tyskland varifrån han har skrivit hem till släkten och bett om vänskap samt att han gärna vill plikta med bön och böter. Först hos Gud och överheten, sedan hos hustrun och släkten, vilka med hans fullmäktige, ädle och välborden samt manhaftige överstelöjtnanten Peder Jonsson Gyllensvärd till Hössna, brev och sigill har försäkrat att såvida de tillfrågas så har de givit Anders Eriksson vänskap och är villiga att ta emot skäligen böter (mansbot), ifall den höga överheten kan tänkas att ge honom fred så faller de en underdånig bön för honom, vilken sak i underdånighet överlämnas till den höglovliga kungliga hovrättens nådiga och gunstliga förklaring.

Göta hovrätt den 13 juni 1638

8) En ofullkomlig rannsaking från Vartofta härad över Anders Eriksson som har dräpt Carl Bengtsson. Dråparen är i Tyskland och på hans vägnar har hans svärfader Jon Mårtensson inför häradsrätten erbjudit böter för sin måg.

Beslut: När dråparens släkt, eller hans fullmäktige på hans vägnar kommer inför häradsrätten och ödmjukligen anhåller om fejdebrev, då ska det givas så att Anders kan komma i landet med fred och utföra sin sak inför häradsrätten. När lagläsaren sedan har dömt i saken vill hovrätten framföra sin förklaring.

(Detta mål saknar fortsättningen, så antingen kom aldrig Anders Eriksson tillbaka, eller så betalades full mansbot.)

Olof Bengtsson anklagar Bengt Andersson - hästtjuv (1637)

AD: v189935.b2340

Vartofta häradsting den 20 november 1637

I tingsprotokollet för den 6 febr 1638 hänvisas det till föregående ting, som inträffade den 20 nov 1637, men här finns inget som berör det aktuella ärendet. Inte heller vid tinget den 10 okt 1637. Ärendet måste ha slutat med denna 12-manna ed, eftersom det inte gick vidare till Göta hovrätt. Således finns det inte heller någon avskrift i Göta hovrätts arkiv.

Ärendet är svårtolkat men ordet "omkomma" syftar knappast på ett dråp, utan snarare att Olof Bengtsson drivit ett slags ärekränkand ärende.

Vartofta häradsting den 6 februari 1638

Fram kom för retten Dordi Andersß dotter i Dimbo och nu Som i förgångne tingh förkommeligen beskylte Oluf Bengtßon J hwalsta at hafwa omkommet hennes broder en förymbdh Soldat Bengt Anderßon Som förre tinngz Achten helle Sacken Medh sina

Omständigheter Jnneholler och Skiellan Vtwisar och effter Oluff Bengtson på Sennaste tingh för mentte konna fåå fulkommeligh Beskiedh i Boderååß at Samma Sålдат Hafwer Salt de twenne Haster som på den tiden her i grannelaget Stullnne bleffwe Och effter Samma Vitnes bördh Han i boderååß fick icke gjorde i Retten fylllest Honom befria och åkklagarens tregenhet Var at han Sigh enttaeligen Medh en 12 Manna Edh befria Skulle för the Mistenklike Orsaaker Som the på Sin Sida Hadde therförre på ladhe Retten Honom Sigh medh edhe 12 Mannom Befria effter thet 19 Cap: i Tingh Mållom

Återgivet med modern svenska

Vartofta häradsting den 6 februari 1638

Fram kom för rätten Dordi Andersdotter i Dimbo. Nu såsom på föregående ting beskyllde hon Olof Bengtsson i Valstad att ha omkommit (undkommit, förstört, dödat) hennes broder Bengt Andersson, en förrymd soldat, såsom förra tingsakten visar med hela saken med sina omständigheter, innehåll och skäl. Eftersom Olof Bengtsson på senaste tinget förmenades kunna få fullkomligt besked i Boderås (Borås?) att denna soldat har sålt de två hästarna som på den tiden här i grannlaget blev stulna, och eftersom samma vittnesbörd inte gjorde rätten tillfyllest (tillräckligt) för att kunna befria honom, och åklagarens trägenhet var att han (soldaten Bengt Andersson) äntligen med en 12-mannaed skulle befria sig för en misstänkt orsak som de hade på sin sida. Därför pålade rätten honom att befria sig med en 12-mannaed efter det 19:e kapitlet i tingsmålet.

Jöns Jönsson - tjuv (1637)

AD: v221617.b820; v221617.b910

Falköping rådhusrätt den 23 november 1637

Fram kom Gunne Benchtßon byfougde her i staden, Och klagade Öfuer Jöns Jönßon heer i staden at han förlidit åhr 1636 wed botolphi tidh staall en hest här i staden wed falan som en kiöpmann i göteborgh Mårten Matzson hade fååt honom i förwarningh Och gick vthi en fiäter Och läste fiäteren af honom Och red hesten sin kooß åth Jönekiöpingh Och den försolde dher till welb. her Nilß Gyllenstierna Assessor i den hogloflige konungzilge hofretten i Jönekiöpingh för koppar= mynt - 24 dlr, det Jöns Jönßon bekenner sigh giordt hafua Och bekenner han at welb. her Nilß gyllenstierna försende samma hest i beett vp till ett torp op till warpaweden tädan han i samma resa på Nytt stall hesten Och redh hijt till Falekiöpingh Och släpte honom her i mar= ken dher han staall honom i samma fiäter i medler tid fan gunne hesten här gåandeß som han slapte honom, Och effter gunne i den tiden som hesten war borto Mykit söchte effter honom Och han förnam be:te Jöns war borto å samma tidh dherföre beskylte han honom fult Och fast för hesten hafua stulit Och hafft honom borto

det han med Pock* förnekade Och sade sigh den hesten han hade til Jönekiöpingh fååt af en gryte stöpare Anderß Knutson Och lått stella sigh en skriff til witneß i be:te Anderß knutßons Nampn vnder andre gode mäns Nampn Och bo=marke i Jönekiöpingh, hwar med han wille drifua gunne, at det icke war samma hest som ifrån honom kom vthan Jöns hade taget den hesten i förwar Af Anderß Knutßon Om Pingesdah med hwilken skriff han gjorde Gunne mykit förtrett och möda Och hotade honom han skulle giöra honom ährelöß för samma beskyldningh dherföre måtte gunne besökia anderß knutson i Skara marckna Om bewijß emott Jönß Jönßson det han och bekom at Anderß knußon aldrigh fick honom någon hest i förwaar eller gaf honom något bewijß Och i medler tidh sprodeß saaken til Jönekiöpingh at welborne her Nilß gyllenstierna fick kundskap om hesten hwilken strax skarkade(?) sin post hijt tiufuen antasta Men han kom på flychtan vndan för them Och sedan Skyndade han sigh hembligen sin kooß vth til sin broder som ähr beondeß i helsingzborgh i dan mark dher han sigh en tid förhölt Och sedan anbegaf sigh lönligen Him Och igenom sitt budh förlichte sigh med målsäganden som han sidermera staa hesten ifrån welborne her Nilß gyllenstierna Och gaaf honom the - 24 dlr igen Och något meer till som hans herligheetz breff vthwisar Och effter han samma förlikningz breff hade dreyffdeß the i staden honom inthet antasta vthan gick her sedan oppenbarligen hemma Och reste om kringh Och staall i Jönekiöpingh oxar och koor Och andra saaker Och effter Jöns Jönßon först staall hesten innan Stadzens Rå Och röör Och ähr honom i handen tagit bleff han dömp Et Effter det - 1.3. Och 18 Cap i tiufua balken ophengias för gerningh sina.

Jtem inladeß i retten en skriff af Måns Suenßon inwånare i Jönekiöpingh deß innehåld at Jöns Jönßon hafuer wid märmeßo tidh* stulit - 2 koor wid dankehalla som härde the fatige till i hospitalet Och koorna ähre målsäganden igen lefuererade effter Månß Suenßons skrif= uelse.

Jtem bekänner han hafua stulit ifrån hustru Elin tomaßa i Jönekiöpingh wed Michailis en stoor stutt dhen han här slachtade Och huden med en deell af kötit ähr här behållit måls= äganden tilhanda.

Jtem framlades i Retten en klageskriff vthgif= uen af måns Suenßon inwånare i Jönekiöpingh at han förledne höst - 2 ähr sedan miste ett par Oxar en swartt Och en rödbleck Och den swarte något bettere, det Borgemestarn Larß Pedeson med alla Rådmennerna witnade at han på samma tidh kom hem med itt par sådana Oxar som måns Suenßon klagar efter dhem

*trotsigt

*mormässa = Moder Marias mässa den 8 sept

Larß Perßon kiöpte för - 12 Rdlr, Men han förnekar them icke hafua stulit, vthan en bonde Nilß Jonßon i Leergrafuan i wernamo sochn hafur födt op den ene åth honom Och den andre kiöpte Jöns af honom här i falekiöpingh för en hest hwar på han nu ingen bewijß hade vthan sin lösa Ord, Och Effter Jöns Jönßon samma tiufnat i Jönekiöpingh bekenner begååt hafua både hesten han andre resan staall ifrån welb Nilß gyllen= steirna Och koorna ifrån the fatige Och stuten ifrå hustru Elin tomaßa såsom och oxarna Måns Suenson honom wijter dherföre remitteras the saakarna till Jönekiöpingz rådstufua åthskillens Och dömas Och tiufnan sendes fångsligh dijt her ifrån staden.

Landzprophußen Erich nilßon tilwijtte borgemestaren larß Pederßon, at han hafuer släpt en tiuf Jon Jonßon i Edzwäro som staall - 10 dlr i runstycke kopparmynt, hwilka Pä=ningar Larß Anderßon her i staden togh Och lefuiererade Borgemestaren Larß Perßon Och släpte tiufuen onefst.

Dher emot bewiste Larß Pederßon at för - 8 eller - 9 åhr sedan war be:te Jon Jonßon här i medfasto marknatt Och staall några Penningar ifrån en Ryttare larß nil=son i Reaßtorp i en säck som larß Anderßon har i staden Op rende hans Poike Och togh säcken ifrån honom Men Larß Nilßon Och hans föllie Erich Anderson i öija Och Jöns Jönßon i Reaßtorp togo tiufuen fatt och togo af honom hesten swerdh och andra saker Och the i staden blefue honom inthz mechtige Och Effter tiufuen än nu Lefuer så wäll som larß Nilßon som Peningarna miste Och Hans medföllie som tiufuen fengzlade dher före böra the sampteligan stempnas til nesta Råd=stufua tilsamma saak at swara Och welborne Landzhöfdingen vhtlofuade låta fengzligen an=tasta Jon Jonßon Och hijt til stadzens hochtilse föra låta.

Per Olofson inwånare her i staden beswärade sig öfuer Landzprophußen Erich Nilßon, at han hafuer fengzlatt honom i sin egen gårdh för något korn som Jöran Jönßon skall hafua mist af sin loga hwilkit skulle finnas på Per Olofsons loga Lickt sådant korn, som Jöran Jönson mist hade hwilkit nu med ingen skiäll kunde bewisas vthan gamle prophußen And larßon i dwerßtorp Och Per larßon her i staden hafua Erich Nilßon dher till förddt Och efter dher med ingen Sanningh föllier blef Per olßon frijsagd effter det andra Cap i tiuf. balk. Och Effter Erich Nilson Hafuer igenom Vrångh berättelse satt Per olson i Järn föll han til bönen Och blefue förente efter han inthz förde honom vthur sin gård.

Falköping rådhusrätt den 7 mars 1638

Det första av två mål som berör detta ärende:

Framlades it breff ifrå borgemästaren och Råd i Jöneköping förmälades at en tiuff Jon Jonson haffwer Stulit ifrån H Elin Tomis i Jönekiöping en Stut hwilken här i Staden bleff Slachtat Och en deell ther aff förtärdt, och effter han haffwa Stulit 2 koor der neder i Hoospitalet och leffwerades

them i händer wthom Skada, derföre wtloffwade
arffwed miölnare wid dunkahålla, at han skole
wprätta H Elin dett som förtärt war aff
kiötet, belångandes den målsägande rät i Saken fra
dem Som honom Släpte är han felt effter Lagh
konungen halff och halff Skadan, derföre kommer h Elin
Jngen målsägande rätt till i Staden.

Det andra av två mål som berör detta ärende:

Fram Steltis förretten Jon Jonsson i Edswara
i Skånings häredt Och bleff öffwertygadt aff Lars
Nielson i Reastorp i Gudheems häredt, at han
för rånn(?) tijd Sedan här i Staden Staal aff honom
10 dhr och it öre vthi en Liensäck och hans son kom
ther mz till flychten till en gård Ranten benempdt
der han kastade Säcken på Snöen vt med en Steengård
ther han bleff omtastat på ferska geerning aff Lars
Anderson inwånare i Faleköping och Lars Nielson
med Sit fölie och finge peningar ifrån honom
och omtastade Jon och togo ifrån honom efter M.
perzwlar, 1 hest, it Sward it hocat(?) Som tiuffeen Sielfwer
tilkom och Sedan leffueredhe the tiuffwen i Stadhs
hächtelse och borgemästaren toge lyffte för honom
och Sedan tog Ståthållaren S. Axill drake honom
både för den Saaken och flero hans bedrifter i hächtelse
till Högertorp och der Saat han i 6 wekor och Slapt
ther ifrån och Sedan mz Soldatterna åt Tysland
Och i medler tijd kom Sacken i Qwarstad in till nu han
kom heem, till hwilkeet han inthz förneker at så war
tilgångit och bekänner Samma Synd bedriffwitt
haffwa, derföre bleff dömpd effter 1 och 3 cap i tiuffwa
B. till green och galgen och ligge ogilder för Sin gerning
Och lars Nielson Som honom fångade behålle thz
Som han aff tiuffwens egit gods tog på honom
Och the peningar Som Stå i Stadsens gömma. Skole
Leffueras målsäganden then enär tiuffwens
Saak bliffwer resolverat Lyffte Jöran i Ballersteen
Och hans weder Lyffte Anders Elffson i Påstorp i
Skåningz häredt för 100 Dhr Sijlffwermynt.

Göta hovrätt den 13 juni 1638

4) En dom ifrån Fallköpingh Stadh öfwer Jon
Jonßonn som hafwer stulit ifrån Lars Nillßon
tjo D.* tjufnadenn är honom i handen taghin.

* 10 daler

Resolutio Efter tjufnadenn är ringa
och Joen funnes för Tjufwerij tillförenne ej wara
laghförder derföre schall hann gifwa måalzägan=
denn sitt ighänn och bötha treedubbellt så
myckit tjufnadenn wärth ärh.

Återgivet med modern svenska

Falköping rådhusrätt den 23 november 1637

Fram kom Gunne Bengtsson, byfogde här i staden, och klagade över Jöns Jönsson här i staden att han föregående år 1636 vid Botulfs tid (17 juni) stal en häst här i staden vid Falan vilken en köpman i Göteborg, Mårten Matsson, hade fått i förvaring. Den gick uti en fjätter (band, den var uppbunden) och han löste fjätteren och red med hästen sin kos mot Jönköping där den försålde till välborne herr Nils Gyllenstierna, assessor i den höglovliga kungliga hovrätten i Jönköping för 24 daler kopparmynt, vilket Jöns Jönsson bekänner att han har gjort. Han bekänner även att välborne herr Nils Gyllenstierna sände samma häst till bete uppe vid ett torp i Varpaveden (okänd plats), där han sedan på nytt stal hästen och red hit till Falköping samt släppte den här vid marknaden, där han ställde den i samma fjättrar. Emellertid fann (byfogden) Gunne Bengtsson hästen gåendes här och släppte den. Eftersom Gunne Bengtsson vid den tiden som hästen var borta hade sökt efter den mycket, och han förnam (upptäckte) att Jöns Jönsson också var borta vid samma tid, därför beskyllde han honom fullt och fast att han stulit hästen och fört bort den, vilket han trotsigt förnekade och sade att han fått den hästen i Jönköping av en grytstöpare, Anders Knutsson, och lät utställa en skrift till vittnesbörd i denne Anders Knutssons namn, under andra goda mäns namn och bomärke i Jönköping, varmed han ville driva (vilsleda) Gunne Bengtsson att det inte var samma häst som kom bort för honom, utan Jöns Jönsson hade tagit den i förvar av Anders Knutsson om pingstdagen, med vilken skrift han gjorde Gunne Bengtsson mycket förtret och möda samt hotade att han skulle göra honom ärelös för den beskyllningen. Därför måtte Gunne Bengtsson besöka Anders Knutsson vid Skara marknad om bevis mot Jöns Jönsson, vilket han också kom över, att Anders Knutsson aldrig fick någon häst i förvar eller gav honom något bevis. Emellertid blev detta känt i Jönköping och välborne herr Nils Gyllenstierna fick kännedom om hästen, vilken strax tog sig hit för att antasta tjuven, men han flydde och kom undan från dem och skyndade sig hemligen till son broder som är boendes i Helsingborg i Danmark, där han uppehöll sig en tid. Sedan begav han sig lönnligen hem, och genom sitt bud förliktes med målsäganden som han sedermera stal hästen ifrån, välborne herr Nils Gyllenstierna, och gav honom 24 daler tillbaka samt något mer därtill, vilket hans härlighets brev utvisar. Eftersom han hade med sig detta förlikningsbrev vågade inte de i staden antasta honom, utan han kunde vara hemma eller resa omkring varvid han stal oxar och kor samt andra saker. Eftersom Jöns Jönsson första gången stal hästen innanför stadens rå och rör, och är honom i handen tagen (tagen på bar gärning), blev han dömd efter det 1:a, 3:e och 18:e kapitlet i Tjuvabalken att upphängas för sina gärningar.

Jämväl inlades i rätten en skrift av Måns Svensson, invånare i Jönköping, vars innehåll var att Jöns Jönsson hade vid tiden för Mårmässan (Moder Marias mässa den 8 sept) hade stulit 2 kor vid Dankehalla, vilka tillhörde de fattiga på hospitalet (sjukhuset), men korna är återlämnade till målsägaren enligt Måns Svenssons skrivelse.

Jämväl bekänner han att han stulit från hustru Elin, Tomas hustru, i Jönköping vid Mikaeli tid (29 sept), en stor stut som han slaktade, men huden och en del av köttet är behållet och återlämnat till målsägaren.

Jämväl framlades i rätten en klagoskrift utgiven av Måns Svensson, invånare i Jönköping, att han hösten för två år sedan (1635) miste ett par oxar, en svart och en rödblek. Den svarta var något bättre, vilket Borgmästaren Lars Pedersson med alla rådmännen (i Falköping) vittnade om, att han (Jöns Jönsson) vid den tiden kom hem med ett par sådana oxar som Måns Svensson klagade över, men dem köpte Lars Pedersson för 12 riksdaler, men Jöns Jönsson förnekar att han stulit dem, utan en bonde, Nils Jönsson i Lergraven i Värnamo socken, har fött upp den ena åt honom och den andra köpte han här i Falköping för en häst, varpå han inget bevis hade utan

bara sina lösa ord. Eftersom Jöns Jönsson bekänner att han begått tjuvna- den i Jönköping, både hästen som han andra gången stal från välborne Nils Gyllenstierna, och korna från de fattiga, och stuten från Elin, Tomas hustru, såsom ock Måns Svensson anklagar honom för oxarna, därför remitteras ärendet till Jönköpings rådstuga för att dömas och tjuven sänds dit fängslad härifrån staden.

Landsprofossen Erik Nilsson anklagar borgmästaren Lars Pedersson att han har släppt en tjuv, Jöns Jönsson i Edsvära som stal 10 daler i rundstycken och kopparmynt (förslagsvis 320 1-öringar som var den högsta valören av de runda kopparmynten, men därtill fanns ½-öringar och ¼-öringar), vilka penningar Lars Andersson här i staden tog och överlämnade till borgmästaren Lars Pedersson samt släppte tjuven onäpst (ostraffad). Där emot bevisade Lars Pedersson att för 8 eller 9 år sedan var denne Jöns Jönsson här i Midfastomarknaden (vid mitten av fastan inför påsken) och stal några penningar av en ryttare Lars Nilsson i Reastorp som låg i en säck som Lars Andersson har i staden, men då upprände hans pojke (sprang Jöns pojke?) och tog säcken från honom, men Lars Nilsson och hans följe Erik Anderson i Öja och Jöns Jönsson i Reastorp kom ifatt tjuven och tog av honom häst, svärd och andra saker, men de i staden blev honom inte övermäktig. Eftersom tjuven ännu lever, såväl som Lars Nilsson, som miste sina penningar, och hans medföljare fängslade tjuven, därför bör de samtliga stämmas till nästa rådstuga för att svara inför denna sak. Välborne landshövdingen lovade att fängsligen antasta Jöns Jönsson och föra hit honom till stadens häkte.

Per Olofsson, invånare här i staden, besvärade sig över landsprofossen Erik Nilsson att han har fängslat honom i sin egen gård för något korn som Jöran Jönsson ska ha mist från sin loge, vilket skulle ha återfunnits på Per Olofssons loge, likadant korn som Jöran Jönsson hade mist, vilket nu med inga skäl kunde bevisas, utan gamla profossen Anders Larsson i Dvärs- torp och Per Larsson här i staden har Erik Nilsson därtill fört (fört anklagel- sen). Eftersom det ingen sanning finns i detta, blev Per Olofsson frisagd efter det 2:a kapitlet i tjuvabalken. Eftersom Erik Nilsson har genom vrång (felaktig) berättelse har satt Per Olofsson i järn, föll han till bönen (bad om förlåtelse?) och blev förenade eftersom han inget hade fört från hans gård.

Falköping rådhusrätt den 5 maj 1638

(Det första av två mål:)

Framlades ett brev från borgmästaren och rådet i Jönköping vilket förmäler att en tjuv Jon Jonsson har stulit från Elin, Tomas hustru i Jönköping, en stut vilken här i staden blev slaktad och en del därav förtärd. Efter att ha stulit 2 kor vid hospitalet (sjukhuset) och återlämnade dem utan skador, därför utlovade Arvid mjölnare vid Dunkehåll(?), att han skulle återgälda hustru Elin det som var förtärt av köttet, angående den målsägandes rätt i saken från dem som släppte honom, är han fälld efter lagen, konungens halva och halv skada. Därför har hustru Elin ingen målsäganderätt i staden.

(Det andra av två mål:)

Framställdes för rätten Jon Jonsson i Edsvära i Skånings härad och blev övertygad av Lars Nilsson i Reastorp i Gudhems härad, att han för någon tid sedan här i staden stal av honom 10 daler 1 öre uti en liten säck och hans som var också med på flykten till en gård som benämns Ranten. Där kastade han säcken på snön utmed en stengårdsgård och blev tagen på färska gärningen av Lars Andersson, invånare i Falköping, och Lars Nilsson med sitt följe och fick pengarna ifrån honom. De antastade honom och tog ifrån honom persedlar, en häst och ett svärd samt något som tjuven själv äger. Sedan lämnade de tjuven i stadens häkte, varpå borgmästaren tog löfte för honom. Sedan tog ståthållaren salige Axel Drake honom, både för den saken och flera av hans andra bedrifter, till häktet i Höijentorp. Där satt han i 6 veckor och släpptes därifrån och följde sedan med soldaterna till Tyskland. Emellertid kom saken i kvarstad intill nu när han kom hem, till vilket han

intet förnekar att så var tillgånget och bekänner sig ha bedrivit samma synd. Därför blev han dömd efter 1:a och 3:e kapitlet i tjuvabalken till gren och galgen och ligger ogill för sin gärning. Lars Nilsson som fångade honom får behålla det han tog av tjuven som var dennes eget gods samt de penningar som stå i stadens gömma. Det ska levereras målsäganden när tjuvens sak blir resolverad (bestämd, avgjord). Löftesmän var Jöran i Ballersten och hans veder-löftesman (släkting? till löftesman) Anders Elfsson i Påstorp i Skånings härad för 100 daler silvermynt (motsvarande två årslöner).

Göta hovrätt den 13 juni 1638

4) En dom från Falköpings stad över Jöns Jönsson som har stulit 10 daler från Lars Nilsson och tjuvnaden är honom i handen tagen (tagen på bar gärning).

Beslut: Eftersom tjuvnaden är ringa och Jöns inte lagförts för tjuveri tidigare, därför ska han ge målsägaren sitt igen och böta tredubbelt så mycket tjuvnaden är värd.

Lars Mårtenssons dråp på Lars Halvardsson (1638) - 12

AD: v189935.b2300; v189935.b2360; v189935.b2390; v189935.b2400;
En karta över Lovene by på 1600-talet, se appendix.

Vartofta häradsting den 6 februari 1638

Fram stältes för retten En Såldat Larß Mårthenßon i Låfwenna och bleff anklagat af Hallor wedh Falleqwarnna och Hans Son Här Oluff Hallorßon at Han Hafwer Ömkeligen Bragt Hans Son Larß Hallorßon Om Lifwet Hwilken kom dit i Gården Medh godh Helßa Fämpte dagh Jull Och war Lagder till Hans Gårdh Qwinna Jngrin Arfwedz till Skiytz Hest och der Omkom Och Han fans igen den 21 Januarj 1638 bortte på Markan dödh och Hans Swärdh och klädher Myßa och Vantteer wore Qwar i Larß Mårthenßons Huß Swärdet Lågh på tacket och fästedt war tilhopa Slaget och kiortellen tröian Myßan och Vantter Lågh på bordet Qwar Män Carllen war Sin koos och på dörran Syntes blödh och Några Små dråppar Vtan på weggen som Befalningzmanen Jßack Anderßon medh den dödes Slächt Synt och Ransackat Hafwa J alla Grannarnaß Närwarra och enär som Lars Hallorsons Lick fanns Lågh han Barhufuedt och i* Vleskiortan war Affdragen och Lagdh Vtwedh Hans Sida. Och Hade Jnttet Mer på sigh än skiortan Byxer och Stöflar *överstruket Och låg på Snön och Jntte bråt Snön Vndan Jcke heller Syntes Han Hafwa Sparkat Medh Hender eller fötter Vtan som en Höö Säck Hadhe warrit Lagdh på Snön och enär Licket bleff Hemfört och Hadhe Ståt Jnne i Ver mmen Någre dagger Bleffwe kalladhe de dit Lagläßaren Befalningzmanen Vnderfougten Hans Nielßon Lensmanen Hans Nielßon* Och Alla grannerna *"Per Andersson" i kopian Som Syntte Licket och denne effterskrefne Åkommor Öfwer det högre Ögat itt Slagh Swartblåt wedh en tagh der på war det Opswollet dåck kunde icke kiennas benneet gifwa Sigh Vndan Män det Öggat war Jgen Swllnat Och i pannan war Huden Rispat och Snet Öfwer Näsan at hårret Sat fast i Hwden och på Hans Högre Håndh Syntes Blåt Effter Samfästet Hadhe warit Nedh Slaget J Perllemäntet och en Blånat på den högra armmen

Och den Venstre Armmen Trij blåmarken Merra åkommer kunnne man Jntet See på Honom, Nu tilspordes åklagarne om the någon wittne Hadhe Huruledhes the kommo i perllemäntte till Sammans ther till the Swarradhe at the Jnga Andre wittne Hadhe konnat Vtspanna Vtan Hwat den enkan Jngridh Arfwedh som han war Lagdh till Hade för dem berättat effter Jngen war der meren han Larß Mårthenson Hans Hustru Hans Syster Anna och en påikie Jon och enkiens gåße Mårthen dåck först the Antastadhe Lars Mårhenßon för swor han för

åcklagernne Saken och de som Medh worro och Söcktte effter Honom som
 Bortkommen Var at Han Jntte Hadhe i Hånden Merra ii sina Barre Hender
 Och der Slogz the sigh emellan några Munslagh och Hår droge hwar
 Andre Och Omsider Måste Han Annot Bekienna Som i Jngridh Arfwedz
 Och Gåsernas Beretelse Jnfört Blifwer och effter Jnge Andhre
 Vitne ähro en som Bemälte Jngridh Hwru Saakan i Begynnelsen sigh
 hade tildraget förän Örian i Carlleby Lars kristwedson i Agnestadh
 Och Bengt Bryngelson Falle Qwarnna komme dit Och war Hennas
 Berettelse som effterföllier Hwar emot Lars Mårthenßon Jnte beneker
 Först Beretter Hon at fämtte dagh Jull kom Lars Hallorßon Jfrån sin
 fadher Riddandes och Skulle till Befalningzmanen sin Hoßbonde Jsack ander
 ßon Och Rettarren Joen i Skåningzgården Lade Honom till Häst till be
 mälda enka och när Han kom dit beswarradhe hon Sigh Nyß Hafwa sky
 tzat och gick hon till Rettarren och gaff sit förfall till kienna och som
 hon kom tilbaker Mötte Han Henne och då Hadde Rättarren Lagt Honom till
 en Bonde Peer Rafwdßon det Hon Honom Sadhe Män Han sadhe Han Skulle
 Blifwa dit Rettarren Honom först Lagt Hadhe Hon Skulle gifwa honom
 Hest eller Han Skulle Pantta Hennes Grytta. ther Medh Vende de Om
 Och folldes åt Hem och Hon Lede fram Sit Stodh och Ladhe Sin Sadell ther
 på och Hustrun gick in at giffwa gåßen Mat Som skytza Skulla då
 Sadhe Lars iagh will gåå Jn och wermma Migh efter det war et för
 skrekeliget yrwedder at man Näpeligen kunde Se det enna Hußet till
 det Andra och Sadhe åt hustrun Mor hafwa i gifwa migh en dreck Va
 rmpt Öll Honn Vermbde Öll och gaff honom dricka och i det kom Örian
 J Carlleby och Bengt Bryngelson i falle Qwarnna der in och gårdbon Larß
 Mårthenson kom och der Jn och Hadhe Varit Vthj och Brådat enkans Stodh.
 Som Skulle i Skytzingh och Hon gaff them en kanna öll och Sedan begiernte
 Lars Hallorßon kiöpa en kanna män Hustrun dolde Sigh på Vgnen Och
 Larß Hallorßon fattadhe Henne i kiorttellen och frågadhe om Hon wille
 giffwa mer till bösta* Swarradhe Hon Näij Vtan wille i Reßa i dagh.

*möjligen del av slaktat svin

efter dagen Lider och Creaturett Står Vthe ähr det Vell Så Lidh dåå
 frågadhe Lars om Lars Marthenßon hadhe Sällia Honom Öll Swarrade
 han iagh hafwer innte Öll at Sällia medh det samma fölgdes de alla
 fyrra Vt och Lars Hallorßon Stegh gienaste på Horßet och Larß Mår
 thenßon gick in effter en Litten bytta Öll den dricke de Vt då begiy
 nte Hustrun Som Skytze Skulle knorra wille J fardas Så ähr tidh.
 Effter Hon Hade Sändt gåßen i wegen i det Stegh Lars aff och Örian Ro
 pade goßen tillbakers igen
 Och Lars Hallorßon gick in medh de andre i Larß Marthensons Stu
 ffwa och Satte Sigh der till at dricka då gick Lars Marthenßonn
 Vthj Jngridz Stuffwa och badh henne gåå der Jn i Stuffwan Sin medh
 det Hon och giordhe och som the Sotte och Drucke Sadhe Lars Mårthenßon
 Vetten i Jnttet medell Jagh finge bytte Migh till en Rikz dall:r för koper
 peninger der till Lars Swarradhe iagh Hafwer några Rigz daller Hoß Min
 Syster på Stompnen då gick Lars Mårthenßon och Rekna op koper pening
 re och lade dem i en Hoßa* och de bleffwe drockna och Lar Halherßonn

*långa benstrumpor

*Stommen i Lovene (eller Karleby)

Anna Jn och Sadhe Lars tager Vår Häst då kom Lars Vt och fattadhe J Gri man medh och Sadhe Hesten Hörrer migh till då Swarradhe han ähr det din så tagh Honom och Jngridh Stodh i sin förstuffwa dör då Hörde Hon Lars Mårthenß: Seia till den Andre drager tu tit Swerdh Gudh gifwa det män hon förneker at Hon icke Sågh honom draga på Sit Swerdh Vthan Lars Mårthenson fattadhe om Swärdet och Ryckte det medh balgian Vtur gehenget och gick der Medh åt Stuffwan och kastadhe Swerdet Op På tacket och Lars Hallorson fattadhe gehenget i Hånden och gick effter åt Stuffwan och när the Rytthes om Swerdet gick Lars Hallorßon fram Stupa at Hatten Röck aff honom sam Hörde Lars Mårthenson till och Han Hade Hans Myßa igen då togh Jngridh Hatten och bar effter in i Stufwan då Stodhe bådhe karlerna tillhopa då Sadhe Lars Hallorßon det Jagh hafwer Låfwat digh Skalt tu fåå då Swarradhe den Andre iagh haf wer fåt nu i det togh Han Hatten Jfrån Hustrun och kastadhe i dörran och frågade effter Sin Myßa Sadhe Lars Mårthenson **Sen*** Ståår der på Bordet kaster du min Hat Så Skal tu och kasta Migh i det knepte Lars Hallorßon Op sin Jacka och tröia och badh Jngridh draga aff ermmen thet Hon och giordhe då Sadhe Lars Hallorßon gudh skwnne din tobaks Suparre du hafwer Jntet annat got Swarradhe Lars Mårthenßon Hafwer iagh Jntte det ahr Migh wårst och gofwo Hwar andre Gudh Ordh och i det fattadhe de Hwar andre i Halßen och Rycktes Medh Hwar Andra och Hustrun Sat i Sängen och Hade Sit Barn och Som the fattadhe Hwar andra i Hårret kastadhe Hustrun Barnet Och Hiälp Sin man

*överskrivet, kladdigt

Och då gaffwo de Hwar Andre några Munslagh och Så kom Sy= steran Anna och alla tre Holpes åt i dörran at Hafwa Honom Vt Män enkan Hon Seger Sigh wella Styrra till godhe och Som the kommo till dörran Tå Hade Lars Marthenson en prägell kieph i Hånden och Slogs emot Honom medh i dörran och Hustrun Hade en byrke kruke och Slogh medh den Larß Hallorson fick Jfrån Henne och Sedan fick hon it Sopaskafft och Slogh medh män lars Hallorson Hade den wensterfotten Jnnan för troskollen och Holt med bada händerna i dörreståcken och wille Jnttet Vt män Lickwell bleffwe the honom förmachtige att the Hafwe Honom Vt Jgiönom farstuffwe dörran och Sedan Ropadhe Han och Skieltte på Lars och Mantte Honom Vt och gaff Honom Många försmäde lige Ordh Och der Medh Vandrade Han kri[n]gh om weggon och hade Jntte Maren yleskiörtan på Lifwet Hans kläder Myßa och Van tter Låge Jnne män om lars folde efter Honom Vt på gården kan Hon icke Vetta effter the buldrade Mycket tilsammans mera Seger Hon sigh Jntte Vetta. Hwart Han Bleff eller hörde något till honom merän han Mantte Lars Vt medh Lede skielsordh.

Nu till Spordes Larß Mårthenßon om han emot denne be rettelße något konna Segia efter han tilforene hårt förnekat hafwer at han Jntte hade i handen Vtan hwat the Sloges Mu ndh Slagh och Hordroges Så kunde han emot Jngridz beretelße Jntet Seia Vtan förregaff at han bödh honom Mat och dri ka och två Reßor lade honom kwll i Sin Säng och wälle at han skulle Såfwe som Örian i Karleby och Bengt Bryngel ßon med honom wittna män huru the Skieltes åt wet Jn gen aff them beretta effter the tå worro ther Jfrån gångne män thet Vetnar Örian at Lars Mårthenson Sade i Sin Stufwa at om han icke Velle warra Stilla Skulle han taga den enne Och Slitta på den andra och enär the komme i Byn Sadhe the för grannerna det ähr Vnder huru the två karllerna skil ias åt i Qwäll Jlla haffwa de Begynt

Jtem framkallades Larß Marthenßons pigga anna och på ikien Jon och enkans gåße arffwedh och blefwe åt skillige

förhörde och kunde Jngen annan Bekiennelße aff them Vtlettaß
Ähn som tilförenne omrört ähr Män det Seger anna at
en Stundh Sedan han war Vthufwen och hon hörde honom Jnte
Sweria Vthe på gården Sågh hon Vt Jngiönom dörran då gick
Lars Oppe wedh en Larß Lada wegh det Sista hon Sågh honom
Och det Var en godh Stundh på afftonen och hon stenge Jgen dör
ran och gick in och Lade sigh Medh the Andre

Och effter åklagerne ährre i then fwlla Meningh at Larß Och
Hans Selskaph Skulle hafwa om kommet honom i Mordh wiß
Och Sedan fört honom dit Som han fans effter the Sågo blo
dh på wegernna forstuffwa golfwet och på dörran men på
Skiorten eller Kroppen Synteß Jntte blodh icke heller kune
the fåå hans kragge Jgen ßom dack enkian bekienner Sågh
Ligia Sönder Rifwen på golfwet therförre hafwa the Mißtan
ker ther på Skälle och finnes något tekn till blodh och effter
Saaken nu ähr Så nyß Oppenbart och många Skiell som
der till hörra kan igiönom gude nåde och flitigt Ransackan
blifwa i tiden Öpenbart therförre Opsattes Saakan till
widarre förhör på nästa tingh

Vartofta häradsting den 21 maj 1638

Fram kom för retten hallor i Falle Qwarnna Medh Sin Son
her Oluff hallori och nu som på förgångne tingh gofwo
klagan Öfwer en Saldat Lars Mårthenßonat han
Ömkeligen hafwer Omkommet hallors Son Lars hallo
rßon Som therras klagan i Näst förlednne tingz achter
Vidlöffteligarre Jnfört ähr Medh the Skiäll Som tå till
Saaken finnes kune och bleff nu ytterligarre Oprepete
rat Och parternna tilßporde Som till Saaken Åklagarre
ährre om then nu Någon ytterligarre eller bättre Skiell
hadhe kunat fåå hwar Medh the Sin förre Meningh Stadh
fästa komme Om Larß Mårthenßon och hans Partj hafwer
honom Lagt åå Lönn eller fört i fielser* Så föredrage
the at enär Licket fördes hem fanns höö i hans håndh såsom
Och i hans Armholla therförre Mentte then at han Skulle wara
giömbdh på en hemligh Ort och Sedan bort fört effter
han Jntet Vor blodigh på kråppen eller Skiortan icke heller
hadé brät Snön Vndan sigh eller Synttes något hafwa bro
tas i döden Medh hender eller fötter Andra Skiell kune
the Jntte them till wetta förre bringa Vtom effter the så
Omeniskligen haffwa honom hanterret och haffwet Vt
i en Sadan käll Vinttere och yrreweder och behollet hans
kleder Jnne hoß Sigh och icke Skynnade honom i Något huß
effter the worro Så många the honom Vell Styrra kunde
Såsom och Twenne Stufwer i Gården och Byn der
hoß icke Bodh* till någon granne som kunde komma dem till
Atskilnat och war före Personner i gården derförre hafwa
the honom Mißtänckt at han honom dödat och Sedan bort
fört hafweer

*gömställe

*överskrivet, kladdigt

Ther Emot förneker Larß Mårthenßon Medh Stor För
pligtelße at han Jnte Slogh honom Vtan hwat han kunde
fåå i Stufwo dörran aff the kieppen som the borro på hon
om ther och han Mätte Veria sigh i dörran efter han frug
tadhe han Skulle komma Jn Jngen therförre Var han gladh
han fick dörran igen och han Mätte gå hwart honom
Synttes han hade byn och kient folck för sigh och Var
Opföder der i giellet och hadhe Jntte trot det Skulle
Så hända han Skulle blifwa bortte och bewiße Medh

Joen i Skåningz gården och flerre grannerna at han hade
Åtta åkommer på Sigh Som Lars hallorþon hadhe
giort honom Medh Sinna Sporrar Och Rifwet honom J
Ansicket och effter inga flerre Skiell ähr till Saaken
på nogon derra Sidan at förmodha therförre Skiötz
Samma Måll till herradz Nämdbh at Ransacka och at
Beslut och dom i Saaken giffwe och war theråß end
foldige Meningh och Resolution Som effterfollier

Först kan finnas Vtaff Larß Hallorþons ankomst
Effter han entligen Ville taga Jngridz Stodh eller pant(?) Jntte
Anßeandes at Rattarenn andre Reßan Ladhe honom till
Näste grannen kunde der aff hända at Trettan hadhe Sin
Oresaak och Begynnelse at han therförre Jntte konne
blifwa Mycket Walkommen

Till det Andra effter Larß Hallorþon loffwadhe honom
Rig daller tilbyttes och Redh Medh honom och Jntte fick
dallerenna Såsom och enär han hemkom Stegh Larß Hallorþon
till hans hest och han kom Vt och Ryckte hesten Jfrån
honom och togh Swerdet och Ryckte honom framstupe
För Öcktas deß Mer Twistan Såsom then Ordh han Lat falla
i Örians Larß kristwedþons och Bengt Bryngelþons Naruaro
Sade han Villia taga den enna och Slitta på den Andra hade
han Jnttet Got i Sinnet therförre enär the Bleffwe Allenna
Lars Mårthenþon och hanß folck och Gårdh Qwinna Vorre the
honom Lätteligen Öfwermäßigige

Till thet Tredie ähr Omöieliget at Larß Hallorþon kunde få det
Slaget på Sit Swerdh fäste Vtom det Mätte Skie Vte på gården
effter fästet Var Slagit Jn i handen och blånaden Syntes i handen
effter fästet på den dödhe der Mätte Varra en Stafwer eller et
Annot Starkt tingh och Stuffwan och förstuffwar dörran
Ähre icke två Allnar höge der Synnes Lickt enär Swerdh
fästet ähr Jnslaget haffwer Larß Hallorþon fåt det Slaget
Ofwen Ögat

Till det fierde Var och it Sådant förskrekeliget yrreweder
och Vintter at en Meniska Som hade helßann och well kleder
på sigh Skulle Medh Möda begåå sigh Mycket Mer kundhe den bli
fwa bortte som Jntte hadhe på hender eller hwffwodh Och
Jntte Meren blåtta yllenskiörtten derförre hafwer Öllet hugan
Och kiöldan warit hans död

Och effter at Larß Hallorþon kom det Lefwandes och the Voro
Medh hwar andre i Vapn Skiffte Sasom och at then hafwa honom
Vt i yrrevederet Vtan Någon åt syn Sidan hwart han foor
thet* the Vell hade kunnat Lattet grannerna Sadant fornima
Effter icke Meren Gattan Ver emellan gårderna Män om Mårgonen
Begyntte the fråga fram åt bynn om Någonn hadhe blefwet
honom Varße och beholle hans kleder Jne hoß Sigh Myßa
Vanter kiörtell Jacka och tröia och Jnga Owelde* Wätre
finns Som Vet huru the Medh honom handladhe Vtan Alla
Vorre hans Vederparter therförre ähr therras Beretelse
Twifflachigh om the och Vedh Sanningen ähro dock ähre Jngen
Anderskiell ther om at förmodha therförre kundhe heradz
Nämpdt icke befria Larß Marthenþon at han Ju haf
wer warit Våldzbanne och Orsaak till Lars Hallorþons
död effter thet 18 Cap: i Dråpmallon Medh Willie

Hwat Anbelanger om then Mißtancke Åklagarna ähr Jnfallen
at Lars Mårthenþon Skulle hafwa Medh Sit hußfolck hafft den döde
Jne i hußen och fört honom dit Som han fans kan den Ringa Ret
ten Jnga Skiell finna at Vtletta. Vtan befalla det Vthj Gudz dens

* delvis överskrivet och kladdigt

* opartiska

Aldra högstas hender at Ransaaka.

Göta hovrätt den 13 juni 1638

7) En dom ifrån wartofta h.: öfwer Lars Mår=thennßonn som hafwer ihjelslagit Larß heller ßonn Dråpet hafwer sigh tilldragit som af tvenne Rannsakingar och dom seande ähr.

Resolutio Det schall better

ransaakas 1) på hwad ställe, och huru långt ifrån byen denn döde hafwer legat ifrån 5te Dagh Jull 637. och till 21 januarii 638 . om han af någhonn i medler tijdh är warse blefwinn af hwem, och huru hann rögder blef.

2) Hwillchenn hafwer twettat blodenn af den dräpne, afklädt honom Vllenskjorthann och enn schjortad oppå ighänn.

3) Hwars blod spaar som satt på dörran denn dödes eller dråparens, eller af Hwad tillfälle och af hwem han blef utguthinn.

4) Huru dhenn döde hafwer fååt höet i handenn och Vnder Armhälenn när hann fördes i huuset.

5) Hwarföre Larß Märthennßonn icke schichade e=fter någhenn af sijne granner der i byen, och gjorde sigh honom Qwitt eller lätt hjellpa den dräpna i huus efter dråparenn hoos sigh hade dhenn dödas kläder.

6) Om Emellann Larß och denn döde tillförenne hafwer warit trätta eller afund Sedan retta Laghläsarenn sigh efter dett 20 Cap. dråp medh wilja. L.L.

Vartofta häradsting den 3 juli 1638

[Två åtskilda stycken, först en inledning till två dråp sedan själva handlingen till detta dråpmål.](#)

Effter then Höglöflige konungzlige Hofrettens Nådige Resolution Datum Jönnekiöpingh denn 19 Junij 1638 för mäller Om tvenne Dråpz Saaker en Som Larß Morthenßon ähr tillwit för Lars Halorßon Fougte tiennare haffwe Omkommet i Sit Huß Sasom och Joen Mölnnare i dimbo Som hafwer Slaget Jacob Carlßon i Låmmewadh Och i Så Måtto Varit Orsaak till hans dödh at om Samma Dråpz Saaker Skulle effter punchternna ytterligarre Ransaakes

Ehn ähr en Dråpz Saak Som Lars Marthenßon i Lofwenne Vittes för Lars Hallorßon aff den Höglåflige konungzlige Hoff Retten Remmitterat till Vidare Ransaakningh på effter föliande Punchter.

Först Huru Långt den döde Hafwer Legat Jfrån Låfwenne by Och Hwilken Honom först fan och det Öpenbaradhe i den tiden Som i Ransaakningen förmälles.

Der Om ähr granneligen Ransaakat och Medh fambnen Mält at Han ifrån Lars Märthensons gårdh Lagh fyrra hundradhe fyra tio två fambnor Jntte Långt ifrån Vegen från Lofenne åt Snößbek Och ifrån det Dato Som han kom Sin kooß och till den 21 Januarj Hafwer den dödes Slät med Hans fadher och granne r all den tiden Han bortte Var och Som bemälte datto Vtwisar Söckt effter Honom Män igen fan Honom fören Lars Morthenson sielf enar Släkten Var Vträtat Sampt alla grannerna at Letta då Rå de hans grannar Honom at Han Skulle Söcka der effter och om

Sidder fann Han Honom Som Måns Gunnerson i Carlleby Erick i Tregården och Oluff i Vtbogården Vitnadhe i Saningh Varra.

Till det Andre förmälles bör Ransaakes hwilken Som Hafwer twetat blodet aff den döde klät yllenskiörtan aff Honom och Renskiortta på Honom draget dere på ähr Jngen be skiedt fonnen icke tror Man heller kan Vtlettas Her efter Vtan den som beskylt ähr Vill någon bekiennelße der om giörra det Han Har tillförnekad hafwer

Till det Tredie befaltes Ransaakes Hwarß Blodh Som war på dörran den dödes eller Larß Mårthensons Som Dråpet Vi tas aff huilken Han bleff Vtgåtten

Der på ähr den Ringa Rättens Vnderdanige Meningh at den ähr Ömöieliget at Wetta efter the båda Vorre blodiga Som lars bereter Som nu Högst Vitzordh kan gifwas effter den döde Jntet Swarrar der till tilfället till Parllemäntet ähr efter Hans beretelße i Ransaakningen om Saaken Vidlyfft eligen infort ähr

Till det fierde på läges Lagläsaren Medh Nämnden Ransaka Huru den döde Hade fåt Höö i Hande eller armhola Som Bleff finnet i Hande och Armholan enar Jöns i Lofwenne Medh gran nernna Licket Ransaakadhe men ehuru det ditkommet ähr beretta de Som först den döde Optogo at the Lade Honom på en Vede Slädhe och der Var Jntte Höö på Som Hörde Anders i Viekan till Sedan kiördes Licket fram till Lars gunnerßon på Hagen i Carlleby der togo the en Släde och Lade Halm Vn der Släden Om der kune warre något Höö Jblant kune icke Vtlettas effter Släden Som Lars gunnerßon berettar togz Jnne i Hööladen och ähr Jngen wiste der Medh huru det ähr kommet till

Till det fämpte befaller den Högt låflige konungzlige Hofrettan förfarra Hwar förre Lars Mårthenßon icke gaff bodh till Sinna granner och gjorde Lars Hallorson Sigh Qwit Vtan Så Obarmhiertteligen Honom Jfrån Sinna kleder Vt dreff

Der om Hafwer denna Ringe Rätten Sigh Högeligen förund rat effter det Var Åklagarens Högsta Skiell till Saak och it Sådant gruffweliget wede Så förre gifwer han nu Som förre Ransaakningh Vtwißeer at effter Han Öfwerföll honom i Sit Huß war han gladh Han fick dörran Jgen om sigh och acht adhe Jntte Hwet Han togh Vegen

Till det Sätte befalttes Ransaaka om Lars Marthenßon och Lars Hallorßon Sigh tilförende Hafwa Hafft tretta sigh emellan

Der till förnekadhe partternna på bada Sidor at the Jnte Synnerliget omgienge hafuen Hafft till Sammans Mycket Mindre Med något trette måll eller Owenskaph hade Någon begiynt Orsaak till Samma perllemäntte eller Om sidor Slutten Olycka.

Till det ytersta påläges Lagläsaren Medh Nämnden förrelagia aklagaren en 12 Manne edh effter that förmackt 20 Cap: i Drapmållen Medh willie binde Lars Mårthenson till Dråparra San banne eller Våldz banne Hwilket them täckes

Ther på Swaradhe Hallor giösteßon Medh den dödes ottlinger att the förmenna sigh Jntet det Skyldigh warra Vtan förmenne wella Saaken Sielfuen thaß den Hoglafflige konungzlige Hofretten Supplieardo* Vnder dånneligen Andraga och Sinna beswer der emot

*ändrat och kladdigt

Jnlagia

ytterliga ere kunde den ringa Rätten inga Skiell till denne Saak förfarra.

Bilaga 1, som insändes till Göta Hovrätt, från Lars Mårtensson:

Nådige wälb:ne wälb:ge Högwijse Lagfarne
gunstige Herrer Och män, som denne högl:
Kongl: Hofrät i Jönekiöpingh öfver Giö
therijket beklädha E: N:r H:r och Hog:r skäll
mijn ödmiuke dienst altijdh bewijßas
den stundh iagh leffer.

Nådige wälb:ne gunstige Herrer, E: N:r och H:r kan iagh fat=
tigh bedröfwet man ödmiukeligen och Sorgeligen ej obemalt låta
huru som iagh i förledhin winter ähr blifvin beskylter, at iagh skul=
le hafwa ihieslagit en karll Lars Hallårson be:dh som der om
håldne och afsagde Ransakningar och Dommar i denne kongl: rät
inlagde förmåla; Men efter iagh weth migh inför gudh och mit
samwet derföre aldeles oskyldigh finner migh och öfwer be:te ran=
sakningar och domar högeligen beswärat, Ty hafwer iagh ej vnder=
låta kunnat sanningen och mijn oskyldighet till styrkio, efter
som mijn höga nödtorft det fordrar deße mine efterskrifne
beswär inför denne hog: kongl: Rätt ödmiukeligen andraga
som fölger.

Det som införes at han skulle wara af migh ihieslagen, och sedan
förder dijt vth, som han döder igenfans, det kan medh skiäl el=
ler sanningh aldrih bewijsas, Ty när han icke wille låtha migh blif
wa i fridh i mijn egen stufwa, då togh iagh någre quinfolk
till hielp och hof honom vth om dören, och stängde sedhan igen, me=
nandes at han wäl kunde gå till sijn syster till härberges, som
der i byn bodde, men efter han war så druckken, at han intet
wiste hwart han gå wille, Ty ähr han gången afsijdhes ifrån
byn, Hwarest han vthaf Twifwell af den stora kiöldh som då
war, ähr ihiefbrußen och förkålnat. Dagen der efter kom fie=
dingzmannen till migh och frågadhe efter honom, och efter
ingen wiste hwar han war, finge de mißtanka till migh
som om aftonen medh honom trät hadhe, för hwilken mißtän=
ka skuldh fierdingzmannen togh migh i borgan. Tridie dagen
der efter, kommo hans fadher och Brödher, och togo migh vhr
den borgen iagh stodh vthi, bunde och fångzladhe migh, sedhan
began de letha efter be:te Lars Hallårßon, då fick hans
broder Her Oluf see ith footspor i snödhen efter honom vthan
för gården, och ropade åt de andre säijandes, här hafver
min broder gåt, iagh kenner slagen igen efter mina stöf=
lar som iagh honom länt hafwer, och oansedt samma fot=
spor somestädhes war igenyr, likwäl fulgde de det till
des de kommo dijt de funno honom dödan liggiandes,
mehr ähn itt hundrede fampnar gent ifrån byn men om
de skulle mält längden efter de krokas han gåt hadhe, då
hadhe det warit mehr än en ½ fierdingzwägh, som medh wit=
ne och tygh kan bewijsas.

2) Det som införes i domen at höö skulle wara funnit vthi hans
händer och armhol, det ähr medh ingen sanningh berättat,
det de som honom funno och vptogo, edheligen witna willia
enär så påfordras.

3) Will och enkian Jngredh Arfvedz /:som hon war lagder till :/
edeligen witna, at han kom lefvandes vthur min gårdh, och
icke itt ordh taladhe om at iagh honom slagit hadhe, vthan iagh
togh allenast quinfolken till hielp och hoof honom vth, och

be:te Enkia hölt ett liuß och sågh der vppå.

4) Ähr den dödes B:r Her Oluf hoos Lagläsaoren Anders Peerßon och lääs för hans barn, hwilkom Lagläsaren kan skeep gör till willies, och myckit emot migh införer, som iagh ähr aldeles oskyldigh vthi, men det som migh till befrij= else länder intet omrörer.

Och efter iagh wißerligen förmodhar at Gudh icke låther migh det vngälla som iagh inthet hafwer brutit till, ty bedher iagh ödmiukeligen, at denne högl: kungl: rät wille åfvan skrifne mine beswär öfverwäga, iämwäl och betenkia om det kan wara sannings likt, at iagh skall hafva honom ihieslagit och fört honom sedhan dijt vth som han igenfans, efter allenast hans egit fotspor dijt fans, det hans brodher igen kende, och intet der ifrån, Ty om någon hadhe fört honom dijt, då hadhe honom omögeligit warit at komma dä= dan medh mindre hans fotspor nu hadhe funnetz der ifrån igen, det doch intet skedt ähr.

Och efter iagh wäl kan tro, at denna mijn berättelße in= tet witzordh kan gifvas, medh mindre han medh witne och tygh kan bekräftas, Ty hemställer iagh vthi E: N:rs och H:rs nådige behagh, på hwadh säth här om vthaf en oweldh Lagläsare kunne blifva ransakat, då skall sådant af de witne som här vnder ähre förteknadhe, så wäl som af flere medh edh och sanningh bekräftas.

Att iagh ähr vthkommin vtr Högentorps kista, ähr sket emot min willia, Ty Johan i Kaflebron och en annan röfware Toge migh medh gewalt der vth medh sigh, hwilke iagh mo= ste fölgia vp till Waßbo, men när iagh kom emot deras willia ifrån dem, gick iagh åther till Högentorp igen på det ingen skulle säja at iagh för denna beskylningh rymt hadhe

Sidst ähr till E: N:r och H:r mijn ödmiuke begeran ath efter den dödes slächt dageligen hoota migh medh fängelße, oan= sedt iagh hafwer stält för migh borgan, E: N:r och H:r tektes låta migh mijn borgan till godho åtniuta, till des iagh /: hwilket iagh hoppas aldrigh ske skall :/ lagligen till denna be= skyldningh kan öfvertygas.

Detta alt iagh till E: N:rs och H:r Nådige resolution och för klaring ödmiukeligen hemsteller, och befallar E: N:r och H:r Här medh Gudh alzmächtigh ödmiukeligen och vnderdånigen. Aff Jönekiöpingh den 8 Octobris Anno 1638

E: N:rs och H:rs

Ödmiuke tienare den
stundh iagh lefwer.

Lars Mårtenßon

Deße ähre de witne som iagh migh besynnerligen vppå beropar

Jßack Anderßon,

Örian i Karleby

Jon Perßon i Låfven

Erich Tyreßon *ibidem*

Peer Mårtenßon *ibidem*

Peer Rafvelßon

Arfvedh Anderßon

Jöns i Lofvene

Oluf Anderßon i Karleby

Måns i Trägården

Larß Nilßon i Karleby

Swen i Nätteredh

Oluf Perßon i Karleby
Håken på Vddegården
Swen på Tompten

Bilaga 2, som insändes till Göta Hovrätt, från herr Olof Halvardsson:

Den blå texten i renskriften nedan avser latinska ord.

Nådige Wälb:ne Wälb:ne Höglärde Lagforne Herrer
och män Som denne Kongelige Hoofrät öffwer
Giötarijkett beklade, E. N. H:ter Skall min wnderdånige
och troplichtige dienst bewisas, den stund iag lefwer.
Och foger her medh wthi all underdånigheet E. N. Heeligheter
at åtenkia, skiarskåda och **recognosera priora ut et præsentia***, *känner igen det förflutna och det nuvarande
om thz ömeliga hämmeeliga och Steengräteliga(?) dråp i Loffvene
i Wartis häradt på min k. broder Lars Halworson, händt ähr
det then högwijelige hoof rätten, Sig icke någin gravation* eller *besvär, skuld, anspråk
Molestation*, af thens Saks repetitionen, wille låta procreas** ödmiu=
keligen här fodras; Så och begiäras dienstfliteligen, at theras H:ter *vålla besvär, betunga
Jcke någn Certification eller rättelse vthi domen aff thens dödas **prokurera?=uppträda som ombud,
owän / Erich i Trägården j Karllaby / eller af fjernings mansens ombesörja
vicinis* eller corhangvinica**, wthan heller af thens dödes / dook wthan nå *vitiös = bristfällig, klandervärd
gans favor / Ransakare, pröfware och Skiärskadare, twenne pre **inconvenienter = olämplig
stens / me exepro* / Domini Petri in Slöta, och Domini Jons in Ashacka *me exipera = mig undantagandes
Sacellanis*, Sal(?) och Häradtz höfdingenn, Cronons befallnigs mans *kaplan
Wällachtat Jsack Andersons twenne Lenzd mäns, Peder Andersons
Hans Nilsons, hwilka alla här om kring boandes äro, Sampt
af alla thens dråpnes grannars berättelse, Som alla honom
dagen tilförende hans begrofs ransackade, och hans många och
Ömkelig och Såår och åkommor, mz gråtande ögon ansåge
Huru omenniskeligen hufwud armar och händer af draparen
handteerade woro; Theslikes huru alla hans leda moter
Aff winteren i hoopa krupne woro, at en Steen / Si possibile* *om det var möjligt skulle det vara det
esset / ther öfwer klaga och gråta måtte, åt en 22 åhrs person
mindre, än 10 åhrs barn Syntes wara, Hierthårdelit är then
man dråper, Men then / inihi dubitarti remittat Deus* / Som
Sargader och dråpin icke locererer* och heerbergerer*, Hwilket alt
thenne Wartis häratz rätt, Som nu thenne Saak 5 resor, Så my=
ket menneskeligit kunne wara, ransakat hafweer, Storligen för
vndrat, at icke någin af the 5 folken Som i wighwatto woro,
/: dock ingen af them af wutig / Skulle honom och them Skildt åht,
Wthan Hwar hafver emoot honom i Matialisk wijs vp tänket
warit, Samblige mz prägilis och biörke kiäpt, Soope Skaft
Samblige hans Swärd honom ifrån tagits och ther mz rijnt=
at blodet vthan och inom trösklarnar för stufvens och Stufgons
på wäghiernar Syntes, thz Areedatoren mz mig, mykit folk
närwarandes åskåddåm. Och hafwer förbe:te Wälat Häradz
rät Sin sentens och doom af theße effter föliande Skiäll tagit;
At the 5 folken aldrig Sielfve hade weliat bekienna Sig hafva
hafft någit wapn i händer eller någit blod vtgiutit, ändock
thes Syntes Skenbarligen; **Enchom** en liten pioke
Enkonees Son Som å wigwallo* war, hwilken then b. *vigvatten?
personen war Som emoot min broder war, han vndrätta
de oß huru tillgångit war, ther till the Store folken intz
neka kunne: Nepatio facti, aliqt præsupponit *brorsson har några förutsättningar (?)
2) Det thens dråpnis Slächt, ther om, eller och dråparens grannar
/ perpauis exceptia* / inom 3 dager icke blefve significerade** *med undantag för några
Men tridie dagen efter Skadan Skeedt war och Slächtens **meddelade, tillkännagivna
thens dödes ther om bleffwet vnder rächtade, hwilket wart
Nyåhrs dag, toogs Wällarde H: Swen i Slöta effter

predican, honom i förhörd, at explorera* huru han Sig Femte dag Jull Stält hafver, bekiende han Sig hafve örligat mz honom munslag, Men händeligen Swar han Sig mz wapn eller warior eller någit blodh förorsackat hafwa, nechte, hwilket förb:te *Domini* pastoris hand Skrift Demonstrerer, Och annan Nyåhrs dag vppenba rade poikens oß, dook nödigt, Vthan nekade Sig thz weta först, men när honom bodis peninger, gjorde han thz, hwilket the andre 5. Samptyckte Så wara Skedt Som goßen bemälte.

*förklara

3) Om han mz liffwet hade Sluppit wist hade han tijt gådt, honom på cronons wägna förskacklat(?)* wart, eller till Sin fader - moder eller Syster både i Karlby boan des, eller och ropat Sin hiälp, tå han förnam Sig wa ra wilse

*förskaffat(?)

4) Der till mz at the vthan lifs nöd dråpo honom, mä= dan the 5 woro, och han allena, vthan wapn och warior.

5) Han wart eii eller uprorisk, witna alla honom kiände Sampt och *Rector Watstenensis* och *Scarensis*, och hans första Husbonde Wälach: *factoor* Peder Larson i Olfborg Af Sådant alt är han effter Rätten i wartis häradz Stögdienade Sig wid thz 18 cap i dråpne B. mz welia, och thz 12 cap Resolutions inhåld till dråp *vindilrat** och *Juticerat**, Eij är helleer dråparen *libererat*** ifrån 16 cap Sårämäll B. Men icke then inom föör hws och häm kommer ther igiönom i lifsnöd, Lager någitt om en Så= dant handla; Hwad Feloger man werd är, Som *Frangerer** cronone Fengelse, döme then höglofflige och Konungslige hoofrätten, ändock han thz neker Sig haf wa giort, *quis cretet negationi viri imputici, sui hemell fines verecantir transivit is postea fit imputentior**.

*ventilera = dryfta, undersöka

*fälla dom

**befriad

*frangera = handgången

*se kommentar 1 nedan

Jagh ödmiukeligen och tienst achteligen the Nådige Herrer, Gunstige befodrare Hwar wid Sit Nampn Ombeder, at the Wälb:ne och Nådige Herrer wille Sådant acht taga, *qvot nullo moto dubito aliter fieri*, At then mig fattig Person, wille af nåder it gunstigt Swar, med första Skee, kan här på gifwa och komma i hoog, *nullius, in hoc, dihsidentia sum, at deteriores omnes rettuntur licentia; ignoscento malis, semper bonis nocetur* Men at then höglofflige Konungslige Hoofrätten hade nådigast weliat, och besynnerligen Hans Wälb:het och Wälb:heet *vice præsitenten*, dråparens många och fåruföingia(?) ord icke welit, *attendera**, vthom för Gudz Skuld, then dråp= pnes ömkeliga och Steengräteliga(?) affgång *perspiciera**.

*uppmärksamma

*göra genomskinlig?

*Deus regat omnes hustitiam sectantes paternam te illis perc curam gerat, Angeli boni penes illos semper castra metent= et faciant ut tigni semper simus divina custodia et clientala cui Deo excelsor et benevolos promotores omnes & singulos animitus commentalos nunc et semper maximoperc habeo**

*se kommentar 2 nedan

Olaus Halvartj

Magrå celenitate seri*

be batur : E. error.*

*Magra (socken?) / seleni = renhet

*av övertygelse(?) : E. misstag

* Kommentar 1, se texten ovan:

1) *quis cretet negationi viri imputici, sui hemell fines verecantir transivit is postea fit imputentior* =

vem var / kret=ordtvist / förnekande / man / göras ansvarig, / hans / förtrolig / gränser / verkligen barmhärtig, reglerar / korsning, relation, verkan / den / senare / är / förtjänst

2) **quis cretet negationi** = fastän bredden med förnekande

virī impūctici sui → viri impūcti sui semel = hans tid för tillförsel

finēs vere cuntis = begränsar verkligen barmhärtig

transivit is postea fit = det passerades senare

impūctentior → impūctent = tillskriva

is postea fit impūctent = det blir då ansvarigt

** Kommentar 2, se texten ovan:

Deus regat omnes hostitiam sectantes paternam te illis curam gerat, Angeli boni penes illos semper castra metent et faciant ut tigni semper simus divina custotia et clientala cui Deo excelsor et benevolos promotores omnes & singulos animitus commentalos nunc et semper maximo perc habeo

→ Deus regat omnes hostitiam sectantes paternam te illis curam gerat, Angeli boni penes illos semper castra metent et faciant ut tigni semper simus divina custotia et clientala cui Deo excelsor et benevolos promotores omnes et singulos animitus commentalos nunc et semper maximo perc habeo

= Gud härskar, alla medel till den faderliga vården, änglarna ska skörda för dem som är goda, och de gudomliga kyrkoföreståndarna och skyddslingarna borde alltid vara välvilliga främjare av värdighet som Gud, hög och välkomnande, alla förespråkare, och allt och alla från hjärtat, övertänk nu och alltid, jag har bra egenskaper

Bilaga 3, som insändes till Göta Hovrätt, från herr Olof Halvardsson:

Den blå texten i renskriften nedan avser latinska ord.

Nådige Wälb:ne Wälb:ge Gunstige Och Lagfarne Herrer

Och män, Eders Heeligheter Skall min benägen

Och wälwelige tienst altijd redebogen* vara.

*benägen, beredvillig

De novo excellentissimi et præstantissimi Domini multir de causis cogor vestram celsitudinem molestera, hwilket iagh inthz gerede

Giorde, Om then Dråparen och mördaren Lars Mårtenson i Lof=

Vene, at iag aff E. Hed:ter thenns **Cersionem*** måtte ther

*cession = frånträdande

Om **sentens** och dom bekomma, För mina fattige föräldrars

Skull, Som äffwen honom mykit klaga, at han nu Så

för wår ögon går, Sedan han nu 5 gånger af häradtz

Rätt till dråp wunnen är, at ingen honom therföre försva

Ra kan, Om han Så aldelis hela åhret Slächten oåtspord

Gå Skall, ther en **vice ob debitum sapi castotia servatur**, thz

Wij **patienterade*** Så långt, at wij icke wiste woro om han

*erkänt ect

kunne Sigh mz Nempden **liberera**, Och för vente it godt ord af

Honom hwilket han aldrig gaff oß än, vthan många onde

Hwarföre wij inthz ära Sinnande för honom budia, v=

Than bidie at then Gode Gudh wille låta honom Som

Kan förtient hafver, löön fåå, **et non incruentam mortem**

Cum cædia sum non prniteat, Eij heller oß, Som bade mist

Wår hafve ömkelign ther till många resor och päninghar

bekostat, haffve, någit ön[s]kar eller beder thz ringaste, vthan

heller **deluterer** inthz Sant huru tilgick mz mördet, will

Sägia, efter icke it Spena barn ther om på wår Sida

Weet at **patefacera**, vthan hwad honom tyckes

at **revelera**. **Deus cujus creatura et facture sumus cording**

scrutator, **Nobilissimos hasll Dominos patient custodiat**

Veritatem et sestitiam, in hal causa ut invenient et Sumi

citæ pænom factis digeam adsignent ne Achabi erga Ben

hatatum lenitate, rettentio patriam charissimam nostrum

participem ejus peccati, utantur n. Reg: 20. Alt thetta Som

En ödmiuk och vnderdoning tienare them Gogdom(?) och

Nådigom herrom at ransaka och döma, iag ödmiu

keligen inställer Gudz nåd och frid wari med
Them någlichen herren altijd af Jöneköping 11 8b 1638*
E. Herligheter underdonige
tienare
Olaus Halvardj

* 11 oktober 1638

Bilaga 4, som insändes till Göta Hovrätt, från herr Sueno Olai, pastor i Slöta:

Den blå texten i renskriften nedan avser latinska ord.

Salutem Lectori plurimoem*

*helgonens föreläsare, pluri moi = över mig

Effter ath aff mig fodrades witnes börd till
then hög loflige och Konugslige, hooffretten
i Jöneköping om Lars Martensons i Lofwene
oefersion*, huru han hafwer stält Sig, Så
bekienner iag mig under teknat, at iag hade
honom fölie Nyårhs dag, effter rediwen och
Sporde huru mz Slägs målit tilgick om
at utgiute blod Sig emällan mz Stuafter
eller nogit annat wapn, ther till hann aldelis
nekade Sampt och then andra mz honom
i Slägs målit och ingen besked ther om
i 2 dager gjorde, eij heller Sedan, Men en
liten poike hwilken på vgnen* alt hafven
ther om berättat, och när hans moder för=
nam honom hafver thet revelerat*, begynte
han om* Effter 2 dager Lars Martenson war
antastat, thz Samma bekiänna, hwilkens
ord och nu i ransackningen författat är
Till wisso mz* och thz i Saning är, under
Satter iag mit Sigeet. Jtetum Slöta dän 20.
7bris* åhr 1638

*aversion = motvilja

*struket

*avlägsna, avleda

*struket

*struket

*september (den 20 sept 1638)

Sueno Olaj

p: Slötensis

Göta hovrätt den 13 oktober 1638

Den blå texten i renskriften nedan avser latinska ord.

22) Een ransakningh ifrån Wartoffta
ht: öffwer Lars Mårthenßon, som
aff ransakningen seendhe åhr, dråparen
Exciperar* Emoot ransakningen, som
hans Supplication* vthwijsar.

*invänder sig emot

*bilagan till föregående häradsprotokoll

Resolutio Landzhöffdingen

skall till den 2 Novemb: näst komman=
de för ordna een owäldh Vthäradh nemdh
som tillijka med denne K. rättz Vth=
skickadhe Andhers Larßon, denne dråp
saak på nyo skalla vptaga och ransaka
Målägandhen eller Lars Mårthenßons
åklagere skola wera skyuldige denne
K. Rättz förre resolution fulbordha, och siälf
tolffte bindha Lars Mårthenßon till
haalsbana* effter det 18 . och 20 Cap.
i Dråp: B. med wilia. J medler tijdh och
till Deß saaken winner Eendskap
skall Lars niuta borgen och icke sättias
fängzligh.

*hållsbane=den som höll den som dräptes

Vartofta häradsting den 5 november 1638 - Extra ordinarie ting

Här borde hovrättens önskemål ha behandlats, men det nämns inte i protokollet. Däremot finns en kopia i Göta Hovrätt, ty det skedde med en uthärads nämnd där häradsnämnden ersattes av en oberoende nämnd från ett annat härad som i detta fall berörde från Gudhems härad:

Vartofta häradsting den 6 november 1638 - Extra ordinarie ting

Anno 1638 den 6 Novembris

Efter den högl: Kongl: Hoffrätz befallningh höltz extra ortinarie tingh i Wartoffta Herat i Loffwene, öfverwerandes Länßmannen öfr Wartofta Herat Erligh och förständig Peer Jonßon, sampt eftersk:ne Gudhems heratznämndh, Nämbliggen.

(Här nämns de 12 nämndemännen från Gudhems härad)

Samma dagh framkom för rätten Her Oluff Halvardi anlagadhe och beskylte en soldat Larß Mårtenßon i Lofwene be:dh, at han skulle hafva i förledhen winter fempte dag Jwl ihuelslagit och förmördat hans brodher Lars Hallårßon wedh namn, men efter Larß Mårthenßon nu som tillförendhe till samma beskyldningh högeligen nekadhe, referandes sikh på åtskillige witer och skotzmål*, medh hwilke han sijn oskyldighet förmente sikh kunna bewijsa, och saken derföre aff den kungl: Rätten till nogare Ransakningh war Remitterat, Ty Vplästes i förstone den kongl: Rättens sidst vtgångne resolution, lydandes at Larß Mårtenßons åklagare skole wara skyldige den kongl Rätz förre resolution fulborda, och sielf tolfte binda Lars Mårtenßon till halßbana, efter det 18 och 20 Cap: Dråp: B: M: Willia, och tilspordes Her Oluff, om han wille eller kundhe samma resolution fulgiöra, Der till han efter widlyftigh och ogrundat disputati och vndflycht omsijdher swaradhe, at han håller icke eth ordh mehr der om tala, och sadhe at han samma resolution intet kunde fulborda, vthan hemstelles den högl: kongl. Rätten der om at Juticera.

Sedhan Vplästes Her Olufs Supplication*, och punctewijs examinerades huru widt han kunde vthi sanningh befinnas Och först tilspordes Her Oluf, medh hwadh skiäl han kunde excipera* emot Erich i Trägården sampt fierdingzmanßens grannars och skyldmäns witneßbyrdh, Dertill han swaradhe at han menar sikh det wäl kunna giöra, efter de ähre alla grannar, hwilka gierna hålla medh hwar andre, Då protesterade De alle tillsammans emot her Oluff, frågandes hwadh han hadhe Dem at beskylla, eller hwarföre han deras namn vthi den högl: kongl: rätten hafr giort mißtänkt, lika som de icke skulle wara för sanningzmän betrodde, Der till Her Oluf swaradhe at han intet hafwer emot dem at säija ähn det som erligit och gott ähr, och nu håller dem för trowärdige nogh, allenast Erich i Trägården några weker för ähn Lars Hallårßon bleff Dödth perlementadhe medh honom hooß Anders på Stommen, dertill Erich swaradhe at dagen för ähn Lars blef dödth blefve De medh handsträckningh wänligen och wäl förlikte, så at han tager gudh till witneß at han ingen owänskap hafr till honom, det och den dödthes fadher för rätten offentligen bekende sant wara, Och her Oluf badh dem ödmukeligen om förlåtelße, bekenandes at han sikh å det fallet af hastighet hadhe förskrifvit, intet menandhes at

*vädjande överlämna ärendet för ett avgörande

*besvär, se tillägg och bilagor

*invända, säga emot

her af så stoor widlyftighet sigh hadhe skolet för orsaket. Då begeradhe samptlige grannarna tillijka medh Erich i Trägården at dem ith skriftligt bewijs af denne Tingz=rätten motte blifva medh deelat, på det dem icke motte något i framtijdhen förekastas, hwilket dem efter her Olufz samtycke, och egne ordz vttydningh blef bewilliat.

Sedan tillsporades Her Oluf Huru han kan medh witne bewijfa Det han i sin Supplication om de många åkomer som den dödhe hadhe, införer, Då fram kalladhe han trenne boofaste män, Peer Arffvedson, Bryngell Bengtzson i Fallequarnar och Swen Larson i Näteredh, och tillsporades Lars Mårtenson om han håller dem för trowär=dige, till at witna i saken, der till han swaradhe, at de ähre trowerdige nogh, och låter sigh gerne medh deras witneßbyrdh benöga, Då blefve de åtskilde efter af=lagdh edh förhörde och witnadhe som fölger: Nembligen Först inkallades Peer Arffvedson, och bekende at dagen för ähn lijket begrofs blef han dijt kalladhes at see hwadh åkommer det hadhe på sigh, då syntes först en blånat mit i ansichtet fyrekantigh, wedh paß tu finger bredh 2.) En blånat på högre armen litet åfwan för armbo=gen, 3) En blånat nästan öfr hela den högra handen, och Oansedt her Oluf blef åfta tilförendhe af rätten twin=gat till at tiga, på det witnen motte wara frije vthi sijn bekennelse, likwel anset Peer Arffvedson bekendhe at den dödhe inge flere åkommer hadhe, lik=wäl vnderättadhe her Oluf honom at han och hadhe en åkomma twert öfr näsan, dertill Per Arffvedh=son samtychte så sant wara, flere åkommer hadhe han wäl, män han wiste icke hwar de woro på kroppen.

Sedan inkalladhes Bryngell Bengtzson, och witnadhe at han der och samma dagh war, och sågh eftersk:ne åkommer. 1.) En blånat öfr det wänstra ögat, intet större ähn han hadhe warit stöt medh en finger, och inga flere åkommer hadhe han i ansichtet åfvan eller nedher för ögonen. 2) En blånat på den högre armen åfvan för armbogen, så stor som hadhe warit stöt medh en finger, och inga flere åkommer hadhe han på hela kroppen, antingen på händer eller fötter, han will och wedh sin salighetz edh hålla at han icke kunde förstå at samma åkommer skulle wara medh något wapn giorde; När nu Her Oluff hördhe at detta witneßbyrdh stråfvadhe emot dens förres, sadhe han at han ähr drukken, och weet intet hwadh han säger, dertill honom swaradhes, at efter han hafwer honom sielf producderat, kan han intet hans witneßbyrdh ogil=la, eller emot honom excipera*.

*invänder, säger emot

Sidst inkalladhes Swen Larson, och sadhe at han och der war, och sågh eftersk:ne åkommor. N: 1) En blånat öfr Det wänstra ögat så stoor som han hadhe warit stöt med en finger, och inge flere åkommer hadhe han åffvan eller nedhan ögonen i ansichtet. 2) En blånat vppå den högra handen så stoor som han hadhe warit trycht medh en finger nästen rundh, Han hadhe och en åkomma på endere armen, lika stoor medh de andre, men han mins icke på hwilken dera armen det war, flere åkommer kunde han intet minna honom hafva någonstedhes på heela kroppen.

Sedan deſe witneſbyrder woro aflagde beſkylte her Oluf Larſ Mårtenſon at han hadhe ſkullet lof= wat Lagläſaren Anders Perſon en Oxe och Jisach Andersſons ſkrifvare en Ta* hafre, på det de hans ſaak wille fawera*, Men efter Lars Mårtenſon dertill höge= ligen och medh ſtor bepflichtelſe nekar, och inge witne woro tilſtädhes ſom Her Oluff ſigh vppå beropar, Ty remitterades det till tijdh och ſtälle ſom wederbör at vthföras.

*tunna
*gynna

Till det tridie tilſpordes her Oluff huru han wil= le bewijsa at alle de 5 folken woro vthi martialiſk* wijs emot Lars Hallårſon vptendhe, och hwem de präglar, Sopeskaft* och kiäppar i handher hadhe, och ſlogo honom medh? Dertill han ſwaradhe at han ingen beſkedh der om weet, vthan ſom Larſ Mårtenſon ſielf bekendt hafr, hwar medh han ſigh och nu låter benöga, ſäijandhes at propria confessio ähr optima pro= bandi ratio*, hwartill Lars Swaradhe, at han al= drigh hafver bekent; ſigh hafva haft någon prä= gelkiäp, Sopeskaft eller biörkekiäp vthi Sina händer emot honom, vthan när de hadhe trät om häſten, och han hadhe tagit ſwerdet ifrån Lars Hal= lårſon, och kaſtat det på taket, gick han inne i ſijn ſtufva, och Lars Hallårſon kom in efter, och be= falte enkian Jngredh Arfwedz at draga af honom hans tröga, det hon och gjorde, och ſedhan ſadhe Lars Hal= lårſon till Lars Mårtenſon, nu ſkalt du få eth femtusendh dieflar, din belghundher*, och genast ſprång till och fattadhe Lars Mårtenſon i Håret, och fick honom vnder ſigh på golfvat, hådrogh och ref honom många åkommor i ansichtet, då tå Jngredh Arfwedz twert om Lars Hallårſon, och drogh honom afsidhes ſå at Lars Mårtenſon kom vpp, och då hof han Lars Hallårſon medh quinfolkens hielp vth i för= ſtufvan, och ſtängde ſtufvodören igen, men efter intit handfångh* war innan till på dören, kunde de intet hålla henne igen, vthan efter Lars Hallårſon wille in igen, ſökte de efter at häfva honom vth vthur förſtufvun medh, Men när Lars Hallårſon det merk= te, hölt han dören igen och intet wille låta dem vth till Sigh, då togh Larſ Mårtenſons hustru en prägelkiäp, och bröt dören vp medh, hwilken Lars Hallårſon togh i från henne, Sedhan togo åter quinfolken ett Sopeskaft och en biörkekiäp wedh paß ett qwarter och en aln langh, och bröthe dören vpp igen, och då kommo de vth till honom och hofvo honom vth, och ingen annan hadhe ſedhan ſam= me präglar vthi ſina händer, vthan wedh de kom= mo vth, fölle de bådhe omkull, och Lars Mårtenſon ſlet ſigh ifrån honom, och kom in i ſijn ſtufva igen och ſtängde dören till. Sedhan begeradhe her Oluf at den poiken ſom till förendhe hadhe witnat, mot= te och nu något vthå ſaken berätta, der till Lars Mårthenſon* och Enkian ſwaradhe at poiken intet hafr hört af ſijn modher Jngredh Arfwedz hörde* berät= tas när hon kom hem, Ty poiken war intet deer vthe, vthan lågh inne på enkiones vngn och ſoff, Men det poiken hafr här om berättat, der till

*krigisk, ſtridbar

*överskrivet

*propria confessio = egen bekännelse

*optima probandi ratio = det bästa beviset

*bälghund = tölp, drummel, lymmel

*handtag, ſkaft, även mottaga något

*början är ändrad från Hallårſon

*överstruket

ehr han lockadher medh peninger, det her Oluf nu för Rätten, så wäl som vthi sin supplication be= kommer, Poiken ähr 9 ähr gammal som hans modher Jngrdh Arfvedz bekenner.

Sedan fram kalladhes Lars Mårtenßons Syster Anna Mårtenßdotter, och efter inga witne sedhan vthe wo= ro som ovelde räknas kunna, tilstodde her Oluf at hon motte witna huru widhere tilgick, afladha fördenskull sin edh, och witnadhe, at sedhan Lars Mårtenßons dör igenstängdes, gick hon in i Enkio= nes stufva och lät förstufvodören stå öpen efter sigh, och sedhan gick Lars Hallårßon vthe på gården och om kringh wäggiarna, och mante vth Lars Mår= tenßon, säijandhes Här vthe din Orreholms tiufver, din folakamper, Här vth, intet mehr ehn du och iagh, för ehn iagh går ifrån dijn döör, skall iagh ta= ga lifvet af digh. Sedhan framkalladhes enkian Jngredh Arfvedz, och tillspordes åter her Oluf och han och war till friz at hon något witnadhe, swa= radhe, Ja män gärna. Då afladhe hon sin edh, och tillspordes henne Om hon på något sät kundhe för= nimma om Lars Mårtenßon gik vth till Lars Hallårßon, antingen då han vtmantes eller sedhan om natten, dertill hon swaradhe, at hon det på in= tet sät kunne förnimma.

Sedhan Vplästes Larß Mårtenßons Supplication och tillspordes Her Oluf om han något deremot ha= dhe at excipera, Swaradhe Ja. Ty blef äther supplicatio= nen punctewijs repeterat, och der emot exciperat som fölger. 1) Tijdhen belangandhe, så togz han af fierdingz= mannen i borgen andre dagen sedhan perlementet skedde, och Tridie dagen blef han fången, endoch her Oluf intet will räkna det för något fångelse Då öfwerlygde fierdingzmannen honom, at han lät sättia hans händer och fötter igenom ith Jul, der vthi han sat bunden en half dagh och två näther, och fierde dagen begynte dee at letha, då fram= kalladhes de witnen som Lars Mårtenßon sigh vppå beropte, och woro medh ner de letadhe, Nämbligen Örian Håkenßon, Erich Tyreßon och Jon Peerßon hwilke åtskilde effter aflagd edh witnadhe och kommo alla öfverens vthi en bekennelse, Nembligen, at när de begynte letha, folgde de en grop som ligger ifrån Lars Mårtenßons gårdh vpp till, en gerdz= gårdh långt ifrån byen, då finge de see en råß* elle wärmßla**, der hadhe en gåt mit vthi och sedhan han war vpp kommin, hadhe han spurnet ijsen och dyklamparna vndan stöflarnar, som war frusen wedh dem, der syntes och strek baak efter slagen i snöder /: som de mena :/ efter sporar= na som han hadhe på sigh, då bekenner her Oluff at det ähr sant som de witna, at han vthi häpenhet sadhe at det woro hans broders slagh*, och bodh dem at de der wille leta troligen, då folgde de sam= ma slagh, vth till ith litet trä, det han några reßon hadhe om kringh gåt, och sedhan der ifrån vth på faalan, der woro slagen igen yrdh, så at de der intet kunde sigh på dem vthredha, då

*strimma med öppet vatten i istäcke
**varm källåder som aldrig fryser

*fotspår

kom en piga den dödhes half fadher syster, Märit Giöstafs dotter, be:dh och ropadhe åt dem som leta, de säijandes, ij lete fåwist* der vthe, kommer hem i hußen och lether, der finne*n* ij igen honom, då öfr gåfvo de at letha, och gingo hem i hußen, och sökte vthi Ladhun, stuffvan och annorstädhes, i kister och tunnor, och funne ingen, J medler tijdh letheadhes hwar dagh i heela Tre wekors tijdh, Men den dagen som han fans, woro några af grannarna medh Lars Mårtenßon, och efter sniodhen war diup trötta= des de wedh at gå länger medh honom, då redh Lars vp på en högdh, och sågh allestädhesh kringh om sigh, då fick han see the på en slät moßa hwar eth gråt tingest syntes, såßom det hadhe warit en steen, Men efter han wäl wiste, at der ingen steen war på den orten, kunde han något när tenkia at det skulle wara Lars Hal= lårßon, och redh intet dijt vth, vthan hem till sina grannar, och sadhe sådhant för dem, hwilke folgde honom dijt vth, och funne honom der liggiandhes men för ähn han hadhe lagt sigh, hadhe han /: salva venia* :/ went sit watn ifrån sigh, hwilket syntes i sniöen, och granneligen pröfvades sant wara och sedhan syntes hans slagh, Trij stegh derifrån der hadhe han af klädt sijn vllenskiorta, och lagt sigh der nedher i bara skiortan, och vllenskiortan war grå, och lågh iempte sidhan på honom, men när de skulle taga vpp honom, war han så hårt frußen wedh iorden, at en stark karll Jönß Oluffßon be:dh hwilken nu ähr i Tysklandh, Togh twert om honom, och rychte tre gånger på honom för ähn han fick honom löß, hwilket Lars Mårtenßons grannar Jöns Anderßon i Lofvene, Oluf Anderßon, Peer Rafvalßon, Arffvedh An= derßon, Erich Tyreßon, Jon Peerßon, Anders i Wijken, och Lars Skräddare som medh woro Edeligen witnadhe och alla vthi en berättelße öfverens kommo, Sedan fördes och flöttes lijket, på den ena slädhen efter den andre, och stielptes vnder stundom om kull, om han der af kunde få något sår eller så stötas at der af kunde någon blånat förorsakas weta de intet.

Sedan urgererade* Her Oluf på at Swerdfästet war inslagit, det han mente skulle wara giort medh en stafwer, Lars Mårtenßon swaradhe, at han al(...)* hade någon stafver och slogh honom medh, vthan men= te at det skulle wara inbögt när Lars Hallårß redh sigh om kull emot steen rößen.

Belangandhe blodhet som syntes på dören, så wittna= de fierdingzmannen och Erich i Trägården, efter aflagdh edh, at de sågo blodhet, och woro der inge större dropar, ähn som de hadhe warit snytte vthaf en som hadhe haft näßeblodh, och en drope syntes på Tröskolen så stoor som en halff nagell, och witnadhe alla grannarna såßom med en mundh at Lars Mårtenßon aldrigh hadhe på tinget bekent at de woro bådhe blodhige, som vthi Ransakningen införes. Mehre hadhe her Oluf

*fåviskt = oförståndigt

*ha överseende

*hävda, betona, kräva

*trasigt papper

intet emot Lars Mårtenßons Supplication at införa eller excipera.

Sedan vplästes åter på nyt den kungl: rättens resolution, och Lars Mårtenßon stältes vthi sijn förra borgan, som wälb:ne Landzhöfdingen skriftligh ähr öfvergifvin.

Att detta såledehes Ransakat och afhandlat ähr bekräftar iagh vnderteknat medh egen handh och signete, Gudhems Heratz insigill war intet till städhes, vthan Lagläßaren hadhe det medh sigh fört vthur heradhet Upp till Waßbo H:t Actum ut Supra.

Andreas Lauri
Krocksander

Göta hovrätt den 10 november 1638

33) Een Ransakningh ifrån Wartoffta ht: öffwer Lars Mårtenßon, hwilken beskylles haffwa waritt Lars hallorsons dödz wållandhe, Denne k. rätt haffwer den dräpnes målzägander på leedt bindha Lars Mårthenßon till sann banaman, effter det 18 och 20 Cap: i dråp: B. medh wilia, Men dene haffwa bekiändt sigh dett ej kunna giöra, Befinnes och af ransakningen att Poiken som i förre ransakningen wittnatt haffwer, ähr till wittne lockedher och legder, och att han ingen wättskap om saaken hafft haffwer effter han logh inne på Vngnen och soff, den dräpnes brodher h* Oloff, befen=

*herr

nes haffwa mykitt i sijn Supplication infördt, som icke af honom på ran= sakningen kunna på bewijsas som skreffwitt war, som aff ransak= ningen medh meer, widhloffeligen ähr att förnimma.
Resolutio Denn doom och Twenne Ransakninger som Andhers Pedherßon, öffwer Lars Mårthenßon hållett haffwer kan rätten icke approbera, Vthan effter sist håldne ransakningh som och för dee skiäll der vthi finnes döömer Rätten Lars Mårthenßon för wijdare åtaal i denne saak frij, Der Gudh framdeles, Detta annorledhes icke täckes Vppenbara.

Återgivet med modern svenska

Vartofta häradsting den 6 februari 1638

Fram inför rätten ställdes en soldat, Lars Mårtensson i Lovene, som blev anklagad av Halvard vid Falekvarna och hans son herr Olof Halvardsson, att han har ömkligen bragt hans son Lars Halvardsson om livet, vilken kom dit i gården med god hälsa femte dag jul (29 dec) och i lag med hans gårdskvinna Ingrid, Arvids hustru, till skjutshästarna där han omkom. Han återfanns

den 21 januari 1638 borta i markerna. Hans svärd, kläder, mössa och vantar var kvar i Lars Mårtenssons hus. Svärdet låg på taket och fästet var hopslaget, medan kjorteln, tröjan, mössan och vantarna låg kvar på bordet, men karlen var försvunnen och på dörren syntes blod och några små droppar utanpå väggen, vilket befallningsmannen Isak Andersson med den dödes släkt har synat och rannsakat i alla grannarnas närvaro. När Lars Halvardssons lik återfanns, låg han barhuvad och ullskjortan var avdragen och lagd utmed hans sida, så han hade inte mer på sig än skjortan, byxor och stövlar där han låg på snön, men han hade inte flyttat undan snön. Inte heller syntes han ha sparkat med händer eller fötter, utan låg som en höstack hade varit lagd på snön. När liket blev hemfört och hade stått inne i värmen några dagar, kallade de på lagläsaren, befallningsmannen och underfogden Hans Nilsson samt länsmannen Per Andersson samt alla grannarna som synade liket och hans åkommor över det högra ögat, där det var blåsvart och uppsvullet. Dock var inte pannbenet skadat, men ögat var igensvullet och på pannan var huden rispad och även snett över näsan, så håret satt fast i huden. På hans högra hand syntes en blånad efter handleden som blivit nedslagen i bråket, och en blånad på den högra armen. På den vänstra armen fanns tre blåmärken, men fler åkommor kunde man inte se på honom.

Nu tillfrågades åklagarna om de hade några vittnen, huruledes de kommit i slagsmål tillsammans. Därtill svarade de att inga andra vittnen hade kunna uppspana, utan endast vad Ingrid, Arvids änkehustru, som han var i lag med hade att berätta, eftersom ingen var där mer än Lars Mårtensson, hans hustru och hans syster Anna och en pojke Jon och ankans gosse Mårten. Först antastade de Lars Mårtensson som försvor saken för åklagaren och de som var med för att söka efter den som var bortkommen (Lars Halvardsson) att han inte hade något i handen utan endast sina bara händer när de slog sig emellan några munslag och hårdrog varandra. Omsider måste han annat bekänna, när Ingrids, Arvids änkehustru, och gossarnas berättelse blivit införd. Eftersom inga andra vittnen finns än nämnda Ingrid som kan ange hur saken tilldragit sig i begynnelsen, förrän Örjan i Karleby, Lars Kristvedsson i Agnestad och Bengt Bryngelsson i Falekvarna kom dit. Då var hennes berättelse såsom följer, varemot Lars Mårtensson inte förnekar något.

Först berättar hon att femte dag jul (29 dec) kom Lars Halvardsson ridande ifrån sin fader och skulle till befallningsmannen, sin husbonde, Isak Andersson och rättsaren Jon i Skåningsgården. När han kom dit besvarade hon sig att nyss ha skjutsat och då gick hon till rättsaren och gav sitt förfall tillkänna. När hon kom tillbaka mötte han henne och då hade rättsaren lagt honom till en bonde, Per Ragvaldsson, det hon sade åt honom, men Lars Halvardsson sade att han skulle dit som rättsaren först lagt honom och att hon skulle ge honom en häst, eller så pantade han hennes gryta. Därmed vände de om och följdes åt hem, där hon ledde fram sitt sto och lade sin sadel därpå. Sedan gick hustrun in för att ge gossen mat som skulle skjutsa. Då sade Lars Halvardsson: "Jag vill gå in och värma mig, eftersom det är ett så förskräckligt yrväder, att man näppeligen kan se från det ena huset till det andra", samt sade åt hustrun: "Mor hava ni giva mig en dricka varmt öl", varpå hon värmdes öl och gav honom att dricka. I detsamma kom Örjan i Karleby, och Bengt Bryngelsson i Falekvarna in och gårdbon Lars Mårtensson också in och hade varit ute och bråddat (satt broddar på hovarna?) ankans sto, som skulle i skjutsning. Hon gav dem en kanna öl (2,6 liter) och sedan begärde Lars Halvardsson att få köpa en kanna, men hustrun dolde sig på ugnen så han fattade henne i kjorteln och frågade om hon ville giva mer till bösta (del av slaktat svin), varpå hon svarade: "Nej, utan vill ni resa i dag, eftersom dagen lider och kreaturet står ute är det väl så lidet". Då frågade Lars Halvardsson om Lars Mårtensson kunde sälja honom öl, men han svarade: "Jag har inget öl att sälja". Med detsamma följdes alla de fyra ut och Lars Halvardsson steg genast på hästen och Lars Mårtensson gick in

efter en liten bytta öl, vilken de drack ur. Då kom hustrun som skulle skjutsa och knorrade: "Vill ni färdas så är tid (så är det dags)". Efter hon hade sänt iväg gossen, så steg Lars Halvardsson av hästen och Örjan ropade tillbaka gossen. Lars Halvardsson gick in i Lars Mårtenssons stuga med de andra och satte sig för att dricka. Då gick Lars Mårtensson in i Ingrids stuga och bad henne gå in i sin stuga, vilket hon också gjorde. När de satt och drack sade Lars Mårtensson: "Vet ni inte att jag fick byta till mig en riksdaler för kopparpengar." Därtill svarade Lars Halvardsson: "Jag har några riksdaler hos min syster på Stommen (i Lovene)." Då gick Lars Mårtensson och räknade upp koppardeningar och lade dem i en hosa (långa benstrumpor). De blev druckna och Lars Halvardsson fick ont och lade sig på sängen en liten stund och steg sedan upp och tvättade sig. Lars Mårtensson gav honom ett stycke kött. Därav åt han något. Då sade Ingrid: "Här är nu kvällen, här är för sent att färdas." Då sade Lars Mårtensson: "Led in stoet". Därtill nekade Lars Halvardsson och sade: "Vi vill rida ut till Stommen efter den riksdalern", varpå han gjorde sin häst färdig och de följdes åt och skjutsgossen var med. När de rände längs vägen föll de båda av i snön och gossen hjälpte dem på igen, och sedan rände Lars Halvardsson upp på åkern och rände sig överända. Lars Mårtensson steg av för att hjälpa honom upp. Då löpte båda hästarna sin kos mot gården och de gick efter. Lars Mårtensson gick in i sin stuga för att lägga ifrån sig pengarna medan Lars Halvardsson tog hans häst i grimskafet. Då gick Lars Mårtenssons piga Anna in och sade: "Lars tager vår häst". Då kom Lars Mårtensson ut och fattade också i grimman och sade: "Hästen hör mig till". Då svarade Lars Halvardsson: "Är det din så tag honom". Ingrid stod i sin förstugodörr och hörde Lars Mårtensson säga till den andra: "Drager du ditt svärd, Gud give det", men hon förnekar att inte såg honom dra sitt svärd, utan Lars Mårtensson fattade om svärdet (Lars Halvardssons svärd) och ryckte det med baljan ut ur gehänget och gick mot stugan och kastade det upp på taket. Lars Halvardsson höll gehänget i handen och gick efter mot stugan. När de rycktes och bråkade om svärdet, gick Lars Halvardsson framstupa så att hatten rycktes av honom, vilket hörde till (ägdes av) Lars Mårtensson som hade hans mössa. Då tog Ingrid hatten och bar den in i stugan. Då stod båda karlarna tillhoppa och Lars Halvardsson sade: "Det jag har lovat dig, ska du få". Då svarade den andra: "Jag har fått nu". I detsamma tog han hatten från hustrun och kastade i dörren och frågade efter sin mössa, då sade Lars Mårtensson: "Står du där på bordet och kastar min hatt så ska du också kasta mig". I detsamma knäppte Lars Halvardsson upp sin jacka och tröja samt bad Ingrid draga av ärmen, vilket hon gjorde. Då sade Lars Halvardsson: "Gud må skona dig, din tobakssupare. Du har inget annat gott", varpå Lars Mårtensson svarade: "Har jag inte det som är mig värst", och sedan gav de varandra Guds ord och fattade varandra om halsen och rycktes med varandra. Hustrun satt i sängen med sitt barn, men när de båda fattade varandra i håret kastade hon barnet ifrån sig och hjälpte sin man. Då gav de varandra några munslag och då kom systemen Anna. Alla tre hjälptes åt i dörren att få ut honom, men änkan säger sig ha velat styra det till det goda, men när de kom till dörren då hade Lars Mårtensson en prägelkäpp i handen och slog emot honom i dörren, men hustrun hade en burke-kruka och slog med, vilken Lars Halvardsson tog ifrån henne. Sedan fick hon ett sopskaft och slog med, men Lars Halvardsson hade den vänstra foten innanför tröskeln och höll med båda händerna i dörrstocken och ville inte gå ut, men likväl blev de honom övermäktig och fick ut honom genom förstugodörren. Sedan ropade han och skällde på Lars Mårtensson och manade honom att komma ut och gav honom många försmädliga ord. Därmed vandrade han omkring på vägen och hade inte mer än ylleskjortan på livet. Hans kläder, mössa och vantar låg inne, men om Lars följde honom ut på gården kan hon inte veta eftersom de bullrade mycket tillsammans. Mera säger hon sig inte veta. Vart han blev av eller hörde något från honom mer än att hon manade Lars att gå ut med skällsord.

Nu tillfrågades Lars Mårtensson om han mot denna berättelse kan säga något eftersom han tidigare har hårt förnekat att han inget hade i handen, utan när de slogs munslag och hårdrogs så kunde han emot Ingridis berättelse intet säga, utan föregav att han bjöd honom mat och dryck samt två gånger lade honom omkull i sängen och ville att han skulle sova, vilket Örjan i Karleby och Bengt Bryngelsson med honom vittnar om, men hur de skildes åt vet ingen av dem att berätta, eftersom de då var därifrån gångna, men det vittnar Örjan om att Lars Mårtensson sade i sin stuga att om han inte ville vara stilla, skulle han ta den ena och slita på den andra. När de kom till byn sade de till grannarna: "Det är ett under hur de två karlarna skildes åt i kväll. Illa har de begynt."

Jämväl kallade man fram Lars Mårtenssons piga Anna och pojken Jon samt änkans gosse Arvid (rättelse: hon var änka efter Arvid och hade sonen Mårten), vilka blev ordentligt förhörda men kunde ingen annan bekännelse få av dem än den som tidigare nämnts, men det säger Anna att en stund senare var han uthävd och hon hörde honom inte svära ute på gården, men såg ut genom dörren och då gick Lars Halvardsson uppe vid en laduvägg, vilket var det sista hon såg av honom och det var en god stund in på aftonen. Hon stängde igen dörren och gick in och lade sig med de andra.

Eftersom åklagarna är i den fulla meningen att Lars och hans sällskap skulle ha omkommit honom på mordiskt vis, och sedan fört honom dit där han återfanns eftersom de såg blod på väggarna, förstugans golv och på dörren, men på skjortan eller kroppen syntes inget blod, inte heller kunde de få hans krage igen som dock änkan bekänner sig ha sett sönderriven på golvet. Därför ha de skäliga misstankar därpå eftersom det finns tecken till blod, men eftersom saken nu är så nyss uppenbarad och många skäl som därtill hör kan genom Guds nåd och flitig rannsaking bli uppenbar, så uppsattes saken till vidare förhör på nästa ting.

Vartofta häradsting den 21 maj 1638

Fram kom för rätten Halvard i Falekvarna med sin son herr Olof Hallori (Halvardsson), vilka nu som på föregående ting gav klagan över en soldat, Lars Mårtensson, att han ömkligen har omkommit Halvards son Lars Halvardsson och vars klagan i näst förledne tingsakter vidlyftligen är infört, med de skäl som då till saken kunde återfinnas och blev nu ytterligare upprepeterat och parterna tillfrågade vilka till saken anklagade är om den nu något ytterligare eller med bättre skäl hade kunnat få. Därmed de sin förra mening stadfäste om Lars Mårtensson och hans part att de har lagt Lars Halvardsson å lönn eller fört i gömsle, för när liket fördes hem fanns hö i hans hand såsom också i hans armhåla. Därför menade de att han skulle ha varit gömd på en hemlig ort och sedan bortförd eftersom han inte var blodig på kroppen eller skjortan. Inte heller hade skyfflat bort snön under sig, eller syntes att någon hade brottats i döden med händer och fötter. Andra skäl kunde de inte tillvita (anklaga) dem för, utom att de så omänskligt ha hanterat honom och hävt ut i en sådan kall vinter och yrväder samt behållit hans kläder inne hos sig och inte skyndade att få in honom i något hus, eftersom de vore så många att de väl kunde styra honom, såsom de tvenne stugorna i gården och byn där de inte bjöd till någon granne som kunde komma dem till åtskillnad, varför personerna i gården därför är misstänkta att han dödat Lars Halvardsson och sedan fört bort honom.

Däremot nekade Lars Mårtensson med stor förpliktelse att han inte slog honom, förutom vad han kunde få i stugdörren av käppen som de bar på honom där och att han måtte värja sig i dörren eftersom de fruktade att han skulle komma in igen. Därför var Lars Mårtensson glad att han fick igen dörren och att Lars Halvardsson måtte gå vart han ville, för han hade byn och känt folk framför sig och var uppfödd där i gället (moderkyrkans område ihop med annexkyrkorna) och hade inte trott att detta skulle hända, att han blev borta och bevisade med Jon i Skåningsgården och flera grannar att han hade åtta åkommor på sig som Lars Halvardsson hade gjort med sina

sporrar och rivit honom i ansiktet. Eftersom inga fler skäl finns till saken på någondera sidan, därför sköts samma mål till häradsnämnden att rannsaka och besluta samt giva dom i saken. Deras enfaldiga mening och beslut var som efterföljer.

Först kan finnas av Lars Halvardssons ankomst, eftersom han egentligen ville ta Ingrids sto eller pant, att det inte var klart att rättsaren på andra resan lade honom till nästa granne, kunde därav hända att trätan hade sin orsak och begynnelse att han därför inte kunde bli mycket välkommen.

Till det andra, eftersom Lars Halvardsson lovade honom (Lars Mårtensson) en riksdaler i byte och red med honom och inte fick dalerna såsom också när han hemkom steg Lars Halvardsson till hans häst och han kom ut och ryckte hästen ifrån honom och tog svärdet och ryckte honom framstupa förökades tvisten desto mer, såsom de ord som han lät falla i Örjans, Lars Kristvedssons och Bengt Bryngelssons närvaro. Sade då att han ville ta den ena och slita på den andra. Då hade han inget gott i sinnet. Därför när de blev allena, Lars Mårtensson och hans folk samt gårdskvinnan, vore de honom lätteligen övermäktiga.

Till det tredje är det omöjligt att Lars Halvardsson kunde få det slaget på sitt svärdsfäste, utom ifall det skett ute på gården eftersom fästet var slaget in i handen och blånaden syntes i handen efter fästet på den döde. Där måtte ha varit en stav eller ett annat starkt ting och stugan och förstugans dörr är inte två alnar hög (1,2 meter). Det synes troligt, eftersom svärdsfästet är inslaget, så har Lars Halvardsson fått slaget ovanför ögat.

Till det fjärde var det ett sådant förskräckligt yrväder och vinter att en människa som hade hälsan och var välklädd skulle med möda klara sig. Mycket sämre blev det för den som inte hade på händer eller huvud, och inte mer än blotta ylleskjortan. Därför har ölet och kölden blivit hans död.

Efter att Lars Halvardsson var levandes och de var med varandra i vapenskifte, såsom att de hade honom ut i yrvädet utan någon tillsyn, sedan vart han för det de väl hade kunnat låta grannarna sådant förnimma, eftersom inte mer än gatan var emellan gårdarna. Men om morgonen begynte de fråga framåt byn om någon hade blivit honom varse, och behöll hans kläder inne hos sig, både mössa, vantar, kjortel, jacka och tröja och inga ovälde (opartiska) vittnen fanns som visste hur de med honom handlade, utan alla var hans vederparter (motståndare). Därför är deras berättelse tvivelaktig om de och vid sanningen är. Dock är inga andra skäl därom att förmoda. Därför kunde häradsnämnden inte befria Lars Mårtensson att han har varit våldsbane och orsak till Lars Halvardssons död, efter det 18:e kapitlet i Dråpmålabalken med vilja.

Vad angår om den misstanke som åklagaren har att Lars Mårtensson skulle ha med sitt husfolk haft den döde inne i huset och fört honom dit där han återfanns, kan den ringa rätten inga skäl finna att utleta, utan befalla det uti Guds den allra högstes händer att rannsaka.

Göta hovrätt den 13 juni 1638

En dom från Vartofta härad över Lars Mårtensson som har ihjälslagit Lars Halvardsson. Dråpet har sig tilldragit som av tvenne rannsakingar och dom skärskådad är.

Beslut: Det ska bättre rannsakas.

1) På vad ställe, och hur långt från byn den döde har legat från femte dag jul och till den 21 januari 1638. Om han av någon under tiden har varseblivits av någon och hur han blev röjd (påträffad).

2) Vem har tvättat blodet av den dräpne, avklätt honom ullskjortan och påtagit skjortan igen.

3) Om blodspåret som satt på dörren var den dödes eller dråparens, eller vid vilket tillfälle och av vem blev det utgjutet.

4) Hur den döde har fått höet i handen och under armhålan när han fördes in i huset.

5) Varför Lars Mårtensson inte skickade efter någon av sina grannar där i byn och gjorde sig kvitt honom eller lät hjälpa den dräpne in i ett hus eftersom dråparen hade den dödes kläder hos sig.

6) Om det mellan Lars Mårtensson och den döde har varit träta eller avund sedan tidigare.

Sedan kan lagläsaren rätta sig efter det 20:e kapitlet om dråp med vilja.

Vartofta häradsting den 3 juli 1638

Efter den höglovliga kungliga hovrättens nådiga beslut, daterad i Jönköping den 19 juni 1683, förmåler om tvenne dråpsaker. En som Lars Mårtensson är anklagad för att Lars Halvardsson, fogdetjänare, har omkommit i hans hus, såsom ock Jon mjölnare i Dimbo som har slagit Jacob Carlsson i Lam-mavad och i så måtto varit orsak till hans död men att dessa dråpsaker skulle rannsakas ytterligare efter angivna punkter.

Ett av dem är dråpsaken som Lars Mårtensson i Lovene anklagas för om Lars Halvardsson, som av den höglovliga kungliga hovrätten remitteras till fortsatt rannsaking på efterföljande punkter.

Först hur länge den döde har legat ifrån Lovene by och vem som först fann honom och det uppenbarade. Där om är noggrant rannsakat och med famnar mätt, att han från Lars Mårtenssons gård låg 442 famnar (å 1,78 meter = 787 meter), inte långt från vägen mellan Lovene mot Snösbäck, samt ifrån det datum som han gick sin kos och till den 21 januari, då har den döde varit borta från sin fader och grannar vilka har sökt efter honom, men blev inte igenfunnen förrän Lars Mårtensson själv när slakten och alla grannarna var samlade för att leta, då hans grannar rådde honom att söka där och omsider fann han den döde, vilket Måns Gunnesson i Karleby, Erik i Trägården och Olof i Utbogården vittnade om att det var sant.

Till det andra ska det rannsakas vem som tvättat blodet av den döde, samt klätt av honom yllskjortan och en ren skjorta tagit på honom. Där på finns inga besked. Inte heller tror man att det kan utletas härefter, utan den som är beskylld vill inte göra någon bekännelse utan har förnekat anklagelsen.

Till det tredje ska det rannsakas vems blod som är på dörren, den dödes eller Lars Mårtenssons som anklagas för dråpet. Där på är den ringa häradsrättens underdåniga mening att det är omöjligt att veta eftersom de båda var blodiga, vilket Lars Mårtensson berättar och som högsta vitsord han ges eftersom den döde inte svarar därtill och tillfället för slagsmålet är efter hans berättelse i rannsakingen om saken vidlyftligt införd.

Till det fjärde påläggs lagläsaren med nämnden att rannsaka hur den döde har fått hö i handen och armhålan, vilket blev funnet när Jöns i Lovene med grannarna rannsokade liket. Men hur det ditkommit är berättat av dem som först upptog den döde, att de lade honom en vedsläde och där var inget hö, vilken ägdes av Anders i Viken. Sedan kördes liket fram till Lars Gunnesson i Hagen i Karleby. Där tog de en släde och lade halm under, men om det fanns något hö inblandat, kunde inte utredas eftersom släden, såsom Lars Gunnesson berättar, togs inifrån höladan och därmed är det ingen som vet hur det kommit dit.

Till det femte befaller den högt lovliga kungliga hovrätten att förfara (här: utforska, erfara, men kan också betyda förskingra etc) varför Lars Mårtensson inte gav bud till sina grannar och gjorde sig kvitt Lars Halvardsson, utan så obarmhärtligen drev ut honom utan sina kläder. Där om har den ringa häradsrätten sig högeligen förundrat sig över, eftersom det var åklagarens högsta skäl till saken och ett sådant gruvligt väder. Så föregiver han nu såsom vid den föregående rannsakingen att eftersom Lars Halvardsson överföll honom i hans hus var han glad att han fick igen dörren om sig och aktade intet vart han tog vägen.

Till det sjätte befalldes att rannsaka om Lars Mårtensson och Lars Halvardsson tidigare har trätt sig emellan. Därtill förnekade parterna på båda sidorna, att de inte har haft umgänge tillsammans. Mycket mindre har något

trätomål eller ovänskap varit orsaken till bråket eller omsider den slutliga olyckan.

Till det yttersta påläggs lagläsaren och nämnden att förelägga åklagaren att med en 12-mannaed, efter det 12:e kapitlet om dråpmål med vilja, binda Lars Mårtensson till dråpare, sann banesman eller våldsbane, vilket de tackes (ville välja). Därpå svarade Halvard Gøstasson med den dödes ättlingar att de förmenar sig intet vara dem skyldiga, utan förmenade att de själva ville att den höglovliga kungliga hovrätten skulle meddela och sina besvär där emot inlägga.

Ytterligare kunde inte den ringa häradsrätten fler skäl till denna saken frambringa.

Bilaga 1, som insändes till Göta Hovrätt, från Lars Mårtensson.

Nådige välborne och välbördiga högvisa lagfarna gunstige herrar och män som denna höglovliga kungliga hovrätt i Jönköping över Götariket bekläda, Eder nådiga härligheter och högheter ska min ödmjuka tjänst alltid bevisas, den stund jag lever.

Nådige välbördiga gunstiga herrar, Eder nådiga härligheter och högheter, kan jag som är en fattig och bedrövad man ödmjukligen och sorgligen ej låta få bli obemänt hur jag i förledne vinter har blivit beskylld, att jag ska ha ihjälslagit en karl, Lars Halvardsson benämnd, som därom hållna och av-sagda rannsakingar och domar som är inlagda i den kungliga rätten, men eftersom jag vet mig inför Gud och mitt samvete för detta är alldeles oskyldig och över benämnda rannsakingar och domar högeligen besvärar mig, ty har jag ej underlåtit att kunna tillstyrka sanningen och min oskyldighet, eftersom min höga nödtorft fordrar dessa mina efterskrivna besvär inför den höglovliga kungliga hovrätten att ödmjukligen andraga (meddela) såsom följer.

Det som är infört, att han skulle vara av mig ihjälslagen, och sedan förddit ut där han återfanns och var död, det kan med skäl eller sanning aldrig bevisas, ty när han inte ville låta mig få vara i fred i min egen stuga, då tog jag några kvinnfolk till min hjälp och hävde ut honom genom dörren och stängde sedan igen, menandes att han väl kunde gå till sin syster till härbärges, som bodde där i byn, men eftersom han var så drucken att han inte visste vart han ville gå, då gick han avsides från byn, varest (där) han utan tvivel av den stora kölden som då var blev ihjälfrusen och förkolnad. Dagen därefter kom fjärdingsmannen till mig och frågade efter honom, och eftersom ingen visste var han var, fick de misstankar om mig som om aftonen hade en träta med honom, för vilken misstankes skull fjärdingsmannen tog mig i borgen. Tredje dagen därefter kom hans fader och bröder samt tog mig ur den borgen jag stod uti, band och fängslade mig. Sedan började de leta efter nämnde Lars Halvardsson. Då fick hans broder se ett fotspår i snön efter honom utanför gården och ropade åt de andra, sägandes: "Här har min broder gått. Jag känner igen slagen (märkena) efter mina stövlar som jag lånade honom", och oansett (trots att) samma fotspår sammastädes var igenyrda, likväl följde de dem till dess de kom dit där de fann honom ligga död, mer än ett hundra famnar (ovan anges 442 famnar som förefaller vara mer rimligt) genat (kortaste sträckan) från byn, men om man skulle mäta längden efter de krokor han gått, då hade det varit mer än en ½ fjärdingsväg ($\frac{1}{2} \times \frac{1}{4} \times 13000 = 1625$ meter), som med vittne och tyg (mätverktyg) kan bevisas.

2) Det som införts i domen att hö ska ha blivit funnet i hans händer och armhåla, det är inte berättat med någon sanning, vilket de som fann och upptog honom edligen vill vittna om ifall så fordras.

3) Vill också änkan Ingrid, Arvids hustru, såsom hon är pålagd, att edligen vittna att han kom levande ifrån min gård och inte sagt ett ord om att jag har slagit honom, utan att jag tog allenast kvinnfolk till hjälp och hävde ut honom, och denna änka höll ett ljus och såg detta.

4) Är den dödes broder herr Olof hos lagläsaren Anders Persson och läser för hans barn, vilket lagläsaren kanske gör till viljes, och mycket emot mig inför (i rannsakingen), som jag är alldeles oskyldig till, men inte berör det som länder (leder) till min befrielse.

Eftersom jag visserligen förmodar att Gud inte låter mig det umgälla brott som jag inte har gjort, då beder jag ödmjukligen att denna höglovliga kungliga hovrätt vill överväga ovanskrivna besvär, jämväl att betänka om det kan vara likt sanning, att jag ska ha ihjälslagit honom och sedan fört honom dit ut där han återfanns, eftersom allenast hans egna fotspår fanns dit bort, vilket hans broder kände igen, men inte därifrån. Ty om någon hade fört honom dit, då hade det varit omöjligt att komma dädan (därifrån) med mindre än att dennes fotspår nu hade funnits därifrån också, vilket dock inte har skett.

Eftersom jag väl kan tro att denna min berättelse inte kan ges något vitsord, med mindre än att den med vittnen och (verk-)tyg han bekräftas, därför hemställer jag uti Edra Nådige och Hederligheters nådiga behag, på vad sätt härom av en oväld (oskyldig) lagläsare kan bli rannsakat, då ska sådant bekräftas av de vittnen som härunder är förtecknade, såväl som av flera med ed och sanning.

Att jag är utkommen ur Höijentorps kista (fängelse), är skett mot min vilja, ty Johan i Kavlebron och en annan rövare tog mig med sig med Gewalt (våld), varefter jag tvingades följa med upp till Vadsbo. Men när mot deras vilja jag kom ifrån dem, gick jag åter till Höijentorp så att ingen kunde säga att jag hade rymt för den beskyllningen.

Till sist är min ödmjuka begäran till Edra Nådige och Hederligheter att eftersom den dödes släkt dagligen hotar mig med fängelse, oansett (trots att) att jag har ställt mig i borgen, må Edra Nådige och Hederligheter tänkas låta mig få åtnjuta min borgen till godo, till dess jag - vilket jag hoppas aldrig ska ske - lagligen till denna beskyllning kan övertygas.

Detta är allt som jag till Edra Nådige och Hederligheters resolution och förklaring vill hemställa, samt befaller Edra Nådige och Hederligheter härmed, Gud allsmäktig, ödmjukt och underdånigt i Jönköping den 8 oktober anno 1638.

Edra Nådige och Hederligheters, ödmjuka tjänare den stund jag lever
Lars Mårtensson

Dessa är de vittnen som jag mig synnerligen beropar mig uppå

- Isak Andersson
- Örjan i Karleby
- Jon Persson i Lovene
- Erik Töresson ibidem (på samma ställe)
- Per Mårtensson ibidem
- Per Ravelsson
- Arvid Andersson
- Jöns i Lovene
- Olof Andersson i Karleby
- Måns i Trägården
- Lars Nilsson i Karleby
- Sven i Nätered
- Olof Persson i Karleby
- Håkan på Uddegården
- Sven på Tomten

Bilaga 2, som insändes till Göta Hovrätt, från herr Olof Halvardsson:

Texten är delvis mycket svårtolkad.

Nådige välborne och välbördige höglärde lagfarne herrar och män som denna kungliga hovrätt över Götariket bekläder, Edra Nådiga Hederligheter ska min underdåniga och tropliktiga tjänst bevisa den stund jag lever.

Fogar härmed, uti all underdånighet Edra Nådige Hederligheter att åtänka, skärskåda och "rekognosera piora ut et presentia" (känner igen det förflutna och det nuvarande), om det ömkliga, hemliga och stengrätliga ("om en sten kunde gråta", se nedan) dråp i Lovene i Vartofta härad, på min kära broder Lars Halvardsson. Det är hänt att den höglovliga hovrätten inte har någon skuld eller betungats för den sakens återgivning, vill ödmjukligen låta ombesörja om härpå fordras. Så begärs också tjänste-flitigt, att deras hederligheter (ämbetsmännen i hovrätten) inte något intyg eller rättelse uti domen av den dödes ovän Erik i Trägården i Karleby, eller av fjärdingsmannens brister och olämplighet, utan hellre av den dödes - dock utan någons favör (fördel) - rannsakare, prövare och skärskådare, vilka är tvenne präster - mig undantagandes - herr Per i Slöta och herr Jöns i Åsaka som är kaplan, såsom också härads hövdingen och Kronans befallningsman välaktade Isak Anderssons tvenne länsmän Per Andersson och Hans Nilsson, vilka alla här omkring är boendes, samt av alla den dräpnes grannars berättelse, som alla honom rannsokade dagen innan han begravdes. Hans många och ömkliga sår och åkommor, med gråtande ögon ansåg vi hur omänskligt huvud, armar och händer av dräparen var hanterade. Desslikes hur alla hans ledamöter under vintern var hopkrupna, att en sten - om det var möjligt skulle det vara det - däröver måtte klaga och gråta åt en 22-årig person som syntes vara mindre än ett 10-årigt barn. Hårdhärtad är den som dräper, men den som "inihi dubitarti remittat Deus" (möjligen: försmädligt och utan tvekan lämnar Gud) och som sargade och dräpna inte ger husrum och härbärgerar, vilket denna Vartofta häradsrätt som nu denna sak 5 gånger, så mycket mänskligt kunde vara och rannsokat har, storligen förundrat, att inte något av de 5 folken som varit i vigvattnet - dock ingen av dem är anklagad - kunde honom och dem åtskilja, utan man har emot honom på mordiskt vis varit uttänkt, somliga med prägelskäpp, björkkäpp och sopkvast, somliga med hans svärd som togs ifrån honom och därmed (utgöt) blod utanför och inom trösklarna på förstugan samt syntes på stugans väggar, vilket arrendatorn med mig och mycket folk var närvarande och åskådade. Har också nämnde Vartofta häradsrätt tagit sin mening och dom av dessa efterföljande skäl, att de 5 folken aldrig själva hade velat bekänna sig ha haft något vapen i händerna eller något blod utgjutit. Ändock det syntes skenbart (lätt att avslöja), eftersom en liten pojke som var änkans son, som också varit i vigvattnet, vilken den berörda personen (Lars Mårtensson) var, som var emot min broder. Han underrättade oss hur det hade gått till, därtill de stora folken (som befunnit sig inne i stugan) inte kunde neka. "Nepotio facti, aliq̄t præsupponit" (Brorson har några förutsättningar?)

2) Att inte det dräpnes släkt eller den dräpnes grannar blev meddelade därom inom 3 dagar - med undantag för några - men på den tredje dagen efter skadan var skedd blev den dödes släkt därom underrättade, vilket var nyårsdagen. Då tog vällärde herr Sven i Slöta honom i förhör efter predikan, att förklara hur han femte dag jul hade det ställt. Då bekände han sig ha slagits och gett honom ett munslag, men nekade att han tillfälligt försvarade sig med vapen eller värjor eller något blod förorsakat, vilket nämnde herr pastorns handskrift utvisar. Annandag nyår uppenbarade (avslöjade) pojken för oss, dock nödigt (med tvång) för han nekade först att han visste något, men när han bjöds pengar, gjorde han det, vilket de andra fem (som var inne i stugan) samtyckte att så var skadan skedd såsom gossen sade.

3) Om han med livet hade sluppit undan, hade han helt visst gått dit som han blev skickad på Kronans vägnar, eller till sin fader, moder eller syster, båda boendes i Karleby, eller ropat på hjälp då han förstod att han var vilse.

4) Därtill att de utan livsnöd dräpte honom, medan de var 5 mot honom allena och utan vapen och värja.

5) Han var ej heller upprorisk, vilket alla som kände honom vittnade om, och Rektorn i Vadstena och Skara, och hans första husbonde välaktade Faktor (affärsombud, fabriksledare) Per Larsson i Olofsborg (i Sandhems

socken), av allt sådant är han efter Vartofta häradsrätts beslut, stödande sig på det 18:e kapitlet i Dråpmålabalken med vilja, och det 12:e kapitlet, innehåller undersökningen och fällande dom till dråp. Ej heller är dråparen befriad från det 16:e kapitlet i Såråmålsbalken, men inte ens den som kommer i livsnöd innanför hus och hem får handla på sådant sätt.

Vad felaga (samarbetsparter angående viss egendom eller rikedom) man är värd, som bryter sig ur Kronans fängelse, döme den höglovliga kungliga hovrätten. Ändock nekar han sig ha gjort det. "Qvis cretet negationi viri imputici, sui hemell fines verecantir transivit is postea fit imputentior" (möjligen: Fastän allt han tillfört är fyllt med förnekelse, begränsas barmhärtigheten. Den som detta passerar blir då ansvarig.)

Jag ödmjukligen och tjänst-akteligen de nådiga herrar, gunstligen ombedes befordra vara vid sitt namn, att de välborne och nådiga herrar ville taga sådant i akt. "Qvot nullo moto tubito aliter fieri" (Troligen: Detta kan uppnås utan tvivel) Att den vill ge mig, fattig person, av nåder ett gunstigt svar, kan här pågivas och komma ihåg.

"Nullius, in hoc, disident sum, at deteriores omnes retuntur licentia; ignoscento malis, semper bonis nocetur"

(Nej, vid denna olycka återlämnar jag som värst mitt tillstånd, med onskapens anslutning, skadas alltid de goda.)

Men att den höglovliga kungliga hovrätten hade nådigast valt, och synnerligen hans välbördige och välborne vice presidenten, att dråparens många och förföriska ord inte valde att uppmärksamma, utan för Guds skull den dråparens ömkligen och stengräteligt avgång gör gällande.

"Deus regat omnes hostitiam sectantes paternam te illis curam gerat, Angeli boni penes illos semper castra metent et faciant ut tigni semper simus divina custotia et clientala cui Deo excelsor et benevolos promotores omnes et singulos animitus commentalos nunc et semper maximo perc habeo"

(= Gud härskar, alla medel till den faderliga vården, änglarna ska skörda för dem som är goda, och de gudomliga kyrkoföreståndarna och skyddslingarna borde alltid vara välvilliga främjare av värdighet som Gud, hög och välkomnande, alla förespråkare, och allt och alla från hjärtat, övertänk nu och alltid, jag har bra egenskaper)

Olaus Halvarti

Magra, renhetens förmedlare, av övertygelse, utan misstag eller fel

Bilaga 3, som insändes till Göta Hovrätt, från herr Olof Halvardsson:

Nådige Välbördiga och välborna gunstiga och lagfarna herrar och män, Eders Hederligheter ska min benägna och välvilliga tjänst alltid vara redobogen (beredvillig).

"De novo excellentir simi et præstantir simi, Domini multir de cousir cogor vestram sollicitation molestare"

(troligen: Av förträfflighet de mest framstående, de flesta herrarna tvingas bry sig om denna anhållan),

vilket jag inte gärna gjorde om den dråparen och mördaren Lars Mårtensson i Lovene, att jag av Eders Hederligheters frånträdelse av ställningstagande och dom måtte bekomma (påverka), för mina fattiga föräldrars skull, som även klagar mycket på honom, att han nu går inför våra ögon, sedan han 5 gånger av häradsrätten är vunnen (fälld) till dråp, att ingen därför kan försvara honom, om han så alldeles ska gå oåtspord (inte tillfrågad) hela året, där en "vice ob debitum sapi castotia servatur" (Troligen: Näst till skuld, en uppgift reserverad för castotia (kustos = kyrkoföreståndare)), det vi erkänt så långt, att vi inte visste om han med nämnde kunde befria sig, och förvänta ett gott ord av honom, vilket han aldrig gav oss, utan många onda ord, varför vi inte är sinnade att bjuda honom, utan ber att den gode Gud vill låta honom som kan förtjäna det ska få sin lön,

"et non incruentam mortem Cum cædia sum non prniteat"

(Troligen: Jag är inte långt ifrån blodfri och slösat bort landet med dödsfallet.)
Ej heller oss, som både mist vår [broder] och ömkligen därtill har bekostat många resor och penningar, något vill önska och be det ringaste, utan hellre påstår att det inte är sant hur mordet tillgick, vill säga, eftersom inte ett spenabarn därom på vår sida vet att delutera (acceptera, ta emot?), utan att han tycker att det bör avlägsnas.

"Deus cujus ereatura et facture sumus cording scrutator, Nobilir simos hasll Dominos patient custodiat Veritatem et cestitiam, in hal causa ut inveniant et Sumi citæ pænom factis digeam adsignent ne Achabi erga Ben-Hadadum lenitate, retento patriam charis simam nostrom participem ejus peccati, utantur n. Libri regum (1:a Konungaboken): 20."

(Ungefär: Gud är vi skapade beroende av. Enligt detta ädla herrar har alla mästare behållit sanning och lyckönskan till dem som vårdas, orsaken till Hal-fallet för att snabbt hitta och nästan gjort splittring, så att (Israels kung) Achavs kan tilldelas smidighet mot (sin fiende) Ben-Hadad, samtidigt som de behåller sin kära hängivenhet av vårt delta-gande i hans allvarliga synd. Använd sig av 1:a Konungaboken, kapitel 20. (Anm: Detta kapitel handlar om faran att vara godhjärtad mot fiender som vill försonas.)

Att detta som en ödmjuk och underdånig tjänare, dem till godo, och nådiga herrar att rannsaka och döma, inställer jag ödmjukligen Guds nåd och frid vare med de nådeliga herrarna av Jönköping, den 11 oktober 1638.

Eder Hederligheter underdånige tjänare
Olaus Halvardi

Bilaga 4, som insändes till Göta Hovrätt, från herr Sueno Olai, pastor i Slöta:
"Salutem Lectori plurimoem" (Helgonens föreläsare, över mig)

Efter att man av mig fordrade vittnesbörd till den höglövlige kungliga hovrätten i Jönköping, om Lars Mårtenssons i Lovene motvilja, hur han har ställt sig, så bekänner jag mig undertecknad att jag hade följe med honom på nyårsdagen, efter predikan och frågade hur slagsmålet tillgick, om att utgjuta blod sig emellan med stavar eller något annat vapen. Därtill nekade han alldeles, samt den andra med honom i slagsmålet och gjorde inget besked därom i 2 dagar. Ej heller sedan (därefter), men en liten pojke har berättat därom, och när hans moder förstod det, började han avlägsna sig. Efter 2 dagar var Lars Mårtensson antastad, och detsamma bekände, vilka ord är författad i rannsakingen. Till visso och sanning är, sätter jag mitt sigill under. Slöta den 20 september år 1638.

Sueno Olai
präst i Slöta

Göta hovrätt den 13 oktober 1638

22) En rannsaking från Vartofta härad över Lars Mårtensson som av rannsakingen är skärskådad, men dråparen ställer sig emot rannsakingen såsom hans besvär och inlaga utvisar.

Beslut: Landshövdingen ska till den 2 november, nästkommande, förordna en oväld (opartisk) uthäradsnämnd som tillika med denna kungliga hovrätts utskickade Anders Larsson, ska på nyo denna saken upptaga och rannsaka. Målsägaren eller Lars Mårtenssons åklagare ska vara skyldiga att fullborda den kungliga hovrättens förra beslut, samt själv tolfte (ingå i en 12-mannaed) binda Lars Mårtensson till hållsbane (den som höll personen som dräptes) efter det 18:e och 20:e kapitlet i Dråpmålabalken med vilja. Emellertid och till dess saken vinner ändskap (kan avslutas) ska Lars Mårtensson njuta borgen och inte sättas fängslad.

Vartofta häradsting den 5 november 1638 - Extra ordinarie ting

Här borde hovrättens önskemål ha behandlats, men det nämns inte i protokollet. Däremot finns en kopia i Göta Hovrätt, ty det skedde med en

uthärads nämnd där häradsnämnden ersattes av en oberoende nämnd från ett annat härad som i detta fall berörde från Gudhems härad:

Vartofta häradsting den 6 november 1638 - Extra ordinarie ting

Anno 1638 den 6 november

Efter den höglovliga kungliga hovrättens befallning hölls extra ordinarie ting i Lovene i Vartofta härad, övervarandes av länsmanen över Vartofta härad, ärlig och förståndige Per Jonsson samt efterskrivna i Gudhems häradsnämnd, nämligen (här uppräknas de 12 personerna).

Samma dag framkom inför rätten herr Olof Halvardi (Halvardsson) som anklagade och beskyllde en soldat Lars Mårtensson i Lovene att han i förledne vinter, femte dag jul (29 december) skulle ha ihjälslagit och mördat hans broder Lars Halvardsson, men eftersom Lars Mårtensson nu liksom tidigare nekar högeligen till den beskyllningen, och avvisar åtskilliga anklagelser och skottsmål (ärenden som förts till nämnden för ett avgörande), med vilka han anser sig kunna bevis sin oskyldighet, och saken därför av den kungliga hovrätten till nogare rannsaking blev återsänd. Då upplästes allra först den senast av kungliga hovrättens beslut, lydandes att Lars Mårtenssons åklagare är skyldiga att fullborda den kungliga hovrättens beslut, att binda Lars Mårtensson till halsbane genom att vara själv den tolfte (i en 12-manna ed), efter det 18:e och 20:e kapitlet i Dråpmålabalken med vilja. Då tillfrågades herr Olof om han ville och kunde fullgöra det beslutet. Därtill svarade han omsider, efter vidlyftiga och ogrundade ordväxlingar och undanflykter, att han inte ville tala ett enda ord till om detta, och sade att han inte kunde fullborda detta beslut, utan hemställde ärendet till den höglovliga kungliga hovrätten att därom döma.

Sedan upplästes herr Olof supplication (inskickade besvär) och punktvis undersöktes huruvida han kunde befinnas tala sanning. Först tillfrågades herr Olof med vilka skäl han kunde invända mot Eriks i Trägården (i Karleby) samt fjärdingsmannens, grannarnas och skyldmännens (släktingarnas) vittnesbörd. Därtill svarade han att han mycket väl kunde göra det, eftersom de är grannar vilka gärna håller med varandra. Då protesterade de alla tillsammans mot herr Olof, och frågade vad han beskyllde dem för, eller varför han hade misstänkliggjort deras namn inför den höglovliga kungliga hovrätten, och att de inte skulle vara betrodda sanningsmän (män som talar sanning). Därtill svarade herr Olof att han inte har något annat att säga dem än det som är ärligt och gott samt nu håller dem som trovärdiga. Allenast Erik i Trägården, som han hos Anders i Stommen bråkade med några veckor innan Lars Halvardsson dog. Därtill svarade Erik att dagen innan Lars Halvardsson dog blev de men handsträckning vänligen och väl förlikta, så att han tager Gud till vittne att han ingen ovänskap har till honom. Det kunde också den dödes fader bekänna inför rätten att det var sant, och herr Olof bad dem ödmjukligen om förlåtelse samt bekänner att han i det fallet hade skrivit det av hastighet (förhastande, av bristande omtänksamhet), men menade inte att han därav ville orsaka så stor vidlyftighet (besvärlighet). Då begärde samtliga grannar tillika med Erik i Trädgården att de fick ett skriftligt bevis av denna tingsrätt, så att de inte måtte bli beskyllda i framtiden, vilket beviljades efter herr Olofs samtycke vilket uttrycktes med hans egna ord.

Sedan tillfrågades herr Olof hur han kan bevisa med vittnen det som han i sitt supplication (skrivna besvär) har infört om de många åkommorna som den döde hade. Då framkallade han tre bofasta män; Per Arvidsson, Bryngel Bengtsson i Falekvarna och Sven Larsson i Nätered (som året innan anklagats för våldtäkt, se ovan: Sven Larsson och Elin Torstensdotter), och då tillfrågades Lars Mårtensson om han höll dessa män för trovärdiga till att vittna om saken. Därtill svarade han att de var trovärdiga nog samt låter sig benöja med deras vittnesbörd. Då blev de efter avlagd ed åtskilda och förhörda samt vittnade såsom följer, nämligen först inkallades Per Arvidsson som bekände att dagen innan liket begravdes blev han ditkallad att se vad

åkommer det hade. Då syntes först en fyrkantig blånad mitt i ansiktet vid pass två fingerbredder, 2.) En blånad på högra armen, lite ovanför armbågen, 3.) En blånad nästan över hela den högra handen, och oansett herr Olof tidigare ofta blivit tvingad av rätten att tåga eftersom vittnen måste få vara fria i sin bekännelse, likväl bekände Per Arvidsson att den döde inte hade några fler åkommor. Likväl underrättade herr Olof honom att den döde också hade en åkomma tvärs över näsan, vilket Per Arvidsson samtyckte till och sade var sant. Fler åkommor hade han väl, men han visste inte var de varit.

Sedan inkallades Bryngel Bengtsson som vittnade att han också var där samma dag och såg efterskrivna åkommor.

1.) En blånad över det vänstra ögat, inte större än den hade varit stött med ett finger, men inga mer åkommor hade han i ansiktet ovan eller nedan ögonen.

2.) En blånad på den högra armen ovanför armbågen, så stor som om han hade varit stött med ett finger, men inte fler åkommor hade han på hela kroppen, varken på händer eller fötter. Han ville vidhålla vid sin salighets-ed att han inte kunde förstå att dessa åkommor skulle vara gjorda med något vapen. När nu herr Olof hörde att detta vittnesmål strävade emot den förres, sade han att vittnet (Bryngel Bengtsson) var drucken och vet inte vad han säger. Därtill fick han till svar att eftersom han själv har föreslagit honom, kan inte dennes vittnesmål ogillas, eller något mot honom invändas.

Sist inkallades Sven Larsson som sade att han också var där och såg efterskrivna åkommor, nämligen:

1.) En blånad över det vänstra ögat så stor som hade han varit stött med ett finger, men inga fler åkommor hade han ovan eller nedan ögonen i ansiktet.

2.) En blånad på den högra handen så stor som om den varit tryckt med ett finger och nästan runt. Han hade också en åkomma på endera armen, lika stor som de andra, men han mindes inte på vilken arm det var. Fler åkommor kunde han inte minnas någonstans på hela kroppen.

Sedan dessa vittnesmål var avlagda, beskylldes Lars Mårtensson av herr Olof att han skulle ha lovat lagläsaren Anders Persson en ox och Isak Anderssons skrivare en tunna havre, om de kunde gynna hans sak. Eftersom Lars Mårtensson därtill högeligen och med stor bepliktelse nekade och inga vittnen var tillstädes som herr Olof åberopar, då återsändes det till tid och ställe såsom vederbör att utföras (kunna bli rannsakat).

Till det tredje tillfrågades herr Olof hur han ville bevisa att alla de 5 folken (personerna) var upptända uti krigiskt vis mot Lars Halvardsson, samt vilka som hade prygel, sopskaft och käppar i händerna och slog honom med. Därtill svarade han att han inte visste något besked, utan såsom Lars Mårtensson själv har bekänt, varmed han nu låter sig nöja, sägandes att egen bekännelse är det bästa beviset, vartill Lars Mårtensson svarade att han aldrig har bekänt att de hade prygel, sopskaft eller björkkäpp i sina händer emot honom (den som dog), utan när de hade trätt (grälat) om hästen och han hade tagit svärdet från Lars Halvardsson och kastat det på taket, då gick han in i sin stuga, varpå Lars Halvardsson kom efter och befallde änkan Ingrid, Arvids hustru, att dra av honom hans tröja, vilket hon också gjorde. Sedan sade Lars Halvardsson till Lars Mårtensson: "Nu ska du få ett femtusand djävlar, din bälghund". Genast sprang han och fattade Lars Mårtensson i håret och fick honom under sig på golvet samt hårdrog och rev honom många åkommor i ansiktet. Då tog Ingrid, Arvids hustru, tvärt om (greppade tag om) Lars Halvardsson och drog honom avsides så att Lars Mårtensson kom upp. Då hävde han med kvinnfolkets hjälp ut Lars Halvardsson i förstugan, och stängde igen stugdörren, men eftersom det inte fanns något handtag på insidan av dörren, kunde de inte hålla igen den, utan när Lars Halvardsson ville in igen, försökte de häva ut honom även från förstugan. När Lars Halvardsson märkte det, höll han igen dörren och ville inte låta dem få komma ut till sig (där han befann sig i förstugan). Då tog Lars Mårtenssons hustru en prygelkäpp och bröt upp dörren, vilken

Lars Halvardsson tog ifrån henne. Sedan tog åter kvinnfolket ett sopskaft och en björkkäpp vid pass 1¼ aln (74 cm) och bröt upp dörren. Då kom de ut till honom och hävde honom ut. Ingen annan av dem hade sedan haft denna prygel i sina händer, utan när de kom ut (till förstugan) föll de båda omkull, men Lars Mårtensson slet sig från honom och kom in i sin stuga igen samt stängde till dörren. Sedan begärde herr Olof att den pojke som tidigare hade vittnat måste få berätta vad han visste om saken. Därtill svarade Lars Mårtensson och änkan att pojken inte hade hörts säga något av sin moder Ingrid, Arvids hustru, när hon kom hem, ty pojken var inte där ute, utan låg inne på ankans ugn och sov. Det som pojken har berättat här om, därtill är han lockad med pengar, vilket herr Olof nu inför rätten, såväl som i sin supplication bekänner. Pojken är 9 år gammal, vilket hans moder Ingrid, Arvids hustru, bekänner.

Sedan framkallades Lars Mårtenssons syster Anna Mårtensdotter. Eftersom inga fler vittnen sedan fanns vilka kunde räknas som ovälda (opartiska), tillstod herr Olof att hon måste få vittna hur det tillgick, så hon avlade för den sakens skull sin ed och vittnade, att sedan Lars Mårtenssons dörr stängdes igen, gick hon in i ankans stuga och lät förstugudörren få stå öppen. Sedan gick Lars Halvardsson ute på gården och omkring vägarna samt manade ut Lars Mårtensson och sade: "Här ute, din Orreholmstjув, din folakamper (fola+kamper = sed, folkvett *eller* föda *eller* föra + klappersten), här ute är inga fler än du och jag. Förrän jag går ifrån din dörr, ska jag ta livet av dig". Sedan kallades änkan Ingrid, Arvids hustru, fram och då tillfrågades åter herr Olof om han var tillfreds med att hon vittnade något. Då svarade han: "Ja, men gärna". Då avlade hon sin ed och tillfrågades henne om någon på något sätt kunde förnimma om Lars Mårtensson gick ut till Lars Halvardsson, antingen när han utmanades eller senare om natten. Därtill svarade hon att hon det inte kunde förnimma.

Sedan upplästes Lars Mårtenssons supplication (besvär) och tillfrågades herr Olof om han hade några invändningar mot det, varpå han svarade: "Ja". Då blev åter supplicationen punktvis uppläst på nytt med invändningarna såsom följer.

1.) Angående tiden så togs han av fjärdingsmannen i borgen på andra dagen sedan bråket skett, och på tredje dagen blev han fången. Ändå vill inte herr Olof räkna det som ett fängelse. Då övertygade fjärdingsmannen honom, att han lät sätta hans händer och fötter genom ett hjul, däruti han satt bunden en halv dag och två nätter. Fjärde dagen började de att leta. Då kallade de fram de vittnen som Lars Mårtensson beropade sig på och som var med när de letade, nämligen Örjan Håkansson, Erik Töresson och Jon Persson vilka efter avlagd ed åtskildes och vittnade. De kom alla överens i en bekännelse, nämligen att när de började leta, följde de en grop som ligger från Lars Mårtenssons gård upptill en gårdsgård långt från byn. Då fick de se en rås (strimma med öppet vatten i istäcke) eller värmsla (varm källåder som aldrig fryser). Där hade någon gått mitt i och sedan han kommit upp, hade han tagit sig genom isen med dyklumpar under stövlarna, som var frusna vid dem. Där syntes streck bakom spåren i snön - som de mena är - efter sporrarna som han hade på sig. Då bekände herr Olof att det är sant såsom de vittnade om, att han uti häpenhet sade att det var hans broders spår, samt bjöd dem att leta där. Då följde de dessa spår ut till ett litet träd som han hade gått runt några gånger och sedan fortsatt ut på Falan. Där var spåren igenyrda, så att de inte kunde utreda mer. Då kom en piga, den dödes halv-fader-syster (halvfaster), Märít Gustafsdotter, och hon ropade åt dem som letade och sade: "Ni letar fåviskt (oförståndigt) därute, kom hem i husen och leta. Där finner ni honom igen". Då övergav de att leta och gick hem i husen, och sökte lador, stugor och annorstädes i kistor och tunnor, men fann ingen. Emellertid letades varje dag i hela tre veckors tid, men den dagen som han återfanns, då var några av grannarna med Lars Mårtensson. Eftersom snön var djup, blev de trötta av att gå längre med honom. Då red Lars Mårtensson upp på en höjd och såg allestädes omkring sig. Då fick han

se att det syntes en grå tingest på en slät mosse, såsom om det varit en sten, men eftersom han väl visste att det inte fanns någon sten på den platsen, kunde han tänka sig att det skulle kunna vara Lars Halvardsson, men han red inte dit ut, utan hem till sina grannar och sade detta till dem, vilka följde honom dit ut och fann honom liggandes, men förrän han (Lars Halvardsson) hade lagt sig (ner i snön), hade han - salva venia (ha overseende) - vänt sitt vatten ifrån sig (kissat), vilket syntes i snön, vilket noggrant prövades vara sant. Sedan syntes hans spår tre steg därifrån där han hade avklätt sig sin ullskjorta och lagt sig ner i bara skjortan. Ullskjortan var grå och låt jämte sidan på honom, men när de skulle ta upp honom, var han så hårt frusen vid jorden att en stark karl Jöns Olofsson benämnd, vilken nu är i Tyskland, tog tvärt om honom och ryckte tre gånger innan han fick loss kroppen, vilket Lars Mårtenssons grannar Jöns Andersson i Lovene, Olof Andersson, Per Ravelsson, Arvid Andersson, Erik Töresson, Jon Persson, Anders i Viken och Lars Skraddare, vilka var med och edligen vittnade och alla uti en berättelse kom överens. Sedan fördes och flyttades liket på den ena släden efter den andra, och stjälpes under stundom omkull. Om han därav kunde ha fått något sår eller stöttas så att han därav förorsakades någon blånad, det kunde de inte veta.

Sedan hävdade herr Olof att svärdsfästet var inslaget, det han menade skulle vara gjort med en stav. Lars Mårtensson svarade att han aldrig hade någon stav och slog honom med, utan menade att det skulle ha blivit inböjt när Lars Halvardsson red omkull mot ett stenröse.

Angående blodet som syntes på dörren, så vittnade fjärdingsmannen och Erik i Trägården, efter avlagd ed, att de såg blodet men det var inte större droppar än som om de hade varit utsnutna av någon som hade haft näsblod. En droppe syntes på tröskeln, så stor som en halv nagel. Alla grannarna vittnade, såsom med en mun, att Lars Mårtensson aldrig hade bekänt på tinguet att de båda var blodiga, såsom är infört i rannsakingen. Mer hade inte herr Olof att invända mot Lars Mårtenssons supplikation (besvär).

Sedan upplästes återigen på nytt den kungliga hovrättens beslut. Därtill ställdes Lars Mårtensson i sin förra borgen, som skriftligen är given av välbördige landshövdingen.

Att detta således är rannsakat och avhandlat, bekräftar jag undertecknad med egen hand och sigill, Gudhems härads sigill var inte tillstädes, utan lagläsaren hade fört det med sig ut ur häradet upp till Vadsbo härad. Actum ut supra (Gjort som ovan).

Andreas Lauri (Anders Larsson)
Krocksander

Göta hovrätt den 10 november 1638

33) En rannsaking från Vartofta härad över Lars Mårtensson som beskylls för att ha vållat Lars Halvardssons död. Den kungliga hovrätten har begärt att den dräpnes målsägare ska binda Lars Mårtensson till sann baneman, efter det 18:e och 20:e kapitlet i Dråpmålabalken med vilja, men denne har sagt sig inte kunna göra det. Befinns också av rannsakingen att pojken som i förra rannsakingen har vittnat, är lockad och lejd att vittne, och att han inte har haft någon vetskap om saken, eftersom han låg inne på ugnen och sov. Den dräptes broder herr Olof, befundes ha infört mycket i sin supplikation (besvär, böneskrift), som inte kunde bevisas av honom vid rannsakingen, vilket vidlyftigt är att förnimma.

Beslut: Den dom och tvenne rannsakingar som Anders Persson har hållit över Lars Mårtensson kan rätten inte godkänna, utan eftersom den sist hållna rannsakingen, som för de skäl där uti finns, dömer hovrätten Lars Mårtensson fri för vidare åtal i denna sak, såvida inte Gud framledes detta annorlunda kommer att uppenbara.

Per Jonssons dråp på Per Jonsson (1638) - 13

AD: v189935.b2430; v189935.b590; v189935.b4090

Vartofta häradsting den 5 november 1638

Fram fördes Fengzligh för retten Peer Jonßon i Broholm hwilken det gudh betre för några dagar Sedan aff daga togh Peer Jonson i Smedztorph* i Slåtarnna ther the Vorro tilsamans kalladhe aff Tideman Nielson at kiörra hans giödzell och för Och för orsackade Sigh Samma Perllemäntte Som Bengt Nielson i Slåtternna Hans Son Anders Bengtßon och en hustru kirstin Peerß dotter i bemälte Slåtternna Alla Samptligen Vitnadhe och nu fram tredde. den dödes Hustru Jngridh Perßdotter Med Sinna Söinner anderß bengt och Niels Peders Söinner Och klagade på Samma Sack Och Var dråparrens egen bekennelse Sampt medh Öfwan bemält Vettnes berettelse Som effter follier at enär the Vorre i Slåtternne och kiorde giödzell hade per i Smedztorph Varit i Skogen och gjort om en Rogh Stack och de den Jfrån gick han till Jöns i pinnahemmet och der fick han Sigh Mat och Jntet drack der Vtan kom om Midagz tidh till Slåtternna och gick Strax till arbetzfolcket och Hoff dyngian Jntill Afftonnen då kallade tideman Nielßon folket Jn till Måltidh Och Som de en Stundh på Natten Sutit Hadhe Opstedh Peer i Broholm och bödh godh Nat och bemälte kirstin gaf honom en kacka i Hånden och der Medh gick Han Vt och Peer i Smedz storph folde honom Vt och Som the Stodo och taltes Vedh på gården Sade Per i Smedztorph effter Warden i gården beder oß Villa Vij gåå Jn it Set Så welle wij folias at och Per i broholm földe Honom in Jgen och Som the en Litten Stundh Settet Hade Sadhe per i Smedztorph till Tideman J Hafwa Lagh book Seger Migh itt Spörßmäll min wärbroder Anders Perßon hafwer taget Så full bogiffit Som iagh och de Andhre Syßkonna och Han Hafwer förwerfwat Sigh på tingh och fat Tilldelningh om den och icke bör i Hans Arff och bo giffit aff kortas då Swarrade Tideman det kan icke Skie at thet han i fiendelandh förwarffwat hafwer bör Jntet Reknas det Var Peer der om nagot tråtoligh då Sadhe Peer i Broholm du hafwer nu fåt Swar talla Jnte mer derom Vtan tigh Stilla du fåår Jntet aff Hans till delningh du Skiemmer Vt bådhe Hustru och barn i ähre Söskonn då Swarradhe Peer i Smedztorph Skalt tuu tyck tta migh och bleff wredh och Slogh Sinna Hender tilsammans Och begynte Vrida dem och Sade hwat will tu Migh Då Swarradhe Peer i broholm Vridh dinna Hender enär tu wilt iagh Reder Jntte för digh medh det Samma Stegh Peer i Smedztorph Oppå pallen och fattadhe Peer i broholm Medh bada Henderne. Back i Hårret och bögede huf wet Neder drogh honom burt åt benken itt Stycke i det togh Per Vt Sin kniff och Skaar effter henderna på Peer i Smedztorph och wille låsa henderne Vtur hårret och Skarrade Honom i Högre Ahrmmen något litet Och Som han en då Jntte wille Släppa Hårret Stack han öfwer hufwedet medh knifwen och drabbadhe honom i wenstere armmen Mit Jgiönom Medieanen Och Jgionom Armen och der Medh Släpte han hårret Och tideman fattadhe Peer i Broholm i Byxernna. Och Ryckte honom till Sigh och Skadan Skiede Så hast igt at Jngen Vedh bordet Sätte Sågh at Peer Hadhe

*i Sandhems socken

kniffwen Vtte och i det Samma gick Peer i Smedz
torph Jfran bordet och Som Han kom bort tilbordz
enden hörde bemelte kirstin at det blodet Ran på
golffwet och Stengh* till honom och fick Se blodet
frusadhe* aff Armmen och Sadhe Manen ähr Stuken
Och i det kom Anders Bengtson och fick Vtj Peer
Då fattade han en talrick och kastadhe at Peer
Och drabbade honom Jntte och Sade du Stack
Migh som en Skielm i det föll han Jn på Anders
Bengtsonn Och Som hustru kirstin Tidemans Sågh
at han Hade fåt Så Jlla Skadhe togh Honom kniff och
Skar Op Hans ährmar och togh et håndh kladhe at för
binnda Honom Medh Män blodet war Honom tå förlå
pen at Jngen hielph war på färdhe tå Ladhe the Honom
På en Skifwa och han Roppadhe två Reßor Mor Och
enär hustru kirstin tidemans kom till Honom förmätte han
Jnttet talla Medh Henne Män Han Sadhe till Bengt Nielßon
effter the worro Slächt Jhoph Lat Migh icke Ligia på Mordh
då Swarradhe Bengt Neij Skalt tu icke Medh Samma
gaff Han Vp anden Vedh denne Bekiennelßen Ährre alle
Som i Hußet Vorre Wettna at Så till gick

*steg / gick ?

*framvälla, spruta fram

Och effter Jnga flerre Witne ährre at förmodha J
Socken therförre Skiötz Samma Måll till herradz Nämndh
at Öfwer Vegga Om Peer Samme Dråp aff Öfwer Modigh
Lust och Vtan Ret Lifz Nödth begåt Hafwer the Var therras
Enfaldige betenkandhe i Sacken Som förmällas

Först befinner Rätten at Peer i Smedztorph Vtan all
gifwen Orsack togh per i Broholm i Hårret och han Jntte
kuna blifwa Löös Vtan togh till knifwen at Låsa Håret
Medh och effter Han icke Ville Släppa enar Han Skarradhe ho
nom i Högre Armmen Vtan Stack Honom Andre Resan K
Vanstre Armmen fören Han Släpte Hårret och Släpade
Honom bort åt benken Syntes Nämnden at Samma.
Dråph Skedde aff per i Smedztorph föruållande Och
Peer i Broholm det begick i Nödhwärn dock togh werre
an han Villa.

Till det Tredie bekienner den dödes hustru barn och
Hella Slächtan at the Hafwa Varrit altidh Synnerlige gode
Venner tilsammans och Näste grannar Som ahr Seendes aff
thet at enär Peer i broholm wille gåå sin kooß blef han öfuer
talt aff honom at gåå Jn at ingen Owenskaph Var them
emellan och Sedan gierningen Var giordh bleff han Stilla
och Lada Sigh hoos den döda och Önskade at Han och Medh
Sin granne dödh Vorre Som alla Vittendha* Som tillstädes
Worre Och effter alla förtalde Skiell Synnes at Samma.
Dråp i en Oförmodeligh Olycka Sket Varra. Dåck effter
Peer bekenner at Hafwa Vtgutet Menisko blodh och fången
Vedh Licket i Samma dagh och dygn kunde denna Ringa
Retten icke befria Hans Liff Vtan han effter gudz Lagh.
Genneris Cap 9 Exoch 21 ähr Styldigh till döden

*överskrivet och kladdigt

Dåck beder den dödes Hustru Barn och Hella Släc
then för honom och wellia Skälige bötter Laga Om
han aff den höglåfflige konungzlige Hofretten till Lif
wet förskotttt* bleifwa

*två dubbel-t, egentligen "försko tt tt"

Denna efftersch:ne Vorre Perß Lyfftesmän
Anders i Medagzmärket forloffte Medh Liff och Godz

Göta hovrätt den 8 november 1638

28) Een doom ifrån Wartoffta ht: öffwer
Pedher Jönßon i Broholm, hwilken haffver
för nagra dagar sedhan ihiälslagit
Pedher Jönßon i Smedztorp, Målzägandhen
bedher för dråparens lijff. Som af
ransakningen seendhe ähr.

Resolutio för dee skiäl i

htz* doomen finnes bliffver Pedher

*härad

benådhd lijffvett skall bööta k. saaken

100 Dr oförljika målzäganden htz* rätt

*härad

förbehållen effter lagh, och stå skriff.

Vartofta häradsting den 5 februari 1639

[En dubblett av denna text återges nedan.](#)

Effter Dhen högloflighe Konungzlighe Hofrättens Nädighe för(klar?)*

* detta avsnitts radslut skyms vid ryggen

ning ofwer Per Jönßon i Broholm som af daga tog Per i Sm(edstorp?)

at han blifwer benådhd Lifwet och skall böta konungs saker (100?)

Dr och gifwa målseganden Laga böter Heredzrätten för(e?)

behållen dhen Konungzlighe Rättens dom ähr exhequerat* (Lyften?)

* exhibera = uppvisa, lämna ut

för Konungs och Heredz saken och Målseganden ähr till fridz

medh Laga böter 100 daler Sylfwermynt och Hustrun et ka(ppe?)

klädhe effter sakens omständigheet och thet 12 Capit i dråpmå(lom?)

medh wilia.

Vartofta häradsting den 5 februari 1639

[En dubblett av ovannämnda, som finns tillsammans med Läckö grevskap, har följande lydelse.](#)

Effter Dhen högloflighe konungzlighe Hofrättens nädighe Resolu

tion öfwer Per Jönßon i Broholm som af daga tog Per i Smedztorp

at han blifwer benådhd lifwet och skall böta konungs saken 100

daler och gifwa målseganden laga böter Heredz rätten förehål

len, Denn konungzlige Rättens dom ähr exhequerat* Lyften

för konungs och Heredz saken och Målseganden ähr till fredz

stält medh Laga böter 100 Dlr Sylfwermynt och Hustron ett

kappe kläde effter sakens omständigheet och thet 12 Cap i dråpmå

lom medh wilia

* exhibera = uppvisa, lämna ut

Återgivet med modern svenska

Vartofta häradsting den 5 november 1638

Framfördes för rätten den fängslade Per Jonsson i Broholm (i Sandhems socken), vilken den - Gud bättre - för några dagar sedan tog avdaga Per Jonsson i Smedstorp i Slåttorna (i Sandhems socken) där de vore kallade tillsammans av Tideman Nilsson för att köra hans gödsel och då förorsakades samma slagsmål som Bengt Nilsson i Slåttorna, hans son Anders Bengtsson och en hustru, Kerstin Persdotter i Slåttorna, alla samtliga framträdde och vittnade nu. Den dödes hustru Ingrid Persdotter med sina söner Anders, Bengt och Nils Perssöner, klagade på samma sak och dråparens egen bekännelse samt med ovannämndas vittnesberättelse som efterföljer, att när de var i Slåttorne och körde gödsel hade Per Jonsson i Smedstorp varit i skogen och gjort om en rågstak och gick därifrån till Jöns i Pinna hemmet. Där fick han mat men drack inte där, utan kom om middagstid till Slåttorna och gick strax till arbetsfolket och hävde dynga intill aftonen. Då kallade Tideman Nilsson in folket till måltid. När de suttit en stund på natten uppsteg Per Jonsson i Broholm och bjöd god natt. Då fick han en kaka i handen av hustru Kerstin Persdotter, och därmed gick han ut och Per Jonsson i Smedstorp följde honom ut och medan de stod där och talades vid på

gården, då sade Per Jonsson i Smedstorp: "Efter (kvälls-) varden i gården ber de oss vila. Vi går in och sätter oss, så vill vi följas åt", och Per Jonsson i Broholm följde honom in igen och när de suttit där en liten stund sade Per Jonsson i Smedstorp till Tideman Nilsson: "Ni har lagbok, säg mig ett spørgsmål (svara på min fråga). Min verbroder (svåger) Anders Persson har tagit så full bogift (brudgåva *etc*) som jag och de andra syskonen, och han har förverkat (förbrutit, överträtt) sig på ting och fast tilldelning om den, och de bör inte avkortas i hans arv och bogift". Då svarade Tideman: "Det kan inte ske att det han i fiendeland har förvärvat bör intet räknas". Det var Per Jonsson därom något tråttolig(?). Då sade Per Jonsson i Broholm: "Du har nu fått svar, tala inte mer därom, utan tig stilla. Du får inget av hans tilldelning. Du skämmer ut både hustru och barn. Ni är syskon". Då svarade Per Jonsson i Smedstorp: "Ska du tukta mig?", och blev så vred att han slog sina händer tillsammans och började vrida dem och sade: "Vad vill du mig?". Då svarade Per Jonsson i Broholm: "Vrid dina händer när du vill, jag rår inte över dig". Med detsamma steg Per Jonsson i Smedstorp upp på pallen och fattade Per Jonsson i Broholm med båda händerna bak i håret och böjde huvudet nedåt och drog honom bort mot bänken ett stycke. Då tog (den angripne) Per Jonsson i Broholm ut sin kniv och skar efter händerna på Per Jonsson i Smedstorp och ville lossa händerna ur håret och skar honom i högra armen något lite, eftersom han ändå inte ville släppa håret stack han över huvudet med kniven och drabbade honom mitt igenom vänstra armen. Därmed släppte han håret och Tideman Nilsson fattade tag i byxorna på Per Jonsson i Broholm och ryckte honom till sig, men skadan skedde så hastigt att ingen som satt vid bordet såg att Per Jonsson i Broholm hade kniven ute. I detsamma gick Per Jonsson i Smedstorp ifrån bordet och när han kom bort till bordsändan hörde hustru Kerstin Persdotter att det rann blod på golvet och gick till honom och fick då se blodet frusade (sprutade fram) från armen och sade: "Mannen är stucken". Då kom Anders Bengtsson och fick ut Per Jonsson i Broholm, medan Per Jonsson i Smedstorp fattade en tallrik och kastade mot den, vilket inte träffade, men han sade: "Du stack mig som en skälm (bedragare, förrädare, skurk, rackare)". Då föll han mot Anders Bengtsson, men Tidemans hustru, Kerstin Persdotter, såg att han fått så illa skada att hon tog hans kniv och skar upp hans armar och tog ett handkläde för att binda runt såret, men blodet var då förlupet (utrunnet) så ingen hjälp var på färde (att finna). Då lade de honom på en skiva och han ropade två gånger: "Mor", och när Tidemans hustru Kerstin kom till honom förmodade han inte tala med henne, men hade sade till Bengt Nilsson, eftersom de var släkt: "Låt mig inte ligga på mord" (anklaga honom inte för mord). Då svarade Bengt: "Nej, det ska du inte". Med detsamma gav han upp andan vid samma bekännelse, vilket alla som var i huset vittnade att det så gick till.

Eftersom inga fler vittnen är att förmoda i socknen, därför sköts samma till häradsnämnden att överväga om Per Jonsson i Broholm dräpte av övermodig lust och inte begått dråpet av livsnöd. Det var deras enfaldiga betänkande i saken såsom följer:

Först finner rätten att Per Jonsson i Smedstorp utan given orsak tog Per Jonsson i Broholm i håret och som inte kunde komma loss, utan tog sin kniv för att lossa håret. Eftersom han inte ville släppa håret när han blev skuren i högra armen, blev han stucken en andra gång i vänstra armen innan han släppte håret och släpade honom bort mot bänken. Nämnden ansåg att dråpet skedde och förvållats av Per Jonsson i Smedstorp samt att Per Jonsson i Broholm begick dråpet i nödvärn, som dock tog värre än han ville.

För det tredje bekänner den dödes hustru och barn samt hela släkten att de alltid har varit synnerligen goda vänner tillsammans. Nästegrannar (grannarnas grannar) som är skärskådade, säger att när Per Jonsson i Broholm ville gå sin kos blev han övertalad av Per Jonsson i Smedstorp (den som dräptes) att gå in, och att ingen ovänskap fanns dem emellan. Sedan gärningen var gjord blev han stilla och lade sig hos den döde och önskade att han också var död ihop med sin granne, vilket alla vittnade om som var

tillstådes. Eftersom alla omtalade skäl visar att samma dråp var skett i en oförmodad olycka, dock efter att Per Jonsson i Broholm bekänner att han har utgjutit människoblod och är fången (som den rätta gärningsmannen) vid liket samma dag och dygn, kunde inte den ringa häradsrätten fria hans liv, utan efter Guds lag, Genesis (Första Moseboken) kapitel 9 och Exodus (Andra Moseboken) kapitel 21, är skyldig till döden. Dock ber den dödes hustru och barn samt hela släkten för honom och vill lägga skälige böter ifall han av den höglövlige kungliga hovrätten blev förskonad till livet.

Dessa efterskrivna är Pers löftesmän: Anders i Middagsmärket (i Sandhems socken) för löfte med liv och gods.

Göta hovrätt den 8 november 1638

28) En dom från Vartofta härad över Per Jonsson i Broholm, vilken för några dagar sedan har ihjälslagit Per Jonsson i Smedstorp. Målsägaren ber för dråparens liv, vilket är skärskådat av rannsakingen.

Beslut: För de skäl som finns i häradsdomen blir Per Jonsson i Broholm benådad livet, men ska böta till konung 100 daler (motsvarande två årslöner) för saken, samt förlikas med målsägaren efter lag, och sedan stå uppenbar skrift.

Vartofta häradsting den 5 februari 1639

Efter den höglövlige kungliga hovrättens nådiga förklaring över Per Jonssons i Broholm som har tagit avdaga Per Jonsson i Smedstorp, att han blivit benådad livet och ska böta konungssaker 100 daler och giva målsägaren laga böter som bestäms av häradsrätten. Den kungliga rättens dom är exhiberad (uppvisad och utlämnad) med laga böter 100 daler, samt (den dödes) hustru har fått ett kappe-kläde, efter sakens omständighet i det 12:e kapitlet i Dråpmålabalken med vilja.

Erik Nilsson - edsöresbrott (1638)

AD: v221617.b830; v221617.b940

Falköpings rådhusrätt den 23 november 1637

[Detta mål utgjorde bakgrunden till det egentliga målet som följer direkt efter.](#)

Per Olofson invånare her i staden beswärade sigh öfuer Landzprophußen Erich Nilßon, at han hafuer fengzlat honom i sin egen gård för nogot korn som Jöran Jönßon skall hafua mist af sin loga hwilkit skolle finnas på Per Olofsons loga Lickt sadant korn, som Jöran Jönson mist hade hwilkit nu med ingen skiäll kunde bewisas vthan gamble prophußen And[ers] larson i dwerßtorp Och Per larßon her i staden hafua Erich Nilßon dher till fördtt Och efter dher med ingen Sanningh föllier blef Per olßon frijsagd effter det andra Cap i tiuf. balk. Och effer Erich Nilßon Hafuer igenom Wrångh berättelse satt Per olson i Järn föll han til bönen Och blefue förente efter han inthz förde honom vthur sin gårdh.

Falköpings rådhusrätt den 27 november 1638

Fram kom för rätten Peer Oluffson invånare här i Staden och öffwer tygade Erich Nielson tilforende Landz profos at han effter orätt berättelse, haffwer gååt i hans gård Sköölt honom för en tiuff, at haffwa Stulit korn aff Joran Jönsons Loge, hwilken Saak är lag

Ligen vtförd Och Peer Olufson fridampt Som i
Förre achter införd ähr och för Samma Sack
Haffwer Erick Nielson Slagit honom i Jern
hand Klyffwer, och twingat hustru Kiöpa ho=
nom för 2 mark brenne win emädan han
Saatt i Jern Och Sedan måtte Peer Oluffson
Giffwde honom 1 Dr Jern pännger inom
han Slap Och effter Erich Nilson det icke
beneka kunne at han Så giort haffwer, wthan
förskiöt Sig på gamla profossen Anders Larson
At han honom ther till äghiat haffwe Och Peer
Larson här i Staden, hwilket honom i Saken
Jnthet **end**t Skylla kunde Och effter Erik Nilson
Vthom borgemästanens Förfrågan emoot
Stadzens privilegier haffwe fängslat en stad
Sens invånare Vthan någon Laglig eller öffwer
gången doom, bleff han dömt effter 21 Cap
i Eedz öra B haffeer för wärkat Fridh
och lööß öra, dock beder målsagandene för
honom, hwilken Saak i vnderdånighet re
mitteras till then hög lofflige konungs lighe
hooff rettens nådige förklaring

Eftersom det dröjde 2 år innan Göta hovrätt fällde sin dom, har detta ärende säkerligen kompletterats med fler rannsakingar, men numera finns det inga bevarade rådhusrätter efter den 27 nov 1638 förrän den 14 nov 1639, men varken då eller på det efterföljande tinget den 2 maj 1640 finns detta ärende med.

Göta hovrätt i oktober 1640

11) Erich Nilsson bråttitt Ezöra

En dom ifrån Falköpingz Rådhuß öfuer Erich Nilß:n
tilförenne Landzgewaldigers*, som inthen nogons till=
ståndh och Loff, haffuer fängzlat och Järnat, och Bor=
gare Per Olßon b:dh giffuandes honom sack för
tiuffwerij, för huilket han är Lagligen frijdömdh,
Sedan tuingat hustrun gifua sikh Brennewijns Pe=
ningar 2: mark. och Per olßoon 1: D:r Jännpeningar
hwarföre han är dömdh effter dett 21: Cap. ij Edzöres
balcken.

*landsgevaldiger

Resolutio. Erich Nilsson skall giffua Målz=
ägandes sitt igen. Sedan skall han bötha
effter dett 26: Cap. ij Edzöres balcken j Stadz
Lagen, och der han haffuer giordt blånadt
eller blodwijte, skall han derföre bötha
som ij Såråmålum skils

Återgivet med modern svenska

Falköpings rådhusrätt den 23 november 1637

Per Olofsson, invånare här i staden, besvarade sig över landsprofossen Erik Nilsson, att han har fängslat honom i hans egen gård för något korn som Jöran Jönsson ska ha mist på sin loge, vilket ska ha återfunnits på Per Olofssons loge, likt sådant korn som Jöran Jönsson hade mist, vilket nu med inga skäl kunde bevisas, utan gamle profossen Anders Larsson i Dvärstorp och Per Larsson här i staden ska ha fört Erik Nilsson dit. Eftersom detta ingen

sanning följer (innehåller), blev Per Olofsson frisagd efter det 2:a kapitlet i Tjuvabalken. Eftersom Erik Nilsson har genom vrång (felaktig) berättelse satt Per Olofsson i järn, föll han till böner och blev förenade eftersom han inte hade fört honom ut ur sin gård.

Falköpings rådhusrätt den 27 november 1638

Fram inför rätten kom Per Olofsson, invånare här i staden, och övertygade Erik Nilsson, tillforne landsprofoss, att han efter orätt berättelse har gått i hans gård och beskyllt honom för att vara en tjuv, att han stulit korn från Jöran Jönssons loge, vilken sak är lagligen utförd och Per Olofsson är fridömd såsom i föregående akter är införda. För samma sak har Erik Nilsson slagit honom i järn med handklovar och tvingat hustrun att köpa (loss) honom för 2 mark brännvin, medan han satt i järn. Sedan måste Per Olofsson ge honom 1 daler järnpengar (avser gissningsvis en slags bot för att bli fri från handklovarna) innan han slapp (loss), och eftersom Erik Nilsson inte kunde förneka att han gjort detta, utan försköt sig (hänvisade till) den gamla profossen Anders Larsson att han hade tillägnat honom detta. Per Larsson, här i staden, vilket honom i saken inte kunde motbeskylla(?) och eftersom Erik Nilsson utan borgmästarens förfrågan och emot en stadsinvånare, utan någon laglig eller övergången dom, blev han dömd efter 21:a kapitlet i Edsöresbalken och har förverkat frid och lösöre, dock ber målsägaren för honom, vilken sak i underdånighet remitteras till den höglovliga konungslige hovrättens nådiga förklaring.

Göta hovrätt i oktober 1640 (således 2 år senare)

11) Erik Nilsson brutit Edsöre.

En dom från Falköpings rådhus över Erik Nilsson, tidigare landsgevaldiger (ungefär som profoss, vilket han kallas för i övrigt), som utan någons tillstånd och lov har fängslat och satt i järn borgaren Per Olofsson och gett honom sak (anklagat honom) för tjuveri, för vilket han är fridömd. Sedan tvingat hustrun att ge honom 2 mark i brännvinspengar och av Per Olofsson 1 daler i järnpenningar (för att bli släppt?), varför han är dömd efter det 21:a kapitlet i Edsöresbalken.

Beslut: Erik Nilsson ska ge målsägaren sitt igen. Sedan ska han böta efter det 26:e kapitlet i Edsöresbalken i Stadslagen, och ifall han har gjort blånad eller blodvite ska han böta för detta såsom anges i Sårsmålensbalken.

Anders Nilssons dråp på Ingeborg Andersdotter - (1638)

AD: v189935.b2460

Vartofta häradsting den 12 november 1638

Fram kom för retten Anders Biörßon i Hweßingz holmen* och tilltalte anders Nielßon Welbornne Jacob Claußons gårdz fougte på Salleby at han Slogh Hans dotter i förlednne Sommar medh en yxhammer Jngeborgh Anders dotter enar Hon giorde dagzVerken der på Salleby Back på hennes Lender tu eller 3 Slagh der effter föll hon i Siukdom Och effter 21 dagh bleff hon dödh Män om hon döde der aff eller icke Vet han Jntte nu tilspordes hennes Hußbonde Bryngell i Kiymmo som Sände henne dit at giörra dagzwerken hwat hon bekiende för honom enär hon kom ifrån Salleby och hade fåt hugh då war hans Bekiennelße at enär hon kom derifrån om fredagen Sadhe hon iagh hafwer Många dagz Verken giort på Salleby män Jntte fick iagh hugh fören nu Då Sade Bryngell hwilken Slogh digh Sade hon gårdz fou gten Anders i Nyy och Jntte mer klagade hon Sigh der

*Vässingholm i Kymbo socken

Öfwer Vtan gick om Lördagen till Skoghz effter Löff och om Söndagen drogh hon till Salleby Medh ett klöff* Miöll Och Bar Saäkernna Op i Boden och intte klaga hon Sigh fören hon kom hem Om Måndagen Så bleff hon Siuk och Om tißdagen gick hon ifrån sin hoßbonde och hem till Sin fadher till hweßingz holmen och då lades hon Medh allo Neder till Sengen Och bleff der effter dödh som bemält ähr nu tilspordes hennes huß bonde Bryngell på Tompten om han förnam henne Siukligh Vara i den tiden hon tientte honom då Vitnadhe på Sin Siell Sa lighet at hon Var en Siukligh Maniska Jnwertes i Sit Bryst at hon Spottadhe halffpartten blodh och Var om Morgonen enär hon Oppstogh hella den tidhen hon tiantte honom Jtem Vittnadhe Bryngels Modher en gammall hustru Anna på Tompten at samma pigga emedan hon Var der i tienst worre the i Matlagh till hopa då förnam hon Mycket aff hennes Swaghet och Jnwartes Siukdom at enär hon Skulle gå effter itt embar Vatn måtte hon hwilla Sigh Några gånger emellan brunnen och Stufwan nu tillspordes Anders hwat Skiall han hade som Såge enär han Slogh henne och huru Många Slagh han Slogh henne så fram kom Peer Nielßon i Luttra Hwilken Var der medh och kiörde dyngia at Samma piga hade Släpt Sin hußbondes Öck i bet och om onsdagz Morgon fick hon Öken intte Så Snart Oph och ennar hon då fram kom Bannade Anders henne och hade en litten yxa i handen och Slogh henne Back på Ländernna två eller trij Slagh Som han icke fulleligen kune Se och hon hade två Valmarß kiortlar på Sigh den ytersta hade hon Skiörtat om sigh och der på Slogh Anders henne Och om Torßdagen fråggade Peer henne och Sadhe Jbba gjorde det Ondt att Anders Slogh digh då Swarade hon Neij och hon Arbettadhe fort torßdagen och fredagen Jntill Medagen* och ingen hörde henne sigh något klagga der öfwer thet Samma bekienna och alla som medh Wara der i Arbettet at Så tilgick nu fram kallades Her Anders Brynolphi Comministeer i Hwalstadh Som henne i Sin Siukdom beßö ckte med det högwärdiga Sacramentte hwat Bekiennelße Jbba hadhe för honom tå berättadhe han at hon om Samma hugh Jntte talte icke heller wiste hennes faher aff at hon hade fåt hugh Vtan han frågade henne om hon hade några Owenner då Swarra de hon Neij der Medh gjorde han Sit embette och gick der Medh der Jfrån

*klövjebörda, last på klövjehäst etc

*middag

Jtem Vittnade Anders i Kiylo* at enär Wälbornne fru Anna Stacke förnam piggan war Siuk försende hon honom med Sin tienna rre Per Börßon dit at förfarra om hon hade Ondt aff det hon fick hugh eller aff Annor Siukdom då tilsporde de pigan huru det tillkom

*Kylle i Sandhems socken

Det tillkom hon fick hugh då berettadhe hon at effter hon icke fick igen Öcken Så Snart Slogh Anders henne medh en yxa tu eller trij Slagh då Sprode Anders hafwa du Ondt Aff Samma hugh eller hwar klagar du digh Sadhe hon i bryst ett Och Öfwer Ryggen då Sadhe Anders Slogh han digh i Brystet Swarradhe hon Neij då Sadhe han der en yxehammer hafwer farrret fram Mätte Syanes blåt effter då Ransackadhe de hennes kråph der hon Sade sigh hafwa fåt hugh då fans der ingen Åkomma blånat eller blodwitta. då frågade Anders om gudh nu kaller digh Viltu Skylla Anders i Nyy för din Banneman der till Sadhe hon det kan iagh Jntte giörra. det Skiytter Jagh i Gudhz hender Jagh Skyller honom Jntte detta Skiede i fade rens Närwaro det han och Bekienner.

Jtem dagen fören som bemälte Jbba affßomnade hadha Wälbornne fru Anna Stacke begiert Effter:ne gode män

Lagläsaren Anders Pederßon i Swartorph. Her Jons i Höcka redh*. Cominister i Sanom Arfwedh i Slätengh* Lars Månßon J Vtwengztorph*. Medh Några Hederlige Hustrur som henne för hörra och Ransacka Skulle tå bleff hon ganska flitteligen för hördh i Sin faders och Syßkones Närwarro tå war hennes be kennelße som tilförende at Anders i Ny Slogh henne trij Slagh med en yxehammer Öfwer Ländernna och Vadh hon låp Vndan föll hon Om kull i dyngan effter thet Var våt och Slipligt Men Sedan Men Sedan* gjorde hon Sit Arbette Onsdagen fick hon hugh Om torßdagen och fredagen till Medagh. hoff hon dyngia Och klagade sigh Jntte Ondt för någen Män enar hon kom hem till sin Matfadher Bryngell Sadhe hon at hon fick hugh och Orsacken hwarförrer män Jntte kiende hon Sigh Ondt förän Om Måndagen Der effter hon kom Jfrån Salleby och hade fört Miöll dit och tiß dagen gick hon hem som bemält ähr i henne förre Relation bleff Och henne tilfrågat om gudh nu Ville kalla henne om hon kune medh itt got Samwet Skyllte bemalte Anders för Sin dödh och Banneman der till Var hennes Swar at hon det ike konna giörre Vtan Som henne Var Vederfarret bekenner hon och Skiöt Sacken till gudh. Bleff Synt och Ransackat på hennes kråp och Länder der som hon hade fåt hugh effter några Åkommer blånat eller blodwitte då fans der Jntte Vtan en Litten Sulnat i hennas Sidda hwilka Jnte tilförende hafwer Syns om det ähr der aff eller icke ähr Owitter liget effter hon hade Legat Jlla kunde och der aff förorsackas Vidarre Rettelsße kuna man i Sacken Jntte Vtletta.

*Hökared, Slättäng i Sandhems socken

*Utvängstorp

*två ord upprepas

Nu tilspordes hennes fadher Syßkonne Och förwanter Sina hennes Ordh hört hafwa henne Set och händterrat hafwa Om the Wille Fulkommeligen Binda Anders i Ny till dråpperre och Våls banne till hennes dödh ther till the Samptligen förnekadhe thet icke giörre kuna therförre Skiötz Samma Måll till herradz Nämndh Om the aff Alla Skiell Som i Rätten Optaldhe ährre kunna fälla honom Till dråpparre Sanban eller Valdzbanne Tå Var ther på therras enn faldige Swar

Först at effer hwarken Piggan i Sin Siukdom honom Fullaligen beskyltte icke heller fadherren Medh Syßkon och halla Slächtan nu heller. Och icke fans Sådanna Åkommer på henne Som kunde dödh aff liutta therförre dömbdes Anders frj för den Mißtangeliga Sackan Effter thet 20 Cap: i dråpmållom medh Willia.

Återgivet med modern svenska

Vartofta häradsting den 12 november 1638

Fram kom för rätten Anders Björnsson i Vässingsholm i Kymbo socken och tilltalade Anders Nilsson i välborde Jacob Claussons gårdsfogde på Saleby, att han hade slagit hans dotter Ingeborg Andersdotter i förledne sommar med en yxhammare, när hon gjorde dagsverke där på Saleby, vilket träffade henne bak på hennes länd (den nedre delen av ryggen), två eller tre slag. Därefter föll hon i sjukdom och efter 21 dagar blev hon död, men om hon dog därav eller inte, vet han inte. Nu tillfrågades hennes husbonde Bryngel i Kymbo som sände henne dit för att göra dagsverke, vad hon bekände för honom när hon kom från Saleby och hade fått hugg. Då var hans bekännelse att när hon kom därifrån om fredagen, så sade hon: "Jag har många dagsverken gjort på Saleby, men inte fick jag hugg förrän nu". Då sade Bryngel: "Vem slog dig?", och då svarade hon: "Gårdsfogden Anders i Ny", men inget mer beklagade hon sig däröver, utan gick om lördagen till skogs efter löv och om söndagen drog hon till Saleby med en klövjebörda med mjöl och hon bar säckarna upp i boden, men klagade inte förrän hon kom hem på

måndagen. Då blev hon sjuk och om tisdagen gick hon från sin husbonde och hem till sin fader vid Vässingsholm i Kymbo socken. Då lade hon ned på sängen och blev därefter död, såsom nämnt är. Nu tillfrågades hennes husbonde Bryngel på Tomten om han märkte ifall hon var sjuklig vid den tiden som hon tjänade honom. Då vittnade han vid sin själs salighet att hon var en sjuklig människa invärtes i sitt bröst, att hon spottade halvp parten blod var morgon när hon uppsteg under hela tiden som hon tjänade hos honom. Jämväl vittnade Bryngels moder, en gammal hustru Anna på Tomten, att denna piga medan de var i tjänst i maglag tillsammans, då märkte hon mycket av hennes svaghet och invärtes sjukdom, att när hon skulle gå efter ett ämbar vatten måste hon vila sig några gånger mellan brunnen och stugan. Nu tillfrågades Anders vilka skäl han hade för att slå henne och hur många slag hon fick. Då framkom Per Nilsson i Luttra, som var med och körde dynga, att denna piga hade släppt sin husbondes ök (draghäst) i bete och om onsdagens morgon fick hon inte upp sitt ök så snabbt och när hon då kom fram så bannade Anders henne och hade en liten yxa i handen och slog henne bak på länderna två eller tre slag, vilket han inte helt fullt kunde se (alltså om det blev blåmärke etc), för hon hade två vadmals-kjortlar på sig. Den yttersta hade hon skörtat om sig (knutit ihop kjorteln) och där slog Anders henne. Om torsdagen frågade Per Nilsson henne och sade: "Ebba (=Ingeborg), gjorde det ont när Anders slog dig?". Då svarade hon: "Nej". Sedan arbetade hon fort under torsdagen och fredagen intill middagen, men ingen hörde henne beklaga sig däröver. Detsamma bekände alla som varit med där i arbetet, att så tillgick. Nu framkallades herr Anders Brynolfi, komminister i Valstad socken, som henne i sin sjukdom besökte med det högvördiga sakramentet, vad bekännelse Ebba (=Ingeborg) hade till honom. Då berättade han att hon inte talade om dessa hugg, inte heller visste hennes fader att hon hade fått hugg, utan han frågade henne om hon hade några ovänner. Då svarade hon: "Nej". Därmed gjorde komministern sitt ämbete och gick därifrån.

Jämväl vittnade Anders i Kyle (i Sandhems socken) att när välborne fru Anna Stake upptäckte att pigan var sjuk, sände hon honom dit med sin tjänare Per Björnsson, för att få reda på om hon hade ont av de hugg hon fått eller om det var någon annan sjukdom. Då tillfrågade de pigan hur det tillkommit. Då berättade hon att huggen tillkom eftersom hon inte fick iväg sitt öken så snabbt, varpå Anders slog henne med en yxa två eller tre slag. Då frågade Anders henne: "Har du ont av samma hugg, eller var beklagar du dig?". Då sade hon: "I bröstet och över ryggen". Då sade Anders: "Slog han dig i bröstet?", men då svarade hon: "Nej". Då sade han: "Där en yxhammare har farit fram, måtte det synas blått efter." Då rannsokade de hennes kropp där hon sade sig ha fått hugg, men då fann där ingen åkomma med blånad eller blodvite. Då frågade Anders: "Om Gud nu kallar dig, vill du skylla Anders i Ny för din baneman?", men därtill sade hon: "Det kan jag inte göra. Det skjuter jag i Guds händer. Jag skyller honom inte". Detta skedde i hennes faders närvaro, vilket han också bekänner.

Jämväl dagen innan denna Ebba (=Ingeborg) avsomnade hade välborne fru Anna Stake begärt efternämnda goda män, lagläsaren Anders Pedersson till Svartarp, herr Jöns i Hökared (i Sandhems socken), Sandhems komminister Arvid i Slättäng, Lars Månsson i Utvängstorp, med några hederliga hustrur vilka förhörde och rannsokade pigan. Då blev hon ganska flitigt förhörd i sin faders och syskons närvaro. Då var hennes bekännelse, liksom tidigare, att Anders i Ny slog henne tre slag med en yxhammare över länderna och när hon sprang undan föll hon omkull i dyngan eftersom det var vått och slipprigt, men sedan gjorde hon sitt arbete. Om onsdagen fick hon hugg, om torsdagen och fredagen till middag hävde hon dynga, men beklagade sig inte att ha ont för någon, men när hon kom hem till sin matfader Bryngel sade hon att hon hade fått hugg och orsaken varför (hon fått det), men inte att hon kände sig ha ont förrän om måndagen därefter när hon kom till Saleby och hade fört mjöl dit. Om tisdagen gick hon hem, såsom är

omnämnt. Då blev hon tillfrågad om Gud nu ville kalla hem henne, om hon kunde med ett gott samvete beskylla denne Anders för sin död och bane-man. Därtill var hennes svar att hon inte kunde göra det, utan bekänner att såsom henne var vederfaret (såsom hon hade upplevt det) sköt hon saken till Gud. Sedan blev hennes kropp och länder synade och rannsakade, där som hon hade fått hugg, efter några åkommor med blånad eller blodvite. Då fanns där inget, förutom en liten svullnad i hennes sida vilket tidigare inte hade synt. Ifall det är därav eller inte, är ovitterligt (okänt), eftersom om hon hade legat illa kunde det ha förorsakat det (svullnaden). Vidare rättelser kunde man i saken inte utleta.

Nu tillfrågade hennes fader, syskon och sina förvanter, vilka hört hennes ord, samt sett och hanterat henne, om de ville fullkomligt binda Anders i Ny till dråpare och våldsbane till hennes död. Därtill förnekade de samtliga, att de inte kunde göra. Därför sköts samma mål till häradsnämnden om de av alla skäl som i rätten är upptagna kan fälla honom till dråpare, sannbane eller våldsbane. Då var därpå deras enfaldiga svar:

Först att eftersom varken pigan i sin sjukdom beskyllde honom fullt ut, inte heller fadern med syskon eller slakten. Inte fanns där några åkommor på henne som kunde avlåta (ge upphov till) död. Därför dömdes Anders fri för den misstänkta saken, efter det 20:e kapitlet i Dråpmålabalken med vilja.

Jon Andersson dråp på Lars Håkansson (1639) - 14

AD: v189935.b580; v189935.b4080; v189935.b690

Vartofta häradsting den 5 februari 1639

[Detta häradstingsprotokoll finns i två versioner.](#)

Framkom för Rätten Kirstin Jonsdotter i Saleby medh sina söner Erich Måns och Anders Larsöner och klagade öfwer Jon Anderßon i Saleby som thet gudh better af daga tog Hennes man och Theras fadher Lars Håkonßon nu forledne S. Antreæ dag* huilket sig sålundat tildrog som Per Erichßon i Saleby sampt Swen i skattegårdhen Jon Anderßons broder sampt dråparens Egen bekenneelse ther till onöddh at ben:tt apostle dag komme the vndher prådican at dricka hoos Swen i skattegården och som the blefwe druckne tå sade Larß: Jon be tala mig min grijs i sloghe ihjäl i sommars för mig då swara dhe Jon din hustru begiarte en 1/2 skiäppa för honom, dhen skall tå få och Swen som the drocke hoos [sade]* broder du foder inthet stort Swin vpp medh en skäppa korn gif honom dhen då blefwer dhe dher Om förlikte och slage händer ihop och som dhe een stundh sittet hade sadhe Larß. Jon du hafwer Röfwat mig en Rähltt* ifrån som iag hade achtadt Lagdt på mitt taak till takfästa, då swaradhe Jon iag plägar intez Röfwa ifrån mina grannar din son Erich bar henne till migh och iag gaf honom en stock ighen, Jag tackar Pär Erichßon han Lånte mig en stock och han Laghar skiäligen wedh sigh då sadhe Per Erichßon till Lars Håkonßon lät blifwa om then Ränglan och badh Lars Håkenßon tiga trenne Reeser, då steg Jon wpp och gick på golfvet fram och tilbaker, och ßom Lars fornam at han wille göra honom skadhe då reste han sigh vp och i dhet samma togh Jon vpp sin knif och slog Lars i Hufwudet at thet gick igenom skulten nedher i Järnan och Nie dagar dher Effter blef han dödh. Strax nu Jon hade giördt skadhen gick han hem och war se dhan stilla Jntill thes Lars war afgångnadh* och tog ingen

*den 30 november

*saknat ord som finns i den andra versionen

*ändrat, kladdigt. "Ränglan" längre ner i texten, liksom "Ränglan" i den andra versionen.

*avsomnad i andra versionen

Rymning till theß Larses barn honom antastadhe medh slechten huilken the och honom i Rätten i Ratten* inlefreradhe i Cronones Befalningzmans hender och Jon anderßon bekendhe at så orsakadhe sigh trettan och omsider sielfwa dråpet som bemält ähr, therfore skötz samma måll till heredznämbd, å saken dom gifwa, Tå war theras Samptelighe mening at Effter Jon vthan någon Rätmatig gifwer Orsak och af öfwermogh samma drååp samma dag som Lars Håkonßon afsompnade therförre blef han dömbd effter thet 2 Capit. i Dråpmållom medh wilia at gifwa lij för Lif, huilken sak i Vnderdånigheet remitteras till dhen högloflighe konungslighe Hofrättens nådighe resolution

*två ord upprepas

Göta hovrätt den 2 maj 1639

1) Jon Andherßon dråpare

En Doom ifrån Wartoffta ht: Öffwer Jon Andherßon hwilken oträngdher aff wällust, och Vthan rätta Lifz Nödh, hafr i hielslagith Larß Håkonßon i Saleby, som widhlöfftelighen aff htz ransakningh och doom seendhe ähr.

Resolutio. Effter Jon detta dråp Vthan rätta lifznödh begått hafwer, så ähr han och fånghen å färska gärningh, dherföre kan honom icke benådaz lifwett, Vthan skall andhrom till warnagell Justificeras Vtan wpskoff.

Vartofta häradsting den 17 juli 1639

Hustru Kirstinn Larß håkonßons Effterlätne Enkia i Saleby skall gifua fråhnn sigh 8 skeppr kornn till Jonn Anderßons Effter leffuerska *ibidem* huilket wth giffuet war på mansßboot dhet gudh bettere Jonn Anderßon som ihiäll slogh Larß håkonßonn för meentte At komma till Lößen doch bleff dher före Justisicerat ty ska be:te på begärta mansßboot till baker Leffuereras.

Återgivet med modern svenska

Vartofta häradsting den 5 februari 1639

Framkom inför rätten Kerstin Jonsdotter i Saleby med sina söner Erik, Måns och Anders Larssöner och klagade över Jon Andersson i Saleby som - det Gud bättre - tog avdaga hennes man och deras fader Lars Håkansson nu förledne S:t Andreas dag (den 30 nov), vilket sig sålunda tilldrog, som Per Eriksson i Saleby och Sven i Skattegården, Jon Anderssons broder, samt dråparens egen bekännelse, därtill onödd, att denna nämnda apostladag kom de under predikan att dricka hos Sven i Skattegården och när de blev druckna, då sade Lars Håkansson: "Jon betala mig min gris som du slog ihjäl för mig i somras". Då svarade Jon Andersson: "Din hustru begärde en ½ skäppa (spannmål, alltså 14,5 liter) för den. Det ska du få". Sven, som de drack hemma hos, sade: "Broder, du föder inte upp ett stort svin med en skäppa korn. Ge honom den(?)". Då blev de därom förlikta och slog händerna ihop och när de hade suttit en stund sade Lars Håkansson: "Jon du har rövat mig en rängla ifrån, som jag hade aktat och lagt på mitt tak till takfäste". Då svarade Jon Andersson: "Jag brukar inte röva från mina grannar. Din son Erik bar den till mig och jag gav honom en stock igen. Jag tackar Per Eriksson att han lånade mig en stock och han lagar skäligen vid sig". Då sade Per Eriksson till Lars Håkansson att tiga tre gånger. Då steg Jon Andersson upp och gick på golvet fram och tillbaka, men när Lars Håkansson förstod att han vill göra honom skada, då reste han sig upp och i detsamma tog Jon upp sin kniv och slog Lars Håkansson i huvudet, så att det gick ge-

nom skulten ner i hjärnan. Nio dagar därefter blev han död. Strax när Jon Andersson hade gjort skadan gick han hem och var sedan stilla intill dess Lars Håkansson var avsomnad och rymde inte förrän Lars barn antastade honom med sin släkt, vilket de också inlevererade till Kronans befallningsmans händer. Jon Andersson bekände att trätan och dråpet orsakats på det sätt som bemänt är. Därför sköts samma mål till häradsnämnden, för att ge en dom i saken. Då var deras samtliga mening att eftersom Jon Andersson utan någon rättmätig orsak och av övermod utfört dråpet samma dag som Lars Håkansson avsomnade, därför blev han dömd efter det 2:a kapitlet i Dråpmålabalken med vilja, att ge liv för liv, vilken sak i underdånighet remitteras till den höglovliga kungliga hovrättens nådiga resolution.

Göta hovrätt den 2 maj 1639

1) Jon Andersson dråpare.

En dom från Vartofta härad över Jon Andersson, vilken oträngd och av välust, samt utan rätt livsnöd, har ihjälslagit Lars Håkansson i Saleby, som vidlyftigt av häradets rannsaking och dom är skärskådad.

Beslut: Eftersom Jon Andersson detta dråp utan rätt livsnöd har begått, så är han fångad på färska gärningen, därför kan han inte benådas livet, utan ska andra till varnagel justificeras (avrättas) utan uppskov.

Vartofta häradsting den 17 juli 1639

Hustru Kerstin, Lars Håkanssons efterlätna änka i Saleby, ska giva från sig 8 skäppor korn (232 liter) till Jon Anderssons efterleverska i Saleby, vilket var utgivet för mansboten - det Gud bättre - av Jon Andersson som ihjälslög Lars Håkansson, förmente att komma till lösen. Dock blev därför justificerad (avrättad), ty ska benämnda (personer) på begärda mansboten levereras tillbaka.

Israel Samuelsson - tjuv (1639) - 15

AD: v189935.b630; v189935.b4130

Vartofta häradsting den 7 juni 1639 - Extra ordinarie ting

Andra halvan av texten är delvis skymd vad gäller radens slut vid bokryggen, men här har texten från Göta hovrätts kopia lagts in, samt från en särskild kopia av häradsprotokollet för just detta år, under Läckö grevskap.

Framstältes Fängslig för Rätten Jsrael Samuelsson som i många år hafwer soom han och for retten bekendhe alt ifrån 1629 och intill dhetta Dato på åtskillighe orter som här Vnder förmålas:

Först bekiänner han hafva stulit på ofran bemelta åhr et par Oxar ifrån Erich i Lycke i Kinnehäradh dhem han Slachtadt och Kiöttet kasta dhe han nedher i een brunn och bröt sig Vthur Handklofwarne och kom till Rymningh till dhet andra hafwer han stulit i wartofta ifrån Jon i Alarp en Swart bläset häst och ifrån hans gälbo en Swart häst och Reste dher medh gienom Östergötlandh och Naricke Vp till Äfrwala Herregårdh dher han en Stor deel foryttrade och när bonderna i wartoffta finge kundskap effter honom försendhe the sin Granne ingeld i wartoffta effter och Fick oxarna igen somblighe hadhe han förnyttrat och blef pening garna mechtig men dhen ena Swarte hästen kom Jsrael till skogs medh. Jtm bekenner han hafwa stulit förgångne åhr på Hårsåsen* här i wartoffta härad Oxar fem styc ken som han blef i handom taghen medh i Jönekiöping och dher medh tiufnadhen fången och Fördd till Hägnetorp dher ifrån han sigh af Fangsert Vthbröt.

*Horsåsen i Mularps socken

Jtem ähr han i westeråås fången medh tuenne Hestar och itt stodh och Hade forwendt seth namn och kalladhe sig Anders Perßon och förskiöt Vppå at hafwa tjänst hoos we[[l]borne Olvff Stake och säger sig samma Creatur hafwa fådt i Ostergjötlandh huar på han ingen bekiännelse giöra wille vthan ähr klart at han dhem medh dhe andre stulit hafwer

Än hafwer han stulit et stodh ifrån Jacob Anderßon i Ledsjö när han Rymbde af fångslet ifrån högnatorp dhet han och bekiänner ähr och Här Omkring stulit på alla Orter oxar i dhe tijdher han här wistas hafwer som han inthe Will bekenna

ifrån Erich i Trägården fyra stycken i Nääs 8 stycken i skiörs torp 5 stycken i Friggeråker 14 Stycken i Kiälfwene tree stycken i Huarf fyra huar om han ingen bekiännelse giöra wille.

Jtem hafwer han stulit ifrån welborne Lars Larßon på Wäges torp Oxar siu stycken thet han och bekänner.

Blef Jsrael på åtskillighe medhell examinerat om Flere saker som honom wites hafwa bedrifvit men han will till inghen bekiännelse icke Heller kundhe man af honom effter hög förma= ningh widare Vtleeta vthan dhet som honom i hendher funnit ähr icke will han heller Vppenbara huem ßom hafwer warit medh honom i Rådth och giärning. therfore blef han Dömbd Effter thet 2 Capitel i tiufrabalken till green och galge och Ligge ogild för giärning sina och Hans lösöra gå till skiffes om några finnas och Effter han ähr en Ouphörliq tiuf och aldrig ähr någon för bättring at förwenta dherföre all man begiärar at samma Miß de dere icke må komma till något långt Fängelse effter af honom för minnes at han wenter på sin Herre som han tänar, att han skall ännu hiälpa honom Lös mången menneskia till skada.

Göta hovrätt den 19 juni 1639

25) Jsrael Samuelßon tiuff.

Een doom ifrån Wartoffta ht: öfwer Jsrael Samuelßon, hwilken haffwer stulitt oxar 37 st: som han bekienner, och Wijtes honom 39 oxar stulitt haffwa, dem han inthett bekiänna will. them bekienner han haffwa stulitt 6 st: hästar, heele ht: bedher ödmiukeligen bliffwa af medh denna ovphörlige tiuff, hooß hwilken ingn bättringh ähr att förmodha.

Resolutio Effter denne

Jsrael ähr Een stor och groff tiuff
2) haffwer länge, mykit, och offta stulitt
3.) ähr ingen bättringh hooß honom at för modha
4) bedher heele ht: bliffwa aff medh honom, 5) haffwer han rymt Cronones fängelse, Derföre kan Jsrael icke benådhes Vthan skall androm till warnagel Vphängias, han skall på rättare plattzen förmanas be= kienna den tiuffnadhen honom wijtes.

Återgivet med modern svenska

Vartofta häradsting den 7 juni 1639

Framställdes inför rätten den fängslade Israel Samuelsson som i många år har, såsom han inför rätten bekände, alltifrån 1629 och intill detta datum på åtskilliga orter såsom här under förmåles:

Först bekänner han att han har stulit på ovan nämnda år ett par oxar från Erik i Lycke i Kinne härad, vilka han slaktade och köttet kastade ner i en brunn och bröt sig ur handklovarna och rymde. Till det andra har han stulit i Vartofta från Jon i Alarp en svartbläst häst och från hans gårdbo en svart häst och reste därmed genom Östergötland och Närke upp till Ervalla herrgård (i Närke) där han avyttrade en stor del. När bönderna i Vartofta fick kunskap om honom, sände de sin granne Ingeld i Vartofta efter honom och fick igen oxarna. Somligt hade han avyttrat och blev penningarna mäktig (tog pengarna av honom), men den ena svarta hästen kom Israel till skogs med.

Jämväl bekänner han att han har stulit under förgångne år, på Horsåsen (i Mularps socken) här i Vartofta härad, fem stycken oxar som han blev i handen tagen med i Jönköping och därmed tjuvnaden fången och förd till Höijentorp. Därifrån bröt han sig ut ur fångelse.

Jämväl är han i Västerås fången med tvenne hästar och ett sto och hade förvänt sitt namn och kallade sig Anders Persson och påstod sig ha en tjänst hos välborne Olof Stake, samt säger sig samma kreatur ha fått i Östergötland, var på han ingen bekännelse ville göra, utan det är klart att han har stulit dem med de andra.

Än har han stulit ett sto från Jacob Andersson i Ledsjö, sedan han rymt från fångelse i Höijentorp, vilket han bekänner. Han har också här omkring stulit oxar på alla orter vid de tider som han har vistats här, vilket han inte vill bekänna, såsom ifrån Erik i Trägården 4 st, i Näst 8 st, i Skörstorp 5 st, i Friggeråker 14 st, i Kälvene 3 st, i Varv 4 st, varom han ingen bekännelse vill göra.

Jämväl har han stulit från välborde Lars Larsson på Vägestorp (i Kvänum) 7 oxar, vilket han bekänner.

Därmed blev Israel Samuelsson på åtskilliga ställen granskad om flera saker som han anklagas för, men han vill inte ge någon bekännelse. Inte heller kunde man efter hög förmaning få honom att uttala sig, inte ens om det som uppenbarats och som är funnet i hans händer, eller vem som varit med honom i råd och gärning. Därför dömdes han efter det 2:a kapitlet i Tjuvabalken till gren och galge samt ligger ogill för sina gärningar. Hans lösöre går till skifte om något finns. Eftersom han är en oupphörlig tjuv och aldrig är någon förbättring att vänta, därför begär alla män att samma missdådare icke må komma till något långt fängelse, eftersom han förmenas vänta på sin Herre som han tjänar, att han ska hjälpa och lösgöra honom sedan han gjort många människor skada.

Göta hovrätt den 19 juni 1639

25) Israel Samuelsson tjuv.

En dom från Vartofta härad över Israel Samuelsson som har stulit 37 oxar, vilket han bekänner, samt anklagas för att ha stulit 39 oxar som han inte vill bekänna, men han bekänner att han stulit 6 hästar. Hela häradet ber om att få bli av med denna oupphörliga tjuv hos vilken ingen bättring är att förmoda.

Beslut: Eftersom denne Israel Samuelsson är en stor och grov tjuv som
2) har länge, mycket och ofta stulit,
3) är ingen bättring hos honom att förmoda,
4) hela häradet ber om att få bli av med honom,
5) har rymt från Kronans fängelse,

därför kan inte Israel Samuelsson benådas, utan ska andra till varnagel upphängas, han ska på den rätta platsen förmanas bekänna den tjuvnaden som han anklagas för.

Olof Bengtsson - hästtjuv (1639)

AD: v189935.b820

Vartofta häradsting den 11 november 1639

Fram fördeß förrättenn Fengtzligh oloff bengtßonn i gierum huilkenn haffuer stulet en häst ifråhnn Arffuedh Anderßonn i skiörstorp och redhet dhenn Åt Åhs heredh dher hann solde honom för 4 richz daler Och war samma häst wederat för 5 richz daler, doch Enn tijdh dheer Effter fick Öffuerschrefne bondhe sin häst igienn vthi Falekiöpingh, dher hann till mötes kom medh denn som honom Af be:te tiyff köpte, Så Effter förbe:de Oloff bengtßon icke kann dher till neka vthann sin mißgierningh bekienner, dy bleff han dömbd Effter det 6 Capitell i tiyffua balkenn till galge och greenn Och Ligga Ogildh för gierningh sina, doch hemstelles Sakenn till dhenn höglofflige Konungz lige hofrättenn Om nådigt betenkiendhe, Effter Jngenn haffuer sådandt eller annat OEhrligat Af honom tillförende förunnet.

Göta hovrätt den 20 maj 1640

7) Olof Benchtßon Tiuff
Een doom ifrån Wartoffta ht: öffwer olof Benchtßon ij Gierum, som haffwer stullit een häst wederatt för 5 RixDr dett han bekiänner, målzägandhen haffwer fådt sitt igien.

Resolutio Olof skall bööta tredubbelt och stå skriff.

Återgivet med modern svenska

Vartofta häradsting den 11 november 1639

Framfördes inför rätten den fängslade Olof Bengtsson i Gerum, vilken har stulit en häst från Arvid Andersson i Skörstorp och ridit den åt Ås härad där han sålde den för 4 riksdaler, men den hästen var värderad till 5 riksdaler. Dock en tid därefter fick ovannämnda bonde sin häst tillbaka i Falköping, där han tillmötesgick den som köpte hästen av tjuven, så eftersom denne Olof Bengtsson inte kan neka därtill, utan bekänner sin missgärning, då blev han dömd efter det 6:e kapitlet i Tjuvabalken till galge och gren samt ligga ogill för sina gärningar, dock hemställdes saken till den höglovliga kungliga hovrätten om nådigt betänkande, eftersom ingen har sådant eller annat oärligt förunnat (påkommit) av honom tidigare.

Göta hovrätt den 20 maj 1640

7) En dom från Vartofta härad över Olof Bengtsson i Gerum som har stulit en häst värderad till 5 riksdaler, vilket han bekänner. Målsägaren har fått sin häst tillbaka.

Beslut: Olof ska böta tredubbelt och stå (uppenbar) skrift.

Jöns Olofsson & Gunilla Svensdotter - barnamord (1641) - 16

Vilske häradsting den 23 mars 1641

Här borde målet ha tagits upp, men det finns inte med i protokollet.

Däremot finns en kopia i Göta hovrätts arkiv, vilken följer nedan:

6) Jöns Oloffson

styrkt till mordh

wedh Gunnil

Svensdotter

barna mörderska.

Samma dag framfördes för retten Jöns Oloffson i Sörby een dräng och tiltaltes at hafua belägret enn tillförende oberychtet Piga, gunil Suens doter *ibidem* och aflat barnn tilsammans huilk Personer ähro i skyldskaps Leed till begge tridie denn mißgerning nekar inthet be:te Jöns till vthann goduillig bekiende sin brot så wäll som henn men barnet war omkomet och nedergrafuet vthi enn Bodh de bekennaer honn at förleden kyndermeso dag* när hon förmerkte barnfödzlan **ongå** skulle gick hon på ognen och deer födde thet och något der effter tog hon barnet och bar nider i sin Säng. det hon war tillförende waar at liggia ~~och thet hade~~* och thet hade hon hoß sig om Nattenn Såsom thet kom hijt till werldenn men hon föregifua at thet hade inthet lijff när thz föddes Och om morgonen frågade honn drängen huru hon skulle giöra af Barnet Då Swarade han Lägge thet någonstädes till deß wij få weder wed huru wij skolle giöra af thet. ty denn gången gaffz icke honom till fälle effter han skulle till gudhem at tröska nog och war så borta i tre dagar, och när han hemkom gick hann bort i enn bodh och groff enn groop och gick då in i Stuffuen och der effter tog hon barneet vthur denn gamble Stuffuen och Lade thet i samma grop och hoff Mull oppå. Nu tillfrågades drängens föräldrar om the inget kunne förmerka at hon war med barn då suarde the at taall gick om henne någorlunda men the wiste icke huru the skulle best vtföra thet lijckuel Sade the åt henne några reesor at hon skulle bekenne om honn war med barnn der till hon Nekade och aldeles med förtretelig ord Suarde der med the låthe sig af wike men drängen wiste wäll at honn war medh barnn och icke wille huarcken för sine föräldrar eller Slächt der i bynn bekenna eller oppenbara Nu tilfrågdes Lensmann Peder Andersonn huru han fick kundskap om Samma Sack då beretes han at igiönom thet bygde taall som gick ther och huru förresste han tijt, och när han komme i Stuffuan saat konen oppå enn wäff, då Sade han till henne huar hafuer tu gjort af thet Barnet du hafuer föd då blef honn Jlla tillfridz thet ligger borta i enn bodh Länsman bad henne gå och taga fram thet men hon badz Länsman blifue Jnne så Länge hon kommer igenn och frågade effter enn SPade den war i gårdenn och när hon honom bekom gick hon åstad och Länsman folgte effter och när hon kom in i Bodin begynt hon at rijffua med Spadenn wthi en Bynkes hog men **thelin** och **gurkr** reffun tilhopa och neder på några Stenar der låge då sade Länsman till henne, riff icke så hårt, kan skeep du stötir sönder barnet höll der med op och sade gud betive* mig iag rådes at hunder hafua taget thet bort Sade Länsman weet inhet Jöns huar thet ligger, Och sende så enn flicka effter honom på Logen och strax kom han in i bodan hon sade till honom Jöns weeter **r** inghet betre huar thet ligger ähn iag då gick Länsman vt om dörren och drog henne lijtet igen och så tog drängenn Spaden och hoff någor Mull af graffuen och gick så vt till Länsman och konan blef Jnne och tog op barnet och kom vt

* 2 februari

* överstruket

*betöva? = fördröja

med thet och strax tog Länsman them fast och bekom then i starket Lyffte tils nu the blifua tingförde alt thet öffue skrifne bekenne the både Samptlig wara tillgånget men drängen förebär at han icke weet om barnet hade lijff eller icke elliest föregifuehen at barnet hade inthet sin fulkomelige Skapnet Då i befalningzmannen Lag läsaren med några af Nembden vt och synte samma barnn och fans i Saning at thet hade warit fulwäxt både med Nagler och hår och oanseet at thet hade Leget i 6 weckor i Jordan war thet ringa förfallet wthan war thenn enn aln Långt på 2 finger när Derföre påladis häredtz Nembd effter thet 2 Capitell i högmålum at thet öffueruega och betänka om the kunne them befrija eller icke för mordet då war deras enhete lige mening och Suar at efter konan så effter war förmant till att be kenna Saning och icke wille vthan Nekade Såsom och när barnfödzlenn påkom icke gaf thet tilkenna efter folk war i Stuffuen när hon war på ognen och födde desljkest drängen Såsom wist och hon war med barn och förnam at hon war tilltald och icke wille thet oppenbara på thet at om konan toge sig något ondt före som nu skeet ähr skulle vara vndskyllen kunne fördenskull intet wnleeda them at the Ju hafua haft diet Samlag tilhopa om samma giering synnerlig derför at nu hon frågade honom huar hon skulle göra af barnet strax befalte henne förmerat till deß the finge rådslå och betänckia sig därför kunna Nembdenn them icke Sacklösen göra Vthan dömbdes effter öffuerskriffne 2 Capitell till thet straff som theet Jnehaller doch hemstelles till wälborne Landzhöffdingenn om Executionen effter denn 17 Punct i retegångz och ordinantznen

Till ytirmera wiste at hela så å tinget ransaka Skerskodat bekent och dömpet ähr bekräffter här nidan vnder med Lagläsarens egen heredz och Signete Actum Loco et Die et Supra

Baksidestext på ovannämnda skrift:

Leffwererat den
2 Aprilis 1641

Göta hovrätt den 18 maj 1641

6) Jöns Oloffson
och Gunnilla Svens
dotter tillhoopa
begåt barnamord.

Een doom ifrån Wilska ht: öffwer Jöns oluffson i Sörby ogifft, som haffwer lägrat Gunnilla Swens dotter ogifft, hon haffwer sitt foster heemligen födt, mördatt, och lagdt å löön, dett Jöns afwiste, halv der till, och dolgde, som aff htz ransakningh seendhes ähr.

Resolutio Denne saak skall af nyo till ransakningh vptagas aff Laghläsaren Hans Pedherßon i Rijsa och granneligen Vthi Effter skreffne punchter ransakas.

1) Skola the bagge närvarandhes och tillsammans medh all flijt rådas och förmanas till att bekiänna sanningen. Sedhan eenskiilt och war för sikh tillspöras, först Gunnil om Jöns haffwer waritt i rådth till mordett för ähn dett skiäddhe, eller der aff wiste, och huru wijda han skyldigh ähr till samma mordh.

- 2) Effter finnes i doomen att Gunnilla haffwer föödt inne i stugun, inne waradhës hußfolket, derföre skola de som på denn tijdhen inne woro wähl Examineras och förhööras, om de icke på nogatt sätt, haffwa kunnatt förstå om barnett hade lijff.
- 3) Effer att Ransakningen finnes att Jöns Eloffßon haffwer weetatt dett konan haffwer wartitt medh barn, hwij han då sådant icke haffwer för nogrom vptäckt, eller till dett ringaste styrkt henne till att bekiänna för androm, att så medh henne fått war, eller och att frambära barnet : der han för mordett wille wara frij.
- 4) hwij drängsens föräldrar, när the förstode aff bygda talet, henne wara haffwandhe, tå icke strax noga ran= sakadhe ther effter, och hadhe bättre acht på henne.
- 5) Hwadh tijdh och stundh hon frågadhe drän= gen hwarest hoon skulle giöra af barnett, och på hwadh rum, och om föräldrarna inthett wiste nogot der affh och om hon sådant frågadhe för födzlan eller effter.
- 6) Om hon tå icke gaff honom sitt, betänkiande ther om tillkänna; hwadh thett waar, och huru thett drängen behagadhe.
- 7) Drängen skall frågas, när han först fick weeta att barnett födt war, och af hwem.
- 8) När, och af hwem, såsom och huruledes han först fick weeta barnett wara döödt.
- 9) Skola godha och beskiedeliga Prästmän förordnas, som parterna hwar för sigh medh flijt för mana bekienna sanningen, före hållandes dem att de innan kort döö skola, och skall deeras bekiännelse wäll antecknas.
- 10) Skall htz* nemdh medh flijt tillspörias hwilkett theera the kunna medh tryg= gare samweet giöra, antingen swäria dem bagge sanna till mordhet, eller osanna, effter ther skiäl som the för sigh haffwa. Sedan jämföras beg= ges theeras taal och Swar, deraff rätten sedhan kan haffwa att pröffwa och förnimma huru wijdha hwartheera brottzligh finnas ij Syndherheet pröffwan= des vthi hwilka punchter the komma öfferens, och vthi hwilka the åthskillia och huru wijdha the sådana hwar annan öffwertyga kunna.

*härads

Vilske häradsting den 21-22 maj 1641

Här borde målet ha tagits upp, men det finns inte med i protokollet.

Däremot finns en kopia i Göta hovrätts arkiv, vilken följer nedan:

Effter den höghlåflige konungzligh
hååfräätt, öfuer giötarichettz Skrijfftr
ligh nådige befallningh, till häredzhö=
dingen wålbornne Carl Siggießonn
Roßendufua, af Jönekiöpingh 21 Maj
1641

Deeß Jnnehålldh migh wnder teknade
Laghlåsar wara pålagdt af Nyo till
Ransakningh wpptaga effter undgifuen
Jnstructions puncter om Jtt barnnamordh
Som Skedt är i willska härådth Emelom
Jöns olofson, och gunella Suensdåtter
huilket är effterkommet den 21 Junij wtij
be:te Härådth j Söderby, Närwarandes wåll
be:te Landzhöfdingh, Sampt härädzfougden
wållacht Jßak anderßon, Så och härädznåmpdh
(Här följer uppräknigen av de 12 nämndemånnen)
29) Jöns olofson
och
Gunnilla Svåns
dotter tillhoopa
begåt barna
mordh.

Så wart effter första punct, Jönns
Olofson tillika medh gunella Framfördt för
Rätta, Och medh högsta flit till Rådth och förme=
nadt att bekienna Saningen,
Sidan Enschiijltt gunella tillsprort om Jöns
hade waritt J rådth till mordett, för än dett
Skedde, eller där af wiste.

1) För huilket hon alldelis befrijade Jöns att
wara oschuldigh, och der hon Sitt Liff icke
Niuta kunde will der wppå anama dett
hållga högwårdige Sacramåntet och döö
att hon der wtij hade bekiennt Saningen
Jöns der medh alldeles Oschuldigh wåra att
råda eller styrkia hännå till något mördande,
2) frågades Enschiijltt hännås mattmodher, Maridh
Nillsdåtter widh Sin Edz åhr hallande, om hon icke
förmårker när gunella födhe Sitt foster på vngnen
der i Samma stuffua maridh då war, eller hörde
något tecken till att Barnett hade Liff,
der på hon Swarade, att om mårgonen tidheligh
Som hon Sidan förmårktt hade när dett Skiedd
Lågh och Sååff Så hardt, att hon der af huar=
ken hörde Eller wiste der wttaff till dett ringeste=
eij håller dett förmårka kunde Sidan hon dett
födt hade, Emedan hon icke Siuk Låågh, mera än
En dagh, och klagade Sigh ontt i Brystett och hufudh,
Sidan giorde Sinna Syßlor Jnne och wtte Så wåll
Som dett andra tienst quinfålk, hännås Systrar,
Doch några dagar tillklagade Sigh hafua ontt J
hufudh och bryst, huar aff mariet mette dett
wara en stark bryst Soot Som dåå allmåntt
wankede.

3) der näst bespordes gunellas mattfader Oloff om
han Sådantt icke förmårktte, medh all flit bekiena

Saningen, huilken Sade på Sin Salighetz wägnar icke wiste eller hörde mykett mindre förmärkia kunde när eller huru födzle tiden angick wttan dett war öfuerståndet när han waknade Och wppstodh, Och bekiende han medh Sin hustru lågh någott Längie om mårgon effter det war helgedagh

Sidan Spordes gunella Syster N*mariedt En tienstpiga hoß olof wtij Samme gårdh och stufua hon beplichtade Sigh på Sinn Salighetz wäggnar att gunella aldrigh bekiende för hännä om någon Lägerschaph mycket mindre att wara hafuande, doch bemärckte hännä blifua tiuuk, och hörde hem= ligh taall dett gunella shulle wara medh barn Och Sedan några Reßor begierade att hännäs Syster will för hännä dett wppwnbara dett hon Slätt Jnget Bekienna wille wtann hon dett hade af egen Siukdom, dett honn trodde, män Samme mårgon då hon barn föddhe gick be:te mariet medh en wnggh piga eller flicka ått fäägårdén, Och då Sade gun= nela till att hon wille gåå medh, hon Suara= de Sigh hafua Så Ontt J Brystett och hufuedh dett hon icke förmätte, Och Läätt hännä der medh ligia qwar effter Sigh, huarförre marietd och fliken woro widh paas två tim= mar i fäägårdén, effter dee wore alenna Och hade Jngien till hielph, Och när hon Jn= kom Lågh gunnela myket Suagh, Och då hade hännä. Owettandes födt Sitt foster, eij håller der om aldrigh wetta fick för änn deett blef wppenbarlige bekiennt,

3)* Jöns Olofson Sade Sigh aldrigh wiste hännä hafuande wara för än J Jwlla hållgdh hon gaf honom der om tillkienna, Och då bleff han Så för häppen af rädhuggha att han kunde medh hännä aldrigh talla Jt Ordh wtan brast till att gråtta, och honn Sammalades på Sin Sido, der weedh skill= deß ått, och der effter af dagligh Sörgh Och Stor Enfaldighett gaff Sigh medh hännä, eij håller hon medh honom wtij något taall och kiende Sigh icke Så stor wettskaph hafua att komma till råda, det för någon människa wppenbara, effter honom Synttes den blygdh och Sinna föräldrars Owänskaph kom honom tidh nock, eij håller wiste hännä att förwara att bära fostret wäll fram, effter han all= drigh annadt tänker hännä till eij håller hon honom der om frågade.

4) gunella hafuer Jnga föräldrar J lifuett eij håller Nämber Slächt än för:bte Sinn Syster marietd, män hannes mattfader Olof och mattmoder marietd bekiende, när dett bleff dem af Bygde eller grannetaall wppwnbaradt tallade dee marietd både medh ondt och godh ord till der om Seija Sigh Saningenn

*nämligen

*borde vara nr 4.

Dett hon fördullgde och Sade sigh alldelles frij wara, och till Sin tiucknadh wiste aff Jngenn anner tingh wtan för:t egen siuk dom wäxte hännä myckett till, huilken ordh dee trodde, derföre kunde på hännä Jngien mere acktt gifua, Som dee Eliest giernna giortt hade effter derras Sån Jöns hännä belägradt hade.

5) Samme mårgon effter hon hade nyfödh sitt foster och lagdt dett J Sängh hembligen när Sigh, Som Jöns kom der wtt medh gångandes, Och Jngien war J stuffuan mere än De båda allenna, bekiende hon Sigh wara Qwitt medh be:te foster, och huru hon hade dett när sigh och huar hon skulle giöra wtaff dett, Jönns war till redz och skulle på Samme stundh till gudhem att tryska, badh hännä dett hemligen förwara huar hon bääst kunde till han kom Jgen huad rådth der medh finnas kunde Som alltt skedhe effter födzlan wttan någon aner meniska wettskaph,

6) widere taall hade Sigh icke Emelom än för:tt är

7) Och på för:de stundh af gunella och Jngen anner fick wetta barnett wara fördt och dödt

8) än tillsprodes gunella när hon först hade Sin läger= skaph medh Jöns, hon bekiende wtij förledne wår 1640 när dee kiörde medh **Ergickrock*** wnder wårsådan Så skedde dett på åchergierdett och Sidan när derres Lägenhet Så **Frilldrogh** Spordes och gunella på huadh tidh hon gaff Jöns tillkienna Sigh wara hafuande, hon Suarade fämte dagh Jwll, Om hon då eller Sidann har effter icke Sporde honom huru hon skulle der medh bärra, Sigh ått hon Sade Sigh dett Jntett giorde eller giöra kunde, effter drängen Strax Sörgde och grät Bitterligh, och dagligh Sågh honom der om En Stor Sårgh bärra derföre tallade honom aldrih derom offtare till för än barnet war födt.

Och Sadhe widh paas åtta dagar för kyndermäso bleff hännä befallt att fölgia Jöns J timmer shogh nidder till torestörph halftrediestor mijll att hämpta stort timber Som Anner Sylle trää och kiöra till gudhem, dett hon icke för neka torde, Som hon Eliest gierna giöra wille Och wtij Samma starke winter Löpande Och hääffdh, kiende hon Sigh på hemwägenn blifua Så tunggh, dett hon wpptråtnade, Och då badh Jöns hännä Sättia Sigh på Laßet eliest hade hon blifuet i wägen Qwar, och när hon då hemkom, wtij dee fäm eller 6, dagar för än hon barnett födhe, kiände dett icke Qwecktt* wara, wtan förwmdrede om sitt tillståndh, ej häller trode eller wiste att förzle, tiden Så när wara skulle,

Spordes huarföre hon Bar der wppå Så hardt Duulgzmåll, hon Swarade af wngdoms owett och stor Rådhuha Så Snartt dett bleff wppen=

*ärjekrok, överskrivet

*överskrivet?

*kvickt = levande

baradt skulle blifua fängzligh och Jngien om=
wårdnadt bekoma, derföre wille dölia till
Emott hon kiännde födzletiden wille angåå
Skulle, tå mente dett wppenbara, att hännä
Då icke Så håårtt hindras kunde huilkett
hännä fast annerlunda oförtänker öfuergånget
bleff medh födzletiden,

frågades huarföre hon icke gaf Sin Syster der
om hembligen tilkiena, hon Sade Sigh icke
trodde hännä der wtij mera än någon anner
9) effter huilken befalande Ransakningh, Så
wäll Som mere noga tillfrågande :/: och Swar/:
begierandes af hederlige wällärde prästmän och
kyrkioherder her Jon i gökhum, h: Aßer J
Floby, och Cominister h: hans J wllennäå
wille dem åttshilgen förmana till all Sanigh
huilket der medh all flit effterkomme Och
Låtte dem förnima derras dödzstundh war för
handen, huar medh dee befalte Sigh wtij gudz
händer, Och kunde af dem icke itt Ordh annor=
lunda bekomma än som för:t är hon hade
födt Sitt foster dödhfödt,

10) effter denne Ransakningz bekiennellße, Som
medh huar anner Öfuer Enns kommer, till
Spordes Nämpden medh flijtt huilket derra
dee kunna medh trygia Samwett giöra, antin=
gen Swäria dem bäggie Sanna till mordett
eller OSanna, effter dee skiäll Som dee
för Sigh hafft hafua, huar medh gafz dem och
Dillation* wtij betänkningh till andra dagenn,

*utvidgning

Den 22 junij der på till Swar gifuet nämpdes
Enfaldige Öfuer Wägande Betänkningh, att Som
den belägrade gunella effter nogha och flittigh för=
maningh både af tingzrätten Så Wäll Som af prä=
sterskapett ingien Anner bekiennellsße gifua wille
wtan Jöns ollofson gaff hännä aldrigh rådth
styrkir eller willie till något barnemordh, eij
häller af honom der till någon bekiennellße
komma kunde, eller Sådana fulkomliga skiäll
Som han der medh till winnas kunde. såsom
och grantt wetta af hans Enfaldige wppsåått
huarföre dee noch sampt på Sin EEdh taga
welie det Jöns ollfson är Oskyldigh till
Barnnamordh eller Rådth gifuande huadh
dett Jngalunda gielda kan dett gunella
Sigier honom frij wara, om hon än der
på döö skulle.

Sigh belangande om gunella Suenßdåtter
Som barnnamordet alldelles förnekar, och icke
bekienna wille, wtan hon hafuer det dödh
födt, doch lickuell gifuer en märkieligh lick
heet hännä tillsinnes wara dett hemligen
framfördha, och derigiönom förmörda, män
effter hon huarken Nw eller tillförende
dett bekientt hafuer eller wille derföre
Jnställez En Sådän Obekiendh mörk saak
till gudh allzmechtigh, Som alla Lönlige Sakeer
bääst kienner, och till den höghwiße wäll

berömlige konungzliga Räättz höguiktigere
nådige betänkningh, Och derföre kunna
offt:te gunnella på Sin EEdh huarken frija
eller fälla, Skyldigh eller Oshyldigh wara
än* Doch om föregången dom kan finnas wtaff
Enfaldigh hastighet afsagdt, mera än af grun=
derligh betänkiande och förståndh Som, Sigh
rätteligh bordhe, tillhörra, der om Jnfaller
Nämpden J all wnderdånigh Ödmiuk bön
folande om Nåder.

*inskrivet efteråt

att Så har på tingzrätten af nyo ransakadt
bekientt och af Sagdt är, till mera wijso
Stadh fäster iagh för migh och Nämpdenn
medh mit och härädz Signett Wnder.

Datum ut Supra
hanns Pärßon

Göta hovrätt den 25 juni 1641

29) Jöns Oloffßon

och

Gunnella

Swens dotter

beskylda för

barna mordh.

Een Ransakningh ifrån Wilska ht: öffwer

Jöns Oloffßon ogifft, som haffwer lägratt

Gunnella Swens dotter hwilken sitt

foster heemligen födt och å löön lagdt haffwer

Jöns beskyllas haffwa dolgt medh Gunnel

saakan, och ähr nu derföre frij döömdh.

Resolutio Rätten appro=

berar htz: doomen om Jöns och han wari

frij. Gunnilla belangandhe så effter

af sider meera ransakningh seendhes

ähr att denne saak ähr aldeeles mörk

och hon stadigt näker för mordett haffwer

hon icke gått afsijdhes i vthus och födt vthan

inne i stugun. Derföre will rätten

denne mörke och blindhe saak Gudhi

haffwa heemstält, och må hon for detta

Mordh wara frij, der Gudh fram=

deeles denne saak annorleedhes icke

täckes vppenbara. Gunnel skall stå

vppenbara skriff.

Återgivet med modern svenska

Vilske häradsting den 23 mars 1641

6) Samma dag framfördes för rätten drängen Jöns Olofsson i Sörby och tilltalades att ha belägrat den tidigare oberyktad pigan Gunilla Svendsdotter i Sörby och avlat barn tillsammans, vilka personer är i skyldskaps led (besläktade) till bägge tredje. Den missgärningen nekar inte denne Jöns Olofsson till, utan godvilligen bekänner sitt brott såväl som hon, men barnet var omkommet och nedgrävt uti en bod. Det bekänner hon att förledne kyndelsmässodagen (den 2 febr) när hon märkte att barnafödelsen var på gång, då gick hon upp på ugnen (avser en sovplats på ugnen) och där födde hon det. Något därefter tog hon barnet och bar neder i sin säng där hon låg tidi-

gare och hade det hos sig om natten, såsom det kom hit till världen, men hon föregiver att det hade inget liv när det föddes. Om morgonen frågade hon drängen hur hon skulle göra med barnet. Då svarade han: "Lägg det någonstans till dess vi får veta hur vi ska göra av det", ty den gången gavs han inget tillfälle eftersom han skulle till Gudhem för att tröska och var borta i tre dagar. När han kom hem gick han bort i en bod och grävde en grop och gick in i stugan. Därefter tog han barnet ut ur den gamla stugan och lade det i samma grop och hävde mull uppå.

Nu tillfrågades drängens föräldrar om de inte märkte att hon var med barn. Då svarade de att ett tal (rykte) gick om henne, men de visste inte hur de bäst skulle utföra det (ta reda på sanningen). Likväl sade de åt henne några gånger att hon skulle bekänna om hon var med barn, men därtill nekade hon alldeles och svarade med förtretliga ord. Därmed lät de sig avvika, men drängen visste mycket väl att hon var med barn men ville varken för sina föräldrar eller släkt bekänna eller uppenbara (sanningen).

Nu tillfrågades länsmannen Per Andersson hur han fick kunskap om denna sak. Då berättade han att genom det bygdetal (rykte) som gick där så reste han dit. När han kom i stugan satt kvinnan på en väv (vävstol, eller vävt tygstycke?). Då sade han åt henne: "Var har du gjort av det barnet som du har fött?" Då blev hon illa tillfreds och sade: "Det ligger borta i en bod", varpå länsmannen bad henne gå och ta fram det, men hon bad länsmannen stanna kvar inne så länge. Hon kom tillbaka och frågade efter spaden som fanns på gården. När hon fått spaden gick hon iväg, men länsmannen följde efter och när kom hon in i boden började hon att riva med spaden i en hög som var riven tillhoppa och där nere låg några stenar. Då sade länsmannen till henne: "Riv inte så hårt. Kanske du stöter sönder barnet. Håll därmed upp". Då sade hon: "Gud betöva (fördröjer) mig, jag rådes att (räddes?, är rädd att) hundar har tagit bort det". Då sade länsmannen: "Vet inte Jöns var det ligger?", och sände då en liten flicka efter honom på logen. Strax kom han in i boden, och hon sade till honom: "Jöns, vet inte bättre var det ligger än jag". Då gick länsmannen ut genom dörren och drog henne lite därifrån, och drängen tog spaden och hävde lite mull från graven och gick sedan ut till länsmannen, men kvinnan stannade inne och tog upp barnet och kom ut med det. Strax tog länsmannen fast dem och satte dem i starkt löfte tills de nu har blivit tingförda.

Allt det ovanskrivna bekände de båda att samtligt (allting) hade tillgått på det sättet, men drängen anför att han inte vet om barnet hade liv eller inte, eljest (därtill) föregivande att barnet inte hade sin fullkomliga skapnad. Då for befallningsmannen, lagläsaren med några nämndemän ut och synade detta barn, och fann i sanning att det hade varit fullväxt både med naglar och hår. Oansett (trots att) det hade legat 6 veckor i jorden, var det ringa förfallet, utan var en aln långt, på 2 fingrar när (alltså 55 cm). Därför pålades häradsrätten att, efter det 2:a kapitlet i Högmålabalken, att överväga och betänka detta, ifall de kunde befria eller inte för mordet. Då var deras enhetliga mening och svar att eftersom kvinnan var förmanad att bekänna sanningen och inte ville säga något, utan nekade även när barnfödslen kom och gav inte detta tillkänna eftersom folket var i stugan när hon var på ugnen och födde. Desslikes (likaledes) visste drängen att hon var med barn och kände till att hon blivit tilltalad, men inte ville uppebara (erkänna) det, av det skälet att om kvinnan gjorde något ont (brottsligt), såsom nu har skett, skulle han vara urskuldad och förlåten, men kunde för dens skull inte undleda dem (fria dem från beskyllningen) att de ju hade haft ett samlag tillhoppa, och synnerligen om den gärningen att hon frågade honom var hon skulle göra av barnet. Strax befallde han henne vänta till dess de fick rådslå och betänka sig. Därför kunde nämnden inte göra dem saklösa, utan dömdes efter ovannämnda 2:a kapitel till det straff som det innehåller. Dock hemställes målet till välborne landshövdingen om verkställandet efter den 17:e punkten i rättegångsstadgarna.

Till yttermera visso att hela målet på tinget är rannsakat, skärskådat, bekänt och dömt, bekräftar jag här nedan under med lagläsarens eget och häradsrigill. Actum loco et die et supra (Gjord på plats och dag enligt ovan).

Baksidestext på ovannämnda skrift:

Levererat den 2 april 1641

Göta hovrätt den 18 maj 1641

6) Jöns Olofsson och Gunilla Svensdotter som tillsammans har begått ett barnamord.

En dom från Vilske härad över Jöns Olofsson i Sörby, ogift, som har lägrat Gunilla Svensdotter, ogift. Hon har sitt foster hemligen fött, mördat och lagt i lönn, vilket Jöns Olofsson kände till och hjälpte till för att dölja, vilket av rannsakingen är skärskådat.

Beslut: Denna sak ska på nytt upptas till rannsaking av lagläsaren Hans Pedersson i Risa och noggrant rannsaka följande punkter.

- 1) Ska de båda närvarande och tillsammans med all flit rådask och förmanas till att bekänna sanningen. Sedan tillfrågas enskilt och var för sig, först Gunilla om Jöns har varit i råd med henne om mordet innan det skedde, eller därom visste, samt huruvida han är skyldig till detta mord.
- 2) Eftersom domen anger att Gunilla har fött inne i stugan, medan husfolket var där, därför ska de som på den tiden var där inne väl förhöras ifall de inte på något sätt har kunnat förstå om barnet hade liv.
- 3) Enligt rannsakingen fann man att Jöns Olofsson visste om att kvinnan var med barn, varför han då inte har berättat för någon, eller till det ringaste har styrkt henne att bekänna för andra, att så med henne var fått, eller att frambära barnet, där han för mordet ville vara fri.
- 4) Varför drängens föräldrar när de förstod av bygdetalet (ryktet) att hon var havande, då inte strax nog rannsokade saken och hade bättre akt på henne.
- 5) Vilken tid och stund hon frågade drängen vart hon skulle göra av barnet och på vilken plats, samt om föräldrarna inte visste något därav och om hon sådant frågade före födseln eller efter.
- 6) Om hon då inte gav honom tillkänna sitt betänkande, vad det var och hur det behagade drängen.
- 7) Drängen ska frågas när han först fick veta att barnet var fött och av vem.
- 8) När och av vem samt hur han först fick veta att barnet var dött.
- 9) Ska goda och beskedliga prästmän förordnas, som parterna var för sig med flit förmanar att bekänna sanningen, förhållandes dem att de inom kort ska dö och deras bekännelse ska väl antecknas.
- 10) Ska häradsnämnden med flit tillfråga vilketdera de kan göra, antingen svära att det är sant att de båda är ansvariga för mordet, eller att det är osant, efter de skäl som de har. Sedan jämförs bägge deras tal och svar. Därav kan rätten sedan pröva och förnimma huruvida vardera av dem är en brottsling, i synnerhet ska prövas på vilka punkter de kommer överens, och när de är åtskilda samt huruvida de har övertygat varandra.

Vilske häradssting den 21-22 maj 1641

Efter den höglovliga kungliga hovrättens över Götariket skriftliga nådige befallning, till härads hövdingen välborne Carl Siggesson Rosenduva, av Jönköping den 21 maj 1641.

Dess innehåll är mig under tecknad och lagläsare pålagd att på nytt uppta till rannsaking efter angivna instruktionspunkter om ett barnamord som är skett i Vilske härad av Jöns Olofsson och Gunilla Svensdotter, vilka är utfört den 21 maj i nämnda härad i Sörby. Närvarade välbetrodde Landshövdingen samt häradsfogden välaktade Isak Andersson, så också häradsnämnden.

29) Jöns Olofsson och Gunilla Svensdotter som tillsammans begått barnamord.

Så vart efter första punkten Jöns Olofsson tillika med Gunilla Svendsdotter framförda för rätten och med högsta flit rådda och förmanade att bekänna sanningen, sedan enskilt. Gunilla Svendsdotter tillfrågades om Jöns Olofsson hade varit i råd till mordet innan det skedde, eller visste något därom.

1) För detta hon alldeles befriade Jöns Olofsson att han var oskyldig, och om hon inte fick njuta av sitt liv, vill hon anamma det heliga högvärdiga sakramentet (nattvarden) och dö, men att hon har bekänt sanningen att Jöns därmed var alldeles oskyldig att råda eller styrka henne till något mördande.

2) Frågades hennes matmoder Marit Nilsdotter enskilt och vid erhållandet av sin ed om hon inte märkte när Gunilla födde sitt foster på ugnen i stugan där Marit var, eller hörde något tecken att barnet hade liv. Därpå svarade hon att tidigt om morgonen, som hon sedan hade märkt, låg Gunilla och sov så hårt att hon själv varken hörde eller visste något därav det ringaste. Inte heller märkte hon det efter att barnet blivit fött, eftersom hon inte låg sjuk mer än en dag då hon klagade på att hon hade ont i bröstet och huvudet. Sedan gjorde hon sina sysslor inne och ute, så väl som de andra tjänste-kvinnfolket, som var hennes systrar. Dock några dagar klagade hon sig över ha ont i huvudet och bröstet, varav Marit menade att det var en stark bröststot som då allmänt vankade (spreds i bygden).

3) Därefter tillfrågades Gunillas matfader Olof om han inte hade märkt något sådant, och med all flit uppmanades bekänna sanningen, vilken sade på sin salighets vägnar att han inte visste eller hörde något, ännu mycket mindre kunde märka att när eller hur födselstiden angick (avlöpte, utföll), utan det var överståndet när han vaknade och stod upp. Han bekände att han med sin hustru låg något längre om morgonen eftersom det var helgdag.

Sedan frågades Gunillas syster, nämligen Marit, en tjänstepiga hos Olof uti samma gård och stuga. Hon bepliktade sig på sin salighets vägnar att Gunilla aldrig bekände för henne om något lägerskap, ännu mycket mindre att hon var havande. Dock märkte hon att systemen blev tjock och hörde hemligt tal (rykten) att Gunilla skulle vara med barn. Sedan begärde hon av sin syster några gånger att hon skulle uppenbara (erkänna) det som hon slätt inte ville bekänna, utan som hon menade hade fått av egen sjukdom, vilket hon trodde, men samma morgon som hon födde barnet gick nämnde Marit med en ung piga eller flicka åt fägården. Då sade hon till Gunilla att hon ville gå med, men Gunilla svarade att hon hade så ont i bröstet och huvudet, och de lät henne därmed få ligga kvar, varför Marit och flickan var vid pass två timmar i fägården eftersom de var allena och inte hade någon hjälp. När de kom in, låg Gunilla mycket svag och då hade Gunilla henne ovetandes fött sitt foster. Ej heller därom fick de veta något förrän det blev uppenbarligen bekänt.

3) (Nr 3 upprepas, det borde vara nr 4) Jöns Olofsson sade att han inte visste att hon var havande förrän under julhelgen när hon gav det tillkänna. Då blev han så häpen av räddhåga (ängslan, fruktan) att han inte kunde tala ett ord med henne utan brast ut i gråt, och hon sammaledes på sin sida. Därmed skildes de åt. Därefter, av daglig sorg och stor enfaldighet, gav de sig inte i tal med varandra. De kände att de inte hade något stor vetskap att komma till råds, eller ville uppenbara det för någon människa, eftersom han ansåg att skammen och sina föräldrars ovänskap kom tids nog. Ej heller visade han henne att förvara och bära fram fostret väl, eftersom han aldrig hade tänkt annat och hon aldrig frågade honom därom.

4) Gunilla har inga föräldrar i livet, ej heller närmare släkt än förutnämnda systemen Marit, men hennes matfader Olof och matmoder Marit bekände att när det blev dem uppenbart av bygdetal och grannetal (rykten), talade de till Marit både med onda och goda ord, därom säja sig sanningen, det hon fördolde och sade sig vara alldeles fri, men till sin tjocknad visste hon inget annat än att det var utav egen sjukdom som gjorde att hon

växte mycket, vilka ord de trodde på. Därför kunde ingen ge mer akt på henne, som de eljest (i annat fall) hade gjort där eftersom deras son Jöns hade belägrat henne.

5) Samma morgon sedan hon hade fött sitt foster och hemligen lagt det i sängen nära sig, kom Jöns gåendes dit ut. Ingen mer än de båda allena var i stugan. Då bekände hon sig vara kvitt med fostret och hur hon hade det nära sig och vad hon skulle göra av det. Jöns var till tillreds (beredd) och skulle i samma stund till Gudhem för att tröska, då bad han henne förvara det hemligen, var hon bäst kunde, tills han kom tillbaka, vilket råd som därmed fanns efter födelsen och utan någon annan människas vetskap.

6) Vidare tal mellan dem fanns inte, än vad som är nämnt.

7) På förenämnda stund av Gunilla, och ingen annan fick veta att barnet var fött och dött.

8) Än tillfrågades Gunilla när hon först hade sitt lägerskap med Jöns. Hon bekände att det var uti förledne vår 1640 när de körde ärjekrok (en slags årder, som var föregångare till plogen) under vårsådden, så skedde det på ett åkergårde. Sedan när deras lägenhet (belägenhet, situation) så tilldrogs (uppkom), frågades hon vid vilken tid som Gunilla tillkännagav detta för Jöns, då svarade hon: "Femte dag jul" (29 dec). Frågades om hon då eller sedan har frågat honom hur hon skulle bära sig åt med barnet, då svarade att hon inte gjorde det eller kunde göra det, eftersom drängen strax sörjde och grät bitterligen samt dagligen såg honom bära en stor sorg. Därför lagade hon aldrig oftare om detta förrän barnet var fött. Hon sade att vid pass åtta dagar före kyndelmässan (alltså 25 januari) befalldes hon att följa Jöns i timmerskogen, neder till Torestorp, halvtredjestor mil (2½ västgötamil, som motsvarar 32,5 km) för att hämta stort timmer som syllstock och köra till Gudhem, vilket hon inte kunde förneka såsom hon eljest gärna ville göra. Uti denna starka vinter "löpande och hävd" kände hon sig bli så tung på hemvägen och blev så trött att Jöns bad henne sätta sig på lasset, eljest hade hon blivit kvar på vägen. När hon kom hem, uti de fem eller sex dagarna innan hon födde barnet, kändes det inte vara levande, utan hon var förundrad över dess tillstånd. Ej heller trodde eller visste hon att födslotiden var så nära.

Frågades varför hon bar därpå så hårt dulgsmål (att hon dolde allting). Hon svarade att ungdoms ovett och stor räddhåga, så snart det blev uppenbart att hon skulle bli fängslad och inte fick någon omvårdnad. Därför ville hon dölja det fram tills hon kände att födslotiden kom och menade att det då skulle uppenbaras, att hon då inte så hårt kunde hindras vilket hon tänkte skulle bli annorlunda när födslotiden var övergången (passerad, gått över).

Frågades varför hon inte gav tillkänna hemligheten för sin syster. Hon sade att hon inte betrodde henne mer än någon annan.

9) Efter den befallande rannsakingen, såväl som den mer noggranna utfrågningen och dess svar, begärdes av hederliga och vällärda prästmän och kyrkoherdar herr Jon i Gökhem, herr Assar i Floby och komminister herr Hans i Ullene, att de förmanade dem åtskilligt att tala sanning, vilket de med all flit efterkom (genomförde) och lät dem förnimma att deras dödsstund var förhanden (nära), varmed de befallde sig (överlämnade sig) uti Guds händer, men kunde inte få dem att framföra ett enda ord annorlunda än som förut är sagt, att fostret var dödfött.

10) Efter denna rannsaknings bekännelse, som med varandra överenskommer, tillfrågades nämnden med flit vilketdera som de med tryggt samvete kunde göra, antingen svära den bägge sanna till (ansvariga för) mordet, eller osanna (oskyldiga), efter de skäl som de har haft, varmed de gavs en utökad tid till andra dagen för betänkande.

Den 22 juni, som svar på nämndens enfaldiga övervägande och betänkande, att eftersom den belägrade Gunilla efter noga och flitig förmaning både av tingsrätten såväl som av prästerskapet ingen annan bekännelse ger än den att Jöns Olofsson aldrig gav henne råd, styrka eller vilja till något

barnamord. Ej heller kom någon sådan bekännelse från honom, eller sådana fullkomliga skäl som han kunde vinna på, såsom också noggrant är känt om hans enfaldiga uppsåt, varför de nog på sin ed väljer att Jöns Olofsson är oskyldig till barnamord och rådgivande, vad det ingalunda kan gälda (ersätta, gottgöra) när Gunilla säger att han är fri, även om hon på detta skulle dö.

Angående Gunilla Svensdotter, som barnamord alldeles förnekar och inte vill bekänna, utan att det var dödfött, dock likväl ger hon en märklig likhet till sinnes (jämvikt i lynnet, sinnesjämvikt) att det hemligen framföddes och därigenom mördad. men eftersom hon varken nu eller tidigare har bekänt det, eller ville för detta inställa sig (framföra) en sådan obekänd mörk sak till Gud allsmäktig, som alla lönlige saker känner allra bäst, och till den högvisa kungliga hovrättens högviktiga nådiga betänkande, och därför kunna Gunilla på sin ed varken fria eller fälla, anses vara skyldig eller oskyldig. Ändå om tidigare dom kan ha avsågts av enfaldig hastighet, mer än av grundligt betänkande och förstånd, såsom sig rätteligen borde, därom infaller nämnden i all underdånig ödmjuk bön folande (fortskaffa, leda till) om nåd.

Att så är bekänt och avsågt samt rannsakat på nytt vid tingsrätten, stadfäster jag till mera visso för mig och nämnden med mitt och häradets sigill.

Datum ut Supra

Hans Persson

Göta hovrätt den 25 juni 1641

29) Jöns Olofsson och Gunilla Svensdotter beskyllda för barnamord. En rannsaking från Vilske härad över Jöns Olofsson, ogift, som har lägrat Gunilla Svensdotter, som hemligen har fött sitt foster och har lagt det i lönn. Jöns beskylls för att ha dolt saken ihop med Gunilla, men är du för detta fridömd.

Beslut: Rätten godkänner häradsdomen om Jöns Olofsson och han är därmed fri. Angående Gunilla Svensdotter, så efter att omsider mer rannsaking sänts (till hovrätten) om denna alldeles mörka sak och hon stadigt nekar till mordet, så har hon inte gått avsides i uthus och fött, utan inne i stugan. Därför vill hovrätten denna mörka och blinda (ovissa) sak hemställa till Gud, och att hon för detta mord är fri, såvida inte Gud framledes annorlunda täckes (vill) uppenbara något. Gunilla ska stå uppenbar skrift.

Jon Ambjörnsson & Karin Månsdotter - blodskam (1641) - 17

AD: v189936.b2630; v189936.b2660; v189936.b2680; v189936.b2690

Vartofta häradsting den 1 juni 1641

Samma dagh Fram förðheß för rätten Karin mån= så dotter i Lunghem*, fendrickens manhafttigh nilß Ambiörßons hustru huilkenn hafuer Jnletat sigh i legerßmåll medh sin Suåger Joen Ambiörßon *ibidem*, ogiffit ryttare, och afflat barnn tillsammans ähn doch Joen ähr rymbdh, då till frågadh henne huru eller igiönom huadt tillfelle dhe finge så= dant oloffliget om gienge till Sammans, då be= retter hon At i förledhenn höst 1640 drogo dhec till matteßmeßo* marknadh, Åtz hioo, och närh dee kommo till håkonn i steme Almenn* i fugllåsa Sohnn som Äger henneß syster, Och dher wåhro dhe i 2 nä= ter, i fram och åther ferdh, och dhenn Ene Affto= nenn närh dhe hadhe fådt maat, Och fleera mark= nas fålk, Och En stundh dher effter gick honn vth i En Annden stufua, dher hon war för ordnat

*Ljunghem i Sandhems socken

*Aposteln Matteus dag den 21 september

*Stenalmen i Norra Fågelås socken

At Ligga, Och Ladhe sigh, dher effter kom henneß
 Suager håkonn dher wth medh En kannä öll
 och En skäll, och Öfuer schr:ne Jonn Ambiörßonn mz
 Och dher satte dheer sigh till At drika, och iblandh
 dhe såto, Och brukadhe munnen, Suaradhe honn
 them i blandh närh dhe till talte henne, Och Om
 sijdher kastadh Jonn Ambiörßonn sit Ermekle=
 dhe på henne, i Sängienn, Och sedhenn närh håkonn
 gick ifråhnn honom, Och Jonn skulle Ligga dher Vthi
 i samma stufue medh, gick hann till henne, Och bedref
 sin skam mehd henne, Och då seger honn At dhet Var
 Omöijeliget At honn kunne driffua honom ifrån sigh
 förmeendhe, för dhen skull, Och fullkommeligenn Er=
 kiänner At hann igiönom trullkonst wandt
 hennes willia, och ähr wäll sandt At be:te Jonß moder
 karinn Ambiörns i Liunghem haffuer i mång Åhr Och
 Ähn nu Ähr, i stordt roop och rychte, för trullkonst,
 menn Om henneß son skall Af henne någonn Lerdom
 bekommet, weet mann icke, menn Lickwäll till
 Lijkheet bekiänner Och wittnar Jonn Jonßonn i Liug=
 hem, nilß Andherßon i tjarp, Ryttrar, At dhe skulle
 bewijsa medh mång redheligh mann, At Jonn Am=
 biörßonn sielff haffuer Er kiändt, At Om han finne
 Et Quinfålk, At honn Luchtadhe i sloop* eller skäll
 medh honom, skulle honn aldrigh kunna neeka honom
 huadt hann begierte, såsom Och Eliest berettadhe the
 At Wthi tyßlandh, dher dheer Lågo i Gardison, war
 En Enkia huilke många bådhe Officerer och andra
 besöchte Och förmentte At få något Omgienge medh
 henne, Och kunna doch Jnttet wttretta, men närh
 dhenne Jonn Ambiörßonon gick till henne, wandht
 hann henne strax öffuer, dhetta dhe medh reedhe=
 liga männ bewisa welle, Och honom medh Om
 hann kommer tillstedheß, Eliest beretter Anders
 Jönßonn i Linghem, Jon Jonßonn *ibidem*, Och flerre
 At närh Öffuerschrefne karin månsa dotters
 mann, nilß Ambiörßonn för några åhr sedhenn
 förreste Åht tyßlandh, skolle hann Och hanß föräldrer
 giöra klart om gårdhenn, Effter nilß hadhe månge
 Åhr tient för honom, Och Jngenn skadt bekommet
 Eliest wille haß modher karinn Ambiörns endeligen
 driffuet nilß Af gårdhenn, Och dhenn Andre sonen
 Jon som nu rymbd ähr behållet honom, Och blefue
 så trettende dher om, Och då fram kastadhe hans
 modher dheße Ordh Om nilß, hadhe icke Jagh warit
 så hadhe dw aldrigh kommet ifråhnn tyßlandh, män
 huadt hon mentte dher medh kunne dhe icke grandt
 weeta, dhenne Öffwer schrefne kenne täcken och wit=
 neß bördher, förmeenar dhenne karinn månsa
 dotter, At honn skall hafua brukat Emot henne
 medh Listighet, wittna och hennes grannar både
 mann och Quinna, wnggh och gammall, At dheer
 Aldrigh haffua förnumet, huärkenn för hann
 kom i Echtenskap eller sedhann, något oloffliget
 Omgienge, wthann förhållet sigh hoos dhem
 som En Ehrligh hustru, hafuer wäll Anstådt
 mehra skiäll haffuer mann till dhenna Sack
 i icke kunnat finna wthann effter hennes sårge=

*slåp-, något som används innan man somnar

liga berettelse Anteknadt, Så effter dhenna
missgierningh är wppennbaar, och fulkommeligh be=
kiennelse, bleff honn dömbd effter Rijkens Sedwendio
som Effterst wthi högmålla balkens Åtskilnadht
Jnnehåller, till Eld. doch hemstelles Sackenn till
dhenn högl. konungl. hoffrättenn Om nådigt
betenkendhe, Effter dhenn berettelse Och missstanke
som Öffuann berördt Åhr Jnfallenn.

Göta hovrätt den 8 juni 1641

16) Karin Månsa dotter lägratt af sijn mans brodher.
Een doom ifrån Wartoffta ht: öffwer
Karin Månsa dotter gifft, som är lägratt
aff sijn mans brodher Jon Ambiörnson
ogifft, han är rymdh.

Resolutio Dett skall bättre
ransakas. 1) Effter för mäles i doomen
att Jon Ambiörnsons modher är i stoort
roop och rychte för trullkonst, derföre
skall ransakas, huru wijda hon trull
doom öffwatt haffwer, om hon sijn
son tråldom lärdt haffwer, och huru wijdha
skall och förfaras om hon för truldom är
laghfordh, eller eij, effter hon i mång år
och ähn ståår i stort roop och rychte derföre.
Sedan skola dee personer som om
Jons leffwerne i Tysklandh wittnat
haffwa, laghföras och effter aflagdt
Eedh witna i saaken hwadh dem kan
witterligitt wara. denne ransak=
ningh skall medh aldräförsta före=
tagas, och sedan till denne K. rätt
försändhas, i medhler tijdh skall medh
all flijt slås effter Jon att han kan
fångas lagföras och döömas sedhan
doomen till denne K. rätt
försändhas.

Vartofta häradsting den 23 juni 1641 - Extra ordinarie ting

Effter dhenn höglofflige konungzl: hoffrätz Reso=
lutjon i Jönekiöpingh Öffuer giötarijket, Om karinn
månfa dotter i Liunghem, gifft som haffuer Jnlåtet
sigh i Lägersmåll medh sin mans brodher, Jon Ambiörnson
ogifft, Och Aflat barnn tillsammans doch dödfödt
förbe:de Jonn rymbde strax gierningenn blef wppen
baar, Och befaller wtij Resolutionen At samma
Sack, skall better Ransakaß Och skeirskodhes
och bleff nu på effter föliandhe sädt, effter dhenn
beskeedh mann kunne före bringa, på dhenne tijdh
1) förmälles Om Jonn Ambiörnsons modher som
hafuer Lenge waret Och ähn nu är i roop och ryche=
te för trulldoms konst huru widha hon skall
haffua dhet öffuat och brukat, så kann nu icke
på Annat sät bewises, heller duerffuas någonn
fram förat, besynnerligenn hennes grannar för
rädhuga, ty dhee befruchte för olycka, menn Lick
wäll haffuer be:te karin Ambiörnß Emedhenn honn
bodde i ångarp* i Acklinge gieldh wthi grefueskapet

*Agnetorp i Agnetorps sn (Tidaholm)

föhr Ähn 23 åhr sedhenn, warit wtberychtat för samma konst, och haffuer så henneß mann ambiörn förrest till Sandhems församblingh dher hann nu boor, och begierthe Af S. her Pedher Andræ Kyrko herdhe på dhenn tijdh At hann wille, wppbiudha henne effter han et åhr bodde ther tilförendhe, i församblingenn, i hrim= storp*, menn huadh wettnißbördh hann bekom på sinn hustrus wegner weet mann icke ty hann haffuer huar kenn breff eller wittne, icke war hann heller barn född i dhenn församblingenn, dher före kunne man icke haffua någonn kundskap om henneß Lefuerne och omgienge i Sandhems Sochn ty hon war barn född i hiälstad och dher bödh sig Jnget wpp.

*Grimstorp i Sandhems socken

2) För ähnn 4 eller 5 åhr sedhenn, haffuer en wedh namppn biörnn torstenßonn* en dansk hafft sit tillhåll wthi flat= holmenn i Sandhems Sohen, wppå wälb: knut Liliehökz godz wndher Rå och rör, till måsebergh, Och då hafr be:te biörnn gådt till karin Ambiörnß Och wppenbarlige skiält henne för En trullkåna, At hon hadhe buret några beenn Suepte wthi En knuta, och Lagt i hans werdz fåhrhus, Jönßes i Flathålmenn, Och haffuer så be:te Jönß effter biörns beskyldningh, wttfördt samma taall, menn Lickwäll haffuer karinn Am= biörns Och henneß mann Aldrigh wellat Låtet stema samma biörnn, eller Jöns har ähn be:te biörnn war Af weckenn wthur Landet till danmark för tiyfwadh hann bedriffuit hadhe, doch dher före tingh fördh och bödt, och så gick honn och henneß mann till Jng= arpa ting som höltz 1637 i Sandhems Sochnn, Och wpbödh sigh, och måtte så Jöns i Flaateholmenn böta 3 mark för dhenn beskyldningh effter hanß sages mann war bortto som Lagläsarens wält Anders Perßons domsedhell wtwiser.

*se ovan bland dessa rättsfall

3) bekienner karinn månßa Dätter hennes Sona quinna* som nu åhr fallen wthi dhenn stora Lastenn en gångh som hon sågh, en påska mårgonn, At hon skall hafua giordt wp Eldz i sin framstuga, som stodh emot stuffuenn Och till dhenn i Eldhenn hadhe honn taget nyo slann wedh, huadt hon dher medh wträtthedhe weet hon icke, her Emot giffuer karin Ambiörß Suar At hon hadhe fåt olyka på sin fåhr och annor Creatur Och fann så enn dödh kaatta i sin lella Sengestufua som hon seger nedher graffuenn Och alla fyra fõt terna wiste wpp och dhenn wptogh hon, och brendhe henne dher wthi Öffuer schr:ne huus, Och så fore bähr hon At dhet blef Omslagh, medh Creaturenn men om så till gick haffuer hon Jnga wittne som thet Å= syntt haffua ty haffuer hon wellat waret wthann mis tanke, hadhe honn kunnat taget någonn, sin granna och Låt seet huru kattenn Lågh, och segt At så dant åhr Lagt migh eller min Creatur till olyka.

*sonhustru, svärdotter

4) före kaster karin månßa dotter sin Suära karin Ambiörß At honn hade för seedh At giöra elldz på fåhuußgulfuet, huar före hon dhet giordhe, weet hon icke, her till Suaradhe honn At en gångh war henneß koo Siuck, Af kalfningh At dhe skalla waaka Öffuer henne Den* natten och giordhe så wpp Eldz, som förbe:t åhr, menn Sätten*

*överskrivet och kladdigt

*ändrat från rätten till Sätten

och fleere förwndra sigh At Éldene icke skolle taga
wp i holen taaketz, ty fåhuuset ähr icke mycket högt, hrär(?)
före hoon togh icke så snart Liuß, Och Lyckta öfuer
wakningenn synneß Aldellis Sällsampt wara.

5) Förmälles wthi Resolutionenn om Jon Ambiörßonn
skall haffua sådhanne konst Lärtdt af sin modher
her till kann mann ingenn beskedh finna, ty hann neekar
menn Lickwäll wittnar tillförendhe Leutenampten
Gunnar Jonßon, i wtwengztorp effter sin sonn
Johann, som nu drogh på tugh At hann bekiendhe för
honom, At hann Lågh i Sänggh medh be:te Jon Ambiörßon
och då kiendhe hann honom hafua några knuter, både
på halsenn så wäll som wndher Armerna, samma=
ledes wittnar Och Jon Jonßonn i Lunghem, Enn
ryttare, at dhet ähr sandt, hann hadhe så, såsom och bee=
kienner karinn månßa dotter, At henneß Suerg skall
haffua hafft enn Annor i sit huus, Och dhe skolle
hielpas Åth At göra sådhant, Och fingo Andoch
några skinnlapar Af henne, som Jonn Ambiörßons
syster, war hooß henne Och togh, menn her till
neekar karinn Ambiörnß, At honn weet dher Jn=
tet Af.

6) befaller dhenn konungl hoffretten konungh blifua
och öfueresch:na karin Ambiörnß, haffuer någonn
tijdh waret tingfördz Om samma beryckhningh, der
till neeka bådhe hon Och henneß mann, At befalningzman
nenn, Lenßmannen eller någon som dhenn macht
hafuer hafft at Citera* fålk Alenna dhenn gångenn
dhe drogh Okraffdha till tingh som
öffuen be:t ähr, mehr skiäll kunne man icke få Om
dhenne öffuan be:de Ransackningh.

*stämma till tinget

7) pålægges wthi Resolutionen, At dhe ryttare
som wittna på dhenn föra ransackningenn, skalle
tingföras, Och effter giordhenn Eedh beretta huadht
kundskap dhe Om Jonn Ambiörßons Lefuerne och
omgienge förnumet haffua, så fram kallas Jon=
Jonßonn i Lunghem, som war och på Lunghem
tingh, menn nilß Andherßonn i njttorp som dhå
war medh ähr nu bordt för rest, Dher före fram
tredhe nu i skadhenn, effter schr:ne Ryttare medh Jonn
Jonßonn, Erich ditterßonn, Andherß biörßonn
i karlleby Suenn Pedherßonn i Leaby, Och Larß Anderßon
i nättorp, huilka wittnadhe effter giordhenn Eedh
At effter som wthi förra Ransackningh dher Jnfördt
om dhenn Enkiann, och dhet skedde wthi Commis i tyß
landh, och till gick som dher wthi ähr förmält, såsom
och hafuer hann Offentelighenn bådhe gör them så wäll
som för många fleera bekiendt At hann kunne dhenn
konstenn, om Quinfålk, menn nährr honom blef tilfrå=
gat huru eller Af huem hann hafuer Lerdt thet, före
gaf hann At hann samma konst bekommet hadhe af
En sin hußbonhde hann hadhe tient tillförendha.

8) bekienner öffuerschrefne Jon Jonßonn, obedhenn doch
effter förre sin aflagda Eedz, At be:te Jonn Ambiörßonn
sadhe Åth honom en gångh, her ähr enn stedheßer piga
Jagh kann icke wäll komma till retteß medh henna
som Jagh will, menn Jagh wille dhet wåhre så åhrs
At Ormerna wåhro fram kombna, så skolle Jagh ta=

ga en Lefuandheß och sticka enn synåll egiönom bådh
hans ögonn Och dhenn skolle Jagh see till At Jagh
fingo settia wtij henneß tröije skiört eller tiortla
fåll, Oförmarcht, sedhan skolla honn wäll dansa
effter min wilia, Och myket meehr hafuer hann wäll
bekient, men förbe:da Jon Jonßonn seger At hann
kann så hestigt icke Allt i håggkomma.

9) Fram kom för Rättenn Eßbiörnn huaß phrophus
wittnar och bekienner effter Jordhenn eedh At wedh
paß 14 dager sedhann blef hann Lagd till en gårdh
skogenn be:dh Liggandheß i hömß Sohnn, i huarffz
Gieldh, då Jblandh Annat dhe talladhe sedhan
boendhenn, komma i Dhenn hustrun i Liunghem som
nu dhet Gudh bettr, Jag något Suaradhe hann
Jagh hadhe tenkt at dhet wåhro i som fördhe henne till
högemttorp*, prophoßenn neekadhe, wthann sadhe det
war en Annann på dhet, hann wille höra huadt bon
dhenn skulle haffua At beretta, då sadhe bondhenn
dhet war Jlla giordt ty thet war en skön hustru
Jagh tror wist At samma kar hafuer henne medh trul
dom Öffuerwunnet, då Suaradhe prophoßenn
må han skall kunna bruka dhet, Jaa wißerligh
sadhe be:te bondhe, hann war her i giestabudh Wthi
öfuertorph, hoos Ryttare Corporalenn håkonn Långh
be:t Och deijdt wåhro kalladhe effter schr:ne godhe mähnn
wellerdh her Suenn i frödieredh hanß grannar
Corporalenn Abraham i frödieredh, Och flerre
Erhliche männ, Och då war medh Abrams dotter
Ogiff, Och Jblandh dhe wåhro Lustige drack
be:te Jonn Ambiörßonn pigann till medh En litenn
skåll, Och när skållenn war wdruckenn, Låt hann
henne gå omkringh Emellann Lipparne(?) för ähnne
han togh skållene Af mennenn, och Låt så inskenka
henne, och gaf åth pigann, och när honn hadhe wt
druckeet skållenn, kunne honn icke wara ifrån be:te
Jonn Om hann hadhe gådt Aldrigh så offta wt wille
hon gå medh, thet bleff kungiorde, hennes fadher
huru hann brukadhe medh skållenn, då språngh
hann till sitt Suerdh och sadhe skall tu brucka
någonn duefuellz konst Emot mitt barnn
Och welle kiört wt honom, Och yterligare sadhe
sampt her Suenn till honom Om dw haffuer
något behagh till henne så kann tw begiera medh
ährann, Och icke på dhet sättet, bleff så dher
medh Endhet Och förlichte, her före bars och at
några ryttare haffua för rest ifrån tyßlandh,
nu för ähn 14 dagar, her igiönom heradhet, och
dher dhe hafua waret Lagdha hafua de hörde åt
förbe:de Jonn hadhe begåt dhenn stoora Lastenn
då haffua dhe sagt At hann haffuer wällgiordh
så stoor gierningh dher wthi tyßlandh, At hann
skall haffua belegrat tuenne systrar, menn
nu kan mann icke i hastighet, sådhant förfara
huru dher Om Ähr, dhenna Öffuerschrena Ransakningh
haffuer retten medh högsta flijt, skierskodat
så mycket tijdenn, haffuer kunnat medh giffua, och
ähr dhenn fatige bedröffuadhe menniskann wthi
stoor ödmiuckheet, bönfallandes At dhenn högh

*Höijentorp

lofflige konungzlige hoffrättenn medh gunstigt betenkiendhe, wille Ansee igiönom huadh till fälle, honn wthi samma syndh fallenn ähr.

Vartofta häradsting den 23 juni 1641 - Extra ordinarie ting

Detta ting avslutades med ännu ett ärende som berör Ambjörn i Ljunghem och hans broder, nämligen följande mål.

Fram kom håkann J Liunghem och tilltalte sin broder Ambiörnn *ibidem*, At hann hafuer brukat hanß Jordhe part *ibidem*, som ähr 1/8 i heelle gårdhenn, wthi 22 åhr och ingenn stedia dher före bekommet, till huilket Am= biörnn icke, neeka kann, dher före bleff honom på dömbt, At giffua sinn brodher för huardt åhr, hanß Jordh haffuer waret bortto, 2 mark koppår mynt och sedhenn skall håkonn tredha till sin arfue part, igienn, och dhelles honom till huar Sättestångh bådhe i Åker och angh sampt Ondt och gådt.

Göta hovrätt den 26 juni 1641

30) Karin Måns dotter lägratt aff sijn mans brodher Een Ransakningh ifrån Wartoffta ht: öffwer Karin Måns dotter giffit som ähr lägratt af sijn mans brodher Jon Ambiörn son, han ähr förrymdh, ähr ähr* icke så omstän= deligen ransakatt som wedherbör, som af ransakningen seendhes ähr.

*upprepat ord

Resolutio Dett skall bättrre ransakas 1.) effter dett seias att Jon Ambiörn= sons husbondhe skall haffwa lärdt Jon locka qwinfolk till sikh medh trull doom* derföre skall förfaras om samma Jöns gamla husbondhe ähr i lijffwe eller eij, hwar han boandhes ähr, och hwadh han heeter, 2) hwadh ryckte om honom ähr 3. Effter Jons modher ähr i rychte för trulldom, skall wäll förfaras om hon nogon skadha giordt haffwer eller eij. 4.) Skall heem= ligen och Vppenbarligen medh all flijt slås effter Jon Ambiörnßson att han kan fångas lagh fööras och döömas, i medler tijdh må karin tagas vthi fast och stark borgen.

*tre ord tillagda i marginalen

Vartofta häradsting den 13 september 1641 - Extra ordinarie ting

Effter dhenn högl. konungzl. hoffrätz Resolution, wthi Jönekiöpingh Om Jonn Ambiörßon i Liunghem* huilkenn hafuer belegrat Sin brodherß niß Ambiörßons hustru karinn månßa dotter och Be falles wthi Resolutionenn, At thet skall better Ran sakes, Om be:te Jonn Och hanß modher, karin Am= biörnn, Och bleff nu effter dhe skiäll mann til Saken kunne Finna wptaghenn

*fem tillagda ord (raden ovanför)

1) huadt Öffuerschr:ne Jon Ambiörßons hußböndher An= langer, Antingenn dhe ähro i Lifue eller icke, och huadt dheras namn ähr, dher wppå haffuer mann wthij förra Ransackningenn, icke fådt någonn beskeedh, eij hafuer hann bekiendt, för dhe ryttare som hafua till frågat honom, Af huilkenn hann skall hafua samma konst lerdt männ nu berettar Corporalenn håkonn biörßonn i öfueretorp*, sampt flere At dhe icke weeta honom hafft

*Övertorp i Varvs socken

andra hußböndher, Ähn majjorene manhafftigh byrge
nilßonn, och hellebrandz wglä, dher förbe:de Jon Am=
biörßonn skall haffua Lärddt sådhana handlingar Af
them tro dhe icke, menn hann war en tijdz fångenn
hoos kesarens fålk förmeenar om hann något kann
hafuer hann thet Jnsupet hoos them.

2) Ahnlangandhe Huadt ryckte Om be:te Jon Ambiörßonn
finnas kann då wåhro her icke många ryttare som
wndher dhet Compagniet ähra At mann någon kond=
skaph bekomma kunne, menn Lickwell berettas Af
Carll i Jngarp*, effter giordhenn Eedh At i förledhenn
Junij månadh förresto hem ifrånn tyßlandh tuenne
ryttare, Jönß i skeggegårdhenn i daala i gudhems h:t
och Suenn i törnestorp i Kååkindz heredz, thå hafwa
dhe i wegenn frågat sine skutz böndher huilkenn för
menttes wara hemma i bankerredz* eller Jerstorpa*
Sochner huru dhet ståhr till wp i westergiöttlandz då för
talte dhe för rytterne huad som skedt war, i Liungum
och närh dhe fingo höra hanß nampnn, Suaradhe dhe
ähr thet dhen karenen, så giör hann huadt han will
och huadt hann slår wppå gåhr fordt, dhetta bekendhe
förbe:de böndher närh dhe kommo till besker, ifråhnn
skiutzningenn och till Jngarp dher fingo sigh maat
och beette sina hestar.

Ähn berettadheß af prophußenn Eßbiörnn huas At En
ryttare håkonn i bestorp i Gudhems häradt bekiendhe
för honom At af öffuerschrefne Jon Ambiörßonn gick et
stordt ryckte At medhann hann Lågh i Gardison i
tyßlandh skalle hann haffua hafft Lägerskap medh
tuenne systrar, Och närh dheres fadher förnam at
han hadhe mycket Omgienge hoos honom, blef be:te
Jonn Af honom tilltalt, Och då togh Jonn Ambiörßon
till sit Suerdh Och wellet förraska honom hadhe
icke hielp waret.

3) dheßlijkest befaller i Resolutionen At dhet skall wäll
förfares, om Jonn Ambiörßons modher karinn, som
Lenge och myket hafuer warit i ryckte, för trullkonst
om hon dher medh någonn skadhe giordt haffuer, då
tillfrågadhes hennes grannar dher hon nu boor, såsom
och dher honn för war, Om dhe haffue förnumet af
huadt Orsak eller tillfelle, sådhant ryckte ähr wt
kommet, dher till Suaradhes At dhe icke fulkomme
ligenn haffua förstådt henne bruka någonn trulldom,
icke ähr heller dhenn som will stå henne till foota, eller
kann bewisa, At honn antingenn menniskor eller
oskiellige Creatur haffuer igiönam förgierningh för
derfuadh, wthann huadt Orollige meniskor kunna
Löpa i Obygdhenn medh, Eliest haffuer hon tillförende
bekommet tingzbewiz Och frij giordz, så ähn doch
ythersta i samma breff för melles, Om sannare
spörgias kann, så haffuer icke heller henne sedhenn
någonn Sack warit Öffuer tygat, wthann honn
till biudher sig at dher någonn ähr som sin Sack emot
henne Lagligenn wth föra kann, will henneß mann Söka
och Suara för henne.

*Ingarp i Sandhems socken

*Bankeryd och Järstorp

*tillfota = stå nära någons fötter

Göta hovrätt den 13 oktober 1641

11) Karin Månsa dotter

lägratt aff sijn mans

brodher Jon

Ambiörnson

Een Ransakningh ifrån Wartoffta ht:

öffwer Karin Månsa dotter, som ähr

lägratt aff sijn mans brodher Jon Ambiörn=

son, och finnes nu icke wijdare ähn förr

i Ransakningen, effter Jon ähr förrymdh.

Resolutio Effter detta ähr

aff Karin bekiändt hoor och kiätterij

2) haffwa htz nemdh henne icke kunnatt

wäria. 3) ähr icke medh wittne eller

skiäl bewist att Jon haffwer öffwatt

truldoom till detta lägersmålatt, 4) hafwer

karin båritt dulzmål vppå denna saak

dett längsta hon haffwer kunnatt

derföre kan hon icke behådhas vthan

skall androm till warnagel Justifi=

ceras, och emädhan denne syndh icke ähr

skiedt aff vpsåt, vthan af ondt tillfälle

och händelse, derföre må hon halshuggas

medh yxe, och sedhan begraffwas, vthom

kyrkiogårdh. Sedhan skall medh all

flijt slås effter Jon att han kan fångas

laghfööras och döömas, sedhan doomen

till denne K. rätt försändas.

Återgivet med modern svenska

Vartofta häradsting den 1 juni 1641

Samma dag framfördes för rätten Karin Månsdotter i Ljunghem (i Sandhems socken), fänriken manhaftige Nils Ambjörnssons hustru, vilken har inletat sig i lägersmål med sin svåger Jon Ambjörnsson ibidem (på samma ställe), en ogift ryttare, och avlat barn tillsammans. Dock har Jon Ambjörnsson rymt, då tillfrågades Karin Månsdotter hur eller genom vilket tillfälle de fick sådant olovligt umgänge tillsammans. Då berättade hon att i förleden höst 1640 drog de till Matsmässomarknaden (omkring den 21 sept) i Hjo när de kom till Håkan i Stenalmen i (Norra) Fågelås socken, vilken äger (är gift med) hennes syster, och varit där i två nätter på fram och återfärd, och den ena (gången skedde om) aftonen när de fått mat och flera marknadsfolk (kommit dit), och en annan gång i stugan där hon var förordnad att ligga. När hon lagt sig kom hennes svåger Håkan ut dit med en kanna öl (2,6 liter) och en skål (att dricka ur). Ovannämnde Jon Ambjörnsson satt också med dem för att dricka, men när de medan de satt och pratade, svarade hon ibland när de tilltalade henne. Omsider kastade Jon Ambjörnsson sitt armkläde (ärmen) på henne i sängen. Sedan när Håkan gick ifrån dem och Jon skulle ligga där i samma stuga, gick han till henne och bedrev sin skam med henne. Då säger hon att det var omöjligt att kunna driva honom ifrån sig, förmenande för dens skull och fullkomligen erkänner att han genom trolldom vänt hennes vilja, och är väl sant att nämnde Jon Ambjörnssons moder Karin, Ambjörns hustru i Ljunghem, har i många år och ännu är i stort rop och rykte för trollkonst, men om hennes son ska ha fått någon lärdom av henne vet man inte, men likväl bekänner och vittnar Jon Jonsson i Ljunghem och ryttaren Nils Andersson i Tiarp att de skulle bevisa med många redliga män, att Jon Ambjörnsson själv har erkänt att om han fick ett kvinnfolk att

lukta i slop eller skål med honom, skulle hon aldrig kunna neka honom vad han begärde. Eljest berättade de att i Tyskland, där de låg i garnison, var en änka som både av officerare och andra besökte för att få något umgänge med henne, men kunde inget uträtta. När Jon Ambjörnsson gick till henne, vann han henne strax. Detta ville de med redliga män väl bevisa, och honom med ifall han kommer tillstådes. Eljest berättar Anders Jönsson i Ljunghem, Jon Jonsson på samma ställe och flera andra, att när nämnde Karin Månsdotters man, Nils Ambjörnsson, för några år sedan reste till Tyskland, skulle han och hans föräldrar göra klart om gården. Eftersom Nils under många år hade skött gården, men inte betalt någon skatt, annars (om han inte betalade skatt) ville hans moder Karin, Ambjörns hustru, driva Nils från gården och låta den andra sonen Jon Ambjörnsson, som nu har rymt, att få behålla gården. Då trätte (bråkade) de därom och då kastade hans moder dessa ord om Nils: "Hade inte jag varit, så hade du aldrig kommit ifrån Tyskland", men vad hon menade med detta kunde de inte veta. Dessa ovannämnda kännetecken och vittnesbörd, förmenar denna Karin Månsdotter att hon ska ha brukat emot henne med listighet. Så vittnade också hennes grannar, både man och kvinna, ung och gammal, att de aldrig har funnit, varken före han kom i äktenskap eller sedan, något olovligt umgänge, utan hon har förhållit sig hos dem som en ärlig hustru.

Har väl anstått (väntats), men fler skäl till denna sak har inte återfunnits, utan eftersom hennes sorgliga berättelse är antecknad, och eftersom denna missgärning är uppenbarad och fullkomligt bekänd, blev hon dömd efter Rikets sedvänja som överst i Högmålabalkens åtskillnad innehåller eld. Dock hemställs saken till den höglovliga kungliga hovrätten om nådigt betänkande, efter den berättelse och misstanke som ovan är berört.

Göta hovrätt den 8 juni 1641

16) Karin Månsdotter lägrad av sin mans broder.

En dom från Vartofta härad över Karin Månsdotter, gift, som är lägrad av sin mans broder Jon Ambjörnsson, ogift, som har rymd.

Beslut: Det ska bättre rannsakas.

1) Eftersom det förmäles i domen att Jon Ambjörnssons moder är i stort rop och rykte för trolldom, därför ska rannsakas huruvida hon har utövat trolldom, om hon har lärt ut trolldom till sin son, och ska också utredas huruvida hon för trolldom är lagförd eller ej, eftersom hon i många år och ännu står i stort rop och rykte för detta. Sedan ska de personer som vittnat om Jon Ambjörnssons leverne i Tyskland lagföras och efter avlagd ed vittna i saken, vad som är veterligt (känt). Den rannsakingen ska med allra första företagas (ska genomföras omgående), och sedan skickas till den kungliga hovrätten. Emellertid ska med all flit slås efter (efterspanas) Jon Ambjörnsson att han fångas, lagförs och döms, varefter domen sedan sänds till denna kungliga hovrätt.

Vartofta häradsting den 23 juni 1641 - Extra ordinarie ting (första målet)

Efter den höglovliga kungliga hovrättens beslut i Jönköping över Götariket, om Karin Månsdotter i Ljunghem, gift, som har inlåtit sig i lägersmål med sin mans broder, Jon Ambjörnsson, ogift, och avlat barn tillsammans, dock dödfött. Nämnde Jon rymde strax när gärningen blev uppenbar, och befalldes i hovrättens beslut att samma sak ska bättre rannsakas och skärskådas. Blev nu på efterföljande sätt, enligt vad beskedliga män kan frambringa.

1) Förmäles om Jon Ambjörnssons moder, som länge har varit och ännu är i stort rop och rykte för trolldomskonster, huruvida hon ska ha övat och brukat det. Det kan inte på annat bevisas, inte heller djärvas (vågar) någon framföra (någon anklagelse), i synnerhet hennes grannar på grund av räddhåga, ty de fruktar för olyckor, men likväl har nämnde Karin, Ambjörns hustru, medan hon bodde i Agnetorp (nuvarande Tidaholm) i Acklinga gård i (Visingsö) grevskap för 23 år sedan, varit beryktad för samma konst, och har hennes man Ambjörn rest till Sandhems församling där han nu bor, och

begärde af salige (den nu döde) herr Peder Andræ (Per Andersson) kyrkoherde på den tiden, att han ville uppbjuda henne (betala för att få tillgång till gården) eftersom han under ett år hade bott där tidigare i socknen, i Grimstorp (i Sandhems socken), men vilket vittnesbörd han fick på sin hustrus vägnar vet man inte, ty han har varken brev eller vittne, inte heller, inte var han heller barnfödd i den församlingen. Därför kunde man inte ha någon kunskap om hennes leverne och umgänge i Sandhems socken, ty hon var barnfödd i Hjalstad (i Vadsbo härad) och där erbjöd sig ingen att ställa upp.

2) För 4 eller 5 år sedan har en man vid namn Björn Torstensson, en dansk man, haft sitt tillhåll i Flatholmen i Sandhems socken, på välborne Knut Liliehöks gods under rå och rör, till Mosseberg och då har nämnde Björn Torstensson gått till Karin, Ambjörns hustru, och uppenbarligen anklagat henne för en trollkona, att hon hade buret några ben svepta i ett knyte och lagt i hans värds fårhus, hos Jöns i Flatholmen. Sedan har Jöns framfört samma tal och beskyllning som Björn, men likväl har Karin, Ambjörns hustru, och hennes man aldrig velat stämma Björn eller Jöns förrän Björn var avviken ut ur landet till Danmark för tjuvnaden han hade bedrivit. Dock för detta blivit tingförd och bötfälld. Sedan gick hon och hennes man till tinget i Ingarp som hölls 1637 i Sandhems socken och klagade då Jöns i Flatholmen måste böta 3 mark för den beskyllningen, eftersom hans sagesman var borta, vilket lagläsarens välaktade Anders Perssons domsedel utvisar.

3) Bekänner Karin Månsdotter, hennes (Karin Ambjörns) sonhustru, som nu är fallen i den stora lasten. En gång, en påskamorgon, såg hon att hon (Karin Ambjörns) ska ha gjort upp eld i sin framstuga, som stod emot stugan. Till den elden hade hon tagit nya slänor till ved, men vad hon uträttade med detta vet hon inte. Här emot ger Karin, Ambjörns hustru, svaret att hon hade fått olycka på sina får och annan kreatur och fann så en död katt i sin lilla sängstuga, som hon säger är nedgrävd, och alla fyra fötterna var vända uppåt. Den tog hon upp och brände den uti ovannämnda hus, och då förebär (hävdar) hon att det blev omslag (förändring på olyckan) med kreaturen, men om så tillgick har hon inga vittnen som det har åsett, ty har hon velat vara utan misstanke hade hon kunnat ta någon granne och låtit se hur katten låg och sagt att sådant är lagt till mig eller mina kreatur till olycka.

4) Förkastar Karin Månsdotter sin svärmoder Karin, Ambjörns hustru, att hon hade för sed att göra eld på fähusgolvet, varför hon gjorde det vet hon inte. Härtill svarade hon att en gång var hennes ko sjuk av kalvning, att de skulle vaka över henne. Den natten gjorde hon upp eld som nämnt är, men många förundrade sig över att elden inte skulle ta sig upp i takets håll, ty fähuset är inte mycket högt, varför hon tog icke så snart ett ljus och lyckta (stängde) över vakningen (ungefär: där röken rörde sig), vilket synes vara alldeles sällsamt.

5) Förmåles i hovrättens beslut (att utredas) om Jon Ambjörnsson ska ha lärt sig sådan konst av sin moder. Härtill kan man inte ge något besked, ty han nekar men likväl vittnar den tidigare löjtnanten Gunnar Jonsson i Utvångstorp, att enligt hans son som nu drog ut på krigståg att han bekände för honom att han låg i säng med nämnde Jon Ambjörnsson och då kände han att denne hade några knutor, både på halsen såväl som underarmarna. Sammaledes vittnar också Jon Jonsson i Ljunghem, en ryttare, att det är sant att han hade så. Så bekänner också Karin Månsdotter, att hennes svärmoder ska ha haft en annan i sitt hus, och de hjälptes åt att göra sådant, och fick ändå några skinnlappar av henne, vilka Jons Ambjörnssons syster var där och tog, men här till nekar Karin, Ambjörns hustru, att hon inte vet något om detta.

6) "Befaller den kungliga hovrätten konung bliva" (?) och ovannämnda Karin, Ambjörns hustru, har någon tid varit tingförd. Om dessa rykten, därtill nekar både hon och hennes man, att befallningsmannen, länsmannen eller någon som den makten har haft att stämma folk (till tinget) den gången de

drog okrävda till tinget, såsom ovan är nämnt. Mer skäl kunde man inte få om denna rannsaking.

7) Pålägges i hovrättens beslut att de ryttare som vittnat på den förra rannsakingen ska tingsföras. Efter genomförd ed berätta vilken kunskap de hade förnummit om Jon Ambjörnssons leverne och umgänge. Då framkom Jon Jonsson i Ljunghem som var på Ljunghemma ting, men Nils Andersson i Nittorp som då var med är nu bortrest. Därför framträdde efterskrivne ryttare med Jon Jonsson, Erik Dittersson, Anders Björnsson i Karleby, Sven Pedersson i Leaby och Lars Andersson i Nättorp, vilka vittnade efter genomförd ed att det infördes i den förra rannsakingen om en änka, och det skedde i "Commis" i Tyskland, och tillgick såsom däri är förmält, och såsom han har gjort offentligen såväl som för många flera har bekänt, att han kunde den konsten om kvinnfolk, men när han blev tillfrågad hur eller av vem han har lärt sig det, föregav han att han den konsten hade fått av en husbonde som han hade tjänat.

8) Bekänner ovanskrivna Jon Jonsson, obett men dock efter sin förut avlagda ed, att nämnde Jon Ambjörnsson sade åt honom en gång: "Här är en stedeser (omedgörlig, ohörsam) piga. Jag kan icke väl komma till rätta med henne som jag vill, men jag vill det vore så års att ormarna vore framkomna, så ska jag taga en levandes och sticka en synål igenom båda ögonen och den ska jag se till jag fick sätta ut i henne tröje-skört eller kjortel-fåll, oförmärkt, sedan ska hon väl dansa efter min vilja". Mycket mer har han väl bekänt, men nämnde Jon Jonsson säger att han inte så hetsigt kom ihåg allt.

9) Fram kom inför rätten profossen Esbjörn Hvass som vittnar och bekänner efter att ha gjort eden, att vid pass 14 dagar sedan blev han lejd till en gård Skogen benämnd, som ligger i Hömbs socken i Varvs gäll. Då talade de bland annat om de boende och kom till hustrun i Ljunghem och då sade någon till honom: "Jag hade tänkt att det var ni som förde henne till Höjentorp (dess fängelse)", men profossen nekade och sade att det var en annan som gjorde det, men ville höra vad bonden hade att berätta, då sade han: "Det var illa gjort, ty det var en skön hustru. Jag tror visst att den karlen har övervunnet henne med trolldom". Då svarade profossen: "Må han ska kunna bruka det", varpå bonden sade: "Ja, visserligen. Han var här i gästabuden i Övertorp, hos ryttaren och korpralen Håkan Lång". Dit var kallade efterskrivna goda män, vällärde herr Sven i Fröjered, hans grannar korpralen Abraham i Fröjered, och flera ärliga män. Då var Abrahams ogifta dotter med, och när de blev lustiga (förlustade, uppspelta) drack Jon Ambjörnsson en skål tillsammans med pigan, och när skålen var urdrucken lät han henne gå omkring mellan "lipparna"(?) förrän han tog skålarna från männen och lät så "inskänka"(?) henne och gav åt pigan. När hon hade druckit ur skålen, kunde hon inte vara ifrån nämnde Jon Ambjörnsson. Om han hade gått ut aldrig så ofta, så ville hon också gå ut. Detta blev kungjort till hennes fader hur han (Jon Ambjörnsson) brukade göra med skålen. Då sprang han (pigans fader) till sitt svärd och sade: "Du brukar någon djävulskonst emot mitt barn", samt ville köra ut honom. Ytterligare sade herr Sven till honom: "Om du har något behag till henne, så kan du begära med ära, och inte på det sättet". Därmed blev de förlikta. Här berättades också att några ryttare hade rest från Tyskland, för 14 dagar sedan och kommit här genom häradet, och där de hade varit lagda hade de hört att nämnde Jon Ambjörnsson hade begått den stora lasten. Då hade de sagt att han har väl gjort så stor gärning där i Tyskland, att han ska ha belägra tvenne systrar, men nu kan man inte i hastighet sådant godta hur det är därom.

Denna ovanskrivna rannsaking har rätten med högsta flit skärskådat under lång tid, har kunnat medgiva och är den fattiga bedrövade människan uti stor ödmjukhet, bönfällandes att den höglovliga kungliga hovrätten med gunstigt betänkande vill anse genom vad tillfälle hon uti denna synd är fallen.

Vartofta häradsting den 23 juni 1641 - Extra ordinarie ting (andra målet)

Fram kom Håkan i Ljunghem och tilltalade sin broder Ambjörn ibidem (på samma ställe), att han uti 22 år har brukat hans jordepart ibidem, som är 1/8 av hela gården, och ingen städja (jordarrendesavtal) har givit för detta, till vilket Ambjörn inte kan neka. Därför blev han dömd att ge sin broder 2 mark kopparmynt för varje år som hans jord har varit borta (använd av brodern) och sedan ska Håkan tråda till sin arvepart igen och tilldelas honom var sätestång (mätstång?), både i åker och äng samt ont och gott (bra och dåliga marker).

Göta hovrätt den 26 juni 1641

30) Karin Månsdotter lägrad av sin mans broder.

En rannsaking från Vartofta härad över Karin Månsdotter som är gift och är lägrad av sin mans broder Jon Ambjörnsson, som har rymt. Detta är inte så omständigt rannsakat som sig vederbör, som av rannsakingen är skärskådat.

Beslut: Det ska bättre rannsakas.

- 1) Eftersom det sägs att Jon Ambjörnssons husbonde ska ha lärt Jon att locka kvinnfolk till sig med trolldom. Därför ska undersökas om denne Jöns gamle husbonde är i livet eller ej, var han är boendes, och vad han heter.
- 2) Vilket rykte som är om honom.
- 3) Eftersom Jöns moder är i rykte om trolldom, ska väl undersökas om hon någon skada har gjort eller ej.
- 4) Ska hemligt och uppenbart med all flit slås efter (efterspanas, efterlysas) Jon Ambjörnsson så att han kan fångas, lagföras och dömas. Emellertid må Karin tagas uti fast och stark borgen.

Vartofta häradsting den 13 september 1641 - Extra ordinarie ting

Efter den höglovliga kungliga hovrättens beslut, uti Jönköping om Jon Ambjörnsson i Ljunghem, som har belägrat sin broder Nils Ambjörnssons hustoru, Karin Månsdotter. Befalles i beslutet att det ska rannsakas bättre om nämnde Jon och hans moder Karin, Ambjörns hustru, och blev nu upptaget efter de skäl man till saken kan finna.

1) Vad ovan nämnde Jon Ambjörnssons husbönder angår, antingen de är levande eller inte, och vad deras namn är. Däruppå har man uti förra rannsakingen inte fått något besked. Inte heller har han bekänt för de ryttare som har tillfrågat honom, vilka han ska ha lärt denna konst, men nu berättar korpralen Håkan Björnsson i Övertorp (i Varvs socken), samt flera andra att de inte känner till några andra husbönder än majoren manhaftige Birger Nilsson och Hildebrand Ugglå, men att nämnde Jon Ambjörnsson ska ha lärt sig sådana handlingar av dem kan de inte tro, men han var en tid fången hos kejsarens folk (i Tyskland) och förmenas att han kan ha insupit (lärt sig) något av dem.

2) Angående vad rykte som kan finnas om nämnde Jon Ambjörnsson, så var inte här så många ryttare som är under det kompaniet, att man någon kunskap kan få om detta, men likväl berättar Carl i Ingarp (i Sandhems socken), efter utförd ed, att i förleden juni månad, reste två ryttare hem från Tyskland, Jöns i Skeggegården i Dala i Gudhems härad samt Sven i Törnesticorp i Kåkindis härad. Då har de efter vägen frågat sina skjutsbönder vilka som förmenades vara hemma i Bankeryds och Järstorps socknar, samt hur det står till uppe i Västergötland. Då talade de om för ryttarna vad som skett i Ljunghem, men när de fick höra hans namn, så svarade de: "Är det den karlen, så gör han vad han vill, och vad han än söker efter så går det bra." Detta bekände nämnda bönder, när de kommit från skjutsningen och till Ingarp där de fick mat och bete till sina hästar.

Än berättades av profossen Esbjörn Hvass att en ryttare, Håkan i Bestorp (i Falköpings västra landsförsamling) i Gudhems härad, bekände för honom att om nämnde Jon Ambjörnsson gick ett stort rykte att han, medan han låg i garnison (militär förläggning) i Tyskland, så ska han ha haft lä-

gerskap med två systrar. När deras fader upptäckte att de hade mycket umgänge hos honom, blev nämnde Jon Ambjörnsson tilltalad av honom. Då drog Jon Ambjörnsson sitt svärd och om han hade velat förraska (överrumpla, överraska) så hade det inte funnits någon hjälp.

3) Desslikes befalls i beslutet att det ska väl undersökas om Jon Ambjörnssons moder Karin, som länge och mycket har varit i rykte för trollkonster, och om hon därmed har gjort någon skada. Då tillfrågades hennes grannar där hon nu bor, såsom och där hon förr var, om de har förnummit av vilken orsak eller tillfälle sådant rykte är utkommet, Därtill svarade de att de inte fullkomligen har förstätt om hon brukar någon trolldom. Inte heller är det någon som vill stå nära henne eller kan något bevisa att hon antingen människor eller oskäligen kreatur har fördärvat genom förgärning (illgärning av svårt brott som trolldomskonst), utan bara vad oroliga människor kan påstå i obygd. Eljest har hon tidigare fått tingsbevis och gjorts fri. Ändå förmäls det ytterst i detta brev om sannare besked kan återfinnas, men ingen sak är övertygad om henne, utan hon tillbjuder sig att om det är någon som kan föra sin sak lagligen mot henne, så vill hennes man söka och svara för henne.

Göta hovrätt den 13 oktober 1641

11) Karin Månsdotter lägrad av sin mans broder Jon Ambjörnsson. En rannsaking från Vartofta härad över Karin Månsdotter som är lägrad av sin mans broder Jon Ambjörnsson. Finns nu inte mer än tidigare i rannsakingen, eftersom Jon har rymt.

Beslut: Eftersom detta hor och kätteri är bekänt av Karin Månsdotter, 2) har häradsnämnden inte kunnat värja henne.

3) Det är inte med vittnen eller skäl bevisat att Jon Ambjörnsson har övat trolldom till detta lägersmål,

4) har Karin Månsdotter burit dulgamål (gjort ärendet dunkelt) på denna sak så länge hon kunde.

Därför kan hon inte benådas, utan ska andra till varnagel justificeras (avrättas). Emedan denna synd inte är skedd av uppsåt, utan av ont tillfälle och händelse, därför må hon halshuggas med yxa, och sedan begravas utanför kyrkogården. Sedan ska med all flit slås efter (efterspanas) Jon Ambjörnsson så att han kan fångas, lagföras och dömas, samt att domen sedan ska försändas till denna kungliga hovrätt.

Erik Eriksson & Nils Bengtsson - tjuvar (1641) - 18

AD: v189936.b2600; v189936.b2700

Vartofta häradsting den 31 mars 1641

Fram fördes för rätten Erich Erichson i Kijläsenn* och nilß bengtson i brunßmåsa* ifrånn wellinga Sohn tuå wnge drengar, förmenandes, icke wäll wara sina - 15 åhr, huilkenn öfuertygadhes At haffue stullet ifrå sin hußbondhe Andherß nilßonn i wättack, i hualstadh gield* effter schrefna werdh och Peninger, N: Sylfuer ringer 2 för en RDr, koppermynt 14 Dr Rihz daler 2 st : danska marker, 3 sty : doch haffuer förbe:de Andherß nilßonn strax bekommet sit godz och Peninger igienn, så effter dhe sin brått bekienna, och wtij sinne wngdoms åhr* och oförståndh skedt wara och bedhes om nådher och icke, om rätt, doch för dhereß mißgierningh blefue dhe dömbde effter dhett 6 Capitell i tiyffua, balkenn, till galge och green, hemstelles, Sackenn i wndherdånighet till dhenn

*Kilåsen i Velinga socken

*Brunnsmossen i Daretorps socken

*Valstad moderförsamling samt annexkyrkor

*år

konungzlige hoffrättenn om nådigt betenkendhe.
Frelsße Sack.

Göta hovrätt den 18 juni 1641

21) Erich Erichßon och Nils Benchtßon tiuffwar
Erich Erichßon och Nils Benchtßon Vnga
Drängar, hwilka haffwa tillhoopa stulit
ifrån sijn husbondha Andhers Nilßon åth=
skillige perzeler, som finnas anteknadhe
i doomen.

Resolutio Dett skall bättre
ransakas, och medh flijt förfaras huru
åldrige Erich och Nils ähra, Sedhan skall
tiuffnadhen Werdeeras, när denne
ransakningh inkommer Will rätten
sigh här Vppå Wijdhare förklara, i medler
tijdh måge begge niuta borgen eller lyffte.

Vartofta häradsting den 13 september 1641 - extra ordinarie ting

Samma dagh blef för faaret effter dhenn högl. konungzl:
hoffrätz Resolution Om tuänne wnga drengar Erich
Erichßon i Kijllåsen* och Nils bengtßonn i brunßmåsa
som haffua stullet ifrån sin huußbondhe Andherß
nilßonn i wättack, befaller i samma Resolution
At dheres Åldher skall Jnföres, sampt werderingh
på godzet, Och war dhens Eneß ålder nähr dhe ställa
sijne 14 åhr och dhenn Andhre på sit femptonde åhr, kys=
nadhenn till hoopa werderat i koparmynt 24 Dr dan=
ska markeer 3 st : Alt så Refereras Öffuer schrefne Sak
till dhenn högl. kopnungzl. hoffrättenn Om nådigt
betenkandhe. Frelsße Sack.

Göta hovrätt den 13 oktober 1641

12) Erich Erichßon och Nils Benchtßon tiuffwar.
Een Ransakningh ifrån Wartofta ht: öffwer
Erich Erichßon och Nils Benchtßon tiuffwar
som ähra icke äldre ähn den enne till 14
och den andra på sitt 15 åhr. som aff htz
ransakningen seendhes åhr.

Resolutio Effter Erich och
Nils ähra Vnga personer, och finnas för
tiuffwerij tillförenne icke wara
laghfördha åhr altså förmodhelighitt att
dee sigh bättra, derföra, bliffwa
de benåddhe, och skole aff sijne föräldrar
vthi Länsmanne och fleere godhe folks
nerwarelse, dicht hudhstrykas medh
rijs, och sedhan wara frij.

Återgivet med modern svenska

Vartofta häradsting den 31 mars 1641

Framfördes för rätten Erik Eriksson i Kilåsen (i Velinga socken) och Nils Bengtsson i Brunsmossen (i Daretorps socken), båda från Velinga socken, två unga drängar som inte anses vara fyllda 15 år, vilka övertygades att ha stulit från sin husbonde Anders Nilsson i Vättak i Valstads gäll, dessa efterskrivna värden och penningar, nämligen:

- 2 silverringar för 1 riksdaler,
- 14 daler kopparmynt för 2 riksdaler
- 3 danska marker,

dock har nämnde Anders Nilsson strax fått tillbaka gods och penningar, så eftersom de sina brott bekänner och uti sina ungdomsår och oförstånd är skett samt ber om nåd och inte om rätt, dock för deras missgärning blir de dömda efter det 6:e kapitlet i Tjuvabalken till galge och gren. Saken hemställs i underdånighet till den kungiga hovrätten om nådigt betänkande. Frälsesak.

Göta hovrätt den 18 juni 1641

21) Erik Eriksson och Nils Bengtsson tjuvar.

Erik Eriksson och Nils Bengtsson, unga drängar, vilka tillsammans har stulit från sin husbonde Anders Nilsson åtskilliga persedlar, vilka finns antecknade i domen.

Beslut: Det ska bättre rannsakas och med flit förfaras hur årligar (gamla) Erik och Nils är. Sedan ska tjuvnaden värderas. När den rannsakingen inkommer vill hovrätten ge en vidare förklaring, emellertid må bägge njuta borgen eller löfte.

Vartofta häradsting den 13 september 1641 - extra ordinarie ting

Samma dag blev förfaret (avhandlat) efter den höglövlige kungliga hovrättens beslut, om de två unga drängarna Erik Eriksson i Kilåsen och Nils Bengtsson i Brunns mossen, vilka har stulit från sin husbonde Anders Nilsson i Vättak. Det befalldes i deras beslut att drängarnas ålder ska införas samt att godset värderas. Den enes ålder är 14 år och den andra är på sitt 15:e år. Kostnaden tillhoppa värderades till 24 daler för 3 danska marker. Alltså hänvisas till ovanskrivna saker, till den höglövlige hovrätten om nådigt betänkande. Frälsesak

Göta hovrätt den 13 oktober 1641

12) Erik Eriksson och Nils Bengtsson tjuvar.

En rannsaking från Vartofta härad över Erik Eriksson och Nils Bengtsson, tjuvar, som inte är äldre än den ena 14 år och den andra på sitt 15:e år, vilket är skärskådat av häradets rannsaking.

Beslut: Eftersom Erik Eriksson och Nils Bengtsson är unga personer, som tidigare inte är lagförda för tjuveri, alltså är att förmoda att de bättrar sig. Därför blir de benådade och ska av sina föräldrar uti länsmannens och flera goda folks närvaro, dikt (kraftigt, eftertryckligt) hudstrykas (piskas på ryggen) med ris och sedan vara fria.

Sigge Jonsson - tjuv (1641) - 19

AD: v189933a.b2500; v189936.b2310;

Vilske häradsting den 30 oktober 1635

Tingsprotokollet från den 21 juni 1641 nämner ett föregående ärende på tinget, rörande denne Sigge Jonsson, vilket gäller detta mål.

Sigge Jonsson i Skoor ähr Stembd at Suen arfuidh på Remen om enn Säck och inthz Comparerade Säckfeltes efter thet 12 Capitell i tingmålem at böta 3 mark till 3 skifftis. Frelße Sack.

Vilske häradsting den 21 juni 1641

Kom för Rättenn Jonn Suenßonn i Skogsgårdhenn och klagadhe till sin sonn Sigge Jonßonn huilken för

2 åhr sedhan hadhe för Rymbt Compagniet som Leute namptenn sone Perßonn wtfördhe, Emellenn Stocholm och Elffznabben, och Alt sedhann waret dher ifrån, wndher stundom i Suerige, och wndher stundum i dan= mark, och nu sedhenn i förledhenn höst hadhe taget sigh före stiela ifrån sin fadher be:te Jon Suenßonn, bådhe aff kiällare och wisterhus, dhet fadherenn i förstonne icke wille klaga, wthann för modhedhe bettringh, sedhann hafuer Sigge om nattatijdh gådt till sin faders gårdh, wthi et herberge och dhet wplåst och sedhann der instiget, när fadhe= reenn hördhe At dhet bullradhe i herberget Om nattenn stegh hann wth, och gick till samma huus och togh et spöö i handhenn och i mörkret gick fram till dörenn, och stötte på henne medh spööt då war Sigge wtgångenn och stodh dher wth medh dörren i mörkret, då stötte hann sin fadher för brystet at hann föll omkull, och då släpte Sigge ifrån sigh En wätska*, huar wthi hittas et par halffslettna skoor och et stycke Reep, Altså Wnd= slap hann dhenn gångenn, En dagh eller tuå der Effter Sacknadhe Jons stiuftotter, et belte om - 17 lodh som war söndher dellt i 3 parter E= mellenn barnenn och war Lagt i en kista huil= kenn stodh i samma herberge Och war medh lås förwarat, Sacknadhe och fadherenn en Oost och någonn humble, wedh paß 14 dagher dher effter hadhe hann, Åther begådt wthi sin faders gårdh wthi En stuge, och stullet Vthe= En kista 4 al:r klädhe, om 1/2 RDr alnenn och En quinfälka kappa om 3 RDr och 4 al:r Lerofft om 24 öre et par wllstrumpor om 12 öra, handskar och wanttar om 12 öra tu par Samskedha Ledheer byxer om 1 Dr 16 öra 2 skiepper blankorna om 24 öra, Och nu sedan om En söndagh i fastenn Emedhenn fälk war wedh kyrkann, då hans fadher war rest till sin hußbon= na gårdh fähre dall, strax fadherenn war af gårdhen rest gick Sigge fram i gårdhenn, då war hans styfmodher h gunnella Jonßdotter wtgångenn i fågårdhenn, när hon wendhe sigh åt gårdhenn igienn Och skolle gå in, fick hon see at dhet gick En in i stugann, Och som honn kom fram till farstugo dörren mötte Sigge henne och hadhe waret Jnne i stughenn, och sadhe till henne, huadt äst du för En diefwell, och dher medh gick honn i stor häpennhet in i stughann, strax sate hann för dören först En knappe, och sadhe: dher skall dw aldrih wtgå medh Liffuet igienn, och sedhenn satte han en Annann Större bum för dörenn, då hadhe hann wthtaget medh sigh alla nyklarne och wpp= löste huardt huus och togh bordt huadt han der Jnne fahnn, kiöt 2 lb, fläst 1½lb, Jster 6 mark och et kåpe spanner, och ifrån en piga togh hann samma gångh en walmars kiortell, en Lerofftz Särk, en walmars tröija, hufuodh och förekledhe af Lerofft, Och dher till medh et stodh ifrån sin fader huar wppå hann alla dheße Partzeller affördhe wthi tuå Långa och stora Säckar, och Ladt stå

*väska

Öppenn Effter sigh huar döhr, när han afre ste mötte honom på wägenn kyrkiofålk bådhe kar= ler och Quinfålk öffuer 40 meniskor, dhett Suenn tholßonn i westorp och nilß andherßonn *ibidem* Effter Afflagdh Eedh bekiendhe, så wäll som många, Andhra meniskor, At hann kom ifrå sin fadhers gårdh och reedh wppå hans Röösvatota* stodh , huilket hann sedhann hadhe för sålt Vthi markz h:dt till Enn som heeter Andhers i hultorp wthi bergunna gieldh*, dhett bengt i Anfastorp** honom öffuer tygadhe, och bekom för samma stodh 4 RDr i werdh Och Penningr, dhetta Sigge omsijdher bekiendhe.

*rödsvarta

*Berghems gäll

**Anfastorp i Vilske-Kleva socken

Dher effter fram kom bengt i Anfastorp och kla= gadhe till be:te Sigge, at hann nu i förledhenn wår om midfasto tijdh, hadhe stulit ifrå honom en rust= ninge hest, godh om 16 RDr, Kleffsedhell Enn om 6 mark betzell et om en Rdr, dhett bengt nu effter flittigh Efftersökiendhe haffuer wp spanadt och igienn fådt i danmark, wedhh En kyrkia be:dh wära* i hallandh så wäll som enn annann hast dhenn Sigge hadhe stulet ifrå Enn Sålдат torstenn Larßonn i malmeslät* be:dh, huilkenn nu Jntet war tillstädhes wthann wedh Giöteborgh At arbeeta, dhetta och Sigge bekiendhe.

*Värö socken, norr om Varberg

*Malmenslätt i Ullene socken

Ähn berettadhe Och*bengt i Anfastorp at närh fougde Jöns i danmark, som hadhe kiöpt bengtz hest aff Sigge, bleff kunnigt at hästenn war stulhen, fick hann aff Sigge i Åther kiöp En brunn kläd= ningh och En råk aff blådt klädhe medh några sylffspenger af et belte, dhett Sigge bekiendhe beretter och bengt At Sigge hadhe såldt 7 hester och stodh på danmark dher till neeker Sigge.

*överskriven text

Fram kom och hustru Elinn i storegårdhenn i trä= wattna, och klagadhe till be:te Sigge, At hann hadhe henne ifrånn stulleet Enn brunn klädningh Enn ny Lärofftz skiorta, huilkenn honn nu på krogen på Sigge igienn kiendhe, 18 al:r Lerofft, huilket hann såldhe i walbergh*, Ähn 2 Små stycke lärofft om 3 al:r, Enn klöffsadhell som hann Ladhe på sin fadhers stodh et par budna(?) Lindstrumper et par sylffspenne Penningr ½ RDr dhetta Sigge och bekiendhe.

*Varberg i Halland

Sigge haffuer och stullit ifrå Per Suenßonn i Skara, 12 Dr gådt mynt dhenn tijdh hann gick i skollenn i Skara, dhett hann icke förneeker, der af mann förnimer At hann Alt i frånn barne domenn stullet haffuer.

Till förendhe Länßmannen Suenn tolßonn i westorp* berättadhe At Sigge hadhe 1634 möt 3 st Poijkier som wåhro arfuedz på Reemann månßes *ibidem* och Jons i Ledzgårdhenn i Skåhr huilka hadhe några Penninge fwrdringer At föra, dhett hadhe Sigge medh huggh och slagh öffuer fallet och driffuet dhett ifrånn Laßenn, och medh En yxa sunder hugget En staff i dhenn Ena fierdingenn, då kommo biörnn i Ledzgårdhenn och Arffuedh på Remmann samma Poijkier till wndsättningh

*Västorp i Floby socken

så At Sigge gaff sikh dher ifrå och aff sijdhes
i et kiär, och nähr Penningerna komme till
En spennarenn som dhem fordt skaffa skolle sak=
nadhe hann 6 Dr kopparmynt, åhret dher effter
som war 1635, kom samma En spennare till
bakars, då Söchte hann till Siggess fadher och pan=
tadhe honom en gryta och en walmars kiorttell
ifrån, huilka Länßmannenn hialp honom till räta
igien, och Siggess hustru betalte samma Päningr,
Sigge tinghfördhes och bötte allenast för 2 Såhr
måll, som hann Poijkien slaget hadhe, som 1635
åhrs dombook wtviser, menn Rånßmållet blef
Jntet Ahnklagat,

Så belöper sikh i gådt mynt Rächnat dhet Sigge
stulet haffuer - 87 Dr 26 öra, som bekiendt ähr
för wthann myket Annadt som honom tillwijtes
och hann icke kiennas will.

Sententio

Sigge bleff Effter dhet 17 Cap : i konungz balk
- 6 i tiyffua balk, och 40 i Edzöres balk dömbd
At hengia i galgia och grenn, heelle heradhet bedher
medh wprechta hendher At bliffua Af medh En
sådhann gammall tiyff, huilket tienstwilligenn
hemstelles dhenn högt ähradhe konungzl. Giöta
hoffrät J Jönekiöpingh.

Göta hovrätt den 25 juni 1641

28) Sigge Jonßon tiuff

Een doom ifrån Wilka ht: öffwer een
gamul förrymdh soldat Sigge Jonßon b:dh
hwilken ifrån sijn fadher offta och mykit,
stulitt haffwer, som och stött honom för
brystatt att han föll omkull, ine ståckett
sijn styfmoder, Sigge haffwer och ifrån
andra mykit stulitt som aff htz ran=
raakningh seendhes ähr.

Resolutio Effter Sigge

1) ähr een för rymdh soldatt, 2.) haffwer han
ofta och mykit stulitt ifrån sijn fadher,
3) af ondt vpsåt stött sijn fadher för brystett
att han föll omkull. 4.) innestäckatt sijn
styfmodher 5.) bedher heela ht: bliffwa
af medh honom, Derföre kan han icke
benådhas vthan skall androm till sky och
warnagel hängias.

Återgivet med modern svenska

Vilske häradsting den 30 oktober 1635

Tingsprotokollet från den 21 juni 1641 nämner ett föregående ärende på
tinget, rörande denne Sigge Jonsson, vilket gäller detta mål.

Sigge Jonsson i Skår (i Gökhemms socken) är stämd av Sven Arvidsson på
Remmen (i Gökhemms socken) om en säck och för att han inte har inställt sig
på tinget. Sakfälldes efter det 12:e kapitlet i Tingsmålalbalken att böta 3
marker till treskiftes. Frälsesak.

Vilske häradsting den 21 juni 1641

Kom för rätten Jon Svensson i Skogsgården och klagade på sin son Sigge Jonsson, som för 2 år sedan hade rymt från kompaniet som löjtnant Sune Persson förde mellan Stockholm och Älvsnabben (troligen ön Älvsnabben utanför Muskö i Stockholms skärgård) och allt sedan dess varit därifrån, under stundom i Sverige, under stundom i Danmark, men nu sedan förleden höst hade tagit sig för att stjäla från sin fader, nämnde Jon Svensson, både från källaren och visthuset, vilket fadern till att börja med inte ville klaga på, utan förmodade bättring. Sedan har Sigge Jonsson nattetid gått till sin faders gård uti ett härberge och det upplåst och sedan där instigit. När fadern hörde att det bullrade i härberget om natten, steg han ut och gick till detta hus samt tog ett spö i handen och i mörkret gick han fram till dörren och stötte på den med spöet, men då var Sigge Jonsson utgången och stod där utmed dörren i mörkret. Då stötte han sin fader för bröstet så att han föll omkull och då släppte Sigge ifrån sig en väska, varuti hittades ett par halvslitna skor och ett stycke rep. Alltså undslapp han denna gång. En dag eller två därefter saknade Jon Svenssons styvdotter ett bälte om 17 lod (226 gram) som var sönderdelat i 3 parter emellan barnen och var lagd i en kista vilken stod i samma härberge och var med lås förvarat. Saknade också fadern en ost och något humle. Vid pass 14 dagar därefter hade han åter gått in i en stuga i sin faders gård och stulit ur en kista

- 4 alnar kläde (2,4 meter) värderat till 1/2 riksdaler per aln,
- en kvinnfolks-kappa om (värderat till) 3 riksdaler,
- 4 alnar lärft om 24 öre,
- ett par ullstrumpor om 12 öre,
- handskar och vantar om 12 öre,
- två par sämskade läderbyxor om 1 daler 16 öre,
- 2 skäppor blandkorn (59,4 liter) om 24 öre,

och nu sedan om en söndag i fastan, medan folk var vid kyrkan, då var hans fader bortrest till sin husbondes gård i Fårdala, men så fort hans fader lämnat gården gick Sigge Jonsson fram i gården. Då hade hans styvmoder, husturu Gunilla Jonsdotter, gått ut i fähuset. När hon vände sig mot gården igen och skulle gå in, fick hon se att det gick någon inne i stugan. När hon kom fram till förstugans dörr mötte hon Sigge Jonsson som varit inne i stugan och han sade till henne: "Vad äst (är) du för en djävul?", varefter hon i stor häpenhet gick in i stugan. Strax satte han en käpp för dörren och sade: "Därifrån ska du aldrig utgå med livet igen". Sedan satte han en annan större bom för dörren. Då hade han uttagit med sig alla nycklarna och upplåste vart hus och tog bort (stal) vad han fann där inne:

- 2 lispund kött (17 kg),
- 1½ lispund fläsk (12,8 kg),
- 6 mark ister (1,3 kg),
- ett kopparspänne,

och från en piga tog han vid samma tillfälle

- en vadmals-kjortel
- en lärft-särk
- en vadmals-tröja
- huvudkläde och förkläde av lärft.

Därtill (stal han) ett sto från sin fader, varuppå han alla dessa persedlar avförde i två långa och stora säckar samt lät alla dörrarna få stå öppna efter sig. När han avreste mötte han kyrkfolket på vägen, både karlar och kvinnfolk, över 40 människor, vilket Sven Tolsson i Västorp (i Floby socken) och Nils Andersson på samma ställe bekände, såväl som många andra människor, att han kom från sin faders gård och red på hans rödsvarta sto, vilken han senare sålde i Marks härad till en som heter Anders i Hultorp i Bergshems gäll, vilket Bengt i Anfastorp (i Vilske-Kleva socken) honom övertygade (vittnade om), och han fick 4 riksdaler i värde (varor) och penningar för det stoet, vilket Sigge Jonsson omsider bekände.

Därefter framkom Bengt i Anfastorp (i Vilske-Kleva sn) och klagade på nämnde Sigge Jonsson, att han nu i förleden vår vid midfastotiden (mitten

av fastan före påsken) hade stulit en rustningshäst från honom, god för 16 riksdaler och klövsadlar, en om 6 mark betsel och en om 1 riksdaler, vilket Bengt nu efter flitigt eftersökande har uppspanat och fått igen i Danmark, vid en kyrka benämnd Värö i Halland (norr om Varberg), såväl som en annan häst denne Sigge Jonsson hade stulit från en soldat, Torsten Larsson, i Malmeneslätt (i Ullene socken), som nu inte var tillstädes (på tinget), utan vid Göteborg för att arbeta, vilket också Sigge Jonsson bekände.

Än berättade Bengt i Anfastorp att när fogden Jöns i Danmark, som hade köpt Bengts häst av Sigge Jonsson, blev kunnig (förstod) att hästen var stulen, fick han av Sigge Jonsson i återköp en brun klänning och en rock av blått kläde med några silverpengar från ett bälte, vilket Sigge Jonsson bekände. Bengt berättade också att Sigge hade sålt 7 hästar och ston i Danmark, men därtill nekar Sigge Jonsson.

Fram kom även hustru Elin i Storegården i Trävattna och klagade på nämnde Sigge Jonsson, att han hade stulit från henne:

- en brun klänning,
- en ny lärft-skjorta, vilken hon nu på Siggas kropp kände igen,
- 18 alnar lärft (10,6 meter), vilket han sålde i Varberg,
- 2 små stycke lärft om 3 alnar (1,8 meter),
- en klövsadel, som han lade på sin faders sto,
- ett par lin-strumpor,
- ett par silverpenningar om ½ riksdaler,

vilket Sigge Jonsson bekände.

Sigge har också stulit från Per Svensson i Skara, 12 daler gott mynt, på den tiden som han gick i skolan i Skara, vilket han inte kan förneka. Därav kan man förnimma att han alltifrån barndomen har stulit.

Till förende (den tidigare) länsmannen Sven Tolsson i Västorp (i Floby socken) berättade att Sigge Jonsson år 1634 hade mött 3 pojkar som var söner till Arvid på Remmen (i Gökheims socken), Måns på samma ställe och Jon i Ledsgården i Skår (i Gökheims socken), vilka hade några penningfordringar att föra (föra med sig till betalning). Dem hade Sigge Jonsson med hugg och slag överfallit och drivit dem från lasset, och med en yxa sönderhuggit en stav i den ena fjärdingen (fjärdedelen av något). Då kom Björn i Ledsgården och Arvid på Remmen dessa pojkar till undsättning, så att Sigge gav sig därifrån och kom avsides i ett kärr. När penningarna kom till enspännaren (ryttare som hade en enda häst), saknades 6 daler kopparmynt. Året därefter, som var 1635, kom denna enspännare" tillbaka. Då sökte han sig till Siggas fader och pantade en gryta och en vadmalskjortel från honom, vilket länsmannen hjälpte honom tillrätta med igen, och Siggas hustru betalade dessa penningar, Sigge tingfördes och bötade allenast för 2 sårsmål som han hade slagit pojken, som 1635 års dombok utvisar, men rånsmålet blev inte anklagat (och därför inte tingfört).

Så belöper sig i gott mynt, räknat det som Sigge Jonsson har stulit, till 87 daler 26 öre, som är bekänt, förutom mycket annat som han anklagas för och han inte vill bekänna.

Avgörande:

Sigge Jonsson blev efter det 17:e kapitlet i Konungabalken och 6:e kapitlet i Tjuvabalken samt 40:e kapitlet i Edsöresbalken dömd att hänga i galge och gren. Hela häradet beder med uppsträckta händer att bli av med en sådan gammal tjuv, vilket tjänstvilligen hemställs den högt ärade konungliga Göta hovrätt i Jönköping.

Göta hovrätt den 25 juni 1641

28) Sigge Jonsson tjuv.

En dom från Vilske härad över en gammal förrymd soldat, Sigge Jonsson benämnd, som har stulit mycket och ofta från sin fader, och som har stött honom för bröstet att han föll omkull, innestuckit (instängt) sin styvmoder. Sigge har också stulit mycket från andra som av häradets rannsaking är skärskådat.

Beslut: Eftersom Sigge Jonsson

- 1) är en förrymd soldat,
 - 2) har stulit mycket och ofta från sin fader,
 - 3) av ont uppsåt har stött sin fader för bröstet så att han föll omkull,
 - 4) innestuckit (instängt) sin styvmoder,
 - 5) hela häradet ber om att få bli av med honom.
- Därför kan han inte benådas, utan ska andra till sky och varnagel hängas.

Staffan - tjuv (1641)

AD: v189936.b2680

Vartofta häradsting den 23 juni 1641

Samma dagh framfördeß för rätten en ogiffit
ryttare huilkenn Anklagadheß Aff Larß Larßon i
Kymmö At hann i förledhenn martij månadh haffua
bördt stullet hanß Rustninge hest Af hans staall
om nattetijdh till hilket be:te staffann förneekar
och föregiffuer At hann hadhe enn nedher Emot rißbo
och närh hann fick see honom språngh hann af samma
hest och hann togh honom, så och fördhe honom i widbo
och såldhe honom, i Smålandh och 2 Andra, der be:ta
Larß Larßonn, strax kom effter och bekom sinn
hest igien, menn staffann bleff fången i Eke
siöö, nu bewisteß At samma nat hästenn bleff stullen
war hann och en Annann i Leeaby, paß klockenn 12 och
reedhe så nedher Åth kymmö, och dagningen syntteß
dhe wthe wedh sörarpa broo*, Och Larß förddhe fordt
effter och sågh* heste slagenn** i sniönn, tillfrågades staffann huar
före hann icke Låt wplysa, hestenn wedh näste by, eller
wegfarandhe mannen som dhet 32 Cap: i tiyffnabalken
wthwiser, hann kom till närh hann hadhe fådt hestenn
Då Suaredhe hann, At hann, At hann* skolle så giordt
i Jönekiöpingh, menn dhenn Andher karenn, som fölg
dhe honom rådde till at draga Om kringh stadhenn
ty kunne icke retten befrija honom At hann **Jw**
samma hest stullet hadhe, bleff för dhenn skull
dömbd effter det 6 Cap : i tiyffua balkenn till
galge och grenn, om huilkent icke war någonn
retmettigh Enskyllann.

*Sörarp i Nykyrka socken
*2 ord tillagda i marginalen
** spår

*2 ord upprepas

Göta hovrätt den 26 juni 1641

31) Stafan tiuff.

Een doom ifrån Wartoffta ht: öffwer
een tiuff Stafan b:dh, som ifrån Lars Larßon
een häst stulitt haffwer, som af htz ran=
saakningen seendhes ähr.

Resolutio Stafan skall
giffwa målzägandhen sitt igien, om dett
icke skiedt ähr, sedhan bööta tredubbelt
så myckitt tiuffnadhen wärdh ähr
och stå Vppenbara skriff.

Återgivet med modern svenska

Vartofta häradsting den 23 juni 1641

Samma dag framfördes för rätten en ogift ryttare som anklagades av Lars Larsson i Kymbo, att han om natten i förledne mars månad har bortstulit hans rustningshäst hans stall, till vilket nämnde Staffan förnekar och föregiver att han hade en färd nedåt Risbo, och när han fick se hästen sprang han av sin häst och tog den samt förde den till Vedbo i Småland där han sålde den och två andra (hästar?), där nämnde Lars Larsson strax kom efter och återfick sin häst igen, men Staffan fångades i Eksjö. Nu bevisades att denna natt när hästen blev stulen var Staffan och en annan person i Leaby (i Karleby socken) vid pass klockan 12 och de red därifrån mot Kymbo och vid dagningen syntes de ute vid Sörrarpa bro (i Nykyrka socken). Lars förde fort efter och såg hästens spår i snön, samt frågade Staffan varför han inte lät upplysa (lämna upplysning om) hästen vid nästa by, eller nästa vägfärande man, som han kom till när han hade fått hästen, såsom det 32:a kapitlet i Tjuvabalken utvisar. Då svarade han att han skulle ha gjort så i Jönköping, men den andra karlen som följde med rådde honom att draga omkring staden, därför kunde inte rätten befria honom att han hade stulit denna häst och blev för den sakens skull dömd efter det 6:e kapitlet i Tjuvabalken till galge och gren, om vilket det inte var någon rättmätig entskyllan (ursäkt).

Göta hovrätt den 26 juni 1641

31) Staffan tjuv.

En dom från Vartofta härad över en tjuv, benämnd Staffan, som från Lars Larsson har stulit en häst, som av häradsrätten är skärskådat.

Beslut: Staffan ska ge målsägaren sitt igen, ifall det inte redan har skett, sedan böta tredubbelt så mycket som tjuvnaden är värd och stå uppenbar skrift.

Lars Andersson dråp på Anders Larsson (1641) - 20

AD: v189936.b3350

Frökinds häradsting den 7 maj 1641

Efterföljande mål hänvisar till detta häradsting och den första rannsakingen, men det målet är inte inskrivet i protokollet. Likaså antyds att ärendet varit vid Göta hovrätt före den 25 november, men där finns inte heller något protokoll.

Frökinds häradsting den 8 oktober 1641 - Högmåla saker

På tingiet J våarskiäll den 7 Maj*

wart en Ryter Lars anderßon i be:de
wårskiäll tilltalledh af Lars Larßon i Smula
dett rytern hade ridhett, hans Broder anders
Larßon Omkuull, medhwarande en Brudhfärdh
ifrån storegården hudum* till Billzholmen**
dett rytere berättade wara medh wåda och
icke willie Som ransakingen wttuifår till
den Konungzliga rätt förschickedt.

Rytern wtfäste wåda EEdh.

Och på Sennesta tingh den 8 octob:s i Sluttarph*

Sielf tålfifte fullbordade, huar effter Lars
anderßon dömdes till wådabott efftr det
andra Cap i wådabalk huilken dom är
aproberadt af högbe:ta konugzligh räätt.

* något sådant ärende kan inte återfinnas

*Hudene i Kinneveds socken

**Billsholmen i Vårkumla socken

* något sådant ärende kan inte återfinnas

Göta hovrätt den 25 oktober 1641

13) Lars Anderßon dråpare.

Een doom ifrån Frökens ht: öffwer Lars Andherßon ryttare, som af wådhe haffwer ihjälreditt Anders Larßon skreddare och haffwer dett sigh tilldragitt som aff htz ransakningh widh löffteligen seendhes ähr.

Resolutio För de skiäl i htz doomar finnas approberar Rätten doomen.

Återgivet med modern svenska

Frökinds häradsting den 8 oktober 1641 - Högmåla saker

På tinget i Vårskäl (i Vårkumla socken, Frökinds härad) den 7 maj blev ryttaren Lars Andersson i nämnda Vårskäl tilltalad av Lars Larsson i Smula, att ryttaren hade ridit omkull hans broder Anders Larsson vid närvarandet av en brudfärd från Storegården i Hudene (i Kinneveds socken) till Billsholmen (i Vårkumla socken), vilket ryttaren berättade var med våda och inte vilja, såsom rannsakingen utvisar och är skickad till den kungliga hovrätten.

Ryttaren utfäste våda-ed på senaste tinget den 8 oktober i Slutarp (i Kinneveds socken) och var då själv tolfte (av de 12 som svor eden), varefter Lars Andersson dömdes till vådabrott efter det 2:a kapitlet i Vådabalken, vilken dom är godkänd av högbemälte kungliga hovrätten.

Göta hovrätt den 25 oktober 1641

13) Lars Andersson dråpare.

En dom från Frökinds härad över ryttaren Lars Andersson som av våda har ihjälridit skraddaren Anders Larsson och det har tilldragit sig såsom av häradsrätten har rannsakat vidlyftigt och är skärskådat.

Beslut: För de skäl som finns i häradsdomen, godkänner hovrätten den domen.

Gertrud Ambjörnsdotter och Nils Andersson - tjuvar (1642) - 21

AD: v189937.b230

Vilske häradsting den 11 augusti 1642

8) Fram kom wällerde her Erich i Wästorp* och tilltalladhe nilß Anderßon *ibidem*, At hann skulle hafua hafft weetskaph och warit i rådth medh, hanß Legho piga Giertrud Ambiörß dotter, war gångenn ifrå honom medh Ominne nu i förled=na, wåhr, såsom och hafft henneß tiyfna bylta Jnne i sin huus, Och wist henne wägh Åt boxundh*, då honn i wille gifua sigh till flycht, Och dher till medh haffuer honn bordt kiöp sla=get 1/2 ß. kornn i hanß gårdh, huilket honn hadhe stulet ifrå sin huuß bondhe för:de her Erich, så wäll som några Andra Pertzeler, dhetta kånann Giertrudh Öffuertygade be:te nils Anderßonn, haffuer och her Erich strax effter kånenn war Aff rymbd, frågat nilß Anderßonn effter sin Pijga då haffuer hann Aldellis neekat sigh haffua sedt henne, såsom och sagt At henneß tiyffua bylta icke war i hans huus, ej heller haffua wist At honn haffuer stulet någhot kæmm(?), Och fördt i hanß huus, och der bordt kiöpslaget, För dhenne mißtacke tillbödz nilß Anderßonn at Werga sigh medh Lagh, dhet hann segher sigh Jngalunda göra

*Västorp i Floby socken

*troligen Bogesund (Ulricehamn)

kunna, Vthanne heller bekienner, och bedes om nådh och icke Om rådt, nu war samma tiyfnadt som Giertrudh stulet hadhe, först 1/2 β.* kornn, werderat for 1/2 Dr sylffuer mynth, et Leroffth föreklåde gammalt wer=derat för 4 öra, et par små handskar om 2 ör, detta Alt Gertrudh bekiende, huar före kunde denne Ringa rådt, icke frija Giertrudz Lijff, Vthann dömbde henne effter det 3 Cap. i tiyffua Bålk i Stadz Lagenn, Jtem Effter det 6 Capitell i Landzlagh ifrån Liffwet, och effter be:te nilß Anderßonn haffuer sådant medh Giertrudh wist och icke wppennbarat wthann dölgd, dömbdes hann At stå sam=ma rådt, Effter det 3. och 4 Cap. i tiyffuä Balk, Landz Laghenn, nådhenn hemstellas dhenn högt ähradhe, konugzl. Giöta hoffrät tienstewilligenn, Giertrudh och nilß haffua för icke warit beslagna medh tiyffrij.

*skäppa à 29,2 liter

Göta hovrätt den 27 september 1642

9) Giertrudh Ambiörns dotter tiuff och Nils Andherßon dolgt tiuffwerij Een doom ifrån Wilske ht: öffwer Giertrudh Ambiörns dotter, som haffwer stulitt ifrån herr Erich i Wästorp enn skieppa korn och nagra andre perzeler tillhoopa värderadhe för 22 öra silffwer mynt, dett hon bekienner Nils Andherßon i wästorp haffwer wist af Giertrudh tiuffwerij, och medh henne dolgt som af htz ransakningh och doom seendhes ähr.

Resolutio Giertrudh och Nils skola giffwa målzägandhen sitt igien bööta tredubbelt så mykitt tiuffnadhen wärth ähr, och begge stå vpenbara skriff.

Återgivet med modern svenska

Vilske häradsting den 11 augusti 1642

8) Fram kom vällärde herr Erik i Wästorp och tilltalade Nils Anderson ibidem (på samma ställe), att han skulle ha haft vetskap och varit i råd med hans legopiga (tjänstepiga) Gertrud Ambjörnsdotter, som hade gått ifrån honom med ominne (utan samtycke, medgivande eller tillstånd) nu under den förledna våren, samt haft hennes tjuvabylte (tjuvgods) inne i sitt hus och visat henne vägen till Bogesund (Ulricehamn när hon ville ge sig iväg på flykt. Därtill har hon köpslagit och bortsålt 1/2 skäppa korn (15 liter) i hans gård, vilket hon hade stulit från sin husbonde, nämnde herr Erik, såväl som några andra persedlar. Detta övertygade konan Gertrud Ambjörnsdotter nämnde Nils Andersson, och då har herr Erik strax efter det att konan hade rymt frågat Nils Andersson om sin piga. Då nekade han att han hade sett henne, samt sade att hennes tjuvabylte inte var i hans hus, ej heller visste att hon har stulit något och fört det till hans hus och där köpslagit och bortsålt det. För denna misstanke tillbjöds Nils Andersson att värja sig med lag, det han säger sig ingalunda kunna göra, utan hellre bekänner och ber om nåd och inte om rätt. Nu var denna tjuvnad som Gertrud hade stulit först 1/2 skäppa korn (15 liter) värderat till 1/2 daler silvermynt, ett gammalt lärft-förklåde värderat till 4 öre, ett par små handskar om 2 öre.

Allt detta bekände Gertrud Ambjörnsdotter, varför denna ringa häradsrätt inte kunde fria Gertruds liv, utan dömde henne efter det 3:e kapitlet i Tjuvabalken i Stadslagen, jämväl efter det 6:e kapitlet i Landslagen från livet.

Eftersom nämnde Nils Andersson har haft detta ihop med Gertrud och inte uppenbarat det utan dolt, dömdes han att stå samma rätt, efter det 3:e och 4:e kapitlet i Tjuvabalken i Landslagen, men nåden hemställs tjänstvilligen den högt ärade kungliga Göta hovrätt. Gertrud och Nils har inte tidigare varit påkomna med tjuveri.

Göta hovrätt den 27 september 1642

9) Gertrud Ambjörnsdotter, tjuv, och Nils Andersson, dolt tjuveri.

En dom från Vilske härad över Gertrud Ambjörnsdotter som har stulit från herr Erik i Västorp (i Floby socken), en skäppa korn (30 liter) och några andra persedlar, tillhoppa värderade till 22 öre silvermynt, vilket hon bekänner. Nils Andersson i Västorp har känt till Gertruds tjuveri och dolt det, vilket av häradets rannsaking och dom är skärskådad.

Beslut: Gertrud och Nils ska ge målsägaren sitt igen, samt böta tredubbelt så mycket som tjuvnaden är värd, samt bägge stå uppenbar skrift.

Anders Månsson & Jon Olofsson - tjuvar (1642)

AD: v189937.b650

Vartofta häradsting den 2-4 november 1642

23) S.d. Stältes för Rättenn enn tiyff Andherß mänßonn be:d i Agnestadh*, enn Soldat huilkenn haffuer waridt i Sam rådth, medh enn Annann Jonn Oloffßonn be:d, dhenn och nu till Städheß war, och haffuer sit borgenskap, i Falekiöping, At stiälla Åthskilllige Pertzeler ifrå en Ryttare Enkia, h. Kirstinn Oloffz dotter be:t i agnestad, huilkenn war för:de Jonn Oloffßons Syster, N. en någhet sleetenn Engelst kiortell, werderat för 3 R.sDr. Enn sleetenn kåpa som war wer=derat för 2 RsDr, 1½ Särk för 1 Dr koppr= mynt, 2 st. förklädhe för 2 mark, et par gamla foradhe handskar för 3 mark, koppr m.* et wal= mars, skiört för 5 mark 3 st huffuadh kläde et Om 2 mark, wäff grooff och grann 13 al:r* för 2 Dr vll effter 10 st. fåhr, för 10 mark, så At Altz tillhoopa som dhee ifrå hustru Kirstinn stullet hadhe, war wärderat för 5 Rs Dr och 11½ daler koppr mynt, dher till hadhe de och stulet et Stodh, ifrå Swenn mänßonn i agnestadh gådt för 3½ Rs Dr huar på Enn af deße tiyffuer haffuer Effter begges dherres Samrådth, Aff fördt Alla dheße Saaken, Vth till kwllingz hdt, till Enn gårdz Reenßwist* be:d huar= öst dhee haffue sadt mötte, menn Andhers blef strax fångenn hemma, i Agnestadh dher hann gjorde kundskap hwar Jonn skulle finnas, och är så effter 2 dagerß förloph, Ock fångenn bleffuen, till All dhenne tiyff= nadh kunde dhee icke Neeka*, huilkenn till hoopa är wer=derat för 45½ Dr koppr m.* huar före dhee bleffwe bägge dömbda Effter det 6. Cap. i tiyffua Balk, till At henngia i galgia och greenn, Och ogilla Ligga för gierningh sina Nådhenn hemställes dhenn högl. konugzl. Giöta hoffrädt, dheße tiyffuer haffwa för icke waridt beslagne, medh någonn tiyffrij.

* Agnestad i Falköpings östra landsförsamling

* kopparmynt

* två ord inskrivna i marginalen

* Rensvist i Kullings-Skövdes socken

* överskrivet med versalen N

* daler kopparmynt

Göta hovrätt den 9 november 1642

21) Andhers Månßon och Jon Oloffßon tiuffwar.
Een doom ifrån Wartoffta ht: öffwer
Andhers Månßon och Jon oloffßon hwilka
tillhoopa haffwa stulitt ifrån åthskilliga
personer, alla handha perzeler tillhopa
wärderadhe för 45 och ½ Dr Kopp mynt* : Dett
de bägge bekiändhe.

*daler kopparmynt

Resolutio effter Andhers
och Jon för tiuffwerij tillförrenne icke
ähre laghördha, derföre bliiffwa de begge
för denne gången benäddhe liffwett
skola giffwa målzäganderne sitt igien
bööta tredubbelt så mykit tiuffnadhen
wärdh the och begge stå vppenbara skriff.
för må tiuffwerna icke bööta skola de slås
i Jern och arbeeta för sijn brott, först för
Målzägandherne, sedhan konungen och ht:

Återgivet med modern svenska

Vartofta häradsting den 2-4 november 1642

23) Samma dag ställde för rätten en tjuv Anders Månsson i Agnestad (i Falköpings östra landsförsamling) och en annan, Jon Olofsson benämnd, som nu är tillstädes och har sitt borgerskap i Falköping, att de stulit åtskilligt med persedlar från en ryttares änka, hustru Kerstin Olofsdotter benämnd i Agnestad, vilken var nämnde Jon Olofssons syster, nämligen

en något sliten engelsk kjortel värderad för 3 riksdaler,
en sliten kappa som var värderad för 2 riksdaler,
1½ särk för 1 daler kopparmynt,
2 förkläden för 2 mark,
ett par gamla fodrade handskap för 3 mark kopparmynt,
ett vadmals-skjorta för 5 mark,
3 huvud-kläden, ett om 2 mark
väv, grovt och grant, 13 alnar för 2 daler,
ull efter 10 får för 10 mark,

så att alltihopa som de hade stulit ifrån hustru Kerstin Olofsdotter var värderat till 5 riksdaler och 11½ daler kopparmynt. Därtill har de stulit ett sto från Sven Månsson i Agnestad, god för 3½ riksdaler, varpå en av dessa tjuvar har efter bägge deras samråd avfört (forslat bort) alla dessa saker till Kullings härad, till en gård Rensvist (i Kullings-Skövdes socken) benämnd, varest de har satt möte, men Anders Månsson blev strax fången hemma i Agnestad där han gjorde kunskap (känt) var Jon Olofsson skulle finnas, och är så efter 2 dagars förlopp också bliven fångad. Till all denna tjuvnad kunde de inte neka, vilket tillhopa är värderat till 45½ daler kopparmynt, varför de bägge blev dömda efter det 6:e kapitlet i Tjuvabalken till att hänga i galge och gren, samt ogilla ligga för sina gärningar. Näden hemställs den höglovliga kungliga Göta hovrätt. Dessa tjuvar har inte tidigare varit beslagna (påkomna) med något tjuveri.

Göta hovrätt den 9 november 1642

21) Anders Månsson och Jon Olofsson tjuvar.
En dom från Vartofta härad över Anders Månsson och Jon Olofsson, vilka tillsammans har stulit från åtskilliga personer, allehanda persedlar tillhopa värderat för 45½ daler kopparmynt, vilket bägge bekände.

Beslut: Eftersom Anders och Jon för tjuveri inte är lagförda tidigare, därför blir de bägge för denna gång benådade livet. De ska ge målsägarna sitt igen, och böta tredubbelt så mycket tjuvnaden är värd. De ska också stå uppenbar skrift. Förmår inte tjuvarna att böta, ska de slås i järn och arbeta för sina brott, först för målsägarna, sedan för kungen och häradet.

Dordi Björnsdotter - trolldom (1642) - 22

AD: v189937.b590; v189937.b670

Vartofta häradsting den 15 juli 1642

15) S.D. Framhadhes För Rättenn Dhåredij Biörns dotter i agne= stadh* enn gammall hustru, huilkenn war kommenn i vppen= bardt Roop och Rychte, för Truldom, huar till fanß effter föliande skiäll och Licknelßer, först war en Vngh Ryttare Jönß Eßbiörßonn be:d i Agnestad, huilkenn bee= kiende sigh haffua hördt, effter dåredijs Syster dotters ordh, karinn Elffzdatter be:d, huilkenn nu icke kundhe komma till städes, At dhenne Dhåredij skulle haffua Vnd= sagdt Jönß Eßbiörßons häster, och dher till hadhe hann dese wittne, Anderß Oloffßon i Falekiöpingh Chri= stenn Anderßonn i Agnestadh, Och Oloff Anderßonn *ibidem* huilka Åthskilde förhördes, Och effter Aflagdh Eedh be= kiendhe, först Anderß Oloffßonn salunda: At dhenna dåredh hadhe en gryta ifrån sin Syster dotter för:da karin Elfzdatter, Och dher före At honn icke fick dhenn igienn fälte honn dhenna ordh Om dåhredij, Om Jagh icke fåhr min gryta igienn så skall dåredij bliffua stocket i Åhr, Om her är någhonn tijdh rådt till, Och sadhe sigh hafua hördt Aff dåredij, At honn hadhe förgjordt bådhe dhe hästar som be:te Jönß mist hadhe, dhet samma bekiende och Cristenn Anderßonn, dher effter inkallades Oloff Andherßon i Agnestadh enn trowerdigh mann, Och bekiende At hann hadhe hördt Aff karinn Elfzdatters mund. dheß Ordh, om Jagh icke fåhr min gryta igienn så skall Jagh vpröya Alt dhet iagh weet medh dåhredij.

*i Falköpings östra landsförsamling

Jtem berättade Anderß Oloffßon i Falekiöpingh At för 4 Åhr sedhann då hann hem kom ifrån Calmare ifrån sin huußbondhe Litet dher effter hadhe hans moder bryggt, Då sendhe dhenne dåhredij sin Syster doter Lhyryn* ditt, medh enn stoop, och begieredhe Af Dhet farska Öllet då Swaraadhe dhenne Anderß och badh sin moder At honn Jntet skulle få dåhredij Af sit Öll, ty honn tagr /: sadhe hann :/ krafftenn ifrå dhet igienn Är, dher medh fick hon Jntet Öll, Dhetta hördhe be:te dhåredijs Vth= skickadhe, Och närh honn kom hem sadhe honn till dåredij hadhe icke dhenn Swarte korpenn waridt, så hade iagh fådt Öll, dher till Swarade dåhredij At honn Jntet skulle båta dher på, 3 eller 4 dagher dher effter haffuer dhenne Anderß Bleffuedt så döff At hann i 14 dagher icke hördhe Vthann mann roopadhe honom i Örhonenn, dher effter haffuer Anderß henne tilltalt, der om, medh tuegge manna wittne, och effter Långt Discöirh* dhenn Emellann, haffuer dåhredij sagdt till Andherß, gaak och tagh dinn Sack och didt tygh din fåhr fälla dhinn hörßll igienn tre daghar dher effter haffuer hann fullkommeligenn fådt sin hörßll igienn

*ovan kallas hon Karin

*diskurs = resonemang, diskussion

Enn Lijtenn tijdh dher effter widh paß 1/4 åhr hade dhenna dåhredijs fåhr kommet in Vthi för:de Anderß Oloffßons förellders källgårdh fem gånger om enn dagh, och dhenn fempte gånngenn kom dhenn Anderß Vth, och fick en gammall greep i handhenn dhenn hann kastadhe Åth fåhrens huar medh hann, Af slogd et hornn på dhet Ena fåhret, Och då bleff hann mycket förscrecht och räddes för henne, Samma dagh, waar Andherß gånghenn till Wijkenn, At wäßla enn Rs Dr, när hann nu war på hem reesann, Och kom emodt Affto= nenn et Litet stycke ifrån bynn, intill en Lycke giedheßgårdh, tyckte honom icke Likare ähr hann bleff taghenn Aff hästenn, Och fördh Vp emoodt Himmellenn, Och strax needh till Jordenn igienn då strax hann vp och på hästenn igienn, när hann kom Litet, Lenger fram, widh paß et Stenßkast bleff hann Åther på nydt vp och nedher fördh, så At hann icke wiste huru hann kom dher ifrån vtan hann war mykedt heet och torstigh Berättadhe Och hanß fadher sampt flere dher i bynn, boo, At dhenne Anderß Bleff der Aff såsom hann hafr weredt vhrsinnigh, så At 9 fålk hadhe nogh medh göra innann dhee fingo honom in i stufuen Och hadhe honom i Een Sängh, och bundo honom medh garnntugh Lister och handklädhe, då han sönder sleet 2 handkledhe, daghenn der effter sendes budh Effter her Jacob i fallekiöpingh, at hann skulle komm dijd, och tala medh Anders och tröstann, Och effter her jacob då icke wer till stedes, så Reste her Pedher i luttra didt, dhet hann och bekienner, när hann emoot Afftonenn kom dijd Lågh Anderß i Sengenn och wahr mykedt hemsk när dhet begynte talles At dhen hadhe mißtanke till dhenna dåredij dher om sende her Per budh Effter henne, Och till sporde henne om honn war Orsaak till At Anderß war Suagh, huar till honn neekade, då badh Anderß henne At honn, wille gifua honom till, Om hann hade giordt hen ne något Emot, dhet honn sade sigh gierna göra willia Och sadhe sigh intet ondt haffua emoot honom och dher medh togh honom i handh, och sägher Andherß At honn Leß någhot Öffuer honom, sedhann her Per war vth gångenn, Oanseet dåhredij dher till neeker, dher effter begynte Anderß något At bettres menn Lijckwäll haffuer han icke altijdh, dher Effter waridt så wäll till paß som tillförende.

Jtem Fram kom Enn tro werdigh man Suen i Näteredh be:d och gaff till kienna At dhenne där= dij hadhe i förledne åhr om en Söndagz mårgon kommet till hanß gårdh, strax effter Suenn och hans mästa folk waro gångna till kyrkenn Och hade enn bonde i sylskap medh sigh, Anderß Anderßsonn i Gunneß=

*Gunnestorp i Falköpings östra landsförsamling

torph* be:d, huilke haffua gådt in i stughenn Och frågat Effter Swenn, när hann nu Jntet war hemma, haffue dhe sutet enn stundh, dher effter haffuer dåredij gådt vth /: som Swenß folk för honom berättadhe :/ och gåd - om kringh i Swens fågårdh, både i fåhuus och stall, samt

så mång h huus honn in vthi, doch honn der till Ne=
ker, lickwäll beslås honn medh sin Egn ordh, huar
Effter Swenn haffuer bekommet Een stohr Olycka
på sin Creatur, som hann Aldrigh tillförende hafr
förnumet, Att Alt dhet hann nu tänker, der medh
fram, dhet mißgåås honom i Alla måto, och dher föhra
haffuer hann till henne en stohr mißtanke.

Jtem berättades At en gångh då dhenna dåhredij
war kommenn till Biörnn mölnare wedh falequarner
hafuer honn bedet honom malla åth sigh, då haffuer
quarnenn waridt oferdigh, och mölnaren Suaradt
At hann Jntet fåhr malla Då haffuer Dåhredij gådt
dher ifrå till enn Annann möjnare, och mumbladt
ondt, strax dher effter föll Mölnarenn biörn vth
för Lurenn, Och slogh sigh Nästenn förderfwadt.

Jtem berättades At dhenne dåhredij brukar
mycket Signerij och wijd skepelße bådhe på et och
Annadt sädt, stundunn med Signeij på Sillahuf=
huffuadh, At Lägga i fåhuus besärna och få dreffte
såsom och at sättia quistar i åkrer midsommars affton
och sedhenn, dher medh ytherligare widskipelße, i dhet hon
gräffuer några Aff dhe Löffuenn nedh i Åkeren och
säges At honn dher medh skall för derffua sädhenn

Jtem berättades Af Befalningzmannenn welt.
Jsaak Anderßonn, så wäll som af många flera män=
niskor, At Enn be:te Jsaak Anderßons tienare, Och
schriffuare, Oloff Jonßon be:d hadhe för några åhr
sedhann, fådt 2 st: fåhr skinn af dhenne dåhredij, den
hann hadhe Lagt Vndher sin Sadell, och reedet sin wägh,
Litet dher effter hann kom ifrånn gårdhenn, haffuer
hann blefuet så Räddhugat At hann hade flydt
nästan för huar buske, Stundom Lopet Medh
Enn stöfuell och stundom i blodta skiorttenn,
krupet och gömbt sigh i rogh åckera, och Enn
gångh Lupet in i Falekiöpingz Stadh i Stiorten
och sedhann om winterenn, Om Juula afftonn war
hann kommen till Walla h:dt på billingenn Vthi
et torph, gåratorp be:dt och sagt At hann Ähr
så räddh At hann haffuer för talt Öffuerheeten
nähr /: enn dagh eller tuå dher effter :/ en Rätta
re Erich Steenßonn i häggum be:d kom dijdt dhenna
Oloff war, språngh Oloff bordt och gömbde sigh,
Nähr Rättarenn dhet fick see, fatadhe hann
mißtanke till honom, och slogh Effter till
des hann fick honom faast, och förde honom till
högentorpa kista, effter hann så stark sigh vtur
wägenn, nähr fålk dijdt kom, nähr wälb. Landz=
höfdingenn fick weeta huru dher om war
släpteß hann vth, nähr hann då kom hijdt i hära=
det igienn bekiendhe hann bådhe för Enn Och
Annann, At hann ingenn annann mißtäncker
för sin Suagheet, Vhtann denna dåhredij, ty
honn hadhe sagt Enn gångh, At hann hade for=
dredt mehra Vti laghor Aff henne, ähn hon
bordhe Lägga hwar vppå hann icke mycket skulle
winna, nähr nu Åther enn tijd war Leedhenn
fram på Åhret, bleff Oloff mycket Siuck
och Suagh, så At budh sendhes Effter her

Jacob i Falekiöping.

Och besöoka honom medh herrens zackramente, när detta budhet kom på hemwägenn, igienn motte dhenna Olof Jonßonn wed tulportena, Och språngh i blådta Stior=tann in vthi her Jacobz huus, och satte sigh i högsädhet och sedhan ähr hann dher ifrånn Led sagat, till bakers igienn, och 14 dager dher effter Ähr hann vtij största Elendighet dödh bleffuenn och haffuer Altijd då hann någhot weet och snijlle hadhe, giffuet skuldenn på dhenne dåhredij, At honn skolle warit Orsaa till hans Siuckckdom, Nu till sprordes heelle tingz Almogenn, hwadh taall och Rychte dhet gåhr om dhenne dåhrdij i bygdenn, huar till nästenn Alla Swara, At hwar menniska som henne kenner bera för henne enn stohr fahra, och huadt hon Aff sinna grannar, eller Andra bedhes dwerfues ingenn till At neeka henne, Och dher som henne neeka, då få strax enn Olycka, på hwadt sädt dhet skerr, så wäll som dher honn wndsägher, Och Lofuar Ondt, dher få det strax på hwadt sädt dhet skeer, Nu förmanttes dhenna dhåridij till enn Sann bekien=nelße, Om honn kann någhonn Truldom, hwar till hon Aldelis neekar medh högh bepflichtelße, Män dhet bekienner honn At honn brukar Signerij,

Nu war mann i dhenn meningh At huar dhenna dåredij, bleffue fengzligh så skolle Ähn nu månghen komma fram, Och klaga på henne som Eliest icke dwerffdes, hwar Af mann Ähr flerra skiäll bekomma kundhe, hwar före bleff honn fengzligh, Och effter honn icke wäll för waradt war, slap honn strax Löß Och gaff sigh så tillflycht, At man henne dhenn gångenn icke kunde mehra mechtig bliffua, Och dhenn Saakenn wijdare företagha.

Göta hovrätt den 9 november 1642

22) Dordij Biörns dotter Wijtes trull doom. Een ofulksomligh ransakningh och doom ifrånn Wartoffta ht: öffwer Dordij Biörns dotter, hwilken aff åthskilliga personer wijtes trulldoom öffwat och olof Jonßon förgiordt haffwa, som aff åth=skilliga htz ransakningar seendhes ähr haffwer och Andhers Matthßon sagdha giffwit konan dordij leide breff, som han egen hand vthwijdar.

Resolutio De personer som nagett haffwa att beskylla dordij före att hon igienum trulldom skall dem haffwa skadatt, skola wara forplichtadhe dett medh twenne opartieske och troowerdige wittne för rätten bewijsa, olof Jonßons släckt skola och i lijke matto wara skyldige medh twenne trowerdige wittne att bindha dordij till hans döödth wällandhe om de kunna och gitta* när så ähr med wittne och skiäl ranskakatt skall laghläsaren wara förplichtatt ~~medh*~~ ~~alltså att henne wärja eller fälla~~ och Ransakningen sedhan till Denna K rätt

*5 tillagda ord i marginalen

*1 ord samt nästa rad är överstruken

försändha, innan den 1 Majj 643.

Laghläsaren skall och wara förpflichtatt affstå till denna K. rätt att insändha slika ofulksomlige, illa ransakadhe, werre döömdha, och oläseliga skreffne Criminal doomar skall och wara skyldigh sijna doomar i tijdh wäl skreffna till Landz höfdingen förskicka, hwilken sedhan effter denne K. rättz resolution hijtskicka Den.

Andhers Matthßon* skall och wara förpflichtatt affstå att vthgiffwa leigde breff, eller wijde af hwars befalningh och fulmakt han dett giordt haffwer så framt han will tilbör ligitt straff och åttalan Vnwijka.

*Kronans befallningsman

Vartofta häradsting den 2-4 november 1642

29) Ladheß Åther för Rättenn dåhredij Biörnßdotr som på sist håldne tingh hadhe Rymbt sit fengelse, Och Emedler tijdh förskaffadt sigh her torbiörns i Algustorpz* wittnisbyrdh, Sampt Befalningz mansens wäl:t Anders Matzsons Legdz* Alenast till tingh som Är till At see sub: Lit A.* Då bleff åhter förra Ransaakningh Nämbedenn föreläsenn Och Effter nu Jnge flere skiäll för komma kundhe, påladhes häradz Nembd At frija eller fälla dhenne dåhredij för Trulkoms Laast, hwar till häredz Nembd Swarade At de för, för berörde skiäll skull, icke kunddhe frija dhenna dåredij för Truldoms Laast, hwar förr dömbdes honn Effter Gudz Exodi 22:18 såsom och Effter wärzdligh Lagh höghmåla Balk 6 Och - 15 Cap. Liff sit At mista, Och i båle brinna, Nå= dhenn hemstelles dhenn högl. konungl. Giöta hoff= rädt, Ödmiukeligenn.

* i Kullings härad

* lejdebrev

* hänvisning till ett skriftligt tillägg

Göta hovrätt den 16-18 maj 1643

16) Dordij Biörns dotter frij kiändh för trulldoom. Een Ransakningh ifrån Wartoffta ht: öffwer Dordij Biörns dotter, hwilken Wites löffwerij och truldom föröffwat haffwa, som aff htz ransakningh seendhes ähr.

Resolutio Effter som af htz doomen, eller nu sider mera håldne Ran= sakningh icke finnas, att nogon haffwer kunnatt Dordi öffwerbewijsa truldom öffwat, eller nogon skadha der medh giordt haffwa, derföre wari hon frij, der Gudh denne saak fram deeles annorledhes icke täckas Vppenbara.

Återgivet med modern svenska

Vartofta häradsting den 15 juli 1642

15) Samma dag framfördes för rätten Dordi Björnsdotter i Agnestad (i Falköpings östra landsförsamling), en gammal hustru som var kommen uti uppenbart (framträdande, uppmärksammat) rop och rykte för trolldom, vartill fanns efterföljande skäl och liknelser(?). Först var en ung ryttare Jöns Esbjörnsson i nämnda Agnestad, vilken bekände sig ha hört efter Dordis systerdotters ord, Karin Elfsdotter benämnd, vilken nu inte kunde komma tillstädes, att denna Dordi skulle ha undsagt (riktat hotelser, förbannat) Jöns Esbjörnssons hästar, och därtill hade han dessa vittnen: Anders Olofsson i Falköping, Christen Andersson i Agnestad och Olof Andersson på samma ställe, vilka förhöordes åtskilda. Efter avlagd ed bekände först Anders Olofsson sålunda, att denna Dordi hade en gryta från sin systerdotter, nämnda Karin Elfsdotter, och för att hon inte fick den tillbaka igen fällde hon dessa ord om Dordi: "Om jag inte får min igen gryta, så ska Dordi bli stocket (satt i skamstock?) i år, om här är tid för någon rättvisa", och sade sig ha hört av Dordi att hon hade förgjort båda hästarna som nämnde Jöns Esbjörnsson hade mist. Detsamma bekände också Christen Andersson. Där- efter inkallades Olof Andersson i Agnestad, en trovärdig man, som bekände att han hade hört av Karin Elfsdotters mun dessa ord: "Om jag inte får min gryta igen, så ska jag uppröja (avslöja) allt det jag vet med Dordi".

Jämväl berättade Anders Olofsson i Falköping att för 4 år sedan när han kom hem från Kalmar, och från sin husbonde, lite därefter hade hans moder bryggt (framställt öl), då sände denna Dordi dit sin systerdotter Karin med ett stop (½ kanna eller 1,3 liter) och begärde (att få lite) av det färska ölet. Då svarade denne Anders Olofsson och bad sin moder att Dordi inte skulle få något öl av henne, ty hon tager - sade han - kraften från det igen. Därmed fick hon inget öl. Detta hörde nämnde Dordis utskickade och när hon kom hem sade hon till Dordi: "Hade inte den svarta korpen varit, så hade jag fått öl". Därtill svarade Dordi att hon (Anders moder) intet skulle båta (vinna) därpå, och 3 eller 4 dagar därefter blev denne Anders Olofsson så döv att han under 14 dagar inte hörde ifall man inte ropade i öronen. Därefter har Anders Olofsson tilltalat henne med tvåmanna vittnen. Efter lång diskussion mellan dem, har Dordi sagt till Anders Olofsson: "Gå och tag din säck och ditt (verk- / sadel-)tyg, din fårfall, (så kommer) din hörsel igen". Tre dagar därefter har han fullkomligen fått igen sin hörsel.

En liten tid därefter, vid pass ¼ år, hade denna Dordis får en dag kommit in i Anders föräldrars kålgård fem gånger, och den femte gången kom denne Anders ut och fick en gammal grep i handen vilken han kastade mot fåren varmed han slog av ett horn på det ena fåret. Då blev han mycket förskräckt och rädd för henne (Dordi). Samma dag gick Anders till Viken för att växla en riksdaler. När han nu var på hemresan och vid aftonen kom ett litet stycke från byn, intill en "lycke" gårdsgård (åker/äng, eller stängd, alltså antingen åker/äng med gårdsgård, eller stängd gårdsgård), tycktes det honom inte likare vara (uppfattades som troligt) än att han blev tagen av hästen och förd upp mot himlen, och strax ner till jorden igen. Då strax var han uppe på hästen igen. När han kom lite längre fram, vid pass ett stenkast (40-50 meter), blev han åter förd upp och neder, så att han inte visste hur han kom därifrån, utan han var mycket het och törstig. Då berättade också hans fader samt flera som bo där i byn, att denna Anders blev därav såsom om han varit ursinnig, så att 9 folk (personer) hade nog med att göra innan de fick in honom i stugan och hade honom i säng, och band honom med garn-tåg (rep), lister (tygremsa) och handkläde. Dagen därefter sändes bud efter herr Jacob i Falköping, att han skulle komma dit och tala med Anders och trösta. Eftersom herr Jacob då inte var tillstädes, reste herr Peder i Luttra dit, vilket han bekänner. När han mot aftonen kom låg Anders i sängen och "var mycket hemsk" när de började tala, att han hade misstanke till denna Dordi. Då sände herr Per bud efter henne och tillfrågade henne om

hon orsakat att Anders var svag, vartill hon nekade. Då bad Anders henne att hon ville "ge honom till" (berätta vad som misshagade henne), ifall han hade gjort henne något, vilket hon sade att hon gärna ville göra, men sade att hon inte hade något emot honom, och därmed tog honom i hand. Anders säger att hon läste något över honom, sedan herr Per hade gått ut. Oansett om Dordi nekar därtill, så därefter började Anders att bättras men likväl har han inte alltid därefter varit så väl till pass som tidigare.

Jämväl framkom en trovärdig man, Sven i Nätered benämnd, och gav tillkänna att denna Dordi hade i förledne år om en söndags morgon kommit till hans gård, strax efter det att Sven och det mesta av hans folk hade gått till kyrkan, och då hade hon med sig en bonde i sällskap, Anders Andersson i Gunnestorp (i Falköpings östra landsförsamling) benämnd, vilka hade gått in i stugan och frågat efter Sven. När han nu inte var hemma, hade de suttit en stund. Därefter gick Dordi ut - som Svens folk för honom berättade - och gick omkring i Svens fälgård, både i fähus och stall, samt så många hus hon kom in i. Dock nekar hon därtill. Likväl beslås hon (är påkommen) genom sina egna ord, varefter Sven har fått en stor olycka på sina kreatur, som han aldrig tidigare har sett, att allt det han nu tänker, det missgås (slår fel, misslyckas) honom på alla sätt. För detta har han en stor misstanke mot henne.

Jämväl berättas att en gång när denna Dordi hade kommit till Björn mjölnare vid Falekvarna, då har hon bett honom mala åt sig. Då var kvarnen ofärdig, och mjölnaren svarade att han inte fick mala. Då gick Dordi därifrån till en annan mjölnare, och muhlade ont (sade onda saker). Strax därefter föll Björn mjölnare utför luren (laven eller stocken som kvarnen vilar på) och slog sig nästan fördärvad.

Jämväl berättas att denna Dordi brukar mycket signeri (besvärja, framföra formler) och vidskepelse, både på ett och annat sätt, stundom med signeri på sillhuvuden, att lägga i fähus, besvärja och fädrivande, såsom också att sätta kvistar i åkrar vid midsommars afton, och sedan ytterligare vidskepelse, i det hon gräver ner några av de löven i åkern och det sägs att hon därmed ska fördärva säden.

Jämväl berättade av befallningsmannen, välaktade Isak Andersson, så väl som av många flera människor, att en av Isak Anderssons tjänare och skrivare, Olof Jonsson benämnd, hade för några år sedan, fått 2 stycken fårskinn av denna Dordi, vilka han lade under sin sadel och red sin väg. Litet därefter kom han från gården, då blev han så räddhågad (förskräckt) att han hade flytt nästan för varje buske. Stundom löpte han med en stövel och stundom i blotta skjortan, krupit och gömt sig i råg-åkrarna. En gång löpte han in i Falköpings stad i skjortan. Sedan om vintern, om julaftonen, kom han till Valle härad och ett torp på Billingen, Gåratorp benämnt, och sagt att han är så rädd att han har förtalt överheten när - en dag eller två därefter - en rättare, Erik Stensson i Häggum benämnd, kom dit där denna Olof Jonsson var. Då sprang Olof bort och gömde sig. När rättaren fick se det, fattade han misstanke till honom, och slog efter till dess han fick fast honom och förde honom till Höijentorps kista (fängelse), "eftersom han så stark sig ut ur vägen" (?), när folk kom dit. När välborne landshövdingen fick veta hur därom var, släpptes han ut. När han då kom hit till häradet (i Vartofta) igen, bekände han både för en och annan, att han ingen annan misstänker för sin svaghet, förutom denna Dordi, ty hon hade sagt en gång att han hade fordrat mer i lagorna (pålagor rörande skatten) av henne än hon borde lägga (betala), varpå han inte mycket skulle vinna. När nu åter en tid var leden frampå året, blev Olof mycket sjuk och svag, så att bud sändes efter herr Jakob i Falköping dör att besöka honom med herrens sakramente (nattvard). När detta bud kom på hemvägen, mötte han denna Olof Jonsson vid tullporten (i Falköping), och då sprang han i blotta skjortan in i herr Jakobs hus, och satte sig i högsätet. Sedan blev han ledsagad därifrån, tillbaka igen, och 14 dagar därefter dog han uti största eländighet, och har alltid då han hade något vett och snille (förstånd) givit skulden på denna Dordi, att hon ska ha varit orsak till hans sjukdom. Nu tillfrågades hela tingsallmogen

vilket tal och rykte det går i bygden om denna Dordi, vartill nästan alla svarade att var människa som känner henne, ser henne som en stor fara, och vad hon av sina grannar eller andra ber om, djärvas (vågar) ingen neka henne, och om de nekar henne, så får de strax en olycka. På vad sätt det sker, så väl som det hon undsäger (säger upp vänskap) och lovar ont, så får de strax veta på vad sätt det sker. Nu förmanades denna Dordi ge en sann bekännelse, om hon kan någon trolldom, vartill hon alldeles nekade med hög bepliktelse, men det bekänner hon att hon har brukat signeri (besvärjelse).

Nu var man i denna mening att om denna Dordi blev fängslad, skulle ännu fler komma fram och klaga på henne som eljest (annars) inte djärvdes (vågade), varav man kunde få fram fler skäl. Därför blev hon fängslad, men eftersom hon inte var väl förvarad, slapp hon strax lös och gav sig till flykt (rymde), att man den gången inte kunde bli henne övermäktig, och den saken vidare företaga (fullfölja).

Göta hovrätt den 9 november 1642

22) Dordi Björnsdotter anklagas för trolldom.

En ofullkomlig rannsaking och dom från Vartofta härad över Dordi Björnsdotter som av åtskilliga personer anklagas för att ha utövat trolldom och förgjort (dräpt) Olof Jonsson, vilket av åtskilliga rannsakingar är skärskådat av häradet, och av nämnde Anders Matsson har Dordi fått ett lejdebrev som utvisas av hans egen hand.

Beslut: De personer som har något att beskylla Dordi för, att hon ska ha skadat dem genom trolldom, är förpliktade att med opartiska och trovärdiga vittnen bevisa det för rätten. Olof Jonssons släkt ska också i lika måtto (på samma sätt) vara skyldiga att med två trovärdiga vittnen binda Dordi till att ha vållat hans död, om de kan och gitter (förmår). När så är med vittnen och skäl rannsakat, ska lagläsaren vara förpliktad att sända rannsakingen till den kungliga hovrätten innan den 1 maj 1643.

Lagläsaren ska också vara förpliktad att avstå från att sända sådana slika ofullkomliga och illa rannsakade, värre dömda, och oläsligt skrivna kriminal-domar till den kungliga hovrätten. Ska också vara skyldig att inskicka i sina domar till landshövdingen i tid, och vara välskrivna, som sedan efter den kungliga hovrättens beslut skickar hit den.

Anders Matsson (som var kronans befallningsman) ska också vara förpliktad att avstå från att utge lejdebrev, eller vite, som han har gjort genom sin befallning och fullmakt, såvida han vill undvika tillbörligt straff och åtal.

Vartofta häradsting den 2-4 november 1642

29) Lades åter för rätten Dordi Björnsdotter som på det sist hållna tinget hade rymt från sitt fängelse, och emellertid förskaffat sig vittnesbörd från herr Torbjörn i Algutstorp (i Kullings härad), samt från befallningsmannen välaktade Anders Matssons lejdebrev (bekräftelsebrev att hon fick röra sig fritt utan att bli antastad), men allenast till tinget (och inte därifrån) som är till att se i tillägg A. Då blev åter förra rannsakingen uppläst för nämnden och eftersom nu inga fler skäl kunde förevisas, pålades häradsnämnden att fria eller fälla denna Dordi för trolldomslast (ha brukat trolldom), vartill häradsnämnden svarade att de för de ovannämnda skälens skull inte kunde fria denna Dordi för trolldomslast, varför hon dömdes efter Guds lag, Exodus 22:18 såsom också efter den världsliga lagen Högmålabalkens 6:e och 15:e kapitel att sitt liv mista och brinna i bålet. Nåden hemställs ödmjukligen till den höglövliga kungliga Göta hovrätt.

Göta hovrätt den 16-18 maj 1643

16) Dordi Björnsdotter frikänd för trolldom.

En rannsaking från Vartofta härad över Dordi Björnsdotter som anklagas för löveri och har förövat trolldom, vilket av häradets rannsaking är skärskådat.

Beslut: Eftersom häradsdomen samt den nu sedermera hållna rannsakingen inte funnit att någon har kunnat överbevisa Dordi att hon har utövat trolldom, eller någon skada har gjort med detta, därför är hon fri, om inte Gud denna sak framledes täckas uppenbara (kan tänkas uppenbara något annat).

Jon Ingelsson - tjuv (1642)

AD: v189937.b680

Vartofta häradsting den 16 november 1642

7) S.D. Ahn klagades Jonn Jngeldßonn, i war= toffta Aff Åht skillinge Personer för tiyffrij och Synnerligenn Aff Nilß Perßonn i wartoffta, och Larß Andherßonn *ibidem*, hwilka hadhe mist bådhe fåhr och Swijnn, och effter dhe dher om till honom hadhe enn stohr mißtanke, dher före haffwa Alla grannarna Samsadt sigh och Ran= saakat huars och Ens huus, i be:te by och närh dhe om sijdher kommo till be:te Jon Jngeldßons huus, haffua Dhee funnedt i hans stufua Vnder Enn Sängh, Enn Axell som Larß Andherßon åtte daghr till förendhe bordt mist hadhe, och dher nu igienn kiendhe, wijdhene haffua dhe funnet i Enn hööboo enn Bytta nedhgraffuene i hödt, vthi hwilkenn war insalddat kiödt Effter et fåhr Och Skinnet Öffuer Swept, så rådt som dhet war taget Aff kroppenn, hwar till be:te Jonn icke Neeka kann, Eliest till wij= tas honom mykenn tiyffnadh, som icke Ähr i handhom taghet eller i hwsene funnet, vthann Eliest till trodt; Effter sådann tiyffnadt i hanß huuß funnenn Ähr, för dhenne bekiende tiyffnadt kunde dhenne Rädt icke frija Jons Lijff, vthann dömbde honom Effter dhet 2 Cap i tiyffua Balk, till galge och greenn huar hann icke Öffuerheetens Nådher Åthniuter Jonn haffuer icke wa= ridt för beslagenn medh tiyffrij.

Göta hovrätt den 16-18 maj 1643

9) Jon Jngelßon tiuff.

Een doom ifrån Wartoffta ht: öffwer Jon Jngelßon, hwilken haffwer stulit eett får och Een wagn Axel, dett han bekiändhe

Resolutio Jon skall gifwa målzägandhen sitt igien bööta tredubbelt så mykitt tiuffnadhen wärth ähr, och stå skriff.

Återgivet med modern svenska

Vartofta häradsting den 16 november 1642

7) Samma dag anklagades Jon Ingelsson i Vartofta för tjuveri av åtskilliga personer och i synnerhet av Nils Persson i Vartofta och Lars Andersson ibidem (på samma ställe), vilka hade mist både får och svin. Eftersom de därom hade en stor misstanke till honom, därför har alla grannarna samsats och ranssakat vars och ens hus i nämnda by. När de omsider kom till nämnde Jon Ingelssons hus har de funnit det stulna under en säng i hans stuga, dels en axel som Lars Andersson för 8 dagar sedan hade mist och som han nu kände igen. Vidare har de funnit en bytta som var nedgrävd i höet i en höbod, uti vilken var insaltat kött efter ett får och med skinnet svept över, så rått som om det var taget från kroppen, vartill nämnde Jon Ingelsson inte kunde neka. Eljest anklagas han för mycken tjuvnad som inte är i handen tagen (avslöjad tillsammans med ett tjuvgods) eller funnet i husen, utan bara tilltrodd (till mer tjuvnad). Eftersom denna bekända tjuvnad är funnen i hans hus, kunde inte denna häradsrätt inte fria Jon Ingelssons liv, utan dömde honom efter det 2:a kapitlet i Tjuvabalken till galge och gren, såvida han inte åtnjuter överhetens nåd. Jon Ingelsson har tidigare inte varit beslagen (påkommen) med tjuveri.

Göta hovrätt den 16-18 maj 1643

9) Jon Ingelsson tjuv.

En dom från Vartofta härad över Jon Ingelsson som har stulit ett får och en vagnsaxel, vilket han bekänner.

Beslut: Jon Ingelsson ska giva målsägarna sitt igen, och böta tredubbelt så mycket som tjuvnaden är värd, samt stå uppenbar skrift.

Nils Jacobsson - tjuv (1642)

AD: v189937.b690

Vartofta häradsting den 16 november 1642

8) J lijka måto Ahn klagadhe Per Håkonßonn i karleby, Nilß Jacobßonn i Nöötörp*, At hann hadhe bordt stulet för honom ett fåhr, det hann medh Rädt Ransakann i hans huuß funnedt hadhe nedgraffuet i En kornn stabbe(?), hwilket för:de nilß Jacobßon icke förneeka kann, sigh gordt haffua Vthann Frij= willigenn bekiende, huar före hann Ock Effter för berörde Cap. dömbdes till galge och greenn hwar hann icke Öffuerheetens nådher niuter. Dhenne Nilß haffuer icke håller medh tiyfrij förr waredt beslagenn.

*Nöttorp i Mularps socken

Göta hovrätt den 16-18 maj 1643

10) Nils Jakobßon tiuff.

Een doom ifrån Wartoffta ht: öffwer Nils Jakobßon, som haffwer stulit ett får, dett han bekiändhe.

Resolutio Nils skall giffwa målzägandhen sitt igien, bööta tredubbelt så mykitt tiuffnadhen wär[d] ähr, och stå skriff.

Återgivet med modern svenska

Vartofta häradsting den 16 november 1642

8) I lika måtto (På samma sätt) anklagades Nils Jakobsson i Nöttorp (i Murarps socken) av Per Håkansson i Karleby, att han hade stulit för honom ett får, vilket han med rätt rannsakan hade funnit i hans (den anklagades) hus, vilket var nedgrävt i en kornstabbe (en okänd förvaringsplats för korn), och vilket nämnde Nils Jakobsson inte kunde neka att han hade gjort, utan bekände frivilligt, varför han också efter det förut berörda kapitlet (2:a kap.) dömdes till galge och gren, såvida han inte åtnjuter överhetens nåd. Denna Nils Jakobsson har inte heller varit beslagen (påkommen) med tjuveri tidigare.

Göta hovrätt den 16-18 maj 1643

10) Nils Jakobsson tjuv.

En dom från Vartofta härad över Nils Jakobsson som har stulit ett får, vilket han bekände.

Beslut: Nils ska ge målsägaren sitt igen och böta tredubbelt så mycket som tjuvnaden är värd, samt stå uppenbar skrift.

Jon Andersson dråp på Per Andersson (1643) - 23

Frökinds häradsting den 29 maj 1643

Detta år saknas bland Frökinds häradsprotokoll, men det finns en kopia hos Göta hovrätt.

Då kom för Rätenn per Bänktzonn i Kateskala* och Hans Syster karin Bänktzdåter, och gäffuo klageligen till kinna Hwruledeß Jonn anderßon i slutarph, för Enn månadz tidh sidann Hade i Hiäll slageet karinß man pär anderßonn i slutarph, så till drageet wara effter dråparens Nu Näruarligh egenn Bekiennelße på dem " 27 aprilis togh dråperenn Jonn it fångh Hallm och Bar till pär anderßonß Hwstru som war Hans Nästa gran Quinna, till at giffua derraß boskaph som Leedh Mykenn Hungerßnödh, medh samma kom och pär gångandeß som fick Jonn faat at Hann kunde Honom icke vndslepa Wtann måste föllgia honom Jnn i Stuffuan deer dee druke Några Skålla ööll till samman och förennadz wäll at dem icke it ontt Ordh Emellom fööll, och affskilledeß medh godh wänskaph och wänlighet eej Häller Haff Någon träta till förende sigh Emellom Wthann samman Leffuadt wthj godh enigh= Heet, Hwilken denn dödaß Hustru allt så medh Honnom Bekiennde i saningh wara, yterligere Bekiende Dråparenn Jonn at samma Nat der effter Jnn fööll Han Wthj stor ängzlann och myket Bäffuande deet Hann intet kunde sååffua wtann som åfftast wille wppstå aff sängen, Hwilket Hans hustru honom för hindrade Jntill deet Bleff wthj dagningen så för måte Honn Honom icke Länger Quarhålla, Honn sporde om Han hade onnt Hann Swarade sigh icke weta Hwadh häller Han hade ont eller gåt, och i Enn hast fatade sinna kläder ann och gaff sigh wth på markan och wiste icke sielf Hwar effter Han gick, kom igien och Lade sigh på sängann och syntelß at alltingh Swartnade för Honnom, och såsom Hann Ville falla ifrånn sit Råta

*Kattesälla i Kinneveds socken

Sinne, medh stort ängßlande och samuetz Quall, deet
 Hann kiennde sikh ingenn Roo till at Liggia stilla så
 at Både Hwstru och Barnn förwdrade sikh huadh
 medh Honom på färde vore, Och icke Nämpde pär anderson
 Eller Någonn meniska till onndo, Och När dee frågade
 Hwadh Honnom fatadz eller Hwadh hann ville taga
 sikh fööre och Bära sikh så vnderligh ååt, stundom teegh
 Hann Stilla, Och Stundon swarade Han viste intet
 Siällff:r Hwadh Han Ville, medh samma steegh aff sängen
 Och gick vth andra gångh, Och Beräter at som Hann Låte
 Vpph förstuffue dörenn saat för Honom Enn stor koorph
 Sragß wedh förstuffue dörenn på Någonn småå hugen
 Veedh Och ville icke vndån flyga för änn Hann tallade
 till Och badh Honom fara skam i vålldh vedh samma
 flögh Han vpph Och ååt enn gårdz stääta* som viste
 ååt pär andersonß gårdh medh samma kiennde sikh
 Bliffuå så veetlöß deet Hann siällff:r icke vistee huart
 Han gick eller giordee, vtann steegh faast effter Dit
 som koorpen flögh åt sinn grannaß gårdh, Och När han
 kom dit sat pär anderson på sinn Loga, Och Hakade
 Sönder Hallm, Hwilket denn Dödaß Hustru Beräter
 Der kom Dråparenn Jonn till Honom som Han på
 Sit yterste Bekiennde, Och sade iagh seer edra oxar
 Slåå och kraßa vthj sikh, Hwilkan våre vth medh
 Logann stånandeß Vthj enn Lada, Och medh samma fart
 Steegh fram till pär, Och Hann medh sinn Stool der
 Hann saatt vppå Veek sikh vndånn at Låta Honom
 Gåå fram åt see Hwaadh Hann Hade giffuet sinna
 Oxar till fodr, Och som Hann kom fram omkringh
 Be:te pär Slogh Hann Honnom Bak J Sijdann medh
 Enn knijff, Och der medh Slak Hanß Jnällffuer Sönder
 Och giennaste Staak sinn knijff i slidann och gick vthaff
 Logann, Hem i sinn Stuffuå Och togh itt paar Hanskar
 Och enn Litenn kiääph i Handann Och Skumade sikh eet
 gååt stykee Vthj på gierdet der sate sikh på enn stenn,
 Emedann gaff pär sikh aff bemällte Loga Vpph i sinn
 Stuffuå till sinn sängh, Hwar effter Hann Leffuede
 Jtt dyngh, Och Vnndrade siällff Hwadh medh Jonn Var
 Vthj färde, at giöra Honnom sådann Liffz skada som
 Jngenn träta eller owenskaph Viste sikh emellom Haffua
 Och När Jonn saat på samma Steenn, kom Enn Hanß
 granne Och sade Hwadh Hann Hade giört, Då Öppnadeß
 Hanß Sinne Vthj Betänkningh, at så Skeet war, Och
 fatade stragz sikh till it ånger sampt Hiärta, at gierningen
 för Honnom öppnadeß denn Hann föra Jntet kiännde,
 Och Begaf sikh på Några dagar Vndånn i skogh Och
 Skyll Hoß sinn släkt och Vänner, Och Sidann effer sit
 Betänkande Begaff sikh aff egenn frij Villia vpph till
 Vällborne Landzhöffdingenn på Skålltörph, Och sade sin
 Bråßlige gierningh at Hann Derföre Och Ville giffa Sigh
 till fånge wnder Lagh och Dom som Hann Och Nu Hitt före
 Tingz Rätenn fängzligh åhr Och Varit Haffuer, Och haffuer
 eij annadt Till samma Dråph at fram bära Vtann Deet
 Skall vara till draget, aff Jnfallande weetwillo Högre
 änn Villie Sinnom, Som Denn döda Så väll som Hanß
 Effter klagara, gåffuo der medh enn Likheet, alldenn
 Stundh dem emeloom Jngienn Oenigheet eller Träta på
 Så Stor Skiääll Och Orsaak till at effter ståå Honom

*stätta, övergång över hägnad

Medh Liff Straff Så mycket dem mygeliget Vara
kunnde
Nämndeneß öffuer wägande Betänkningh icke kunna
Räkna Samma Dråph för affuito gärningh effter hann
all ander våda väghia viste, Derföre Sakfällteß effter
Gudz Lagh Exodus anndra boch 22 Cap: Uers: 12:
Leuitz tredie boch 24 Cap: Uers 17 och 19: så och medh
Swergieß Landz lagh 18 Cap: at giffua Liff för liff medh
Mindre Hann Niuter Höga öffuerheeteneß Näder,
Hwilken Haffuer varit enn gambell Cronnoneß
Tiennare Corprall Vnder fotfällket förlamadt, Och
Jngienn Haffuer at Beuißa Honnom Jnann Landz
Eller Vtann Något Öffuer dådigdt Leffuarnde, Vthann
förennde i all Roo och Stijllheet.

Göta hovrätt den 12-13 juni 1643

24) Jon Andherßon dråpare
Een doom ifrån Frökens ht: öfwer
Jon Andherßon i Setulatorp*, hwilken hafwer
vthi rasarij och owittigheet ihjelslagitt sijn
granne Pedher Andherßon i slutarp, den
Döödhes målzägandher bedia för dråparens
lijff, som aff htz ransakningh och böne=
skriffthen seendhes ähr.

*ska vara Slutarp

Resolutio Effter detta
dråp ähr begånget af rasenheet och hastigh
på kommen owittigheet, 2.) haffwer
Emällan den döödhe och dråparen ingen
affundh eller trätta waritt, 3.) När han
ähr kommen till sitt förståndh ingien
dråpet då ångratt, och gudwilligen giffwitt
sigh i fängelse. 4) Een skylia målzägander
na, och Supplicando* bedhia för dråparens lif.
Derföre bliffwer Jon benådhd lijffwett
skall förlijka sigh medh målzäganderna
medh skiälige bööter. Wara frij för Konungz
saken thz och häradz höfdingens, och stå Vppen
bara skriffth.

*ödmjukt bedjande

Frökinds häradsting den 21 september 1643 - Högmålssaker

Högmälla Sackerr

Som ähra förskikade Till denn Konungzlig Hååffräätt

pro Anno 1 : 6 : 4 : 3 :

Jon Andersonn i slutarph gambell Solldatt wthj enn Vnderlig
måtta såsom een befatadt Weetuillo i Hiääll slaget sinn granne
Per Andersonn.

Återgivet med modern svenska

Frökinds häradsting den 29 maj 1643

Då kom för Rätten Per Bengtsson i Kattesalla i Kinneveds socken och hans syster Karin Bengtsdotter och gav klageligen tillkänna huruledes Jon Andersson i Slutarp för en månad sedan hade ihjelslagit Karins man Per Andersson i Slutarp. Det var så tilldraget efter dråparens, nu närvarande, egen bekännelse för dem. Den 27 april tog dråparen Jon ett fång halm och bar till Per Anderssons hustru, som var hans närbo granne (grannens granne), för att ge deras boskap som led av hungersnöd. Med detsamma

kom Per gåendes och fick fatt i Jon så att han inte kunde undslippa honom, utan måste följa med in i stugan där de drack några skålar öl tillsammans och förenades väl så att det inte föll ett enda ont ord dem emellan, och de åtskildes med god vänskap och vänlighet. Ej heller har de haft någon träta tidigare, utan sammanlevt uti god enighet, vilket den dödes hustru alltså med honom bekände var sant. Ytterligare bekände dråparen Jon att samma natt därefter, inföll han i stor ängslan och mycket bävande, så att han inte kunde sova, utan ville gå upp ur sängen, vilket hans hustru förhindrade tills det blev dagning och hon inte förmådde kvarhålla honom längre. Hon frågade honom ifall han hade ont, men han svarade att han inte visste om han hade ont eller gott. I all hast fattade han sina kläder och gav sig ut på markerna och visste inte själv vart han gick, men kom tillbaka och lade sig på sängen och det syntes att allting svartnade för honom och som om han föll från sitt rätta sinne, med stor ängslan och samvetsqual, eftersom han inte kände någon ro för att ligga stilla så att både hustru och barn förundrade sig vad med honom på färde vore, men han nämnde inte Per Andersson eller någon annan människa med ont. När de frågade honom vad som fattades, eller vad han ville ta sig för när han bar sig så underligt åt, så stundom teg han stilla, stundom svarade han att han inte visste själv vad han ville. Med detsamma steg han av sängen och gick ut andra gången och berättar att när han upplät förstugans dörr satt en stor korp strax vid dörren på någon småhuggen ved och ville inte flyga undan förrän han talade och bad den fara "skam i våld", varvid den flög upp och åt den gårds stätta (övergång över hängnad) som visade åt Per Anderssons gård. Med detsamma kände han sig bli så vettlös, det han själv inte visste vart han gick eller gjorde, utan steg fast efter dit som korpen flög mot sin grannes gård. När han kom dit satt Per Andersson på sin loge och hackade sönder halm, vilket den dödes hustru berättar. Då kom dråparen Jon till honom, som han på sitt yttersta bekände, och då sade Jon: "Jag ser era oxa slå och krasa uti sig", vilka var ståendes utmed logen i en lada. Med samma fart steg Jon fram till Per och hann med sin stol som han satt på, vek sig undan att låta honom få gå fram och se vad han hade givit sina oxar till foder. När han kom fram till Per, slog han honom i sidan med en kniv och därmed slog sönder hans inälvor. Genast stack han sin kniv i slidan igen och gick från logen hem till sin stuga och tog ett par handskar och en liten käpp i handen samt skymde sig ett gott stycke ut på gårdet. Där satte han sig på en sten, medan Per gav sig av från logen upp i sin stuga till sin säng, varefter han levde ett dygn, och undrade själv vad som var å färde med Jon, att han gjort honom en sådan livsskada, eftersom ingen träta eller ovänskap fanns mellan dem. När Jon satt på stenen kom hans granne och sade vad han hade gjort. Då öppnades hans sinne uti betänksamhet, att så var skett, och fattade strax ånger i sitt hjärta när gärningen öppnades för honom, vilket han inte kände innan. Då begav han sig några dagar undan i skogen och skylde (gömde) sig hos sina släktingar och vänner. Sedan, efter sitt betänkande, begav han sig av egen fri vilja upp till välborne landshövdingen på Skåltorp och sade (berättade om) sin brådskande gärning, att han därför ville ge sig till fånge under lag och dom, såsom han också nu inför tingsrätten är fängslad och har varit, och har ej annat framburit om detta dråp utan såsom det ska ha varit tilldraget av infallande vettvilla, högre än sin vilja, som den döde såväl som hans efterklagare (efterleverska) gav därmed en likhet (vad gäller berättelsen), att all den stund dem emellan ingen oenighet eller träta på så stora skäl och orsaker till att efterstå honom med livsstraff, så mycket dem möjligen kunde vara.

Nämndens övervägande betänkning kunde inte räkna detta dråp för en afvito (vettvillig, vansinnig) gärning, eftersom han visste "all annan våda väg" (?). Därför sakfälldes han efter Guds lag, Exodus och andra Mosebokens kapitel 22 och vers 12, samt Levitus och tredje Mosebokens kapitel 24 och vers 17 och 19. Så också med Sveriges landslag kapitel 18,

att ge liv för liv, med mindre han (såvida han inte) njuter höga överhetens nåd, eftersom han har varit en gammal Kronans tjänare och korporal under fotfolket, och ingen kan bevisa inom landet eller utom att han fört något överdådigt leverne, utan tidigare i all ro och stillhet.

Göta hovrätt den 12-13 juni 1643

24) Jon Andersson dråpare.

En dom från Frökinds härad över Jon Andersson i Slutarp, vilken i raseri och ovetlighet har ihjälslagit sin granne Per Andersson i Slutarp. Den dödes målsägare ber för dråparens liv, som av häradets rannsaking och böneskrift är skärskådad.

Beslut: Eftersom detta dråp är begånget av raseri och hastigt påkommen ovetlighet, 2) har inte varit någon avund eller träta mellan den döde och dråparen, 3) när han kom till sitt förstånd igen ångrade han dråpet och godvilligt gett sig i fängelset, 4) de enskilda målsägarna ber ödmjukt för dråparens liv. Därför blir Jon Andersson benådad livet och ska förlika sig med målsägarna med skäliga böter. Ska vara fri för både konungens och häradshövdingens sak, samt stå uppenbar skrift.

Frökinds häradsting den 21 september 1643 - Högmålsaker

Högmålsaker som är skickade till den kungliga hovrätten år 1643. Jon Andersson i Slutarp (i Kinneveds socken), en gammal soldat som uti ett underligt måtto och en befattad vettvilling har ihjälslagit sin granne Per Andersson.

Lars anklagad för dråp på Arvid Larsson (1643)

AD: v189938.b590; v189938.b370; v189938.b420; v189938.b460

Vartofta häradsting den 2 juni 1643

10) Fram kom h. karin i Anders Suenßons gårdh i Flaata* och klageligenn gaff till kienna, huru såsom Emellenn henneß S. mann Arffuedh Larßonn i Flaata, Och Larß i Snuggarph*, war i för ledna Sommar Enn Lijtenn tuist Och irringh* vpkommenn huar Af förorsaakades Dhem Emellenn någhot Litet slagz= måll, At dher dhe gingo på Engenn, Jntet Långt ifrån huar Annann, till At slåå, så hadhe Larß i Snuggarph stödt Arf= uedh på näsenn medh Enn Lije, midt Emellenn begge ögenenn så At dher syntes 3 Små hull Lijka som medh Enn nagell refne, sampt Enn Lijten Swulnadt, Och näsenn dher Af brast op till At blödha dher till blödde dhee Små hull någhot medh, Och effter 3 dagher war Swuldnadenn bortto, af näsenn och dhee Små hulenn Lechte, Och Arffuedh gick vppå sidt Arbeete dher effter som tillförendhe heela hösten fram= Åth, Och klagahde sigh för ingenn, dhetta Alt bekienner Arf= wedhz hustru, Och hanß slächt icke kunna neeka, Effter Juula högtijdhenn bleff Arffuedh Siuk Och Lågh i någre weker och sedhan bleff dödh nu hafuer Arffuedz slächt mißtanke till Larß i Snuggarph At hann skall wara wållandhe till Arf= wedz dödh, her Emoot Framladhe Larß i Snuggarph wel= lerde her Jönßes wittnißbyrdh i hergia, huilkenn besöchte Arffuedh i Flaata på hanß ytersta medh det högwerdiga sacramentet, huar wthinnann hann bekienner, At Arffuedh icke med et Ordh Anrördhe Larß i Snuggarph, At hann skolle förorsaka hanß dödh då honom besöchte, Af dheßa Andragna skall kundhe dhenne Enfaldige Rädt, icke Skälighet finna At giöra Larß i Snuggarph skyldigh

*Flata i Suntaks sn

*Snuggarph i Dimbo socken

*tvist, stidighet

till Arffuedz i Flaata dödz wållandhe, medh mindre Andra och better Skiäl framkomma, huilka effter Arfwedz slächt förmeena sikh kunna till Enn Annann gångh bekomma, vpsatteß Ähnn samma Saak, dher om wijdare At förfaara.

Vartofta häradsting den 29 mars 1644

12) S.D. fram kom Åther H. karin i Flaata, och gaff till kienna At honn Ähnnu dragher en mißtanke till Larß i Snuggarph At hann skolle wara wållandhe till hennes mans Arffuedz i Flaata dödzwållandhe, Aldennstundh hennes mann hadhe giordt enn Annann bekiennelse, förr Ähn hann Afleedh Ähn dhenn han gjorde för sin kyrkio herdhe wållärdhe her Jöns i Häria, Då hann honom besöchte medh det högh=werdiga Sacramentet hwar effter be:te her Jönß hadhe giffuet Larß i Snuggarph sin wittnißbyrdh som förra Acter denn 2 Junij 1643 vthwijsa och för mener be:te hustru karin, At nähr be:te Larß i Snuggarph haffuer giordt sikh frij medh en 12 manna Eed så gif=wer hon sikh till frijdz och Ähr vthann mißtanke, hwar till be:te Larß war redhboghenn och dher medh vthfäste Eedhenn till nästa Tingh.

Vartofta häradsting den 14 juni 1644

14) S.D. beswerede sikh Larß i Snuggarph At effter hans Laghersmänn, haffua nu Lenge förbißhet för Åthskillig Saakers för Rättandhe skuld, Så Är nu nästa partenn Afwichne, dy begieradhe hann medh sin Laghegångh Dilation till nästa tingh, det honom bleff effterlåtet.

Vartofta häradsting den 11 oktober 1644

15) S.D. framkom Anders Larsson i Storegårdhen i Ottra=wadh och på sin eghenn sampt sin brodhers H. Karins wegnar i flaata bekiendhe At Dhe haffua vpgiffuet Larß i Snuggarph dhen vthfäste Eedh som han näst förledenn den 28 Martij vth=fäste At hann icke skolle wara skyldigh till be:te h. Karins mans S. Arffwedh Larßons i flaatet dödz wållandhe, Så emedhenn målsegenderna honom samma Eedh vpgiffuet haffwa gaff och Rättenn honom dhenn effter, effter det 24 Cap i Tingm. balk.

Återgivet med modern svenska

Vartofta häradsting den 2 juni 1643

10) Fram kom hustru Karin i Anders Svenssons gård i Flata (i Suntaks socken) och klageligen gav till känna, hur det var en liten tvist och en stridighet hade uppkommit mellan hennes salige man Arvid Larsson i Flata och Lars i Snuggarp (i Dimbo socken) i förledne sommar, varav förorsakade ett litet slagsmål när de gick på ängen, inte långt från varandra. Då hade Lars i Snuggarp stött till Arvid på näsan med en lie, mitt mellan ögonen så att det syntes tre små hål likadant som det var rivet med en nagel, samt en liten svullnad, och näsan brast upp därav och började blöda. Då blödde något även de tre små hålen. Efter 3 dagar var svullnaden borta på näsan och de tre hålen var läkta, och Arvid gick därefter på sitt arbete hela hösten såsom tidigare, och klagade inte för någon. Allt detta bekänner Arvids hustru, vilket hans släkt inte kunde förneka. Efter Julehögtiden blev Arvid sjuk och låg i några veckor, och sedan dog han. Nu har Arvids släkt misstanke till Lars i Snuggarp att han var vållande till Arvids död. Här emot framlade Lars i

Snuggarp vittnesbörd från vällärde herr Jöns i Härja, vilken besökte Arvid i Flata på hans yttersta med det högvärdiga sakramentet, varvid han bekänner att vid hans besök så antydde inte Arvid med ett enda ord att Lars i Snuggarp var vållande till hans död. Av dessa skäl kan den enfaldiga rätten inte skäligen finna att Lars i Snuggarp är skyldig till vållandet av Arvids i Flata död, men mindre än att andra och bättre skäl framkommer, vilket Arvids släkt menar att de kan ta fram till en annan gång, varför målet uppsattes att behandla vidare.

Vartofta häradsting den 29 mars 1644

12) Samma dag kom åter hustru Karin i Flata och gav tillkänna att hon ännu drar en misstanke till Lars i Snuggarp att han ska ha varit dödsvållande till hennes man, Arvid i Flata. All den stund hennes man hade gjort en annan bekännelse innan han avled, än den han gjorde för sin kyrkoherde, vällärde herr Jöns i Härja då han besökte Arvid med det högvärdiga sakramentet, varefter nämnde herr Jöns hade givit Lars i Snuggarp sin vittnesbörd, såsom de förra akterna från 2 juni 1643 utvisar, och hustru Karin menar att när nämnde Lars i Snuggarp har gjort sig fri med en 12-mannaed, så ger hon sig till freds och är utan misstanke, vartill nämnde Lars var redbogen (beredd att genomföra) att därmed utfästa eden till nästa ting.

Vartofta häradsting den 14 juni 1644

14) Samma dag besvärade sig Lars i Snuggarp (i Dimbo socken) att eftersom hans lagmän (de som ska göra 12-mannaeden med honom), har nu länge förbisett sin förrättade skyldighet, för åtskilliga saker (orsäker), så är nu nästan parten (alla som ska komma med honom) avvikna. Då begärde han att få skjuta upp sin laggång till nästa ting, vilket blev beviljat.

Vartofta häradsting den 11 oktober 1644

15) Samma dag framkom Anders Larsson i Storegården i Ottravad och på sin egen samt sin broders hustru Karins vägnar, i Flata (troligen Flata i Sunktaks socken), och bekände att Lars i Snuggarp (i Dimbo socken) har uppgivit den utfästa 12-mannaed som han utfäste näst förledne (ting) den 28 mars, att han inte var skyldig till eller vållat Arvid Larssons död, nämnde hustru Karins man i Flatet, så eftersom målsägarna uppgav att han har uppgivit denna ed, så gjorde rätten detsamma, efter det 24:e kapitlet i Tingsmålalabalen.

Lars Jonsson & Marit Asmundsdotter - barnamord (1643) - 24

AD: v189938.b670

Vartofta häradsting den 18 juli 1643

1) Samma dag hadheß för Rätten en gifft karl å frelße Larß Jonßonn i Steennbackenn be:d, i frödieredz Geld, huilken i förledne åhr, hadhe trädtt ifrån sin Ehta sängh, och inlåtit sigh i Legherskaph medh sin Legho pigha, Sijrinn N. föddh i Barne Häradt, och medh henne Aflet barnn, huilket barnn sedhenn dhet war föddt hijdt till werldhenn, åhr förmördt, och sedenn kastadt i Enn Åhå, medh modhernes rådh af et Annadt Quinfålk mariet asmundzdoter be:d, huilkenn hålt till för sigh sielff i enn lijthenn stufua, som honn hadhe kiöpt Af Swenn i klentenn*, Och stodh på hanß egher, och hadhe ingenn mehr hooß sigh Ähn sitt Oächta barnn, - 5 åhr gammalt, modherenn Åth barnet Sirin* åhr förrymbd, så At man icke kundhe bliffua henne mechtigh, menn mariet stodh nu her medh för Rättenn hoos Larß och effter

*troligen Klinten i Korsberga socken

*inlagt ord i marginalen, avser modern

dhenn berettelße som skeddh ähr, för menas dhenne Larß Jonßon
 At hafua waret i rådh medh, till mordhet, huilket hann
 Suarlight förneekar, huar före stelles hann först Afsijdes
 Och Emedler tijdh, hadhes fram för rätten dhenne kånann
 som tillstedhes war, mariet Asmundzdoter, huilken effter
 Flitigh förmaningh, till Saningeneß bekiennelse, giordhe
 dhenne bekiennelße som effter fölgier, medh gråttande tårar
 Först kom Larß Jonßons syster H. karin be:d, som hölt till i Sol=
 berga, till dhenne Marit, någhra gångher, Och badh henne at
 honn welle tagha till sigh dhenn kånenn Sirinn som Larß
 hadhe beläghrat Och dölga henne hooß sigh till dheß
 honn hadhe födt barnet, och för säckradhe At Larß skolle
 sådhant hooß henne wäll förskyllo, Om sijdher lofuade
 dhenne mariet sigh dhett wilia giöra, någhot der effter
 kom Larß sielf sampt hanß syster karin, till dhenne
 mariet, Och begieradhe det samma Af henne, N. At
 mariet skolle tagha Sijrinn till sigh, så Lenge honn födde
 dhett honn honom för säckradhe, Och spordhe Larß huru hon
 skolle bära sigh Åth medh barnet, då dhett bliffuer födt,
 Larß Swaradhe Och sadhe thet thall icke myket Aff
 tagh lijtet på dhett medh handhenn, och kylla(?)* Eldh i wgnen
 och brendt vph dhett, dhetta Skedde Vthi Göye* månadt 1643
 när dhett war Ledhet inn emoot Påska, kom Larßes Syster
 karin till dhenne mariet, Och hadhe dhenn Andra konen
 Sirinn medh sigh, huilkenn när honn dher hadhe waret
 i 6 dagher kom Larß och dijdt, Och hadhe waritt i Hioo,
 och bleff dher om nattenn, Och i samma nat hadhe han
 då gådt i sengh medh dhenne Mariet Asmundzdotter Och
 Jnlåtet sigh i Legherskaph medh henne, och som hon be=
 kienner så ähr honn Af hanß Vmgienge haffuandes blef=
 wenn, så At honn nu gåhr medh hanß barnn, oanseet
 honn icke mehr ähn dhenne Enne gånghenn henne hef=
 dade, som begge bekienna, i dhennsamma nat blef
 och dhenn Andra kånenn Sijrinn barn siuk, då Larß
 dhett för nampnn, gick hann om mårgunenn i gryn=
 ingenn sin koos, och enn Lijten stundh dher effter
 bleff barnet födt, då hadhe mariet wellat baret
 dhett bordt till någhonn gårdh Och Lagt dhett, Men
 modherenn Sirinn förwägradhe det, Och effter bar=
 net war någhot wahn skapeliget på huffwodet
 och Annorstedes, Af dhett At Sijren hadhe myket hårdt
 giordat sigh, sadhe honn till mariet dhett hafuer
 icke myket Lijff, tagh dhett för munnen medh handen
 så ähr dhett strax giordt, dheet mariet Och så gior=
 de, Och strax war Andenn bortto, sedhenn badh
 modherenn Sirinn kastadt för hundhenn mariet
 neekadhe och badh heller graffua dhett bördt Annor=
 stedhes, dhett dhee och giordhe, Sweptet i et klädhe och lade
 det i enn hula vndher stwffwe til det huarest det
 Lågt i 14 dagher, Då kom Fadherenn Larß dijdt om
 en natt, Och hann sampt modherenn medh dhenne Ma=
 riet, togho barnet vp Vthur hulenn, Och gingo Alla neder
 till Åhnn, och på wägenn togh Larß vp enn stoor steen Och
 bar medh sigh, Och när dhee kommo till åhn, bundo
 modheren och mariet steenn i klädhet hoos barnet
 Och dher medh kastadhe dhe dhett i Åhna, dhetta Alt
 haffuer mariet bekiendt, dher effter hadhes Larß
 in, och förmantteß Flijttelighenn till Saningenneß be=

*ev. kylsa = hopgyttra, knöla ihop

*februari

kiennelse, huilkenn Alt bekienner medh mariet för vthann dhet At hann haffuer i rådth At barnet skolle Vndkomma, dhet neeker hann Aldellis, menn mariet segher sikh wilia döo dher vppå, At Larß hafuer gif= uet rådth till barnsens mordh. sedhenn sendhes budh effter Larßes Syster, kariinn, huilkenn då honn till stedes kom, flijtteligenn förmanttes till Sanningens bekiennelse, då bekiende honn Lijka for mariet, at när dhenne Larß kom till mariet, och karinn fölgde medh, Och Larß begieradhe At Mariet skola haffua Sirinn hoos sikh, då frågadhe mariet huar honn skolle göra af barnet när dhet kan så när, Och Larß Swaradhe At honn skolle tagha på dhet medh handhenn, och sadhe At dhet tohll icke myket Aff och badh At dhet sedhenn skulle kastadz i vgnenn At brinna vpp, omsijdher effter Langsam och flijtigh för maningh, kom ock Larß till samma bekiennelse, och sadhe sikh icke kunna neeka till At dhet iuo(?) war hanß rådth och samtyckie At barneet skolle mördhes.

Sententia

Så effter dhenne Larß Jonßonn, och mariet Asmundzdoter sin Syndh bekienna, dömbdes dher effter Gudz Lagh Leuit. 20 : 10. ifrå Liffwet såsom och effter det 1. och 2 Cap. i höghmåla balk, Larß till stegell och mariet till Eldenn, Nådhen hemstelles dhenn högl. kongl. Giöta hof rät Ödmiukelighenn. belangande Larßes Syster, karin så kann icke finnas At honn hafr någhot waret i rådth medh eller giffuet sit samtyckie till At barnet skola mördas, helst Effter honn sadhe till mariet At Om honn dhet gör, så kväffz dheet igiönom henne finger topper, dhet och mariet bekienner.

Göta hovrätt den 12 september 1643

4) Lars Jonßon och Marit Åsmundz dotter mördare. Een doom ifrå Wartoffta Häradt öffuer Larß Jonßonn gifft, som haffuer först lägrat sin Legokona Segridh, der effter haffuer Larß och lägrat een kona Mariet Åsmundz dotter hwilken och haffuandes ähr. När konan Segridht hadhe födt barnet hooß Marit Vthj een Backestuffua som Marit bodde Vthj, badh hon Segridt att Marit wille lägga handen på mun= nen Vppå barnet, dhet hon och gjorde och straxt bleff barnet dödt, och nedlagt i een hola, som war Vnder stugu teldet*, der det låg i 14. dagar, der effter kom Larß dijt, hwilken hadhe tillförenne giffuit rådth till Mordet och att barnet skulle straxt effter födzlen Vpbrännas, då togh Modren Segridt och Marit barnet, och folgde bådhe konor ne Lars till een åå, och på wägen, togh Larß Wp een steen och baar medh sikh, hwilken han bant wijdh barnet och det sedhan i åån fördränchte. Wppå Segridtz Saak ähr icke dömbt, Larß och Mariet haffue synden bekendt, Segridt ähr förrymbd.

*tilja, golvbräda

Resolutio Landzhöffdingen rätte sikh effter ordinantiens 17. punct Medh Larß och sedhan medh Mariet när hon först födh haffuer

skall medh flijt slås efter Segridt att hon kan fångas, Lagföras och dömmas, sedan dommen till denne Konungzlige Rätt försen=des.

Återgivet med modern svenska

Vartofta häradsting den 18 juli 1643

1) Samma dag ställdes för rätten en gift karl, Lars Jonsson benämnd, boendes på ett frälsehemman i Stenbacken i Fröjereds gäll, vilken i förledne år har trätt ifrån sin äkta säng och inlåtit sig i lägerskap med sin legopiga "Sirin" (tjänstepiga Sigrid), född i Barne härad, med vilken han har avlat barn, vilket barn sedan det var fött hit till världen är förmördat, och sedan kastat i en å, med moderns råd av ett annat kvinnfolk, Marit Asmundsdotter benämnd, vilken höll sig för sig själv i en liten stuga som hon hade köpt av Sven i Klinten (i Korsberga socken), och stod på hans ägor, och hade ingen mer hos sig än sitt oäkta barn, 5 år gammalt. Modern åt barnet, Sigrid, har rymt så att man inte kan bli henne mäktig, men Marit stod nu här inför rätten hos Lars, och efter deras berättelse förmenas de ha varit i råd med denne Lars Jonsson till mordet, vilket han svårligt (kraftfullt) förnekar, varför han ställdes avsides, och emellertid var Marit Asmundsdotter, vilken efter flitig förmaning kom till sanningens bekännelse och gjorde den bekännelse som efterföljer här. Med gråtande tårar kom först Lars Jonssons syster, hustru Karin benämnd som höll till i Solberga, till denna Marit några gånger och bad henne att hon ville ta till sig den kvinnan Sigrid som Lars hade belägrat och dölja henne hos sig till dess hon hade fött barnet, och försäkrade att Lars allt sådant skulle henne väl förskylla (ge henne vad hon förtjänade). Omsider lovade denna Marit att hon ville göra det, och något därefter kom Lars själv samt hans syster Karin till denna Marit och begärde detsamma av henne, nämligen att Marit skulle ta Sigrid till sig så länge tills hon födde det, vilket hon försäkrade honom (att hon ville göra), och frågade Lars hur hon skulle bära sig åt med barnet när det blivit fött. Lars svarade och sade: "Det tål inte mycket, så tag lite på det med handen samt gör eld i ugnen och bränn upp det". Detta skedde i Göje månad (februari) år 1643 när det var lidet in mot påsken, då kom Lars syster Karin till denna Marit och hade den andra kvinnan Sigrid med sig, vilken när hon hade varit där i 6 dagar så kom Lars dit, och han hade varit i Hjo och blev kvar där om natten. Samma natt hade han gått i säng med Marit Asmundsdotter och inlåtit sig i lägerskap med henne, och såsom hon bekänner, så har hon blivit havande av hans umgänge, så att hon nu går med hans barn, oansett (trots att) att han inte mer än denna enda gång hävdade henne, vilket båda bekänna. Den natten blev den andra kvinnan barnsjuk. När Lars upptäckte det gick han om morgonen i gryningen sin kos, och en liten stund därefter föddes barnet. Då ville Marit bära bort det till någon gård för att lägga ut det, men modern Sigrid förvägrade det (såg till att det inte gjordes), och eftersom barnet var något vanskapt på huvudet och annorstädes (på kroppen), "av det att Sigrid mycket hårt hade gjort sig" (på grund av att Sigrid hade tagit i mycket hård när hon framfödde barnet), sade hon till Marit: "Det har inte mycket liv, så tag det för munnen med handen så är det strax gjort", vilket Marit också gjorde och strax var anden borta. Sedan bad modern Sigrid att hon skulle kasta det till hunden, men Marit nekade och bad om att hellre få gräva ner det på ett annat ställe, vilket de också gjorde. De svepte barnet i ett kläde och lade det i en håla under stugan, där det låg i 14 dagar. Då kom fadern Lars dit en natt, och han samt modern med denna Marit tog upp barnet ur hålan, och de gick alla ner till ån. På vägen tog Lars upp en stor sten och bar med sig. När de kom till ån, band modern och Marit stenen i klädet hos barnet och därefter kastade de barnet i ån. Allt detta har Marit bekant.

Därefter fördes Lars in (och ställdes framför rätten) och förmanades flitigt till sanningens bekännelse, och han bekänner allt med Marit förutom det att han har varit i råd att barnet skulle undkomma (förgöras), därtill nekar han alldeles, men Marit säger sig vilja dö därpå (att det var sant), att Lars har gett rådet att mörda barnet.

Sedan sändes bud efter Lars syster Karin som när hon var tillstädes (inför rätten) blev flitigt förmanad till sanningens bekännelse. Då bekände hon liksom Marit att när denne Lars kom till Marit och Karin följde med, och Lars begärde att Marit skulle ha Sigrid hos sig, då frågade Marit var hon skulle göra av barnet, när det var så nära. Då svarade Lars att hon skulle ta på det med handen, och sade att det tål inte mycket, och bad att de sedan skulle kasta det i ugnen för att brinna upp. Omsider efter långsam och flitig förmaning kom också Lars till samma bekännelse (som de andra), och sade sig inte kunna neka till att det var hans råd och samtycke att barnet skulle mördas.

Sammanfattning: Så eftersom denne Lars Jonsson och Marit Asmundsdotter bekänner sin synd, dömdes de efter Guds lag, Leviticus (Tredje Moseboken) 20:10 ifrån livet, såsom också efter det 1:a och 2:a kapitlet i Högmålabalken, men Lars till stegel och Marit till elden (att han steglades, där de avhugna kroppsdelarna sattes på ett hjul till allmän beskådan, medan hon brändes på bål). Nåden hemställs ödmjukligen den höglovliga kungliga Göta hovrätt, angående Lars syster Karin så kan det inte finnas (bekräftas) att hon har varit med i något råd, eller givit sitt samtycke till att barnet skulle mördas, allra helst eftersom hon sade till Marit att om hon gör det så kvävs det genom hennes fingertoppar, vilket också Marit bekänner.

Göta hovrätt den 12 september 1643

4) Lars Jonsson och Marit Asmundsdotter mördare.

En dom från Vartofta härad över Lars Jonsson, gift, och som har lägrat sin legokvinna (tjänstepiga) Sigrid, och därefter har Lars Jonsson lägrat en kvinna, Marit Asmundsdotter, vilken också är havande. När Sigrid hade fött barnet hos Marit uti en backstuga som Marit bodde i, bad Sigrid att Marit skulle lägga handen på barnets mun, vilket hon gjorde och strax var barnet dött, och nedlagd i en håla som var under stugans golvbräder. Där låg det i 14 dagar, och därefter kom Lars dit, vilken tidigare hade givit rådet till mordet och att barnet strax efter födelsen skulle uppbrännas. Då tog modern Sigrid och Marit barnet, och båda kvinnorna följde Lars till en å och på vägen tog Lars upp en sten och bar med sig, vilken han band vid barnet och sedan dränkte det i ån. Uppå Sigrids sak är inte dömt för hon har rymt, men Lars och Marit har bekänt sin synd.

Beslut: Landshövdingen ska rätta sig efter ordinationens 17:e punkt, med Lars och sedan med Marit när hon har fött. Ska också med flit slås efter (efterlysas, efterspanas) Sigrid så att hon kan fångas, lagföras och dömas, samt sedan kan domen sändas till denna kungliga hovrätt.

Gunnar Månsson - gift med 2 kvinnor (1643) - 25

Vartofta häradsting den 18 juli 1643

7) Fram kom Heredz prophußenn Jönß Eßbiörßonn och till talladhe Gunnar måhnßonn i Falequarnar enn gammall Soldat At hann skall hafua enn hustru i Östergjötlandh för vthann dhen han her egher, Och haffuer fådt i tyßland, och dhenn hann i Östergjötlandh ägher, skolle hann för 24 åhr* sedhan wedh paß haffue gifft sigh medh, i Lindkiöpingh och fådt enn Enkeß dotter, huilka kallades cicilia på berghet, Och dotterenn som skolla wara Gunnarß hustru, heet Kirstinn, medh huilkenn dhenne Gunnar skolle haffua aflet 2 barnn En Sonn

*år 1619

månß be:d, som ähr Soldat, Och enn dotter mariet be:te her till neekar Gunnar Aldellis At hann hafuer någhonn hustru i öster=giötlandh, ej heller haffuer waret för gifft, för ähn hann henne tyska hustrw fick huilkenn skolle haffua löst honom vthur Fengelset, dher hann sadt i 15 ähr Fånghenn, vndher Enn Stadh Comminzha* be:d, Och förmenas dhenne Gunnar haffua tillförendhe warit hoos S. Hertigh Johannis, Swenne kook hans Polacke, be:d, Och honom tient för kooke Poijkie dher vndher förtydhenn förståndigh Hanß nilßonn segher sikh hafua kiendt honom, doch neeker Gunnar Aldelis, huar före på ledes Jönß Eßbiörßonn, At skaffa på dhenne Saak better beskiendh, Och i medler tijdh steltes dher bådhe i borghenn.

*möjligen Chemnitz i Sachsen

Vartofta häradsting den 12 september 1643

7) Fram kom Jönß Hwaß i Falequarnar, och inladhe dhe beskedh Om Gunnar Månßonn *ibidem*, som på sist holdna tingh wardt på lagt, At skaffa ifrån östergötlandh, huilka nu för retten bleffwe Vpläsne Vthi Gunnars närwahro, Och kommo öfuer ens medh Jönß huaß förra tilltaalenn, Och Lydhe som i Bok=staffwenn vthwiste sub. Lit A och B* huar till be:te Gunnar nu icke neeka kann, vthann bekienner, menn Lijkwäll befins fulla, At dhenne Gunnar månßonn kom strax 1619. ifrå Lin=köpinh Åht Stocholm dher gaf hann sikh vndher besolningh folk och kom Åth Pålandh, huarest hann blef fånghenn, wedh mitho* och sedhann fördh wp till Comminscha*, dher hann sadt vthi 15 ähr, Och närh denne tijdenn war Öfr **Qupenn** kom Dhenne hanß hustru hann nu egher H. Ewa be:d föddh vthi kastrinn i tyßlandh, till honom huilkenn då war Enn Enkia Och Åthe tillförende en Leu=tenampt, dhenn dher bleff slaghenn widh Smalensch*, och sedan hölt honn marktenterij 16 weekor dher effter då Lägret rychte till Comminsch, kom hon dher tillmötes medh dhenne Gunnar månßonn dher hann gick vhti Jernn, bar och drogh kalk och stena, då bönnfälte hann dhenne hustru, och badh henne för Gudz skull hielpa sikh, Wp, och Lofuadhe sikh Aldrigh skolla Seijka henne, icke heller vppennbarade han någhonn tijdh för henne, At hann hadhe hustru i Swerighe, honn bewechtes Af hanß bönn, Och fick honom Löß och gaf som hon bekienner, för honom 8 st wngerske Guldh Och 26 Rs Dr Och strax gaff hann sikh i Echtenskaph medh henne, Och reeste Åt, Swerige, hijdt til westergötlandh Och Slöta Gield, der hann Och föddh war, huarest hann nu sedhenn i 8 ähr bodt hafr så At tijdhen Och hanß bekiennelse komma wäll Öffuer=ens, icke heller /: segher hann :/ hadhe hann dhetta fengzle Vnd=slupnet om icke dhenne hustru hadhe waret, hann bekienner sikh Och At haffua hafft på dhenne Saak wittnißbördh, ifrå Pålandh bådhe Om sidt fengelse, Ransoningh, och Echtenskap på Polenske schriffuet, dhet månghe Ehrlige män, så wäll som hanß kyrkoherdhe wellerdhe her Swenn i Slöta, bekienna sikh förnummet haffua, menn effter hann bodde Jnne på Orreholms Ladhegårdz godz, bleff han medh daxwerke Och Annadt beswer betungat, huilket hans hustru Jntet war medh wahnn, begaff hann sikh medh sine Paß och beskeedh Åt Stocholm, och tenchte för sin tienst och länge fengelse skuldh såsom och efter han sikh sielff Ransoonadt hadhe, At bekomma någhonn hielp Af Öffwerheetenn, Och närh hann hadhe förbydt i Stoc=holm i 8 weekorß tijd, för måtte hann sikh icke Lengher der vppe=hålla, effter hann war en fattigh Carll, Lefuererade så all sinn Paß och bewijs till Enn drottningenneß Fodher marsk Nilß Oloffßon

*avser två skriftliga tillägg

*möjligen Mittweida i Sachsen

*möjligen Crimmitschau i Sachsen

*Smolensk i Ryssland

be:d, huilkenn war hanß Syskonne barnn, dhenn Loffuadhe sikh på hanß wägnar, welia fordra homom hielp af dråttningenn i den samma tidhenn reeste dhenn gamla dråttningenn Af Landet, och denne nilß Oloffson fölgde medh, och inghenn beskedh skaffade Gunnar, eij heller hanß paß igienn, huru mann skall sikh i dhenne Saak förhålla, förfrågas och wndherdånlighenn hoos dhenn Högl. Kongl. Giöta hofrät doch kann icke heredz nembd skallett finna, homom ifrå Lifwet döma, Aldhenn stundh han så lenge hadhe fengzligh warit, Och icke wiste Antinghenn dhen förra hustrun Leffde eller eij då hann inlådt sikh i Echtenskaph medh dhenne Tyska hustru hann nu egher.

Göta hovrätt den 20 september 1643

7) Gunnar Månson wigd widh twenne hustrur. En dom ifrån Wartoffta häradh, öffuer Gunnar Månson, som för 24: åhr sedan, haffuer låtit sikh wijga wijdh Kirstin Ollsdötter, hooß Linköpingh. Der effter är Gunnar bleffuen fängzligh hooß Pålacken, och der sutit 15: åhr des ifrån en Tyck quinna haffuer homom Vth löst, och han der= före lätt sikh wijga widh henne, Lagläßaren förfrågar sikh, huru han wijdare j denne sack skall omgås, som aff häredzransackningen sean= des äre.

Resolutio. 1.) Aldenstundh detta är en gammal sak. 2.) Är Gunnar j Cronones dienst bliffuin fången, och j 15. åhr sutit fängzligh. 3.) Är den förre hustrun för halffierdhe åhr sedan bleffuen dödh. 4.) Haffwer den sijdermera hustrun hulptit homom aff dett långa fängelset. Derföre låter Rätten detta så bliffua, och Gunnar wari för wijdare åtal j denne sack aldeles frij och omolesterat*.

*icke antastad, fredad, ostörd

Återgivet med modern svenska

Vartofta häradsting den 18 juli 1643

7) Framkom häradsprossen Jöns Esbjörnsson och tilltalade Gunnar Månsson i Falekvarna, en gammal soldat, för att han hade en hustru i Östergötland förutom den hustru som han har här och har fått i Tyskland. Den hustru som han har i Östergötland, ska han vid pass 24 år sedan (1619) ha gift sig med i Linköping och fått en änkas dotter, som kallades Cecilia på berget (änkan), och hennes dotter som var Gunnars hustru heter Kerstin, med vilken Gunnar ska ha avlat två barn, en son Måns benämnd som är soldat och en dotter Marit benämnd. Härtill nekar Gunnar Månsson aldeles att han har någon hustru i Östergötland, ej heller har han varit gift förut, förrän han fick den tyska hustrun, som ska ha löst honom ur fängelset (fånglägret) där han satt fången i 15 år under en stad, Chemnitz (i Sachsen) benämnd. Denna Gunnar Månsson förmenas tidigare ha varit hos salige hertig Johans (av Östergötland) svennekock (kock i svenkök, alltså tjänstefolkets kök), Hans Polack benämnd, och där tjänat som kökspojke. Därtill säger förståndige Hans Nilsson att han kände igen honom, dock nekar Gunnar aldeles, varför pålades Jöns Esbjörnsson att skaffa bättre besked. Emellertid ställs de båda i borgen.

Vartofta häradsting den 12 september 1643

7) Framkom Jöns Hvass i Falekvarna och inlade de besked om Gunnar Månsson på samma ställe, som på sist hållna ting blev lagd, att skaffa bättre besked från Östergötland, vilket nu för rätten blev upplästa i Gunnars närvaro, och kom överens med Jöns Hvass och hans förra tilltalan, och lyder såsom uti bokstaven utvisas (ordagrant) i tillägg A och B, vartill nämnde Gunnar nu inte kan neka utan bekänner, men likväl befinns fulla, att denne Gunnar Månsson kom strax år 1619 från Linköping till Stockholm där han gav sig under besoldningsfolk (krigare och tjänare som tog sold) och kom till Polen, varest han blev fången vid "Mitho" (möjligen Mittweida i Sachsen) och sedan förd upp till "Comminscha" (möjligen Crimmitschau i Sachsen) där han satt i 15 år. När den tiden var över, kom hustrun som han nu äger (är gift med), hustru Eva benämnd och född i "Kastrin" i Tyskland, till honom och då var hon änka och åtte tidigare (var tidigare gift med) en löjtnant som blev slagen (död) vid Smolensk (i Ryssland), och sedan höll hon markenteneri (försäljning av varor vid soldaternas förläggningar) i 16 veckor. Därefter när lägret ryckte till "Comminscha" kom hon där tillmötes med denne Gunnar Månsson där han gick i järn, där han bar och drog kalk (murbruk) och stenar. Då bönföll han denna hustru och bad henne hjälpa honom upp för Guds skull, och lovade att han aldrig skulle "seijka" (?) henne, inte heller uppenbarade han för henne att han hade en hustru i Sverige. Hon bevektes (blev välvilligt inställd) av hans bön och fick honom lös och gav, såsom hon bekänner, 8 ungerska gyllen (svenskt guldmünt à 4,21 gram guld) och 26 riksdaler för honom, och han gav sig strax i äktenskap med henne, och reste hit till Slöta gäll i Västergötland i Sverige, där han var född, varest han nu sedan 8 år har bott så att tiden och hans bekännelse kommer väl överens. Inte heller säger han att han hade detta fängelse undsluppit (kommit ifrån) om inte denna hustru hade varit (till hans hjälp). Han bekänner sig också att ha vittnesbörd på denna sak, ifrån Polen, både om sitt fängelse, ransoning (försörjning), och äktenskap vilket var skrivet på polska, vilket många ärliga män, så väl som hans kyrkoherde herr Sven i Slöta bekänner sig ha förnummit (tagit del av), men eftersom han bodde på Orreholmens ladugårds gods (en kunglig ladugård för uppfödning av boskap, och han bodde på en gård under dess ägor), blev han strax betungad med dagsverke och andra pålagor, vilket hans hustru inte var van vid. Då begav han sig med sina pass (bekräftelse att han hade tillstånd att resa utanför häradet) och besked till Stockholm, och tänkte att han för sin tjänst och långa fängelses skull, såsom också att han själv hade ransonat (försörjt sig), att få någon hjälp av överheten. När han varit i Stockholm i 8 veckors tid, förmådde han inte uppehålla sig där längre, eftersom han var en fattig karl, så han levererade alla sina pass och bevis till (änke-)drottningens fodermarsk (med uppgift att sköta om krigsfolkets förläggning etc, Nils Olofsson benämnd, vilken var hans syskonbarn, vilken lovade att på hans vägnar fordra hjälp av drottningen (änkedrottningen Maria Eleonora av Brandenburg). Vid samma tid reste den gamla drottningen från landet (änkedrottningens flykt från landet år 1640), och denne Nils Olofsson följde med och skaffade inget besked till Gunnar, inte heller fick han sina pass tillbaka. Hur man i denna sak ska förhålla sig, förfrågas underdånligt hos den höglövlige kungliga Göta hovrätt, dock kan inte häradsnämnden finna det skäligt att döma honom från livet, alldenstund han så länge har varit fängslad, och inte visste ifall den förra hustrun levde eller ej, då han inlät sig i äktenskap med denna tyska hustru som han nu äger.

Göta hovrätt den 20 september 1643

7) Gunnar Månsson vigd med två hustrur.

En dom från Vartofta härad över Gunnar Månsson som för 24 år sedan har låtit sig viga vid Kerstin Olofsdotter i Linköping. Därefter har Gunnar blivit fängslad hos polackerna och där suttit 15 år, till dess en tysk kvinna har utlöst honom, och han därför lät sig viga med henne. Lagläsaren frågar hur

han vidare ska göra i denna sak, som av häradets rannsaking är skärskådad.

Beslut: 1) Alldenstund detta är en gammal sak, 2) att Gunnar har blivit fångad i Kronans tjänst och i 15 år suttit fångslad, 3) att hans förra hustru har dött för ett halvfjärde år sedan (en åttondel, alltså 46 dagar, eller runt slutet på juli räknat från häradsdomen den 12 sept), 4) att den senare hustrun har hjälpt honom ur den långa fångelsetiden. Därför låter hovrätten det så få bli (så förbliva oförändrat), att Gunnar är alldeles fri och fredad för vidare åtal i denna sak.

Per, Måns, Sven Larsson och Zakarias - hemgång (1643) - 26

AD: v189938.b430; v189938.b460

Vartofta häradsting den 20 juli 1643

Detta mål är inte inskrivet i häradsrättens protokoll, men det finns en kopia i Göta hovrätt vilken har följande lydelse:

24) Pedher i dränga gården brutitt heem fridh.

Samma dag Fram kom för Rätten måns i Tiufztorph* och nu som mångha Åthskilliga Reesor tillförende höglighenn sikh besweradhe öffuer Per i drengegårdhenn i Acklinga Gieldh och by, huilkenn för 2½ Åhr sedenn wedh paß, hadhe giordt honom Enn markeligh hemgångh, Förorsaakat Af En fåle som be:te måns fulkommeligenn förmenar sikh hafua vpfödt, och bleff honom Lijckwäll Af be:te Per i drengegårdhenn nu snart för tw år sedann Vthi Grefueskapet Effter enn 12 manna Eedh /: som måns föregiffuer /: ifrånn kiendh, och Pedher i drengegården till Sworenn, Och nu Omsijdher Åhr samma fole Af H. Gr. Nådh giffuenn Skara hospitaal, så At måns nu icke wijdare klandrar Om fålenn, Vthann Allenast Om sielffaste hemgången och haffuer nu be:te Per i drengagårdhenn Åthskillige Reesor på de 2½ Åhrenn warit stembdh At Swara måns dher Om i Retta, bådhe Aff hanß Gr Nådheß befallningzmänn i Greff=weskapet, såsom och Aff Cronoeß befallningzmän i Konge dömmet, huilkenn doch Alla stembninger slåhr i wädret, så At ingenn kan bliffwa honom tingz mechtigh, Vthann bedher denn Och dhenn komma till Tinget, Lickwäll på dhet be:te måns i tiufwetorp icke skall Aldellis klagha sikh Rädt löß, Effter hann så många Tingh besöcht haffuer bådhe Vthi Greffweskapet, så wäll som vthi kongedömmet, och dher vppå Giordt sikh stoor bekostnadt icke Allenast At sööka till tingenn Vthann och till At sööka till hanß Gr. Nådh, och dhenn högl. konungzl. Giöta hoffrät wäll Enn hoopph nu icke kunde tillstedeß komma, menn deße wåhro tillstedeß, torkell Swenßonn i Åsenn, Enn gammall Trowerdigh dannemann, och Enn wnggh Carll Anderß Pedherßonn be:d, om sina 25 Åhr wedh paß, som då tiente i tiyffwetorp och nu tienar hooß höglärda M:r Erich i daala, huilka Effter afflagdh Edh bekiendhe som Effter fölgier, Först kom Per i drengegårdhenn, Om Enn måndagh Allenna, till måns i tiuffwa=torph, Och sadhe till måns, At hann hadhe Vptaghet Enn fåle, som honom skolle tillkomma, Då sporde måns honom huru gammall hanß fåle war, Per sadhe honom wara i tridie Åhr, då sadhe måns At Om Per kann medh wittne bewijsa fällenn wara i tridie Åhr, så må hann taghann, menn förr skolle hann icke få honom, dher medh skeldeß Per ifrå måns, dhenn gången

*Tjuvatorp i Kungslena socken

medh hootande, At hann skolle komma Annann gångh igienn och skillia honom wedh fålenn, dhet hann och giorde, Om Lögher daghenn dher nest Effter då kom Per sielff fierde, medh sin gårdbo månß, Och Enn Soldat Swenn Larßonn Be:d i Acklinga och Een Annann Soldat Zachris be:d, huilkenn seges wara trängat At gå medh, Och ähr nu till tienst i Stocholm, hoos H.K.M:t för Vpwachtare, dheße fyra för:de komma Om löger daghenn ifrå Acklinga till tiuffwetorph Rijdandes, och sate sine hester, Vth för gårdenn och sedhenn ginge inn i månßes gårdh dheer månß stodh på gårdhenn, då sadheSoldatenn Swenn Larßonn till månß, huar Ähr nu fålenn dw haffuer stuleet, månß Swaradhe dhet Skall dw haffua luget(?), och badh sin drängh för:de Anderß Perßon gå och släppa vth fålenn på markenn dhet hann Och giorde, strax språngh Soldatenn Zackris, Per och månß i drenggårdhenn till och toghe fadt på fålenn och Soldtenn Swen hölt månß foot Öffuer Armerna, så At månß Jntet fick röra sigh, till At bera sigh i försuar för fålen, Emedler tijd kom månßes doter och wile Loßa sin fadher ifrå Soldatenn som honom hölt, strax Släpte Soldatenn månß och slogh hanß doter 3 blånader öffuer Armarna, medh Enn karbas, och månß språngh till Och tenchte sigh At wilia hugga Af grimme skafftet som Lågh på fålenn, strax hinde Soldatenn Swenn Larßonn, Månß, och fick i yxenn medh honom, och Rychteß medh honom Om yxenn, Och då hann Jntet fick yxann, stötte hann till månß i munnen medh karbase schafftet, så At munnen stodh i blodh Effter då kom månßes hustru springande, och wille redde sinn mann, då fick Soldatenn Swenn månßes hustru för halse och fördhe henne backlänges öffuer Enn Rijß högh, och emoot Enn stulpe, så At honn i många dagher dher Effter, hade Ondt dher Aff, Och sadhe till henne, Liggh dher din gamla rapa, och dher medh foro dhe sin kooß, medh et Lettferdigt Löghe, Öffuer dhenn framgånghe dhe der fådt hadhe.

Nw Effter mann ingenn Af deße Personer, kann bliffua tingzmechtigh i kongedomet, Effter dhe boo i Greffwe skapet, Och Greffwens Lenßmann förmenar At ingenn [\(Efterföljande sida är utskuren och försvunnen\)](#)

Göta hovrätt den 7 november 1643

24) Pedher i Dränge

gården giort

heemgångh.

Een Ransakningh ifrån Wartoffta ht: öffwer Pedher i Dränge gårdhen, hwilken haffwer giordt Måns i Tiufstorp heemgångh, Laghläsaren beswärar sigh att han icke kan få honom för rätta Effter han boor i Geffweskapett, som af ransak= ningen seendhes ähr.

Resolutio Laghläsaren

skall ähn een gångh laghliggen Citera* Pedher till rätta Will han ähndå icke komma, då skall lagh läsaren döoma i saaken, effter han tillförrenne tre reesor stamdh ähr, och åklagaren sijne witne och skiäl så offta för rätt framfört haffwer sedhan skall doomen till denne Kge Rätt för sändhas.

*höra, förhöra

Vartofta häradsting den 15 juni 1644

19) SD presenterade sig för Rättenn månß i Tiuffuetorp Och fordradhe Endskap, på dhenn Saak Emellan Per i dräng= gårdhenn Och honom, Angående dhenn hemgångh Och wäldzwärk som be:te Pedher, honom för en tijdh sedhenn giordt haffuer, så effter be:te månß nu icke nöijachtigt bewisa kundhe, sigh haffua Leffwerat till Pedher i drengegårdhenn dhenn Citation som iagh till honom wthgå Lädt i förledna wintter, dy kundhe Rättenn dhenna Saak nu icke Aff dömma Vthann påladhe månß at han medh wittne Och tygh, skulle Ähnnu En Annan Citation Åht Per i drängegårdhenn Leffwera till nästkommandhe tingh.

Vartofta häradsting den 13-14 juni 1644

[Kopian i Göta hovrätt, som har ett avvikande datum, har följande lydelse:](#)

12) Pedher i dränge gårdhen, begått hemgångh Samma dagh presenterade sigh för Rätten månß i Tiuffwe= torp, och fordrade Endskaph på sin Saak Emellan Per i dreng= gårdhenn Och honom, Angående denn hemgångh Och wäldzwärk som be:te Per honom för En tijdh sedhenn giordt haffuer, Så effter be:te månß nu icke nöijachtigt bewisa kunde sigh haffua Leffwerat till Per i drängegårdhenn dhenn Citation som Jagh till honom wthgå Lådt i förledna wintter, dy kunde Rättenn dhenna Saak nu icke Affdöma wthann påladhe måns At han medh wittne Och tygh, skulle Ähn nu En Annan Citation Åht Per i drengegårdhenn Leffwera till nästkommandhe tingh.

Inlaga till Göta hovrätt (skriven 24 september 1641):

Nådige, Welborne, Welbördige, Höglarde, well wijse Lagfarne herrar och Män, som thenna högt ährade kongl. hoffretten öffuer Götharijket bekläda, Ehder och Jhr(?) är min Vnder dånige Ödmiuke tienst med gud tillförenne.

Gunstighe Herrar. iag Vndertecknat hermed klagligen eij obemält kan låta, huru såsom en oförmodelig twist sig tilldraget, emellan mig Vndertecknat, emot hans Gr: N:des Landbonde Peder *ibidem*, med en annan som knecht är, deß Nampn mig okunnugh, detta således händt, at be:te Personer kommo i nestförledne åhr, tre dagar för Juul, till min gård Tiuffuetorp i Leena Sockn och wartes häradt belägen, woro drukne och fulle, då de kommo, stod iagh för them i fägården, de då frågade migh, huar den fåhlen woro som iag hade stulet. iag swarade de kunne dett aldrig bewijsa; då Steg be:te Peder i Dränge gården, med den ena knechten Vthj mitt Stall och Vthtog med Öffuer wäld, en min Fåle, som iagh op= födt hafuer, och min egen war, Swart till Fergen, och på andra åhret gammal ./: Hwilken Fåhle be:te Peder twenne resor förr optaget, en gång i Liungom, andra gången i Skogzäng* tridie gången slap han honom, sedan kom han i mina hender wid Östörp* Då hade iag honom i 5 wekor, för än han aff them bleff tagen ./: Medhan Fåhlen Vthogs aff mitt Stall, hölt be:te Lars migh baklenges om armarna, och med karbasen wart öfuer fram= man för, Ner min piga kom wille hielpa mig, slogh be:te Lars henne tre slag öfuer Ryggen på bahra Särken med karbasen så at hon fick blånad. Och när the kommo på Fägården mot leed, med Fåhlen, böd iag till willia hugga aff grimme= skafftet på Fåhlen, på dett dee icke kunna få honom sin koos, då slog be:te Lars mig för munnen, twert öffuer ansichtet medh

*Skogsäng i Acklinga socken

*troligen Åstorp i Baltaks socken

karbasen, så att blodet föll mig neder på bröstet, Och när min hustru kom, och wille hielpa migh, då fick be:te Lars henne i halsen, och stötte henne emot wäggen, och min gålbo halp henne ifrå honom, Sedhan drogo the sin koos med Fåhlen, och be:te Peder föregaff wara sin Fåhle, hwilket doch aldrig kan bewijes Vthan hans Fåhle war triggie åhra gammal, för Vthan detta alt, hote mig her ofuan Vppå Ennu till liffuet. En tidh sedhan, wid pas 3 wekor efter samma Julahälgd, drog iag med några go=da wenner 9 Personer till Acklinge, för witesmål skull effter som och oß emellan af skedat war, och han hade twänne witesmän på sin sijda, hafuandes då med mig det Stood, som Fåhlen war kommen Vtaff, först han fick see henne, hweriade han emot henne, en aff the karlar, som med mig woro, tog grimman aff honom, då Läckade iag honom med en Skeppa, som han war wahn äta Vtaff, Longt stycke wäg, som han fölgde effter hwilket the gode Män som när woro witna kunna, sedhan Lef=reredes honom Fålen igen med de förord, at Lagh och rätt moste skillie oß åth. Sedan hafuer hans G:r N.des tienare Julius Låtet tingstämma mig*, Lendzmannen i så Måtto sende till mig en Bonde *inskrivet ovanför och iag dijt kom blef den gången inthet åthgiort; Andra Tingh blef be:te Peder pålagt fästa Lagh medh 12 Män, hwilken Lag=gång han tridie ting, dock Vthj min från waru fulbordade som för mig berettet är. Alle tre Tingen hölles i Greffueskapet således iag nu ifrån min rätt stängder är. , Så emedhan iag inthet annat kan see, Vthan nu denna Sak som är dragen Vnder Greffweskapetz Jurisdiction, och War=tes häradt inthet ther Vnder begrepet, i så måtto Olagligen tracterat är.

Hwarföre är nu min Vnderdånige bön och begäran Ehder och Jhr täcktes förhielpa att en Ny Ransakning öffuer thenne Sak, och deße otillbörligen pahserede handlingar med först anstelle måtte, till den enda Lag och rättwijsan må hafua sin framgångh, och iagh fattig Vndersåthere icke så aldeles forderfuet och fortigt warda måtte. , För Wenter her på en Nådigh och gunstig resolu=

tion. Gud befallat, Jöneköping d 24 Septemb. 1641

Ehder Jhrs

V T T A

Måns Strangh i

Tiuffuetorp i Leena

Sochn och Vartes häradt.

Brevets framsida:

M 1641 1

Exhibl ten 24. Septemb.

1641 . Månß Sträng i

Tiuffuetörp

Skall få suar ten 4 .

octob. då han nu sig hijt

upå förfaga.

Vartofta häradsting den 12 oktober 1644

20) S.D. Fram kom Åther månß i Tiuffwetorp, Och gaff till kienna, At han icke kan bliffwa sina wedherpart Per i drengegårdhenn Tingzmechtigh, Ehuru wäll han hade låtet honom Citera, Och bewijste nu medh Per Bengtson i Swartorp* och Per Anderßon *ibidem*, At Offta be:te Per i drengegårdhenn haffuer bekommet dhen Andre Citationen huilka effter Aff lagdh Eedh Å book bekiendhe, At dhe haffwa leffrerat

*Svartarp i Åsle socken

Citationen i hans Gårdh, Och Likwäll will han icke Comparera, hwar före Effter föregångenn Ransackningh denn 20 junij 1643, Till spordes Häredz Nembd Om dhe kunde frija Per i Drängegårdhenn, At hann icke fulkommeligh Rånß= man war, huilket dhe icke göra kundhe, dy dömdhes be:te P er i drängegårdhenn effter det 40 Cap i Edzöres balk för Rånßmållet ifrå Liffwet, Och hwadt Sähremåll som skedt Åhr, kann heredz Nembd icke Annadt befinna, Vthann Af brådann skildnat wara till draghet, för huilket denn böhr plichta effter Lagh, som dhet för Orsaakadhe, doch Nådhen till dhenn högl. kongl. Giöta hoffrät, Ödmiuke= ligenn hemstelt, målsägandhenn ståhr icke effter Peders Lijff Vthann när hans fole är betalt så godh har ifrå honom togh, Och dhenn Omkostnadh bliffwer wedher gällen som hann dher Vthinnan på Åthskillige Tjdhher, giordt hafr då giffuer han sigh till fredz.

Vartofta häradsting den 12 oktober 1644

Kopian i Göta hovrätt, som har ett avvikande datum, har följande lydelse, vilket säregat nog har en del små ändringar och ett tillägg allra sist:

Samma dagh Fram kom åther månß i Tiuffwatorp, och gaff till kienna, At han icke kann, bliffwa sina wedherpaat Per i Drenggårdhenn Tingzmechtigh, ehuru wäll han hafr Låtet honom Citera, Och bewijste nu medh Per Bengtßonn i Swartorp, Och Per Anderßon *ibidem* At Offta be:te Per i drängegårdhenn, haffuer nu bekommet den Andre Citationen huilke Effter Aff lagd Eedh Åbook bekiende, At dhe haffwa Leffrerat Citationen å hans gårdh, Och Lijkwäll icke will Comparera, Hwar före Effter föregångenn Ransackningh den 20 junij 1643 till spordes Häredz Nembd Om dhe kunde frija Per i Drängegårdhenn At han icke fullkommeligh Rånßman war, huilket dhe icke göra kunde, dy dömdhes be:te Per i drängegårdhenn Effter det 40 Cap: i Edzöres balk för Rånßmållet ifrå Liffwet, och huadt Sähremallet som skedt Åhr, kann häredz Nembd icke Annadt befinna Vthan Aff brådom skeldnadt wara till draghet, för huilket dhen bör At plichta Effter Lagh som dhet för Orsaakadhe, doch Nådhen till dhen högl. kongl. Giöta Hoffret, Öd= miukelighen hemstelt, målsägandhenn måns i Tiuffwatorp torph* Ståhr icke Effter Pedhers Lijff vthann At när Pedher haffuer betalt honom så godh fole som han frånn honom togh, Och dhenn Omkostnadt han dher Vthinnann på Åthskillige tjdher giordt haffuer giffuer han sigh till fridz Och faller för honom förbönn.

*upprepning

Göta hovrätt den 23 oktober 1644

12) Pedher i dränge gårdhen Rånßman.

Een doom ifrån Wartoffta ht: öffwer Pedher i Dränga gårdhen, hwilken åthskillige reeßor åhr laghliggen Citeratt och stämdh, och dock icke weelatt Comparera, derföre han medh tvenne andra personer haffwer rånt Måns i Tiuffwatorp En fole ifrån, Måns i dränga gårdhen, Swen Larßon och Zacharias Een Soldat hwilka tree nu icke ware tillstädhes, Som af doomen seendhes åhr.

Resolutio Pedher skall för
råånnett bööta 40 dlr för blånadh och blodwijte
bööte effter Lagh, Måns i drängagårdhen
Swen Larßon och Soldaten Zacharias skola
laghfööras och döömas, och doomen till denne
Kge Rätt försändhas

Återgivet med modern svenska

Vartofta häradsting den 20 juli 1643

24) Peder i Drängagården har brutit hemfrid.

Samma dag framkom för rätten Måns (Sträng) i Tjuvatorp (i Kungslena socken) och nu som många åtskilliga gånger tidigare, högeligen besvärade sig över Per i Drängagården i Acklinga byn och gäll, vilken för vid pass 2½ år sedan (22 december 1640 enligt andra akter) hade gjort en märklig hemgång hos honom, vilket förorsakades av en fåle (unghäst) som nämnde Måns fullkomligen förmenar sig ha uppfött, och som blev honom likväl av nämnde Per i Drängagården nu snart för två år sedan (1641) uti grevskapet (Läckö grevskap) efter en 12-mannaed - vilket Måns föregiver (berättar om) - fränkänd och Peder i Drängagården tillsvuren, och nu omsider är denna fåle av Hans Grevliga Nåd (Jakob De la Gardie) given till Skara hospital, så att Måns nu inte vidare kan klandra om fålen, utan allenast om själva hemgången och har nu nämnde Per i Drängagården åtskilliga gånger de 2½ åren varit stämd att svara Måns därom i häradsrätten, både av Hans Grevliga Nåds befallningsmän i grevskapet såsom också av Kronans befallningsmän i kungadömet, vilken dock alla stämningar slår i vädret, så att ingen kan bli honom tingsmäktig (kan få honom underställd tingsrätten), utan ber dem komma till tinget. Likväl på det att nämnde Måns i Tjuvatorp inte alldeles ska beklaga sig vara rättslös, eftersom han så många ting har besökt, både i grevskapet och uti kungadömet, och därpå gjort sig stor bekostnad, inte bara allena att söka till tinget utan också till att söka till Hans Grevliga Nåd och den höglövlige kungliga Göta hovrätten, väl en hop nu (instämnda till tinget) som inte kan vara tillstädes, men dessa var tillstädes: Torkel Svensson i Åsen, en gammal trovärdig danneman, och en ung karl Anders Pedersson benämnd om sina 25 år vid pass, som då tjänade i Tjuvatorp och nu tjänar hos höglärde monsieur Erik i Dala, vilka efter avlagd ed bekänner som efterföljer, först kom Per i Drängagården om en måndag allena till Måns i Tjuvatorp och sade till Måns att han hade upptagit (tagit hand om) en fåle som honom tillkom. Då frågade Måns hur gammal hans fåle var. Per sade att den var i tredje året. Då sade Måns att om Per kan med vittnen bevisa att fålen var i tredje året så må han ta den, men innan dess skulle han inte få den. Därmed skildes Per från Måns, den gången hotande att han skulle komma igen en annan gång och skilja honom från fålen, vilket han också gjorde om lördagen där nästefter. Då kom Per själv fjärde med sin gårdbo Måns och en soldat Sven Larsson benämnd i Acklinga och en annan soldat Zackris (Zakarias) benämnd, vilken sägs vara trängd (tvingad) att gå med, och han är nu i tjänst i Stockholm hos Hans Kungliga Majestät för uppvaktare. Dessa fyra nämnda kom om lördagen ridandes från Acklinga till Tjuvatorp och satte sina hästar utanför gården och sedan gick de in i Måns gård, där Måns stod på gården. Då sade soldaten Sven Larsson till Måns: "Var är fålen som du har stulit?" Måns svarade: "Det ska du ha luget(?)", och bad sin dräng, nämnde Anders Persson, gå och släppa ut fålen på markerna, vilket han gjorde. Strax sprang soldaten Zackris, Per och Måns i Drängagården och tog fatt på fålen, och soldaten Sven höll Måns fot över armarna, så att Måns inte kunde röra sig, för att gå i försvar för sin fåle. Emellertid kom Måns dotter och ville lösa sin fader från soldaten som höll honom. Strax släppte soldaten Måns och slog hans dotter 3 blånader över armarna med en karbas (piska flätad av läder), men Måns sprang dit och tänkte sig vilja hugga av

grimskaftet som låg på fålen. Strax hindrades Måns av soldaten Sven Larsson, och fick tag i yxan och rycktes med honom om yxan, men när han inte fick yxan, stötte han Måns i munnen med karbas-skaftet, så att munnen stod i blod. Då kom Måns hustru springande och ville rädda sin man. Då fick soldaten Sven tag på Måns hustru över halsen och förde henne baklänges över en rishög och emot en stolpe, så att hon i många dagar därefter hade ont därav, och sade till henne: "Ligg där din gamla rapa(?)", och därmed förde sin kos med ett lättfärdigt löge (löje=leende?) över den framgång som de hade fått.

Nu eftersom man ingen av dessa personer kan bli tingsmäktiga i kungadömet, eftersom de bor i grevskapet (på frälsejord som ägdes av en greve) och grevens länsman menar att ingen ...
(Efterföljande sida är utskuren och försvunnen)

Göta hovrätt den 7 november 1643

24) Peder i Drängagården har gjort hemgång.

En rannsaking från Vartofta härad över Peder i Drängagården, vilken har gjort hemgång hos Måns i Tjuvatorp. Lagläsaren besvarar sig att han inte kan få honom inför rätta eftersom han bor i grevskapet, såsom av rannsakingen är skärskådat.

Beslut: Lagläsaren ska ännu en gång lagligen stämna Peder till rätten. Vill han ändå inte komma, då ska lagläsaren ännu en gång lagligen stämna Peder till häradsrätten, och döma i saken, eftersom han tidigare har blivit stämd tre gånger, och åklagaren sina vittnen och skäl så ofta inför rätten har framfört. Sedan ska domen sändas till denna kungliga hovrätt.

Vartofta häradsting den 15 juni 1644 (kopierad i Göta hovrätt har datumet 13-14, samt löpnummer 12, medan häradsrätten har löpnummer 19)

12) Peder i Drängagården har begått hemgång

19) Samma dag presenterade sig för rätten Måns i Tjustorp (Tjuvatorp?) och fordrade ändskap (ett slut) på sin sak mellan Per i Drängagården och honom, angående den hemgång och våldsvärk som nämnde Per för en tid sedan har gjort mot honom. Så eftersom nämnde Måns nu inte nöjaktligen kan bevisa sig ha levererat till Per i Drängagården den stämning som jag (häradshövdingen) till honom lät utgå i förledne vinter, då kunde rätten denna sak nu inte avdöma utan pålade Måns att med vittnen och tyg (material av särskilt slag), skulle ännu en stämning levereras till Per i Drängagården till nästkommande ting.

Inlaga till Göta hovrätt (skriven den 24 september 1641):

Nådige, välborne, välbördige, höglärda, välvisa, lagfarna herrar och män som denna högt ärade kungliga hovrätten över Götariket bekläder, ni är min underdånige ödmjuka tjänst med Gud såsom tidigare. Gunstiga herrar, jag som har undertecknat klagar härmed ej obemält (klart uttalat), hur såsom en oförmodad tvist tilldragit sig, mellan mig undertecknad och emot hans Grevliga Nådiges landbonde Peder på samma ställe (syftar på att han bodde på mark som var underställt Läckö grevskap), med en annan som är knekt, dess namn är mig okunnig. Detta har således hänt, att nämnda personer kom i nästförledne år, tre dagar före jul (22 dec är tre dagar före juldagen), till min gård i Tjuvatorp i Kungslena socken och Vartofta härad, och de var druckna och fulla. När de kom stod jag framför dem i fägården och de frågade mig var fålen var som jag hade stulit. Jag svarade att det kunde de aldrig bevisa (att jag stulit den). Då steg nämnde Peder i Drängagården med den ena knekten in i mitt stall och tog med övervåld ut min fåle som jag har fött upp och som var min egen, svart till färgen och på andra året, vilken fåle nämnde Peder två gånger tidigare har tagit, en gång i Ljunghem och andra gången i Skogsäng (i Acklinga socken), men tredje gången slapp fålen honom. Sedan kom han i mina händer vid Östorp (Åstorp i Baltaks socken). Då hade jag fålen i 5 veckor innan den blev tagen av

dem. Medan fålen uttogs från mitt stall, höll nämnde Lars mig baklänges om armarna och med karbasen (flätad läderpiska) vart över framsidan. När min piga kom och ville hjälpa mig, slog nämnde Lars henne tre slag över ryggen på bara särken med karbasen så hon fick blånad. När de kom på fägården mot led (grinden) med fålen, bjöd jag till att vilja hugga av grimskafket på fålen, så att de inte kunde få den sin kos (därifrån). Då slog nämnde Lars mig för munnen, tvärs över ansiktet med karbasen, så att blodet föll ner på mitt bröst. När min hustru kom och ville hjälpa mig, då tog nämnde Lars henne om halsen och stötte henne mot väggen, och min gårdbo hjälpe henne ifrån honom. Sedan drog de sin kos med fålen, som nämnde Peder föregav var hans fåle, vilket dock aldrig kan bevisas, utan hans fåle var tre år gammal (på det tredje året). Förutom allt detta, hotade han mig även häruppå till livet. En tid senare, vid pass 3 veckor efter denna julhelg, drog jag med några goda vänner, 9 personer, till Acklinga för vittnesmålets skull, "efter såsom också oss emellan avskedet var", och han hade två vittnesmän på sin sida, och (vi) hade då med det stoet som fålen var kommen från. Först när han (fålen) fick se henne (stoet), värjde han sig emot henne. En av de karlar som var med mig, tog av grimman på fålen och då lockade jag den med en skäppa, såsom han var van att äta av. Då följde han efter ett långt stycke väg, vilket de goda män som närvarade kan vittna om. Sedan levererade vi tillbaka fålen igen med det förord (förbehåll), att lag och rätt måste skilja oss åt. Sedan har han Grevliga Nådes tjänare Julius låtit tingsstämma mig. Länsmannen sände mig i så måtto till en bonde och när jag kom dit blev inget utfört. Andra tinget blev nämnde Peder pålagd att fästa lag med 12 män, vilken laggång han skulle ha utfört på det tredje tinget, dock uti min frånvaro fullbordade han den såsom är berättat för mig. Alla tre tingen hölls i grevskapet (Läckö grevskap). Således är jag nu stängd från min rätt. Så medan jag inget annat kan se, utan nu denna sak som är dragen under grevskapets jurisdiktion (domsrätt, rättsförvaltning), och Vartofta härad inte är inbegripet därunder, i så måtto är olagligt trakterat (behandlat).

Därför är nu min underdåniga bön och begäran att ni kan tänkas hjälpa till så att en ny rannsaking utförs över denna sak, och att dessa otillbörliga passerade handlingar först måtte anställa (fastställa, utsätta) till den enda lag och rättvisan må ha sin framgång, och jag fattig undersåte inte alldeles fördärvat och färdig måtte vara. Förväntar härpå ett nådigt och gunstligt beslut. Gud befallet, Jönköping den 24 september 1641.

Måns Sträng i Tjuvatorp i (Kungs-)Lena socken och Vartofta härad.

Vartofta häradsting den 12 oktober 1644

20) Samma dag kom åter Måns i Tjuvatorp och gav tillkänna att han inte kan bli sin vederpart Per i Drängagården tingsmäktig (kan tvinga honom till tinget för fortsatt granskning), hur väl han än har stämt honom, och bevisade nu med Per Bengtsson i Svartarp (i Åsle socken) och Per Andersson på samma ställe, att ofta nämnde Per i Drängagården har fått den andra stämningen vilken efter avlagd ed på boken bekände att de har levererat stämningen i hans gård, och likväl vill han inte komparera (inställa sig), varför efter föregående rannsaking den 20 juni 1643, tillfrågades häradsnämnden om de inte kunde fria Per i Drängagården, att han inte var en fullkomlig rånsmän, vilket de inte kunde göra. Då dömdes nämnde Per i Drängagården efter det 40 kapitlet i Edsöresbalken för rånsmålet ifrån livet, och om sårålet som är skett, kan häradsnämnden inte finna något annat, utan har tilldragit i bråd (hastig) skillnad (syftar troligen på slagsmålet som uppkom när de hade skilda åsikter), för vilket den bör plikta efter lag som det förorsakade. Dock nåden ödmjukligen hemställt till den höglovlige kungliga Göta hovrätten. Målsägaren står inte efter Peders liv, utan när hans fåle är betald så gott (erhållit god betalning) vilken togs ifrån honom, och den omkostnaden blir vedergäld som han däruti på åtskilliga tider har gjort, då ger han sig till freds (tillägg i Göta hovrätts kopia:) och fäller för honom en förbön.

Göta hovrätt den 23 oktober 1644

12) Peder i Drängagården en rånsman.

En dom från Vartofta härad över Peder i Drängagården, vilken åtskilliga gånger är lagligen stämd och dock inte velat inställa sig, därför att han med tvenne andra personer har rånat en fåle från Måns i Tjuvatorp, (tillsammans med) Måns i Drängagården, Sven Larsson och Zakarias, en soldat, vilka tre nu inte var tillstädes, som av domen är skärskådade.

Beslut: Peder ska för rånet böta 40 daler för blånad och blodvite efter lag, Måns i Drängagården, Sven Larsson och soldaten Zakarias ska lagföras och dömas, och domen ska sändas till denna kungliga hovrätt.

Hans Svensson - tjuv (1644)

AD: v189938.b380

Vartofta häradsting den 28-29 mars 1644

21) S.D. Fram kom Jon Jönsson i Hångzdaal och tilltallade Hans Swensson *ibidem* en gammal man At hann Om Mar=tini tijd*, näst förledenn, Skolle om nattetidh haffua stulet Af hans Loodh 2 st drose werderade för 2 mark S.M. detta Nekadhe Hans Swenßonn, menn Jonn Jönßonn framkallade sine grannar, Jönß Larßon, Anderß Perßon, Och Oloff Larßonn huilka effter Aflagd Eedh Å book Åthskel=de förhörde, giordhe dhenne wittnißbyrdh : At när dhe /: strax Om mårgunnen när stullet war :/ wåhro effter Jon Jönßons begerrenn kalladhe till At Ran=saaka, funno dhe spor ifrån Jon Jönßons ledh, Och Öffuer enn Lycka till be:te Hans Swenßons gårdh, hwar Af dhe bleffue förorsakadhe wijdhere i hans huus At Ransaaka Och funne så Vthi enn Lijten kam=mer, Vthi En Tunna, Drofe Af Stridt kornn 1/2 ß. Och Öffuenn vppå, Drosenn, war slaget fiäle /: som man kaller :/ eller Swijnamat, sedhenn, Gingo dhe på hans loodh Och funno, dhenn widh paß 1½ ß drose Ock Af stridt kornn, Och Ofwenn på dhenn, drosenn war Lagdh Annann blandkorns drose, som han hadhe på sin Loodh, Och Vthi begge deße droser fans hwete stack, sammaledes giorde dhet Och på Jon Jönß Lodh som drosenn hadhe mist, befunne Alt så wa=ra af samma drosa, Om sijdher begynte dhe till At Ransaaka wthi stwffwenn i en kista, Och Emedenn dhen der Ransakadhe klädherna föll en Qwinfolkz wal=marß tröga vthur klädhen, dhenn togh strax hanses hustru vp och stack emellenn sin been, dher hon bleff vthtagghen och igienn kiendt At Jönß Larßons Pigha hadhe dhen mist, på gierdet i förledna somar Och war werderat för 10 öra. S.M. Omsijdher effter långh=samb förmaningh kom Hans till enn Sann bekiennelse, At hann för sin fattigdom skuld hadhe sådant giordt Så effter hann till dhenne Syndh först År Lagligen öfr tygat, Och sedhenn denn bekeindt haffuer, dy dömbdes hann effter det 6 Cap. i tiwff. balk till galge och greenn så framt hann icke Öffuerheetenns nådher Åthniutter, huilket Ödmiukeligenn, hemstelles, dhenn högl. kongl. Giöta hofrätt, Hans haffuer förr icke medh tiuff=rij warit beslagghenn.

*10 november

Göta hovrätt den 14 maj 1644

1) Hans Swenßon tiuff.

Een doom ifrån Wartoffta ht: öffwer

Hans Swenßon i Hångzdal, hwilken ifrån sijn

granne Jon Jönßon haffwer stulitt af hans

Loa 2 sk sädh* värderadhe för 2 mark och Een qwin=

folks trööga* godh för tio öre S.Mtt dett hans

för rätten bekiendhe

Resolutio Hans skall giffwa

målzägandhen sitt igien, bööta tredubbelt så mykit

tiuffnadhen wärth ähr, och stå Vpenbara skriff.

*från hans loge 2 skäppor säd

*tröja

Återgivet med modern svenska

Vartofta häradsting den 28-29 mars 1644

21) Samma dag framkom Jon Jönsson i Hångsdala och tilltalade Hans Svensson på samma ställe, en gammal man, att han vid näst förledne Martinstid (10 nov), ska om nattetid ha stulit från hans lada (eller loge) 2 dråse (hög med tröskad säd, som fortfarande innehåller agnar) värderat till 2 mark silvermynt. Detta nekade Hans Svensson till, men Jon Jönsson kallade fram sina grannar Jöns Larsson, Anders Persson och Olof Larsson, vilka efter avlagd ed å bok, förhördes åtskilda. De gjorde denna vittnesbörd, att när de strax om morgonen när det var stulet, var efter Jon Jönssons begäran tillkallat att rannsaka. Då fann de spår från Jon Jönssons led (grind) och över en lycka (liten åker eller äng) till nämnde Hans Svenssons gård, varav de blev förorsakade att rannsaka vidare i hans hus, och fann då i en liten kammare och i en tunna dråse med stritt korn om ½ skeppa (15 liter) och ovanpå drosen, slaget fjäle - såsom det kallas - eller svinmat. Sedan gick de på hans lod (lada / loge) och fann vid pas 1½ dråse med stritt korn, och på den dråsen var lagt en annan dråse med blandkorn, som han hade på sin lod (lada / loge), och uti bägge dessa dråser fanns även vete. Sammaledes var det också på Jon Jönssons lod (lada / loge), vilken dråsen hade mist. Så befanns det alltså vara samma dråsa. Omsider började de att rannsaka en kista i stugan, emedan dess kläder rannsakades föll en vadmals-tröja till kvinnfolk ut ur kläderna. Den tog strax Hans hustru upp och stack mellan sina ben, varefter den blev uttagen (från stugan) och igenkänd, att det var den som Jöns Larssons piga hade mist på gårdet i förledna sommar, och den var värderad till 10 öre silvermynt. Omsider efter långsam förmaning kom Hans Svensson till en sann bekännelse, att han för sin fattigdoms skull hade gjort detta. Så eftersom han till denna synd först är övertygad, och sedan har bekänt den, då dömdes han efter det 6:e kapitlet i Tjuvabalken till galge och gren, såvida han inte åtnjuter överhetens nåd, vilken ödmjukligen hemställs den höggloriga kungliga Göta hovrätt. Hans Svensson har tidigare inte varit påkommen med tjuveri.

Göta hovrätt den 14 Maj 1644

1) Hans Svensson tjuv.

En dom från Vartofta härad över Hans Svensson i Hångsdala, vilken har stulit från sin granne Jon Jönssons loge 2 skäppor säd (60 liter), värderat till 2 mark och en kvinnfolks-tröja, god för (värderad till) 10 öre silvermynt, det han bekände för rätten.

Beslut: Han ska ge målsägaren sitt igen och böta tredubbelt så mycket som tjuvnaden är värd samt stå uppenbar skrift.

Kerstin Håkansdotter - tjuv (1644)

AD: v189938.b3220

Frökinds häradsting den 16 mars 1644

Så hadeß för oß i Rätenn Enn Löskekåna
kirstinn Håkann Nillz dåter huuß Quinfällk hooß Larß
Anderßonn i Bookuulenn*, huilkenn war wtspanndt
Öffuertygadt, Bekiänddt, och till wonnenn att hafua
vthj förledenne åhr 1643 Om Michaelitidh* Bort Stuulet
Eenn Oxee om - 5 Rikz Dhr ifrånn frällße Landboo
Alleff Larßon i fåglegårdenn till wällbör: Svän Boock,
Och fört samma Oxee till förmälte Larß i Bokuulenn,
Och honom till hannda wplåtet Och såållt, före gaff
At hann hade Oxenn Bekommet wthj Arff hooß sinn
Syster, Boanndeß wthj huullann kåekins härädh, och
fåglååfa giälldh, och sade sig der 2 koor och anner
Booskaaph hade*

J Lika Måto och Öffuertygadt At Kirstinn,
Bekiänddt dät honn i samma wtmark der effter wthj
Näst förledenne åhr widh Paaß Enn Månne förre
Juull Bort Staall ifrånn Anderß Larßonn i Steen=
gårdenn wnder Bemällte Frällße Enn koo om - 3 Rs Dr
och hade med sig till Bemällte sinn huußwärdh anderß
i Bookuulenn Cronno Bonnde dänn hoon och sade sigh
hade Anammadt aff för:te sinn syster, några
få dagar der effter igiönnom wndder wißning
kom anderß som sitt Mist hade, medh härädz Länß=
mann Till Bookuulenn och toog sinn koo igienn Oför=
Duullgdh med färska gjärning, däät tiyfuen kirstin
allt så Bekienner Till gånnet Bleff, och kiände
Sig der wthj skyldig wara huarföre kirstinn håkonß
Dåter för samma tiyfnadt Både oxar och koo
Dömdeß hafua sit Liff för wärkadt, medh mindre
honn niuter höga öfuer heetennß Nåder,
Såsom och Aff sagdt at anderß i Bokuulenn effter
Dät - " 5 Cap : i kiöpmåålla Balk : Betalla mållz
Äghandenn sinn Oxer igienn medh - " 5 Rikz Dr,
vthann wpphålldh, och Leete sidann effter wärde sinom
hooß dänn hann kiöpt hade,

för:te Anderß i Bookuulenn Enn gambell man gaffz
witneß Börddh Aff Nämpdh och soknnelaagh aldrig
hafua förnumet aff honnom hört eller förmärt
Till förennde wtann it åhrliget Nampn och Rykte,
Männ effter Tiyfuenn kirstinn någorlunnda Lått
Sig Bemärkia dät Anderßa hustru som är hans
Anndra giffto skulle wara om Tiyfuanden wet=
tanddeß i synnerheet medh Dänn Tiyfstullnna
korn, giffuet der Till sitt Styrkio, för huilken
Orßaak, Tiufnellßmååll, och förekaast waranderz
i Bookuulenn Pålagdt sigh och sinn hustrå at Be=
frija medh Enn tåålfv manna Eddh, at dee alldrigh
Jömde eller nöte som der wiste stullet wår,
effter Lag i Tiyfua Balk : Dät - 4 Cap :

Göta hovrätt den 14 Maj 1644

4) Kirstin som haffwer stulitt.

Een doom ifrånn Frökins ht: öffwer Kirstin

*Bokulla i Böne socken, Redvägs härad

*29 sept

*sidbrytning

Håkans dotter husqwinna i bookullen, som haffwer stulitt Een oxen ifrån Alf Larßon i Fuglegården godh för 5 Rix Dr och enn koo ifrån Andhers Larßon i Steengårdhen godh för 3 RixDr, dett hon bekiändhe att hennes werdh Andhers i bookullen af henne kiöpte, Andhers ähr döömdh betala Oxen till Målzägandhen koon ähr tillbakars tagin, och Andhers döömdher wäria sikh medh 12 manna Eedh att han eller hans hustru icke haffwa wist att oxen eller koon stulin war, som af htz doomen seendhes ähr.

Resolutio Andhers skall

Eedhen han vthfäst haffwer fulbordha, kirstin skall gifwa målzäganderna sitt igien, bööta tredubbelt så mykitt tiufnadhen värdd ähr och stå Vppenbara skrift.

Återgivet med modern svenska

Frökinds häradsting den 16 mars 1644

Så framfördes för oss i rätten en lösdrivande kvinna, Kerstin Håkansdotter som var hus-kvinnfolk hos Lars Andersson i Bokulla (i Böne socken, Redvägs härad), vilken var utspanad och övertygad samt har bekänt att hon uti förledne år 1643 om Mikaeli-tid (29 sept) har stulit en oxen om 5 riksdaler från frälse-landbon (arrendator på frälsehemman) Alf Larsson i Fåglagården till välbördige Sven Bock, samt fört denna oxen till nämnde Lars i Bokulla och honom tillhandahållit och sålt, föregivandes att han hade fått oxen i arv hos sin syster, som bodde i "Hulan" i Fågelås gäll i Kåkinds härad, där han sade sig ha 2 kor och annan boskap. I lika måtto (på samma sätt) och övertygat, att Kerstin Håkansdotter bekänt att hon i samma utmark därefter uti näst förledne år vid pass en månad före jul stal från Anders Svensson i Stengården, under nämnde frälse, en ko om 3 riksdaler, och hade den med sig till sin nämnde husvärd Anders i Bokulle, kronobonde, där hon sade sig ha anammat den av sin syster. Några få dagar därefter, genom undervisning (underrättelse), kom Anders som mist sin ko med häradslänsmannen till Bokulle och tog sin ko igen, ofördolt och med färsk gärning, vilket tjuven Kerstin Håkansdotter alltså bekänner att det gick till på detta sättet, och bekände sig därtill skyldig, varför Kerstin Håkansdotter för denna tjuvnad av både oxar och ko dömdes att ha förverkat sitt liv, men mindre hon njuter höga överhetens nåd, såsom också avsades att Anders i Bokulla efter det 5:e kapitlet i Köpmålabalken ska betala målsägaren sina oxar igen med 5 riksdaler, utan uppehåll, och sedan leta efter sitt värde (kräva ersättning) hos den han köpte den av.

Nämnde Anders i Bokulle, en gammal man, gavs vittnesbörd av nämnden och sockenlaget att aldrig tidigare har förnummit (på kommit) av honom, hört eller märkt, utan ett ärligt namn och rykte, men eftersom tjuven Kerstin Håkansdotter någorlunda lät sig bemärka att Anders hustru, som är hans andra giftermål, skulle vara vetandes (kände till) om tjuvnaden, i synnerhet med det tjuv-stulna kornet, som är tillstyrkt, för vilken orsak, tjuvnamål, och skyller på varandra i Bokulla, pålagt sig och sin hustru att befria sig med en 12-mannaed, att de aldrig gömde eller nyttjade det som de visste var stulet, efter lag i Tjuvabalken, det 4:e kapitlet.

Göta hovrätt den 14 Maj 1644

4) Kerstin som har stulit.

En dom från Frökinds härad över Kerstin Håkansdotter, huskvinna i Bokulla, som har stulit en oxen från Alf Larsson i Fåglagården, god för 5 riksdaler, samt en ko från Anders Larsson i Stengården god för 3 riksdaler, vilket hon

bekände att hennes värd, Anders i Bokulla, köpte av henne. Anders är dömd att betala oxen till målsägaren, kon är tagen tillbaka, och Anders dömd att värja sig med en 12-mannaed, att han och hans hustru inte har visst (vetat, känt till) att oxen eller kon var stulna, som av häradsdomen är skärskådat.

Beslut: Anders ska eden utfästa och fullborda. Kerstin ska ge målsägarna sitt igen, och böta tredubbelt så mycket som tjuvnaden är värd samt stå uppenbar skrift.

Lars Andersson, tullnär - tjuv (1644)

AD: v221617.b970; v221617.b1070; v221617.b1290; v221617.b1360

1) I Falköpings rådhusrätt anges flera samtida personer som hette Lars Andersson. Den som berörs nedan var tullnär, men borgmästaren och en rådman hette också Lars Andersson. Således bör tre personer ha haft detta namn, vilket faktiskt stämmer med mantallängden. Märkligt nog är borgmästare Lars Andersson inte i tjänst vid de aktuella tingen, utan har tillfälligt ersatts av Björn Nilsson från Skara och Anders Andersson från Skövde. Det skulle kunna uppfattas om att tullnären och borgmästaren var samma person, men ett rättsfall strax innan visar att de var två skilda personer.

2) Detta är troligen inte samma Lars Andersson som blev dräpt i Falköping år 1645.

3) Det egentliga ärendet började 1644, men några bråk förekom redan 1639.

Falköpings rådhusrätt den 14 november 1639

Fram kom för rätten tullenären Lars Anderson och besvärade Sigh öffwer Lars Swenson inwånare här i Staden, at han emoot Skriffteliga punchter Wälb:ee Landz Höffdingen Carl Siggeson öff gifne wt wisa, Först beklagee han Lars Swenson haffwa om nattetijd inkiört Sit Höö emot ordningen, sopm och bortkiört hans poike aff gatan Som war Satt achta, hwilken Som inkiörde nå git i Staden.

Der emoot bewiste Lars Swenson at han sit Höö angifwit hafwer och derföre gjort rät recknig och betalt effter Ordningen, hwil kett Lars Anderson med honom Samtyckte och effter goßen tilltal te Lars Swensons folk och them han hade tilhielp bedit, Så Swa rade Lars at han hade gjort rätt för Sit Höö, och inthet till fogade honom någin förfangh* thett tullenaren måtte bekienna

*överskrivet och kladdigt

Till thett Andra förmäles i tullenarens klagepunchtar, at Lars Swenson haffwer lagt i hwar rööck 30 nekar korn och annor Säd, dett dhem nu för rätten blev öffwertygat, såsom och Sielff måtte bekienna, at i Röökernar icke war meer än 20 nekar, för wthan två i en daall, der Som åkren lijth tades fans 24 nekaar i rööken, effter inthet mer fans på åkren, der effter och tienden för Inspectoren Lars Anderson angiffwin är, och der effter förslagit gjort J Cronons Reckning: Och efter Lars Anderson igiö nom orätt berättelse Sådant för Wälborne Landzhöf dingens Skriffteligen angiffwit haffwer och nu dett icke kunde bewisa, bleff han derföre Saakfält effter 2 Cap i Tiuffwa Balken målsäganden en Saak 40 mark och 20 mark Konungenom och Stadhen.

Jtem anklagade tullenären Lars Anderson, Lars Swenson, at han på it Samptaall Som borge mästaren Lars Pederson effter wälborne Landz

Höfddingens Carl Siggesons befallning hafwer anstält till ath wprätta tulstufgarna widh protannar, at peningarna för tullen kunde in lagda blifwa, då haffwer Lars Swenson stegitt fram och sagdt till borgemästaren, giffwer oß dagh Så länge wii fåå Såå roog, dett äree inge tullstufwor i Hio fardige, då Swaradhe tullenärn Lars Anderson, du säger nu Som tilförende om tulstufganna i Alings åås, at dhe icke wore fulbygde, då Swarade Lars Swenson dett Lögtztu, tå Sade Lars Anderson, tu kommer nu me tin Löogtan Som du plägar giöra och då talte borgemästaren till them, effter han inthett liud kunde fåå medh dem, om i Så welien lååta begiärer iag at inthett iderr Commentera, och öfr deras Oliudh Skuldh matte han upgiffwa Samtalett, Och gick Sin koos hem, och då foldhte honom borgeskaa pett effter heem till Sin poort, Och han gick in och borgeskapett förmeente öffwertala borgemästarn at giffwa them af Skeedh om Samtalet, Och då gick Lars Anderson ifrå dhem och heem till sin port och Carl Bottweson folde honom för en reckning som the hade om hans Sääd och höö, tåå wende Lars Sig om och Sååg Lars Swenson hoos thett andra borgeskapett stå nå git ifrån them, tå sade Lars Anderson, Jag skall wexla Önefyll med tig, Och steeg Så ifrån Sin port up emoot ther Borgerskapeet stood Och Som Lars Swenson dhett Såg toog han till Sin kniff och bleff Stilla Ståandes och som Lars Anderson kom nember* gick Lars Swenson baakländes in i grannahopen och Som hans Swåger Arfwidh Pederson dett sååg blef han illa tilfridz och steeg ifrån Och gick emällan them at the inghe komme i hoop och Sedan Skil des the åt, och Hwar gick heem till sit igen, therföre Skiötz Samma Saak rätta at öfwerwåga och Sin mening i saaken gifwe och dom fälla och efter samma saak och twist är föror sakat för thett samtaall om tulstufwan, såsom och at Lars Swens[on] gaf tuldaren Lars Anderson oqwädans ord på almene lig SAmtall der Borgemästaren på Hans omfodran wille öfwerhetens Saaker fortställa, kunde icke annars finnas Vthan Lars Swenson emoot Salig och Höglöflig i åminelse Konung Gustafs manat Vtgångit 1622 hafwer mishanlat och i Så måto wara fallen under det straf Som der vthi för mälas, Doock bekänner hans vederpart Så wäll Som hela Staden at Lars Swenson mz allsom största flitigheet hafwa bewist all hörsamheet i alla på bod och Sina vtlagar god veligen utgiort, des föruthan råckat igiönom tiufwars Hand om all sin wålfard, hwilkett henne ringe rätten i all som största underdånigheet remitterer till then höglöflighee Konungslige Hoffrättens nådige förclarning och hafwer han thz begådt i oförstånd, inthet warit warnat för sådnat Strångt och hög förbod oh wederparter Sampt hela staden beder J alt som stånsta undedånigheet för honom och utloffwer boot och battring, aldrig meer Så giöra.

*närmare?

Falköpings rådhusrätt den 19 april 1640

Befallningzmannen Larß Anderßonn tilltallade tullenärn her i stadhenn om 2 tu:r Sijll som han hafwer slaget i **streht**(?) huilka kom en Giöteborgzbo till, dher Emot Suaradhe tullenerenn, At Alldhennstundh han icke Angaff samma silla Tunner, nähr hann inreste i stadhen, ty slogh han dhem i **streht**(?), Nw bewistes för Rätenn At hann som godzet Jnkiördhe, Jntet wille ej heller Achtat har At sälia, samma Silla Tunner her i stadhenn, wthan täncchte och wille till skiöfdes marknadz, dher sillen At för ythra, doch kom sådant wedher At han Jntet förmå= te Länger At komma medz them dhen gångenn, huar före Ladhe han samma 2 Tnn:r Jn her i stadhen hoos Lars i trögårdhenn i förwarningh till nästkommandhe mark= nadh wthi hioo, nähr hann kan och wille sigh till hios marknadh begiffue medz samma 2 silla tunner bleff då störee Owädher Ähn som förr så At hann Jnttet förmåtte komma Länger medh them, Och då strax gaff samma 2 T:r Sill Att hoos tullarenn och förtulladhe, ythermera bewiste Larß i trögårdhen, som samma silla T:r hyste medh sin Eedh At hann icke tänccht sijllen her i stadhenn förÿtra ej heller Cronones tull bordt snilla, Alldhenn stundh sålundha bewistes, blef tillsagt Aff Rätten, målzägandhen sin Sijll igien At bekomma.

Falköpings rådhusrätt den 5 september 1643

2) Fram kom Tolleneren Larß Anderßon, full= mechtig Aff Carll Bottuedß[ons] hustru, och tilltallte Torsten Micheßon, Huilken Haffuer Wthan **orsach*** Någon orßach tageett Carll Bottuedßonß drängH Wthij Håredht, theett skeddee påå gatan, Bleff torsten Mecheßon Sacfeltt att böta Effter thett 12 Cap: i Såra mälle balken medh willie för hårdragh 6 M HM: treeskefteß

*kladdigt

Falköpings rådhusrätt den 11 juli 1644 (mycket svårläst)

Dhå hadeß fram för oß i Rätten en klagheskrifft aff alla RådsMän Så Wählt Som gemener Borgeskapeet till wällbornn Landzhöffdinghen, Wndantagandess Wel(...) Larß Anderßon Som påå sitt Embettz wagner haffuer optageett dereß klagee= måål, Såå och Carll Boduedßon som i keettas(?) Wahr dåå Samma klaghe skrifft Anstälteeß, dhen 23 : Maj Närvarlligh åhr dher brudhee Wijdh En wijdarre Ransahning åå Lagha Rådstugha dhen 11 : Junnij wthij wällborenn Landzhöffdingens Charll Roßenduffua Siggießonß, Samptt Medh Lagläßarenß Well:dt Larß hanßon i Skiöffdhee, och BorgeMästaren, Såå och Härädzfogdhen Anderß Matheßonß Sammtt RådH och Menighee Borgeskapsß Näruaroo, Som på dhen tidh tillstädeß wohroo, huilka Samptellighen Jnlätter sigh medh be:te klageskrifft, och dhåå Såå wällßom Nu, willee dher wedderståå, wnder Lagh och Räätt till Åttskillnatt.

Och Före mäller dhen 1: puncten, att tulleneren Larß Anderßon dher påå, alla Sakoor och händer Liiuget, Doch Cronones tull wndantandess, och Sökeer all deraß Ner= ningh vnder sigh, som åhr medh Bryggerij krögerij, och giästgifuerij,

Dherpåå tuulle manß Swar, att han tillijka medh Förr andhra Borghmäster, som Nu dödh åhr, Arffuidh perßon bliffuer medh alleß frij willia Laglighen tillßetter till krögare Som borgerskapett ikee förnäka kundhe, Men Sidhan wahr förändringh Medh krögarijdh dher iblandh han offtßatteß.

Spordeesß huru han dher till kom ighen, Swaradeesß aff Befallningß Mannen, och BorgMäster Larß anderßon, dhett Larß perßonß Effterlåten Endkia Wahr tillordatt Medh giästgiffuern, och henne Spordeesß huarföre

hon ickee effter befallningh höll taffla wthan Sitt huuß, wägarandhen Man tillrättellsee

Skall han haffua Swarett sigh ikee förmåttee Någhon taffla kiöpa Eij eller giästgiffuaren oppehålla huar aff befan borgmästaren Sigh Jnghen weta her till tiäna kundhe, Bättree förre ståå ähn be:t tuullenares, och han medh Några aff Råd Mä Wpp= låtter honom Samma Embete, och medh dhen Condition han måtte till Sama fritt hußhålldh och giästgiffuerij haffua bryggere behållet, effter deett ähr En rijngha stadh, och kundhe Sitt Embeter eij Annarß fiöreståå, huilkett befinß Effter Borge Mästarens begiäran bleff och Effbelåtet(?) medh inspectorens Coscens, Män att hålla krögarn Embetre medh ßin ordningh wett honom Jntitt medlåtet ööll Sällia Wthan gårdh

Rättenß öffueruägandhee och betänckandhee, swar påå dhen 1 punckt alldenståndh bee= fallningßman och BorgeMästaree Larß Anderßon Wthij Någre Näruarllighe RådMänß pååberopandhee Samptykio Wpplåter tulleneren giästgiffuerij Som ähr, huilkett kundhee dher aff haffua Sin skiäll.

Män dett Borgemästarens medh Jnspectorens öffuirtaall, och Jnlåtandhee haffua dher till wplåtett tulleneren bryggia, Ståår dhem att förklara, och Swara dhem dherpåå klandhra, och tulleneren dher Wthij frij.

2.) tulleneren Haffuer Cronones päninger om hängheer, och dherföre kiöptt Mallt korndh och wedh före Låter bryggia och Bränna wijn, att Siällia Såå wäll wthan gårdh ßom innan och för höger prijß, ähn Rätta förordnadte kröiera giöra kunna, och tageett Spann allitt Sampt Affkortett Sina giälldh, host dhem honom skyldigha woroh.

Tullenerenß Swar fast han wnderstundunn tager päninger till ßigh, Såå haffuer han Lagdt dhem i tullkijstan och Endeell effter inspectorens befallningh hafft När ßigh tuull och Allijs päningar att jnuäxlla Rijkz Dr. till Leffuereingh, Män korndh 1. skeppa haffuir han bekommett aff En Borgare Jon Larßon, Som han kiändhee Sigh icke hadhe päningar wthan bödh wthkornett dherföre, dhett tulleneren wedertogh och 1/2 skeppa, och dhen andra 1/2 skeppa Sälldhr han för päninger, Belånghadhe ööllet wthij höögre prijß, orßakandeeß tulleneren her bryggett till ßitt eghett behoff, Någått Lijttett Mellöotta* ööll och dhett huarcken willer eller kundhee annoß Sällia wnder tijoo öra kannan ßom eij heller dagelligh brukadeeß till att Siällia, Wthan till Några fåå hanß wänner Som dett begiärdhee.

*malört

Rättenß Swaar att bruka Cronones tuullpäningar till Eghen Nytta och Jnkiöpp Såå Emädhan jnspectoren kiänner ßigh haffua befallt tuulleneren aff Lößa tull på ninghar, och till Cronones behooff till wäxlla Rijkz Dr: igien, Som Jnspectoren kiänner ßigh haffua bekommett effter handt huar aff Synneß ouijst, huru dher Mehd Sigh till dragett haffuer, eller om han ickee kundhee wahre Mechtogh Någre tunnor SpannMååll aff Sina egna päningar inköppa, och inspectoren befinner honom* ährllighen wäll giöra. Sin räkenskapp bådhee för opbördh och Leffue(?)= wningh, och haffuer honom dher wthij Jntett beskylla Å Cronones wägnar Mykeett Mindree kan optagaß hanß wedderparth klagan Som dhett Jntett wn= derkommer.

*överskrivet

Dhett han haffuer tageett SpannaMååll aff en Deell borgara ßom ikee= kundhee päningar åstadh kommo för tullen, Måstee han Siellff betalla, och Sin Räken skapp fylla.

Mallötte ööll ij högger, huer kannä ähn ßom kröggare ordninghen giffuen wahr, fanß inghen giffuen ordningh gåå be:t ööll eij eller i gammett ßålldh wthan Några fåå kanner till Enskijlltta wänner, dherföre kan dhett passera

3.) Berätteer Torsten Matheßon i Leffuirredhee tulleneren - 3: Rijkz Dr: föör Boollskapß tuull, och Stach dhem När ßigh i böxarna derstedt, torsten begiäradhee Lägga dhem i tuullkijstan, och Borgemästaren hafer Nycklerna till ßigh, Menandeeß honom Mera haffua huugh Att kiöppa Slachter bucker(?) dher före.

Tullenerenß Swar om dhe . - 3 : Rijkz Dr huer dhett ikee finneß wthij Jnspektor= rens Längdh wara Liffwerett och betallt, Ähr han skjidigh att plichtta.

Finner rätten Likaewäll orätt skedt wahra att Lagha dhem ßigh och ikee Ladhe dhen i tuullkistan, Som dher till orda att och giordt wahr, Huilkett fannß likeuäll wahra Emott tuullordninghen 6 punct oß till En betänchningh till effter= komandhee affskedh.

4) Skall haffua andagett 6. skeppor Mallt Vthan för tuullposten aff en bondhee Jon arffuidßon ifrån kleffua, Son i Jsack Boduidßonß hustru hadhe betingett och

teuffuellß Mååll dhett bondhen derföre bleff och tuullfrij.

Tullenerenß Swar Sigh kiöptt dhett impåå gatan och ikee i porten, o[c]h beuisteß medh tuull bokan dhett wara förtullett, do[c]h om deraß klaghan eller tuullerenß Swar, huilkeett kan wahra rättaß, ähr okiäntt, effter bondhen ickee tillstädeß wahr.

Huarföre Remiteras dheet wndder BorgeMästarß och RådZ Eghen dom, wthij Bondenß Näruardo.

5.) att När Någon kommer aff landeett medh Jnfällz, huadh hållst ochra(?) kan dhåå finneß huarcken tulleneren, eller hanß wnderhefftuandher tillstädeß wthan Sedhan effter fara Wthij gårderna Stöötta o[c]h habla(?) bondhen, o[c]h tagher dhem ßitt ifrån förtullarenß i then förstumanllßer skuull, dheett Borgeskapeett bleffuer offta påå Landz= bygdhen illa tilltalladher, och bonden dher före will inthett införa, o[c]h beuisteß att olluff i boßgårdhen hadhee inskickett - 9 skepp Maltt till Foughden Anderß Matheßon och dåå wahr inghen i tullportten, När dränghen skulle dher ifrån, tillböödh han förtullen - 10 öra, tullknechten togh 8 öre och 1 dichna kiörtell aff dränghen,

Tullknechten betygheer Sigh ikee wahra Legt Mera ähn till att opplåßaa tuullportten Quäll och Morgon, och dherföre bekom om åhrett - 6 Dr: KopM: Män tuulleneren föregiffuer han skulle Låta ochta om daghen.

Likee Hålllett Stadight wacht i dhen enner tuullporten dher han hadee Legt Olluff Månßon, och tuulleneren medh honom tuisteß, olluff föregiffuer, allenest oplåßaa, och tillåta portten affton och Morgon, och wnderstundum dher Lägerhett wahra kan, Haffua Jnßeandher, och tuulleneren Säger Jämlighen Såå pröffuaß för olluffz Ringha Löhn skälldh N: - 6 Dr: koperMyntt kundhee Eij höggre tjänst beuißaa ähn affton och Morgon Medh Siellffua portten, Doch föör Sådhan hanß förßummellighet, Som han dher medh beuist haffuer, o[c]h Sedhan dheraf Jnfogett bönderna öffuerfall till tuullßenß affläggandhee, Såßom och inträdt Sigh Wthij kiöpmanß Närningh öffuer Sitt Embetee Oloffligh Böör Mista Sijtt Kaall och alldrigh wara Åtterkomma.

6.) Föör Borgeskapßernß tuufftuullzmååll att Driffua handeell medh Cronons tuullepe= ningar Öffuirfaller Allmoghen, och ickee Lättett Sigh Nöija medh Sitt Emböte Enskijlldt, Dhem till förderff, för dhen skiulldt skriffueett Landzhöffdinghen till Jngelundha wille Leffuirera eller förtroo honom wijdare om tuull o[c]h Allijß pänningar opbara, Wthan till en Lagha åttskilldnatt, Låta honom dheres ofördöllgt angiffue och Antechna, och Siellffua huar host Sigh När haffua till dher påå fodraß.

Såå Synneß wäll att dhee haffua giortt Sigh Målzman wthij deell dhee ikee badhe Eller beefallt wahr, Såå Länghee han wahr i Embeter betrodht och olagh wunnen och päningeer medh Sigh Jnnee hafft, Jn till wellbornnee Landz= höffginghen Siellff Ranßakadhee, och Syntteß ikee Räätt wahra giortt, o[c]h befalltee dhem päningarna afflägggha, Som ähr Emoott Lagh i Konungß ballken - 14. Cap: Såå wäll Såßom emoott tuullordninghen 6 punten dherföre i Såå Måtoo, till wijdare wariagell, ähroo för dhenne gångh Samptalls= ghen plichta Effteer be:te Cap: - 40. mark och Nu påå Stundhen Leffuera Cronones tuull och Acsijs pänningar ifrån ßägh till Jnspectoren wadh Såå högt straff Som förmällt Ståår Cronan Enskijlldt.

Lijka Måthoo dher Någon befinneß Eemoott tuullordninghen, aff eghen tredzskoo, eller tuullenerenß tillåtellße haffua tuull eller acsis När ßigh aff dhett wthgiffueß bordhee, för ähn oenighet kom dhem Eemällom Borgeska= peett och tuulleneren, Måstee igiönom BorgeMästerenß tillheellpp Strax afftageß och Leffuereraß till tullenerenß fullmacht, att Clarera Sin Råken= skaapp Emådhan Jnspectoren tillstädeß ähr.

Ähr och tuulleneren förkastatt dheett han haffuer warett medh förandher aff samn att BorgeMäster Arffuedh perßon Wthij Stoor oroch o[c]h trätt Medh infallandhee tillwijtellßer, Såå wäll ßom aff wäll:t Jnspectoren

Dheett befinneß Wthij Stadzenß protecul Eemelhan* BorgeMästaren och tuulleneren *överskrivet dheett och befinneß wahra Laglighen för hörtt skierskådatt o[c]h fören af wthij wll: b ner Landzhöffdingenß Näruaroe, och föör allt wijderee pååtaall, eller för= kastadt, Setteeß dhem emällom till wijten 20 Rixßdr: huilken aff bröödt

huilken Lagligh förening kundhee Nu eij eller Leijdderee wptageß, eller aff bry=teß, Sedhan wederpartten döda bleeff, wthan wahra wijd dett som giatt blifft

Sigh belånghandee om Jnspectorens tilluijtellße wthij hastigh Modhoo, offuer tuulleneren, orßakandeeß föör, en wthgiffuen Seddeell o[c]h tuulleneren deett förnekar, Ståår till Jnspectorens Ranßachningh, om han dher wthj skylldigh ähr eller ikee, om dher effter Sedhan böör taalleß eller eij.

Ähr och tienner fougden beskylldt wthij förleden ähr ickee haffua t]hageett Räätt tiennar Som ßigh bordhee, och andraa hanß medborgere tillbörlighen giortt haffuer

Huadh dhennee beskylldningh Anlanger medh orätt tiendhee, dhett inställeß till tiennee fougden BorgeMästeree [oc]h Rådth samptt kyrkioherden medh kyrkioneß Män Ranßaka pröffua, och wthföra påå Cronones wägnar och ickee Charll Boduedßon, eller Någon annan.

Dhetta Chall Boduedßon haffuer Jnlåtett ßigh i annaßtaall Som honom jnteett wedderkommer till att Quällia Lagligh föreningh :/: Deslikeste och tuulleneren förekastadt Charll en Mordherre, fast wahr dhett gudhbetter :/ Råkaatt i wådhadråpp, doch therföre Laglighen Sonatt och plichtatt ägher fördhen skuldt Frij wahra för alt wijdhere förkaast och i Såå Måthoo förebedt Sigh påå bådhee Sijdhor, Doch för denna gångh passeradt för dhem bådha.

Och effteer Såsom En tuist infallen ähr Emällom Rådheett och tuulleren och Emeddell tijdh Jnfalleet en trätta Emällom RådMan Charll Boduedßon och tuulleeren Larß Anderßon, Huru iblandh Charll hadhee Slageett tuulleneren wthij Fougdenß Anderß Mathzßonß Huuß i Samßättee och drickenwijß, Såå o[c]h Emädhan dhett wahr hääfft och tiust Emellam Rådheett och tuulleneren, Huarföre BorgeMästere och Rådheett haffuer wänlighen begiäredt Saken wptagha Skierskådhaß och affdömmaß för Huilka orßaker Skuldt Synteeß effter deraß begiäran Sitt skiääll.

Så Fanneß angiffueett aff tuulleneren, skall wahra tilldrageett dherföre att Charll begiäradhee En tuullzeddeell påå Några st: oxarr driffue åått wplandh, dheett tuulleneren icke förwägradhe, wthan wille dhem ickee Leffuerera för ähn han hadhe bekommett aff laght tuull, Så öffuergaaff Charll Seddellen och medh oförtullett oxer affrestee dhem 5 : Aprillis.

Charll dheer Emoott till Swar Sigh Hadhee i förlednee winter tillförendhee wthlagdt Contributionen för aller stadhen, Huar iblandh tuulleneren wahr skylldigh att betalla .. - 9½ Dr: och dhett Merha skuulla Stadz skriffuaren Ährläggia aff Stadzopbördh till fullnadt att dhett bleffuee tillhopa. -" 6 dhr Söllffuer= Myntt, och willer Samma 9½ dhr: wthlagdhee päningar aff kortta, Som tuulleneren wille ikee Lååta Sigh ått Nöija aff Huilken orßach Charll skall haffua fördt sigh till trätta och SlagzMåäll Medh tuullenären.

Wittner Som Näruaroo Well:oh Befallningß Mannen Larß Anderßon o[c]h Anderß Matheßon effteer Sin affladhee Eedh åå Book Bekiändhee att dher wåhroo tillho= paa komme, huar effter Androm ouetandeeß dhen 10 Aprillis.

tallett tilldrageett, Charll Spordhee Huem rättee tuullsman whara skullee Larß Anderßon hanß Son eller Månß, Huilken aff dhem skullee giffua tulZeddell, eller han skullee kiänna dherföre godh, och aff huem han hadhee Sinfullmacht att beuißa, medh huadh mera dheer hadhee huar Androm wthij tilltaall och Swaar omßidher Sahdee Charll iagh wartt icke om iagh will Leffuerera digh Någon tuull, Duu äst En tijyff kan skee due thåå giöra Soom dhen tijyffuen i Borråß Rymdhe aff Medh Crononis päningher, skall Eller Leffuerera En Annan godh Man tillhandha, Hadhee och förekastadh tuulleneren ickee hadhee giortt Rätt tiendhen, ööfuer Allt wahr tuulleneren, Mykett wredh och Sedhan han skullee kiäne honom godh förtuullener , och Charll Lydha honom effter, om dhen honom ickee wnderogh, och yppandeeß Såå öffuer Merha påå bådhee Sijdhoor, Deraß ondha ordh moott huar anner, att Cahrl omßidhor, fattadhe till En Liußa= stakee, och Slogh till tuulleneren medh Staken i Huffuedh medh Ett Slagh 4 åkommer full blouijtee, och åter dher effter Sigh Emällom en olloff= ligh Mundh, fick Charll Faatt påå En Mortaree och kastadhee i Anßichtett påå tuulleneren och Drabbadhe honom wnder ögadt itt kiöttßåår

huar effter dhee åttskilldeß.

Huadh Deraß åtaall wahritt haffuer om tuull och tuullzeddell, Synteeß wäll att alldenstundh Charll hadhee betallt för tuullenerenß börlighaa Skaatt - 9½ dhr. boadhee tuulleneren dhem affbetalldt, och Sedhan födradt tuullen elleer affdrageett och Siellff Wthlagdt, Sää finneß och ett Charll till Sinß fullmacht hadhee Saatt Stadzskriffueraen aff stadz opgördh Contentera dhen - 5½ dhr: kop:Myntt ighen ståår Som påå Någon rijngha dagh hadhee wäll kunnadt passeradt wthan willöfffigheett effter han ikee hadhee ströff= uett.

Huadh Sedhan En trätta och Slagßmåäll tilldroogh fannß i alla Måthoo wahra skeedt obetäncht och broodtskillnadt, och iikee till Någon öffuerträdt Emoott Koningh och otijdigt tilltaall förekast, och Sådanna genßuar, dherföre kundhee deett ickee Högre pröffua wthan Charll plichter effter Sårabalken 11. Cap: för huar åkomma 1: D 1 ö* : SöllffuerMyntt till treskeeffteeß.

* 1 daler 1 öre

tilluijtt tulleneren för tiyffnett befinneß tilldragett wahra effterförandhee Framfernee BorgeMästeß arffue perßonß förkast, och tillwijtellßer öffter tuulleneren Som kundhee Jnghen wijderre krafft Medgiffueß ähn for:b ähr.

till dheett yterstaa, effteer Menighee borgeskapeß tillklaghan medh Cronones päninghar hadhee driffuett handdell och förtageett Borgeskapsß Närningh dhen till förfångh och Skadha wtij tuulporten, effter Sin Enghen Lägenheett, huar aff befinner Rätten om stoor tijuffuellsMåäll* att Cronones tuull skall dher igiönom wahra förßnillett och i Synnerheett för dhee portatuullß päningar ßom påå Marknadztijdhoor wthgiffuen bleff, och oräcknelligh och oachte haadhee wahra till hanß opbördh, huar oppå kundhe och Jngen Leffuierningh Beuijßeß högree ähn Som han Siellff willee Leffuiera, Såsom och till Merha när Marknadz tuullen wahr opburen wthan **tuulhein** wthij Lööst förwahr till ßigh annamadhee Samma päninger orächnadhee wthan rijngestee tillkalladhee wittnee, dher meedh Sigh förebedt Emoott tuull ordningenß 6 punct giffuen Anno 1622:

*tvivelsmål

Effteer att dhenne omständigheett Rätten föreekom att ähr öffuerbeuislig= heett ähr Som tuullenren Sigh ikee affhandom Ledha kundhee att Såledeeß hher wthij skylldigh wahra, huarföre tuulleneren Larß Anderßon medh tuullpäningar förtijffnadt ickee befrijaß kan, haffua ßigh förrebedt och föruerkatt Emoott Lagh i tijffua ballken första och treddiee Cap:, medh mindree han Nijtter höghor öffuir hetenneß Nådhee. till Mera wijßoo att Sää Heer ränßakatt befinnett och Medh dom affrättatt ähr Stadfäster wij wndertechnadhee för oß, o[c]h dhem medh oß wthij Ranßachningh och dom wahrett, haffuer medh wåhra Segnitter och wnderskriffnee Händher Datum utt Supra.

Hanß perßon

Giöstaf krabbee

Biörndh Nillßon

Anderß Anderßon

Anderß Gunnarßon

Peeder arfff* pederßon

Peer Jönßon

*möjligen överstruket

*Göta hovrätts kopia har följande lydelse, som är mycket kortfattad, efter-
som de flesta punkter blev upphäuda i rådhusrätten:*

19) Lars Anderßon Wijtas tiufwrij.

Då hadeß fram för oß i Rätenn Eenn klageskrifft att alla Råådmänn Så Wäll som gemenne borgerskapet Till wällborne Landzhöfdingenn Vndånntagandeß Borgemästeren wäl:t Larß anderßonn, som på sitt ämbeteß Vägner, Hafuer vpptaget Derraß klagemåäll, anställt Dlöpt(?) för Ledne 23 Majj : och Der öfuer Eenn Widderr Ranßakningh Hålleenn Denn 11 Junii åå Laga Rådstufua wdj wällborne Landz Höfdinngensß Närwaro, Öffuer Derraß Tuullenär Larß anderßonn, Huilka klage puncter dee sig ännu faast Till Höölle och Weedderståå Wille, Huar iblandh fannß en Hooph småå klagepuncter, som honom Till Rinnga eller Jnttet straf winnaß kunde såsom och enn Deell angifuiet som Denn Jntet Wedderkom.

Sampt Hade Han enn geman saak emot dem Huilket sampteligenn

Jnfördeß Till Stadßenß protecul medh Domboger at Lefrera
Såsom Deet medh finna skiäll aff hannddladt Bleff

Männ Denn yttersta klagepunctern som menige borgerskapet
Angifuet Hade, Deet tuullenären Larß anderßonn medh
Cronnoneß tuullpeninnger Drijfuet handdell och fortaget
Borgerskapz Näring Till Stort förfångh och skada
icke allennast wthj Stadenn, Vtann Jämuäll wthj tull=
portenn om markenaß tjer effter sinn Egen Läger=
heet, Huar af befann Rätenn Eenn Stor tiufuellzmåll,
att Cronnoneß Tuull skall der igiönnom wara försnäladt
och i synnerheet för dee porttullz penningar, som på Mark=
naß tijder wttgifuen bleff och Oräknligh, och Oanteknidt
Våre Till Hanß wppbördh, Huar wppå kunde och
ingienn Lefrerning Beuißiß Högre änn som Han siällff
Ville Lefrera, såsom och till mera när marknaß
tuulenn war wppburinn wtann tuullskrijnn wthj Lööst
förwaar Till sig anammade samma penningar, Oräknligh
Vtann Ringast Tillkallade Wijttne Deer medh sig och
förseet Eemoot Tuullordningenß 6 punct giffuenn
Anno 1622.

Effter all Denna omständigheet Räten förekommet och
öfuer beuißliget är som Tuullaren sig icke af handum
Leeda kunde At såledeß heer wthj skyldig wara,
huarföre tuullenär Larß anderßonn medh Tullpeninger
för tyffnadt eij håller befrijaß kann, Hafua sig för=
seedt och för wärkadt emoot Lagh i Tiufua balk i första
Och tredie Cap: medh mindre Hann Niutter Hööga öfuer
Heetneß Näder :/: Till mera wijßo att så her
Ranßakadt, Befunnet, och medh Dom affrätadt
ähr, Stadfäste wij wndder teknnade för Oß
Och Dem medh Oß wthj Ransakning och Dom
Warit Hafuer, medh Wåra signnete och wndder=
skrifne Händer Datum ut Supra.

Göta hovrätt den 23-25 september 1644

19) Lars Andherßon wijtes tiuffwerij.
Een ofulksomligh Ransakningh ifrån Fal=
kiöpinghz Stadh öfwer Lars Andherßon
tullener, hwilken ähr mißtänkt haffwa
stulit af Cronones tull, dermedh Stadz=
sens inwånare till skadha, dreffwid handhol
och Wandhel, så endock denne tiufnadh
och mißtanke icke ähr Lars öffwerbewist
effter lagh, ähr likawäl af Borgemästare
och Rådth dömdher till saaken, som af
doomen seendhes ähr.

Resolutio Lars war
för denne mißtänckta tiuffnadh frij
till deß honom medh skiäl och wittne effter
Lagh, kan nogot öffwer bewijsas, och han
till nogott wist kan af åklagarne bindhas.

Återgivet med modern svenska

Det finns tre ärenden i Falköpings rådhusrätt där tullnären Lars Andersson nämns, men nedan har dessa inte blivit omskrivna till moderna svenska.

Det gäller ärenden under följande datum: Falköpings rådhusrätt den 14 november 1639; den 19 april 1640; den 5 september 1643.

Falköpings rådhusrätt den 11 juli 1644 (mycket svårläst och därför hopplöst svårt att återge på ett modernt sätt.)

Då ställdes framför oss i rätten en klagoskrift av alla rådmän, såväl som gemene borgerskapet, till välborne landshövdingen, undantagandes välaktade Lars Andersson som på sitt ämbetes vägnar har upptagit deras klagoskrift, så att Carl Botvidsson som har anställd (utfört) denna klagoskrift den 23 maj närvarande år, där en vidare rannsaking å laga rådstuga den 11 juni uti välborne landshövdingens Carl Rosenduva Siggessons, samt med lagläsaren välaktade Lars Hansson i Skövde, och borgmästaren, så också härads-hövdingen Anders Matsson samt råd och menige borgerskapets närvaro, som på den tiden var tillstädes, vilka samtliga inlåter sig med nämnda klagoskrift, då såväl som nu, vill där vidstå, under lag och rätt till åtskillnad.

Och här förmåler den 1:a punkten, att tullnären Lars Andersson där på alla saker och händer (händelser?) ljugit, dock Kronans tull undantagandes, och söker all deras näring under sig som är med bryggeri, krögeri och gästgiveri.

Därpå svarade tullmannen, att han tillika med förr, (av den) andra borgmästaren som nu är död, Arvid Persson blivit med allas fria vilja lagligen tillsatt till krögare som borgerskapet inte kan förneka, men sedan var förändringen med krögeriet däribland (orsaken till att) han avsattes.

Frågades hur han därtill kom igen (och blev krögare), svarades av befallningsmannen och borgmästaren Lars Andersson, att Lars Perssons efterlämnade änka var tillordnad med gästgiveriet, och henne frågades varför hon inte efter befallningen höll tavla utan sitt hus (varför hon saknade någon nödvändig skylt utanför huset), (för att visa) vägfarande män tillrätta.

Ska han ha svarat att han inte förmådde köpa någon tavla, inte heller gästgiveriet uppehålla (upprätthålla), varav befanns att (föregående) borgmästaren sig ingen visste som härtill kunde tjäna och förestå bättre än nämnda tullenären, och han med några av rådmän upplät honom detta ämbete, och med den kondition (förutsättningen) att han måste till detta fria hushåll och gästgiveri ha behållit bryggeriet, eftersom det är en ringa stad, och kunde sitt ämbete ej annars förestå, vilket befinns efter borgmästarens begäran. Blev också efterlåtet (att slippa sköta bryggerier?) med inspektorens conscens (samtycke), men att hålla krögar-ämbetet vid sin ordning, vet honom inte var medlåtet (tillåtet) att sälja öl, utan gård (utanför gården där gästgiveriet var).

Rättens övervägande och betänkande, svar på den punkten alldenstund befallningsmannen och borgmästaren Lars Andersson uti några närvarande rådmäns påberopande (åberopande) samtycke, upplåter gästgiveriet åt tullnären såsom det är, vilket kunde därav ha sina skäl.

Men det borgmästaren med inspektorens övertal och inlåtande (beviljande), har därtill upplåtit (tillåtit) tullenären att brygga, står dem att förklara och besvara dem på klandret, och tullenären däruti fri.

2) Tullenären har omhändertagit Kronans penningar och för detta köpt malt-korn och ved för att brygga (öl) och bränna vin, att sälja så väl utanför gård som innan, och för ett högre pris än rätt förordnade krögare kan göra, och tager allt spann samt avkortat sin gäld (nedsatt sin skuld) hos dem som han var skyldig.

Tullenärens svar, fast han understundom tar penningar till sig, så har han lagt dem i tullkistan, och en del efter inspektorens befallning haft nära hos sig både tull och allas penningar att inväxla (mindre pengar till) riksdaler till leverering (till Kronan, som bara ville ha riksdalar), men av kornet ska 1 skäppa (30 liter) som han har bekommit av borgaren Jon Larsson som han kände, men inte hade penningar utan bjöd därför ut kornet, det tullenären vidtog (antog) och ½ skäppa, och den andra ½ skäppan såldes för penningar. Angående ölet uti högre pris, orsakandes av att tullenären har

bryggt till sitt eget behov, något litet malörts-öl och det varken ville eller kunde annars sälja under 10 öre kannan, som ej heller dagligen brukades till att sälja, utan till några få av hans vänner som begärde det.

Rättens svar, att bruka Kronans tullpenningar till egen nytta och inköp. Så emedan inspektoren känner sig ha befallt tullenären att avlösa (lösgöra) tullpenningar och till Kronans behov växla in dem till riksdaler, som inspektoren känner sig ha bekommit eftersom han var avsinnes (vansinnig gärning?) ovisst (ovetandes, oupplyst, alltså han var ovetande om tullenärens vanvettiga gärning). Huru sig därmed har tilldragit, eller om han inte kunde vara mäktig att inköpa några tunnor spannmål av sina egna penningar, och inspektoren fann honom ärligen väl göra sin räkenskap, både på uppbörd och leverering (uppbörd av handelsfolk och leverans av pengarna till Kronan), och har honom däruti inget att beskylla å Kronans vägnar, mycket mindre kan hans vederparts klagan upptagas som det intet undkommer.

Det han har tagit spannmål av en del borgare, som icke kunde penningar åstadkomma för tullen, måste han själv betala, och fylla sin räkenskap.

Malörts-öl i höjer (med högre pris), var kannan än som krögareordningen var given, fanns ingen given ordning, går nämnda öl ej heller i gammalt såld (har inte sålts offentligt), utan några få kannor till enskilda vänner. Därför kan det passera.

3) Berättar Torsten Matsson, att han levererade tullenären 3 riksdaler för boskapstull, och stack dem ner i sina byxor därstädes. Torsten begärde att de skulle läggas i tullkistan, och borgmästaren har nycklarna hos sig, menandes att honom (tullenären) mera ha håg att köpa slakt-bockar(?) för detta.

Tullenärens svar om de 3 riksdalerna, om de inte finns i inspektorens längd och har blivit levererade och betalda, är han skyldig att plikta. Finner rätten likväl att det var orätt skett, att laga dem sig (ta dem till sig) och inte lade dem i tullkistan, som där till orda (påstå) att det var gjort, vilket fanns likväl vara emot tullordningens 6:e punkt oss till en betänkning till efterkommande avsked.

4) Ska ha andragit (erbjudit) 6 skäppor malt utanför tullporten av en bonde Jon Arvidsson i (Vilske-)Kleva, som Isak Botvidssons hustru hade betingat och tvivelsmål det bonden, därför blev också tullfri.

Tullenärens svar, att han köpt det inpå gatan (inne i staden) och inte i porten, och bevisade med tullboken att det var förtullat. Dock om deras klagan, eller tullenärens svar, vilket som kan vara mest rätt är okänt, eftersom bonden inte var tillstädes. Därför remitteras (återsänds) det under borgmästarens och rådets egendom (att driva ärendet vidare), uti bondens närvaro.

5) Att när någon kommer från landet med infäll (varor att införa?), vad helst ockra (?), kan då varken tullenären, eller hans underställda finnes tillstädes, utan sedan efterfar uti gårdarna och stöta bonden, och tar dem sitt ifrån för tullarens i den förstummelsens skull, varför borgerskapet ofta blev illa tilltalad på landsbygden, och bonden därför intet vill införa, och bevisades att Olof i Bosgården hade inskickat 9 skäppor malt till fogden Anders Matsson och då var ingen i tullporten. När drängen skull därifrån, tillbjöd han för tullen 10 öre, och tullknekten tog 8 öre och 1 kjortel av drängen.

Tullknekten betygar sig icke vara lejd (anställd) mer än till att upplåsa tullporten kväll och morgon, och därför bekom om året 6 daler kopparmynt (c:a 100 öre silvermynt, eller 15 dagslöner), men tullenären föregiver att han ska "låta ockta"(?) om dagen.

Likt hållit (likafullt har det hållit) stadig vakt i den ena tullporten, där han hade lejt Olof Månsson, och tullenären tvistades med honom. Olof föregiver, (att han ska) allenast upplåsa och tillåta (stänga) porten afton och morgon och understundom där det kan vara lägenhet (behov, rätt läge), men inseare (tillsyningsman) och tullenären säger jämligen (regelbundet, ständigt). Så prövas för Olofs ringa löns skull, nämligen 6 daler kopparmynt,

kunde ej högre tjänst (fler uppdrag) bevisa än afton och morgon med själva porten. Dock för en sådan försumlighet, som han (tullenären) därmed har bevisat, och sedan därav tillfogat bönderna överfall till tullens avläggande, såsom också olovligt inträtt sig uti köpmans näring över sitt ämbete, bör mista sitt kall och aldrig vara återkommen.

6) För borgerskapets tjuvtullsmål, att han drivit handel med Kronans tullpenningar, överfallit allmogon, och inte låtit sig nöja med sitt enskilda ämbete till deras fördärv, för den sakens skull skriver landshövdingen att han ingalunda vill leverera (tilldela uppdraget) eller förtro (anförtro) honom att vidare få uppbära tull och allas penningar, utan till en laga åtskillnad låta honom ofördolt angiva och anteckna till dem, och ska själva vara hos dem när till därpå fordras.

Så väl synes att de har gjort sig till målsman uti det de inte ombads göra eller som var befallt, så länge han var betrodd i ämbetet och olag vunnit och innehåft penningar hos sig, intill dess välborne landshövdingen själv rannsakade, och syntes inte rätt vara gjort, och befallde dem att avlägga penningarna, som är emot lag i Konungabalken 14:e kapitlet, såväl såsom emot Tullordningen 6:e punkt. Därför i så måtto, till vidare varnagel, är för denna gång samtliga plikta (böta) 40 mark efter nämnda kapitel, och nu på stunden leverera från sig Kronans tull och accis-penningar till inspektoren, så högt straff som förmält står (i lagen), Kronan enskilt (alltså är ensam om att få ta emot böterna).

I lika måtto där någon befinnes vara emot Tullordningen, av egen tredska (trots, omedgörlighet), eller tullenärens tillåtelse ha tull eller accis hos sig av det som borde utgivas (till Kronan), förrän oenighet kom mellan dem, borgerskapet och tullenären, måste genom borgmästarens tillhjälp strax avtagas och levereras till tullenärens fullmakt, att clarera (klarlägga) sin räkenskap medan inspektoren är tillstädes.

Är också tullenären förkastat (fördömd, underkänd) det han har varit med "föreder av samn" (förvändningar av sanningar?), att borgmästaren Arvid Persson uti stor ork och träta med infallande tillvitelser (anklagelser från tullnären), såväl som av välaktade inspektoren.

Det befinnes uti stadens protokoll, mellan borgmästaren och tullenären, det också befinns vara lagligen förhört, skärskådat och avfört uti välborne landshövdingens närvaro. För allt vidare påtal eller förkast (anklagelser), sätts dem emellan till vite 20 riksdaler, vilket avbröt den lagliga förening som nu ej heller kunde lejdare (övervakare) upptagas, eller avbrytas, sedan vederparten blev död, utan vara kvar vid det som blivit gjort.

Sig angående om inspektorens tillvitelse (anklagelse) uti hastigt mod över tullenären, orsakandes för en utgiven sedel och tullenären det förnekar, stå till inspektorens rannsaking, om han däruti är skyldig eller inte, om därefter sedan bör talas eller ej.

Är också tionde-fogden beskylld uti förleden år, att inte ha tagit rätt tionde som sig borde, och andra hans medborgare tillbörligen har gjort.

Vad denna beskyllning angår med orätt tionde, det inställes till tionde-fogden, borgmästare och råd samt kyrkoherde med kyrkans män att rannsaka och pröva, och utföra på Kronans vägnar och inte på Carl Bodvidsson, eller någon annan.

Det att Carl Botvidsson har inlåtit sig i andras tal (skvaller, förtal?) som honom inte vidkommer till att kvälja (hindra) en laglig förening - desslikes-te (på samma sätt) också tullenären förekastat (beskyllt) Carl för en mordherre, fast var han - Gud bättre - råkat i vådadråp. Dock därför lagligen sonat och pliktat, samt äger för den sakens skull få vara fri för allt vidare förkast, och i så måtto försett sig på båda sidorna (båda parterna hade gjort likadant), dock för denna gång passerat för dem båda.

Och efter såsom en tvist är infallen mellan rådet och tullenären, och emellertid infallet en träta mellan rådmann Carl Botvidsson och tullenären Lars Andersson, hur bland annat Carl har slagit tullenären i fogden Anders Matssons hus i samsäte (samvaro) och drickennis (druckit tillsammans), så ock-

så emedan hävd och tvist fanns mellan rådet och tullenären, varför borgmästaren och rådet har vänligen begärt att saken ska upptages, skärskådas och avdöms, för vilka orsakers skull syntes efter deras begäran och sitt skäl.

Så fanns angivet av tullenären ska vara tilldraget (indraget i ett bråk), därför att Carl Botvidsson begärde en tullsedel på några oxar (som skulle) drivas åt Uppland, det tullenären icke förvägrade, utan ville dem inte leverera förrän han hade bekommit avlagd tull, så övergav Carl sedeln och med oförtullade oxar avreste med dem den 5 april.

Carl Botvidsson däremot till svar, att han hade tidigare i förledne vinter utlagt contributionen (skatten) för hela staden, varibland tullenären var skyldig att betala 9½ daler (troligen kopparmynt, se nedan, alltså 150 öre silvermynt, eller ungefär 25 daglöner), och det mera skulle stadsskrivaren erlægga av stadsuppbörden till fullnad att det blev tillhoppa 6 daler silvermynt, och ville dessa 9½ daler utlagda penningar avkorta (värdera ner), som tullenären inte ville låta sig åtnöja, vilket Carl ska ha (angett) för sig som orsak till trätan och slagsmålet med tullenären.

Vittnen som närvarade, välaktade befallningsmannen Lars Andersson och Anders Matsson, efter sin avlagda ed å bok, så bekände de att de var komna tillhoppa, vilket var andra ovetandes, den 10 april.

Talet har tilldraget (sig på följande sätt), Carl Botvidsson frågade vem rätta tullmannen skulle vara, Lars Andersson hans son eller Måns, vem av dem som skulle ge tullsedeln, eller han skulle därefter känna sig god, och av vem han skulle (få) sin fullmakt (för) att (kunna) bevisa. Med vad mera de hade varandra uti tilltal och svar, så omsider sade Carl: "Jag vart (vet?) icke om jag vill leverera dig någon tull. Du äst (är) en tjuv, kanske du då gör som den tjuven i Borås som rymde med Kronans penningar, ska hellre (tullen) leverera (och ge) tillhanda en annan god man". Han hade också förekastat (anklagat) tullenären att han icke hade gjort rätt tionde. Över allt detta var tullenären mycket vred, och sedan han skulle känna honom (erkänna honom som en) god förtullener, och Carl lyda honom därefter om den honom inte undertog (undanta, frånta). Så yppandes över mer på båda sidor, deras onda ord mot varandra, att Carl omsider fattade till en ljustake och slog till tullenären med staken i huvudet med ett slag (åstadkom) 4 åkommor full blodvite, och åter därefter sig emellan en olovlig mun, fick Carl fatt på en mortel och kastade i ansiktet på tullenären och träffade honom under ögat ett köttår varefter de åtskildes.

Vad deras åtal har varit om tull och tullsedel, syntes väl att alldenstund Carl Botvidsson hade betalt för tullenärens bördiga skatt 9½ daler, borde tullenären ha avbetalt dem, och sedan fordrat tullen efter avdraget och utlagt själv, så finnes också att Carl till sin fullmakt hade satt stadsskrivaren contentera (ersätta) de 5½ daler kopparmynt igen av stadens uppbörd, står som på någon ringa dag hade väl kunnat passerat utan vidlyftighet eftersom han inte hade strövat (färdats utan mål, *eller* plundrat).

Hade sedan en träta och tilldrogs ett slagsmål, befanns i alla måtto vara skett obetänkt och brådskillnad (slagsmål), och inte till någon överträdelse emot konungen och otidigt tilltal förekast (tilltal och anklagelse som skett i otid), och sådana gensvar. Därför kunde det inte högre prövas, utan Carl pliktat (bötar) efter Såråmålsbalken 11:e kapitlet, för var åkomma 1 daler 1 öre silvermynt till treskiftes.

Tillvites (anklagades) tullenären för tjuvnad, befinnes ha tilldragits på efterföljande sätt, framfarne (avlidne) borgmästaren Arvid Persson förekast (anklagelse), och tillvitelser över tullenären som inte kunde medges mer kraft än förut är nämnt.

Till det yttersta, efter menige borgerskapets tillklagan (att han) med Kronans penningar hade drivit handel och förtagit borgerskapets näring dem till förfång och skada uti tullporten, efter sin egen lägenhet (godtycke), varav befinner rätten ett stort tjuvnadsfall att Kronans tull ska där igenom vara försnillad och i synnerhet för de porttulls-penningar som på marknadstiderna blev utgivna, och oräknat och oaktat hade varit till hans upp-

börd, var uppå kunde ingen leverering bevisas högre än som han själv ville leverera, såsom också till mera (visso) när marknadstullen var uppburen och tullen var uti löst förvar, och anammade han till sig dessa penningar oräknade, utan ringaste tillkallande av vittnen, därmed har han försatt sig emot tullordningens 6:e punkt given anno 1622.

Efter att denna omständighet kom för rätten, att överbevislighet är och som tullenären sig inte kunde leda avhanda (avleda och motbevisa), att således här uti vara skyldig, varför tullenären Lars Anderssons förtjuvnad med tullpenningarna inte kan befrias, har sig försett och förverkat emot lag i Tjuvabalkens 1:a och 3:e kapitel, med mindre han njuter högre överhetens nåd. Till mera visso att så har befunnits och rannsakat, och med dom är avrättat, så stadfäster vi undertecknade för oss och dem med har varit med oss vid rannsakingen, och har med våra sigill och underskrivna händer.

Datum enligt ovan.

Hans Persson

Gustav Krabbe

Björn Nilsson

Anders Gunnarsson

Anders Andersson

Peder Pedersson

Per Jönsson

Göta hovrätts kopia har följande lydelse, som är mycket kortfattad eftersom de flesta punkter blev upphävda i rådhusrätten:

19) Lars Andersson vitas (anklagad för) tjuveri.

Då hade vi framför oss i rätten en klagoskrift, att alla rådmän såväl som gemene borgerskapet, till välborne landshövdingen, undantagades borgmästaren välaktade Lars Andersson som på sitt ämbetes vägnar har upptagit deras klagomål, anställt (anbringat) förledne 23 maj, och däröver en vidare rannsaking hållen den 11 juni å laga rådstuga uti välborne landshövdingens närvaro, över deras tullnär Lars Andersson, vilka klagopunkter de sig ännu fast tillhöll och ville vederstå (vidstå), varibland fanns en hop små klagopunkter som honom till ringa eller inget straff kunde vinnas (utmätas, fastställas), såsom också en del angivet som honom inte vederkom (vidkom).

Samt hade han en gemen sak emot dem, vilket samtliga införts till staden protokoll med domböcker att leverera (till hovrätten), såsom det med funna skäl blev avhandlat.

Men den yttersta klagopunkten, som menige borgerskapet hade angivit, det var att tullnären Lars Andersson med Kronans tullpenningar hade drivit handel och företagit borgerskapets näring till stort förfång och skada, inte allenast uti staden, utan jämväl uti tullporten om marknadstider efter sin egen lägenhet (godtycke), varav rätten fann ett stort tjuvnadsfall, att Kronans tull ska därigenom ha blivit försnillad, och i synnerhet för de porttullpenningar som på marknadstider blev utgivna och oräknade, och oantecknade var till hans uppbörd (hans personliga inbringande), varpå ingen leverering kunde bevisas högre (bättre, mer trovärdigt) än det som han själv ville leverera, såsom också till mera (utfördes av honom) när marknadstullen var uppburen utan tullskrin och hade uti löst förvar hos sig dessa penningar, oräknade och utan ringaste tillkallade vittnen. Därmed har han försett sig emot tullordningens 6:e punkt, given år 1622.

Eftersom all denna omständighet kom för rätten och överbevisligt är, som tullarena sig inte kunde "av handen leda" (motsäga, avhända sig) att således häruti är skyldig, varför tullenären Lars Andersson med tullpenningar för tjuvnad ej heller kan bevisas, har sig försett och förverkat emot lag i Tjuvamålsbalken i 1:a och 3:e kapitlet, med mindre än att han njuter höga överhetens nåd. Till mera visso att så är rannsakat, befunnits och med dom är avrättat, stadfäster vi undertecknade för oss och dem med oss uti rannsakingen och dom har varit, med våra sigill och underskrivna händer. Datum enligt ovan.

Göta hovrätt den 23-25 september 1644

19) Lars Andersson vites (anklagad för) tjuveri.

En ofullkomlig rannsaking från Falköpings stad över Lars Andersson, tullnär, vilken är misstänkt för att ha stulit av Kronans tull, därmed till skada för stadens invånare, drivit handel och vandel. Ändå är inte denna tjuvnad och misstanke överbevisad efter lag, men likväl är han av borgmästare och råd dömd till saken, som av domen är skärskådad.

Beslut: Lars är för denna misstänkta tjuvnad fri till dess någon kan överbevisa honom med skäl och vittnen efter lag, och han kan till något visst bindas av åklagaren.

Sveno Haqvini och Kerstin Nilsdotter - hor och rymning (1645) - 27a

AD: v189939.b1960

Detta mål är orsaken till efterföljande mål, som berör Sveno Haqvinis syster Magreta Håkansdotter.

Vartofta häradsting den 28 mars 1645

1) Samma dagh Fram kom Jonn Carlßonn i Liungom*, och på sinn Sons Jonn Jonßons vägnar som ähr enn Ryttare, och Ähr Vppå tugh i dannmark, An klagade En Vngh Scolarem Sveno Haquinj be:d i baene*, At hann haffuer Öffwertalt be:te sin Sons hustru kir=stin Nilßadotter i Baenne, och hadhe wellat Rymbt Aff Landh medh henne, det hann Och hadhe i werket stelt, Så widha At dhe Reste bordt Om Enn Natt, och fo=ro enn dagzleedh, Och dhenn Andre dagh dher effter söchte hennes Swerfadher be:te Jonn Carlßon, Och heredz=prophußenn Jonn Andherßon i Nääs, och effter dhenn spanadhe så widha At dhe funno dhenn igienn tre mijll ifrånn dherres hemmann Nembl. wedh Hio Stadh, huar=est dhe haffwa dhenn Antastadt och till baakers fördt, Och dher till medh segher Jonn At hans Sons bodh ähr illa Skiöfflat, och förmeenar At dhenna för:de Sueno Haqvini skall Och enn stor deel, Af sin Sons Eghodeller bordto haffwa, Detta Sueno såleedes bekienner, At effter såsom be:te hustru kirstinn besweradhe sikh några gånger för honom At henn=nes Swerfolk wåhro ogiene(?) Emot henne, dy hafr honn så wijdha talladt medh honom, At hann skolle skaffa henne Åth Vplandh till någhonn tienst, Nu bekiendhe hans fadher håkenn i Baenne, At dhenne hans Sonn Reeste ifrånn honom 3 weckor tillförende, Ähn denna hembligha Rymbningh skedde, Och skolle då som förende Reesa till Arbogha, till sina Studier, huar ifrånn han hem kom någhot Lijttet förr Jula helgdh, Och hans fader nu som tillförende, halph sin Sonn, effer sin förmö=ghennheet bådhe medh häst och klöff, Och bekienner Sveno At hann dhenn gångenn Reste till Ahrboga, Och war dher i 8 daghar, Och sedhann Reeste han Åther dher ifrånn hem=ligenn, Och hijdt Nedher, Och togh dhenne Ryttare hustru medh sikh som för sagt ähr, Effter som dhe hadhe för=pactat sikh för ähn hann afreste, dhenna Vngha Ryttare hustru Lempnadhe hemma effter sikh 2 sina Små barn Aff huilka det Vngsta icke war öffuer et halfft ähr gammalt, Och togh hann icke Allenast dhenne Ryt=

*Ljunghem i Sandhems socken

*Badene i Yllestads socken

tare hustru medh sigh Vthann Och henneß tienste=
 piga, dhem nu icke war tillstedhes, Sampt sinn
 egenn syster* som Ock war En Nygiff och Vngh hustru
 och icke Lenger hadhe warit i hooph medh sin man, Ähn se=
 dann Nest förledhenn Jwla högtijdh, hwilkenn till dhenna
 tijdh Och hadhe Laghat sina Saaker dher effter At hon
 Rymma welle, Och stelt sin mann Vthur wäghenn,
 Och sagt sigh wilia möta honom dhenn Andra dagh
 dher effter, hoos hans föreltrar, huilket Jntet skedde
 Vthann hann, söchte effter henne bådhe hoos sina så wäll
 som henneß föräldrar, Och då hann Jngenn kundskaph Af
 henne fick, gick hann hem och brödt Vp sina kister,
 /: ty hann fick Jnga Nycklar igienn :/ och då han kom
 i kistorna fahnn hann dhem tohmma, Och Alt hans godha
 hadhe hans hustru bordt stulet, Och medh sigh fördt,
 huilkenn och tillijka, fans wedh Hio, och bleff Antastadt
 medh dhee Andra, som förbe:te ähr, dhenna war nu icke till
 stedhes Vthann ståhr i borgans hender, Och skall Com=
 parera i morgon, Nu Examineras, dhenne Rytta=
 re hustru, kirstinn Enskylt, och förmanttes till San=
 ningens bekiennelse, Och welle honn först icke Annor
 bekiennelse göra Vthann At honn såledhes hadhe Achtat
 sigh hedhenn At honn Aldrigh hadhe tänckt sigh till
 sin man och sina barnn igienn, menn Lägersmåll
 will honn Jnget bekienna, dhet Aldelles præsume=
 res : Sedhan Examineras Sueno Enskylt och
 war han ganska trögh till bekiennelse, hwar före
 hann steltes Aff sijdh, Och kirstinn in igienn, Och då
 gjorde honn dhenne bekiennelse, At dhenna Sueno hadhe
 2 gånger haft sidt Olofflige Umgienge medh henne,
 såsom Och Loffwat henne, At hann skolle wies Ved
 henne när hann kom Vp i Landhet, dher medh ställdes
 kirstinn Af sijdh, Och Sueno inkalladhes igienn,
 och bekiendhe At hann fyra gånger hadhe haft be=
 stella medh henne, dhet honn Omsijdher icke neka
 kunddhe, Så effter dheße twene Sueno, Och kirstinn
 sin Syndh bekiendhe dömbdes dhe för hooret effter
 Ezindh(?)* Lagh, Levit : 20 : 10 ifrå Lijffwet, Och sedan
 effter Sueno hadhe Lockadt dhenne hustru Och medh henne
 bordt lupet, Och ähr taghenn wedh farska gierningh, dömb=
 des dhe begge effter det 1 Cap. i Tiyffwa bälk, Sueno
 At henga Öffwer Andra Tiyfwar, Och kirstin dömb=
 des Qwek i Jordh, Nådhenn hemstelles dhenn högl.
 kongl. Giöta hoffret Ödmiukeligenn

*angående henne, se nästa mål

*i kopian står det "Gudz"

Göta hovrätts kopia har följande lydelse:

1) Sueno Haqvini och kirstin Nilß dotter Enfalt hoor
 Samma dagh fram kom Jonn Carlßonn i Liungum och
 på sin Sons Jonn Jonßons wägnar som Ähr Enn Ryttare
 och ähr vppå tugh i dannmark, ankladhe enn Vngh
 Scolarem Sueno Haqvini be:d i boærne, At hann haffuer
 öffuertalt be:te sin Sons hustru kirstinn Nilßa dotter i ba=
 enne, Och hadhe wellat Rymbt aff Landh medh henne,
 dhet hann och hadhe Vthj werket stelt, så widha at dhe
 Reeste bordt om enn Nat och foro enn dagzleedh och dhenn
 Andra dagh dher effter, söchte hennes Swerfader be:te Jonn
 Carlßonn och heradz prophoßenn Jonn Anderßonn i nääs
 Effter dhen spana Dhe så widhe At dhe funno dhem igienn

tre mijll ifrånn dherres hemmann Nembl. wedh Hio Stadh
 huarest dhe haffua dhem Antastadt och till baakers
 fördt, och dher till medh segher Jonn At hans Sons bodh ähr
 illa Skiöfflat, och förmenar At dhenna för:de Sueno Ha=
 qvini skall och enn stoor deel, Aff sin Sons Eghedeller bor=
 to haffua, Dhetta Sueno såleedes bekienner, At effter
 såsom be:te hustru kirstinn besweradhe sikh några gångher
 för honom At hennes Swerfolk wåro ogeene(?) emoot henne
 dy hafuer hon så wijdha talladt medh honom At han skolle
 skaffa henne Åth Vplandh till någhonn tienst, Nu bekiende
 hans fadher håkonn i Baaene, At dhenne hans Sonn reeste
 ifrån honom 3 wekor tillförende ähnn dhenna hemligha
 Rymbningh skedde, och skolle då som förende Reesa till
 Arbogha till sina studier huar ifrån hann hem kom något
 litet för Jula helgdh, och hans fadher nu som tillförende
 halph sin Sonn effer sinn förmöghenheet bådhe medh häst
 och klöff, och bekienner Sueno At hann dhenn gångenn reest till
 Arbogha, och war dher i 8 daghar, och sedann reeste han Åther
 dher ifrån hemlighenn och hijdt Nedher och togh dhenne Ryt=
 tare hustru medh sikh som för sagdt ähr, effter som dhe hadhe
 för pactat sikh för ähn hann Affreeste, dhenna Vngha Ryttare
 hustru Lempnadhe hemma effter sikh 2 sina Små barn Aff
 huilka dhet yngsta icke war öffuer et halfft Åhr gammalt
 och togh hann icke Allenast dhenne Ryttare hustru medh sikh vthann
 och hennes tienstepigha, dhem nu icke war till städhes, samt
 sin eghenn syster som Ock war enn nygifft och Vngh hustru
 och icke Lengher hadhe warit i hooph medh sin man Ähn
 sedhann nest förleedenn Jula höghtijdh, huilkenn till dhenna
 tijdh och hadhe Laghet sina Saaker dher effter At honn
 Rymma wille, Och stelt sin mann Vthur weghenn Och
 sagt sikh wilia möta honom dhenn Andra dagh dher effter hoos
 hans föreldrar, huilket Jntet skedde Vthann hann, söchte
 Effter henne bådhe hoos sina så wäll som hoss hennes föräldrar
 och då hann ingenn kundskaph Aff henne fick, gick hann
 hem och brödt Vp sina kister /: ty hann fick Jnga nycklar
 igienn :/ och då hann kom i kistorna fahnn hann dhem tomma
 och alt hans godha, hadhe hans hustru bordt stullet, och
 medh sikh fördt, huilkenn och tillijka, fans wedh hio, och
 bleff Ahntastadt medh dhe Andre som förbe:te Ähr, dhenna
 war nu icke till stedhes, Vthann står i borgans hender och
 skall Comparera i morrun* Nu Examinerades, dhenna
 Ryttare hustru kirstin Enskylt, och förmantes till San
 ningens bekiennelse, Och wille hon först icke Annor be
 kiennelse göra vthann At honn såleedes hadhe Achtet sikh
 hedhenn At honn Aldrigh hadhe tenkt sikh till sinn man och sina
 barnn igienn, menn Läghersmåll will honn Jnget bekiena
 dhet Aldelles præsumeras : Sedhann Examinerades Sueno
 Enskylt, och war hann ganska trögd till bekiennelse hwar
 före hann steltes Aff sijdhes, och kirstin in igienn, och då
 gjorde honn dhenne bekiennelse, At dhenna Sueno hadhe två
 gånger hafft sidt Olofflighe om Gienge medh henne, såsom
 och loffuadt henne At hann skolle wies wiedzhenne när
 hann kom Vp i Landhet, dher medh steldtes kirstinn Af sijdhes
 och Sueno inkallades igienn, Och bekiende At han 4 gånger
 hadhe hafft bestella medh henne, dhet honn och Omsijdher icke
 neeka kunddhe, så effter deße twenne Sueno, och kirstinn
 sin Syn dh bekiendhe dömbdes dhe för hooret Effter Gudz
 Lagh Leewit. 20 : 10 ifrå Liffwet, Och sedhann Effter

*"morgon" enligt häradsrättens text

Sveno hadhe Lockadt dhenne hustru Och medh henne bordt lupet, Och ähr taghenn wedh farska gierningh, dömbdes dhe begge effter dhett 1 Cap. i tyffera balk Sueno, At hengha öffwer Andra tyffwar, och kirstin dömbdes Qwek i Jordh, Nådhenn hemstelles dhenn högl. kongl. Giöta hoff=Rät Ödmiukeligenn.

Göta hovrätt den 12 maj 1645

1) Sveno Haqvini Enfalt hoor
Een doom ifrån Wartoffta ht: öffwer Een diekne Sveno Haqvini, som haffwer lägratt Kirstin Nils dotter, gifft ryttare kona och rymdt medh henne sijn koos. Sveno haffwer medh Kirstin öffwetalt sijn syster /: som och ny gifft war :/ att hon rymdhe medh ifrån sijn man och fölgde dem nogra mijl, haffwer tagitt medh sigh största deelen af sitt och sijn mans godha. Sveno och kirstin bekiendhe syndhen. Vppå Svenonis systers saak ähr icke döömdt Hennes nampn blijffwer icke heller i doomen Vthtryckt.

Resolutio Sveno skall bööta

40 Dr Kirstin 80 dlr begge stå Vppenbara skriff. Sedhan skall bättre ransakas 1) om Svenonis systers man ähr finnadh Vthföra saaken Emoott sijn hustru, som haffwer rymmdt sijn koos, 2) för hwadh orsaak hon rymbhe, om hon hoor eller annor mißgiärningh begåt, haffwer Laghläsaren skall i sijna doomar skrifva deeras nampn som laghfördha wordha, denna ran saakningh skall wara i denne kgn Rätt innan den 6 Junij näst kommandhe.

Återgivet med modern svenska

Vartofta häradsting den 28 mars 1645

Samma dag framkom Jon Carlsson i Ljunghem (i Sandhems socken) och på sin sons vägnar, som är en ryttare som är på krigståg i Danmark, anklagade en ung scolarem (lärd person), Sveno Haqvini benämnd i Badene (i Yllestads socken), att han har övertalat nämnde sin sonhustru Kerstin Nilsdotter i Badene, och hade velat rymma av landet med henne, det han och hade uti verkställt, såvida att de reste bort om en natt och foro en dagsled och den andra dagen därefter, sökte hennes svärfader, nämnde Jon Carlsson och häradsprofossen Jon Andersson i Näs den efterspanade, de såvida att de funno dem igen tre mil från deras hemman, nämligen vid Hjo stad, varest de har antastat dem och fört tillbaka, och därtill säger Jon att hans sons bod är illa skövlad, och förmenar att denna nämnde Sveno Haqvini ska en stor del av hans sons ägodelar ha bortfört. Detta Sveno således bekänner, att efter såsom nämnde hustru Kerstin besvärade sig för honom några gånger, att hennes svärfolk (makens släktingar), var ogina (vällar svårigheter) emot henne. Då har hon så vida talat med honom att han skulle skaffa henne någon tjänst åt Uppland. Nu bekände hans fader Håkan i Badene att denna hans son reste från honom 3 veckor innan denna hemliga rymning skedde, och ska då som vid tidigare resor till sina studier i Arboga, varifrån han hemkommit något före julhelgen, och hans fader nu som tidigare hjälpe sin son efter sin förmögenhet, både med häst och klöv (klövning, packning), och bekänner Sveno att han den gången reste till Arboga, och var där i 8 dagar,

och sedan reste han åter därifrån hemligen och hit neder och tog denna ryttarhustru med sig som nämnt är, eftersom de hade förpaktat sig (bildat en pakt, gemensam överenskommelse) innan han avreste. Denna unga ryttarhustru lämnade sina 2 små barn hemma efter sig, av vilka det yngsta inte var över ett halvt år gammalt, och tog han inte bara denna ryttarehustru med sig utan också henne tjänstepiga, som nu inte var tillstädes, samt sin egen syster som också var en nygift och ung hustru, och inte längre hade varit ihop med sin man sedan näst förledne julhögtid, vilken till denna tid också hade lagt sina saker därefter att hon ville rymma, och ställt sin man ur vägen och sagt sig vilja möta honom den andra dagen därefter hos hans föräldrar, vilket inte skedde, utan han sökte efter henne både hos sina såväl som hennes föräldrar, och då han ingen kunskap fick om henne, gick han hem och bröt upp sina kistor - ty han fick inte tillbaka nycklarna - och när han kom in i kistorna, fann han dem tomma och allt hans gods hade hans hustru bortstulit, och fört med sig, vilket också fanns vid Hjo, och blev antastad med de andra som nämnt är. Denne var nu inte tillstädes utan står i borgens (borgenärernas?) händer och ska inställa sig nu i morgon och granskas. Denna ryttarehustru Kerstin enskilt, och förmanades till sanningens bekännelse, och ville först ingen annan bekännelse göra förutom att hon således hade aktat sin heder, att hon aldrig hade tänkt sig (att återvända) till sin man och barn igen, men lägersmål vill hon inte bekänna, det alldeles presumeres (håller för sannolikt). Sedan granskades Sveno enskilt, och var han ganska trög till bekännelse varför han ställdes avsides, och Kerstin fördes in igen, och då gjorde hon denna bekännelse, att denne Sveno hade två gånger haft sitt olovliga umgänge med henne, såsom också lovat henne att han skulle vigas till henne när han kom upp i landet, därmed ställdes Kerstin avsides och Sveno inkallades igen, och bekände att han 4 gånger hade beställt med henne (haft intimt umgänge), det hon också omsider inte kunde förneka, så efter det att både Sveno och Kerstin bekänt sin synd, dömdes de för horet efter Guds lag, Leviticus (Tredje Moseboken) 20:10 ifrån livet, och sedan eftersom Sveno hade lockat denna hustru och med henne bortlupit (rymt), och är tagen vid färska gärningen, dömdes de bägge efter det 1:a kapitlet i Tjuvabalken, Sveno att hängas över andra tjuvar, och Kerstin dömdes kvick i jorden (levande begravd). Nåden hemställs ödmjuktigen den höglovliga kungliga Göta hovrätten.

Göta hovrätt den 12 maj 1645

En dom från Vartofta härad över en djäkne, Sveno Haqvini (Sven Håkansson) som har lägrat Kerstin Nilsson, gift ryttarhustru, och rymt med henne sin kos. Sveno har med Kerstin övertalat sin syster - som var nygift - att hon rymde ifrån sin man och följde med dem några mil, och har tagit med sig den största delen av sitt och sin mans gods. Sveno och Kerstin bekände synden. Uppå Svenonis systers sak är inte dömt. Hennes namn blir inte heller i domen uttryckt.

Beslut: Sveno ska böta 40 daler, Kerstin 80 daler, bägge stå uppenbar skrift. Sedan ska bättre rannsakas, 1) om Svenonis systers man är finnad (ämnar, har för avsikt) att utföra (driva) saken emot sin hustru som har rymt sin kos, 2) för vad orsak hon rymde, om hon hor eller annan missgärning har begått, ska lagläsaren i sina domar skriva deras namn som blir lagförda, denna rannsaking ska vara i denna kungliga hovrätt innan den 6 juni näst kommande.

(ANM. Fortsättningen på ärendet följer i nästa mål.)

Margareta Håkansdotter - rymt från sin man (1645) - 27b

AD: v189939.b2020

Detta mål är en fortsättning av målet ovan, som berör hennes bror Sueno Haqvini.

Vartofta häradssting den 7 juni 1645 - Extra ordinarie ting

1) S. D. bleff effter dhenn högl. kongl. Giöta hoff=
rätz nådiga Resolution Ransaakat Om Svenonis
Haquinj /: som haffuer giordt hoor medh Ryttare konan
kirstin Nilßa dotter :/ Syster margetta håkanß
dotter be:d, som wedh förra Ransackningh icke war
tillstedhes, * Om hennes mann Ähr sinnadt Vthföra
Saakenn medh sin hustru be:te margetta håkanßdoter
her till Swares At hennes mann håkenn Perßonn
be:d, haffuer tillförende warit sinnadt At Vthföra
Saakenn, såsom och öffwergiffwa sin hustru, för
dhe mißtanker, hann till henne fatat haffuer, för den=
na Rymbningh skuldh, **menn nu sedhann honn
haffuer låtet sigh ångra, och Vthlofwat boot och
bettringh, haffuer och hann sigh Ångrat, och taghet
honne till Nådher igienn, dhet hann och nu på Tinget
vthloffwade sigh icke Rygga skolla,*** 2) för hwadt Orsaak honn
Rymbde, Om honn hoor eller Annor mißgierningh be=
gådt haffuer, her till kann ingen skiäll finnas,
icke heller till wijtter hennes mann eller någon Annan
honne sådant, menn margeta förgiffuer At Ryt=
tare konann kirstin haffuer mest bracht henne
dher till, föredragandes henne At effter dhe begge
haffua ogienna swerefolk, så skolle wara better
At dhe begåffwa sigh her ifrånn, Eliest Ähr dhenne
margeta En Vngh meniska, nu på sidt 18 åhr,
och kunde dher före snart wara lockat.

*i kopian står här: "1)"

*rödmarkerad text finns endast i kopian
hos Göta hovrätt

Göta hovrätts kopia har följande lydelse:

[16] veno Haqvini Eenfalt hoor, och hans syster margreta rymdt ifrånn sin man.

Samma dagh bleff effter denn högl. kongl. Giöta hoff=
rätz Nådigha Resolution Ransaakat om Svenonis Haquinj,
som haffuer giordt hoor medh Ryttare konan, kirstin Nilßa=
dotter, Syster margetta håkanßdotter be:d som medh förra
Ransaakningh icke war till stedhes 1) Om hennes mann Ähr
sinnadt vthföra Saakenn medh sin hustru be:te margetta
håkonßdotter; her till Swares, At hennes man håkon
Perßon be:d, haffuer tillförende warit sinnadt At
Vthföra Saakenn, såsom och öffwergiffwa sin hustru,
för dhe mißtanker, han till henne fattat haffuer,
för dhenna Rymbning skuldh, menn nu sedhann honn
haffuer låtet sigh ångra, och Vthlofwat boot och
bettringh, haffuer och hann sigh Ångrat, och taghet
honne till Nådher igienn, dhet hann och nu på Tinget
vthloffwade sigh icke Rygga skolla, 2) för hwadt
Orsaak, honn Rymbde, Om hon hoor eller Annor miß=
gierningh begådt haffuer ; her till kann ingen Skiäll finnas
icke heller till wijter hennes mann eller någhonn Annan
honne sådandt, männ margetta förgifwer, At Ryttare=
kånann kirstin haffuer mest bracht henne dher ther* till, före=
dragandes henne, At effter dhe bådhä haffwa ogierna swära=

*upprepat ord med annan stavning

folk, så skolle wara bettre, At dhe begåffwa sigh
her ifrån, Eliest Åhr dhenne margetta Enn Vngh men=
niska nu på sidt 18:de Åhr och kunde Snart wara Locket.

Göta hovrätt den 11 juni 1645

16) Margreta Håkans dotter rymdt ifrån sijn man.
Een Ransakningh ifrån Wartoffta ht: öffwer
Margreta Håkans dotter gifft, hwilken haffwer
rymdt ifrån sijn man, ähr kommen tillbakars
mannen tagitt henne igien, och förlåthett henne
sijn brått, som af ransakningen seendhes ähr.

Resolutio Effter Margretas
man som saaken angår hafwer tagit henne
igien och förlåthett henne brott sijn, ty låther
Rätten och der widh blifffwa.

Återgivet med modern svenska

Vartofta häradsting den 7 juni 1645 - Extra ordinarie ting

Samma dag blev efter den höglovliga kungliga Göta hovrätts nådiga resolution rannsakat om Svenonis Haquini, som har gjort hor med ryttarhustrun Kerstin Nilsdotter, samt Margreta Håkansdotter som vid förra rannsakingen inte var tillstädes, 1) Om hennes man är sinnad att utföra saken (driva ärendet) med sin hustru Margreta Håkansdotter. Härtill svarades, att hennes man Håkan Persson benämnd, har tidigare varit sinnad att utföra saken, så också övergiva sin hustru för de misstankar han har fattat om henne för denna rymnings skull, men nu sedan hon har ångrat sig och utlovar bot och bättring, har han också ångrat sig och tagit henne till nåder igen, det han också nu på tinget utlovade att han inte skulle rygga för (inte skulle ändra sig), 2) för vad orsak hon rymde, om hon hor eller annan missgärning hade begått. Härtill kan inga skäl finnas, inte heller tillviter (anklagar) hennes man eller någon annan henne sådant, men Margreta föregiver att ryttarhustrun Kerstin har mest brakt (bringat) henne därtill, föredragandes henne att eftersom de båda har ogärna (besvärliga) svärfolk (makens släktingar), så skulle det vara bättre om de begav sig härifrån. Eljest (i övrigt) är denna Margreta en ung människa nu på sitt 18:e år och kunde snart vara lockad (kunde vara lätt att locka).

Göta hovrätt den 11 juni 1645

16) Margreta Håkansdotter rymt från sin man.
En rannsaking från Vartofta härad över Margreta Håkansdotter, gift, vilken har rymt från sin man, är kommen tillbaka, mannen har tagit henne igen och förlåter hennes brott, som av rannsakingen är skärskådad.

Beslut: Eftersom Margretas man, som saken angår, har henne tagit igen och förlåtit hennes brott, då låter rätten också det bliva därvid.

Björn Anderssons dråp på Brita Andersdotter (1645) - 28

AD: v189939.b780

Frökinds häradsting den 24 oktober 1645

Då kom för Rätenn Een Solldaatt Knutt Anderßon,
och Tallade Till Biörnn Andersonn i faastörp*, at Han Skulle
medh Hugggh och slaagh wara Een wålldzbanne Till Hans systerß
Brita Anderßdåterß dödh, emädann honn Tiännte Honnom som
Är för enn Rum Tid Tillbacka, och Då de effter på förennde

*Fastorp i Kinneveds socken

Tinng. kom och för Rätenn Hans faderbroder Erik Trullsonn och Hade samma Tall Till förbe:de Biörnn, och då kunde Deet icke Betyga, at winna Biörnn Till en sådan sack, Då öfuer gaf Hann sit kärremåäll, och Sade sig Der medh icke mer willa Beschaffua, wtann friställte Det Till Hanneß Broder, om Hann Der medh något widere winna kunde, som nu på Några Åhr Hafuer warit i Krig wthj Tyßlandh och Dannemark, och Hade nu Sådant sit Tilltall som förbe:te åhr Till Biörnn i faastorp /. Spordeß Knut Anderßonn Huem Der Till war Hans Sageßmann, eller medh Huadh Skiääll Hann Hade Till sin åklagan Då kunde Hann icke Till Deet Rinngaste Huarkenn medh Skiääll eller sageßmann At Beuißa, wtann wara wtkommet Aff it Lööst SQuallder Taall

Sidann spordeß Biörnn Till, Huad medh Hann sloog Brita Hann Sade sig Aldrig Rörde widh Något sit Tiännstefälck medh wredh Hanndh, mycket mindre widh Hanne som war så Eländig och Nästann siuckelig meniskia Huilkenn gick gårdar Emälom At Tiggia sinn föda och effter Biörnn och Hans Hustru, och Barnn, Så wäll Som Hanns Broder och gårdboo, Hans hustru och wårdnadt, wåre sampteligna fallne wthj enn Stor Siuckdom, at Denn Enna Näpeligenn kunde finna Råådth At Hiällpa Denn anndra Huilkenn siuckdom gick öfuer Heela Bygdelaget, Huad igiönnom många mänischer döda Blefnne, och Biörnn Ser medh miste Enn sinn Däter, och som samma Brita Hade warit Der widh paaß enn måannaß tidh, Bleff Hon Och Siuck, Huad wedh Hon Lååg i stugan wthj 8 dagar och Sidann Träncktade Liggia wthj it Porschiuull, Der fälck wistadeß Huar dagh, At Talla medh Hanne, Der Honn och Bleff Liggjandeß i - " 8 dagar Jntill sinn Dödh, och ingienn Beuißlig öfuerklagann warit Till Draget medh Huugg eller slaag, och Be:te Biörnn är Enn Krympling Både i Benn och föter, som icke Lännger kommer änn Hann kann sig medh Staff Hiällpa

Så Emädänn Knut sådann sinn miß tanckia Aff Löst Taall och SQualler medh Jngenn Skiääll eller witne Beuiß kann, Huarföre synntes Nämpdenn mycket Mera Till Kiännemärkie och Lidkheet Brita Dödh Bleff Aff Starck siuckdomb änn aff Någonn Biörnn Anderßonnß Tillläggiande Hanndewärk, Huarföre Biörnn för Britaß dödh frij sadeß, Jntill Deeß eller medh mindre Gudh Tackeß thet Huar hann Skyldig wåra giännom Båtre schiääll och Beuiß Låta wppenbara ähnn Herr Till Skiedt åhr.

Göta hovrätt den 5 november 1645

23) Biörn Andherson frij kiändh för dråp. Een doom ifrån Frökens ht: öffwer Biörn Andherßon i Faastorp, som beskylles wara Brita Anderdotters dödh wällandhe, men åhr af htz. nemdh der före aldeles frij kiändh, som af doomen seendhes åhr.

Resolutio Rätten approbe =

rar htz doomen, och Biörn warj aldeeles frij.

Återgivet med modern svenska

Frökinds häradsting den 24 oktober 1645

Då kom för rätten en soldat Knut Andersson och talade till Björn Andersson i Fastorp (i Kinneveds socken), att han med hugg och slag skulle vara en våldsbane till hans syster Brita Andersdotters död, medan hon tjänade honom som är för en rymlig tid tillbaka, och då de efter föregående ting, kom också för rätten hans farbroder Erik Trulsson och hade samma tal till nämnde Björn, och då kunde det inte betyga att vinna Björn till en sådan sak, då övergav han sitt käromål och sade sig därmed inte vill beskaffa mer, utan friställde det till hennes broder, om han för detta något vidare kunde vinna, som nu på några år har varit i krig uti Tyskland och Danmark, och hade nu sådant sitt tilltal som nämnt är till Björn i Fastorp - frågades Knut Andersson vem därtill som var hans sagesman, eller med vad skäl han hade till sin klagan. Då kunde han inte till det ringaste bevisa, vare sig med skäl eller sagesmän, utan allt var utkommet av ett löst skvallertal.

Sedan tillfrågades Björn, med vad han slog Brita, han sade sig aldrig ha rört vid något sitt tjänstefolk med vred hand, mycket mindre med henne som var så eländig och nästan sjuklig människa, som gick mellan gårdarna för att tigga sin föda. Eftersom Björn och hans hustru och barn, såväl som hans broder och gårdbo och dennes hustru, vårdat samtliga som varit fallna uti en stor sjukdom, att den ena näppeligen kunde finna råd att hjälpa den andra, vilken sjukdom gick över hela bygdelaget, var igenom många människor blev döda, och Björn miste en dotter, och när denna Brita hade varit där vid pass en månads tid, blev hon också sjuk. Vad man vet låg hon i stugan uti 8 dagar och sedan trängtade (hysa stark längtan) ligga uti ett portskjul, där folk vistades var dag, att tala med henne, där hon också blev ligandes i 8 dagar intill sin död, och ingen bevislig överklagan har varit tilldraget med hugg eller slag, och nämnde Björn är en krympling både i ben och fötter, som inte kommer längre än han kan hjälpa sig med stav.

Så emedan Knut sådan sin misstanke av löst tal och skvaller med inga skäl eller vittnen kan bevisa, varför syntes nämnden mycket mera till kännemärke och likhet Brita blev död av stark sjukdom än av något handverk som tilläggs Björn Andersson, varför Björn för Britas död sades fri, intill dess eller med mindre att Gud tackes det han var skyldig genom bättre skäl och bevis låta uppenbara, än härtill är skett.

Göta hovrätt den 5 november 1645

23) Björn Andersson frikänd för dråp.

En dom från Frökinds härad över Björn Andersson i Fastorp, som beskylls vara vållande till Brita Andersdotters död, men är av häradsnämnden för detta alldeles frikänd, som av domen är skärskådad.

Beslut: Rätten godkänner häradsdomen, och Björn är alldeles fri.

Hans Olofsson dråp på Lars Andersson (1645) - 29

AD : v221617.b1460; v221617.b1680; v221617.b1690

Riksarkivet: https://sok.riksarkivet.se/bildvisning/A0038730_00035

[Ej samma Lars Andersson som blev anklagad för tjuveri 1644.](#)

Falköpings rådhusrätt den 29 april 1645

1) Samma dagh Framhadeeß förrätten Hanß Exellentz: Rijcz Marskallkenß wall:b Heer Åkee Axellßonß gårdzfogdee påå Siögeråß* Hanß olluffßon b:d Huilken ankla= *Sjögerås i Vilske-Kleva socken gandeß aff hustru gunnilla Arffuedz dotter Heer i Stadhen, S: Larß Anderßonß Effterlåttna Enkia, Såå wäll Som Några H:[enne]ß S: Manß Slächt, o[c]h förmenter att han Nu i Nest i förleden Bartollomeij Marknadt, Hadhee öffuatt Pallemente medh Hennes Man, och Dåå honom Såå widhaa Huggett i Hanß huffueedh att han Nu Nestförledhen Bartollomeij Marknatt* för Ottoo Daghar Sedhan Som wahr dhen *överstruket 12 huius, Måstee Sättia Liffueett till : i huilket pallamentee Såå finß wahr dhem tillgångett Som för:de Hanß olluffßon ikee Näcka kan, och S: Larß Anderßonß fränder olluff Ambiörßon b:d Såå wäll Som fleer bekänna, först wahr denne Larß Anderßon, Som dödeer ähr, Jntagen wthj en bodh Host, olluff Ambiörßon wthj Samma bodh Sälldeß ööll, Dåå kiöpte Larß Anderßon en kanna ööll o[c]h gaff Sin granne Arffuedh Larßon Emädhan dhee dheer Sååttoo, och drukoo händhee Sigh att Landzhöffdingenß well:be Carll Siggeßonß Rättare Marcus i Hänestorpp* b:d wahr Staddeer wthee påå gårdhen, och whar drucken, dher *Händestorp i Trävattna socken wahr, och dhenne Hanß Olluffßon, Som skadhan giordhee, Jtem wahr dheer o[c]h enß Hanß Herreeß Bondahustruu, dhenne bondahustru tiltalladhe Rättaren förb:d Marcus i Hennesstorpp, att han skullee haffua Stöött Henne, om Deett skeddee medh wilia eller wådha, wett Man Jntett, dhetta hördee Hanß Olluffßon o[c]h Sadhee till bondhe hustrun, huadh gör han, hon Swaradhee, han Stötter migh, dher medh wthdrogh Hanß Olluffßon Sitt Swerdh o[c]h Slogh Rättaren öffuer huffuedett medh, och Sedhan högh han effter honom, och giordhe honom bloduitee i dhen Ennee Lippen, dher medh gaff rättaren sigh Jn i bodhen, Dher S: Larß Anderßon Jnne saatt, och Hanß Olluffßon wändhe om och gick bortt påå gårdhen och Satte Sitt Swerdh i Skijdhan igen och Som han Stodh påå Gårdhen kom Larß Anderßon wthur bodhen och gick radhehooll(?) till Hanß Olluffßon togh honom i axellerna och Sadhe huadh ähra i för en Karll Som giöra en Sådhan oreett, att i hugga Nedh Landzhöffdingens Rätare, dhen dher Jntett Swerdh haffuer, Hanß Olluffßon Suaradhee, iagh giör digh Jngen beeskeedh huadh iagh ähr för en Karll, Larß Anderßon Sadhe, Slåå ikee dhen Som i Jntett kan Slåå igen, wthan ga[c]k wth påå torgeett, och fechta medh dhen Som Swerdh haffuer, hanß Olluffßonn Swaradhe haffuer Du Lust att fechta medh migh, Larß Anderßon Swaradee Jaa dher ähr iagh karll till, iagh will gåå effter mitt Swerdh, o[c]h wändhee Sigh affßijdeß, Dåå högh hanß olluffßon till Larß Anderßon baack i huffuedeett, att Larß [Anderßon] gick om kull wijdh, Dheett huggett beett Jntett påå Larß Anderßon oprestee Sigh igen och willee giffua sigh Jnunder hanß olluffßon, Dåå högh Hanß olluffson honom Annan gångh och triddiee öffuer huffuedeett, huar aff huffuidskallen bleeff skadt aff bäge huggen, Som båsskiäraren bekiände, oanbedt dheett Synteeß intett strax att haffua beeteett påå, Dåå Sägeeß Hanß olluffßon haffuer Sprun= geett baklängeß, och drogh Sitt Swerdh Vnder Sin foott /: Huarföre han dheett giordhe wett Jngen grantt, en partt Mena, att han förstodh, Sitt Swerdh wahra döfft aff Larß Anderßon, Såå att dheett ikee kundhe påå bijta, för ähn så giordt waar, Men Hanß olluffßon Sielff föregiffir att Swerdeett wahr bliffueett krokaatt :/ Doch Huru dher om ähr :/ när han Såå giortt hadhe högh han till fierdhee gången, och Dåå Språngh blodeett aff huffuideett wpp i högdht, och Dåå fick Larß Anderßon ett dödelligett huugh, att huffuidskallan gick Sönder, och Dher wthtogß 10 st been o[c]h Larß Anderßon Lågh dher effter i 9 weckoor på Sängen, och dher effter begyntte han att gåå wpee och restee Sin ährende aff och ahn,

o[c]h giordhe Sitt ahrbeettee bådhee påå Logh o[c]h Annorstädeß, all till Nu, för en Månadz tijdh Sedhan, dåå ladeeß han Nedher påå Nytt, och Lågh i 3 wekor för ähn han Affleedh, Doch i all dhen tijden ifrån dheett han fick skadhan Jn till deeß han Affleedh, Haffuer han alltijdh klagatt öffuer deett ena huggeett, huilkeett ickee häller kundhe igen Läckeeß wthan wahr öpeett till deeß han affßomnadhee : Rättenß betänkiandhe, för dheett Skiäll Som före= skreffuitt ståår kundhe dhennee Eenfalldighee Räätt ickee Annat befinna wthan att Larß Anderßon, aff hanß olluffßons handauerkee ähr Dödh bleffuen för ähn wthee wahr Naatt och ähr. Huraföre han Dömbdeeß effter gudz lagh Exod : 21: V : 12 ifrån Lijffueett Nådhen hemställeeß dehn Högl. kongl. Giöta Hoffrätt ödmijkellen, Mållßegarnna Ståå ickee eller effter Hanß olluffßonß Lijff wthan ähre Sinnatte att taga Skiällighe bötter /: huar Såå :/ dhen Högl. Kongl. giöta Hoffrätt tyckeeß Synligeett och Skiälliget att wahra.

Giöta hovrätts kopia har följande lydelse:

24) Hanß oloffson dråpare

Samma dagh Framhateß för Rätten Hanß Exellentz Richz Marshalckens uaelb:ne Her äcke Axelsons gårdzfougde på Siögeråß hanß Oluffson be:d Huilcken Anklagadeß aff H[ustru] Gunnella Arffuedz dotter Her i Staden Sahl Lars Anderßons Effter låtna Enckia, Så well som aff några Hennes Sahl Mans Släckt, och förmentes, att Han nu i Nestförledne Bartolomei Marcknadt, hade öffuat Perlemente medh Hennes man, och då honom Så wida Hugget i hanß huffuudh att han nu för Otta dagar Sedan Som waar den 12 Huius Måste Sättia Liffuet till : huilket Palemente Så fanes wora tilgånget Som forbe:de hans Oluffson ieke Näcka kan, och Sahl Lars Andersons Frende Oluff Ambiorson be:d Så well som fleer bekienne, först war denne Lars Anderson Som döder ähr intagen Vthi En Bodh Hoost Oluff Ambiorson, Vthi Samma Bodh Såldeß Öhl, då kiöpte Lars Anderson en kanna öhl och gaff sin Granne Arffuedh Larson Emedan dee deer Såto och drucko hende Sigh att Landzhöffdingen welb:ne Carell Siggesons Rettare Marekuß i hennestorph be:d uahr Stadder Vthe på Gården och waar drucken, der waar och denne hanß Oluffson Som skadan giorde, Jtem waar deer och en hanß herres bondehustru, denne Bondehustru tiltallade Rettaren förbe:de Marekuß i hennestorph att han Skulle haffua Stött Henne, om deet Skedde medh wilia eller wådha weet man Jntet, detta hörde hanß Oluffson och Sadhe till Bondehustrun, huadh gör han, hon Suaradhe han stöter migh, der medh Vthdrogh hanß Oluffson Sit Suerdh och Slogh Rätaren öffuer huffudet medh, och Sedan högg han effter honom, och giorde honom bloduiten i den ena Lippen, der medh gaff Rättaren sigh in i bodhen der Sahl Lars Anderson inne sat och hanß Oluffson wende om och gick bort på gården och Sadte Sit Suerdh i Skedan igen, och Som han Stodh på Gården kom Lars Anderson, Vthur Boden och gick reda(?) Håll till hanns Oluffson togh honom i axlerna, och Sadhe huadh ähren i för en karl som giöra en Sådome orät, att i hugga nedh Landzhöffdingens Rätare, den der intet Suerdh haffuer, hanß Oluffson Suaradhe, iagh gör digh ingen beskedh huadh iagh ähr för en karl, Lars Anderson Sadhe Slåå icke den som i ek**tv**(?)* [*Jntett i häradsprotokollet](#) kan Slå igen, Vthan gack Vth på torget och fechtta medh den som Suerdh haffuer, hans Oluffson Suarade haffuer du Lust att fechtta medh migh, Lars Anderson Suarade ia der ähr iagh karl till, iagh will gå effter mit Suerdh och wende sigh aff sides, då högg hanß Oluffson till Lars Anderson baack i huffuudet, at Lars Anderson gick omkull weedh, det hugget beet intet på Lars Anderson Vpreste Sigh igen och wille gieffua Sigh in Vnder hanß Olufson då högg hans Oluffson honom anan gångh och tridie öffuer huffuudet, huar aff huffuudskallen bleff Skadt aff begge huggen, Som båskiärerren bekiende, Oansedt det Syntes intet Strax att haffua betet påå, dåå Sägeß hans Oluffson haffua Sprunget backlängeß och drogh sit Suerdh Vnder sin foot /: huarföre han det giorde weet ingen grant, en part mehna att han förstodh sit Suerdh wara döfft aff Lars Anderson, Så att det icke kunde på bita för ähn så giordt waar, Men hanß Olufson Sielff föregieffuer att Suerdet wendt bleffuet krockat doch huru der

om ähr :/ Ner han så giordt hadhe högg han till fierde gången och då Språngh blodet aff huffuudet Vpp i högt och då fick Lars Anderson et dödliget hugg, och huffudtskollen gick Sönder och der Vthtogh 10 st benn och Lars Anderson Lågh der effter i 9 uecker, på Sängen och der effter begynte han att gå Vppe och reste Sine ährende, aff och an, och gjorde sitt arbete bådhe på Ladh och annorstedeß, alt till nu för en Månadz tidh Sedan, då Ladeß han neder på Nytt, och Lågh i 3 weckor för ähn han Affledh, doch i all den tiden ifrån det han fick Skadan in till deß han Affledh, haffuer han altidh klagat öffuer det ena hugget, huilcket icke heller kunde igen Läckiaß Vthan waar öpet, till deeß han aff somnade, Rettens betenckiande, för dee Skiäl Som föreshriffna Ståå, kunde denna ennfaldiga Rätt icke anat befinna Vthan alt Lars Anderson aff hanß Oluffsons handuerkan ähr dödh bleffuen, för ähn Vthe war Nat och ähr huraföre han dömbdeß effter Gudz Lagh Exod : 21: V : 12 ifrå Liffuet Nåden hemstelles den högl. kongl. Giöta håffräät ödmiuckeligen, Målsägandena Stå icke heller effter hanß Oluffsons Liff Vthan ähre Sinnade att taga Skiälige böter :/ huar Såå den högl kongl. Giöta hoffrät tyckeß Synligat och Skiäliget att wara :/

Släktens brev till Göta hovrätt, den 12 maj 1645 (Detta brev har en ovanligt skakig handstil.)

The ädle och welborne herrar som
besitia den högloflige konuzlige
höfretten wtij Jöneköping önskom
wij wnder skrifne myken lijko helsa
och welfärd både på andeliga och lekam=
meliga måto af gud then aldrahög=
ste ganska ödmiukeligan.
ädle och welborne herrar Efter :/ som
det gud betre /: hans Exelentiæ hennes
kongeliga matz. Rigz Marskalkens wel=
borne åke axelßons gårdz fogde opå
siögerås, hanz olufson bemelt är
kommen wtij skada för En man her
i staden i förleden Bartolomæi Mar=
knat Laris anderßon wid nampn
så gifuom wij wnder anteknade den
högloflige konuzlige hofretten
ödmiukelilgan detta at förnima
at huat som Nu gud och hennes k : hög=
lofliga Matz : och den högloflige k :
hofretten gör låtom wij thetta oß
alt Nöija och intit Något stå Efter
hans lif. Detta wij så ödmiukeliga
hafwom den högloflige k : hofretten
förnima låtom och wij Nu och altijd
hafua den högloflige k : hofreutten
wnder gudz thens aldra högstes beskyd
och beskerm både i andeliga och leka=
meliga måto trooligen och ödmiuke=
ligan befallat. skrifuet af falekö=
ping den 12 Majj Anno 1645

Gunnela arfuesdotter Laris Suen=
son. Oluf ambiörßon Suen Nilßon
Oluf Biörßon.

detta wittnar och pastor her samma
städes at så i sanning är

Jacobus Truhillj*
p : F :

*Jacob Trulsson
*pastor i Falköping

Göta hovrätt den 6 november 1645

24) Hans olofsson dråpare
Een doom ifrån Falkiöinghz Stadh
öffwer hans olofsson, hwilken hafwer
förledne Bartholomej marknadh 644
råkatt i trätta medh Lars Andherßon
och huggitt honom öffwer huffwudhett
att han i åhr 645 den 12 aprilis åhr der
af döödh bleffwen, målzägandherne stå
icke effter dråparens lijff, som af htz
doomen seendhes åhr.

Resolutio Aldenstundh

detta dråp åhr skieedt vthan rätta liljz=
nödh. 2) försåteligitt wijs baak på
ryggen medh fördeels wäria Emoot bara händher*, för
deße och fleera skiäll i htz doomen
finnas kan rätten hans lijf Eij Väria
Vthan dööma hans Olofsson att Justi
ficeras androm till sky och Warnagel.
finnes och lijka exempel inter refr pat.
163

*3 inlagda ord som står i marginalen

Riksregistraturet, den 5 september 1646

Pardon för fordomb heer Åke Axelßons fogde
Hans Olofsson

Wij Christina Göre witterligit, att oß hafuer
Brefwijsere Hans Olofsson Vnderdånigst föredraga lå=
tet, huruledes han nästförledet åhr 1645. är kommen j
skada och hafuer begådt dråp opå een Borgere uthj Fal=
köpingh, Lars Anderßon be.d för huilken gerningh skuldh
han alt sedan sigh flychtigh förhollet hafuer; Ödmiukeligt
begärandes Wij wele honom den ogunst och tilltaall nå=
digt eftergifua och förlåta. Så Emädan Wij förnimme,
att han allerede hafuer förlijckt sigh medh Måls Egenderne,
således att dee j dette fallet hafue sin rätt emoot honom
falla låtet; Huareföre hafue Wij hans Vnderdånighe be=
gäran anhördt, och fördenskuldh härmedh och j dette
Wårt öpne brefz kraft af gunst och nåde, så och konge=
ligh macht och myndigheet pardonerat och förlåtet bem:te
Hans Olofsson ofuanbem:te dråpsaak, så at han härefter
för samme dödzslagh skall aldeles oqvaldh och omolesteradh
förblifua; Dogh skall han wara förplichtat oß och Chro=
nan konungzsaker erläggie, såsom och uthstå den kyrcko=
plicht, som hans brist fordrar och kräfuer. Der alle
som dette widkommer, hafuer sigh att efterrätta.

Christina :/:

Falköpings rådhusrätt den 18 juni 1647

8) S: D: framladeß i Rätten Copia aff H : K : M:t Nådige Pardons Skriff
Dat : Stockholm den - 5 Septemb 1646 geffuen till en Mandropare Hanß
Oluffson be:dh huilken för 3 åhr Sedan haffuer begåt dråph på en borgare
Larß Anderson her i Staden, och förbe:de hans Olufson åhr aff höga
öffuerheeten benådat Lifuet fördensschuldh förbindeß Målsäganderna
att dee sigh icke förgripa emot den högl konghl Giötarijckes håfrättz
/: till Wålbn:ne Landzhöffdingen Carll Siggeßon :/ Vthgånghe Breeff
Dat : Jönekiöpingh den 17 octob 1646 om Samma dråphsack.

Falköpings rådhusrätt den 24 juli 1647

- 1) Samma dagh fram kom för Rätten Hans Olufson Tilförende gårdzfougde på den wälb:ne herre her äcke Axelßons gårdh Siögeråß och framlade H : K: M:tz wår allernådigste Wthkorade drottning Pardonh och benådelße Breff at han Lifuet Skall niuta för den dråpsaacke som han om Bartholomej åhr 1644 på Borgare Lars Anderson her i Staden begåt haffuer, allenaste han sigh medh målsäganderna förlicker huilcket och nu Skedde i Så måto, at förbe:de Hans Olufson Skall geffua Den Dödes Arffuingar - 53 RD:r Sahl Lars Andersons Effterleffuescha Gunnela Arffuedz dotter 10 RD: den dödes moder 5 RD: Stadsens Rädt - 10 D:r SM:t och der medh wänligen och wäll förlichte, Så at huarcken dee eller deras efferkommande Arffuinger Skulle nu eller framdeles någon sin widare her på klandra eller åtalla, huar oppå de då strax gåffuo offuan be:de Hans Olufson sit Breff medh deres nampn. Signete och Bomerckie Bekrefftat Såsom och begärte aff thenne Ringa Retten at honom Breff medh Stadßens Jnsegell på sammaförlickningh måte Blifua meddelat, Huilcket för Rätuisan Skuldh icke kundhe förüägras Vthan honom tilsagt att bekomma huicket och Skiedt åhr den dödes Arffuingar åhre Efftersch:ne Som Sacken Ancklagade och förlickningh medh hans Olufson Jngingo Hust:r Gunnela Arffuedzdoter Sahl Lars Andersons Effterleffuerscha Oluff Ambiorson Borgare her i Staden Oluf Biörnson i toffuarph Lars Ambiorson i Lunnegården på sin hustrus wägnar och den dödes Syster Jngerdh Andersdoter,
- 2) Oluff Ambiorßon Bliff:r tilßat at wara Målsman för barnsens Päninger Som åhr 50 RD:r och honom strax Leffuererades och Skall åhrligen antingen Sielff för offuanbe:te - 50 RD:r geffua eller dem Vth= fåå till androm för 5 RD:r Vthi Jntereshe och förbe:de 5 RD:r Skall gefues Barnet till Kläder in till des at det blifuer så stort och sigh sielff kan försörja Huffuudh Summan förbehållen at Leffuerena när på fordras och barnet till sina myndige åhr kan komma Lijfftes män derföre Anders Anderson och Jackop Jonson,
- 3) Huadh som Barnsens faderne wijdh kommer förmentes the at Erich Gulismedh Skulle gaffua i en Summa 12 lodh Silff:r förarbetat, i en Skåll och Erich Skall försörja Barnet till ther thet blifuer 15 åhr gamalt och helle det i Skolan och låta Jnstruera det vthi lofliga dygder

Återgivet med modern svenska

Falköpings rådhusrätt den 29 april 1645

- 1) Samma dag framfördes för rätten Hans Excellens Riksmarskalkens Vålborne Herr Åke Axelssons gårdsfogde på Sjögerås, Hans Olofsson benämnd, vilken anklagades av hustru Gunilla Arvidsdotter här i staden, salige (avlidne) Lars Anderssons efterlätne änka, såväl som några hennes saliges mans släkt, och förmenar att han nu i näst Bartolomei marknad, hade övat slagsmål med hennes man, och då så vida hade huggit i hans huvud att han nu för 8 dagar sedan, som var den 12 hujus (i samma månad), måste sätta livet till. Detta bråk var så funnet tillgått, som nämnde Hans Olofsson inte kan neka till, och salige Lars Anderssons frände Olof Ambjörnsson benämnd såväl som fler bekänner, första var denna Lars Andersson, som är död, intagen uti en bod, hos Olof Ambjörnsson som sålde öl uti samma bod. Då köpte Lars Andersson en kanna öl (2,6 liter) och gav till sin granne Arvid Larsson. Medan de satt där och drack, hände sig att landhövdingens välborde Carl Siggeßons rättare Markus i Händestorp (i Trävattna socken) benämnd, stod ute på gården och var drucken. Där var också denne Hans Olofsson som skadan gjorde. Jämväl var hans herres bondhustru där. Denne bondhustru tilltalade rättaren, nämnde Markus i Händestorp, att han skulle ha stött

henne, men om det skedde med vilja eller våda, det vet man inte. Detta hörde Hans Olofsson och sade till bondhustrun: "Vad gör han?", och hon svarade: "Han stöter mig". Därmed utdrog Hans Olofsson sitt svärd och slog rättaren över huvudet, och sedan högg han efter honom, och gjorde honom blodvite i den ena läppen. Därmed gav rättaren sig in i boden, där salige Lars Andersson satt, och Hans Olofsson vände om och gick bort på gården och satte sitt svärd i skidan igen. Medan han stod på gården, kom Lars Andersson ut ur boden och gick rakt till Hans Olofsson och tog honom i axlarna och sade: "Vad är ni för en karl, som gör en sådan orätt, att hugga ned landshövdingens rättare, som inget svärd har?" Hans Olofsson svarade: "Jag ger dig inget besked vad jag är för karl". Lars Andersson sade: "Slå inte den som inte kan slå tillbaka, utan gå ut på torget och fäkta med den som har svärd". Hans Olofsson svarade: "Har du lust att fäkta med mig?" Lars Andersson svarade: "Ja, det är jag karl till. Jag vill gå efter mitt svärd", varefter han vände sig avsidet, men då högg Hans Olofsson till Lars Andersson bak i huvudet, så att Lars gick omkull. Det hugget bet inte på Lars Andersson, så han reste sig igen och ville ge sig inunder (fram till) Hans Olofsson. Då högg Hans Olofsson honom andra gången och tredje över huvudet, varav huvudskallen blev skadad av bägge huggen, vilket bårds käraren bekände, oansett att det strax inte syntes ha bitit. Då sägs Hans Olofsson ha sprungit baklänges och drog sitt svärd under sin fot - varför han gjorde det, vet ingen så noggrant. En part menar att han förstod att hans svärd var dövt (odugligt) av Lars Andersson, så att det inte kunde bita förrän så var gjort, men Hans Olofsson själv föregiver att svärdet hade blivit krokigt, dock huru därom är när han så hade gjort, högg han till en fjärde gång. Då sprang blodet av huvudet upp i höjd. Då fick Lars Andersson ett dödligt hugg, så att huvudskallen gick sönder. Där uttogs sedan 10 stycken ben, och Lars Andersson låg därefter i 9 veckor på sängen (till c:a 26 okt), och därefter började han gå uppe och reste sina ärenden av och an, och gjorde sitt arbete både på logen och annorstädes, ända tills nu för en månad sedan (c:a 22 mars). Då lades han ner på nytt och låg i 3 veckor innan han avled (12 april, se nedan). Dock i all den tid, ifrån det han fick skadan och intill dess han avled, har han alltid klagat över det ena hugget, vilket inte heller kunde läkas igen, utan var öppet till dess att han avsomnade.

Rättens betänkande, för de skäl som föreskrivet står, kunde denna enfaldiga rätt inte annat befinna utan att Lars Andersson av Hans Olofssons handverk har dött förrän natt och år var ute (skett inom ett år), varför han dömdes efter Guds lag, Exodus (Andra Moseboken) 21:12 ifrån livet. Nåden hemställs ödmjukligen den höglovliga kungliga Göta Hovrätten. Målsägarna stå inte heller efter Hans Olofssons liv, utan är sinnade att taga skäligen böter - ifall så - den höglovliga kungliga Göta hovrätt tyckes det är skäligt.

Släktens brev till hovrätten, den 12 maj 1645

De ädla och välborne herrar som besitta den höglovliga kungliga hovrätten i Jönköping, önskar vi underskrivna myckenligen hälsa och välfärd både på andlig och i lekamlig måtto, av Gud den allra högste ganska ödmjukligen.

Ädla och välborde herrar, eftersom - det Gud bättre - hans excellens hennes kungliga majestäts riksmarskalk välborne Åke Axelssons gårdsfogde på Sjögerås, Hans Olofsson benämnd, som är kommen uti skada för en man här i staden i förleden Bartolomei-marknad (24 aug), Lars Andersson vid namn, så ger vi undertecknade den höglovliga kungliga hovrätten ödmjukligen detta att förnimma, att vad som nu Gud och hennes kungliga höglovliga majestät och den höglovliga kungliga hovrätten gör, låter vi oss bli nöjda av allt detta, och inte något stå efter hans liv. Det vi så ödmjukligen har låtit den höglovliga kungliga hovrätten få förnimma och vi nu och alltid har den höglovliga kungliga hovrätten under Gud den allsmäktiges beskydd och beskärm (beskydd, värn, försvar), både i andlig och lekamlig måtto, troligen

(förtröstansfullt) och ödmjukligen befallt (överlämna, anförtro), skrivet i Falköping den 12 maj år 1645.

Gunilla Arvidsdotter Lars Svensson
Olof Ambjörnsson Sven Nilsson
Olof Björnsson

Detta vittnar också pastor här sammastädes att så i sanning är
Jacobus Truhilli (Jakob Trulsson)
p : F : (pastor i Falköping)

Göta hovrätt den 6 november 1645

24) Hans Olofsson dråpare.

En dom från Falköpings stad över Hans Olofsson som har förledne Bartolomei marknad (24 aug) 1644 råkat i träta med Lars Andersson och huggit honom över huvudet så att han i år 1645 den 12 april har därav dött. Målsägarna står inte efter dråparens liv, som av häradsrätten är skärskådad.

Beslut: Alldenstund detta dråp är skett utan rätt livsnöd, 2) försåtligtvis bak på ryggen med värja mot bara händer. För dessa och flera skäl som finns i häradsdomen, kan rätten ej värja hans liv utan dömer Hans Olofsson att justificeras (avrättas), andra till sky och varnagel.

Riksregistraturet, den 5 september 1646

Pardon (förskoning) för förutvarande herr Åke Axelssons fogde Hans Olofsson.

Vi Christina gör veterligt att Oss har Hans Olofsson underdånigt låtit föredraga (medgivit), huruledes han nästförledet år 1645 är kommen i skada och har begått dråp på en borgare i Falköping, Lars Andersson benämnd, för vilken gärnings skull han har allt sedan dess förhållit sig flyktig (på rymmen), ödmjukligen begärandes att Vi ville honom den ogunst (misshag, ovilja) och tilltal nådigt eftergiva och förlåta. Så emedan Vi förnimmer att han allaredan har förlikt sig med målsägarna, således att de i detta fallet har sin rätt låtit falla emot honom, varför har Vi anhört (åhört) hans underdåniga begäran, och för dens skull härmed och i detta Vårt öppna brev kraft av gunst och nåd, så också kunglig makt och myndighet, pardonerat (förskonat) och förlåtit nämnde Hans Olofsson nämnda dråpsak, så att han härefter för detta dödsslag ska alldeles okvald (inte plågad) och omolesterad (inte ofredad) förbli. Dock ska han vara förpliktigad att erlægga Oss och Kronans konungssaker (Kronans andel av böterna), såsom också att utstå (utföra) den kyrkoplikt som hans brist fordrar och kräver. Där alla som detta vidkommer, har att rätta sig efter.

(Drottning) Christina

Falköpings rådhusrätt den 18 juni 1647

8) Samma dag framlades för rätten kopian av Hennes Kungliga Majestäts (drottning Kristina) nådiga pardonsskrift, daterad i Stockholm den 5 september 1646, given till en mandråpare, Hans Olofsson benämnd, vilken för 3 år sedan har begått dråp på en borgare Lars Andersson här i staden, och nämnde Hans Olofsson är av höga överheten benådad livet. För den sakens skull förbindes målsägarna att de sig inte förgriper emot den höglovliga kungliga Götarikets hovrätt - till välborne landshövdingen Carl Siggesson - utgångna brev, daterad den 17 oktober 1646 om samma dråpsak.

Falköpings rådhusrätt den 24 juli 1647

1) Samma dag framkom för rätten Hans Olofsson, tidigare gårdsfogde på den välborne herr Åke Axelssons gård Sjögerås, och framlade Hennes Kungliga Majestäts, vår allernådigste utkorade drottningens pardon och benådelsebrev att han livet ska njuta (få ha kvar) för den dråpsak som han om Bartolomei (24 aug) år 1644, på borgaren Lars Andersson här i staden har begått, allenast han förlikar sig med målsägarna, vilket också nu har skett i så måtto att nämnde Hans Olofsson ska ge den dödes arvingar 53 riksdaler,

till salige Lars Anderssons efterleverska Gunilla Arvidsdotter 10 riksdaler, till den dödes moder 5 riksdaler, till stadens rådhusrätt 10 daler silvermynt (drygt 5 riksdaler), och är därmed vänligen och väl förlikta, så att varken de eller deras efterkommande arvingar, nu eller framledes ska göra någon vidare (fortsatt) klagan eller åtal, var uppå de då strax gav ovan nämnde Hans Olofsson bekräftelse med sitt brev och deras namn, sigill och bomärke, såsom han också begärt av denna ringa häradsrätten att honom blir meddelat med brev och stadens sigill på denna förlikning, vilket för rättvisans skull inte kunde förvägras, utan honom tillsagt att bekomma, vilket också är skett.

Den dödes arvingar är efterskrivna som saken anklagade och ingick förlikning med Hans Olofsson: hustru Gunilla Arvidsdotter som är salige Lars Anderssons efterleverska, Olof Ambjörnsson borgare här i staden, Olof Björnsson i Tovarp, Lars Ambjörnsson i Lunnegården på sin hustrus vägnar, och den dödes syster Ingegerd Andersdotter.

2) Olof Ambjörnsson blir tillsatt att vara målsman för barnets penningar, som är 50 riksdaler, och som till honom strax levererades och ska årligen, antingen själv för ovannämnda ge 50 riksdaler eller undfå dem till andra för 5 riksdaler uti intresse och nämnda 5 riksdaler ska ges barnet till kläder intill dess att det blir så stort och kan försörja sig själv. Huvudsumman är förbehållen att levereras när så påfordras och barnet kan komma till sina myndiga år. Löftesmän för detta är Anders Andersson och Jakob Jonsson.

3) Vad som barnens (styv-)fader vidkommer, förmentes det att Erik Guldsmid ska ge i en summa 12 lod förarbetat silver (160 gram) i en skål, och Erik ska försörja barnet till dess det blir 15 år gammalt och hålla det i skolan och låta instruera det uti lovliga dygder.

Per Hansson - tjuv (1646)

AD: v189939.b2790

Vilske häradsting den 8 maj 1646

4) S.D. hades för Rätta en Soldat, Per hanson be:dt barnfödd wedh Nye=hytta, Norebergslagh, huilken 644 bleff der Vthskriffuen, och war med det folck som H.Gr. Nådh Rijkz dråttzen Vthi Julij Månadt ne=der fölgde genom landet, åth Göteborgh, och war wnder Capitein Arff=wedh åls Compagnis, och rymbde, som han bekende, sitt Compagni wed lärie, der han war satt på wacht, då han wed Paß 3/4 åhr hade waret wnder Compagniet, och begaff sigh hijt vp till wilskeh:dt och satte sigh nedh hoos en Bonde Håkan i Backur be:dt för Arbetzdreengh, och sade sigh haffua tient en kopperslagare i Alingzåß, detta skedde 645 in Aprili, hos denne Bonde tiente han allenast i 3 wekor, och sedan, medh hans godminne, kom ifrån honom och til hans broder Hindrick Jonson i Påffueråhs be:dt huilken han satte dienst för Ryttare, och war på tugh en tijdh wedt gräntzen, och om Mikaeles tijdh togh han förloff ifrån denne dienst, der effter gaff han sigh i Echten=skap medh en piga i kleffua, någon tijdh der effter stadde han sigh medh Siögeråsa Bönder, at huar Vthskriffningh bleffue, så skulle han gå vth för dem för Soldat, och huar bonde gaff honom en mark:r på handen, så at han fick 5 Dr skulle och huar föda honom en Weka, som och i några skedde, emedler tijdh gaff han sigh til Floby och wille taga knechta *Peningr*, och fick 15 Dr på handen, strax stelte han sigh, der ifrån och owitterligen gaff sig bort i Gudhems h:dt til Måns Suenson i kartberga och togh der knechta *peningh* til 100 Dr KM:t 8 ß:r korn, 1½ß:r rogh och ½ ß:r ärter, sampt stöfflar och strumper och en krage, så wäl som til hans hustru ett par skoor och en warpe. dätta skedde

alt vthi Januarij, Februarij och Martij Månader, den 15 Martij* angick Gene= rals Munstringh i Skara, der war han och, och gick genom Munstrin= gen, något litet effter Munstringen gick han til sin förrige huß= bonde Håkan i Backer, och begärade aff honom til läns hans häst til Skara, huilken war så godh som 6 RDr, bonden länte honom hästen, huar med han rymbde sin kooß åth Nerkie, både med häst och alt det han aff Måns i kartberga, och anders Vpburiet hade och leffde* sin hustru her effter sigh, och bondens häst Solde han i Närike, sedan skreff Håkan i Backeer vp til sin Suager i Närike Oluff Oluffson be:d, och badh honom spana effter en sådan karll, det han och så wijda giorde, at han öffuerkom honom wthi Örebro, och lät der antasta honom, och kommo i Cronones fängelse, detta skedde wedh påß den 21 Aprilis*, sedan bleff han der ifrån och hijth neder med prophoß förskickat, således är nu her för Rätt= ta kommen, och kan til alt detta förskreffne icke neka, wthan bekenner så i sanning wara.

*söndag

*lämnade

*tisdag

Sententia.

Så effter denne Per Hanson sin Synd bekände, dömbdes han effter det 17. Cap. i konungz balck. såsom och det 6 Cap. i tiuffua Balk ifrån lifluet. Nåden hemställes den högl. kongl. Götha Hoff= ret ödmukeligen.

Göta hovrätt den 5-6 juni 1646

18) Pedher Hanßon tiuff.

Een doom ifrån Wilska häradt öffwer Peer han= son som haffuer då han der stadd på Wacht rymbt ifrån sitt Compagnie sedhan haffuer han tagit knechteleija aff åtskillige och dem bedragit, han haffuer ock lugit sigh till een häst aff Håkan Janson Werderat för 6 Rijkz daler, som aff dommen och Ransakninghen seendes ähr.

Resolutio Peer Hanson skall giffua Mälzäganden sin häst eller deß Wårde igen, och böta tredubbelt så mycket tiuffnaden Wårdh ähr och stå Vppenbara skriff. Om knechtelejans bedrägerij och rymbningen remitteras till den kongl : Krigzrätt.

Återgivet med modern svenska

Vilske häradsting den 8 maj 1646

4) Samma dag ställdes för rätten en soldat, Per Hansson benämnd, barnfödd i Nyhyttan i Nore bergslag, vilken 1644 blev där utskrivnen (till knekt), och var med det folk som Hans Grevliga Nåd Riksdrotsen uti juli månad följde neder genom landet mot Göteborg, och var under kapten Arvid Åls kompani, och rymde, vilket han bekänner, sitt kompani vid "Lärie" där han satt på vakt, då han vid pass 3/4 år hade varit under kompaniet, och begav sig hit upp till Vilske härad och satte sig ner hos en bonde, Håkan i Backor (i Vilske-kleva socken; Håkan Jonsson enligt mantalslängden) benämnd, som en arbetsdräng, och sade sig ha tjänat en kopparslagare i Alingsås. Detta skedde i april 1645. Hos denna bonde tjänade han allenast i 3 veckor och sedan, med hans goda minne, kom från honom och till hans broder, Hindrik Jonsson i Påverås (i Marka socken) benämnd, där han fick tjänst som ryttare, och var på krigståg en tid vid gränsen. Om Mikael's tid (29 sept) tog han förlov (avsked) från denna tjänst. Därefter begav han sig i äktenskap med en piga i (Vilske-)Kleva. Någon tid därefter stadd (befäste) han sig med

Sjögerås-bönderna (i Vilske-Kleva socken), att om det blev utskrivning (till krigsmakten), så skulle han gå ut som soldat för dem, och var bonde gav honom 1 mark på handen, så att han fick 5 daler (20 mark), och skulle de också föda honom en vecka var, som också skedde några veckor, emellertid begav han sig till Floby och ville ta knekta-penningar, och fick 15 daler på handen. Strax ställde (reste) han sig därifrån och oveterligt (okänt för de andra) gav sig bort till Måns Svensson i Kartberga (i Ugglums socken) och tog där knekta-penningar till 100 daler kopparmynt, 8 skäppor korn (240 liter), 1½ skäppa råg (45 liter) och ½ skäppa ärtor (15 liter), samt stövlar, strumpor och en krage, såväl som till hans hustru ett par skor och en varpa (möjligen redskap till fiske eller en vävstol). Detta skedde allt uti januari, februari och mars månader. Den 15 mars angick (pågick) generalmönstring i Skara. Där var han också, och gick genom mönstringen. Något litet efter mönstringen, gick han till sin förre husbonde Håkan i Backor, och begärde av honom till låns hans häst (för att rida) till Skara, vilken var så god som (värderad till) 6 riksdaler. Bonden lånade honom hästen, varmed han rymde sin kos åt Närke, både med hästen och allt det han av Måns i Kartberga och Anders hade uppburit, och läfte (lämnade) sin hustru här efter sig, och bondens häst sålde han i Närke, sedan skrev Håkan i Backor upp till sin svåger i Närke, Olof Olofsson benämnd, och bad honom spana efter en sådan karl, det han också vida gjorde, att han överkom (återfann, överrump-lade) honom i Örebro, och lät där antasta honom, så han kom i Kronans fängelse. Det skedde vid pass den 21 april. Sedan blev han skickad med profoss därifrån och hit neder. Således är nu kommen här för rätten, och kan till allt detta förskrivna inte neka, utan bekänner att det är sant.

Sententia (ställningstagande och beslut)

Så eftersom denne Per Hansson har bekänt sin synd, dömdes han efter det 17:e kapitlet i Konungabalken, såsom också det 6:e kapitlet i Tjuvabalken från livet. Nåden hemställs ödmjukligen den höglovliga kungliga Göta hovrätten.

Göta hovrätt den 5-6 juni 1646

18) Peder Hansson tjuv.

En dom från Vilske härad över Per Hansson som har, då han var stadd på vakt, rymt från sitt kompani, sedan har han tagit knekteleja (ersättning för att ställa upp som deras knekt) av åtskilliga (bönder) och dem bedragit, han har också ljugit sig till en häst av Håkan Jansson, värderad för 6 riksdaler, som av häradsdomen och rannsakingen är skärskådad.

Beslut: Per Hansson ska giva målsägaren sin häst eller dess värde igen, och böta tredubbelt så mycket tjuvnaden är värd och stå uppenbar skrift. Om (angående) knektelejans bedrägeri och rymningen, översänds det till den kungliga krigsrätten.

Kettil Olofsson & Anders Andersson - våldsvärk (1646) - 30

AD: v189939.b2880

Vartofta häradsting den 4 augusti 1646

11.) S. D. Hades för rätta Tuenne Soldater, vnder Captein M:rig Erich Larßons i wartoffta Compagnie, Kietell oluffßon i Fallekiöpingh och anderß Anderßon i flitorph be:d huilcka för än dee reste på tough åt Tysland nu för 6 veckor Sedan, Haffua giordt åtskillige perlemente och hem=gånger, Så at Landzhöffdingn welb:ne Larß Roßenduffua Siggeßon Haffuer för åtschillige Klagemähl Skull, effter dereß effterßende, måst aff ferda Landzgevaldigren Lars Anderßon her ifrån och till walbergh*, medh Skriffuelße till General Maior Greffue Gustaf at låta dem der antasta, och hit föra, huilken och dit kom, då

*Varberg

dee Skulle gå genom Munstringen och stiga till Skips, och bleff dem
 der mechtigh, och Såledeß ähre dee nu her för Råta Kompne
 Först woro dee komne den 18 Junij* Till en Rätare i duerstorp Anderß *torsdag
 Oluffson be:d huilcken när han förnam at dee woro på färdee, gick
 han Wth, och dåå han Vth kom, frågade dee honom Huar Skiutzhesterna
 ähre, Som dee Skulle haffua; Retaren Suarade och Sade, i Skulle
 fuller fåå huadh i Skollen haffua / och då woro dee Skickade
 aff Captein Som war i Mark åt danemark, at vptaga några
 Soldater, Som i eke woro tilstedeß då vprychningen Skedde, och
 Hade en dräng medh Sigh fångzligh Som dee Hade woldfördt ifrån en Rytere /
 och då boro dee på Retaren medh hugg och Slagh, och en aff dem redh
 honom omkull, at han Stöte Sig illa emot en Stäck, och så bådhe
 dee honom följa Sigh at byn der de Skolla haffua hester, det
 måste han och giöra, och när dee kommo Vth om porten, fadtade
 den ene i hanß Skegg och den andre i håret och förde honom
 emillan Sigh, i den andre gården, och då aff drogh honom Så när ½ua
 Skegget, och när dee komme i andre gården, Slepte dee honom
 och en af dem stöte honom medh näffuen för bricken, så at
 han föll backlängeß, då woro der några Quinfolk Som hindrade
 dem, at anders vndslaph bort öffuer en lyckia, och lade sigh i en
 humblegårdh, och gömde Sigh, der lete dee Vpp honom, och Slogo honom
 åter medh en Pååk, till deß Quinfolk komm emillan, och när dee
 icke Så hastigt finge hester som de woro beskedde till, togo
 dee tuå hestar ifrån andra frelßebönder som de i eke woro
 beskedde till.

Der effter den 20 Junij, då de Skulle reßa effter det andra folket
 åt walbergh, haffua dee och några andre kommet till en gammall
 man Bengt i kappalsgården be:d i Gudhems heredt weed falkiöping
 der haffuer denne anderß Anderßon hårdeliga tiltalt honom en
 Skiutzhest, och i hanß Stuga, Slaget hanß gårdbo medh et Spiut
 Såßom och hanß hustru, öffuer armen medh samma Spiut och stöt
 henne i munnen medh näffuen och Sedan draget honom i hår och Skägg
 och Slaget honom åtskilliga örefijlar, at hon måste rymma hußet
 för honom, icke desto mindre måste hanß hustru geffua dem mat, och
 medan hon gömde maten bort kom i hußet en Siorta och et par bundna
 Linstrumpor, huar medh dee reste Sin koß åt fallekiöpingh, der
 drucko de en stundh Sedan redo dee der ifrån, emot afftonen, åt
 angestorp, der bodde befaldningzmannen wel:t Anderß Matzon
 då möte dem Suerkell pederßon i Qnåßen, till huilcken hadhe
 kietell oluffßon en affwundh, och drogh strax Sit Suerdh och
 högg effter honom och gjorde honom et kiötsår i huffuudet, och
 fölgde honom genom angestorpz gata, at han måste löpa Sigh till
 hielph, Vthi en roghåcker, Sedan ingingo dee i fougden huß, och woro
 då 4 st i Sålscaph, doch inga som så illa förhöllo sigh som deße tuå
 Anders Anderßon och Kiätill oluffßon, då lågh befaldningzmanen
 i Sin Säng och Soff, och Soldaten Anderß anderßon Språngh på wäggen
 och togh fougden Suerdh, och Sade: deta Skall iagh haffua i pant till
 deß iagh fåår min löhningh, och drogh Suerdet Vth, och föll strax i Sängen
 och fick befaldningzmannen i håret ryckte och drogh honom, och hugg
 honom öffuer tinningen et kiötsår, och Sedan högg i bordet 2 hugg
 genom bordh kledet, Såßom och högg et stooph Som war öll Vthi at
 det föll wedh gålffuet, och Sedan haffua de hanß räkenskaph der
 Vthi, Som Lågh på bordet, at den fast illa foor, Sedan sönder ßlogo
 dee hanß Suerdh, der effter måste befaldningzmannen fly hußet och
 Vndkom i blotan Siortan, effter der woro 2 st Quinfolk Som hindrade
 dem så länge, huilcka icke och fingo ringa Hugg, Sedan Sprungo dee Vth
 och Söchte effter Befaldningzmannen, och då stego der några fremande
 Quinfolk, på gården, då sade anders åt dem, huart togh han wägen?

dee sade han SPrangh åt Lyckan, oansedt han det icke giorde, Wthan stengde sikh Wthi en liten Cammar, och rende anders åt lyckan och söchte effter honom, och då han intet kunde finna honom, kom han igen, der effter rede dee aff gården, och Vppå en backe, och sågo sikh omkringh, då kom Richz Skultz Leutnampten Abraham Bengtson i bostorph, honom öfuerfölle de icke ringa, Wthan så at han måste tiggia Sigh vndan dem, doch giordee dee honom icke mehr, Vthan redo sin wägh åt Carleby, der kommo de i Redtaregården och fordrade Skiutzhester, Rätaren Suarade sikh nu haffua Vmlagt 5 Compagnie östgiöta folk, och wiste icke i hastigheet huar han Skulle fåå hester, till dem, då Sadhe Kietill du Skalt Leggia migh her i byn om den och den tager digh icke, och der medh fick honom i Skegget, och Slogh honom medh en Pååk öffuer axlan, at han nu icke förmå kleda aff eller på sikh sin Siorta, till alt dete bliffua dee Så öffuer tygadee, at dee icke kunde fåå nej för Sigh, och sijn går för Sager, nu för deße före= gångne Skiell och beuiß, kunde heredtnämbd icke frija dem, at dee nu medh berådde modhe sådant haffua i werket stelt, huarförer dee dömbdeß effter det 1 Cap. i Edzöris Balk, Saßom och det 26 Cap i konungz Balk ifrån lijffuet, Nåden hemstelt den högl: kongl Giöta häffret ödmiuckeligen.

Göta hovrätt den 19 september 1646

1) Kiätel oloffson och Anders Anderson Wäldz Wärkare.

En doom ifrån Wartoffta häradt öffuer Kiätill Oloffson och Anders Anderson Soldater, hwilke för än dhe reeste på Togh haffua begådt hem= gång, åttskillige Wäldz Werken, Råån, slagzmål och Wäldgestningh, som aff dommen så Wäll som bijfogat klageskrift Wijdlöffteligen, ähr att förnimma. det förmeles och i dommen att hoos dem ingen bättringh ähr till att förmoda.

Resolutio; Alldenstundh Kiätel

Oloffson och Anders Anderson haffua öffuerdå= dige gerninger begånget, som ähr hemgångh, WäldzWerken, Råån, Slagzmål och Wäldgest= ningh oppå åtskillige, såsom ock slagit emot Prophoßen som dhem Vthj sitt öffuerdådige och otijdige förehaffuande förhindra wille. 2.)

Ähr ingen bättringh aff dhem att förmoda, V= than att dher dhe bliffua widh lyffnet så fruch= tar alle Man i häradet dem giöra wärre.

3.) finnes inter Referenda folio 98. lijka Exem= pel : Derföre kunna dhe icke benådas lijffuet, Vthan skola androm till sky, warnagel och Exempel Vthan Vpskoff justificeras.

Återgivet med modern svenska

Vartofta häradsting den 4 augusti 1646

11) Samma dag ställdes för rätten tvenne soldater, under kapten manhaftig Erik Larsson i Vartofta kompani, Kettil Olofsson i Falköping och Anders Andersson i Flittorp (i Tiarps socken) benämnda, vilka förr än de reste på krigståg mot Tyskland nu för 6 veckor sedan, har gjort åtskilligt bråk och hemgångar, så att landshövdingen välborne Lars Rosenduva Siggesson har för åtskilliga klagomåls skull, efter deras eftersände (för att få dem hitsända), måste avfärda lands-gevaldigern Lars Andersson härifrån och till Varberg (i Halland), med skrivelse till Generalmajor Greve Gustaf att låta dem

där antasta och hitföra, vilken också kom dit då de skulle gå genom mönstringen och stiga till skepps, och blev dem där mäktiga (kunde kuva dem), och således är de nu komna här för rätten. Först var de komna den 18 juni till en rättare i Dvärstorp, Anders Olofsson benämnd, vilken när han förstod att de var på färde, gick han ut. När han kom ut, frågade de honom var skjutshästarna var som de skulle ha. Rättaren svarade och sade: "Ni ska fullt få vad ni ska ha." - Då var de skickade av kapten som var i Mark neråt Danmark, att upptaga några soldater som var tillstädes i "Eke" då uppryckningen skedde, och hade en fångslad dräng med sig som de hade fört med våld från en ryttare - och då bar de (gav de sig) på rättaren med hugg och slag, och en av dem red omkull honom, så att han stötte sig illa mot en stock, och så bad de honom följa med dem till byn där de skulle ha hästar, det han också tvingades göra. När de kom utom porten, fattade den ena i hans skägg och den andra i håret och förde honom mellan sig, till den andra gården, och så avdrog honom så när halva skägget. När de kom till den andra gården, släppte de honom och en av dem stötte honom med näven så att han föll baklänges. Då var några kvinnfolk där som hindrade dem, så att Anders undslapp bort över en lycka (åker/äng), och lade sig i en humlegård och gömde sig. Där letade de upp honom, och slog honom åter med en påk, till dess kvinnfolket kom emellan, och när de inte så hastigt fick hästar som de var beskedde till (fått besked om, blivit beskärda), tog de två hästar från andra frälsebönder som de inte var beskedda till.

Därefter den 20 juni, när de skulle resa efter det andra folket mot Varberg, har de och några andra kommit till en gammal man, Bengt i Kappelsgården benämnd (i Bestorp i Falköpings västra landsförsamling) i Gudhems härad, vid Falköping, där har denne Anders Andersson hårdeligen tilltalat honom om en skjutshäst, och i hans stuga slagit hans gårdbo med ett spjut, såsom också hans hustru över armen med samma spjut och stött henne i munnen med näven, och sedan dragit honom i hår och skägg samt slagit honom åtskilliga örfilar, att hon måste rymma huset för honom. Inte desto mindre måste hans hustru ge dem mat, och medan hon gömde maten bortkom (försvann, stals) i huset en skjorta och ett par bundna linstrumpor, var med de reste sin kos åt Falköping, där drack de en stund, sedan red de därifrån vid aftonen åt Agnestorp. Där bodde befallningsmannen välaktade Anders Matsson. Då möttes de av Sverkel Pedersson i "Knåsen", till vilken Kettil Olofsson hade avund, och drog strax sitt svärd och högg efter honom och gjorde ett köttår i huvudet, och följde honom genom Angestorps gata (bygata), att han måste löpa sig till hjälp uti en råg-åker. Sedan gick de in i fogdens hus, och de var då 4 stycken i sällskap, dock inga som förhöll sig så illa som dessa två Anders Andersson och Kettil Olofsson. Då låg befallningsmannen i sin säng och sov, och soldaten Anders Andersson sprang till väggen och tog fogdens svärd och sade: "Detta ska jag ha i pant till dess jag får min löning", och drog ut svärdet, och föll strax i sängen och ryckte och drog befallningsmannen i håret, och högg honom över tinningen ett köttår, och sedan högg i bordet 2 hugg genom bordsklädet, såsom också högg ett stop (krus om 1,3 liter) som det var öl i, så att det föll ner på golvet, och sedan hade de hans räkenskap däri, som låg på bordet, att det for illa. Sedan sönder slog de hans svärd, därefter måste befallningsmannen fly huset och undkom i blotta skjortan, eftersom där var 2 kvinnfolk som hindrade dem så länge, vilka fick inga eller ringa (obetydliga) hugg. Sedan sprang de ut och sökte efter befallningsmannen, och då steg där några främmande kvinnfolk på gården. Då sade Anders åt dem: "Vart tog han vägen?" De sade att han sprang åt lyckan (äng/åker), oansett han inte gjorde det, utan stängde in sig i en liten kammare, och då rände Anders åt lyckan och sökte efter honom, men när de inte kunde finna honom, kom han tillbaka igen. Därefter red de från gården, och upp på en backe, och såg sig omkring. Då kom riks-skults (riks-fogde, -befallningsman) löjtnanten Abraham Bengtsson i Bostorp (möjligen Bosarp i Härja socken?). Honom överföll de inte ringa, utan så att han måste tiggas sig undan dem, dock gjorde de honom inget mer, utan red

sin väg åt Karleby, där kom de i Rättaregården och fordrade skjutshästar. Rättaren svarade sig nu ha omlagt (inkvarterat) 5 kompanier med östgötafolk, och visste inte i hastigheten var han skulle få tag på hästar till dem. Då sade Kettil: "Du ska lägga mig här i byn, om den och den tager dig icke". Därmed fick honom i skägget (tog tag i hans skägg), och slog honom med en påk över axeln, så att han nu inte förmår kläda av eller på sig sin skjorta.

Till allt detta blir de så övertygade, att de inte kunde "få nej för sig, och sin går för sager" (?), nu för dessa föregångna (angivna) skäl och bevis, kunde häradsnämnden inte fria dem att de nu med berätt mod sådant har verkställt, varför de dömdes efter det 1:a kapitlet i Edsöresbalken, såsom och det 26:e kapitlet i Konungabalken från livet. Nåden hemställs ödmjukligen den höglovliga kungliga Göta hovrätt.

Göta hovrätt den 19 september 1646

1) Kettil Olofsson och Anders Andersson våldsverkare.

En dom från Vartofta härad över Kettil Olofsson och Anders Andersson, soldater, vilka förr än de reste på krigståg har begått hemgång, åtskilliga våldsverkan, rån, slagsmål och våldsgästning, som av domen så väl som bifogad klagoskrift vidlyftligen är att förnimma. Det förmåles (anges) också i domen att ingen bättring är att förmoda hos dem.

Beslut: Alldenstund Kettil Olofsson och Anders Andersson har överdådiga gärningar begått, som är hemgång, våldsverk, rån, slagsmål och våldsgästning uppå åtskilliga (personer), såsom också slagit profossen, som det uti sitt överdådiga och otidiga (olägliga, omotiverade) förehavanden ville förhindra, 2) är ingen bättring att förmoda hos dem, utan att om de blir vid livet (inte avrättas) så fruktar alla män i häradet att de gör vida värre, 3) finns "inter referenda folio 98" (hänvisning till annan skrift i samma volym) ett likadant exempel. Därför kan de inte benådas livet, utan ska andra till sky, varnagel och exempel justificeras (avrättas) utan uppskov.

Måns Jonsson & Elin Svensdotter - skyldskapsspäll (1647)

AD: v189939.b2920

Vartofta häradsting den 3 november 1646

3) S.D. Hadeß för rädda en ogifft drängh å Crono Månß Jonßon i Skreckla* be:d huilcken fanß haffua för 1½ åhr Sedan inlåtet sigh Vthi Lägerskaph medh et vgiffit quinfolk, Elin Suens doter be:d till tjänst der Sammastedß och medh henne afflat barn, det han icke förneka kunde, och Såledeß hade gjort Skyldskaps Spielldh, Ty dee woro Tu Syskone barn, han* född af broderen, och hon* av aff Systemen, men denne Elin togh strax flychten at ingen wet witerliga huar han henne Söckia Skall, doch för= menas hon wara i östergötlandh, Så effter denne Månß Jonson sin Syndh bekiende, dömbdes han effter Gudz lagh livit 18 . 6 . och 25 ifrån Liffuet, nåden hemstelt den högl kongl Giötha hoffret ödmuckeligen.

*Skrickle i Utvängstorps sn

*eller hon

*eller han

Göta hovrätt den 1-2 juni 1646

5) Måns Jonßon skylskapspiældh

Een doom ifrån Wartoffta ht: öffwer Måns Jonßon i skrickla ogifft å Crono, som för 1½ åhr sedhan haffwer lägratt sitt syskone barn Elin Swensdotter ogifft Måns bekiändhe syndhen Elin åhr förrymdh, som af doomen seendhes åhr.

Resolutio Måns skall för skylskapen bööta 80 Dr och stå Vppenbara skriff

Elin skall lagföras och dömas, och doomen till denne Kge rätt försändhas.

Återgivet med modern svenska

Vartofta häradsting den 3 november 1646

3) Samma dag fördes för rätten en ogift dräng, Måns Jonsson i Skrickle (i Utvängstorp), boendes på ett kronohemman, vilken för 1½ år sedan befanns ha inlåtit sig i lägerskap med ett ogift kvinnfolk, Elin Svendsdotter benämnd, som var i tjänst där sammastädes (på samma gård) och med henne avlat barn, det han inte kund förneka, och således gjort skyldskapspjeld, ty de var två syskonbarn. Han var född av brodern och hon av systemen, men denna Elin Svendsdotter tog strax till flykten så ingen vet var han kan söka efter henne. Dock förmenas hon vara i Östergötland. Så eftersom denne Måns Jonsson har bekänt sin synd, dömdes han efter Guds lag, Levitus (Tredje Moseboken) 18:6 och 25 från livet. Nåden hemställs ödmjukligen den höglovliga kungliga Göta hovrätt.

Göta hovrätt den 1-2 juni 1646

5) Måns Jonsson skyldskapspjeld.

En dom från Vartofta härad över Måns Jonsson i Skrickle (i Utvängstorps socken), ogift och boendes på ett kronohemman, som för 1½ år sedan har lägrat sitt syskonbarn, Elin Svendsdotter, ogift. Måns Jonsson bekände synnen och Elin har rymt, som av domen är skärskådad.

Beslut: Måns ska för skyldskapet (släktskapet) böta 80 daler och stå uppenbar skrift. Elin ska lagföras och dömas samt domen ska sändas till denna kungliga hovrätt.

Anders Olofsson dråp på Måns Nilsson (1647) - 31

AD: v189940.b1190; v189940.b1290

Vartofta häradsting den 11 oktober 1647

Samma daagh Jnladhe Welb:ne Jörann Börgeßon Papp= gåya till Rambstorp, et Skriffteligitt Prooff ahngåanneß det drååph som i går dee gudh bettere fämb wickweß tijdh Sedann* skiedde Emellan dymbo Och Ottrawaadh i deet at welbe:te Jwnkerenß mågh Männß Nillßonn som war Lagligh Trolåffuadt weedh hannß dotter bleeff af een Corpperal wnder dragonerna, anderß ollßon i amundzhemmet be:dh i Sand= hemma giälldh Boanneß Jhiällslagen, hwilkeett Perlamennte sigh först i Begynnellsen hafwer sigh Sålundha tilldragitt N: att Enn Stundh Sedan som Jwnkerenn medh Sinn Måågh, så wäll som Corperalen Anderß ollßonn woro kombnne wtwr otrawadz kyrkia der som de weedh tiensstenn hade, komme de till Sammanß medh hwar ahndre på gatton J Dijmbo, och wille hwar effter Sinn werff förresa dä= dann, medh deet Samma effter som enn kroo war der strax hooß som de till Sammanß kommo, begiertt anderß Olßonn at de wille gåå Jnn medh honom På Samma Kröögare hwß, mädan hann kiöpte En kannä Öl, ell:r två som och Skiede, och alltså förtöffwade* der tilsammanß Mädan de drwcke weedh Paß tree kanner* Ööl, och Sedan Reedh

*söndag 5 september

*stannade kvar, uppehöll sig
*à 2,6 liter, alltså 7,8 liter

Jörann Börßon och hannß mågh dädann be:te anderß Berettandes, och Strax anderß det förnam, språngh hann på Sinn häst och Reedh effter dhem et Lijtet Stycke Needh om Byn och Roopade effter dem, och När han då hinnde be:te männß Nillßon som Dödenn Leedh, Be=kiännde hann at hann toogh männß i ahrmmen och baadh honom töffwa*, och Rijda medh honom tillbakarß så Länngie de drwcke wtt denn Ölkannan som han Betalldt hadde hoß krögarenn och Stodh Jgien effter dem odrwckinn, Däck hadde hadde* hann Leffnadt Sit Swerdh, Jämwall hattenn i gården effter Sigh Och kom effter dem medh Bara händerna, Jckie heller hadde de Sinn Emellann Nogon trätta Jnnan som dhe Skylldeeß ååt, då fick Männß anderß back i axler=na medh båda händerna, och Röchte honom af hästen så at hann föll i markenn, och Strax Nappade till Swerditt och högt effter anderß, och anderß hweckade wndann och språngh kringh om Jörann Börßonß häst, som Jwnkerenn och hannß dreng Pädar gwnnarßon bekiännde Sanndt wara, och J deet Samma effter Anderß Jntet hadde i handen, Röchte hann Kiäppenn Jfränn Junkerenn at werija Sigh medh, wthj hwilkenn kiäph männß hadde huggit twänne Storre och twänne Smerre hwgh, at klingen i deet Samma Språngh aff, och som anderß Siellff Bekienner at vddenn Språngh i hwffwedit på honom och Sarijade honom i hwffueditt et Lijtet Såråål, som Nu och Synnteß, Sedann Språngh anderß Jn vndan honom, och Räckte Swerditt wtwr handen på Männß och högt honom Öffwer hwffueditt, och Då war Jnngenn mera tillstedes, vtan Jwnkeren hanns måagh, Corpperalen, och Jwnkerenß drängh alena Då fick åter männß Strax Swerdit Jgienn som de och Siellffwa bekiennde, och Rännde effter anderß och hann språngh wndann Jn wnder tre sty* Eeker som Stooode till Sammanß, wthj hwilke Eeker männß hadde hwggit Som Synndt och beseet ähr, - 15 hwgh effter anderß medh Swerditt, Sedann kom månß anbiörnßon och Jönß Swännßonn i Ottrawadh till, och finngo Se hwrw de woro tilsammanß, då Låps anderß wndan och månß Reedh effter medh Swerditt i handen, och högh effter honom och Redh fyra gånnger honom om kiwll, at anderß fick tree åkommer, och Ner anderß då om Sijder vpkom, togh hann tree steenar och kastade åt Jöran Börßoonn effter som hann war Redinn fram till honom, så at Jwnkerenn af kiappenn och Stenarna fick tuänne Slaagh, Då toogh Jwnkerenn till Sin bößa som han hadde Sennde Sinn drengh effter mädann Parlamentit påstodh, fram till otrawadz By, der hann den Neder=Lagt hadde till at förferdigaß hoß enn Smedh, effter Stäckenn war Söndrigh, och då skiööt hann anderß Jgiönom Låårit, hwarföre Jwnkerenn Sakfelliß effter deet - 6 Cap. i Småååå* Balkenn medh wilija till - 20 mark:rs Bööte, medh deet Samma Skilldeß de ått och Jwnkerenn medh Sinn mågh Reede hem till Ramstorph och dråparenn ham till Sitt, och Ner männß war hem=kommen och de twättade Såriddt dånade hann, män för gaaff han sigh Jnntet medh Samma hwgh, wthann Junkeren

*stanna

*upprepat ord

*stycken

*Sårååå

Bekienner at blodit både i deet hann drwckit hadde och elliest af mykieet brytannde och mostrannde, honom mykieet förrwnnit hadde, och Jnngen war tilstedes som förståndh hadde der medh at wmgååsß, alltså fruck= tade hann, at deet war Stor Orsak till döödenn, Alltså Synnteß hereedz Nämdbh effter Noogha Och Lånnghsambdtt betänckiande, effter som be:te anderß Olßon till Samma hwgh Jnntet Neeke, att dhe Jntett kwnnde Befrija honom för drååpidtt, Wthann dömbde Honom effter deet - 2 Cap. i dråphmåla Balkenn medh wilija Jfrånn Lijffweett, dåck Synnteß dem at Samma månß Nillßonn haffwer waridt Siellff der till Stoor Orsack, welb: Jörann Börßonn witnade och att hann Jntett kwnnde Seija, att Anderß kom wreeder effter dem i Noghott fall, det hann förmerkia kwnndhe, wtan Männß Stecknade Öffuer deet hann togh honom J Ahrmmen, och alltså Öppadeß der aff Perllamentit Alltså Hemstelteß denna Saak i all Ödmiwk wnder= dånighet till denn höghlåfflige Giötarikeske konungz lighe hoffrätß Nädighe Betennkiande och gunstighe Resolution, som Nw Reeda tilbakarß kommen ähr, Ellieest Fällte och denn dödeß fader och Bröder, samt och Jwnkern som Swerfaderenn wara skulle på Sinne och Sinn doterß wäghnnar, Enn ödhmiwk böen, at hann Nädigest må Niwta Lijffwet och komma till möijeligitt bööte.

Göta hovrätt den 20 oktober 1647

6) Anders oluffz son dråpare
Een dom ifrån Wartåffta häradt öffwer Anderß Oluffzßon j Anundzhemmet Corporal Wnder Tragonerna, som haf= wer på wägen emällan Dimbo och otrawadh; huggit Månß Nillßon itt hugg i huffwudet, der af Månß är dödh blefuen, den dråpneß Swärfader Jöran Pappegoia hafwer skutitt dråparen igenom låret medh een bösa : Ähr derföre dömbd till 20 mark för Sårämål. Parlamentet hafwer sigh till= draget, som af häradz domen seendes är. Målßägar= na bedia ödmiukeligen om dråparens lijfz förskoningh.

Resolutio All den stundh, dett befinnes af häradz domen icke wara öfwerdådigt dråp, Vthan meer nödhwern : derföre blifuer dråparen benådd lijfwet och skall Lagläsaren och Nembden effter 12. Cap. dråp m. B. medh will: pålägga honom skiälige böter till Målß= äganden, Och warj frj för Konungz Saken och häradet. Och stå Vppenbar skriff . För Sårämålet approberas häradz domen.

Vartofta häradsting den 22 november 1647

Dhenn - 23 Huius* Jnladeß J Rättenn Den Höghlåfflige Giötarikeska Konungzlige hoffrätß Nädighe Resolution, Öffuer Dråparenn anderß Ollßon J amundzhemmitt, Jnehållandeß at honom gunste= ligenn blijffuer benått Lijffuet, och at Lagläseren och Nämdbhenn skola efter det - 12 Cap. i dråphmåla B: medh wilija. påläggia honom skiälige böter till mållßäganden, och warij frij för konungz Saken och häradit och Stå wppenbara Skriff, alltså Bleeff dråparenn medh denn dödeß fader Nillß Torstenßonn i maängha* och Syskionen Sampt Släck=

*i denna månad, borde avse november

*Madäng

tenn Som Nu tillstedeß woro, för Sijne Perßoner
så wäll som de frånwarande, wänligen och wäll
förlichte at anderß ollßon skall gieffua dem i
mannßbot Et hundrade och trettio D:r, och den dö=
deß moder Jngeborgh Larsadoter enn tiortill så
goodh som enn Bonda hustrw ähr belåten medh
Och Sedann Remiteras Saken her Jfrånoch till
Capttillet at hann der wndergår Skriffit

*detsamma som 520 mark

Återgivet med modern svenska

Vartofta häradsting den 11 oktober 1647

Samma dag inlade välborne Jöran Börjesson Papegoja till Ramstorp ett skriftligt prov (granskning) angående det dråp som i går det - Gud bättre - skedde för fem veckor sedan (söndagen den 5 sept) mellan Dimbo och Ottravad, i det att välborne junkerns (ung adelsman, lågadlig man) måg Måns Nilsson, som var lagligt trolovad vid hans dotter, blev av en korpral under dragonerna, Anders Olofsson i Anundshemmet benämnd och boendes i Sandhems gäll, ihjälslagen, vilket bråk sig först i början har sig sålunda tilldragit, nämligen att en stund sedan som junkern med sin måg, såväl som korpralen Anders Olofsson var komna ut ur Ottravads kyrka, där de vid tjänsten hade varit, så kom de tillsammans med varandra ut på gatan (bygatan, öppen plats) i Dimbo, varefter de ville resa därifrån till sina värv. Med detsamma eftersom det var en krog där strax intill där de sammankom, begärde Anders Olofsson att de ville gå in med honom på samma krögarehus, medan han köpte en kanna öl (2,6 liter), eller två såsom också skedde, och alltså förtövade (stannade kvar, uppehöll sig) där tillsammans, medan de drack vid pass tre kannor öl (7,8 liter). Sedan red Jöran Björnsson och hans måg därifrån, vilket nämnda Anders berättade. Strax när Anders förstod det, sprang han på sin häst och red efter dem ett litet stycke nedom byn och ropade efter dem, och när han då hindrade nämnde Måns Nilsson, som döden led, bekände han att han tog Måns i armen och bad honom töva (stanna) och rida med honom tillbaka (till Dimbo) så länge medan de drack ur den ölkannan som han hade betalt hos krögaren och "stod odrucken efter dem igen". Dock hade han lämnat sitt svärd, liksom hatten i gården efter sig, och kom efter dem med bara händerna. Inte heller hade de sig emellan någon träta sedan tidigare när de skildes åt. Då tog Måns tag om Anders bak i axlarna med båda händerna och ryckte honom av hästen så att han föll till marken, och strax nappade till (greppade efter) svärdet och högg efter Anders, och Anders vek undan och sprang omkring Jöran Björnssons häst, som junkern och hans dräng Peder Gunnarsson bekände var sant, och i det samma, eftersom Anders inte hade något i handen, ryckte han käppen från junkern att värja sig med, på vilken käpp Måns hade huggit två stora och två smärre hugg, att klingan i det samma gick av, och såsom Anders själv bekänner, att udden sprang (träffade) i huvudet på honom, och sargade honom i huvudet ett litet sårsmål, som nu också syntes. Sedan sprang Anders in undan honom, och ryckte svärdet ut ur handen på Måns och högg honom över huvudet, och då var ingen mer tillstädes, förutom allena junkern hans måg, korpralen, och junkerns dräng. Då fick åter Måns strax svärdet igen, såsom de också själva bekänner, och rände efter Anders och han sprang undan in under tre ekar som stod tillsammans, uti vilka ekar Måns hade huggit som är synat och besett (beskådat), 15 hugg efter Anders med svärdet. Sedan kom Måns Ambjörnsson och Jöns Svensson i Ottravad till dem, och fick se hur de var tillsammans. Då löpte Anders undan och Måns red efter med svärdet i handen, och högg efter honom och red omkull honom fyra gånger, så att Anders fick åkommor. När Anders då omsider kom upp, tog han tre stenar och kastade åt Jöran Björnsson, eftersom han hade ridit fram till honom, så att junkern av käppen och stenarna fick

tvenne slag. Då tog junkern sin bössa som han hade sänt efter genom sin dräng medan bråket pågick, fram till Ottravads by där den (bössan som drängen skulle hämta) var nedlagt för att bli förfärdigad hos en smed, eftersom stocken var söndrig. Då sköt han Anders genom låret, varför junkern sakfällades efter det 6:e kapitlet i Särmbålbalken med vilja, till 20 markers böter. Med detsamma skildes de åt och junkern med sin måg red hem till Ramstorp och dråparen hem till sitt. När Måns var hemkommen och tvättade såret dånade (svimmade) han, men föregav sig inget (beklagade sig inte) med detta hugg, utan junkern bekänner att blodet både i det han druckit och eljest av mycket "brötande och mostrand", hade mycket förunnat honom (hade varit orsaken till besväret). Ingen annan var tillstädes att umgås med som hade förstånd, alltså fruktade han att det var stor orsak till döden. Alltså syntes häradsnämnden efter noga och långsamt betänkande, eftersom nämnde Anders Olofsson inte nekar till detta hugg, att de inte kunde befria honom för dråpet, utan dömde honom efter det 2:a kapitlet i Dråpmålsbalken med vilja, ifrån livet. Dock syntes dem att denna Måns Nilsson har varit stor orsak själv därtill, välborne Jöran Björnsson vittnade också att han intet kunde säga att Anders kom vred efter dem i något fall, det han kunde förmärka, utan Måns stecknade (bli förtörnad) över att han tog honom i armen, och alltså "öppades" (inleddes) därav bråket.

Alltså hemställdes denna sak i all ödmjuk underdånighet till den höglövlige Götarikiske konungslige hovrättens nådiga betänkande och gunstliga beslut, som nu redan har kommit tillbaka. Eljest fällde den dödes fader och bröder samt junkern som skulle vara svärfader på sina och sin dotters vägnar, en ödmjuk bön, att han nådigast må njuta livet och komma till möjlig böter.

Göta hovrätt den 20 oktober 1647

6) Anders Olofsson dråpare.

En dom från Vartofta härad över Anders Olofsson i Anundshemmet, korpral under dragonerna, som på vägen mellan Dimbo och Ottravad har gett Måns Nilsson ett hugg i huvudet, varav Måns har dött. Den dräpnas svärfader Jöran Papegoja har skjutit dråparen genom låret med en bössa, och är därför dömd till 20 mark för sårsmål. Bråket har tilldragit sig såsom av häradsrätten är skärskådad. Målsägarna ber ödmjukligen om att dråparens liv förskonas.

Beslut: Alldenstund det befunnits (klarlagts) av häradsdomen att det inte var ett överdådigt dråp, utan mer nödvärn, därför blir dråparen benådad livet, och lagläsaren och nämnden ska pålägga honom skäligen böter till målsägare, och vara fri för konungssaken och häradet, samt stå uppenbar skrift. För sårsmålet godkänns häradsdomen.

Vartofta häradsting den 22 november 1647

Den 23 i denna månad (bör avse november) inlades i rätten den höglövlige Götarikes kungliga hovrätts nådiga beslut, över dråparen Anders Olofsson i Anundshemmet (i Sandhems socken), innehållandes att han gunstligen har blivit benådad livet, och att lagläsaren och nämnden ska efter det 12:e kapitlet i Dråpmålsbalken med vilja, pålägga honom skäligen böter till målsägaren, och vara fri för konungens och häradets sak samt stå uppenbar skrift. Alltså blev dråparen med den dödes fader Nils Torstensson i Madäng (i Baltaks socken) och syskonen samt släkten, som nu var tillstädes, för sina personer såväl som de frånvarande, vänligen och väl förlikta att Anders Olofsson ska ge dem i mansbot 130 daler, och den dödes moder Ingeborg Larsdotter en kjortel så god som en bondhustru är belåten med, och sedan översända saken härifrån och till kapitlet (kyrkan) att han där undergår skrift.

Gutar Jonsson & Ingrid Svendsdotter - skyldskapspjäll (1647)

AD: v189940.b400

Vilske häradsting den 14 oktober 1647

4) S.D. Steltes för Rätta Guttar Jonson i katebroen* vng gifft man i Skatte, huilken vthi nest förleden åhr hade inlåtet sikh vthi lägerskap medh ett ogifft Qwinfolk Jngredh Swensdotter be:d i Korraholmen* å Frelse, och med henne afflat barn, huilket barn föddes nestförleden den 22 augusti och finns vara til afflat, innan han wardt lagligen trolloffwat, medh den hustru han nu ägher, dy hans trolloffning skedde vthi Adventet 646. det Nilß Nilson på keeden* effter affsagdh Eedh å book be=kende, och flera witterliget är, och äre deße skylde* det ena i 2 och det andra i 3 grad, Ty be:de Guttars modher, war Jngredz moders samsyster, det de på begge sijder bekenna, huarföre dömbdes de för skyldskaps spield effter Gudz Lagh Levit: 18 : 6 i från liffwet, nådhen hemstelles den högl. kongl. Götha hoffrät ödmiukeligen.

*Katebro i Trävattna socken

*Korraholmen i Trävattna socken

*möjligen Hagen i Trävattna socken

*besläktade

Göta hovrätt den 20 oktober 1647

7) Gutar Jonson begåt skyldskaps spiäll. Een dom ifrån Wilska häradt, öffuer Gutar Jonson soldat å skatta gifft, som hafwer då han war i ogifft, begåt skylskaps spiäll medh een ogifft kona Ingridh Swensdotter å frellse begge skylle j andre och tredie gradh, syn= den är aff dem begge bekändh.

Resolutio Gutar skall för skylskaps spiäll böta - 80 Dr och Ingridh 40 Dr begge stå Vppenbar skriff.

Återgivet med modern svenska

Vilske häradsting den 14 oktober 1647

4) Samma dag ställdes för rätten Gutar Jonsson i Katebro (i Trävattna socken), en ung ogift man å skatte (som bor på ett skattehemman), vilken uti näst förledne år (1646) har inlåtit sig uti lägerskap med ett ogift kvinnfolk, Ingrid Svendsdotter benämnd i Korraholmen (i Trävattna socken) å frälse, och med henne avlat barn, vilket barn föddes näst förledne den 22 augusti och är funnet att det blev tillavlat innan han vart lagligen trollovad (se anm. nedan), vilket skedde uti advent 1646. Det kan Nils Nilsson på "keeden" (möjligen Hagen i Trävattna socken) efter avsagd ed på boken bekänna, vilket är veterligt (känt) av flera, att dessa är skylda (besläktade) den ena i 2:a graden och den andra i 3:e graden, ty nämnde Gutars moder var Ingrids moders samsyster, vilket de på bägge sidorna bekänner, varför de dömdes för skyldskapspjäll efter Guds lag Leviticus (Tredje Moseboken) 18:6 från livet. Nåden hemställs ödmjukligen den höglövlige kungliga Göta hovrätt.

ANM. Trolovningen måste ha gällt annan kvinna, eftersom han inte fick trolova sig med en nära släkting. Dessutom har det en stor betydelse eftersom trolovning jämfördes med äktenskap och i så fall hade han även dömts för hor och inte bara löskaläge som gällde ogifta personer.

Göta hovrätt den 20 oktober 1647

7) Gutar Jonsson har begått skyldskapspjäll En dom från Vilske härad över Gutar Jonsson, soldat å skatte och ogift, som har begått skyldskapspjäll med en ogift kvinna, Ingrid Svendsdotter, å frälse. Bägge är skyld (släkt) i andra och tredje grad. Synden är bekänd av dem bägge.

Beslut: Gutar ska för skyldskapsspjäll böta 80 daler och Ingrid 40 samt bägge stå uppenbar skrift.

Elin Jönsdotter - tjuv (1648)

AD: v221618.b50

Falköpings rådhusrätt den 13 mars 1648

9) Samma dagh fram stältes för Rätten Jönßes dotter i pußen* wthi Wilske heradt Elin Jönßa dotter be:d huilcka öwurtygades aff Jort Möller i giöteborgh at haffua Stulet ifrån honom i nestförleden trättonededagh marcknadt her i fallekiöpingh - 14 all fyrträdh alnen värderat för 3 mark:r koppermynt Löper altså 10 dahl:r 16 ör kopper M:t och emedan be:te Tiuifnadt ähr henne Strax å ferscha gärningh af handom tagen, det hon nu icke förneka kunde huarföre dömbdes hon effter det 3 Cap. i tiufuabalcken Quek i Jordh, nåden hemstelles den högl kongl giötarijckes hofrät ödmuickeligen

*Pussen i Ullene socken

Göta hovrätt den 4 maj 1648

5) Elin Jönßdotter tiwff
En Dom ifrån Falköpingh stadh öfwer een tiwff= kona, Elin Jönßdotter som öfwertygos haf= wa stulit ifrån Jierl Myller i Göteborgh 14 alnar fyrträ werderat för 10 dlr 16 / öre koper mynt som aff domen seendes ähr.

Resolutio Elin skall giffwe målsäganden sitt igen, böta tredubbelt och stå wppenbar skrefftt.

Återgivet med modern svenska

Falköpings rådhusrätt den 13 mars 1648

9) Samma dag ställdes för rätten Jöns dotter i Pussen (i Ullene socken) i Vilske härad, Elin Jönsdotter benämnd, vilken övertygades av Jord Möller i Göteborg att ha stulit från honom näst förledne trettondagsmarknad här i Falköping, 14 alnar fyrtråd, där alnen värderades till 3 mark koppermynt. Löper (summeras) alltså på 10 daler 16 öre koppermynt. Emedan denna tjuvnad är henne strax tagen på färska gärningen, det hon nu inte kan förneka, dömdes hon efter det 3:e kapitlet i Tjuvabalken till kvick i jord (levande begravd). Nåden hemställs ödmjukligen den höglövlige kungliga Götarikes hovrätt.

Göta hovrätt den 4 maj 1648

5) Elin Jönsdotter tjuv.
En dom från Falköpings stad över en tjuvkvinnas, Elin Jönsdotter, som övertygades ha stulit från Jord Myller i Göteborg, 14 alnar (8,3 meter) fyrtråd som värderades till 10 daler 16 öre koppermynt, som av domen är skärskådad.

Beslut: Elin ska ge målsägaren sitt igen, samt böta tredubbelt och stå uppenbar skrift.

Per Torsson och Hans Haraldsson - trollkarlar (1649) - 32

AD: v189942.b180; v189942.b200

Anklagelsen berör även Lars Hansson och Mårten Svensson.

Vartofta häradsting den 8 oktober 1649

Effter denn höghlåfflighe Giötarijkeske konungz=
lige håffrätß wtgånghnna Breeff, welborne
her Lanndzhöffdinngen tilskriffuet, Dateradt aff
håffrättinn Denn - 2 Junij, Jnnewarande åhr
medh Jnnehålldh och Påläghningh at hannß herlighet
willa Denn twffnenn hannß haralldson i grannredh*
wedh Namphen, som denn höglåflige konungelige
Rätt, och så haffuer tilskriffuet, de ährewyrdige
herrar Capittulazibus i Giötteborgh, De wyrdiga
herran täckttiß taga Samma tiwff till förhör,
Om denn Swarttekonst book som hoß honom fwinnin
åhr , hwilkeet de wyrdige herrar, som af deraß Ran=
sakningh wäll Syneß Såleediß och så effter kommit och
Skieet åhr, at hann Nw tillijka medh de ahndre som
i Samma Löffuerij Jnwefuade, och i för:ne Consistorij
Rannsackningh Nampn kunoge woro, N: Hannß haralson,
Larß hannson, Peder torßsonn och mårttin Swänson,
Låta På tinngett af Rättinn tagaß om dereß Slem=
ma mißgierningh till at Noga förhör, och gran
Rannsackningh, Och Sedann hwar och en af dem
Säderskillt för sikh wtleeta, och effter sin brått
derföre effter daagh döma och Plichtta Låtan
hwilkeet och Såleediß effterkommitt bleef som
wnder förmäliß N:

*ej identifierad

1:) Jn kalladiß Larß hannsonn i dreeta i Blyßbergz*
Soknn aleena till förhör, der Näst hannß
haralldsonn i granareedh, och Seedann Päder torßson
i mabackenn, Jfrånn Sandhemma gjälldh, hwilka
medh högsta och Största flijt förhörddiß och Exami=
neradis, och Däck Lijkawist allß Jngen ahnnan
Beskierdh aff Nogondera bekomma kunde, wtan
aleena Ordh Jfrånn ordh, hwarekinn mindre ell:r
mera, ähnn som de tilförrennde, för Capittillßmai=
nerna både i Giötteborgh och Skara bekiennndt
haffua, och wthj dereß Ransackningh Skriffter
Nocksampt Nock ahntecknadt finneß, hwilka her
Bijfogade tillijka medh dommen till den höghlåf=
lige konungelige Rät förseendiß, wndantagandiß
deet hannß haralldsonn Nw offännteligen befrijar
Larß hannson i dreete, at hann Jngalunda hafuer
bekommit denn trwlbokann af Larß hanson,
Jckie heller haffuer hann Rått honom till at Stiäla,
som hann tilförennde för Capittillit. bekient haf:r
wtann Seger sikh der wthinnan aldeeliß hafwa
Berättat osanningh, det Päder torßsonn och Samptyc=
ker, at hannß der wthj hafwer Logitt, Elliest
fannß Jngenn förändrinng som be:t åhr, befanß
och at Larß hannson hwarkin kan Läsa eller
Skryffwa denn Ringaste bokstaff, som både de
ahndra göra kunna, Larß hannson hadde och
Sinn Kyrkioherddeß och församlingenß goda be=
wijß och witnißbördh, Jfrånn Blißbergz försambling

*Blidsberg

der hann Barnfödder ähr, och Bott haffuer all Sinn tijdh, mårttinn Swänsson belangande, så hafuer han på twänne tinngh tilförennde warit har till Städiß och weelat Stätt Päder torsonn till Suarsß menn effter Jngen kwnnde få Peder torßon på den tiden fram, kwnnde man Jntet till Saken giöra, wtann hann bekienner, at hann war af Löst Partij till rådder, at sökia till Peder torsonn at Låta Nedh= Sättia thet quin folkit på hierttareedh, det han och fordrade hoß Päder, och Bekom der en Sedil at honn skwlle wara Nedsatt aleena på att ähr eller högst tw, för theet at honn Jnntet wille hafua honom till ächtta, och Sedann mentte han i medler tijdh kunnet Deß bättre wwunnit* henne, Nw ähr Samma Mårttinn Jntidt tilsteediß, wtann Peder torson Be= kienner samma Orddin, menn han will Jngalunda tillstå, at hann henne Någott ondt i ahnndt fall tilfogade, wtann aleena skreef Noghre ordh wtur trwlbockenn, och menar sigh ther medh Jnntet ondt wetta, Anderß i wråänn som och wthj Capittillß Ransakningerne Nämdder ähr, Seger både hannß och Peder Toreson, at hann ej heller haffuer till det Rinngaste, medh Samma Book beskaffa, wtann honom derföre frijgiordde, der= före kwnde denne Enfaldige Rättinn Jntit ahnndt till Saken giöra, wtan effter som Peder torson haf:r först Jngieeffuet sigh i Samma diäfuells Slemma handil Och Brwkat wijskieepillse, medh trwlbökernne, der wtinnan Jnformerat hannß haralldson och honom Be Jfrånn gudh, till Diäfuolinn och afgudadyrkan, Sam= ma hannß denn gudz förtörnnilsen och farlige mißhan= Dill frijwilliigenn och medh berådth modhe Söckt och Wedertagitt, såsom och Satanas i händer sigh gieffua wille hwarföre, oannset werdzligh Laagh Lyder, i höghmåla Balkinnß Siätte och fämptonde Cap: at Sådanna som ahndrom medh trwuldom förgiöra wela, Ner Jngenn hafuer der af dödh Liuttit, då skall den som förgiernningh Bär å ahnnom Böta - 40 mark:r till treskip= tiß konungen, målßäganndin och Häradit, Lickewäll Emädann at gudh Sådanna, trwlkarar, teckenatybare och Spåmn i sitt heeliga Ordh så högeligen Dömmen och Straffar, Derföre Synnttiß detta myndre Eij kunna affgåå, wtann Dömbdiß Peder torson, och hannß haralson effter gudz Lagh Exodij 22 Leuit : 20 et 27 Jtem hoß danielem 29 : Cap : Båda Jfrån Lijfuett, Larß hanson Bleeff för Samma mißtancke och förwitningh frijgiordh, Mårttinn Swänson, kunde mann wtj hannß frånuaro, Jnntet för denna gång döma, wthan allt detta J all som Största ödhmiwk wnderdånighet Remiteras och förskiwtiß till denn höghlåfflige kwnngeliga Rätz Nådige Declaration och Gunstige Resolution.

*säregen stavning

Mer om Hans Haraldsson vid samma ting, men ett helt annat mål.
 Samma Gånng ahnklagadiß Elisabett månßdotter i dimbo, af Nillß i Bißgårdinn Jbidem, på henneß Greefueliga Nådiß welbornne Friu Ellsa Gyllinstier= nnas weghnnar, Deet hon ähr besoffuen af be:te hanß haralldson i medler tijdh Emedan som hon war wthj trolwffningh medh sinn fästeman hannß Swänson J

Dalum i Blyßbergz giälldh, Nw war be:te Elisebett Jnntet tillsteediß, haffuer och på twänne framfarnna tinngh förstucket sikh af wäginn, Så Emedan för:te hannß haralldson, haffuer för sin Person tilförende effter höghläfflige kwnugelige Rätß Nädig Resolution för Samma Syndh, effter Enfallt hoor derföre Plichtetat, Effter som hann wartt dömbdh i Ellfzborgh Lähnn och henneß Saak Remiteradis hit till wartoffta häradz tinngh at dömmaß, Så all denn stundh at Sakan ähr klaar påtaga, Derföre dömbdiß hon tijdie Re= san frännwarandiß effter gudz Lagh Lev : 20 Jfränn Liffuet, Samma Elisabeet ähr å frällse.

Göta hovrätt den 31 oktober 1649, första målet av två

14) Pär Torson Hans Harelson Trulkarlar Twenne ransakningar ifrån Götheburgh och skara Consistorier, och een dom ifrån Wartåffta heradt, öffwe några Personer som hafwa tagit sikh förr att bruka Löffwerij och Trulkonskt såsom och Lärt huar andra att giöra forbundh medh Satan och giffwa sikh i hans wäld, såsom ähr een skytt, Pedher torßson i mabackan, huilken först är befunnen att hafwa sådant Löffwerij practi= cerat, såsom aff domen och hanß gronnet* trulkonst book är att förnima. Dhen andre är hanß harald= son i graneredh som tillförenne för eenfalt hoor och tiuffverij resolverat är; på huilken är och funnen med fölliandhe trullkonst och wetskepelse böker som han bekänner sikh aff per torsons böker skreffwet hafwer huilken och honom informerats hafwer att trålla och gifwa sikh ifrån Gudh och Diefwulen i wäld; huarföre peer torson och hans haraldson ähre så af consistorij skarensiß clausura*, såsom aff sielffwa heradz domen ifrån Lyffwet dömbde såsom wijdare dher aff seendes ähr. Larß hanson i drätte och een dreng Mårten Swenson äre och för samma mijßgerningh förwijtte men Larß ähr aff tingz rätten församma tillwijte frij Förkendh, Mårten war icke på tinget tillstädes såsom alt medh mera af tingz ransakningen är att förnimma

Resolutio: aldenstundh Per

Torson först är befunnen medh Löffwerij och hafvt trulkonstsbökerr 2. Dher uthi practicerat och gjort een Piga rasandhe. 3) informerats andra att trålla, och bedrageet att gijffwa sikh ifrån Gudh, och i den Ondas wäld 4. haffver och Leffvererat sin trulbok till en annan att utskriffwa och henne för sijna konster skull benömpet.

J lijka måtto hanß haraldson första ähr han een grofwer tiuff 2: gjort eenfalt hoor. 3: provocerat Sathan och medh honom gjort förbudh och affve= ket ifrån Gudh. 4. utskreffwet een trullbok att han dhe konster som dher vthi författadhe woro; skulle practicera. För desse skiäll kan icke per Toor son eller hanß haraldson benådas Lijffwet wthan skola begge, androm till sky och warningh wtan wpehåld justificeras medh yxa och i galge= backa nedher graffwas. Larß hanson warij

*ordet är omgivet av prickar

*konsistoriet i Skara (kyrkans ledningsgrupp)
clausura = tilläggsparagraf

effter heradz domen frij: Mårten skall för trull=
konsts tillwijte å tinge* frijas eller fällas och domen till den=
ne kongl rätt för sendas.

*två ord tillagda i marginalen

Göta hovrätt den 31 oktober 1649, andra målet av två

15) Elizabeth Monßdotter eenf[alt] hoor
Een dom ifrån Wartoffta heradt öfwer Elizabeth
Månßdotter i Dimbo å frelse tillförenne
trolåffwat festemö, huilken är lägrat aff een
ogiffit trulkarl och tiuff hanß haraldson j gra=
naredh på hanß saak är resolverat, hon bekenner
sin mißgerning frijwilligen.

Resolution : 1) aldenstundh

Hans Haraldson är een Trullkarl och Præsåmerligen
Elizabeth medh trullkonst bedråget haffuer 2)
will hennes festeman henne gerna igentaga, såsom
aff consistorij skarensis wetnes skreffit ähr att för=
mina 3.) haffwer hon icke aff motwilligheet
håltet sigh ifrån tinget, uthan på dhe tidher twenne
reesor sökt denne kongl rätt. För deße skiäll
bliffwer Elizabeth Frij och oiltalt för wijdare
åtaall i denne saak, och skall hon ståå vppenbar
skriffit.

Återgivet med modern svenska

Vartofta häradsting den 8 oktober 1649

Efter den höglovliga Götarikerska kungliga hovrättens utgångna brev, som välborne herr landshövdingen skrivit, daterat av hovrätten den 2 juni innevarande år, med innehåll och påläggning att hans härlighet vill den tjuven, Hans Haraldsson i "Grannered" (möjligen Granared i Hökerum, Älvsborgs län) vid namn, som den höglovliga kungliga hovrätten har tillskrivit, de ärevördiga herrar "kapitalatsibus" (högsta styrande rådet inom kyrkan?) i Göteborg, de värdiga herrar tänkte ta samma tjuv till förhör, om den svartkonstbok som hos honom är funnen, vilket de värdiga herrar, som av deras rannsaking väl synes, således också efterkommit och skett är, att han nu tillika med de andra som i samma löveri (besvärjelser) var invevade (insnärjda, inblandade), och i nämnda konsistoris (den kyrkliga myndighetens) rannsaking blev namnkunniga, nämligen Hans Haraldsson, Lars Hansson, Peder Torsson och Mårten Svensson, vilka togs till tinget för deras slemma (usla) missgärningar, för att noga förhöra och grann rannsaking, sedan var och en av dem särskilt för sig utleta (prövas, genomskådas), och efter sina brott dömas för detta "efter dag" och låta plikta (bli straffade), vilket och således blev efterkommet såsom under förmäles, nämligen:

1) In kallades allena till förhör Lars Hansson i "Dreta" i Blidsbergs socken. Därnäst Hans Haraldsson i Granared, och sedan Peder Torsson i Mabacken (Marbäcken i Habo socken?) från Sandhems gäll, vilka med högsta och största flit förhördes och granskades, och dock likvisst alls inget annat besked av någöndera kunde bekomma, utan allena ord ifrån ord, varken mer eller mindre än som de hade bekänt tidigare, för kapitelsmännen både i Göteborg och Skara, och uti deras rannsakingsskrifter även finns nog samt antecknat, vilka här är bifogade tillika med domen som försänts till den höglovliga kungliga hovrätten, undantagandes det Hans Haraldsson nu offentligen befriar Lars Hansson i Drete, att han ingalunda har fått den trollboken av Lars Hansson. Inte heller har han rätt honom till att stjäla, som han tidigare inför "Kapitiliet" har bekänt, utan säger sig därutinnan alldeles själv ha berättat osanning, det Peder Torsson också samtycker, att

Hans däruti har ljugit. Eljest fanns ingen förändring såsom nämnt är. Befanns också att Lars Hansson varken kan läsa eller skriva den ringaste bokstav, som båda de andra kan göra. Lars Hansson hade också sin kyrkoherdes och församlingens goda bevis och vittnesbörd från Blidsbergs församling, där han är barnfödd och har bott all sin tid. Vad gäller Mårten Svensson, så har han på tvenne tidigare ting varit här tillstädes och velat stå till försvar för Peder Torsson, men eftersom ingen kunde få fram Peder Torsson på den tiden, kunde man inget göra åt saken, utan han bekänner att han var tillrädd av löst parti (en hop lösaktiga människor), att söka sig till Peder Torsson för att låta nedsätta det kvinnfolk på Hjärtered, det han också fordrade hos Peder Torsson, och fick där en sedel (skriven besvärjelse?, se nedan) att hon skulle vara nedsatt allena på ett år eller högst två, för det att hon inte vill ha honom till äkta (inte ville gifta sig), och sedan menade han emellertid att han dessbättre kunde ha vunnit henne. Nu är denna Mårten inte tillstädes, utan Peder Torsson bekänner dessa ord, men han vill ingalunda tillstå att han tillfogade henne något ont på annat sätt, utan allenast skrev några ord ut ur trollboken, och menar sig därmed inget ont veta (känna till). Anders i Vrån som också uti "Kapitils" rannsakingar är nämnd, säger både Hans och Peder Torsson, att han inte heller har till det ringaste med denna bok att beskaffa, utan honom frigjorde de därför. Därför kunde denna enfaldiga rätt inte göra annat till saken, utan eftersom Peder Torsson har först ingivit sig i denna djävuls slemma (usla) handel och brukat vidskepelse, med trollböckerna, därutinnan informerat Hans Haraldsson och honom bett gå ifrån Gud och till djävulen och avgudadyrkan. Denna Hans, som Guds förtörnelse och farliga misshandel frivilligt och med berätt mod sökt och vedertagit, såsom också ville giva sig i Satans händer, oansett världslig lag som lyder i Högmålabalkens 6:e och 15:e kapitel, att sådana som andra med trolldom vill förgöra, när ingen därav har ljutit död (ingen har dött), då ska den böta som för gärningen bär, 40 marker till treskiftes; konungen, målsägaren och häradet. Likväl emedan Gud sådana trollkarlar, teckentydare och spåmän i sitt heliga ord så högeligen dömer och straffar, därför syntes detta mindre inte kunna avgå, utan dömdes Peder Torsson och Hans Haraldsson efter Guds lag, Exodus 22:a kapitlet (Andra Moseboken) och Leviticus (Tredje Moseboken) 20:e och 27:e kapitlet, jämväl hos Daniels bok 29:e kapitlet, båda två från livet. Lars Hansson blev för samma misstanke och förvitning (anklagelse) frigjord. Mårten Svensson kunde man uti hans frånvaro inte döma denna gång, utan allt detta i största ödmjuk underdånighet överlämnas och förskjuts till den höglovliga kungliga hovrättens nådiga förklaring och gunstliga beslut.

Mer om Hans Haraldsson vid samma ting, men ett helt annat mål.

Samma gång anklagade Elisabeth Månsdotter i Dimbo, (men det framfördes) av Nils i Bisgården på samma ställe, på Hennes Grevliga Nåds välborda Fru Elsa Gyllenstiernas vägnar, att hon är besoven av nämnde Hans Haraldsson, emellertid medan hon var trolovad med sin fästman Hans Svensson i Dalum i Blidsbergs gäll. Nu var nämnda Elisabet inte tillstädes, har också på två andra framfarna (genomförda) ting förstuckit sig av vägen, så emedan nämnda Hans Haraldsson har för sin egen person tidigare efter höglovliga kungliga hovrättens nådiga beslut för samma synd dömts för enfalt hor och därför pliktat, eftersom han blev dömd i Älvsborgs län och hennes sak sändes hit till Vartofta häradsting att dömas, så alldenstund att saken är klar påtaga (genomskådad, vidrörd), därför dömdes hon tredje gången efter Guds lag Leviticus (Tredje Moseboken) 20:e kapitlet ifrån livet. Denna Elisabeth bor på ett frälsehemman.

Göta hovrätt den 31 oktober 1649, första målet av två

14) Per Torsson, Hans Haraldsson trollkarlar.

Två rannsakingar från Göteborg och Skara Konsistorier, och en dom från Vartofta härad, över några personer som har tagit sig för att bruka löveri

(besvärjelser) och trollkonst såsom också lärt varandra att göra förbund med Satan och ge sig i hans våld, såsom är en skytt (knekt med gevär), Peder Torsson i Mabacken, vilken först är befunnen att ha praktiserat sådant löveri, såsom av domen och hans trollkonstbok är att förnimma. Den andre är Hans Haraldsson i Granared, som tidigare är dömd för enfalt hor och tjuveri, på vilken är också funnen med följande trollkonst och vidskepelseböcker som han bekänner sig ha skrivit av Per Torssons böcker, vilken också har informerat honom att trollo och ge sig ifrån gud och i djävulens våld, varför Per Torsson och Hans Haraldsson är så av Skara konsistories tilläggsparagraf, såsom av själva häradsdomen dömd ifrån livet, såsom vidare därav är skärskådat. Lars Hansson i Drätte och en dräng Mårten Svensson är också för samma missgärning förvitade (anklagade), men Lars är av tingsrätten frikänd för denna förvitelse. Mårten var inte tillstades på tinget, såsom allt med mera är att förnimma av tingets rannsaking.

Beslut: Alldenstund Per Torsson först är bekommen med löveri och haft trollkonstböcker, 2) däruti praktiserat och gjort en piga rasande, 3) informerat andra att trollo, och bedragit att ge sig ifrån Gud, och i den Ondes våld, 4) har också levererat sin trollbok till en annan att utskriva och den för sina konstners skull "benömp".

I lika måtto Hans Haraldsson, först är han en grov tjuv, 2) gjort enfalt hor, 3) provocerat Satan och med honom gjort förbund och avvikit från Gud, 4) utskrivit en trollbok för att praktisera de konstner som däruti var författade. För dessa skäl kan inte Per Torsson eller Hans Haraldsson benådas livet, utan ska bägge, andra till sky och varnagel, utan uppehåll justificeras (avrättas) med yxa, och nedgrävas på galgbacken. Lars Hansson var fri efter häradsdomen. Mårten ska anklagas på tinget för trolldom, frias eller fällas, och domen ska sändas till den kungliga hovrätten.

Göta hovrätt den 31 oktober 1649, andra målet av två

15) Elisabeth Månsdotter enfalt hor.

En dom från Vartofta härad över Elisabet Månsdotter i Dimbo, å frälse (bonendes på ett frälsehemman), tidigare trolovad fästmo, vilken är lägrad av en ogift trollkarl och tjuv, Hans Haraldsson i Granared, på hans sak är resolverat (utrett), hon bekänner frivilligt sin missgärning.

Beslut: 1) alldenstund Hans Haraldsson är en trollkarl och håller för troligt att Elisabet med trollkonst har bedragits, 2) vill hennes fästman henne gärna ta tillbaka, såsom av Skara konsistoriums (kyrklig myndighet) vittnesskrift förmenar (uppger), 3) har hon inte av motvillighet hållit sig från tinget, utan på de tiderna två gånger sökt denna kungliga hovrätt. För dessa skäl blir Elisabet fri och otilltalad för vidare åtal i denna sak, men hon ska stå uppenbar skrift.

Malin och Bengta Jönsdöttrar samt Ingrid - tjuvar (1649)

AD: v189942.b200

Vartofta häradsting den 8 oktober 1649

Anderß Larßonn J Baggahemmidtt Jfrån Sandhemma giellhdh, Öffwer bewiste Swännß hwstrw På Lyckierna, weeh Liunghem* malin Jönsadoter wedh Namphn, så wäll som henneß hallfsyster benngta Jönnsadoter hafua Jfrånn honom Stwldt ett fåår gott om ½ Rigz D:r oanset at äganndin kom gieenastin effter och fick Sitt åter, Jtem haffuer Swännß Doter på Lyckiernna, et woxsit quinfolk, Jngrinn Swennß Doter wedh Namphn, Stulett Jfrån Anderseß Syster i Benngtßmadh*, Jngridh biörnnißdoter et Lamb, och deet försällt för - 3 all:r wääf, så Emädan

*Ljunghem i Sandhems socken

*Bengtsvad i Sandhems socken

att detta finniß wara Skieet medh be:te Swännß och hwstruwß Bäggeeß willie och Wetskaph, derföre bleeffue de tilsammanß dömbde för Gårtiwff war, och Sakfellttiß effter deett - 2 och fierdde Cap: i tiuwffwa Balkinn Jfrånn Lijffuett, Däck dett allt Sammanß ähr hemstelt wthj högh be:te den konungzlige hoffrätß gunstige betenkieande och Nådige Resolution.

Göta hovrätt den 31 oktober 1649

17) Malin Jönßdotter Benhta Jonsdotter Swen, Jngridh tiwffwar Een dom ifrån Wartåffta heradt, öfwer Malin Jönßdotter wed Lwngheem och hennes syster Benchta som hafwa stulit ifrån Anderß i Bag=gahemmet itt fåår godh för 1/2 Rdlr item malin medh sin son Swen stulit ifrån Swen på Lyck=korna itt fåår godt för 1/2 Rdlr i Lija måtto haffwer Jngrin Swenß dotter på lyckorna medh sine föräldrars wetskap stulit ifrån jngrinn Biörrß i Benktzwadh itt lamb. dhetta dhe alt godwilligen bekenna.

Resolutio : Malin, Benchta, medh sonen Swen, skola gijffva målßaganderna stitt igen : böta 3dubbelt så mycket tiuffnadhen werd= ähr och stå wppenbar skriff. jngrinn skall och betala målßäganden sitt Lamb, och böta 3. mark.

Återgivet med modern svenska

Vartofta häradsting den 8 oktober 1649

Anders Larsson i Baggahemmet från Sandhems gäll, överbevisade Svens hustru på Lyckorna vid Ljunghem (i Sandhems socken), Malin Jönssdotter vid namn, så väl som hennes halvsyster Bengta Jönssdotter, att de har stulit från honom ett får, gott om (värderad till) ½ riksdaler, oansett att ägaren kom genast efter och fick sitt åter. Jämväl har Svens dotter på Lyckorna, ett vuxet kvinnfolk, Ingrid Svendsdotter vid namn, stulit från Anders syster i Bengtsvad (i Sandhems socken), Ingrid Björnsdotter, ett lamm och det försålt för 3 alnar väv, så emedan det finnes vara skett med nämnde Svens och hustruns bägges vilja och vetskap, därför blev de tillsammans dömda för gorrtjuvnad och sakfälldes efter det 2:a och 4:e kapitlet i Tjuvabalken från livet. Dock det alltsammans är hemställt uti hög benämnd, den kungliga hovrättens gunstiga betänkande och nådiga beslut.

Göta hovrätt den 31 oktober 1649

17) Malin Jönssdotter, Bengta Jönssdotter, Sven, Ingrid (som är) tjuvar. En dom från Vartofta härad över Malin Jönssdotter vid Ljunghem (i Sandhems socken) och hennes syster Bengta som har stulit från Anders i Baggahemmet (i Sandhems socken) ett får, gott för (värderad till) ½ riksdaler. Jämväl har Malin med sin son Sven stulit från Sven på Lyckorna ett får, gott för ½ riksdaler. I lika måtto (på samma sätt) har Ingrid Svendsdotter på Lyckorna med sina föräldrars vetskap stulit från Ingrid Björnsdotter, i Bengtsvad (i Sandhems socken) ett lamm. Detta de allt godwilligen bekänner.

Beslut: Malin, Bengta med sonen Sven, ska ge målsägarna sitt igen, samt böta tredubbelt så mycket som tjuvnaden är värd och stå uppenbar skrift. Ingrid ska också betala målsägaren för sitt lamm och böta 3 mark.

ANM: Här finns många sakfel. I hovrätten kallas Ingrid Björnsdotter för Ingrid Björns, vilket anger att hon var gift med en viss Björn, men detta måste vara en felskrivning. Dessutom sägs det i hovrättens protokoll att Malin har stulit tillsammans med sin son Sven (fast i beslutet kallas Sven för Bengtas son), men i häradsrätten står det att Ingrid Svendsdotter stal med sin fader Svens vetskap. De rätta tjuvarna är alltså Svens hustru **Malin Jönsdotter**, hennes syster **Bengta Jönsdotter**, samt Svens och Malins dotter **Ingrid Svendsdotter**. Därtill är fadern Sven dömd som medbrottsling.

Simon Svenssons dråp på Erik Persson (1650) - 33

AD: v189943.b440

Vilske häradsting den 9 februari 1650

14) S.D. Stältes för Rätten een Soldat Wnder* Fendrich Oluff Swart, Simon i hörklätta be:d Vthi Flunder hd:t huilken nu på stunden hade i hielslagit Erich Perßon i Åsaka Vthi Wene hd:t som och war en Soldat Vnder Capitein Norbådz Compagnie, huilket dråp fans således wara tilgångit i det Simon icke neke kunde, N. dheße Soldater och 4 st Andra deras Stalbröder, komo i dagh bittideligen till krögare gården Göchem, och hade i går warit på möte i Carleby, begärandes at fåå köpa sig maat i det dhe noh bekenner, och sedan köpte de Sig öll, och när de hade såtit een Stund, begynte 3 st. af dem spela kort och terning sin emellan, dock intet han som föll, Wthen han lade sig på bäncken at Såfwa en stund, då föll en trätta emällan dråparen Simon och Ambiörn Anderßon på knurren i Wene hd:t om Peningerne som Vpsatte ware, och begynte till at fatta huar Andra i halßen, dock bleffue dhe åthskilde af krögeren, och Erich Perßon som föll, sedan språng dråparen Simon Vth på gården och drog sit swärd och stack effter Ambiörn genom dörren, dock ingen skada giorde, seden gingo de åter in igen een Stund, och drucko tilsammen, der effter begåfwo de sig samptligen af huset, och på sin resa, och när de komo Vth på går= den, wille åter Ambiörn och Simon tilhopa igen, och begge hade dragit sine Swärd, och kommo dock 1(?) icke tilhopa, Vthan bleffue af de andre sina stalbröder förhindrade, och Erich som döden ledh, wred Swärdet af Ambiörs händer och gick i Wägen före it Stycke och när de omsijder komo veed paß ett musquete= skåt ifrån krögaregården, hijnte Ambiörn de andra och tog sit swärd igen, af Erich Perßon som slagen bleff, och strax han det igen fått, gaf han sig ihop med dråparen Simon i huilka högge hafftigt på huar Andra, Och Erich Perßon som döden ledh hade een pååk i handen, gaf sig emällen at taga fredh, och slog först Vnder det ena Swerdet, och så Vnder thet andra, och när de intet wille wände igen, begynte han med ofwer(?) och dref Simon Backlänges för sig med sin pååk, Vedh paß till 6 eller 8 fempner, och slogh at honom med pååken, och Ambiörn folgde effter, och i det sam= ma föll Erich Perßon backlänges och hade fått sin skada af Simon Nembl. wardt dräfft medh et stickeswärd mit Vnder bröstet, och war strax dödh, dätte Bengt Biörßon i Göckhem åsågh och effter aflagdt Eedh å book bekände och de sielfua icke neke kunde, fans och at Ambiörn Anderßon hade mest däta Parlement åstadh Bracht.

Rätens betänckiande

Effter Simon frågades å ferska gerning, och kan Sin Synd icke neka dy dömbdes han effter det 2. Cap. 1 dråpm. Balck. at giffua lijf för lijf, Och effter Ambiörn medh war å Wigwalla wällande till Samma dråp, kun= de han ej heller det 18 och 20 Cap. i samma Balck befrijas, Målen hem=

*inskrivet ovanför

stelt den Högl. kongl. Götha hofrät.

Göta hovrätt den 10 maj 1650

1) Simon Swen son dråpare
Een doom ifrån Wilske ht: öffwer Simon
Swenßon i flundra ht: hwilken hafwer
ihjälstuckitt Erich Pedherßon i åsaka, och
ähr detta dråp så tillgångett som Vijdare
af htz ransakningen seendhes ähr, dråpa
ren ähr fånge å ferska gierningh.

Resolutio Alldenståndh

Simon hafwer blottatt, sijn wäria, till den ändha
att willia göra der medh skadha. 2.) hafwer
han dräpitt den som i goodh meeningh wille
styra till godho. 3.) ähr dråparen fången
å ferska gierningh. för deße skiäl
och den som vthi htz finnes kan
Simon icke benådhas lijffwet vthan skall
andräm till sky och warnagel Justificera
vthan vpskof.

Återgivet med modern svenska

Vilske häradsting den 9 februari 1650

14) Samma dag ställdes för rätten en soldat under fänrik Olof Swart, Simon i Hörklätta benämnd i Flundre härad, vilken nu på stunden har ihjälslagit Erik Persson i Åsaka uti Väne härad, vilken också var en soldat under kapten "Norbåts" kompani, vilket dråp Simon inte kunde neka till, nämligen att dessa soldater och fyra andra av deras stallbröder kom i dag bitteligen (tidigt i gryningen) till Krögaregården i Gökhem och hade i går varit i Karleby, samt begärde att få köpa mat, vilket de bekänner. Sedan köpte de öl och när de hade suttit en stund, började tre av dem att spela kort och tärning, dock inte han som föll, utan han lade sig på bänken för att sova en stund. Då föll en träta mellan dråparen Simon Svensson och Ambjörn Andersson på "Knurren" i Väne härad om pengarna som var uppsatta (som de spelade om) och började fatta varandra om halsen. Dock blev de åtskilda av krögaren och Erik Persson som föll (dräptes). Sedan sprang dråparen Simon Svensson ut på gården och drog sitt svärd och stack efter Ambjörn Andersson genom dörren, dock utan att göra någon skada. Sedan gick de åter igen en stund och drack tillsammans. Därefter begav de sig samtliga från huset på sin resa, och när de kom ut på gården, ville åter Ambjörn och Simon komma ihop, och bägge hade dragit sina svärd, men kom dock inte ihop, utan blev förhindrade av de andra, sina stallbröder, och Erik Persson som döden led, vred svärdet ur Ambjörns händer och gick iväg före de andra ett stycke. När de omsider kom vid pass ett musköt-skott (225 meter) från Krögaregården, hindrade Ambjörn de andra och tog tillbaka sitt svärd av Erik Persson som blev slagen (dräpt), och strax när han hade fått det igen, gav han sig ihop med dråparen Simon, vilka högg häftigt på varandra, och Erik Persson som döden led hade en påk i handen, och gav sig emellan för att ta fred (skilja dem i fredlig avsikt), och slog först under det ena svärdet, och så under det andra. När de inte ville vända igen, började han med "over"(?) och drev Simon baklänges med sin påk, vid pass 6 eller 8 famnar (å 1,78 meter, alltså 12-14 meter), och slog mot honom med påken, och Ambjörn följde efter. I detsamma föll Erik Persson baklänges och hade fått en skada av Simon Svensson, nämligen vart dräpt med ett svärdstick mitt under bröstet, och var strax död. Detta såg Bengt Björnsson i Gökhem och efter avlagd ed å bok, bekände de själva och kunde inte neka, och då fann

man att Ambjörn Andersson hade åstadabrackt (varit upphov till) det mesta av detta bråk.

Rättens betänkande:

Eftersom Simon Svensson fångades på färska gärningen, och kan sin synd inte förneka, då dömdes han efter det 2:a kapitlet i Dråpmålabalken, att ge liv för liv, och eftersom Ambjörn med "var" (troligen värn, som syftar på striden) och vigvalla (stridsplats) vållade detta dråp, kunde inte han heller, i det 18:e och 20:e kapitlet i samma balk, befrias. Målet hemställs den höglövlige kungliga Göta hovrätt.

Göta hovrätt den 10 maj 1650

1) Simon Svensson dråpare.

En dom från Vilske härad över Simon Svensson i Flundre härad, vilken har ihjälstuckit Erik Pedersson i Åsaka, och detta dråp är tillgånget (har skett) som vidare av häradsrätten är rannsakat och skärskådat. Dråparen är fångad på färska gärningen.

Beslut: Alldenstund Simon Svensson har blottat sin värja, med den änden (av svärdet) att han ville göra skada, 2) har han dräpt den som i god mening ville styra till godo, 3) är dråparen fångad på färska gärningen. För dessa skäl och de som uti häradet kan finnas, kan Simon Svensson inte benådas livet, utan ska andra till sky och varnagel justificeras (avrättas) utan uppskov.

Lars Cantor, Elin och Gunilla Larsdöttrar, Arvid - tjuvar (1650) - 34

AD: --- ; v190277.b2660; v190277.b2690; v189943.b90; v189943.b170

Vartofta häradsting den 10 november 1634

Angående Lars Cantors brottlighet kan man finna en början redan i Visingsborgs grevskap, men hans allmänna bråkighet började tidigare i Vartofta härad.

Kort sammanfattning:

Lars Cantor i Elgerås (i Acklinga socken) klagade över välborne Carl Abrahamsson till Olstorp (i Dimbo sn; ätten Lilliestielke) att han har rövat honom från H.K.Majts brev på torpet Elgerås liksom Hans Grevliga Nåd Per Brahes brev och lagt detta torp under frälse som rätteligen tillhör Kronan. Då bevisade Carl Abrahamsson med Torsten Jonsson i Ottravad som hade köpt detta torp av Lars Cantor och flyttade därifrån och till Rosendals kvarn, men "sedan flyttade Lars Cantor tillbaka till torpet och gjorde honom en sådan oförrätt att han inte kunde bo med honom", utan tog tillbaka sitt utgivna värde och resterade honom 2 skäppor korn, därför behöll han breven och satte dem i pant hos Carl Abrahamsson för 2 skäppor korn.

Denna Carl Abrahamsson hade även på sin mjölnares vägnar, Sven kvarnbyggare, handlat med Lars Cantor och att han skulle få köpa torpet av honom och levererade 4 riksdaler och 3 skäppor råg samt 20 daler räknat i kopparmynt. Sedan ångrade Lars Cantor sitt köp när han förstod att det var Carl Abrahamssons pengar och inte mjölnarens. Då behöll Lars Cantor pengarna och gav dem inte tillbaka, så då tog de hans ko och kalv istället, men nu är det mesta återbetalt så han kan få tillbaka sin ko. Eftersom Lars Cantor beklagat sig inför hovrätten utan någon sanning dömdes han till 40 mark i böter. Kronosak.

Laga ting i Visingsborgs grevskap den 4 juni 1638 i Ebbarp i Willinge socken
Lars Cantor i Elgeråß för Tingstempning. 3. mark till tre=
skifftes.

Laga ting i Visingsborgs grevskap den 12 oktober 1638 i Willinge
Karin Andersdotter widh Oletorp, en inhußkona, kla=
gade till Lars Cantor i Elgeråß om 2. Silffskeder, som
han aff hennes man, Christer Perßon, annammadt hade
der till han intedt nekade vthan skall henne them igen
Leffrera; Löfftesman her före bleeff Nilß widh Lun=
da qvarna.

Vartofta häradsting den 13 juni 1650
Samma Dag Framsades För Rätten
een gammal och snart vtleffuat Mann som
kallad Lars Cantor nu Jngen hemwist haff=
wandhes vthan tillförendhe haffuer bodt å Crono, huil=
kenn nu offentligenn tillwijthes och haffua stuhlit
i detta förelditt åhr tillijka medh Sin hustru Elin Lar=
ßadotter, dotteren gunnila Larßadotter och een Lij=
then Poijke, arffweedh benämbd, ifrån efftersehr(?)
Perßoner, bådhe boskaph och ahndre Pertzedler Säsom
här nedher wnder ahnteknadhe finnas Nembligen

Först För - 8 Dagar Sedan Jfrån Joen Eß=
biörnßon i Elstorph å Frällße een häst wthe på
marken, godh om fåmb Rijkzdahler, dhen haffuer
Lars Cantor taghit.

Jfrån Nileß Päderßon J Stenbackenn
för tree wekor Sedhan tagit wthe på marken, ett
stoodh godt om - 6. Rdr som man nu förnimmer
hustrun och Poijken arffweedh Stuhlit haffua

Nielß J Kempahemet Bekiänner att
Larßa hustru och dotteren gunnila Stuhle ifrån
honom Roogh. Siu Skeppor för - 3½ Rdr och Se=
dhan droße* och Neeker*, wthur Laghen och Ladhann
winteren öffuer, så och han Jnthett kan weetha
huru mykett dhet war Jämwähl wthur een kista
tu Paar Lärefftzlakann om - 2 Rdr. krokz wäfftz La=
kan - 2 Paar om 1½ Rdr, ähn tiugu een alln:r Lerefft
wthur een kista, alnen - 5 öre Silffuer Mynt be=
löper Sig - " 13 mark 10 [öre] kiortell aff fyrlodh någott Sletin
om 1½ Rdr. - 2 Paar wllwantar för - 12 öre - 1 Par
wlestråmpor - 12 öre, ett handkladhe - 8 öre, och huf=
wudhklädhe - 10 öre - 1 fåår - 19 öre, och åhr dheß
föruthann, Reedhe Penningar - " 9 mark. Noch haffuer
Larsas hustru och dotteren, gunnila Stuhlit ifrån
Niels Pädherßonn i Kempehemet - " 43 alnar Lerefft
allnen - 6. öre. belöper Sigh - 8 Dr - : 2 öre.

* dråse och nekar med råg

Tillwitiß Larsas Hustru Gunnila Sampt
Dotteren Elin, haffua i höstas förledhin ett åhr
Sedhan Stuhlit ifrån hennes greffwelige Nådhe På
Dimbo een Stuuth om - 4 . Rdr. hwilken Lars icke
kan förneeka Sig medh dhem hafua Slachtadt.

Jfrån hennes Nådes Grefuinnans Bonde
Niels i Bißgårdhen i dimbo, haffuer hon och Poijken

arffweedh Stuhlit i förleedhin höstas een oxe om
5. Rdr Som Lars Jntheit affwiße

Sammaledis Hustrun och Poijken Stulit
ifrån biörn i boßgårdhen i Muhlarph i förledhin höst
een oxe om - 7. Rdr.

Stahl Hustrun Jfrån Suen J Kulsarph
för tu åhr Sedhan ,, korn - 5 Skeppor om - 1½ Rdr
och nu i åhr - tåå stycker gitter för - 1 Dr : Silf:r m:t

Hafuer hon Stulit Jfrån Swen J Lammewad
i förledhin wåhras ett fåår om - 19 öre S.M.

Ifrån Joen J Tiufnetorph Sammaledis J För=
ledhin wåhras ett fåår - om - 19 öre, hwilket måns
i drängegårdhen i aklinge honom aff kiöpte Som
Larß Sielff dijt färdhe, men månß wiste Jnghet att
dhet Stulit war.

Hade Elin Med Larsas Weetskaph Stulit Jfrån
Staffan Jngabodh een gieet om - 19 öre.

Stulit Jfrån Junkeren Wålborne Carl Abraham=
ßon på Oltorph tu fåår - fämb Styken Lamb och - 5 sty=
ken Swijn tillsammans wårdheratt för - 7. Dr : 27 öre
dhet Lars högeligen förneekar Sig icke aff weeta.

Jfrån Esbiörn J Dwärstorph hafuer Elin
Stuhlet een geet om - 19 öre.

Hafuer Larss Stulit Jfrån Anders J Endagår=
den i Hångzdahl, om medh fasta tijdh* ett fåår - om - 19
öre Som han Sedhan Söldhe till ahnders i Rosendalen
dhet ahnderß i Eedhegårdhe, Sedhan Jgientogh

*midfastetid (strax före påsk)

Stulit Jfrån Nielß Tyrißon J Hångzdaahl
Som Lars Jntheit kundhe förneeka ett fåår och
ett Lamb, om - 28 öre och dhem försåldt till Joenn
i Elstorph och dherföre bekom een Skieppa miöl
Samma Joen wiste Jnghett aff, att the Stuldne woro.

Lars Hafuer och Stulit Jfrån Oluff J
flaats ett fåår om - 13 öre, som han Sielf försoldhe
till ahnderß i Nordgården i Elstorph.

Jfrån Oluf På Höga J Hwarff een Gieeth
och ett fåår om - 1 Dr. 6. [öre]

Haffuer Lars Stulit Från Sara J Quarnegår=
dhen i dimbo - 2 stycken giäß - 16 öre

En Bagge Jfrån Johan Smedh J Dimbo om
- 19 öre S.m.

Lars Bekienner Sigh Sielff med Poijkenn
arffweedh haffua Stuhlit ett Stodh, från Joenn
Nielßon i Nääs godt om - 2 Rijkz Dr. dhet hann Se=
dhan Söldhe till borgmästaren W:tt Mathiæ Swen=
ßon hioo, för - 15 mark. kopparmynth.

Tiuffnadhen alt Tillsammans wårdherat wthi
Solffuermynt och belöper Sig - 89 Dr : 23 öre.

Detta Föresehr nw Störste deelin Be:te Lars
Cantor godhwilleligenn Sige bekienner Stulit haf=

ua men i Jngendhera Punchten, kan befrija Sigh
 hustru, Pijgan eller Pojken oansedt gemene
 Mann högeligen klaga och föregiffuer ändoch han
 Sielff i alt icke Perßonlig haffwer warith medh
 Lijkwäll skall dhett medh hans weet skaph fullkom=
 meligen wara giordt, och Skeedt kundhe altßå
 Nämbden honom her wthannan icke befija, dher=
 före bleeff han och Pijgan Saakfälldt, Som ähro
 kombna till Sin Laga åldher, för dhet dhe Stuhlett
 och tillsammans giömt och Nött haffua dömbdes
 effter dhet ahndra, och Siette Cap. i Tiufua Balk:
 för gårdtiuffuer ifrån Lijffuet, Lars till green och galga.

Pojken arfweedh Som een Gamreto(?)* ähr, och till
 sin Laga åldher Jnthe kommen, effter dhenn
 höglofflige konungzlige hofrättz Nådighe betänken=
 dhe, att näpses meh rijß, hwilken Poijke effter
 domens Slutning ähher på Nytt Stuhlitt haffuer.
 Hustru Elin Larßdotter ähr affweekin till Öster=
 göthlandh, på ahndre Sijdhan Lijnköping i Skrukeby
 Sochn, dher före Skall fordras wthaff welbl Landz=
 höfdingen Her Haraldh Staake dhet hans herlighet
 trahtes och Skrijfua Landzhöffdingen till i Öster=
 göthlandh att hon dher bleffue fast tagen och Sedhan
 fängzlig hijt förskickas, bådhe för tiuffaerij hon att
 dömaß och såsom och hon till och Swara till
 dhen trulldoms Last Som Nilses hustru i Stenbacken
 hustru kerstin widh Nampn henne tillwijther.

*möjligen "kamrat"

Lars Cantor haffuer Jntet bötha medh ej heller står
 till och förmodha Som alla moghna någon bättring
 eller omwändningh fast han Sielff thet wthloffte.

Göta hovrätt den 26 juni 1650

26) Lars cantor Elin Larßdotter Gunnill Larß dotter Tivfuar.
 Een dom ifrån Wartåffta heradh, öffwer een gammal
 Tiuff Larß Cantor och hans hustru Elin, och datteren
 Gunilla, samt een liten Vng poike Arffuedh be:dh
 huilka perßoner hafua medh huar andres wettskap
 stulit ifrån många perßoner på ådtskillige Orter
 ådtskilliga slagß Booskap, så wäll som andre flere persed=
 ler tilhopa werderade för - 89 : Dr 23 : öh Syllff=
 uermynt, detta han mäst bekänner sigh medh hustruns,
 dätrenn Gunnillas, och poilkens wettenskap och till=
 hielp stulit haffwer, be:d tiuffue Larß, och hans datter,
 ähre allenaste dömbde, men Larßes hustru ähr Affwe=
 ken till östergjötlandh, poiken ähr öffuermaga, derföre
 ähr hanss Saak till denne kongl: Rätt remitterat. såsom
 Aff dommen seendes ähr.

Resolutio. 1.) Effter dett at Larß ähr een gammall
 tiuff, och haffuer attijdh leffuat uthj tiuffuerij, stulit my=
 ket på ådtskillige Orter, 2) Ähr hoß honom ingen bät=
 tringh att förmoda, 3.) begerer heela heradet att
 bliffua aff medh honom, ty de befruchta sig för hans
 tiuffwhandh. Derföre kan icke Larß benådas lijffueet
 uthan skall androm till sky och warningh uthan Wpskåff
 Wphängias: Datteren Gunnilla skall uthföras medh Fa=
 dernn och see på hans affgångh, sedan förwijsed Landz=
 orten på tre åhrs tijdh, kommer hon igen deß för=
 innan, då kåkstrykes, Poiken skall näffßas medh

rijs ij folckß närwaro,
Dett skall och slås effter larßes hustru at hon kan fångas
lagföras och dömmas och dommen till denne
kongl: Rätt försändas.

Vartofta häradsting den 15 oktober 1650

Samma gång Framhadis För Rättin Larss Can=
tors hustru Elin Larßdotter weedh Nampn ett
dreffte quinfolk, hwilken Lars Cantor i förledhin Som=
mars, effter dhen höglofflige götharikiske kongelige
hoffrättz Nådhige Resolution för tiuffwerijdh till
89 Dr Silffwermynt vphängd bleeff, Säsom dhenna
hans hustru tillijka medh dotteren gunnilla och Pijken
arffweedh skulle haffua warit medh och Stiähla
dhet bådhe Lars så wäll som tuenne Pijkar, ber arffwed
och en annan då för Rättin friwilligen och otwun=
gne bekiendhe Saledhis Skiedt wara så wäll som elliest
försköthe största Skulden på be:te hustrudh, Elin Larsdotter
hwilken lijkwäll då Jnthett tillstädis war wuthan för=
hölt sig i Östergötlandh och i medlertidh ähr hijt nedher kom=
men, effter som hon om Larßas domb, och aff gång Jnthz aff=
wijste Jnnan som hon här fängzlig, grijpin och ahntastadt
bleeff, och alt Sedhan haffuer Satitt i giöthala kista, dijt
hon och nu wppå nytt hädhan ifrån tingett fördes, oan=
sedt att hon, ehuruwäll, och flijteligenn Rätten henne för=
hördhe, har een Ransakadhe, och till bekiennellßen förmante
Jnthett fullkommeligen wille bekienna sikh i alt Skyldig
wara vthan till störste deelen förneekadhe, sikh icke
haffua warit medh och Stiähla, altså om Sigh bekienner
alleenast, ett Stoodh, een oxe några stycken fåår och
SPannemåhl tillhopa wärderat till Trätton Rikzdaler
men elliest kan hon Jngalundha förneeka Sig i alt dhet
ahndra haffua warit medh Lars och barnen, att Nötha och
förtähra. der som Såledhes aff allom Stuhlit war all=
mogen tillwijter henne fullkommeligenn, att hon hafuer
i dhet fallet waridt, dhen aldre slemmaste, Säsom och illa
mistänkt och trood, och wara konstig i ahndra Slem=
ma Saker, medh Löffuerij, och Trullkonst, till hwilkentt
hon medh Stora gruffweliga Eedhen och höga beplichtell=
ßer förneekar Sigh, ej Skyldig wara, hwarföre kun=
de Rätten, för dhenne gång icke ahnnars befinna, Sigh
medh Saken kunna giöra wthan offta be:te Elin Larsdotter
Sakfältis allenast för tiuffnadt, effter tiuffua Balkens
24. och 6. Cap. Jfrån Lijffwett, Samma Elin haffuer
icke dhet ringaste att bötha medh, och ej heller förmå ar=
betha, effter som hon, wthgammal, och krumpan ähr.

Göta hovrätt den 6 november 1650

21) Elin Larsdotr tiwffkona
Een doom ifrån Wartoffta häradh öffuer Elin Larß
dotter dreffte Kåna, hwilken bekänner sikh hafwa
warit i råd medh sin Man Larß Cantor att
stiåla Boskap och spannemål tilhopa werderat
för 13 . RDr Larß Cantor ähr effter den kongl:
Rättz Resolution Vphängder. Eliin beskylles ock
haffua wist aff sin Mans tiuffuerij och der till
warit den slemmeste, jämwäll ock mißtänkes
wara förfaren i löffuerij och trullkonst, som aff

dommen seendes ähr.

Resolutio, Elin Larßdotter skall slij=
ta rijs för kååken och förwijsas Landet.

Återgivet med modern svenska

Laga ting i Visingsborgs grevskap den 4 juni 1638 i Ebbarp i Willinge socken
Lars Cantor i Ålgarås (i Daretorps socken) för tingsstämming (att han inte kom till en stämning på tinget). 3 mark till treskiftes.

Laga ting i Visingsborgs grevskap den 12 oktober 1638 i Willinge
Karin Andersdotter vid Olstorp (i Dimbo socken), en inhyseskvinna, klagade på Lars Cantor i Ålgarås om 2 silverskedar, som han av hennes man, Christer Persson, hade anammat, därtill nekade han inte utan ska levererade dem till henne igen. Löftesman här förblev Nils vid Lunda kvarn.

Vartofta häradsting den 13 juni 1650

Samma dag framställdes för rätten en gammal och snart utlevad man som kallas Lars Cantor, men som nu ingen hemvist har, utan tidigare har bott på ett kronohemman, vilken nu offentligen tillvites (anklagas för) och har stulit i detta förledna år, tillika med sin hustru Elin Larsdotter, dottern Gunilla Larsdotter och en liten pojke Arvid benämnd, från efterskrivna personer, både boskap och andra persedlar såsom här under är antecknat, nämligen:

Först för 8 dagar sedan från Jon Esbjörnsson i Elstorp, på ett frälsehemman, en häst ute på markerna, god om 5 riksdaler. Den har Lars Cantor tagit.

Ifrån Nils Pedersson i Stenbacken för tre veckor sedan, tagit ett sto ute på markerna, god om 6 riksdaler, som man nu förnimmer att hustrun och pojken har stulit.

Nils i Kämpahemmet bekänner att Lars hustru och dotter Gunilla har stulit 7 skäppor råg från honom, för 3½ riksdaler och sedan dråse (hög med tröskad säd) och nekar (kärvar), ut ur logen och ladan under vintern, så att han inte kan veta hur mycket det var. Jämväl ur en kista

- två par lärft-lakan om 2 riksdaler,
- kroks-vävt lakan, 2 par om 1½ riksdaler,
- därtill 21 alnar lärft ur en kista, alnen à 5 öre silvermynt, belöper sig till 13 mark 10 öre,
- kjortel av fyrlod, något sliten om 1½ riksdaler,
- 2 par ullvantar för 12 öre,
- 1 par ullstrumpor 12 öre,
- ett handkläde 8 öre,
- huvudkläde 10 öre,
- 1 får 19 öre,
- dess förutom reda penningar 9 mark,

Därtill har Lars hustru och dottern Gunilla stulit

- från Nils Pedersson i Kämpahemmet 43 alnar lärft, alnen à 6 öre, belöper sig till 8 daler 2 öre.
- Tillvites (anklagas) Lars hustru Elin samt dottern Gunilla ha stulit i höstas förledne 1 år sedan från Hennes Grevliga Nåd på Dimbo, en stut om 4 riksdaler, vilket Lars inte kan förneka att han med dem har slaktat den.
- Ifrån hennes Nåds Grevinnans bonde Nils i Bisgården i Dimbo, har hon och pojken Arvid stulit i förledne höstas en oxen om 5 riksdaler som Lars inte avvisade.
- Sammaledes hustrun och pojken har stulit från Björn i Bosgården i Mularp i förledne höst, en oxen om 7 riksdaler.

- Stal hustrun från Sven i Kulsarp för två år sedan, 5 skäppor korn om 1½ riksdaler, och nu i år 2 getter för 1 daler silvermynt.
- Hon har stulit från Sven i Lammavad i förledne vår, 1 får om 19 öre silvermynt.
- Från Jon i Tjuvnetorp sammaledes i förledne vår, 1 får om 19 öre, vilket Måns i Drängagården i Acklinga köpte av honom, och som Lars själv förde dit, men Måns visste inte att det var stulet.
- Elin hade med Lars vetskap stulit från Staffan Ingabod, en get om 19 öre.
- Stulit från junkern välborne Carl Abrahamsson på Oltorp, 2 får och 5 lamm och 5 svin, tillsammans värderat för 7 daler 27 öre, vilket Lars högeligen förnekar sig inte veta av (känna till).
- Från Esbjörn i Dvärstorp har Elin stulit en get om 19 öre.
- Lars har stulit från Anders i Ännagården i Hångsdala, vid midfastetiden (runt 20 dagar före påskdagen), 1 får om 19 öre som han sedan sålde till Anders i Rosendalen, vilket Anders i Ännagården sedan tog tillbaka.
- Stulit från Nils Tyresson i Hångsdala, som Lars inte kunde förneka, 1 får och 1 lamm om 28 öre. Dem sålde han till Jon i Elstorp och därför fick han en skäppa mjöl. Denna Jon visste inte att de var stulna.
- Lars har också stulit från Olof i "Flaats" (Flata i Suntaks socken?), 1 får om 13 öre, som han själv sålde till Anders i Nordgården i Elstorp.
- Ifrån Olof på Höga i Varv, 1 get och 1 får om 1 daler 6 öre.
- Lars har stulit från Sara i Kvarnegården i Dimbo, 2 gäss om 16 öre.
- En bagge från Johan Smed i Dimbo, om 19 öre silvermynt.
- Lars bekänner sig själv med pojken Arvid ha stulit ett sto från Jon Nilsson i Näs, god om 2 riksdaler, det han sedan sålde till borgmästaren välaktade Mathiæ Svensson i Hjo för 15 mark kopparmynt.

Tjuvnaden allt tillsammans värderad uti silvermynt och belöper sig till 89 daler 23 öre.

Detta avser nu största delen nämnde Lars Cantor sig godvilligen bekänner sig ha stulit, men i ingendera av punkterna kan befria sig själv, hustrun, pigan (dottern) eller pojken. Oansett att gemene man högeligen klagar, så föregiver han ändå att han själv inte personligen har varit med. Likväl ska det med hans vetskap fullkomligen ha varit gjort och skett. Alltså kunde nämnden honom härutinnan inte befria. Därför blev han och pigan sakfällda, som är kommen till sin laga ålder (blivit myndig), för att de hade stulit tillsammans och gömt och nyttjat (det stulna). Dömdes efter det 2:a och 6:e kapitlet i Tjuvabalken, för gårdstjuveri ifrån livet, Lars till gren och galge.

Pojken Arvid som inte kommit till sin laga ålder, efter den höglövlige kungliga hovrättens nådiga betänkande, att näpsas med ris, men pojken har återigen efter domens avslutning stulit på nytt.

Hustrun Elin Larsdotter är avviken (har rymt) till Östergötland, på andra sidan Linköping i (Östra) Skrukeby socken. Därför ska fordras av välborne landshövdingen herr Harald Stake, att hans härlighet traktas och skriver till landshövdingen i Östergötland att hon blir fasttagen och sedan skickas fängslad hit, både för att dömas för tjuveri och att svara till den trolldomslast som Nils hustru i Stenbacken, hustru Kerstin vid namn, tillviter (anklagat) henne.

Lars Cantor har inget att böta med, ej heller är att förmoda någon bättring eller omvändning, fastän han själv utlovar det.

Göta hovrätt den 26 juni 1650

26) Lars Cantor, Elin Larsdotter, Gunilla Larsdotter tjuvar.

En dom från Vartofta härad över en gammal tjuv, Lars Cantor, och hans hustru Elin, och dottern Gunilla, samt en liten ung pojke Arvid benämnd, vilka personer har med varandras vetskap stulit från många personer på åtskilliga orter, åtskilliga slags boskap, såväl som andra persedlar, tillhoppa värderat för 89 daler 23 öre silvermynt. Detta han mestadels bekänner sig med hustruns, dottern Gunillas och pojkenes vetskap och tillhjälp har stulit.

Nämnde tjuven Lars och hans dotter är redan dömda, men Lars hustru är avviken till Östergötland, pojken är övermaga (omyndig). Därför är hans sak till denna kungliga hovrätt remitterad (återsänd, efterskänkt), såsom av domen är skärskådad.

Beslut: 1) Eftersom Lars är en gammal tjuv, och har alltid levat uti tjuveri, stulit mycket på åtskilliga orter, 2) är hos honom ingen bättring att förmoda, 3) begär hela häradet att få bli av med honom, ty de fruktar sig för hans tjuvnad. Därför kan inte Lars benådas livet, utan ska andra till sky och varning utan uppskov upphängas. Dottern Gunilla ska utföras med fadern och se på hans avgång, sedan förvisas landsorten på tre års tid. Kommer hon igen innan dess, ska hon kåkstrykas (piskas vid kåken, som var en skampåle). Pojken ska näfsas (näpsas, bestraffas) med ris i folks närvaro. Det ska också slås efter (efterlysas, efterspanas) Lars hustru så att hon kan fångas, lagföras och dömas. Domen ska sedan försändas till denna kungliga hovrätt.

Vartofta häradsting den 15 oktober 1650

Samma dag framställdes för rätten Lars Cantors hustru Elin Larsdotter vid namn, ett drifte kvinnfolk (lösdrivande kvinna), som Lars Cantor i förledne sommar, efter den höglovliga götarikiske kungliga hovrättens nådiga beslut för tjuvnad till 89 daler silvermynt blev upphängd, såsom denna hans hustru tillika med dottern Gunilla och pojken Arvid skulle ha varit med och stulit det, både Lars såväl som tvenne pojkar, ber Arvid och en annan då för rätten frivilligt och otvunget bekände således att det så var skett, såväl som eljest försköt största skulden på nämnda hustru Elin Larsdotter, vilken likväl då ingen tillstädes var, utan höll sig i Östergötland och har emellertid kommit hit ner, eftersom hon inget visste om Lars dom och avgång innan hon blev fängslad, gripen och antastad, och allt sedan dess har suttit i Götala kista (fängelse), dit hon också nu på nytt fördes hädan ifrån tinget, oansett att hon fliteligen av rätten blev förhörd och rannsakad, och förmanad till bekännelse, så ville hon inget fullkomligen bekänna sig att vara skyldig, utan till största delen förnekade, och sig inte har varit med och stulit, alltså bekänner hon allenast om sig, en ox och några får och spannmål, tillhoppa värderat till 13 riksdaler, men eljest kan hon ingalunda förneka sig i allt det andra har varit med Lars och barnen, att ha nyttjat och förtärt (det som stulits). Det som således av alla har stulits, var allmogen tillviter (anklagar) henne fullkomligen, att hon har i det fallet varit, den allra slemmaste (uslaste), såsom också illa misstänkt och misstrodd, och vara konstig i andra slemma saker, med löveri (besvärjelser) och trollkonst, till vilket hon med stora gruvliga eder och höga bepliktelse förnekar, och att hon inte är skyldig. Därför kunde rätten för denna gång inget annat befinna, sig med saken kunde göra, utan ofta nämnda Elin Larsdotter sakfälldes allenast för tjuvnad, efter Tjuvabalkens 24:e och 6:e kapitel ifrån livet. Denna Elin har inte det ringaste att böta med, och inte heller förmår hon arbeta (för att betala böter), eftersom hon är utgammal och krumpen.

Göta hovrätt den 6 november 1650

21) Elin Larsdotter tjuvkona.

En dom från Vartofta härad över Elin Larsdotter, driftekvinn, vilken bekänner sig ha varit i råd med sin man Lars Cantor att stjäla boskap och spannmål, tillhoppa värderat till 13 riksdaler. Lars Cantor är efter den kungliga hovrättens beslut upphängd (avrättad). Elin beskylls också för att ha vetat om sin mans tjuveri och därtill varit den slemmeste (sämste av dem). Jämväl också misstänks vara förfaren i löveri (besvärjelser) och trollkonst, som av domen är skärskådad.

Beslut: Elin Larsdotter ska slita ris för kåken och förvisas landet.

Bengt - tjuv (1650)

AD: v189943.b110

Vartofta häradsting den 13 juni 1650

Samma Dagh Bekiende Bengt J Stubbero=
dharna* å frällße frijwilleligenn Sig hafua Stuhlit
ifrån Jons i källekulla*, wthur hans kornbodh, tre och
een halff skeppa Roogh om een daler Silfuer Myndtt
Skieppan, ähr - 3½ Dr. Samma Roogh bekom åkärändhen
strax tillbakas igienn, hwarföre han bleeff dömbdh
effter Tiuffua balkens - 6 Cap Jfrån Lijffuet, hafuer
och Jnthett till förmugenheet, mehr ähn som ett gam=
malt Stoodh och trij Stycker fåår.

*troligen Stubbekärr i Habo socken

*troligen Kärnekulla i Habo sn

Göta hovrätt den 26 juni 1650

27) Bengt i stubere derna tiuff.

Een dom ifrån Wartoffta heradh, öffwer Bengt
ij Stubberederna å frällße som haffuer stulit ifrån
Larß i kiällekulla 3½ skeppa korn a 3½ : Dr Syllff:mt
Mällsäganden hafuer tiuffnaden igen bekommet
som aff dommen seendes ähr.

Resolutio Bengt skall böta tredubbelt så myket
tiuffnaden wärt ähr, och stå Vppenbara skriff.

Återgivet med modern svenska

Vartofta häradsting den 13 juni 1650

Samma dag bekände Bengt i "Stubbedarna" (troligen Stubbekärr i Habo socken), å frälse, frivilligt att han hade stulit från Jöns i Kärnekulla (i Habo socken) ur hans kornbod 3½ skäppa råg (85 liter) om 1 daler silvermynt per skäppa, vilket är - 3½ daler. Denna råg fick åkäranden (den som gjorde käromålet) strax tillbaka igen, varför han blev dömd efter tjuvabalkens 6:e kapitel ifrån livet, har dock inget till förmögenhet (förmår inte att böta om straffet omvandlas), mer än ett gammalt sto och tre får.

Göta hovrätt den 26 juni 1650

27) Bengt i "Stubbederna"

En dom från Vartofta härad över Bengt i "Stubberederna", sittandes på frälsejord, som har stulit från Lars i "Källekulle" 3½ skäppa korn värt 3½ daler silvermynt. Målsägaren har tjuvnaden fått tillbaka, som av domen är skärskådad.

Beslut: Bengt ska böta tredubbelt så mycket tjuvnaden är värd och stå uppenbar skrift.

Elin och Kerstin Månsdöttrar - tjuvar (1650)

AD: v189943.b110

Vartofta häradsting den 13 juni 1650

Sammaledis hafuer ett Dreftequinfolck
Elin månsdotter weedh Nampn om till förend,
haffuer hafft hemwist i Åhßleedh by, Stuhlit ifrån
Måns i herlyckan*, kiött fläsk och Jster, alt tillsammans
wärderat för 1½ Rijkzdaler, hwilken tiuffnadh ker=
stin månsdötter i Muhlarph å Crono, medh henne för=

*möjligen Hörlyckan i Mularps sn

dolgt och Nött haffuer, effter begges eegin bekennell=
ße, Sakfälltis dhe och bådha effter tiuffua Balkens - 6
Cap. Jfråån Lijffuett doch hemstellis alt dhet för:na wthi
allssom största ödmiuk wndherdåniggheet till dhen hög=
lofflig götarijkeske kungelige hålfprättz Nådhighhe
Resolution.

Göta hovrätt den 26 juni 1650

28) Elin månsdotter tiuffkona

Een dom ifrån wartåffta heredh, öffwer een Landriff=
werska Elin Månßdåtter be:dh huilken haffwer stulit
ifrån Månß ij Hårläkan matwaror för 1½ R:Dr, huilken
tiufnadh kirstin Månßdåtter ij Mularp på Crono
medh henne nått, och dolgdt hafuer, det de begge
bekänna, såsom af dommen seendes ähr.

Resolutio Elin och kirstin skola gifua Mållß=
äganden sitt igen, böta * tredubbelt så mycket
tiufnaden wärth ähr, och stå Vppenbara skriff.

* marginaltillägg: p20 qnota = sidan 20?

Återgivet med modern svenska

Vartofta häradsting den 13 juni 1650

Sammaledes har ett drifteskvinfolk (en kvinna som drev omkring), Elin Månssdotter vid namn, som tidigare har haft sin hemvist i Åsle by, har stulit kött, fläsk och ister från Månss i Hörlyckan (i Mularps socken), alltsammans värderat till 1½ riksdaler, vilken tjuvnad Kerstin Månssdotter i Mularp, boendes på ett Kronohemman, med henne fördolt och har nyttjat, efter bägges egna bekännelser. Sakfälldes de båda efter Tjuvabalkens 6:e kapitel ifrån livet. Dock hemställs allt det förnämnda uti all vår största ödmjuka underdånighet till den höglovliga götarikeste kungliga hovrättens nådiga beslut.

Göta hovrätt den 26 juni 1650

28) Elin Månssdotter tjuvkvinna.

En dom från Vartofta härad över en landdriverska Elin Månssdotter benämnd, som har stulit matvaror från Månss i Hörlyckan i Mularp för 1½ riksdaler, vilken tjuvnad Kerstin Månssdotter i Mularp, på ett Kronohemman, med henne har nyttjat och dolt, vilket de bägge bekänna, såsom av domen är skärskådad.

Beslut: Elin och Kerstin ska ge målsägaren sitt igen, samt böta tredubbelt så mycket tjuvnaden är värd, och stå uppenbar skrift.

Lars Bengtsson - tjuv (1650) - 35

AD: v189943.b470

Vilske häradsting den 7 oktober 1650

1) Samma dagh hades för rätten een Tiuf Larß Bengtson be:d barn född i Wene hd /: som han bekände :/ huilken Nu för3 wekor seden, hade stulet ifrån Swän i Skogzkelle två st. kiortlar, en Engelst, den an=dre half Engelst. tilhopa werderade för 6 Rdr, lärufft 13 al:r wer=derat för 2 Dr 1 ör Sm. Noch 8 al:r werderat för 1 Dr Noch 15 al:r triggeskaftt wäff, för 1 Dr 13 ör. Noch 14 al:r bloggarn för 28 öre, valmar 20 al:r för 2 daler 16 öre, tuu par hanskar och ett par Filtwantar alt werderat för 12 ör, Samt ett möße kläde werde=rat för 12 ör, och bröd effter 1 ß Rogh så när, wärderat för 24 ör.

Jthem miste och Swän samma gång 1 t:a korn, och alt thetta war Vthstu=

let genom taken, och funnos der effter wara kostade tre tack en natt, eensedt larß nekade kornet, men det andra bekände

Jthem hade han och stulit ifrån Per i knute* 2 st liar werderat för 2 mark sm:t Noch en half henska klipping, 1½ aln lärufft och en mark km:t alt werderat 15 ör Sm:t Och dätta skedde för 2 åhr seden. *Knutte i Vilske-Kleva socken

Jthem bekände och be:te Larß, at han nu för 1. Månadt sedan, hade stulit ifrån een Enckia uthi Walle häradt uthi Bolummatorph ett Silf bälte om 10 lodh, och det försatt till een gulsmedh i Skara hans Bengtson be:dt samt 3 st.l Smöraskar till ½ lb såsom och 20 al:r wal=mar för 2 Dr 16 ör. Lerufft 6 al:r för 30 ör. Noch 6½ al:r Blog=garn för 19½ör. Ähn hade han för 2 åhr sedhan stulit 2 Oster och 2 Smöraskar i Skåningz hd:t Elliest finns han Åttskillige resor haffua warit fenglat för tiufwerij såsom 1647, warit han fänglat på källan i Järpåhs, och 1648, wordt han här i Göckhem fast tagen och Vndslapp, och nu för 2½ wekor sedhan wordt han fast tagen j Skara, och sattes stadzens fängsla, och bröd sigh strax om natten Vth, doch blef han åter den andra dag rögd af een kona i Skara som han hade hafft sin tilgångh till, och blef åter fast tagen och for warat i Cronones fängsle der ifrån han är nu hijt skiekat. Dhes för uthan vthlystes han på åttskillige ställen stulit haffua nu i heela 3 äähren, Och dy begärar almogen ödmiukeligen at blifwa aff medh een sådan gammal och behendigh tiuff, och dömbdes han effter det 6 Cap. i Tiiuff. Balck till galga och green och ogiller ligga för gerningh.

Göta hovrätt den 4-5 november 1650

6) Larß Benchtson tiwff

En dom ifrån Wilske herad, öfwer een grofwer och gammall behendigh tiwff, Lars Benchtson be:d barnfödd i Norrie*, huilken lenge på många orter, offta och myket stulit haff ifrån åttskelige personer, många handa slagz Perseler, som i domen finnas anteknadhe och huar för sigh werderadhe. item hafwe denne arge tiwff åttskelige gånger sigh utbrudet och förymbdt aff Cronones fengellse, heela almogen begärar öfwerlidvt att han må tagas aff wägen ty han kan aldrihg bätra sigh, hafver och alz intedh att böta medh.

* i Väne härad, vid gränsen till Bohuslän

Resolutio : För dhe skiäll j

Heradz domen finnas kan Lars icke benådas, Wthan skall androm till exempell och war=ningh wphengias wthan wpskåff.

Återgivet med modern svenska

Vilske häradsting den 7 oktober 1650

1) Samma dag fördes för rätten en tjuv, Lars Bengtsson benämnd, barnfödd i Väne härad - som han bekände - vilken nu för 3 veckor sedan hade stulit från Sven i Skogskälle (i Gökhemms socken) 2 stycken kjortlar, varav en engelsk och den andra halvt engelsk, tillsammans värderade för 6 riksdaler, lärft 13 alnar värderat för 2 daler 1 öre silvermynt, ytterligare 8 alnar värderat till 1 daler, och 15 alnar "triggeskaftt"-väv för 1 daler 18 öre, samt 14 alnar blångarn för 28 öre, vadmal 20 alnar för 20 daler 16 öre, två par handskar och ett par filtvantar allt värderat för 12 öre, samt en mössklädnad värderad till 12 öre, och bröd efter 1 skäppa råg så när värderat till 24 öre. Jämväl miste också Sven vid samma tillfälle 1 tunna korn, och allt detta var utstulet genom taket, och funnes därefter vara kostade(?) tre tak en natt, trots att Lars nekade till kornet, men bekände det andra.

Därtill hade han stulit från Per i Knuta (i Vilske-Kleva socken) 2 stycken liar värderade till 2 marker silvermynt, samt en halv "hensk" (inhemsk") klipping (fyrkantigt mynt), 1½ aln lärft och en mark kopparmynt, allt värderat till 15 öre silvermynt och detta skedde för 2 år sedan.

Jämväl bekände Lars Bengtsson att han nu för 1 månad sedan hade stulit ett silverbälte om 10 lod (133 gram) från en änka i Bolumartorp i Valle härad, och det försålt till en guldsmed i Skara, Hans Bengtsson benämnd, samt 3 smöraskar till ½ pund (skålpund?) och 20 alnar vadmal för 2 daler 16 öre, lärft 6 alnar för 30 öre. Därtill 6½ alnar blångarn för 19½ öre. Än hade han för 2 år sedan stulit 2 ostar och 2 smöraskar i Skånings härad, eljest finnes han åtskilliga gånger ha varit fängslad för tjuveri såsom 1647 när han blev fängslad i Järpås på Kålland, och 1648 blev han här i Gökhem fasttagen och undslapp (rymde), och nu för 2½ veckor sedan blev han fasttagen i Skara och sattes i stadens fängelse, men bröt sig strax ut om natten, dock blev han åter den andra dagen röjd av en kvinna i Skara som han hade haft sin tillgång till (där han gömt sig), och blev åter fasttagen och förvarades i Kronans fängelse varifrån han nu är skickad hit. Dess för utan utlysts han ha stulit på åtskilliga ställen i hela 3 år. Då begärde allmogen ödmjukeligen att få bli av med en sådan gammal och behändig (snartänkt, slug) tjuv, och dömdes han efter det 6:e kapitlet i Tjuvabalken till galge och gren och ligger ogill för gärningen.

Göta hovrätt den 4-5 november 1650

6) Lars Bengtsson tjuv.

En dom från Vilske härad över en grov och gammal slug tjuv, Lars Bengtsson benämnd, barnfödd i Norge (egentligen i Väne härad som låg vid den norska gränsen), vilken länge på många orter, ofta och mycket har stulit från åtskilliga personer, många slags persedlar, som i domen finns antecknade och var för sig värderade. Jämväl har denna arga tjuv åtskilliga gånger brutit sig ut ur Kronans fängelse och rymt. Hela allmogen begär att han må tagas av vägen (avrättas), ty han kan aldrig bättra sig. Han har inget att böta med.

Beslut: För de skäl som finns i häradsdomen kan Lars Bengtsson inte benådas, utan ska andra till exempel och varning upphängas utan uppskov.

Anders Andersson - tjuv (1650)

AD: v189943.b480

Vilske häradsting den 7 oktober 1650

9) S.D. kallades för Rätten Anderß Anderßon i åsaka å Frälße, huil= ken i förleden åhr, hade igenom dens ondes ingifwende afhendt sin granne larß på lijden 3 st Fåår, det han medh gråtande tårar bekände, såsom och at ingen närh dref honom der till, Vthan han inbillar sig at en Tottenske(?)* skule haffua kysat* honom där till den honom een olycka Jnttet hadhe, och strax där effter kom genom dätta i Sinnet, Så effter han sin syndh bekände, kunde ej rätten frija honom i från det straff som i 2 Cap. Tiuf balck förmåles, Neden hemstelt den högl. kongl. Götha hofrätt ödmjukeligen i Anderß haffuer huarcken förr el= ler sedan varit beslagen med något tiufwerij, och målsäganden hafr han förlicht. Fr. S.*

*se nedan

*frälsesak

Göta hovrätt den 4-5 november 1650

7) Anderß andersson tiuff

Een dom ifrån Wilska heradt öfwer anders anderson j åsaka å frelse huilken hafwer stulit trij stycken fåår ifrån sin granne Lars

på lijdan det han gråtandes bekänner.

Resolutio : anders skall gifwa
målsäganden sina trij fåår igen, och böta tre=
dubbelt så mycket tiwfnaden werdh ähr och stå
wppenbar skriff.

Återgivet med modern svenska

Vilske häradsting den 7 oktober 1650

9) Samma dag kallades för rätten Anders Andersson i Åsaka, boendes på ett frälsehemman, vilken i förledne år hade genom den ondes ingivelse avhänt sin granne Lars på Liden 3 får, det han med gråtande tårar bekände, såsom och att ingen drev honom till detta, utan han inbillar sig att en "tottsenske ska ha kysst" honom därtill, den honom inte gav en enda olycka. Strax därefter kom genom detta i sinnet, så eftersom han har bekänt sin synd, kunde inte rätten fria honom från det straff som anges i 2:a kapitlet i Tjuvabalken. Nedan hemställs den höglovliga kungliga Göta hovrätten ödmjukligen, ty Anders har varken förr eller senare varit beslagen (påkommen) med något tjuveri, och målsäganden har han förlikt. Frälsesak.

Här finns en tydlig syftning på trolldom.

Tottsenske = möjligen toterska etc, med syftning på tot (dåd), alltså ett väsen som frambringar dåd.

Samt att denne "kysat" (tjusat) honom, vilket syftar på att han utsatts för trolldom eller magi.

Göta hovrätt den 4-5 november 1650

7) En dom från Vilske härad över Anders Andersson i Åsaka, boende på ett frälsehemman, vilken har stulit 3 får från sin granne Lars på Liden, vilket han gråtande bekänner.

Beslut: Anders ska ge målsägaren sina 3 får igen och böta tredubbelt så mycket som tjuvnaden är värd och stå uppenbar skriff.

Visingsborgs grevskap

Dessa 14 ärenden är inte sorterade under Västergötland och Skaraborgs län, utan under Visingsborgs grevskap i Jönköpings län, eftersom Visingsborg låg där.

Först följer en komplettering som berör tiden före 1635 och därefter målen som gäller för tiden 1635-1650 i den del av Visingsborgs grevskap som berör Var-tofta härad i Skaraborgs län, alltså de åtta socknarna Acklinga, Agnetorp (Tidaholm), Baltak, Daretorp, Habo, Härja, Suntak och Velinga.

Nils Larsson & Brita Svensdotter - blodskam (1613)

AD: v190277.b110

Laga ting i Visingsborgs grevskap den 22 oktober 1613 i Acklinga socken

Nils Larsson i Breda gården i Daretorp Sochn, welborne
her Göstaf Erichzons Landbo hafuer Belägrat sijn
Syskene barn Brijtta Suens Dotter, thett han sielf förrätten
Bekende, Derföre kunde De gode Män Och Nämnden ike
Fij deres Lifi vthann hemstället till höga Ofuer hetenes
Nådige Betänkiende, Antingen till liflått, eller Päningar
Böti.

Återgivet med modern svenska

Laga ting i Visingsborgs grevskap den 22 oktober 1613 i Acklinga socken

Nils Larsson Bredegården i Daretorps socken, välborne herr Gustav Eriks-
sons landbo, har belägrat sitt syskonbarn, Brita Svensdotter, det han själv
för rätten bekände. Därför kunde de gode män och nämnden inte fria hans
liv utan hemställdes till höga överhetens nådiga betänkande, antingen till
livet eller penningböter.

ANM. Ärendet gick vidare till hovrätten vars handlingar inte är bevarade från
den här tiden.

Svens dråp på Måns - anklagelse (1635)

AD: v190277.b1100

Laga ting i Visingsborgs grevskap den 27 april 1635 i Habo

Suen i Ramsekiär är i rychte att wara
wollandes i Månse död i Pederstorp, efter han
hafuer slaget honom i hofuodet med en bössa,
huilken skedde i Pederstorp fredagen förr tiu=
gonde dagen, och lögerdagen efter Påskadah
blef han dödh. huilken sak blef tagen till
flitight förhöör och noga ransakan, och skärsko=
dat, och funnet at ther war eij fullsäre*, vtan
blodwite: Bekände och Prästen her Suen Magni
som honom med thz högwärdiga Sacramentet
besöchte, sampt flera som hos honom woro i hans
yttersta, att han intet skyllade honom för sin
dödh, vthan bekände at han alltid war en

*fullsår

Siukligh karl, och hade et suagt hofuod. Blef och hans hustru, barn, slägt och förwanter tillsporde, om de kunde binda honom till dråp som lagh förmår dråpmåla balkens 24 Cap, och Såhramala balkens 16 cap der till the nekade sikh ej göra kunna. detta ähren det skötz och till Nämndenes Ransakan, at de efter för:ne 16 Cap. honom antingen wäria eller fulla skulle, thet the sade sikh icke wäl göra kunna, Och till thet sista, at ed icke nogondera parten för siäla wåda skull, skulle på läggias, efter gode mäns och Nämndens råd och samtyckio, inlät kiäranden sikh mz Swaranden till en wenligh förlikningh Således at Soldaten benämde Suen i Ramsekiär, skall gifua then dödes hustru och hennes barn 10 Rijkzdaler och 4 alna Engilst.

Jngiärd Suens dotter tillägger Soldaten Suen i Ramsekiär, att wara fader åt thz barn hon nu går medh, der till han aldeles nekar, efter thet 17 Capitel i Erfdabalken fäste han 12 manna edh, at döllia både barns och häfda.

Återgivet med modern svenska

Laga ting i Visingsborgs grevskap den 27 april 1635 i Habo

Sven i Ramsekärr är i rykte att vara vållandes i Måns död i Pederstorp, eftersom han har slagit honom i huvudet med en bössa, vilket skedde i Pederstorp fredagen före tjugonedagen (9 jan), och på lördagen efter Påskdagen (4 april) blev han död, vilken sak blev tagen till flitigt förhör och noga rannsakan, och skärskådad, och funnet att där var ej fullsår, utan blodvita. Begärde också prästen herr Sven Magni (Magnusson), som honom besökte med det högvärdiga sakramentet (nattvarden), samt flera som hos honom var vid hans yttersta, att han inte beskyllde honom för sin död, utan bekände att han alltid var en sjuklig karl, och hade ett svagt huvud. Blev också hans hustru, barn, släkt och förwanter (närstående) tillfrågade om de kunde binda honom till dråp såsom lag förmår göra (ett lag vilka gjorde ed tillsammans), Dråpmålabalkens 24:e kapitel och Såråmålsbalkens 16:e kapitel. Därtill de nekade sig ej kunna göra. Detta ärende sköts till nämndens rannsakan, att de efter nämnda 16:e kapitel honom antingen skulle värja eller fälla, det de sade sig inte väl kunde göra, och till det sista, att ed inte skulle påläggas någondera parten för självavådans (fara för själens eviga välfärd) skull, efter goda mäns och nämndens råd och samtycke, inlät käranden sig med svaranden till en vänlig förlikning. Således att soldaten, nämnde Sven i Ramsekärr, ska betala den dödes hustru och hennes barn 10 riksdaler och 4 alnar engelskt (tyg).

Ingegerd Svensdotter tillägger soldaten Sven i Ramsekärr, att vara fader åt de barnen hon nu går med, därtill han alldeles nekar. Efter det 17:e kapitlet i Ärvdabalken fäster han 12-mannaed, att dölja både barn och hävd (frånsäga sig skulden till barnet och det intima umgänget).

Jöns Nilssons död - arvingar efter dräpt (1635) - 36

AD: v190277.b1230

Laga ting i Visingsborgs grevskap den 7 december 1635 i Grimstorp

Samma Tingh kom för rätta Bengt Axul=son i Åsaka, och Lars i Grimstorp, och försorde sigh om et arf, om en tridingh i halfue för:ne grim storpa gård som Lars nu påbor, efter en drängh Jöns Nilsson benämndt som ihjel slagen blef: och hade ingen barn eller barnabarn efter Sigh, ej heller samsyskone eller thera barn efter sigh som Erfdabalkens första och andra Capitel vtwijsa om Brystarf. Eij hade han heller efter sigh fader eller moder. Eij faderfader el=ler fadermoder, Eij moderfader eller moder moder, och ej faderbroder som thet tridie Cap. ibidem förmäler, och the båda samptligen til=hopa när warandes bekänna och öfuer ens ko=ma om Slächte linien, vtom twenne faders Systrar Ingrid benämde Larses hustru i Grim=storp, och henne Syster Karin the lefua båda och äro en Grad närmare skylde i bakarfuert än denne Bengt Axulsson är, ty dömdes den Arfuert till at dem som närmare är, lyckor alltid then fiermer ifrå, synnerlig:n i bakarf.

Återgivet med modern svenska

Laga ting i Visingsborgs grevskap den 7 december 1635 i Grimstorp

Samma ting kom inför rätten Bengt Axelsson i Åsaka och Lars i Grimstorp (i Sandhems socken), vilka förfrågade sig om ett arv, en treding (tredjedel) i halva förnämnda Grimstorp gård som Lars nu påbor, eftersom en dräng, Jöns Nilsson benämnd, som blev ihjälslagen, och hade inga barn eller barnbarn efter sig, ej heller samsyskon eller deras barn efter sig, såsom Ärvdabalkens 1:a och 2:a kapitel utvisar om bröstarv. Inte heller hade han fader eller moder efter sig, inte farfar eller farmor, inte morfar eller mormor, och inte farbror, såsom i det 3:e kapitlet förmäler. De ombads samtliga tillhopa som var närvarande att bekänna och överenskomma om släktlinjen, utom två fastrar, Ingrid som var nämnde Lars hustru i Grimstorp, och hennes syster Karin. De lever båda och är en grad närmare skyld (släkt) i bakarvet än vad denne Bengt Axelsson är. Då dömdes det arvet till åt dem som är närmare, liksom alltid ifrå den som är fjärmare, i synnerhet i bakarv.

Peders dråp på Hans Jonsson - anklagelse (1637)

AD: v190277.b1560; v190277.b1580

Laga ting i Visingsborgs grevskap den 27 juni 1637 i Giölhult (Habo socken)

Hustru Elin Jonsdotter i Katthagen, klagar at Peder i Rijsbo haffwer slagit henne man Hans Jonsson ifiordh, 3 weckor för Fastemarknadhen* i Jönköping, och han lefde der efter 3/4 åhr, *år 1636 inföll påskdagen den 17 april tå bleff han dödh, och att stötte honom axlen Sönder, när han hoof honom Vt igenom stufwodörren sedan hade han ingen helßa dagh; Hwilken sak bleff tagen till noga ransaken; då witrade körkeherden, wellärde her Jsraël, som honom i sit y=

tersta med Sacramentet besöchte, och flere, at han sade hwar=
ken kunna frija eller fella honom för sin dödh; Sattes vp
till Widere ransakan och Nästa Tingh.

Laga ting i Visingsborgs grevskap den 2 oktober 1637 i Ekeberg (Habo socken)
Samma tijdh bekende her Jsraël i Habo och Arffwedh
i dareng, att Peder i Rißbo och Hans i Katthagen förlichtes
om det Slagzmålet the hade sikh emellan för ähn han bleeff
dödh, det samma bekende och Hanses hustru, elliest war
han en Siukligh man som gemene man betygade.

Återgivet med modern svenska

Laga ting i Visingsborgs grevskap den 27 juni 1637 i Giölhult (Habo socken)
Hustru Elin Jonsdotter i Katthagen klagar på att Peder i Risbo har slagit
hennes man Hans Jonsson i fjol, 3 veckor öfre Fastemarknaden i Jönköping,
och han levde därefter i 3/4 år, då han blev död, och att stötte sönder axeln
på honom, när han hävde honom ut genom stugdörren. Sedan hade ingen
hälsa, vilken sak blev tagen till noga rannsakan. Då vittnade kyrkoherden,
vällärde herr Israel, som besökt honom med sakramentet (nattvarden) vid
sitt yttersta, och flera (andra personer), att han sade varken kunna fria eller
fälla honom för sin död. Sattes upp till vidare rannsakna och nästa ting.

Laga ting i Visingsborgs grevskap den 20 oktober 1637 i Ekeberg (Habo socken)
Samma tid bekende herr Israel i Habo och Arvid i Daräng (i Habo socken),
att Peder i Risbo och Hans i Katthagen förliktes om det slagsmål de hade sig
emellan förr än han blev död. Detsamma bekende också Hans hustru, eljest
var han en sjuklig man vilket gemene man betygade.

Anders & Erik Anders söner - tjuvnad, edsöresbrott (1639) - 37

AD: v190277.b1760

Laga ting i Visingsborgs grevskap den 16 februari 1639
Samma dagh tingfördes Anders Anderßon och hans broder Erich
Anderßon, sittianandes i en backestugo i Abbarpa gierde till inhuß=
waro, hwilka haffua stulit i förleden Onßdagz natt ifrån Jon
Nilßon i Tiufwarp it Silfbelte om 18. lodh, tiufnaden ähr them
i hender tagen, och her i Rätten inlaghd. Hwarföre dömdes
the effter det 6. Cap. i Tiuf. B. at Vndergå det straff som sam=
me Cap. innehåller, Målzegenen haffuer bekommit sit igen.
the ähr 2. arme Vrmage barn och haffua inthet at bötha medh,
then ene ähr 14. Åhr, then andre 12. Deras moder, Marit Anderß=
dotter en Jnhußkona i för:da Abberopa gierdh, haffuer them ther till
dreffuit och tubbat*, dhet the henne her för Retten öffuertygade
och hon ther till icke neka kunde; hon haffuer och kommit den
yngre offta be:te Erich till at stiele en Särk wedh Habo kyrka,
ifrån Anders i Knubberedh, ther aff hon gjorde sikh en nedandeell
för sin serk, thet hon icke heller kom neij före, Hwarföre dömdes
hon effter det 44. Cap. i Edzöres B. effter hon haffuer them thet
budet och befallet, åt stå samma Rätt som hon thet sielff
giordt hade. Doch i all Vnderdånighet H.G.N:de min N herre
till högh och Nådigh Resolution Vnderdåneligen.

*förleda, övertala, locka

Göta hovrätt den 20 juni 1639

34) Andhers Andheron
och Erich Andherßon
stulit medh sijn
modhers rådh, Märit
Andhers dotter be:d
Een doom ifrån Wisingzburgz Greffve=
skap öffver Andhers Andherßon, och
Erick Andherßon, begge Vnge poikar, hvilka
haffva medh sijn modhers rådh och in=
giffvandhe, stulitt ifrån Jon Nilßon
i Liufarp* eett silfbälte om 18 lodh,
detta de alla tre bekiändhe.

*ska vara Tjuvarp

Resolutio Märit Andhers
dotter modheren skall bööta tredubbelt
så myckitt tiuffnadhen werdh ähr och stå
vppenbara skriff. Andhers och Erich
Effter de ähra Vnge personer och till
detta tiuffwerij störkte aff sin modher,
derföre bliffwa de benåddhe och skola
medh rijs hudhstrykas, dock icke aff
bödelen.

Återgivet med modern svenska

Laga ting i Visingsborgs grevskap den 16 februari 1639

Samma dag tingfördes Anders Andersson och hans broder Erik Andersson, sittandes i en backstuga i Abbarpa gårde (i Gustav Adolfs socken) till inhysvaro (var inhysta), vilket har stulit i förleden onsdags natt från Jon Nilsson i Tjuvarp (Tjuvatorp i Kunglena socken?) ett silverbälte om 18 lod (240 gram). Tjuvnaden är dem tagen i händerna, och här i rätten inlagd. Därför dömdes de efter det 6:e kapitlet i Tjuvabalken att undergå (ta emot) det straff som samma kapitel innehåller. Målsägaren har fått sitt igen. De är två arma urmaga (övermaga, omyndiga) barn och har inget att böta med. Den ena är 14 år och den andra 12. Deras moder, Marit Andersdotter, en inhyseskona i nämnda Abbarpa gårde, har dem drivit och tubbat (lockat, övertalat) till detta, det de henne här för rätten övertygade och hon därtill inte kunde neka. Hon har också kommit den yngre, ofta nämnd Erik, till att stjäla en särk vid Habo kyrka från Anders i Knubbered, därav hon gjorde sig en nederdel för sin särk, det hon inte heller kunde säga nej till. Därför dömdes hon efter det 44:e kapitlet i Edsöresbalken, eftersom hon har dem det bjudit och befallt, att stå samma rätt som om hon själv hade gjort det. Dock i all underdånighet Hans Grevlige Nådigste min Nådige herre (avser sannolikt Per Brahe den yngre) till underdånligt högt och nådigt beslut.

Göta hovrätt den 20 juni 1639

34) Anders Andersson och Erik Andersson stulit med sin moder Märit Andersdotters råd.

En dom från Visingsborgs grevskap över Anders Andersson och Erik Andersson, bägge unga pojkar vilka har med sin moders råd och ingivelse stulit från Jon Nilsson i Tjuvarp ett silverbälte om 18 lod (240 gram). Detta bekände de alla tre.

Resolution (beslut). Modern Märit Andersdotter ska böta tredubbelt så mycket som tjuvnaden är värd och stå uppenbar skrift. Eftersom Anders och Erik är unga personer och till detta tjuveri är styrka av sin moder, ska de bli benådade och ska hudstrykas med ris, dock inte av bödeln.

Per Erikssons barn - död i sängen (1643)

AD: v190277.b1970

Laga ting i Visingsborgs grevskap den 30 september 1643 i Habo
Per Erßon i Starbek, förde sigh sielf i Rette om sit barn som hoß hans hustru dödt bleff i Sengen; Då frågades hans hustru effter det 16 Cap. i Dråp. B. med Welie, om hon tilwiter honom wara orsaken at det hoß henne dödt bleff, huar till hon neker, huarföre effter samma Cap sades the fri bådhe för boot och Eedh.

Återgivet med modern svenska

Laga ting i Visingsborgs grevskap den 30 september 1643 i Habo
Per Eriksson i Starbäck förde sig själv i rätten om sitt barn som hos hans hustru blev död i sängen. Då frågades hans hustru efter det 16:e kapitlet i Dråpmålabalken med vilja, om hon tillviter (anklagat) honom vara orsaken till att barnet dog, vartill hon nekar, varför efter samma kapitel sade de fria, både för bot och ed.

Sven - tjuv (1644)

AD: v190277.b520

Laga ting i Visingsborgs grevskap den 5 november 1644 i Heldeholm (Brandstorp) - Extra ordinarie ting
Samma dagh steltes för Rätten Suen i Kåremoer* och anklagedes för det han i förleden sommer haffuer stulet en Oxe aff en knechtehustru Elin i Stenbacken* och den Sålde åt Anders Andersson i Skövde för 6. RDr hwar till han intedt neker, Hwarföre effter egen be= kennelsße, dömdes han effter det 6. Cap. i Tiuf. B. at Vndergå det straff som samme Cap. omtaler. dhock i all Vnderdånighet den högwelborna herrets N.

*okänd plats

*Stenbacken i Korsberga sn

Göta hovrätt den 7 november 1644

12) Swen i Kierre
mon tiuff

Een doom ifrån Wisingzborgz Greffueskap öffuer Swän j Kärremon, hwilken haffuer stulit een oxe ifrån Elin i Stenbacken om 6. Rijkzdaler, som aff Häredz dommen seendes ähr.

Resolutio; Swän skall giffua Mälzä= ganden sitt igen bötha treedubbelt så mycket tiuff= naden wärth ähr och stå Vppenbara skriff.

Återgivet med modern svenska

Laga ting i Visingsborgs grevskap den 5 november 1644 i Heldeholm (Brandstorp) - Extra ordinarie ting
Samma dag ställdes för rätten Sven i Kåremoer (okänd plats) och anklagades för det han i förledne sommar har stulit en oxe av en knekthustru, Elin i Stenbacken (i Korsberga socken), och sålde den till Anders Andersson i Skövde för 6 riksdaler, vartill han inte nekar. Varför efter egen bekännelse, dömdes han efter det 6:e kapitlet i Tjuvabalken att undergå (tildelas) det

straff som samma kapitel omtalar, dock i all underdånighet den högvälborna häradsnämnden.

Göta hovrätt den 7 november 1644

12) Sven i Kärremon (okänd plats), tjuv

En dom från Visingsborgs grevskap över Sven i Kärremon, vilken har stulit en oxen från Elin i Stenbacken (i Korsberga socken) om 6 riksdaler (i värde), som av häradsdomen är skärskådad.

Resolution. Sven ska ge målsägaren sitt igen samt böta tredubbelt så mycket som tjuvnaden är värd och stå uppenbar skrift.

Lars dråpanklagad för Eskils hustrus död (1645)

AD: v190277.b3230

Laga ting i Visingsborgs grevskap den 10 september 1645

Eskill i Suenshult klager till Lars i Espåsen och tiluiter honom hafua slagit sin hustru och menar henne der aff dödh liuta, seger och honom tijt wre= der haffua gångit, frötij(?) om afftonen war denne Lars i Eskilß stugo, och gick der från i hans gårdboß Stugo, der han om natten lågh, tijt Eskilß hustru honom en kanna ööll sende; Andre dagen gick han till Eskil och begerte hielp om lijn och vll, tå tegh hustrun stilla, sedhan sadhe hon at hon hadhe intet, derföre wredgades Lars och sadhe iagh giffuer tigh 1000 diefler, Tå swarade Eskill tu måste låta blifua henne, tå sprungo Eskill och lars huar handra i hårit, och tå mener Lars at hustrun kom i mißhugh och fick it blåslagh wed ögat; Det och Erich i flateredh berättar sikh blåslagit sedt haffua; Men denna H: Elsa förrgifues blifua död i it hårdt barnsenge 14 dager dher effter, och sadhe at hon kan intet honom skylla Mhen steller saken i Gudz handh; Anders i Suenshult och Eskils moder ibidem; H. Elsa be:t skola Citeras till nesta tingh, och witna her om huat sant ähr.

Återgivet med modern svenska

Laga ting i Visingsborgs grevskap den 10 september 1645

Eskil i Svenshult (i Habo socken) klagar på Lars i Äspåsen (i Habo socken) och tillviter (anklagat) honom för att ha slagit hans hustru och menar att hon därav ljöt döden. Säger också "honom dit vrede har gått" (att hans vrede har gått ut över dem), förty om aftonen var denna Lars i Eskils stuga, och gick därifrån i hans gårdbos stuga, där han låg om natten, dit Eskils hustru sände honom en kanna öl (2,6 liter). Andra dagen gick han till Eskil och begärde hjälp om (att få) lin och ull, då teg hustrun stilla, sedan sade hon att hon hade intet (att ge honom). Därför vredgades Lars och sade: "Jag giver dig 1000 djävlar". Då svarade Eskil: "Du måste låta bli henne." Då sprang Eskil och Lars (ihop och ryckte) varandra i håret, och då menar Lars att hustrun kom i misshugg och fick ett blåslag vid ögat. Det också Erik i Flatered berättar sig ha sett (att hon var) blåslagen. Men denna hustru Elsa (Eskils moder) förgiver att hon (Eskils hustru) blivit död i en hård barnsäng 14 dagar därefter, och sade att hon inte kan beskylla honom, men ställer saken i Guds hand. Anders i Svenshult och Eskils moder på samma ställe, hustru Elsa benämnd, ska förhöras till nästa ting, och vittna härom vad sant är.

Per Eriksson & Gunilla Eriksdotter - otukt med systemen (1648)

AD: v190277.b3380

Laga ting i Visingsborgs grevskap den 3 februari 1648

Samme dagh steldes för Rätten Per Erichson i Bråten i Acklinge gieldh och anklagades för dhet han hafuer begåt Kätterij med sin Kötzlige Syster, Gunnilla Eriksdotter och rådhenne med barn, det han tilstår frivilligen, huar föreföre efter egen bekennelse kan denna Rätten icke werja hans lijff, Vthan dömdes efter Gudz lagh Levit. 18. Cap. at Vndergå det straf som der omtalas. Execution stelles efter Ordinantiens 17. punct. Konan hans Syster låtes lefua till des fostret födt blifuer.

Laga ting i Visingsborgs grevskap den 1 juni 1648

Gunnilla Eriksdotter i Bråten fördes för Rätten och anklagades för dhet hon hafuer begåt Kätterij med sin Kötzlige broder Per Erichson ibidem /: huilken sit straf stå hafueer :/ och aflat med honom barn, det hon så wäll nu som tilförne tilstår och intedt nekar. Hwarföre efter egen bekennelse, kan Retten icke werja hennes lijff Vthan dömdes efter Gudz lagh Levit. 18. Cap. lijff sit mista, och detta efter Ordinantiens 17. punct förrätas.

(Det finns inga granskningar i Göta hovrätts arkiv som anger ifall ärendet behandlades innan domarna verkställdes.)

Återgivet med modern svenska

Laga ting i Visingsborgs grevskap den 3 februari 1648

Samma dag ställdes för rätten Per Eriksson i Bråten i Acklinga gäll och anklagades för det han har begått kätterij med sin köttsliga syster, Gunilla Eriksdotter, och rått henne med barn, det han frivilligt tillstår, varför han efter egen bekännelse så kan inte den här rätten värja hans liv, utan dömdes efter Guds lag Leviticus (Tredje Moseboken) 18:e kapitlet att undergå (mottaga) det straff som där omtalas. Avrättningen ställs efter ordinantiens 17:e punkt. Kvinnan, hans syster, tillåts leva till dess fostret blivit fött.

Laga ting i Visingsborgs grevskap den 1 juni 1648

Gunilla Eriksdotter i Bråten fördes för rätten och anklagades för det hon har begått kätterij med sin köttslige broder, Per Eriksson på samma ställe, - vilken sitt straff har stått (tagit emot) - och avlat barn med honom, det hon såväl nu som tidigare tillstår och inte förnekar. Varför efter egen bekännelse, kan rätten inte värja hennes liv, utan dömdes efter Guds lag Leviticus (Tredje Moseboken) 18:e kapitlet att mista sitt liv, och detta förrättas efter ordinantiens 17:e punkt.

Sven Jonssons dråp på Jöns Andersson (1648) - 38

AD: v190277.b3410; v190277.b3440; v190277.b2390

Laga ting i Visingsborgs grevskap den 1 juni 1648

Befallningsmannen Gunner Törbön angives at it rychte ähr vpkomit at Suen Jonson på Skemningzfors* skall hafua af daga tagit, Jöns Anderbön inhusesman i en backestugo på Skemningzfors ägor, för någre wekor sedan; huar föreföre skall anhöllas hoß welb. Carl Hårdh, at han låtir samme sak kommo, för Rätte och der lagligen förhöras och afdömmas.

*i Brandstorps sn

Laga ting i Visingsborgs grevskap den 14 september 1648

H: Brita Håkonsdotter i en backestugo på Skemningfors egor*, klager till Suen Jonßon tienstedreng på Skemningfors, och förmener honom wara wollande till sin mans, Jöns Andersons dödh, i dhett han slogh honom med en målstake* i ryggen 4 slag; her till Suen neker sigh der till wollande wara, ej heller slå mer ähn 3 slag i på Armen och i sidan; Trättan dhem emillan sejer drengen komma der aff at Jöns togh hans wededrögh och sönderkiörde, emedan be:de Suens siuk war, samme dagh war han vpkomen af sin siiukdom; denne Jöns Anderßon lefde elleiest effter huggen i 9 dager, Huggen fick han 8 dager för wårfrudagh i Wåres Samme dagh han huggen, gick han med Rikzjegemestaren Carll Hårdh, sampt mer hans folk och jagade, tå klagadhe han för ingen, at han hugg hadhe fåt eller ondt der aff; bleff och samme dagh wist till Gathe, effter it per= stöfleskafft, huaräst han ej heller sigh beklagadhe, när han hemgick folgede honom fruens Anna be:d Elin, och Jöns i Gathe, tå orkadhe han them ej följa vthan bleff effter; När han hemkom gick han och ladhe sigh, sadhe sigh ondt haffua, haffuer ej heller ähn tå för sin hustru sagt, at han hugg hade fååt, Tredie dagen der effter sende han budh effter Presten och begerte Sacramentet, dhett Cappellanen i församlingen her Suen å Skemningh*, honom medelte och bekender her Suen effter aflagd eedh, om han frågade* hade någodt emot någor menniska, dher till haffuer han swarat nej, bekende ej heller för honom ähn så om huggen. Söndagen effter han huggen fick, sende han budh med sin hustru effter Suen sågare, och begerte at han wille komma till honom; Tå sadhe Suen Sågares hustru, kan ske dhett agger honom huggen han fick aff drengen, frågade dhen dödes hustru, huat det war för hugg, Sadhe Sågarens hustru at Suen Jönßon honom slogh. När hon kom heem, frågadhe hon honom om han hadhe fåt hugg, swaradhe han ja, då sadhe hon haffwer i ondt der aff, swarade han ja wißerligh haffuer iagh det. Samme dagh sende hon åter budh effter her Suen igen, och her Suen gick till honom, då förhöll be:te her Suen honom om Slagzmålet sedhan han fick wetat, Suaradhe han ~~at han~~*, at han intet kan tillägga Suen wara wollande till sin dödh, iagh haffuer wäll fåt annat ondt der till, om iagh honom det tillägger och ej sant ähr, kommer Vthan tuifuell min Siäll i Wådhe. her Suen begerte at se skadhan tå wille hans hustru wenda på honom, tå torde han icke, effter han ofriö(?)= kit öm war, Jöns i Trällebo dhen dödes stiuwadher effter aflagd eedh witner, at han red till honom när han på sit ytersta lågh, frågadhe om han wille denne Suen tillägga wara wollande till sin dödh, swaradhe han at han intedt kan legga honom det till, ej heller frija honom; legger iagh honom till, kan ske iagh gör tå illa mot min siell; sejeer sigh och närwara när han sweptes; Tå war han blå på ryggen, i sidan och bådha låren. Den dödes hustru haffuer frågat huarföre han ej omtalte at han hade fåt hugg, haffuer han swaradt, om iagh hadhe klagat mig hadhe de lagt mig för haat; Noch frågade hon huarföre han intet slogh igen, sadhe han at Suen hade lenge warit illa siuk, om iagh hade slagit honom, hadhe han kunnat lagt ned igen, och iagh der igenom kommit illa vt; När dhe hade kiört åt skoghen tå Perlementet angick, hafua warit i Selskap med dhem Jon Jonßon och Oluff Anderßon; Hwad han talte med Sågaren när han till honom kom, moste han berättta å nesta tingh, och tå med be:de drängen hijt Citeras sampt Jon i Heldestorp*.

*i Brandstorps sn

*måttstock

*i Brandstorps sn

*ett ord i marginalen

*överstruket

*Häldetorp i Brandstorps socken

Laga ting i Visingsborgs grevskap den 31 maj 1649

Brita i Grenebolet en Jnhuðeskona, witner edeligen at hon smorde den dödh emedan han leffde och siuk lågh, och tå sadhe han, kiera Brita Smörje mig, her ähr der dhen Skelmen slogh migh, och pekade på den högre sidan, nu moste iagh dö för hans skull, och tå syntes intet blåt, Vthan sedan han war afsomnat, syntes blåt vnder armen på sidan. Detta skiötz till Nembden /: effter alla Acternas vprepande :/ at dhe honom för dråpet werja eller fälla skulle; tå swarade de alla enhelleligen, effter tidsigt och noga betenkande, at de honom ej werja kunna, för Effter:ne skall skull I.) Effter han ej neker sigh slå honom. II.) at han der han slagen bekom, war

så öm at han ej torde dhe wende honom: III.) at han på sit ytersta hon[om] ej alde=
les frij gjorde, vthan slöt saken i Gudz hender, IV.) At det Syntes effter hans
dödh, blåt. Hwarföre kan dhenne Rätten icke werja hans lijff; Vthan dömbdes
effter det 35. Cap. i dråpm. B. med wilja, at Vndergå det straff der omtales.
Doch i all Vnderdånighet H.G:N:de detta Vnderdånigen till nådigh förklarigh
hemstelt. Någor tid effter detta dråpet begynte hunns* i bygden, fick Lens mannen
Gunnar Törßon det weta, och det wed tinget angaf at it sådant ryckte ähr
vpkomit, tå skref hopmannen* Rikzjagemesteren welb. Carll Hårdh till, och
begerte at han wille låta drengen komma till nesta tingh, dheth han owegerligen*
giordhe.

*skäll, ovet

*hauptman, befäl

*utan att vägra

Göta hovrätt den 19 juni 1649

4) Swen Jonson

beskyt för

dråp

Åtskillige ransakninger och een doom ifrån Wijsingzborgh Greff=
skap öfwer Swen Jonßon tienstedrängh på skemningefors*,
hwilken hafwer slaget een b:dh Jönß Anderßon medh een måll=
stake fyra slag, effter huilka slag han icke lefde mehre ähn
Nijo dagar. Häradz Nembd hafuer effter dee skäll i dom=
men finnes dömbt Swen till Sann baneman till dhen
döde, såsom af domen är till at see.

*i Brandstorps sn

Resolutio. Swen blifwer benådd lijf=

wet, och skall böta kongzsaaken ---, 50 Dr och gifwa
målbäganden skälige böter, häradz rätten förbehållen
effter Lagh, och stå Vppenbar Skriff.

Återgivet med modern svenska

Laga ting i Visingsborgs grevskap den 1 juni 1648

Befallningsmannen Gunnar Torsson (eller Töresson) angiver att ett ryckte
är uppkommet, att Sven Jonsson i Skämningfors (i Brandstorps socken)
ska ha tagit avdaga Jöns Andersson, inhysesman i en backstuga på Skäm-
ningfors ägor, för några veckor sedan, varför anhålles hos välborne Carl
Hård, att han låter samma sak komma för rätten och där lagligen förhöras
och avdömas.

Laga ting i Visingsborgs grevskap den 14 september 1648

Hustru Brita Håkansdotter i en backstuga på Skämningfors ägor, klagar på
Sven Jonsson, tjänstedräng på Skämningfors, och förmenar att han var
vållande till sin mans, Jöns Andersson, död, i det han slog honom med en
måttstock i ryggen 4 slag. Härtill nekar Sven att han därtill har varit vållan-
de, inte heller slog han mer än 3 slag på armen och i sidan. Trätan dem
emellan säger drängen kom därav att Jöns tog hans vededrög(?) och körde
sönder, emedan nämnde Sven var sjuk. Samma dag var han uppkommen
från sin sjukdom. Denne Jöns Andersson levde eljest efter huggen i 9 dagar.
Huggen fick han 8 dagar före Vårfrudagen i våras. Samma dag som han fick
huggen, gick han med riksjägmästaren Carl Hård, samt fler av hans folk,
och jagade. Då klagade han inte för någon, att han hade fått hugg eller ont
därav. Blev också samma dag visad till Gate, efter ett par stövelskaft, var-
näst han inte heller beklagade sig. När han gick hem följde fruns Anna(?),
Elin benämnd, honom liksom Jöns i Gate. Då orkade han inte följa dem, utan
blev efter. När han kom hem gick han och lade sig, och sade sig ha ont, men
har inte förrän då sagt något till sin hustru, att han hade fått hugg. Tredje
dagen därefter sände han bud efter prästen och begärde sakramente (natt-
varden), det kaplanen i församlingen, herr Sven i Skämning, meddelade
honom och nu bekänner herr Sven efter avlagd ed, om han frågade ifall han

hade något emot någon människa (ifall han hade ovänner). Därtill svarade han nej, och bekände inte heller för honom om huggen. Söndagen efter han fick huggen, sände han bud med sin hustru efter Sven sågare, och begärde att han ville komma till honom. Då sade Sven Sågares hustru: "Kanske det agger (själssmärta, samvetsagg) honom huggen han fick av drängen", och frågade den dödes hustru vad det var för hugg. Då sade Sågarens hustru att Sven Jönsson slagit honom. När hon kom hem, frågade hon honom om han hade fått hugg, och då svarade han ja. Då sade hon: "Har du ont därav?", och då svarade han: "Ja, visserligen har jag det". Samma dag sände hon åter bud efter herr Sven igen, och herr Sven gick till honom. Då förhöll (förhörde) nämnde herr Sven honom om slagsmålet sedan han fick veta det, och han svarade att han inte kunde tillägga Sven att ha varit vållande till sin död: "Jag har väl fått något annat ont därtill, om jag honom det tillägger och ej är sant, så kommer utan tvivel min själ i våda". Herr Sven begärde att få se skadan, och då ville hans hustru vända på honom. Då tordes han inte, eftersom han var mycket öm. Jöns i Trollebo, den dödes styvfader, har efter avlagd ed vittnat att han red till honom när han låg på sitt yttersta, och frågade om han ville tillägga denne Sven att han var vållande till sin död, då svarade han att han inte kunde lägga det på honom, ej heller fria honom. "Lägger jag honom till, kanske jag då gör illa mot min själ", sade han. Styvfadern säger sig också ha varit närvarande när han sveptes. Då var han blå på ryggen, i sidan och båda låren. Den dödes hustru har frågat varför han inte omtalade att han hade fått huggen, då har han svarat: "Om jag hade beklagat mig, hade de lagt mig för hat." Därtill frågade hon varför han inte slog tillbaka, och då sade han: "Sven har länge varit illa sjuk, om jag hade slagit honom hade kan kunnat lagts ner igen, och jag därigenom kommit illa ut". När de hade kört åt skogen då bråket skedde, har Jon Jonsson och Olof Andersson varit i sällskap med dem. Vad han talade om med Sågaren när han kom till honom, måste han berätta på nästa ting, och då med nämnde drängen som ska stämmas hit, samt Jon i Häldetorp (i Brandstorps socken).

Laga ting i Visingsborgs grevskap den 31 maj 1649

Brita i Grenebolet, en inhyseskvinna, vittnar edeligen att hon smorde den döde emedan han levde och låg sjuk, och då sade han: "Kära Brita, smörj mig, här är där den skälmen slog mig", och pekade på den högra sidan, "Nu måste jag dö för hans skull", och då syntes intet blått, utan sedan han var avsomnad, syntes blått under armen och på sidan. Detta sköts till nämnden - efter alla akters upprepande - att de honom för dråpet skulle värja eller fälla. Då svarade de alla enhälligt, efter tidigt och noga betänkande, att de honom inte kunde värja, för efterskrivna skäls skull. I.) Eftersom han inte nekar att han slog honom, II.) att han där han blev slagen, var så öm att han ej torde vända sig, III.) att han på sitt yttersta ej gjorde honom alldeles fri, utan slöt saken i Guds händer, IV.) att det syntes blått efter hans död. Därför kan denna rätten inte värja hans liv, utan dömdes efter det 35:e kapitlet i Dråpmålabalken med vilja, att undergå det straff som omtalas där. Dock i all underdånighet, Hans Grevliga Nåd detta hemställt underdånligen till nådig förklaring. Någon tid efter detta dråpet började huns (skäll, ovet) i bygden, och länsman Gunnar Törsson fick veta det, och det vid tinget angav att ett sådant ryckte är uppkommit, då skrev han till hopmannen (hauptman, befäl) riksjägmästaren välbornde Carl Hård, och begärde att han ville låta drängen komma till nästa ting, det han ovägerligen (utan att vägra) gjorde.

Göta hovrätt den 19 juni 1649

4) Sven Jonsson beskyld för dråp.

Åtskilliga rannsakingar och en dom från Visingsborgs grevskap över Sven Jonsson, tjänstedräng på Skämmingsfors (i Brandstorps socken), vilken har slagit Jöns Andersson fyra slag med en måttstock, efter vilka slag han inte levde mer än nio dagar. Häradsnämnden har efter de skäl som finns i do-

men dömt Sven till sann baneman och till döden, såsom av domen är till att se.

Resolution (beslut). Sven blir benådad livet och ska böta konungssaken på 50 daler och ge målsägaren skäligen böter (samt det som är) häradsrätten förbehållen efter lag, samt ska stå uppenbar skrift.

Anders Bengtsson - tjuv (1648)

AD: v190277.b3450

Laga ting i Visingsborgs grevskap den 14 september 1648

Anders Bengtsson i Gullelien en inhusman anklagades för dhett han haffuer stulet 14. aln grofft Blaggarn från Jon i Ormebråten, det tiufven intet neker; Hwarföre effter egen bekenneelse, kan dhenne Rätten icke werja hans lijff, wthan dömbdes effter det 6. Cap. i Tiuf. B. doch i all Vnderdånighet H. Grefl. N:d till högh och nådigh förklaringsh Vnderdånigh:n hemstelt; tiufnaden, werderat för 3 mark godt mynt.

Göta hovrätt den 17 oktober 1648

1) Anders Benht
son tivff.

Een doom ifrån Wisinghzborgz Greffweskap öffwer Andhers Benchtsson inhyses man hwilken haffwer stulitt 14 alnar groofft blag=garn werderatt för 3 mark S.mtt: dett Andhers bekiändhe.

Resolutio Anders skal giffwa målzägandhen sitt igien, bööta tredubbelt så myckitt tiuffnedhen werdh ähr, och stå Vppen= bara skriff.

Återgivet med modern svenska

Laga ting i Visingsborgs grevskap den 14 september 1648

Anders Bengtsson i Gullelien, en inhysesman, anklagades för det han har stulit 14 alnar grovt blågarn från Jon i Ormebråten, det tjuven inte förnekar, varför han efter egen bekenneelse, så kan denna rätten inte värja hans liv, utan dömdes efter det 6:e kapitlet i Tjuvabalken, dock i all underdånighet, Hans Grevliga Nåd till hög och nådelig förklaring underdånligt hemställt. Tjuvnaden värderas till 3 mark gott mynt.

Göta hovrätt den 17 oktober 1648

1) Anders Bengtsson tjuv.

En dom från Visingsborgs grevskap över Anders Bengtsson inhysesman vilken har stulit 14 alnar grovt blågarn värderat till 3 mark silvermynt, det Anders bekände.

Resolution. Anders ska ge målsägaren sitt igen och böta tredubbelt så mycket som tjuvnaden är värd och stå uppenbar skrift.

Ebbas dråp på sin 5-åriga dotter - barnadråp (1649) - 39

AD: v190277.b2360; v190277.b2410; v190277.b2450

Laga ting i Visingsborgs grevskap den 22 februari 1649

H: Jbba i en backestugo på Tumbecka*egor anklagades för dhet hon haffuer nu för 3 weckor sedhan, sit barn en flicka om 5 åhr, hurdeligen af daga tagit, det till hon swarade, att Gudh weet sanningen, om dhet aff henne hendawerk bleff dödt eller ej; framkallades Anders i Hackerberg* en trowerdigh Nembdeman huilken berättade at han sågh barnet sedhan det dödt war, och war det så illa slaget med rijß at hele ryggen war öffuer bloråsigh, Jtem lensmannen Johan j Dijker* och Nembdemanne Nilß i Holmen* synte det när det skulle begrafuas berättat at det war alt blorosigt öffuer hela ryggen och låren; Hustru Kir=stin i Backebo och h. Kirstin Klyneker som det swepte, witna dhet samma, at dhet war alt bloråsigt och 3 blånader kunde och sees iblant bloråset på ryggen. Nu frågades om ingen war tilstedes när hon det så illa marterade swarade hennes man barnetz Stiuffader, at ingen war hema, mer ähn hon alle=na och detta med it mindre barn, hon war tå j Tumbeck, som well:de Jnspecto=ren Lars Nilßon witner. Bemelte Jnspector berättade at han tilförne haf=wer förwarat stiuffadren Bengt Larßon, at han skulle tilhålla sin hustru at hon ej så illa tracterar barnet, som hon tå i höstas sågh Vt, och badh honom senda henne tillbaka igen till mormoderen i Biörnhult* der hon för warit hafr Tilbödh och sikh Lars Nilßon, wilja behålla barnet hoß sikh at Vpföda; hotan=des och dhem, om hon ej ager barnet skäligen, at wilja dem af sine egor bort=kiöra, men det kunde intet hielpa. Nu frågades om stiuffadren wille hen=ne sådant tillåta? tå framkom Bengt som i höstas Wthur samma backe=stugo från dhem flötte, och edeligen witnade, at hon agade tå barnet tref=feligen hårdt, men stifaderen Bengt, hennes man, tiltalte offta henne, at hon ej så aga skulle, och kunde henne ej afråda hon slogh offta barnet medh rijß, togh det i håret och sparkade det, swelte det ganska illa. Jngen siuk=dom kunde ej heller sees på det emedan det leffde. Jngjerd i Finstorp wit=ner at hennes moder Vthj Biörnhult begerte barnet skulle till henne sendes sende och samme gångh med be:de Jngjerd 2. kakor och it stycke fleskt till barnetz moder at hon det ej swelta skulle. Berätter hennes man Bengt at moderen åt barnet, haffuer offta fåt så Vnderligit sinne at hon wille sikh sielff för=giöra, huar om almogen tilfrågades om någor sådant om henne hört haff:r her till alla seja nej; Detta skötz till Nemben, at de skole pröfua om hon med wilja det ihieslogh eller ej, tå begert de sikh omhupa till nesta tingh, effter några aff Nembden nu frånwarande åhr.

*Tumbäck i Gustav Adolfs sn

*Hackeberg i Gustav Adolfs sn

*Dykärr & Holmen i Habo sn

*i Brandstorps sn

Laga ting i Visingsborgs grevskap den 31 maj 1649

H: Jbbas i Tumbekz backestugo sak företogs om sit barns aflidande, och vpleste acterna för Nembden, tå sadhde de sikh effter noga betenkande henne ej fälla kunna till wiljdråp, vhan af händeligen dhet rådit hafua, Och effter Zacharias i Kiörke redh åhr borto, som åhr barnets fadher, ty sattes denna sak vp till nesta tingh, effter det 16. Cap. i dråpm. B. med wåda sådant reqvirerar.

Laga ting i Visingsborgs grevskap den 1 oktober 1649

H: Anna i Tumbekz backastugo med sin man Bengt Larßon kommo för Rä=ten tå togh deres sak före om dödzmålet på barnet som hon af* härdel(?)=ga rådet bleff, Och effterfrågades om barnetz fader Zacharias i kiöre=redh will henne det tillegga, swaradhe en edsworen Nembdeman Anders i Hackerebergh, at Zacharias haffuer sagt sikh der på ej tal kunna effter han weet henne der till ej wollande wara, dhet och Zacharias fader, Lars Erichßon, samt Suen i Kråkeredh betyga effter Zacharia egen bekenneelse i huilken nu intet åhr tilstedes. Ty sades hon frij bådhe för boot och eedh. Effter det 19. Cap. i Dråp. B. medh wådha.

*överstruket

Återgivet med modern svenska

Laga ting i Visingsborgs grevskap den 22 februari 1649

Hustru Ebba i en backstuga på Tumbäcks ägor (i Gustav Adolfs socken) anklagades för att hon har, nu för 3 veckor sedan, sitt barn en flicka om 5 år, hårdeligen tagit avdaga, därtill hon svarade att Gud vet sanningen, om det av hennes handverk blev dött eller inte. Framställdes Anders i Hackeberg (i Gustav Adolfs socken), en trovärdig nämndeman som berättade att han såg barnet sedan det var dött, och det var så illa slaget med ris att hela ryggen var blodrosig. Jämväl länsmanen Johan i Dykärr (i Habo socken) och nämndemannen Nils i Holmen (i Habo socken) synade det när det skulle begravas, och berättar att det var alldeles blodrosigt över hela ryggen och låren. Hustru Kerstin i Backebo och hustru Kerstin Klyneker som svepte det, vittnade detsamma, att det var alldeles blodrosigt och 3 blånader kunde också ses ibland blodroset på ryggen. Nu frågades om ingen var tillstädes när hon det så illa marterade (misshandlade), då svarade hennes man och barnets styvfader, att ingen var hemma mer än hon allena och detta med ett mindre barn. Hon var då i Tumbäck såsom vällärde inspektoren Lars Nilsson vittnar. Denne inspektoren berättar att han tidigare har förvarat (varnat / förmanat?) Bengt Larsson att han skulle tillhålla (uppmana bestämt, hejda) sin hustru att hon inte så illa trakterade (behandlade) barnet, som hon då i höstas såg ut, och bad honom sända henne tillbaka igen till mormodern i Björnhult (i Brandstorps socken) där hon har varit förut. Tillbjöd sig också Lars Nilsson vilja behålla barnet hos sig för att uppföda. Hotade också dem, om hon inte agar barnet skäligen, att vilja bortköra dem från sina ägor, men det hjälpte inte. Nu frågades om styvfadern ville tillåta henne detta. Då framkom Bengt som flyttade från dem ur denna backstuga i höstas, och edligen vittnade att hon agade då barnet träffligen hårt, men styvfadern Bengt, hennes man, tilltalade henne ofta, att hon inte skulle aga så, och kunde inte heller avråda för hon slog ofta barnet med ris, tog det i håret och sparkade det, samt svälte det ganska illa. Ingen sjukdom kunde ses på det medan det levde. Ingegerd i Finstorp vittnade att hennes moder i Björnhult begärde att barnet skulle sändas till henne och samma gång med nämnde Ingegerd 2 kakor och ett stycke fläsk till barnets moder, att hon det inte skulle svälta. Berättar hennes man Bengt att modern till barnet, har ofta fått så underligt sinne att hon ville förgöra sig själv, varom allmogen tillfrågades om de något sådant hade hört om henne. Härtill säger alla nej. Detta sköts till nämnden att de ska pröva om hon med vilja det ihjäl slog eller inte, då begärde de sig omhopa (samlas på nytt) till nästa ting, eftersom några av nämndemännen var frånvarande.

Laga ting i Visingsborgs grevskap den 31 maj 1649

Hustru Ebbas sak, i Tumbäcks backstuga, företogs om sitt barns avlidande, och uppläste akterna för nämnden, då sade de sig efter noga betänkande ej kunna fälla henne till viljedräp, utan ha av "händeligen" det rådet (eller: ha rätt det av händerna, alltså dräpt det av en händelse), och eftersom Zacharias i Kyrkeryd (i Habo socken) är borta, som är barnets fader, då sattes denna sak upp till nästa ting, efter det 16:e kapitlet i Dråpmålabalken med våda, sådant rekvirerar (fordras).

Laga ting i Visingsborgs grevskap den 1 oktober 1649

Hustru Anna i Tumbäcks backstuga, med sin man Bengt Larsson, kom för rätten. Då togs deras sak om dödsmalet på barnet som blev "hårdelga rådet" (möjligen: händeligt rätt, rätt/skett av en händelse). Efterfrågades om barnets fader Zacharias i Kyrkeryd (i Habo socken) ville henne det tillägga (lägga skuld på), svarade en edsvuren nämndeman, Anders i Hackerberg, att Zacharias har sagt sig därpå ej kunna tala, eftersom han vet att hon inte var vållande till detta, det också Zacharias fader, Lars Eriksson, samt Sven i Kråkered betygar, efter Zacharias egen bekännelse, vilken nu inte är tillstädes. Då sades hon vara fri, både för bot och ed. Efter det 19:e kapitlet i Dråpmålabalken med våda.

Allehanda mål

Dessa mål berör sådant som kan vara av kulturhistorisk eller lokalhistoriskt intresse.

Sven Bengtsson, soldat - grundlurad (1635) - 40a

AD: v189933a.b1380; v189933a.b2710

Vartofta häradsrätt den 20 mars 1634 (advokatfiskalens kopia)

En dom öfuer en ogifft Ryttare Lars Nilßon i Leena som hafuer andre reesan giordt hoor, medh en knechta hwstru anna Joenßdotter, at the skola böta hwar thera 80 dlr silfuormynt domen ähr Execueret, böterna Lyffte före, konungz saaken till welb. Jungfru Anna Kaffle till hallarna, Heradet och Heredzhöfdingen sin deell.

Vartofta häradsrätt den 20 mars 1634 (samma som ovan; originalet)

En dom öffuer En ogifft Rytter Larß nilson i Lenna som haffuer andre Reßan Giordt hoor medh en knechte Hustru anna Jonß dotter att the skalle bötta Huardera 80 dlr Silffuer mynt domen ähr Exeque (=) rat, böterna Lyffte för konungz saken till Wälborne Jungfru Anna Kaffle på hellar na Heradt och Heredtzhöffdingen sin deell

Vartofta häradsrätt den 22 juni 1635

Suen Bengtßon en Soldat klagade at Hans Hwstru Anna Joenßdotter hafwer förvendt Hela Hanß boohagh, emedan Han war i fiende landh Och låtet sigh belägra af en Rytter Larß Nilßon och en deell af samma godz haf:r Hon vthlagtt i böter för sigh dherföre blef dömbt efter 4 Cap. i kiöpmalom, at the som med henne hafua kiöpslagat både förr och Efter lägerßmalet Efter hon vthan all tvångh det giorde, Och hade ingen barn at föresöria at the skola återgifua, Suen bengtzßon samma werdh Och sökia sin fångeman om sina Penningar. Jöenß i Stokzgården i fridenne Hafuer kiöptt en koo för 4½ dlr kopparmynt Nilß larßon i Hambrum* hafuer i lika måtto kiöpt af anna Joenßdotter en oxe blefue och under samma dom.

*Hamrum i Korsberga socken

Återgivet med modern svenska

Vartofta häradsrätt den 20 mars 1634

En dom över en ogift ryttare Lars Nilsson i Kungslena som en andra gång har gjort hor med en knekthustru Anna Jonsdotter att de ska böta vardera 80 daler silvermynt. Domen är exekverad (verkställd), böterna lyfta för

konungssaken till välborne jungfru Anna (Larsdotter) Kafle till Hallarne (i Broddarps socken), häradet och häradsshövdingen (har fått) sin del.

Vartofta häradsrätt den 22 juni 1635

Sven Bengtsson, en soldat, klagade att hans hustru Anna Jonsdotter har förvänt (avyttrat, sålt) hela hans bohag medan han var i fiendeland och låtit sig bli belägrad av ryttaren Lars Nilsson. En del av detta godset har hon utlagt i böter för sig. Därför blev hon dömd efter det 4:e kapitlet i Köpmålbalken, att de som med henne har köpslagit både före och efter lägersmålet, eftersom hon utan all tvång hade gjort det, och hade inget barn att försörja, att de ska återgiva. Sven Bengtsson samma värde att söka sina fångemän om sina penningar. Jöns i Stockgården i Fridene har köpt en ko för 4 ½ daler kopparmynt. Nils Larsson i Hamrum (i Korsberga socken) har i lika måtto köpt av Anna Jonsdotter en ox som också blev under samma dom.

Anders Ambjörnsson - drabbad av oväder (1638) - 40b

AD: v189935.b2070

Gudhems häradsting den 24 september 1638

Fram kom wäl:tt Andhers Ambiörson i åcktatorph* och högligen B[e]suara Sigh at nu i förleden fasta bleffe hans Ladher och Ladh af Storm wäder omkullblåßne huar wt af han Ledh Stor skada bådhe på Sädh och höö, såßom och dooßin på Login wtaf rägnh och Annatt owäder, och effter han hafuer på alla Sidor Långt till skogin, hafwer han inthe förmåt at wprätta Samma by=gningh : hafuer Altßå och nu sedan Sädhen war Jnkiördt åter fallit nedher tackit : huar af hoan och nu hafuer Lidit Stor skadhe :

*Åkatorp i Valtorps socken

Återgivet med modern svenska

Gudhems häradsting den 24 september 1638

Framkom vällärde Anders Ambjörnsson i Åkatorp (i Valtorps socken) och högligen besvärade sig att nu i förleden fasta, blev hans lador och led av stormväder omkullblåsta, varav han led stor skada både på säd och hö, såsom också skador på logen av regn och annat oväder, men eftersom han har på alla sidor (väderstreck) långt till skogen, har han inte förmått att upprätta samma byggning. Har alltså nu och sedan säden var inkörd, taket åter fallit ner, varav han också nu har lidit stor skada.

Jon Jonsson - bestulen (1638)

AD: v189935.b2350

Vartofta häradsting den 6 februari 1638

Fram kom Jöns Larsson Oluff i Klockarre garden karin Laßa i Hofmansgården alla i Hångzdall Boandes Och goffwo Joen Jonßon i Hangzdall Vetttnesbördh at the worre till Stedes enär Han för Nögde Niels och Hemingh i Kråkeboo J Redwegh för the fengzla dhe hans Mågh Peer Joenßon som Rymbde Vtur Sit Lyffte. Och Han Var godh för Honom Och Och* gaff honom efftersch:ne pertzeller en Rödh kliedes kiörtell for 4 Rigz dlr korn 8 sk[e]per for 2 Rigz Dr der Medh de Vorre Vell förentte och förlicktte Och effter Samma karlar

hafwe på Nytt Røfwat Jfrån hans dotter kleder Och
Andhra Pertzeller Begiertte Han Aff Retten bewist at
the Vorre för Nögde Och effter Sadenna Skällige Vitne
kunne Honom det icke Vegras Och Sedan Sockia han
Dem der de boo och Gerningen Skiedhe.

Återgivet med modern svenska

Vartofta häradsting den 6 februari 1638

Fram kom Jöns Larsson, Olof i Klockaregården, Karin Larsas (hustru) i Hovmansgården, alla boendes i Hångsdala och gav Jon Jonsson i Hångsdala vittnesbörd att de var tillstädes när han förnöjde Nils och Hemming i Kråkebo i Redväg, för att de fängslade hans måg Per Jonsson som rymde ur sitt löfte. Han var god för honom och gav honom efterskrivna persedlar: en röd klädes-kjortel för 4 riksdaler, 8 skäppor korn (234 liter) för 2 riksdaler, därmed de var väl förenade och förlikta. Eftersom samma karlar har på nytt rövat kläder från hans dotter och andra persedlar, begärde han av rätten bevis på att de var förnöjda och efter sådana skäligen vittnen kunde de honom inte vägras, sedan söka han dem där de bo och gärningen skedde.

Per Andersson - brutet avtal (1639)

AD: v189935.b680

Vartofta häradsting den 17 juli 1639

Per Andersson i wartofta haffwer bänkat
halff abotetomptenn *ibidem* i 4 åhr på frijheet och
3 åhr sedann dhenn war wthe och haffuer hann
der oppå bögt för frijheetenn En godh stufua och
bleff honom på lagt at bögga En Lada till
såsom och Effter hann afstodh samma hemman
för ähnn hanß Laga tijdh vthe war ty skall
hann giffua En åhrs skadt för be:te tomt till
dher 3 åhren hann skadtat hafuer, doch haffuer
befalningzmannen wälachtat Jsack Andersson
Låtet bruka Egorna Samma Åhr huilket skall
Af Quittas i Peder Anderssons vthlagor.

Återgivet med modern svenska

Vartofta häradsting den 17 juli 1639

Per Andersson i Vartofta har "bänkat" halva Abottetomten *ibidem* (i samma by) och fått 4 års (skatte-)frihet och 3 år sedan den var ute. Där uppå har han byggt för frihetens skull en god stuga och det blev honom pålats att bygga en lada, såsom också eftersom han avstod detta hemman innan hans laga tid var ute, därför ska han ge ett års skatt för nämnda tomt till de 3 åren han har skattat. Dock har befallningsmannen välaktade Isak Andersson låtit bruka ägorna detta året, vilket ska avkvitteras i Peder Anderssons utlagor.

Vartofta bybor - vådaeld (1639)

AD: v189935.b680

[En kartan över Vartofta på 1600-talet, se appendix.](#)

Vartofta häradsting den 17 juli 1639

Effter schrefne hemmann i wartoffta by
ähre Förbrende aff wådeldh.

monkagårdhenn Förbrendt 3 Lador medh 2 loar
och Skiull wth före Sampt tuenne steller och andra
Fägårdz huuß och gafz dher oppå Öffuerschrefne
huß till opprättelße medh 3 åhrs frijheet på owiße partzeler
Abotatomptenn brendt 2 boder Enn stall och Et
Fäähuuß bekom 2 åhrs Frijheet oppå Owiße part
zeler.

Enkiene *ibidem* haffuer mist 2 richz Dr 6 mark
kopermynt spannemåll 1½ Tona och all sin huuß
bådhe i bolgårdhenn och Fägärdhenn wndantagen
des Enn Litenn stuffua och sedann Alt huadt
honn Åtte* Opbrendes så när som Creaturenn

*ägde

ty gaffz henne på wist Och Owist 2 åhrs Frijheet
Leßbackenn förbrendt 2 Lador medh Enn
Ladh och Enn kammer, och bekom 2 åhrs frijheet
på ½ i Owiße Partzeler.

Jngelßgårdh brendt 2 Lador medh En Lodh en
stall och Et Fähuuß ty gaffz dher oppå 2 åhrs
Frijheet Owiße Partzeler.

Kråkegårdenn Förbrendt all husenn bådhe i Lade
och bolgårdenn sampt alt huadt dher Åtte Wndantagan
des Creaturenn Och kunne gårdhenn icke bliffua be
sitenn eller komma till macht igienn wthann der
oppå måtte gifuas 3 åhrs Frijheet wist och Owist

Snickaregårdhenn brendt 2 Lador medh enn
Ladh sampt Et Fähuuß Och bekom på Owist 2 åhrs
Frijhet.

Återgivet med modern svenska

Vartofta häradsting den 17 juli 1639

Efterskrivna hemman i Vartofta by är förbrända av vådaeld.

Munkagården förbränd, 3 lador med 2 logar och skjul utanför samt
tvenne stall och andra fägårdshus. Gavs där uppå överskrivna hus till upp-
rättelse med 3 års frihet på ovissa persedlar.

Abottetomten bränd, 2 bodar, ett stall och ett fähus, bekom 2 års frihet
uppå ovissa persedlar.

Änkan *ibidem* (på samma ställe), har mist 2 riksdaler 6 mark koppar-
mynt, 1½ tunna spannmål och alla sina hus, både i bolgården och fägården,
undantagandes en liten stuga, sedan allt som hon ägde uppbrändes så när
som på kreaturen, då gavs henne på visst och ovisst 2 års frihet.

Ledsbacken förbränd, 2 lador med en lad (loft?) och en kammare. Be-
kom 2 års frihet på ½ i ovissa persedlar.

Ingelsgården bränd, 2 lador med en lad (loft?), ett stall och ett fähus. Då
gavs därpå 2 års frihet ovissa persedlar.

Kråkegården förbränt, alla husen både i lador och bolgården, samt allt
vad der de ägde, undantaget deras kreatur, och kunde gården inte bli besut-
ten eller komma till makt igen, utan de (ifall de inte) uppå måtte givas 3 års
frihet visst och ovisst (på vissa och ovissa skatter).

Snickaregården bränd, 2 lador med en lad (loft?) samt ett fähus. Bekom på ovisst 2 års frihet.

Anders Torbjörnsson - ihjälslagit svin (1641)

AD: v189936.b3340

Frökinds häradsting den 8 oktober 1641

anders J Billsholmen* klagade
att hans granne anderß törbiörnsonn
J grännarp* hade Slagett tuende Suin ihiell
för honom på trädett effter dee wore Orin=
gade, afsagt anders skall effter mätteßmana*
Ordor gifua Quicktt* för dödt, effter
han tillkast togh wärar än han wille
Så war frij för hiordehugh effter det
45 Cap i Bygninge balk.

*Billsholmen i Värkumla socken

*Grännarp i Värkumla socken

*neutral person som uppskattar värdet

*levande

Återgivet med modern svenska

Anders i Billsholmen (i Värkumla socken) klagade att hans granne Anders Torbjörnsson i Grännarp hade slagit ihjäl två svin för honom på trädet (åker som låg i träda) eftersom de var oringade (saknade ring i trynet), varpå det blev av sagt att Anders ska enligt mätesmannens ord ge kvickt (levande) för dött, eftersom hans tillkast (ingrepp?) tog värre än han vill. Så var han fri för hjordhugg, efter det 45:e kapitlet i Bygningabalken.

Anders Persson - gammalt brev (1642)

AD: v189937.b700

Vartofta häradsting den 17 november 1642

18) Fram kommo För Rättenn Per Nilsson i Leeaby*
och Oloff godhe i karleby, och klandrade till Anders
Perßonn *ibidem** sampt hans Syster H. kirstinn Peders
dotter i Åstorp*, om 1/3 för:de Anderß Pederßons
gårdh, Och förmentte sigh wara berättige dher till
på sin mormodhers wägnar, Då inladhe be:te
Andhers Pedherßonn et gammalt förnyat köpe=
breff, Daterat 1534, vthi huilkeet förmälles
At Enn widh namppn, Arffuedh Oloffßonn som
Åthe* samma Pedher nilßons modhermodher hafr
medh sin hustrus Samtyckie, Såldt [till] hennes broder
Anders Swenßonn huilkenn war be:te Anders
Pedherßons fadherfadher, samma 1/3 för 6 mark
Swenska*, och Enn trädie lodha skeedh**, Och
war samma breff bekräftedt medh Ens
Signäte be:d Carll Skriffware, Så Effter
icke bewijses kundhe, samma kiöph war Lagligen
klandradt Och tillbaka driffueet ty
kundhe ej heller dhenne Rädt dhet ogilla
vthann Effter dhet 18 Cap i Jorda Balk faast
och Stadigt dömbd.

*Leaby i Slöta socken

**ibidem*, avser Karleby

*Åstorp i Valtorps socken

*ägde, här: gift med

*6 mark i svenska mynt

**silversked om 3 lod (39,9 gram)

Mantalslängden för år 1642

Per Nilsson i Ledheby	1 [bondhe]	Slöta Gäldh
Ingeborgh Pederßdoter	1 [hustru]	
Ingredh Mårtenßdotter	1 [Piga]	
r Anders Pederßon ibidem [Karlleby]	1 [bondhe]	karlaby Sochn
Elinn Gunnarsdotter	1 [hustru]	
Oloff godhe i karlleby	1 [bondhe]	
maritt månßadotter	1 [hustru]	
Joen olufzon i samma gård [Åstorph]	1 [bondhe]	Segebersta Gieldh
Kirstin pederßdotter	1 [hustru]	

Återgivet med modern svenska

Vartofta häradsting den 17 november 1642

18) Framkom för rätten Per Nilsson i Leaby och Olof gode i Karleby, vilka klandrade på Anders Persson ibidem (Leaby eller Karleby) samt hans system, hustru Kerstin Persdotter i Åstorp (i Valtorps socken), om 1/3 i nämnde Anders Perssons gård och menade sig vara berättigade därtill på sin mormors vägnar. Då inlade nämnde Anders Persson ett gammalt förnyat köpbrev daterat 1534, uti vilket förmåles att en viss Arvid Olofsson som var gift med denne Per Nilssons mormor hade med sin hustrus samtycke sålt till hennes broder Anders Svensson, som var nämnde Anders Perssons farfar, denna 1/3 för 6 mark i svenska mynt och en silversked om 3 lod (39,9 gram). Detta brev var bekräftat med Carl Skrivares sigill, så eftersom det inte kunde bevisas att detta köp var lagligen klandrat och drivet tillbaka, då kunde inte heller denna rätt det ogilla, utan efter det 18 kapitlet i Jordabalken fast och stadigt dömt.

Mantalslängden för år 1642

Per Nilsson i Leaby	bonde	Slöta gäll
Ingeborg Persdotter	hustru	
Ingrid Mårtensdotter	piga	
ryttare Anders Persson i Karleby	bonde	Karleby socken
Elin Gunnarsdotter	hustru	
Olof Gode i Karleby	bonde	
Marit Månsdotter	hustru	
Jon Olofsson i Åstorp	bonde	Segeberstads gäll (Valtorps socken)
Kerstin Persdotter	hustru	

Jöns Hvass - ödegård (1644)

AD: v189938.b420

Vartofta häradsting den 15 juni 1644

17) Samma dagh Vpsthodh för Rättenn Befalningzman nenn, wäl:t Anderß **Anderßonn***Och begierdhe på frijheet vptagha **stinge*** eller Nolgårdhenn i Agnestadh huilkkenn i för ledna åhr 643 haffuer Aldellis Ödhe leget Och bleff Ödhe= sadt Aff Enn Jons Hwaß be:d huilkkenn gårdhenn Allenast i 2 åhr besadt för Rustetienst, och sedhenn måtte han för sin fattigdom skull, gårdhenn Quittera och Öfuergifua doch hadhe han på samma gårdh platt inttet förbettret, vthan mehra för Attratt och nu är dhenn samma Jöns huas Soldat och på tugh Åth Danmark och /: som man för= miner förlammat bliffwenn :/ tillförendhe 1638 war En som heet Per månßon, dhenn togh samma gårdh för

*överskrivet och ändrat, men oläsligt

*stuga?

Rustetienst, Och bleff samma Åhr dhödh, på tugh dher
 effter hölt hanß effterlåtna Enkia Rustningen wedh macht
 i 2 Åhr, till den för:de Jöns hwaß henne befrijadhe Och
 Antogh Rustningenn som be:te Åhr, och Allann dhenn tijdhenn
 Åhr gårdhenn Allt för Attrat och Jnttet förbet=
 tredt huarkenn på huus eller Jordh, dhett Häredz Nembd
 beretter, såsom och för:de Per Månson Antogh samma gårdh
 på sin Rustetienst Vthi ganska elacht tillståndh
 menn nu finns på Samma gårdh icke ett behållet huus hwarkenn
 i mann eller fägårdh, Och icke heller at han kan få till At vp
 rätta, eller förbättra, Vndhenn tagandes Enn lijten klädna
 medh slädt förderffuedt taak, Och vthenn dörr huilket
 kann få någre Åhr Om dhett bliffuer Ombodat medh nya
 Äher* Och nydt taak, Stwffwenn Och framkammarenn
 Ähra så för Ruttna, At stötter stå Vndher har sparre,
 Och weggerne Ähra så förfaldna, Att dher inttet finns
 som dugher Vthan någhra få stocker som kunna bruckas
 till skiffte på ett Annadt huus, fehuset Åhr slädt för
 fallet, bådhe medh taak Och wägger, Loo Och Ladher
 finns inttet wirke som kan dugha till At settia i någhen
 byggingh, Vthann det ringha som igien finnes, kan till
 wedh, hwar till dhett som bordto Åhr, Åhr brukadt wordet
 Åkerenn finns Och wara Aldellis Vthskrennadt, så At hann
 icke på några Åhr kann komma till macht igienn Dy jor=
 dhenn Åhr All dhenne tijdhenn mäst bordt såddh, och ganska
 lijtet fodher nödt på gårdhenn, dhett Nembdenn bekienner,
 gierdes gårdher belangendhe så haffuer wäl:t befallningz=
 mannenn, dhett Alla i dhetta Åhr Vprettet så framst
 hann wille dher någhonn frijdt haffwa, hwadt frijheeten
 Ahnlangher så Synes heredz Nembd, At samma gårdh icke
 vndher 5 Åhrs frijheet till dhett Ringaste vprättas kan
 och till skadt 1649. All dhenn stundh dher till Åhr En
 myckeet Långh Skogzwägh. huilket till wijdhare Rati=
 fication hemstelles vthi wälb Landzhöffdingens högwijsa
 betenkiandhe.

*åsar, takåsar?

Återgivet med modern svenska

Vartofta häradsting den 15 juni 1644

17) Samma dag stod inför rätten befallningsmannen, välaktade Anders Andersson, och begärde få upptaga Nolgården i Agnestad på frihet (skattefrihet), vilken i förledne år 1643 har legat alldeles öde. Den blev satt öde av Jöns Hvass, som satt på gården för rusttjänst i allenast 2 år. Sedan måste han för sin fattigdoms skull kvittera (lämna, återgälda) och överge gården. Dock hade han inte alls förbättrat gården, utan mer (snarare) förtyttat. Nu är denne Jöns Hvass soldat och på krigståg åt Danmark, och - som man menar har blivit förlamad - men tidigare, år 1638, var det en som heter Per Månsson som tog den gården och hade rusttjänst, men han dog samma år på krigståg. Därefter höll hans efterlämnade änka rustningen vid makt i 2 år, tills nämnde Jöns Hvass befriade henne och tog hand om rustningen. Under hela den tiden har inte gården förbättrats, vare sig på hus eller jord, vilket härades nämnd berättar, såsom också nämnde Per Månsson antog den gården på sin rusttjänst i ett elakt (uselt dåligt) tillstånd. Nu finns på den gården inte ett enda behållet hus, vare sig i mangården eller fägården. Inte heller att man kan få honom att upprätta eller förbättra gården, undantagandes en liten "klädna/klödna" med helt fördärvat tak och utan dörr, vilket kan få några år (på frihet) om det blir omskött med nya takåsar och nytt tak. Stugan och framkammaren är så förruttnade, att stöttor som står under har sparrar. Väggarna är så förfallna att inget finns som duger, förut-

om några få stockar som kan brukas till skiftesverk på ett annat hus. Fähuset är helt förfallet, både med tak och väggar. Loge och lador har inget virke som duger till att sätta någon byggnad i ordning, utan det ringa som igenfinnes kan bara brukas till ved, liksom det som är borta redan är förbrukat. Åkern är alldeles utmärglad, så att den inte på några år kan komma till makt igen, ty jorden är under hela den tiden mest "bord sådd"(?) och ganska lite fodernöt (uppföder eller underhåller annans nötboskap) på gården, vilket nämnden bekänner. Angående gärdesgårdarna så har välaktade befallningsmannen upprättat dem alla under detta år, så framt han där vill ha någon frihet. Vad friheten angår så anser häradsnämnden att den gården inte det ringaste kan upprättas under 5 års frihet och till 1649. Alldenstund därtill är en mycket lång skogsväg (lång väg till skogen), vilket till vidare ratifikation hemställs i välborne landshövdingens högvisa betänkande.

Håkan - ej fördelat en mansbot (1644)

AD: v189938.b370; v189938.b450

Redvägs häradsting vid okänd tid före år 1644

Målet nedan nämner **Per Simonssons dråp på Axels son** i Öja i Smula socken i Redvägs härad i Älvsborgs län, vilket skett vid okänd tidpunkt men troligen långt före 1644. Det har inte återfunnits i Göta hovrätts arkiv som bildades 1635, och har troligen skedd innan dess. En viss Axel bodde på ett kronohemman i Öja år 1620-1630, men inte 1635, enligt boskapslängderna. Att ärendet upptagits i denna skrift beror på att fördelningen av mansboten inte gått rätt till och att klagomålet gäller en person i Vartofta härad.

Vartofta häradsting den 28 mars 1644

9) S.D. bleff Ransaakat vthi 1641 åhrs dombok den 12 octob:s och fans At håkonn i Stenßholmen hadhe vthfäst en 12 manna eedh för 8 dr som han skolle vara godh före Ath Larß i Errinßtorp* i hergia Sochnn, Ähn Ransaaka= des på nästa Tingh, och Jntet fans At han samma Eedh hadhe fultygat eij heller sedhan skall citeras till Annadt tingh.

*Grimmestorp i Härja socken

Vartofta häradsting den 10-12 oktober 1644

14) S.D. bleff Ransaakat Om dhe 5 Dr som Oloff Larßon i Grinnestorp* på sin modhers wägner Åthskillige Reeßor haffuer klandradt Om till håkenn i Steensholmenn* At hann för en tijdh sedenn skolle vara godh före, och wåhro kombne Af enn mans boot, Och bewistes nu Af wellerde her månß i Öija*, At samma boot all tillhoopa Leffredes på Axels bordh i Öija, af man= dråparen Per Simonßon sielff det Axels sonn bengt Axelßon be:d nu icke förneeka kundhe, hwarföre bleffwe då Lyfftesmennerna Qwitte sidt Lyffte, och huru samma Peninger nu sedhenn skiffte och delte Ähro så haffuer dhenne Oloff Larßons modher Jntet fådt sin dell som honn medh rätta haffua bordhe, och nu Ähro be:te Axels barn i Öija fierrenn Åthskilda, huilka Effter Lagh böra Swara till samma Peninger så framt dhe effter sin fadher nå= godt Arfft haffua.

*Grimmestorp i Härja socken

*Stensholmen i Vartofta-Åsaka socken

*Öja i Smula socken i Redvägs härad

Återgivet med modern svenska

Vartofta häradsting den 11 oktober 1644

14) Samma dag blev rannsakat om de 5 daler som Olof Larsson i Grimmes-
torp (i Härja socken) på sin moders vägnar han klandrat om till Håkan i
Stensholmen (i Vartofta-Åsaka socken) åtskilliga gånger, att han för en tid
sedan skulle vara god för, vilka kom från en mansbot. Nu bevisades av väl-
lärde herr Måns i Öja, att den boten allt tillhopa var levererat på Axels bord
i Öja av mandråparen Per Simonsson själv, vilket Axels son Bengt Axelsson
inte kan förneka, varför löftesmännen blev kvitt sitt löfte, samt hur samma
penningar sedan blev skiftade och är delade. Så Olof Larssons moder har
inte fått sin del som hon rätteligen borde ha fått, och nu är nämnde Axels
barn i Öja fjärran åtskilda, vilka efter lag bör ansvara för dessa pengar, såvi-
da de har fått något arv efter sin fader.

Göta hovrätts resolutioner 1651-1675 och 1681

Bevaringsgrad

Serien "Criminalia" är inte komplett. Fram till år 1699 saknas åren 1676-1680, medan åren 1682-1687 och 1689-1690 är fragmentariska, samt åren 1691-1692 saknas. Således är 1676-1692 en synnerligen besvärlig period. Somliga år är uppdelade efter årstiderna vår respektive höst eller vinter.

Urvalet rättsfall

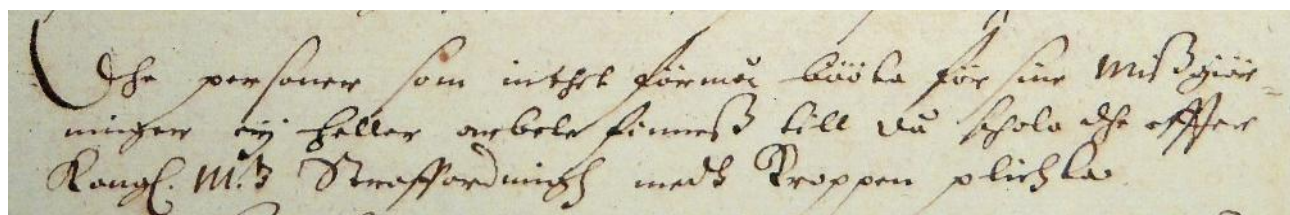
Detta avsnittet skiljer sig från de som medtagits fram till 1650. I det föregående avsnittet fram till år 1650 framtoogs alla rättsfall i häradsrätterna vilka berörde mord, dråp och dödsdomar. Många av dessa fick sedan en slutgiltig granskning av Göta hovrätt. I detta avsnitt däremot, saknas sådana rättsfall i häradsrätterna som nämner mord, dråp och dödsdomar, men som inte gick vidare för en slutgiltig dom. I gengäld har istället samtliga mål medtagits från detta geografiska område, vilka delvis berör andra juridiska konflikter i samhället, dock fortfarande inte hor och löskaläge vilka inte heller medtogs tidigare och som automatiskt omvandlades till böter efter år 1656.

År 1651-1675, 1681

Falköpings stad	7	ingen avrättning
Frökind	10	2 dödsdomar
Vartofta*	37	12 dödsdomar
Vilske	10	2 dödsdomar
<i>summa</i>	64	16 dödsdomar

*Med Vartofta härad avses i detta avsnitt inte den del som låg inom Visingsborgs grevskap tills det upphörde 1680.

Böter, arbete eller kroppsstraff

Göta hovrätt 1653:

Dhe personer som inthet förmå bööta för sine mißgiärningur ej heller arbete finnes till då schola dhe effter Kongl. M:tz Straffordningh medh Kroppen plichta

Några förkortningar, runt mitten av 1660-talet, med eller utan punkter:

blifr / blif:r	blir
hafr / hafr / haf:r	har
öfr / öffr / öf:r / öff:r	över
LL / L.L. / ll / l.l.	Landslagen
högbll	Högmålsbalken i landslagen

1651 – vår

Ingrid Abrahamsdotter - TJUV (böter, ris för kåken & förvisas)

Falköpings rådhusrätt, vidare till Göta hovrätt 1651

2) En domb ifrån Falköpingz Stadh öffwer Ingridh Abrahams dotter i Simpestuffwan å frälsse i kåkindz häradh, hwilken är inkrupin igenom ett Fönster, och stulit ifrån Anders Cremmare mångahanda pertzeler, til hoopa värderade för 56 dhr 8 öre 16 ⁴/₅ phj Sölfwerm.t hwilken tiufnadt är henne i handom taget.

Resolutio: Ingridh blifwer denne gångh benådhd liffwet och skall skarpt slijta Rijs för kåken, och förwijsas Staden och häredet der hon wistas Vthj.

Elof Vastesson med familj - TJUVAR (utreds mer)

Vartofta häradsrätt, vidare till Göta hovrätt 1651

22) En domb ifrån Wartofta häradt öffwer Elff Wasteßon medh sin hustru och två Sønner Waste och Hans Elffzöner och dottern Anna som medh een nu bortrymbt huuskåna, haffwa tilsammans stulit ifrån åtskillige Perßoner månahanda Perzedler till - „10. D." 13 öre Silf.r Myndt, dett dee godhwilligen bekänna; dett förmäles och at dee hafwa åthskillige falska Paß at Reesa medh sigh förskafft, som aff dommen seendes ähr:

Resolutio: Laghläsaren skall granneligen Vthleeta och Vp=täkna, huru mycket godz hwar för sigh stulit haffwer och dett wär=dera, sedan förmåla huru mycket föräldrarne haffwa warit medh att döllia eller stiåla, och dhet sammanledes värdera. Dernest skall Laghläsaren wara plichtig Ransaka, Vppå hwadh wilkorl wälb: Carll Abram=son hafwer sigh förljicht medh Tiuffwarne, antingen förr eller sedan dee Tingfördes, eller om dhen war ahnstält till den ände, at saaken icke skulle bliffwa Tingfördh. Denne Ranßakningh skall medh första hästh inför=skickas, j medler tijdh måge tiuffweerne wara på löffte.

(finns inget mer hos Göta hovrätt)

1652 – vinter

Lars Björnsson - TJUV (böter, gatlopp)

Falköpings rådhusrätt, vidare till Göta hovrätt 1652

4) En Dom ifrån Falköpingh stadh, öffwer Larß Biörßson, een soldatt wnder öffwest Gordons regemente, huilken haffwer stulit jfrån gårdfougden på Sale=by Anders Nilson uthur hans Byxesäk 12 dlr 8 öre S.r mint huilken siuffnat ähr honom i handom tagen. Item bekenner Larß sigh hafva stulet uthur Jönß monsons Byxesäck i Axtorp 24 öre Sr mt som j domen förmäles.

Resolutio: Lars skall gifwa målsäganden sitt igen Böta tredubbelt så mycket tiufnaden werdh ähr och stå wppenbar skriff förmår han ej böta skall han straffas medh två gångers löpandhe gatwlp.

Per Andersson - TJUV (böter, gatlopp & förvisas)

Frökinds häradsrätt, vidare till Göta hovrätt 1652

5) En dom ifrån Frökinds h.tt öfwer Peder Anderson i tången, som hafver stulit ifrån Anders j Bresme itt stodh och dett för sålt för 5 Rjdlr dett han frijwillign bekenner

Resolutio Pedher skall betala målsäganden sit stodh och böta 3dubbell så mycket dett wert ähr och stå wppenbar skriff. för= mår han ej böta, skall j lijka måtto löpa två gånger gatulåp.

10) En domb ifrån Frökinds H: öffwer Peder Anderßon j Tan= gen å frälße, hwilken tilförende för tiufnadt är resolverat, och sedermehra stulit ifrån åtskillige personer, Boskap till 12. RD:r hwilcken tiufnat han godhwilligen bekänner, och haf= wer inthet at bötha medh, hela Häradt begiära at blifwa aff medh dhet ogräset.

Resolutio: Tiufwen Peder blifuer denne gångh benådd lijffwet, Och emedan han inthet hafuer at bötha medh, skall han löpa gatullopp 3. gånger, och förwijsas aff lähnet.

1652 – höst

Anders Håkansson - DRÅP (utreds mer, friad)

Vilske häradsrätt, vidare till Göta hovrätt 1652

2) En Dom ifrån Wilska H:tt öffver Anders Håkonson trägardzmestare på Roebergha, till tingz kom= men på leide, huilken haffver slagit een ungh Piga j Reberga några slag medh itt spö, hon är een tijdh dher effter dödh bleffwen, anders är aff heradz Nembdh målsäganden står icke effter anderßes lijff, uthan will gerna taga skälige böter som j domen förmåles.

Resolutio: aldenstundh ransakningen ähr lannb(?), och ofulkomeligh, dy pålegges lagläsaren öffver dätta måll wijdare och bätre ransaka 1) om någon wiste henne hafwa någon siukdom till förenne, eller då hon slagen wart, 2) Förnimma och, förmåla huar han henne slogh, antingen på bröst armar, j huffvedh, på rygg, lår, eller annorstädhz och huadh, åkommor på pigan fundne ähre, 3. om hon ähr syndt och huad syna wetnen om henne bekenna.

4) Huru stor handwärian eller käppen war som hon fik huggen utaff. denne ransakningh skall wara j denne kongl rätt jnnan dhen 26 novemb nestkommandhe j medler tijdh må anders håkon= son Njuta sin förrie leigh till tinghz och ifrån.

35) En ransakningh ifrån Wilske h:tt hållen Effter denne Kongl rättz för dätta afgången Resolu= tion, öfver Anderß Håkonson trögårdz mestare på Reberga som hafwe slagit een ungh Piga Jngeborgh Anderßdotter medh een kiäp, der Effter hon är dödth bleffwen. ätthi ransakningen befinnes för klaringh på dee puncter som j förrige resolutionen förmälas.

Resolutio: aldenstund denne saak är tiuffachtigh och mörk och bätre ähr we= ria ähn fella, huorföre bliffver anderß håkonson benådd medh 30 dlr Svintz böte till målßä= ganden allena, och warij frij för konungz saken och stånde sådan uppenbar skriffth.

Ingrid Jonsdotter - TJUV (böter)

Vilske häradsrätt, vidare till Göta hovrätt 1652

3) En dom ifrån Wilska heradt, öfver Ingrid jonsdotter j Wästorpet, en gammal quinna, som haffver stulit ifrån sin granne Bryngell någon skaffte sädh till 11 dlr Sr mt dhet hon sielf bekänner, henne tillwijtes och länge haffer stulit, men ähr icke bewijliget.

Resolutio: Ingridh skall giffva, målßäganden sin sedh igen, böta 3 dubbell så mycket tiuffnaden werdh ähr och stå uppenbar skriffth.

Karin & Kerstin Nilsdöttrar - TJUVAR (böter, ris & förvisas)

Vilske häradsrätt, vidare till Göta hovrätt 1652

40) En Dom ifrån Wilska h:tt öffwer twen= ne arga tiuffkoner, karjn och kirstin Nilß dottrar j waßtorp å crono som hafua stulit ifrån arffwedh Swenson j Jsarp een stor hoper godz aff åttskelige Perseler till 58 dlr 14 öhr Samt dett dhe begge bekenna.

Resolutio. Karin och Kirstin skola giffva målßäganden sitt igen och böta pro quota 3 dubbel så mycket tiuf naden werdh ähr och begge stå uppenbar skriffth haffva dhe icke att böta medh då skola the slijta rijs for kåken och förwijsas sådan aff häradet.

1653 – vinter

Lars Jönsson - TJUV (böter, gatlopp)

Frökinds häradsrätt, vidare till Göta hovrätt 1653

5) En dom ifrån Frökinds Häradh öfwer een Dräng Lars Joenßon i Slötha å Crono, huilken godwilligen bekienner sigh hafwa från Präste= Drängerne i Kinnewedh Håkon Joenß och Swen Anderßon, stulitt åthskillige Pertzedlar werderadhe för 25 Dr SM.t 10 öhra, som af Domen wijdyfftigare ähr att afftagga och förnimma

Resolutio Lars Joenß skall gifwa Målsägandhen sitt igen, götha tre= dubbelt så myckitt Tiufnadhen wärdh ähr och stå Vppenbara skriffth Hafwer Han inthett att bötha medh, löpa då 3 gånger gatelop.

Marit Persdotter, Brita och Elisabeth - TJUVAR (böter)

Vartofta häradsrätt, vidare till Göta hovrätt 1653

9) Een domb ifrån Wartoffta häradh Öffwer Märit Peerß dotter, Brijta Christopherß dotter Elisabeth Jönßdotter hwilka haffwe tillhoopa stulit Öl ifrån hustru Könika(?) i Sandhem wer= derat för 7 mark koppr M:t dem tillwijteß och mycken annan tiuffnadh men ähre icke der till lagligen till bundher.

Resolutio, Offwan be:te Tiuffkonor skola betala Måhlßägandhen och böta tillhopa 3 mark. förmå the ej bööta så arbeta hooß Måhlßäganden för brott sinom.

1653 – höst

Daniel Olofsson - TJUV (böter)

Falköpings rådhusrätt, vidare till Göta hovrätt 1653

8) En Dom ifrån Falköpingz Stadh öffwer Daniell Oluffzson i Kyrkiogränna i Smålandh hwilken haffuer stulit een pungh ifrån Joen Swenßon medh 5 mark s.m.t och 10 ör koppr M.tt uthi, det han sielf bekänner

Resolutio Daniell skall giffua Måhlßägen= den sitt igen der dhet ej rede skedt är och böta tre= dubbelt så mycket som tiuffnadhen wärdh är

Brita Larsdotter - TJUV (böter)

Vilske häradsrätt, vidare till Göta hovrätt 1653

13) Een Dom ifrån Wilska häradh öffwer en knechta hustru Brijta Larß Dotter j Skåår å Crono som haffuer stulit 2 gåß godha om 16 öre Silff. Mt tiuffnadhen hon sielff bekänner

Resol: Brijta skall betala gåßerne och böta 3 mark.

Hans Elofsson med syskon - TJUVAR (böter)

Vartofta häradsrätt, vidare till Göta hovrätt 1653

15) En Dom ifrån Wartoffta häradh öffuer hanß Eluffzson een dreffte tiuff hwilken haffuer medh sin brodher Laße och sin syster Kirstin stulit på åtskilligha ställe Spannemåhl, årtor, hästar och Stodh till 40 Dr Silf M:tt wärdhe hwilken tiuffnadht Hanß godwillighen bekänner. Det förmålaß i domen att hanß föräldrar och syskon äre arge tiuffwar och Landhstrykare.

Resol: Hanß skall giffwa måhlßägan= dhen sitt igien bööta tredubbelt så mycket som tiuffnadhen wärdh ähr pro quota och stå vppen= bar skriff. Laße och kirstin skalla Lagföraß och dömaß.

Anders Olofsson, Anders Persson och Marit - TJUVAR (böter)

Vartofta häradsrätt, vidare till Göta hovrätt 1653

16) Een Dom ifrån Wartoffta häradh öffuer Andherß Oluffson i Wasen å frälse som haffuer stulit alle= na och tillhopa medh een annan tiuff Andherß Pärson som borto är och een tiuffkohna Märitt Larßdotter ifrån åtskillighe persohner många slagz pertzeler till= hopa wärderat för 16 Dr och 10 öre Silff Mt dhet han godh= willighen bekänner. De andhre två hanß tiuffwe Com= paner ähre skickadhe till Greffweskapet Wißingzborgh att affdömaß. Dhenne Andherß Oluffzson haffuer haft hooß sigh falska paß och andhra olåfflige saaker som j domen förmåhlaß. Landzhöffdinghen igiönom sin skriff= welße förmäler att ingen bättringh är hooß denne Tiuffwen att förmodha : Jämwell att heela meenigheeten begärar bliffwa honom qwitt.

Resol: Andheerß bliffuer denna gång benådd liffwet och skall giffwa Måhlßägandhen sitt igien och bööta tredubbelt så mycket tiuffnadhen wärdh är och stå skriff förmår han ej bööta då schall han löpa gatulopp 3 gånger fram och tre gånger åter och sedhan förwijsaß häradhet.

1654 – vår

Lars Andersson och Anna Larsdotter - KÄTTARE & hor (dödsdom)

Vartofta häradsrätt, vidare till Göta hovrätt 1654

5) Een Dom ifrån Wardofta häradh öffuer een gifft Ryttare Larß Andherßon i Slöta hwilken haffuer låkat(?) sin hustruß egen syster be:dt Anna Larßdotter och gifft och medh henne bort=rymdt Vthur Rijket henneß egen B:der Gabri=ell som dhem fölghde bekänner att Larß och Anna Vthi Rymninghen hadhe Vmgänghe i Sängh och Säte medh hwarandhra lijka som ähta folk. Han Larß haffuer och Vthi Dannemark practicerat sigh ett falskt paß : hon håller sigh ähnnu flych=tig Vthom gräntzen. han ähr effter dhe wichti=ge skääl j häradzdomen finnaß dömbdh ifrån lijjuet som wijdare aff domen seandef ähr

Resolutio Larß Andherßon skall på Rätte platzen Vthföhraß och ingalundha annat få weeta ähn han enterlig döö schall och i medlertijdh medh största flijt och Alffuar så aff prästerschapat som andhra godha män förmanaß at tillhållaß at bekänna sanningn om han haffuer i Rymningen eller tillförendhe någonsinn hafft lägerßmåhl medh sin hustruß Syster Anna : bekänner han häffden skall han straxt iustificeraß ; kan han och ingäledheß beweckaß till någon bekännelse schall hon i fänglse well förwaraß till dheß kongl. Rätten bliffuer härom wijdare förständiget

1655

Sven Nilsson - EDSÖRE (böter)

Vilske häradsrätt, vidare till Göta hovrätt 1655

2) En Dom ifrån Wilska h:tt öfwer Swen Nils=son i Långaläst, som haffwe sokt heem åt Larß Svenson ibidem deß williande att ska=da giöra. ähr Dherföre Dömbd till 40 mark som aff domen wijdare seendes ähr.

Resolutio: Heradz domen gillas der Effter Swen Nilson Plikta skall.

1656

Elin Andersdotter - BARNAMORD (dödsdom)

Vartofta häradsrätt, vidare till Göta hovrätt 1656

3) En domb ifrån Vartoffta häradh öffuer ogifft hoorkona Elin Andersdotter å frälse, huil=ken straxt effter Barnefödzlen haffuer fostret Mördat; Konan bekänner Barnefadren vara H:rr Gabriel Erasmundson ogifft, predikant oppå Läcköö Slott, eij varandeß på Tinget Tillstädeß: denna Kona haffuer Tillförende födt oächta Barn på Brunsboo i Skåninz hä=radt. dömeß aff Tingzrätten effter dett 2 Cap. Högm.B. i Bååle Brennaß som aff domben eendeß ähr.

Resoluo:

Häradzdomen Apporberas Nembl. Konan Elin skall först halßhuggaß, och sedan i Bååle brennaß Skola och Prästerne medh all flijt henne förmana, att hoon på sitt yttersta bekänner om hoon Någon Annan Barne=fader haf:r och såledeß henneß yttersta bekän=nelse med dett forderligaste till Kongl Rätten insendaß.

1657

Nils Björnsson Lång - DRÅP (böter)

Vartofta häradsrätt, vidare till Göta hovrätt 1657

7) En domb ifrån Vartoffta h:dt öffuer Nilß Björnson Lång i Marietorp å Crono på Leijde framkommin, huilken in A:o 1654 haffuer med een yxe ihjälslagit en soldat, Håkon Anderson i Marietorp, huilken i förstonde haffuer slagit åth dråparen med een knijff, Nils Lång dömeß aff Häradz Räten till dödhen effter Gudz Lag Gen: 9 Exod. 21. Målsäganderne låta sig till biligheet någorlunda beqwemma, så mycket dhem tillstår, haffuer och dråparen altidh varit een stilla karl, tillbiudher sigh willia här effter gerna tiena Cronan som han tillförendhe giort haffuer som aff domen seendeß ähr.

Resoluo, för dhe Skiähl vthi Häradzdomen finneß bliffuer Nilß Lång lifvet benådat, skall böta konungz saken ett hundradhe daler, förlijka Målsägen=derne som dem åsämber, Häradht sin Rtätt förbehållen effter Lag, och stå oppenbahra skriff.

Lars Svensson - DRÅP (böter)

Vartofta häradsrätt, vidare till Göta hovrätt 1657

8) En domb ifrån Vartofta h:dt öffuer Lars Svenson i Lenna, å frälse på Leijde framkommin huilken för tu och ett halfft år sedhan haffuer ihälsagit Anderß Esbiörnson i Elffztorp, så att han effter vndfångit slagh vthi vecka sijdhan af een tämmelig tiock kiäpp samme dag genom dödhen afled, Målsäganden är med dråparen förlijkt. Larß Svenson dömeß effter Gudz Lag Ge. 9. Exod. 21 till dödhen som aff domen seendes är.

Resoluo, Alldenstund Larß Swenson haffuer tu och ett halfft år warit flychtig 2.) å Leijde framkommin 3.) ähre och nu orolige Tidher, huarföre benådaß honom liffwet, skall böta konungz saken etthundradhe daler. S.M:tt förlijka Målsäganden, Häradt sin Rätt förbehållen effter Lag, och stå oppenbahra skriff.

Anders Svensson - KYRKOBULLER (böter)

Vartofta häradsrätt, vidare till Göta hovrätt 1657

9) En domb ifrån Vartofta h:dt öffuer Anders Svenson, Vålb:ne Fru Anna Stakes Skiöt, huilken uthi yffrigheet haf:r ältat Anderß Svenson i Lag Mans Ry, Sandhemß giäldh tillbaka ifrån handklädet, der han skolle Anamma herrans högverdiga Nattwardh, huarföre Anderß Skiöt är dömbd att böta 40. marck till treskipteß effter dett 13 och 16. Cap. Eedz. B. LL som af domen seendes är.

Resoluo, Anders Svenson skall böta fyrotijo Marck kijörkioneß eensak, och stå oppenbahre skriff.

Ingrid Nilsdotter - BARNAMORD (dödsdom)

Vartofta häradsrätt, vidare till Göta hovrätt 1657

11) En domb ifrån Vartofta h:dt öffuer Ingrid Nilsdotter i Nääß, Barnfödd i Edzvara i Skåningz h:dt huilken bekänner sig i hoordom haffua afflat Barn Till samman med Anderß Jönson i Nääß ogiff, huilken ännu icke är Tingfördh, kohnan haffuer fostret mördad och lagdt dett å Löhn uthi een wthtorckat bäck, bliffuer dömbd effter dett 2. Cap. högmåla B. L.L. ifrån lijffuet uthi Båhle att bränaß som af domen seendes är.

Resoluo, Häradhdomen Approberes och gillaß, huar effter Ingrid skall uthan opskoff halshuggaß och i Båhle brännaß.

1658

Per Andersson & Anders Svensson - RÅNSMÄN (beslut saknas)

Falköpings rådhusrätt den 30 aug 1658, vidare till Göta hovrätt

3)

(Här finns bara en kopia av häradsrättens protokoll, men ingen egen sammanfattning eller resolution, eftersom resolutioner saknas för hela detta år.)

Lars Jonsson - DRÅP (beslut saknas)

Vartofta häradsrätt den 11 mars 1658, vidare till Göta hovrätt

4)

(Här finns bara en kopia av häradsrättens protokoll, men ingen egen sammanfattning eller resolution, eftersom resolutioner saknas för hela detta år.)

1659

Nils Bengtsson - TJUV (dödsdom)

Vartofta häradsrätt, vidare till Göta hovrätt 1659

4) En Ransakningh och doom i från wartoffta heradt, öfuer en förrymbdh Soldat och argh tiuff Nils Bengtson, huilken hafuer åthskillige gånger förrymbdt sitt compagnie och cronenis tienst, Sedhan hafuer han uthi nestförledhen Au= gustj Månat inkruptit igiönom ett fönster på Per Bengtsons gårdh Älåhsen, och utaff hans öffuerheetz penningar bort= stulit 133 Rixdr och 70 lod Sölffuer, iemwäl några andra perzedlar ifrån en och annan som upteknadhe ähre uthi ransakningen, men intet werdherade, likwäl dömes han af nedriga rätten effter 2. och 6. Cap: i Tiuff B: LL till galga och green, som aff htz: ransakningh och doom seendhes ähr.

Resolutio Effter denne saak ähr grof, och Nils Bengtson tiufwerij någre gånger id= kat och öfuat hafuer, dher före kan honom ickie lifuet benådas, uthan skall androm till sky och warnagel uthan upskof uphen= gias och såledhes htz: domen apporberat och gillat.

1660

Ingrid Larsdotter - KÄTTERSKA (dödsdom)

Vilske häradsrätt, vidare till Göta hovrätt 1660

7) En Dom ifrån Wilska heradh öffwer Jngredh Larßdotter j Söderby som haf begåt blodskam och barn aflat j kiätterj medh sin Manß egen brodher Eßbiörn Svenson, hwilken grofwa Mißgerningh hon godwillighen bekennen. kiättaren är förrymbder.

Resolutio. Kiätterskan Jngridh skall för sin begångne syndh uthan up= skåff justificeras om dät icke redha är skeedt och skall medh allflijt sökiaß Effter mißdådaren Eßbiörn, att han kan fångaß och dömaß

Olof Hansson - TVEGIFTE (dödsdom)

Vilske häradsrätt, vidare till Göta hovrätt 1660

8) En Dom ifrån Wilska heradh öffer Oluff hanson i Töreßtorp, för dätta soldat, och Ryttare, som hafwer låtit sikh wijga wedh twenne hustrur som bägge Nu leffva, denna sin grofwa Mißhandall bekennen han frijwilligen, föregifvandes sådant wara skeedt aff idell oförståndh, och bedher om lifz förskoningh. hanß förrige hustu haffer böt för tiuffwerij som i domen förmäleß

Resolutio. Oluff hanson skall för sin begångne syndh uthan upskåff justificeras.

Sven - EDSÖRE (böter)

Frökinds häradsrätt, vidare till Göta hovrätt 1660

9) Åtskelige Ransakningar och een Dom ifrån Frökindz heradh öffver een Nembdeman Sven i aztrop som haffer å satta ting aff ijfrigt modh stucket een annan nemb= deman i Bröstedt medh een knjff att han så Nähr dher aff hadhe satt leffwet till Swen är dömbd Effter 14 och 24 Cap. Edz. B: LL han är medh Målßäganden förlikt som aff domen wijdare seendes ähr.

Resolutio Swenß lösa godz skall till skiöflingz gånga, och han löse hand sina medh 50 dlr aff sitt fasta

Urbanus - DRÅP (böter)

Vartofta häradsrätt, vidare till Göta hovrätt 1660

10) Een dom ifrån Wartoffta heradt, öffer een 13 årß gamall Pålacke poicke Urbanus be:d, till tienst hoß welb:d Johan Ogla, som haffer medh een sin herreß Pistol i wåda till dödz skutit An= derß arffwedh son torpare på Tuatop derföre han är dömbd Effter 12 Cap. dråp wåd. till 9 mark och stå skriffth som aff domen wijdare ähr att förnimma.

Resolutio: dråparen Urba= Nuß skall Effter dätt 11 cap dråpßläöd. Plikta medh 20 mark och stå uppenbar skriffth

Nils Nilsson - DRÅP (böter)

Vartofta häradsrätt, vidare till Göta hovrätt 1660

13) En Ransakningh ifrån Wartoffta htt öffwer Nils Nilson i Töffwene som haffve aff stort oförseendhe Skurit Velb: Johan Ogles Poike een Pålak jungis b:d medh eeij Lija j handen och it stycke up ått armen, huar aff han 15 dagar der effter är dödh bleffven. på dätta dråp haffer tingz rätten icke dömpth vthan saken vnderstålt kongl Rättenß egen resolution.

Resolutio: aldenstundh dhett befinnes att Nils haffer dätta dråp icke aff rätt wåda; uthan deelß aff stor oaktsamheet begåt dät han eij bättre wårdade sin Lije : altså skall han Plikta medh 50 dlr Srmt. dher aff giffwas 40 dlr till Juneköpingtz kiörkas upbygningh och dhe andre 10 dlr till Nilses egen Sokna kiör= kio, förmår han eij böta, då Plikte medh arbete på kiörkio så lange bråten ähr försonat.

Per Jönsson - EDSÖRE (böter)

Frökinds häradsrätt, vidare till Göta hovrätt 1660

14) En Dom ifrån Frökinds heradh öffer Pedher Jönson På gärdet, som haffwer tillijka medh een hop artillerie folk föröffwat wålgästningh hooß sine grannar, och bekommet penningar een halff dlr kopermnt aff dhem som wåld= samligen uttagne ähre aff een bondhe i hielmsaradh och således till samma wåll gastningh saktyckt och sådom dhe an= dre hanß stalbröder haffva Effter her

Feltmatskalkenß Exth Greffve Larß
Kaggs resolution lupet gatulåp förr sam=
ma måhl altså ähr och Per af tingz
rätten dömbd till samma straff att löpa
4 gånger gatulåp. Almogen bönfäller
för honom att han måtte plikta medh
peningar och eij medh gatulop.

Resolutio. Effter som almogen så
slitigt för Peder jönson fäller förbön
ty bliffer han förskondt för gathulop, och
skall bötha till sin Soknekiorkia 20 dlr
S.r.mt

1661

Anders Larsson - KOPPLERI (friad)

Vilske häradsrätt, vidare till Göta hovrätt 1661

2) En domb i från Wilska ht: öffwer Anders Larßon i Kleffwa
som är beskyldh af sin gårdbo Swen Anderßon ibidem att kun=
na bruka wijdhskepelse och Kuplerij, och dee medh giordt honom
Wåda på Hans Åcker och sädh, Anders bekenner att en Land=
sejare benemdh Pehr Rasmusson hafwer giordt honom Vnde=
rettelse och ahnledningh till att bruka någon åthgierningh
emoot oähring på sin åker, såsom och wahntrefnadt på sin
boskap, föregifwandes sigh icke weeta nogot olofligit wä=
sende eller kuplerij dher uthinnan bestå, hwarföre han aff
Tingz Retten för samma sin grannas tillwijthe ähr frij ehrkendh.
Peder Rasmusson war icke tillstädes, dock hafwer Tingzretten
på hans Saak Censurerat och des ändtelige resolution denne
Konghl. Rätt understelt, som wijdare af dommen ähr att förnimma.

Resolutio Anders Larßon blifwer
effter Häradzdommen för wijdare Åthal i denne saak all=
deles frij och otilltaldt. Pehr Rasmusson alldenstundh
han icke befinnes hafwa medh Kuplandhe Gudz helga Nampn
mißbrukat, eller och tillfogat sin nästa, så wijda som
kunnigt ähr, någon Wådha. 2.) Hafwer honom ingen för wijh=
skepelse för Retta anlagat; alt så blifwer han så lenge frij
och otilltaldt i detta måhl till des någon honom lagligen
anklagat och öffwertygat.

1662

Håkan Bengtsson - DRÅP (böter)

Frökinds häradsrätt, vidare till Göta hovrätt 1662

9) Twänne Ransackningar och een doom ifrån
Fröking h:t öfwer Håkon Bengtßoh i halßäng,
som skall hafwa slagitt ett sitt leghehion karin

larßdoter wid nampn, medh ett spödh, item spiernadt och mädh ett par oxar kiördt öfwer henne, för det hon skall hafwa kiördt emot een stheen, att hon widh paß 7 wekor dhär effter ähr dödh blefwen, hwilket karin skall bekendt på sitt ytherstha för Comministro i Gökum her Jona Erics, och dhär å anammatt dhett höghwerdighe altharens Sacramenth. Bemälthe Håkon tilstådt sigh slagitt karin medh ett spödh, effter hon illa harfwadhe, och förmodhatt sådant lofgijfwitt att näpsa sitt legehion för trätt sin skiähligha, Män hårdhelign näkatt sigh waritt wållandhe till hennes dödh, och mädh åtskillige edhelige wittnen betygatt henne warit siukligh och hafft fallandhe Sothen, såsom och att hon dettha haffwar opå honom bekendt för ett par skoo, henne skulle restheradt opå sin löön, och dhär hoos förmodhatt att karins blåttha bekennelse, som war een lööskohna och hora, icke mätthe gifwas witzordh emot hans Granners och redhelige mäns berättelser och wittnesbör=dhe. Häradtz Rätthen aff åtskillige opdraghne Skiähl och motiver, dömb Håkon uthi dhetthe måhl frij, ledigh och oskyldigh. hwilkett alt medh mehre wijdhlyffteligen aff Ransacknin=gerne ähr att förnimma.

Resolutio: Huruwäll aff Ransackningerne och Tingz Rätthens opdraghne Skiähl icke fulkombligen kan pröfwas Håkon Bengtßon warit wållandhe till karins dödh; dhär till mädh alt hon war hans leghehion, dhätt han Hadhe macht skiählighen för sin brått att näpsa; jcke dhäs mindhre mädhan hon stadigt honom för sin Baneman haf:r beskylladt, och på samma bekennelse annammatt altharens Sacramenth, Såsom och Håkon frijwillighen tilsagd henne förlichningh; Hwarföre kan han inthett aldehes beledighas ifrån straff, Vthan skall ~~sig och androm till sky och warnaghel~~ bötha till jonekiöpingz kyrkio 30 daler SM.tt

Jakob Esbjörnsson - FRIDSBROTT (böter)

Frökinds häradsrätt, vidare till Göta hovrätt 1662

11) En Ransackningh och doom ifrån Frökingz h:tt öf:r Jacob Eßbiörnßon i Sonnarp, som hafwer medh wredhzmodh gådt heem uthi sin grannes lars larßons gårdh, dhär brukatt mun, kallan=dhes lars kidde och hwalpekådha, hårdragitt hans hustru, och honom lars slagitt blodhwij=the, för dhett ett hans stodh skulle waritt inkommitt uthi hans fadhers äng. Jacob be=rättatt att larßas hustru skall honom öfwe=fallitt mädh slem män och rethadt honom till dhettha slagzmåhl, då han kundhgiordhe henne om ofredhen stoett giordhe. För=

måles i Ransackninghen, att dheße Parther emellan skall tilförene opå ett lagha tingh warit lyst konungens fridh. Tingz Rätten dömbdt Jacob effter dhett 1 och 21 cap. Edsöb. ll till Edzörisbrythare.

Ransackningn ofwanb:te Tingz Rättz Attesta=tum, att b:t lars, dagen effter domens afsäijan=dhe, haf:r sigh för Rätthen instält, icke allenast gijfwandhes tilkenna, sigh hafwa ingått medh Jacob een wänligh förlichningh, Vthan och ödmiu=keligen begärett, att Tingz Rätthen för honom hoos kongl: Rätthen intercedera wille; huil=kett alt, medh mehra, af Ransackningen och b:te Attestato, wijdhlyfftelligen ähr att förnimma.

Resolutio: Jacob böte för fridhzbrått ~~medh~~ 50 daler SM:tt hwilka till Jönekiöpingz kyrkiobygningh ehrläggas skola.

1663

Kerstin Larsdotter - SVÅGERSKAPSSPJÄLL (böter)

Vartofta häradsrätt, vidare till Göta hovrätt 1663

26) En Dom ifrån Wartoffta heradh, öffwer kirstin Larßdotter j Huarff å frelse, som haffeer begåt Enfalt hor, och barn afflat medh een giffit Soldat Swen Bengtson, huilken ähr förömbdh. Kirstin bekenner sin mißger=ningh godwilligen och ähr hon denne solda=tens Swermoders egen Syster på hennes möderne, och eij på fäderne som ransakninge jnehållen hon ähr aff tingzrätten dömbd Effter 18 cap Leviticj att mista lijffwet, som aff sielffwa domen wijdare ähr att förnimma

Resolutio 1.) Aldenstundh Gudz lagh i åfven Nembde Capit icke så tijdeligen uttrycker den=na Casum in affinitate*, som in consongoimtate** 2) ähr och denna kirstin halffsyster wedh hoor=karlans Swermoder och icke Samsyster. 3) Åhr och Swågernen som henne lägrat hafer förymbd, och altså twiffwels uthan wndwij ken ordinariuum pænam* 4 haffwer och denna kirstin altsädan junj Månat sutit i feengelse 4 Finnes inter Referenda* Kongl: resolution huarföre bliffwer kirstin Larß dotter lijffett benådhat, och skall böta 160 dlr och stå uppenbar skriff. förmår hon icke bötha, skall hon för tingzdören slijta rijß, och sådan landz orten för=wijisas.

*i fallet om nära frändskap

** (oklar betydelse)

*ordinarie straff

*bland hänvisar till

Olof Eriksson - EDSÖRESBROTT (böter)

Vilske häradsrätt, vidare till Göta hovrätt 1663

28) En Dom jfrån ~~kinne~~ wilska haradt, öfwer een föra=
re, Oluff Erichson i Sibbarp, som haffar
medh een corporal johan oluffson j holmen,
sökt haam till Rijkzrädets her Erich Sparres
sätegårdh hofwena, och der samestädes inne j
Frustugan, antastat een gårdzdrängh
Bengt Gudmudson, och honom wålfördt
bort j een Eingh, och honom aftwjpgat 4.
Rdlr, och der medh löß gjiffwet; penjngarna
borto hafft it halfft åhrs tijdh.

Yterligare haffwer och denne oluff Erichson
Anno 66 hem Sökt ~~ih~~ klåkaren i Floby, medh
wredzmode öpnat hanß dörr, sprungit
j stuffwan, Skiäll hanß hustru för hora,
tiuff, och annat otilbörligtt, jemwäll slagit
henne medh Swerdt at både hemma och j vägen
då hon flydde ått Prestegården, så att wärian
gick aff, sådan hårdragit henne, sönderreef=
wet kläderna, och tillfogat henne 7. blånader,
medh myken annan wålßwerkan som klåc=
kare hustrun aff honom då ledet haffwer, och
j ransakingen uprepas till alt dätta hafere Oluf
icke kunnat Neeka, utan tillägnar sin dryken=
skap wara till dätt ordsaken. han åhr dömbd
för den förrige wålßwerkan effter 17. punct
i adeliga privilegier. item 19. cap Edz B; och för
den senare Effter 1:2:20:21 cap Edz B: till full
Edzöre dhenne Förarenß älendiga och Siuka hustru be=
der för sin Man. corporalen johan, som war
medh honom på hofvene är dömbd till 40. mark
effter .5 cap Edzöres B: som alt dätta vidare af
heradzdomen åhr att förnima.

Resolutio: Oluff Erichson skall lösa sin
handh medh 50 dlr aff sit faste godz, och alt hanß
lösa godz gånge till sköfflingh. Corporalen johan,
plikte effter heradz domen.

1664

Kerstin Helgesdotter - BARNAMORD (dödsdom)

Vartofta häradsrätt, vidare till Göta hovrätt 1664

9) En dom jfrån Wartoffta heradh, öfwer een
ogift kona kirstin helges dotter, huilken
bekenner sigh wara lägrat, och aflat barn
medh sin förriga hußbondes, her Pädar Bene=
dictj Som uthi Sannum, een diäkne om sina
trätton åhr eller 14. hon hafer stendigt dulgt
sigh haffwande wara, så wäll förr som utj,
och Effter födzlan; och hemligen födt it fram=

gångit Piltebarn, och dålt sådan tagit j hal= sen och förquafft, föregjfwandes dätt wa= ra dödh födt, men omsjder bekendt som åffwan förmålas, Och åhr altså Effter dhe krafftiga skiäll i haradz domen, Erkendh sann Barnmörderska, effter högm 23.2. cap och kongl Stadgan; som domen wijdare ut wijisar, denna Mißdåderska haffwe seder= mera förtingzrätten, och ått skellige andra ståndz Personer uppenbarligen bekendt, at hennes fordom huußbonde, wälborne Knuth Lelliehök på Måsebergh är denn Samme som henne först kkrenkt haffer, och jemligen henne häffdade dhen tijdh hno tiente på Måseberg.

Resolutio: Kirstin helges dotter skall för begånget barnmordh Effter heradz domen justificeras och j Båhle brennas. Skall och på sitt ytersta aff Prästerna flijtigt tillhållas och förmanas att bekenna och stå wedh sielffwa saningen, om lägerßmålet medh welb:ne Knut Lilliehök, och på huadh tijd och åhr sådant skall wara skedt, om hanß fiw då war j lijfvet eller eij, och samma henne bekennel= se anteckna och till denne kongl. Rätt för= senda.

Olof Jonsson & Lars Andersson - TJUVAR (böter)

Vartofta häradsrätt, vidare till Göta hovrätt 1664

10) En Ransachningh och doom ifrån Wartofftah:dt öf:r een Ryttare b:d Oloff Jonßon och een Soldatt Lars Andherßon som hafua stulitt tilsamman ifrån många perßoner åthskillige pertzedler, werderadhe för 62 daler 26 öhr SM:tt; item beskyllas stulitt tilhopa 4 stycken stodh, ett fööll, Tiugho Tijo m:rs plåther och någre stycken fåhr. Till stoer och fåhren hafua dheße tiufwar aldeles näkatt. Frömåles i Ransachningen att Ryttaren Oloff skall wara myckitt öfwerdådigh och sine Granner Vndsäggha och hotha att skola skiutha och illa tractera; Skall och heela närwarandhe Almoghe flijtigt begäradt, att dhe deße tiufwar måtte qwitthe warda, emädhan dhe och serdheles Ryttaren uthi någre åhr stulitt hafwer, män haffwer förr icke på så ferstk gerningh waritt gripen. Tingz Rätten dömbdt Oloff och Lars för dhän tiufnadt dhe sielfwe bekendt hafwa sigh stulitt, som öfwergåår 60 daler SM:tt ifrån lijfwett, effter kongl. Strafordninghen och Sweriges lagh. [(lång lucka)] b:te Ryttarens Stifßon een poike om sine 13 eller 14 åhr, b:d Joen, hafweer warit mädh i Agnesta dhär ofwanb:t Tiufwar hafwa stulitt hwilken åhr dherföre mädh gatulop afstraffatt, hwilkett alt mädh mehra aff sielfwe Ransachningen

wijdlyfftigare ähr att förnimma.

Resolutio: Ryttaren Oloff och Soldathen
Lars skola bötha 3 gånger så myckitt tiuf=
nadhen ähr wärdheratt förr, och gifwa Mälz=
ägandherne sitt ighen, hafwa dhe intett att bötha
mädh, skola dhe hwar för sigh löpa 3 gånger
gatulop fram och tilbakers, och sedhan stå
Vppenbarha skriff.

Gunnar Arvidsson & Ingegerd Eriksdotter - SÅTT OGRÄS (böter, gatlopp)

Vartofta häradsrätt, vidare till Göta hovrätt 1664

11) En Relation ifrån Wartoffta häradt öfwer Gun=
nar Arfwidßons i luttra hustru, Jngial Erichz=
dotter, som hafwer sådt Skalra och mehra ogräs,
som hennes man uthur sin Sädhes Rough rensatt
hadhe, uthi sin gårdboes åker, hwilken åker
skall waritt Vpkiörd, gjödd och ferdigh att dher
uthi skulle såes höst Råugh. Bemälthe Gun=
ner förskjuthett skuldhen på sin hustru här
till allenast waritt wållandhe, men omsidher
tilstådt sådhantt medh hans wetskap waritt
skedt. Beskylles och Gunnar tilförenne
skolatt Vthsådt sådhantt ogräs, aff hwilken
orsak åthskillige åboer skola afflydt hem=
manett, huar till Gunnar aldeles hafwer
förnäkatt. Och emädhan dhetta ähr een Extra
Ordinarius Casus att Tingz Rätthen till någott
ändthelighitt Sluth häruthinnan sigh icke
hafwer kunnatt Vthlåtha, hwarföre han
sådhantt till kongl. Hoff Rättens högwijse be=
tänkiandhe remitterat, hwilkett mädh mehra
aff sielfwe Resolutionen wijdlyfftelighen
ähr att förnimma.

Resolutio: Aldhenstundh Gunnar Arfwidßon
och hans hustru Jngial hafwa sådt uti sin
gårdboes åker skadhelige ogräs, att dhäri genom
honom förtagga dhän wälsignelße Gudh
honom gifwa skulle aff reen sädz Vthsåendhe,
och i så måttho åkren för honom giordt
onyttigh och ofruchtsamb, hwarföre skola dhe
sigh till straff och andhrom till skyy och
warnagell, icke allenast oprättha samme
sin gårdboe, effter Mäthesmanna ordhom,
alldhen skadha han dhäri genom kan tagitt
hafwa; Vthan och han Gunnar skall löpa 4
gånger gatulop fram och tilbakers och hustrun
Jngal för Tingzdören hudstrykas, och begge
sedhan stå Vppenbahra skriff.

Björn - DRÅP (friad)

Frökinds häradsrätt, vidare till Göta hovrätt 1664

23) Een wijdhlyfftigh Ransackningh ifrån Frökinds h:dt öf:r itt dråp som Biörn i Fastorp beskylles haf= va för 30 åhrs tijd sedhan begått opå een sin legopijgha Börtha Anderßdotter b:d hwilken pijgha skall först af Biörns hustru och Sohn, och sedhan af honom sielff waritt så slaghen att hon andhre daghen där effter ähr dödh blefwen, Hwar effter Biörn och hans Sohn skola samme pijgha fördt på een drögh till kyrkian och uthan någon begrafningz process henne hembligen låthit begrafwa i till slagzmåhlett haf: Biörn och hans hustru nekadt, män dhätt att pijghan fandtz dödh uthi dheras huus, och till kyrkian på een drögh wara fördh, Hafwa dhe tillstådt. Be= mälthe Biörn haf:r uthi 15 åhr legadt til sängz een kryumplingh och skall bekendt för dhen dräpne pijgans Swåger jsach Månßon b:d sigh waritt wållandhe till Börtha dödh, och honom buditt uthi förlichningh 40 RD, Män till dhetta Biörn Vndher Ransackningen nekadt, doch medh wittne tilbundhen att hafwa buditt isach för= lichningh. aff dhe uthi Ransackningen updragna Skiähl till Biörns så wäll fällandhe, som befrij= andhe, effter han sigh medh laghgångh icke sielf haf:r kunnadt wardt, haf:r häradtz Nämnd honom fäldt, doch medhan dhenne sak ähr fast gammel och mörk, och dhe på dhen tiden icke hadhe suttit i Nämnd, fördenskuld på dätt Vndhertiänstligst dhetta måhl dhenne kongl. Rätt hemståldt, som wijdhare af Ransackningen seendhes ähr.

Resolutio: 1.) Aldhenstundh dhenne sak är så emott 30 åhr gammall, att en stoor deell af dhe som då lefde, när hon skälle warit pahserat, och om dhetta ähren= dhe kundhe hafft godt wethenskap, ähre genom dödden afgangne, Hwarigenom Biörn kan wara betagitt alt medhill till sin befrijelse. 2.) haf= wa käranderne, och serdeles pijgans Modher, icke effter lagh, innan natt och åår, sedhan henne war kunnigt om sin dotters dödh, honom Biörn, mädhan han war i sin wällmacht, för dätta söcht. 3.) haf:r Biörn länge legatt på Sothesängh och myckitt waritt af sin siukdomb plågatt, att i fall han ware brotzhlig, haf:r då Gud honom therföre i så måtto hemsöcht; hwarföre blif:r Biörn och hans hustru Maritt Olofzdotter för alt wijdare tilthall häruthinnan ledighe och frij, och dhenne mörke sak Gudz Rättwijse dom Vnderståldt.

1665

Anders Svensson & Lars Andersson - DRÅP (mansbot)

Falköpings rådhusrätt, vidare till Göta hovrätt 1665

1) Een ransackningh och domb ifrån Falekiöpingh, öf:r Andhers Swenßon, som på lyffte framkommen anklagades af wedherbö= randhe Målsegandherna, at hafwa förledhne höstas tillyrka medh sin Sohn Lars omo 20 årr gammal slagit sin gålboo Bengt Gunnarßon öfr axlarna medh en stafwerh; Och Shonen Lars gifwit honom ett slagh j ryggen af en yxhammar: Huarföre Andhers Swenßon och Shonen Lars, saackfeldtes dhen 10 Octobe: at bötha 6 mark Sölfr Mtt. för huart slaget, och wårdha skadhan in om natt och åhr. Befinnes omsijdher dhen dräpne serdeles af dhetta yxhammars slaget uthan någon annan witterligh tjlfallan= dhe accident, 10 dager för Juul dödth liuthit hafwa; Ehuru well han hafr gått uppe effter undfången skadha, dock icke uthan stoore her af flytandhe passioner, en månadz tijdh, och sedhan för sin dödth 6. wekor till säng legat. Slag **muhlet** skall hafva sigh förordsackat dher af, at Andhers Swenßons hustru hadhe släpt sin boskap in uthj ett åckergierdhe. Shonen Lars war inthet tilstedhes, ej heller hafr then dräpne honom uthan fadhren såsom her till mest wollandhe, saackgifvit effter han badh Shonen hugga sigh medh yxan. Huarföre Andhers Swenßon som nu holles fängzligh, dömbdes till dödhen: efter Levit. 24 Ca V.II. Num: 35 Cap. V.16: dråpm. B. medh willja Stadzl[agen] 1. cap.de medh undferdånigh remission till dhenne kongl. Rettens wijdhare resolution. Shonen Lars efftersöckes j medler tijdh medh flijth, at han kan fastgrijpas tingföras och sin vedherbörligh domb bekomma Som alt wijdlöfftigare af sielfwe ransackninghen är åt ser.

Resolutio: Ehuru wäll dhenne Andhers Swenßon hafr först slagit till dhen dräpna Bengt Gunnarßon. 2.) gifwit honom medh en stafwer 3 slagh öfr axlarna. 3) budhit och befallat sin Shon Lars, hug= ga dhen dräpne medh yxan; Och dy pröfwat uthj dhetta måhl heel culpabel: Lijckwell synes å hans sijdh meritera någon faveur, at then dödhe hafr så lenge lefwat effter skadhan, sigh medh reesor bemödt, huar undher lätteligen någon accident hadhe kunnat sigh tilslagit.

2.) Hafr och Shonen warit af dhen maturitet at han hafr well förstådt, sin fadhers befallningh icke kunna på något sett oblige= ra sigh till någon actum illicitum, och dy sielf bordt actualjten instelt. 3.) Befinnes och af ransaakningen, at then dödhe hafr j sin siuckdomb mest qwijdat öfr yxhammarslaget, huilcket trefwes uthan war af störste weht och efftertryck, som honom till dödhen dragit hafr, Och såledhes Shonen Lars her till Sanbana warit. Altfördhenskuldh blif dhenne Andhers Swenßon lijfwet benådhat Och skall han förlijcka Målsegandherna effter lagh, som best dhem åsember, bötha sedhan full Mansbooth **F***

F 100 Dr Sölfr Mt. koning sacken, Stadhen sin **rnt(?)** effter lagh förbehållen; såsom

* och ståå openbara skrift

*inlägg av text, skrivet i marginalen

*här fortsätter texten

Shonen Lars skall med all flijth effter slæes, at och öfr honom kan tilbörligen Sententierat blifwa.

Mats Larsson - FÖRTRYCK (böter)

Vartofta häradsrätt, vidare till Göta hovrätt 1665

5) Een ransackningh och domb hållen effter kongl. Rettens remission=
ale uthi Vartofta häradh öfr Velb. Carl Perßons tienare, Matz
Larßon, som anlagadhes at hafua erdheel af dhes häradz Nembdh
hwilcka woro af Velb Assess. och Häredz höf. h. Gabriel Gyllengrijp
uthskickadhe medh dhenne Matz Larßon på en ägandhe syn, medh grof
ved otijdige ordh öfrfallit, devoverandhes dhem och häradzhöf. 1000 e=
lacka et. huilckt Svarandhen dels tjlståår, dels medh edhelige
withen öfrtyges. Skall och dhenne Matz Larßon dhen 7 och 8
Martij *ibidem* på wintertinget obewjsligen hafva påbyrdhat
Häradzhöf. som skulle han då hafwa sagdt at hans herre Carl
Perßon aldrigh skulle niutha lagh och Rett, medhan Matz Larßon woro
hans Befalningzmahn, huilcket doch icke befans af häradzhöfdingen
uthj sådhan intention wara sagdt. Dy dömbdes Matz Larßon
argto(?) Cap. 12 kongl B. st. åt bötha 40 mark Sölfr Mtt. för huar
dhera af dhe 4 Nembdhemän, han så högt calumnierat hafr: Och för Häradz
höfdingens Persohn j resepcion till dhes wärdigheet, twebubbelt*. Men f(...)
dhem Häradz höf. in particularj påbyrdade injurier, at bötha effter dhet (...)
Cap Tingh. B. 40 mark dock i treböther argto(?) 32 cap. Rådstug B. Se (...)
alt wjdhare af sielfwe ransackninen är till seandhes.

*ska stå twedubbelt

Resolutio: Såsom dhenne kong. Retten pröfwar Vnder Rättens
domb på Lagh och vicheige(?) skähl wara funderadh, Ty först, wäl
Häradz höf. Præses Iustitiæ och dy af större consederation ähn en Nembdhe
mahn. 2.) Meh kong. fulmacht municradh och försedder. 3.) Par ham
och en frelsesmahn, huilken och böte effter dhes Privileg: 7. §
attenderas. 4.) Nembdhen var och du in ohficio stadder. 5.) merite=
rar och jrke ringa consideratjon att dhenne Matz Larßon hafr så maljte
se torgveras häradz höf. ordh. 6.) Bracht och sin herre her igenom uthi
stoor widlöfftigheet : Altfördy apporberas och gillas Häradzrättens
domb, effter huilcken Matz Larßon uthj alt skall plichta
80 Dr Söfr Mtt.

Anders Olofsson - DRÅP (vidare till kungen)

Falköpings rådhusrätt, vidare till Göta hovrätt den 31 mars 1665

8) En ransackningh och domb ifrån Falekiöpingh öfr Andhers
Oluffßon gift, huilken hafr dhen 23 Febr: nest förledhen medh
en skofwel slagit en ogift dreng Måns Michelßon j huf=
wudhet, at han effter 2 timars förlop dher af dödh liuthit
hafr. Slagzmåhlet är förordsackadt dher af, at then dräpne
kastadhe någon snöö på dråparen, när the woro uth om Sta=
dhen at opkasta Snödhen uthur ett dijcke, dher medh at op
rensa Stadzens wätne, då dråparen slogh dhen dräpne öfr
armen, at skoflebladhet sprack j 2 stycken; Sedhan gaf
dhen dräpne, när the woro först åthskildhe, medh blotta handhen
dråparen en öhrfijl, som då straxt slogh honom j hufwudhet medh
skoflestycket, at han föll till Jordhen och dånadhe, men sedhan
effter 2 tilmars förlopp dödh blef. Dråparen är å fersk
gerningh gripen. Målsegandherne willja inthet låtha sigh till för=
lijckningh beqwemma. Stadzretten hafr dömbdt dråparen
till föllje af Gudh och Sweriges Lagh Levit. 24. et Cap. 1. dråp=
måhl B medh Villja. at mista lijf sitt. Som widlofftigare af sielfwa
ransackningen synes.

Resolutio: Stadzrettens domb öfr dråparen Andhers Oluffson bliffr fuller approberadh och gilladh: Men som her infalla någre ser= dhelis skähl och motiver, som meritera någon benådningh, och såledhes synas kunna honom jfrån ordinaria poena liberera*. Såsom 1.) hafr dhen dräpne som war ogift och en ynglingh kastat snö på dråparen en gift mahn, och honom dher medh först till wredhe irriterat och opäggat. 2.) Hafr dhen dräpne, sedhan the woro först åthskildhe, sprungit till och gifwit dråparen en öhrfijl 3.) dhes uthan effter undfången skadha yttermehra undsagt drå= paren. 4.) Huilcken hafr allenast slagit dhen dräpne ett slagh j hufwidhet, icke heller brutat något doloso instrumenta* uthan allenast ett skofwelstykke, huar af mahn icke kan prasumera* honom hafft animum occjendj*, uthan fast mehra dhenne stadhen her fluthit af een oformodheligh hendelße, och såledhis dhen dräpne fallit dråparen j hendher; Och dy meriterar dhen consederation* som Gudz ordh Exod: 21:V:13: om slijcke casibus* förmäler. 5.) Är dhetta icke skedt af långo wrächt. 6.) Ohfererar* sigh dråparen som är en frijsk karl, åt willia, så lenge han lefr, tiena Chronom för en Soldat eller Båtzmahn, dher han blefwe medh lijfwet benådder Altfördy hafr dhenne Retten funnit rådheligit, Hans Kongl. Majjt dhetta måhl uthj största undherdånigheet åt referera*.

* =Vanlig straff som ska betalas

*verktyg avsett för ont uppsåt

*företsätta

*avsikt att döda

*förtjänar ett övervägande, betänkande

*fall

*erbjuder

*hänskjuta, hemställa

Resolutio Regia öfr dråparen Andhers Oluffson jfrån Falkiöpingh, Ankommen dhen 8 May A:o 1665

Hwadh dråparen Andhers Oluffson angår, som uthj fal= kiöpingh uthj brådthom skilnadt hafr slaget Måns Mickel= son j hufwudhet medh ett skofwelskafft, at han dher af straxt är wördhen dödh, för huilket Måls ägandhe icke will taga böther; Så effterlåtthe wij dråparen ännu en månadh tidh till at försona målsegandhen, steer j medler tijdh jngen förljickningh så att Målsegandhe bedher för honom, skall dråparen mista lijfwit. J wele dherföre ställa dhenne resolution Edher till effterrättelsße.

(Något kungligt brev har inte påträffats i Riksregistraturet mars - maj 1665; se fortsättningen under 1666:1)

Per Andersson - TJUV (böter)

Vartofta häradsrätt, vidare till Göta hovrätt 1665

17) En ransackningh och domb ifrån Vartofta häradh, öfr en tiuf Per Andherßon, som för 16 åhr sedhan, alt jfrån sin Vngdomb hafr begynt at stähla, Vndhertijdhen ensam, Vndertijden medh andhra tillhoopa. Och angifues nu att hafva stulit uthj åthskillige Perzeler till 89 Dr 11 öre Sölfr Mtt. jblandh huilcket och en deehl skall wara kyrkiotiufnadh. Tingz Rätten dömer tiufwen Per Andherßon till föllje af dhett 6 och 24 Cap. Tiufwa B.ll. samt Straf Ord. 3.§. Verdh åt ståndha tiufz rätt och opsen= gas. Som af ransackningen Vidlöffteligen synes.

Resolutio: Emedhan af ransackningen befinnes dhett tiuf= wen Per Andherßon allenast Vndh paß tjll 38 Dr och någre öre Sölfr Mtt stuhlit hafr, som han dels bekenna, dels öfr tyga= dher tilståår, dhett öfrige tjlläggas honom Alenast af ~~storeke~~

præsumptionen; dy blefr tiufwen medh lijfwit benådhad; lijkwäll j anseandhe till dhatt han för så långh tijdh sedhan hafr begynt at stiähla, som arguerar en stoor wähn artig heet; dy skall han lööpa 6 gånger skarpt gatu= lopp och ståå sedhan oppenbara skriff. Vthj thett öfrige remitteras han till Regementet för förrymmandhet Ve= dherbörliken at afstraffas.

1666

Anders Olofsson - DRÅP (mansbot)

Falköpings rådhusrätt, vidare till Göta hovrätt den 26 februari 1666

1) En ransackning och domb jfrån Falkiöpingh öfr Andhers Olufsson gifft, huilken hafr uthj brådthom skilnadt, slagit en ogifft dreng Måns Mickelsson j hwfwudhet medh ett skofwelskafft, at han effter 2 timars förlop, är dödh wordhen. dråparen är å fersk gerningh gripen. Måsegandherna willja sigh inthet till förljckningh låtha beqwäma. Dråparen är till dödh dömddher effter det 1 Cap. dråp M.B medh Villja. Som af ransackningen Vjdhlofftigare ehfans Men förnimms doch åt hl* Landzhöfdingens Thor Bondhes sedhermehra** jnkombne skrifwelße, de dato Solby 22 Junij 1665. at dråparen är medh Måseganderna förljckt som sielfwe för= lijkningz Instrumentet her bijfogadt, wijdare uthwijsar.

*herr; **skrivet i marginalen

Resolutio: Aldenstundh Kongl. Maj:tz resolution är ankommen, at dråparen blif:r lijfwit be= nådhat, så frampt han innan en månadz tijdh kan finna Måsegandhens förljckningh och förböhn: Och hl. Landzhl. Thor Bondhes sedermehra in kombne skrifwelße, at acta fogadh, förmehler Måsegandheen wara redha försonte medh 100 Dr Sölfr:tt som och sielfwe förljckningz instrumentet her Vidh bijfogadt, nogsampt uthwijsar. Altfördij blif:r dråparen Anders Olufsson lijfwit benå= dat, Och skall bötha konungen full mansbooth 100 Dr Sölfr:tt, förljcka Måsegandheena, som then redha åsambdt är, eler her effter åsemjas kan; Staden sin rätt effter lagh förbehållen; och stå sedhan Vppenbahra skriff.
(se början ovan 1665:8)

Jöns Jonsson - TJUV (dödsdom)

Vartofta häradsrätt, vidare till Göta hovrätt 1666

7) En ransackning och domb ifrån Vartoffta häradh, öf:r en tiuf och förrymbdh Soldat, Jöns Jonsson, huilken fördhes hith ifrån Grefweskapet, huarest han hafr stuhlit till 56 Dr 28 öre Sölfr:tt och dherför är dömbdher vordhen,

och tilstodh sigh medh Andhers Peruk hafwa stuhlit uthj Sand=
 hembs kyrkia till 19 Dr 18 ör Sölfr:tt Noch stulit uthj
 Gölljeredh lärufft för 2 Dr 20 öre jtem j Kinne 3 st skjinn
 för 3 Dr sölfr:t; j katorp stulit åthskillige saacker till 17
 Dr 13 öre på Margretheholm 4 Dr öre Nock j Göllieredh
 stoore Bönedagen medh be:te Andhers Peruk, bommat folcket
 jnne, och stulit till 4 Dr 11 öre; Vthj Oltorp klädher
 på 4 Dr. Stulit och 3 st hästar när han rymbdhe ifrån
 Guarnisonen, sampt bruthit och förrymbdt 3 sina fengelßer,
 emedhan Jern icke skole hålla dhenne tiufwen uthan trää.
 Tingzrätten dömer dhenne Jöns, som tilljcka medh kyrkiohu
 dhen, effter upsattet, hafr stulit till 109 Dr 24 öre Sölfr:tt
 effter dhett 6 och 24 Cap. Tiuf.B. jfrån lifuet; doch
 till dhenne kong. Rettens änte. resolution; Som af ransacknin
 gen Vijdare synes.

Resolutio: EhuruVell dhenne Jöns Jonßon icke witterligen
 hafr warit stjäfåne(?) för tiufnadh tingfördher, och såldes,
 för medhelst någon plicht, kunnat sigh åthwärna och bettrat
 hafr han doch lickwähl för tiufnadh warit fängzladh och
 3 sine fengelßer bruthitl 2) rymbdt ifrån sitt compagnie
 3.) Stulit effter upsattet till 109 Dr 24 öre Sölfr:tt 4.)
 är och iblandh dhetta en godh deel kyrkiotuf medh.
 5.) huilken han och sedhan medh gärtinfnadh(?) hafr
 groverat. 6.) hafr och stoore bönedagen jnne=
 bommat folck, och dheras godha Våldsambligen afhendt
 huarmedelst så fult wäldh som Bönedag brott är
 committerat. 7.) Tiltager och dhenne syndhen mycket
 att dhett synes Vara i republia straffa dher moth
 exahperera och skärpa. 8.) Conadrerra och här många
 grofwa delicta, som dhenne Jöns, på åtskillige stellen
 och tijdher, begått hafr, huilken freqvns actuum
 iteratis, nogsampt hoos honom arguerar in sådnom
 malice, at Jngen Correction och bättringh skall ståå
 Vidhere at för wäntha. Huarföre blifr tingz rättens
 domb öfr honom Jöns fäldter, apporberadh och gilladh, huar
 effter executionen medh dhett fördherlighaste skall anställas.

Bengt Jonsson - HÄLARE till kyrktjuv (landsförvisas)

Vartofta häradsrätt, vidare till Göta hovrätt 1666

8) En ransackningh och domb ifrån Vartoffta häradh öfr
 Bengt Jonßon, huilken hafr opsmält och försålt dhett
 Sölfwret, Nem. 2 Sölfkalckar och 1 Sölfkanna, som
 tiufwen Per Anderson* uthj Åsacka kyrka stulit hafr;
 låthit och skrijfua åth honom ett paß; Öfrtygades
 dhes uthan dhenne Bengt, hafwa förpassat en Man=
 dråpare, samp dhe hooror och tiufwar, som ifrån
 Dhen orthen hafwa förrymbdt i Bedragit och några
 prester medh andhra till orättferdige attester.
 Tingz Rätten dömer Bengt, för dhett han hafr förpassat
 hooror, tiufwar, och mandråpare, at bötha 40 mark och
 wara ährelöös. Men för dhett han hafr opsmält och
 försåldt kyrkio Sölfwret, sampt niuthit dhes wärdhe,
 dömes han effter 32 flokker j östgötha lagen om
 tiuftermähl 7§. lycka godh medh tiufwen, och förty böra

*se hans eget mål under 1665

niutha tiufzrätt och uphengas : doch till kong. Rettens ändt. resolution hemstelt. Som af ransackningen Vjdhare synes.

Resolutio: EhuruVell af ransackningen befinnes Bengdt Jonson hafwa dhett Sölfret, som Per Andherson uthj Åsacka Kyrkia stuljt hafr, emothtagit, opsmält och försåldt.

2.) Niuthit en deel af dhes Verdhe. 3.) Bedraget dhes uthan åthskillige Prester till falska och osanferdiga attester 4.) Sielf och åthskillige grofva Crimina fallj, medh horors, tiufwars, och mandråpares förpas=sandhe, föröfwat; och såledhes sikh högeligen förgripet lijckwähl* bliffr Tingzrättens dom

*här är drygt en rad struken som är svårläst

så wijdha modererad, at dhenne Bengt förskones för dödstraffet; Och skall allenast föras uth på Rättare platsen, när tiuwen Per skall hengas, och dher effter hans oxccution är för sikh gången, af bödhelen kåck stryckes, och sedhan förwijsas landzorthen ewerdhe=ligen. Angående Per Asmundson uthj Lijdkjöpingh som sölfret köpt hafr, remitteras han tjll hörigt fonde, dher effter bepröfwadh brotzhilghet at dömas.

Bothild Persdotter - TJUV (kåkstrykas, landsförvisas)

Vartofta häradsrätt, vidare till Göta hovrätt 1666

9) En ransackningh och domb ifrån Vartoffta häradh öfr en löös kohna Bothila Persdotter, som 4 gånger hafr låthit sikh belägra, och bekenner sikh warit j Sommars medh tiufwen Per Andherson j Haabo kyrkia, och dher stulit ett handh klädhe, och ett Altare klädhe, Ver=dheradhe för 3 Dr Sölfr:tt Noch warit medh honom j Rådha, och dher stulit saacker werdheradhe för 8 Dr 23 öre Sölff:tt som ägendhen igenbekom. Förklädde sikh och uthj manfolckz klädher, medh Per och bommadhe Jnne en Mölnare och dher stulhe 4 Sölf skeedhar 18 RDr uthj Sölfr:tt, 5 Dr kopp:tt en halfbarkadh huudh 2 Smöraska, någre kaker, och något af ett fläsk Häradz Almogen klagar myckit öfr dhenne lutfendige kohnan, at hon hafr alt sedhan hon bleef stoor, stulet besynnerligen otalige fåår, begärandes enhälleligen blifwa af medh dhetta ogräset. Tingz Rätten dömer Bothila Swedhiles för kyrkiothufnadhen, till dödhen Som af ransackningen Vjdhare synes.

Resolutio: Aldhenstundh af ransackningen bepröfwas

1.) Att dhenne Bothila 4 gånger hafr låthit sikh belägra 2.) stulet medh tiufwen Per Andherson uthj Haaboo kyrkia till 3 Dr Sölfr:t 3.) klädt sikh uthj man=folck klädher, och tillijcka medh honom, bommat jnne en mölnare, och ifrån honom stuhlit 18 RDr, 5 Dr kopp:tt 4 Sölf skeedher, och andhra perzeler såsom och 4.) stulit uthj Ruudhe till 8 Dr 23 öre Sölfr:t 5.) Betyger Nembdhen medh häradz Almo=gen at hon hafr stulit alt sedhan hon blef stoor, serdheles otalige fåår dher j häradhet. 6.) Begähra och så enhälleligen at blifwa af medh dhenne arge tiufwen. Doch lijkwäl emeden 1) kyrkio=thufnadhen består af ett ringa Vårdhe. 2) hafr

hon icke heller tilöver warit för tiufnadh witterligen, tinghördh, och dherföre plichtat: Dy blif Bo = thila för dödz straffet förskont, och skall på Rättare platzen af bödhelen kääck stryckas, och sedhan för = wijjas Rijcket ewerdheligen i kommer hon åter skall hon utan wijdare förfrågan hoos kong. Retten, halshuggas.

Mårten Christiernsson etc - EDSÖRE (friad)

Vartofta häradsrätt, vidare till Göta hovrätt 1666

12) Twenne Ransackningar och een doom ifrån Wartoffta h:dh öfr Fru Elsa Kyhles landhbo = fougde Mårthen Christierßen, samt hen = nes bondhe Andhers Andherßen i kårß = gårdhen, som skola tagit een wälb:te Frus halfnebondhe på Bråare, och för dhett wälb:g Johan dufwas fougde Swän Biörßen widh Bälthebergh, och honom fängzligh medh fiättrer Vndher hästhe = bäken fördt till wartofta kistha, dhär honom på lämnen een stundh insatt, af ordsak att dhe skola gåth i lyffte för b:t Swän Biörßen hoos wälb:dt dufwan för 130 RixD, ochi Swän till någhon bethalningh sigh inthett skulle welatt beqwämna, huar af dhe medh fängzlandhe wille skrämma honom Swän att bethala samme sin skuld, och dhett så myckitt säkrare, som mehrwälb:te Fru Elsa haf:r tilsagt och lofwatt dhem arresteras offtab:te Swän Biörßen till dhes han hadhe bethalt hwilkett medh främs egenhändighe skrifwelse bewijses. dhett förmä = les i Ransackninghen att Mårthen och Swän skola öf:r fängzlandett waritt förlichte om 9 RixD Tingz Rätten Aff åthskillighe opdragne Skiähl dömbdt fougden Mårthen Christierßen frij för Edzörisbrott, män för sitt för~~sen~~dhe böre bötha 40 mark SM:tt Andhers i korßgårdhen belångandhe som mz fougden Mårthen haf:r warit i fölie ähr dömbd oskyldigh, som alt medh mehra, så aff sielfwa Ransackningherne, som wälb:t Fru Elsa Kyhles wijdhlyfftighe skrif = welße ähr att förnimma.

Resolutio: aff dhe åthskillighe uthi häradtdomen opförde Skiähl, blandh flere, att Swän Biörßen 1.) haf:r wi = dergåth och bekendt sigh Vthwißatt till duf = wan 130 RixD på een wiß dagh att be = thala, och till betalningens richtigheett

förmått Mårthen och Andhers för sigh
gåå i borghin. 2.) Haf:r Swän till före=
satta Termin icke allenast medh dhett
ringasthe af bethalninghen sigh ej in=
stält, Vthan och låthitt Vthå sådhantt taal,
att lyfftesmännen måghe sielff be=
thala. 3.) ähre b:te lyfftesmän i synner=
heett Mårthen, strängdt manther(?) af duf=
wan om betalningh. 4.) haf:r Mårthens
och Anderßas hußbondhe wälb:ne Fru
Elsa Kyhle dhem gjfwitt loff att ar=
restera dhenna ofwanb:te hennes halfua=
bondhe Swän Biörßon till dhes han
haf:r betalt. 5.) Åhr Mårthen medh
Swän Biörßon förlicht öf:r till=
fogadt skiempt, om 9 RixD. 6.)
förminnes så af Ransackninghen som
F. Elsa Kyhles inlagha till Tingz Rätten
att bondhen Anders i kårßgårdhen
war skickatt medh Mårthen och Swän
till dufwan, och han Anders sedan
inthett skall tordt giöra sin huß=
bondhe fougde Mårthen emott, Vthan
hans willia måst effterkommitt.
Hwarföre blif:r Tingz Rättens doom
öf:r Mårthen Christierßon och Anders
Anderßon approberat och gillatt, att
Mårthen kiännes frij för Edzöris
brott och allenast böther 40 mark SM:tt
och Andhers Anderßon i kårßgår=
dhen för wijdhare tilthall häruthin=
nan endtledighas.

Brynte Rahm - ÄMBETS ORÄTTRÅDIGHET (böter)

Vartofta häradsrätt, vidare till Göta hovrätt 1666

24) Tvenne Vijdloffrige ransackningar och en dom i från Var=
toffta häradh öfr Chronones Befalningz Man, Brynthe Rahm
huilken anklagas och några resor skälles för tiuf af h.
Torstin j Hångzdeahl, för dhett han skall hafwa 2 åhr af
Vartoffta och Frökens häradheer, opbuhrit RDRs hielpen,
sedhan Almogen war dherföre af höga öfrheten för=
skont : Såsom och at han hafr en god dehl af dhen gårdh
stuckit i sin taska, som till dhe tyske Ryttare depute=
rades: opbudhrit dhis uthan 8 öre Sölf:r af hwarjo
gårdh. ytterligare at fougden graverar Almogen medh
stoor omkostnadh, när han håller Stembningar. såsom
och medh ostehielper och Vinterkörsler : dher till medh
hafwa tagit 2 mantaal af en gårdh mehra än skrifne
Voro, medh mehra. Befalningz Mannen exciperar her emoth
opwijsandes åthskillie bijfogadhe attester af pastoribg
och många ährlige danemähn, alla af Jnnehåldh, at dhe
sigh öf:r honom inthet hafwa at beswaha, emedhan RDer=
hielpen, som han olagligen haf:r taget är effter h. landz=
höfdingens resolution decourteradh på andre böndhernes

uthlage. Gärdhen huadh widkomme öf:r bewijses och Befalningz Mannen dher medh någon orichtighet hafwa öfvet Men dhe 8 öra Sölf:r Mtt gjärdhen haf:r han giordt redha före, sosm och elliest hafft domb för sigh: Påstår och sigh Almoghen icke medh Stembningars omkostnadh, Ostehielper och Vinter Kiørsler hafwa betungat, uthan huadh dhe godhwillight hafwa welat göra. Tingzrätten dömer Fougden, för dhett som haf:r almogen, serdheles medh RDRs hielpen, besweket och orätt tilfogat, till 40 markz plicht, och bethala Almoghen all bewijsl:gh skadha; för dhett öf=rige kenns han frij: h. Torsten fälles och, för obewijsligh beskyldningh på fougden till 40 mark huilket hemstelles kong. Rettens ompröfwandhen, helst medhan saacken syns wara af ett wijdhare corseqvens. Som af ransackningarne wijdhare sines.

Resolutio: Kong. Retten pröfwar dhenne saacken wara af dhen beskaffenhet at han egentligen förr undher Kong. Cammar Collegio, Och dy blif:r han dijth, så som till sitt retta forum remitteradh. dhe 40 mark plicht som h. Torsten är belagdh medh, blif:r j medler tijdh till saackens uthdrächt, suspenderadh.

1667

Per Svensson - Ämbets förgripligheter (friad)

Vartofta häradsrätt, vidare till Göta hovrätt 1667

2) En ransackning och domb jfrån Orreholms frijher= skap, öf:r Velboren Frun Sophia Reuters fougde dher samme stedhes, Per Swänson, huilken är uthj sitt embethes förwältandhe medh uthskrillige förgripligheter beträdd, att han effter sluthen liqvidaon, medh häradz= höfdinghen Velb:ne Christoffeer Gyllengrip, beständhe uthj 18 puncter, är till 153 Dr 8 /:* Sölf:r Mtt debiteradh Vordhen. huilket alt han å tinget icke skall skäligen kunnat förläggia, uthan fast mehra till en dogh dehl sielf widhergått och tilstådt. Huarföre är han af Borgrätten dömbdher att bethala ber~~v~~ndhe summa, och för sin beträdde otrohet, att plichta effter Straff ordningen. Som af ransakningen Vijdhare ehrtages.

*förkortningen /: avser öre

Resolutio: Aldhenstundh dhesse förgripligheter finnes bestå af något förment skackerij, herflutil(?) af hans embethes förwaltningh. 2) låther sigh och af actis see, att fougden haff:r Varit, så undher afräck= ninghen, som Vedh sin Frus egen Borgrätt, in causa propria strengdt handteradh. 3.) Beståå och she poster som hans otrohet förmehnes för nembligast besticka sigh uthj, af sädhen owisshet, medh uthmältninghen, öff:r måhl, och annat slijckt, att fougden icke kan eller böhr dherföre sakfällas. Hurufohre skall Fougden Per Swänson allenast bethala dhen poster han sielf bekenner och tilståhr: Men öf:r dhem, som han difficulterar och bestrijdher, skall honom effter låthas, att söökia å sin sijdha opentiske liqvid=

toren, och effter dheras gottfinnandhen
bethala. Och warj sedhan Fougden för alt öfrigit
åthal uthj dhesse puncter aldheles frij och leedigh.

1669

Lars Persson - EDSÖRE (böter)

Vilske häradsrätt, vidare till Göta hovrätt 1669

14) En Ransachningh och doom ifrån Wilske=
häradt öf:r Lars Perßon i Marcka, som
haff:r åthskillige resor giordt heemgång
på sin Granne Andhers Hanßon uthi
Marcka, honom sielf, hans hustru och
Giästther slagitt Vthkört och af gårdhen
drijfwiitt. Kongl. Majj:ttz ålagdha
förbudh, at b:te lars inthet sin granne
Andhers skulle å ett och annat sätt
ofredha, haf:r han lars fulkombligh
slagitt i wädrett och Vthan försyn
honom, äfven som förr, skadatt.
Tingz Rätten af dhett 14 cap. §.1. Råd=
stughob. pröfwadt lars vara saker
åth thett 31 cap. kongb. att ägha ther=
före lijff sitt mistha. Jnfinal^{reh}*
inapthe* Ransachningen om lars
Perßons supplication*, såsom och een
Attest öf:r larsas förre lefverne,
som alt medh mehra, af sielfwe Ran=
sachninghen seendhes ähr.

Resolutio: Aldhenstundh 1.) att lars
Perßon hafwer åthskillighe resor giordt
heemgångh på Anders hanßon, 2) för=
såtheligen icke allenast honom upwachtar
medh mordisk arge wapn, Vthan medh dhen
skuttitt, stött och slagitt blodwijthen
och blånader. 3.) Många resor Vndsagt
Andhers till lijfwett. 4.) hans dörer
medh wåld opslagitt. 5.) å kongl.
Majj:ttz wägnar ålagde förbudh slagitt
i wädrett, hwarigenom han hafwer ful=
kombligh violeradt dhet höge respect,
som konghiligh frede medh sigh för=
dhe; hwarföre hadhe kongl. Rätten
fogh nogh Tingz Rättens öf:r honom
fällthe domb, att approbera och gilla;
män i anseendhe 1.) att han skall wara
een godh krigzman, 2.) af fiendens ald=
sabblandhe wara uthi sitt hufwudh
myckett swagh. 3.) gijfwer sigh och af
Ransackningen att Anders skall ibland
emot lars plågatt någon öfwerdå=
dighet. 4.) haf:r lars een siuk hustru
och åtta små barn, hwilka af hans

*föremål för slutlig

*ordentligt

*tillägg, besvär

dödandhe skulle lembnas i störstha
älendhe. 5.) Ähr förmodandes att
han sigh här effter så myckett mehra
bättra skall, som han both och bättringh
haf:r Vthlofwatt, medh försäkran att al=
drigh någon owenskap emellan honom
och hans granne Anders skall vidare
blifwa Spordt: hwarföre förskonas
han medh lijfwett och skall löpa Nijo
gångar skarpt gatulop och sedhan wijka
häradhett, medh dhen alhwarsamme
åthwarningh att i fall han vidare
igenkommer medh slijk eller annor
öfwerdådighet, skall då straffett emot
honom ijfras och skiärpas.

Månß Anderßon som osandferdeligen
hafwer wittnatt emott Anders hanßon
och för samme orätte ledh ähr af Tingz=
Rätten dömbd att bötha 9 mark i Sm:tt
skall för samme böthers ehrläggian,
slijtha rijß för Tingzdören och dhär
till stå kyrkioplicht, dock dhetta alt
Vthan hans ähros förkleningh.

Per Bengtsson - EDSÖRE (böter)

Vartofta häradsrätt, vidare till Göta hovrätt den 1 dec 1669

17) Een Ransachningh och doom ifrån wartoffta
häradht öf:r Per Bengtßon Gårdzfougde
på wartoffta Sätherij, som skall uthan nå=
gon bewißligh skiähligh ordsak införluthatt
een Vnderjägemästharens wälb. Erich hårdz
Mölnare Per Swenßon, Vthi fängelße, een
natt och två dager, för hwilkett Per
Bengtßon icke allenast här öf:r medh b:te
Mölnare om 3 Rixdaler skall warit för=
licht; Vthan och medh sielfwe hans herre
wälb:te Erich hård. Ofwanb:te Per Bengt=
ßon beditt att Rätten wille medh honom
häruithinnan öfwrsee, emädan han då
drucken war och icke kunde betänkia
i hastigheett, hwad där på fölia skulle;
Tingz Rätten haf:r inthett kunnatt befrija
Per Bengtßon för ju hohwe(?), : förmåge o[c]h
dhett 20 cap. Edzöb. ll. bruttitt Edzöre, och
therföre böra plichta, i fall dhett 24 cap.
eiuhd. Tit. icke kan komma honom till
någon hiälp, i dhätt han medh MålzEgan=
den ähr förlicht, som widlyffteligt aff
Ransachningen seendes ähr.

Resolutio: Aldenstund Per Bengtßon öd=
miukliget hafwer beditt om nådig tilgjiff,
för dhätt han Per Swänßon haf:r fängzlett,
beropandes sigh däruthinnan opå sitt oför=
ständh, iempthe dätt att sådant skall waritt

uthi hastigheett och drickenskap skedt. 2.)
Ähr han medh MälzEganderna förlicht; hwar=
före förskones han för Edzöris plicht i
så måtto, att hans lösa godtz ej skall gåå
till skiöflingz, Vthan han Per Bengtsson alle=
nast hand sin löser medh 50 dal. SM:t,
och i fall han inthett hafwer att bötha
medh, skall han då slåes i halziern* och ar=
betha för bråth sin.

*halsjärn

1670

Nils Jonsson - SKÄNDAT DÖD KROPP (böter)

Vartofta häradsrätt, vidare till Göta hovrätt 1670

6) Een Ransachning ifrån wartofta h:dt öfwer
een Muremesthare Nilß Joenßon b:d som
haf:r, Vndher een grafz murandhe på Sand=
heemz kyrkiogårdh, afhuggitt Sal. Svän
Biörßons lijkistha, hans lijk illa stum=
pett och muren låthitt gåå öfwer been=
kaflerne; Och såsom uthi Sweriges lagh
ingenstädhes kan finnas någott decernerat,
som Tingz Rätten till dhen handelen rättelig,
kan applicera, dhy heemstäldt een sådhan
dristigh och förargelig gerning, Vnder Kong.
Rättens Resolution, som vidare af Ransach=
ningen seendhes ähr.

Resolutio: Aldhenstund dätt bådhe medh
Gudz ord och een christeligh kiärlek, lijkmä=
tigt ähr, att dhe dödhes kroppar måtte sofwa
medh fridh i iordhen och ligga för människors
stumpandhe i roo, och icke så förargelighen
medhfahras, som medh dhen dödhe kroppen
uthi dhetta fallett, af Muremestharen Nilß
skedt ähr; Hwarföre skall han sigh till
någon warnaghell och ~~efftertryck~~, och andre
slije dristighe och obetänktsamme till
skyy, gijfwa antingen till Sandheems
kyrkio 25 dal. SM:tt i redha penningar,
eller och för dheras werdhe dhärsamma=
städhes arbethe giöra, skall och Nilß där
till medh ståå Skriff.

Anders Olofsson - TIDELAG (friad)

Vartofta häradsrätt, vidare till Göta hovrätt 1670

21) Een Ransachningh och doom ifrån War=
tofta h:dt öf:r Anders Oloffson i Leerbo,
som skall waritt kommen i roop och
rychte att hafwa begåth Tijdelagh medh

een Qwijgha. Så ehuruwäll åthskillighe indicier kundhe wara att han däruthin= nan skulle waritt brotzligh; haf:r lich= wäll Tingz Rätten, af dhen anledningh domare Reglarne Enom widh handen gifwer uthi höghmåhl Saker, som mörke ähre och eghen bekennelße icke föregåår, dömbdt b:te Andhers oloffson therföre frij, som vidare af Ransachningen hr seendes.

Resolutio: Tingz Rättens doom apporberes och gilles, hwar effter Anders Oloffson i Leerbo för samme Rychte blif:r så länghe ledigh och frij, som Gudh annorlundha dhätt icke täckes oppen= bahra.

1671

Johan Håkansson - HUSTRUMORD (dödsdom)

Vartofta häradsrätt, vidare till Göta hovrätt 1671

6) En domb ifrån Wartoffta häradt, öf:r en Torpare undher QVettack, Johan håckonson be:dt, huilken som han skall effter sitt föregifwandhe, Varit trugad att ingå ächtenskap medh sin hustru Karin Biörns= dotter hafr han ifrån dhen tijden inthet lydhet henne, hwarföhre dhen och omsiijdher kommet öfrens att föl= gas åth till Prosten, som då skulle hålla visitation uthj åsacka, och söckia honom her om, då han Johan hafr undher Vägen, effter sin bekennelse budhett sin hustru 10 RDr, om hon Ville skillias Vedh honom, huilket som hon förVägradhe, hafr han slaget henne j hufwudhet medh en stafwr till död och sedan uthj en måsse nedhergräfwet. Tingz= rätten dömbdt Johan effter dhett 2. cap. högBll. att halßhuggas och steglas.

Resolutio: Aldhenstundh 1.) af Johans egen beken= nelse uthj ransackninghen finnes, att han sin hustru, alt sedhan han Vigdhes Vedh henne, icke lydha kunnat, huaraf nogsampt sluthes, som och effecten hafr wijst, honom lenge hafft dhetta arga upsåthet j hiertat. 2.) dhett omsiijdher, uthan någon hennes gifen ordsak, uthj Verket stelt, och henne till död slaget och mördat; sampt 3.) uthj en måssa nedhergrafVet och j fiälster* bwhret. Hwarföhre blif:r Tingz= rättens domb öfr Johan håckonson fuldter her medh adproberad och gilladh, hwar effter han Johan medh dhett fordherligaste skall halß= huggas, parteras, och steglas.

*gömställe

1672

Olof Persson - DRÅP (böter)

Vartofta häradsrätt, vidare till Göta hovrätt 1672

7) Een Ransachningh och doom ifrån War= toffta h:dt öf:r Oloff Perßon i Borgetorp opå Kong. Rättens Leijgdhe till Rätta framkommen, som haf:r medh een knijff skadhatt Johan Swänßon i Lehna att han otta wekor där effter skall där af blef= wett dödh. MålßEganderne stå hårtt på dråparens lijff. Tingz Rätten dömbdt Oloff effter dhätt 2 och 12 cap. §.1. dråpb. ifrån lijfwett, som vidare af Ransachnin= gen seendhes ähr.

Resolutio: Huruwäll dråparen Oloff Perßon som uthan rätt lijfznödh haf:r ska= datt Johan Swänßon medh sin knijff att han icke långt där effter ähr dödh wor= dhenn, kan förwerkat, effter Tingz= Rättens doom, lijff sitt, Så finnes doch af Ransachningen, och där widh föliande Attester, att dhän dräpne haf:r 1.) gijfwitt ordsak till träten medh Skiälzordh, till hwilke han inthett skall hafft fogh eller beskedh, och sedan 2) hafwett dråparen uthi golfwett att han sigh därigenom skall illa slagitt och när dråparen där öf:r sigh hafwer gijfwitt, skall dän dräpne då swaratt att dhett ej så illa togh som dhätt bor= dhe, och 3) honom dråparen af golfwett då oplyfft och hårdt nedher satt på ett säthe af hwilkett alt ähr merkandhes dän dräpne medh förleck och macht waritt dråparen öfwerlägen. 4.) haf:r Bardberaren som dhän dräpne läka skulle, berättatt honom ej ef knijffslagitt allenast blefwen dödh, Vthan annor tilslagen siukdoom Nembl. watsoth. ähr och så 5.) så myckett mehra owist antingen knijfstungitt eller Bardberarens försummelighe Skiötzel waritt ordsak till johans dödh, som Bardberaren af Befaldningz= mannen Johan Falk ähr therföre på Tingett beskylt. 6.) ähr Oloff på leijgde till Rätta framkommen och altså på frij fott; Hwarföre förskones han medh lijfwett och skall bötha full Manßbott, 100 dal. SM:t Konungz= Saken, förlijka MälzEgandhen, hära= dhett sin Rätt förbehållen effter lagh och där till stå Vppenbahra Skriff.

Sven Andersson - TIDELAG (dödsdom)

Vartofta häradsrätt, vidare till Göta hovrätt 1672

14) Een Ransachningh och doom ifrån War= toffta h:dt öf:r Swän Anderßon i Kielfwen= ne, som beskylles af Zachris Anderßon i Broqwarn, att skola hafft tijdelagh med een koo, hwar till Swän hårdelig nekar Män Zachris dhätt ständigt påstådt sandt wara, doch uthan någott åsyne withne. Tingz R. af opdragne Skiähl pro et Con= tra, dömbdt Zachris allenast att plichta, för samme beskyldningh, effter tingb. 20 cap. till 40 mark SM:tt som vidare af Ransachningen seendes ähr.

Resolutio: Ehuru wäll Swän Anderßon haf:r sigh förnekatt hafft tijdelagh medh koen; ähre doch föliandhe Skiähl som honom därinnan icke ringa gravera, som 1.) att Zachris aldrigh hadhe till= förenne sedt, kiändt eller wist af dhenne Swän Anderßon, icke heller hwar han bodde, ty kan han icke præ= sumeras een sådhan groff beskyldning, på een okiändh Man opdichta. 2.) Kan inthett Swän förneka, uthan han iu å samme dagh, som Zachris skulle sedt honom dhen wedherstyggelige gernin= gen begått, på dhen orthen waritt. 3.) haf:r Zachris straxt samme dagh dhätt optächt och berättatt för Twänne dane= män, frijandes sitt Samwethe ej kun= na medhgijfwa, att han sådhantt för= tijgha skulle. 4.) dhär iempthe Vthwist trädhett, widh hwilkett koen skulle warit bundhen, då han samme Syndh bedreff, och huru barken där å Wartt furatt. aff hwilkett alt Zachris icke allenast blif:r frij för dhe af Tingz= Rätten honom pådömbdhe 40 Marker Sölf M:tt böther, Vthan och Swän Anderß. Vthi fängelsett skall blifwa tilsagt att han sigh till dödhen beredher, och imedler tijd genom Prästerskapett, Vthi någon godh Mans närwaro, medh största alfwar och flijtt förmanes till san= ninghens bekennelse, och skall ingen af dhe närwarandhe, antingen Prästherne eller någon annan, wetha eller försthå än ofwanb:te Swän döö skall. Beken= nelr han då uthi fängelsett samme grof= we Synd hafwa begått, skall så uthan upskoff, så wäll han som koen halßhugges och å bähle brännes, hwar och icke, skall han så länge fängzligh hållas, som kong. Rätten dhär om wardher förständigett och sin widhare Resolution där öfwer låther fölia.

Anders Andersson - VÅDADRÅP (böter)

Vartofta häradsrätt, vidare till Göta hovrätt 1672

15) Een Ransachning och doom ifrån War=
toftta h:tt öf:r Anders Anderßon i hultorp,
som skall wmott sin wilia och af wådha,
ihiälskuthitt medh een bößa, een Vngh
poike, på sitt 13.de åhr, Jonas Månßon
b:d, Bemälthe Andhers föregijfwitt
sigh ej wethadt samme bößa waritt
laddatt, då han hene opspänthe och däs
låås åskådadhe, skall hon då emott hans
wilia gåth löös. Tingz Rätten ej kun=
natt skattatt dhetta dråp wara ful=
komblig af wådha skedt, ex Collatione
legum och dhätt 35 cap. Bygb. ll.
hwarest försummelse och wårdzlößhet
ej skattes för rätt wådha, idhy dråparen
mehra böhra plichta, hwilkett uthi öd=
miukheett Vndherståld hög. kong.
Hoff Rättens moderation, som vidare
af Ransachningen seendhes åhr.

Resolutio: Ehuruwäll Anders An=
derßon inthett skall wethatt bößan
waritt laddatt förr än hon löösgick
Så hadhe han doch sigh bättre bordt för=
sedt, då han böße låsen åskådadhe, op=
spänthe och stählett framladhe; hwar=
före skall han för samme sin store
wårdzlößheett gijfwa till MålzEgan=
dhen 25 dal. SM:tt och till sin Sochne=
kyrkio 10 dal. SM:tt och dhär hoos
stå Vppenbahra Skriff.

1673

Olof Jonsson - TJUV (böter)

Vartofta häradsrätt, vidare till Göta hovrätt 1672

3) Een Ransachningh och doom ifrån War=
toftta häradt öf:r een b:d Oloff Joenßon,
hwilken haf:r stulitt ifrån sin herre wälb:
Carl Hårdh, 18 dal. SM:tt. jtem haf:r Oloff
kommitt i fölie medh Majorens wälb:
Gustaff Fletwodz Tiänare, Anders Claßon
Vnder Wägen till Jönekiöpingh, då Anders
rusigh å wägen insomnadt haf:r Oloff
af hans wåthsäk Vthlagitt 102.15 ö SM:tt
een deel af samme penningar på landzwägen
i Snöen Vthkastadt, een dehl igen inlagde
uthi wådhsäcken och dhätt öfrige sielf behållitt
Een b:d Håkon Anderßon och Börje Oloffßon
till heemwist uthi wilske h:dt af ofwanb:t

peninger funnett 20½ dal SM:tt och dhem
ej oplyst, Vthan genom stillatijgandhe in=
nehafft. Tingz Rättn dömbde Oloff Joenßon
för dhe 18 dal. stöld ifrån sin huusbondhe,
sampt och för dhe 50 dal. 21 ö SM:tt som
för Anders Claßon borthe wore, ifrån
lijfwett. Jtem Håkon och Börie Oloff=
on, effter Strafordningen plichta Treedub=
belt Nemb. 61½ dal. SM:tt , som af Ran=
R*achningen seendes ähr.

*ska vara ett S, alltså "sachningen"

Resolutio: Aldenstundh Oloff Joenßon
1.) ej haf:r tilförenne för Tiufwerj waritt
Tingfördh. 2.) ähr han een Vngh perßon, och
altså förmodeligett att han sigh här effer
bättra skall, hwarföre förskones han med
lijfwett, och skall bethala MålßEgandeerne ighen
dhätt han dhem ifrån stulitt haf:r och dhär till böthe
Treedubbelt, haf:r han inthett att bötha medh
skall han då löpa Sex gånger skarpt gatulop
och sedhan stå Vppenbahra Skriff Håkan Anderßon
och Börie Oloffßon, som hafwa funnit
af dhe ofwanb:te 102 : 15 ö SM:tt Tiugho och ½
Daler SM:tt, och dhem af häradhett borttfördh
och ej laghligen oplyst, uthan wiliat dölgt
skola therföre först bethala till wedher=
börandhen samme 20½ dal. SM:tt och hwar
bötha 40 Mark SM:tt och dhär till stå skriff.

Sven Larsson - DRÅP (frikänd)

Frökinds häradsrätt, vidare till Göta hovrätt 1673

4) En Ransachning och doom ifrån Frökinds=
häradt, öf:r Swän larßon i Skierfwäm, som
nästledhne ähr, dhem 8 och 9 Maij, haf:r slagitt
sin Granne Swän Swänßon med een
stafwer i hufwudhett, hwar efter han
i Novembris Månadh ähr dödhd blefwen
Tinghz Rätten af opdragne Skiähl dömbdt
Swän larßon för Swän Swänßons
dödhd wållandhe frij och ledigh och Swän
allenast plichta för ett kiöttsåhr Sex
mark, som vidare af Ransachning
seendhes ähr.

Resolutio: Aff dhe åtskillige Vhti
Tingz Ransachningen opfördhe Skiähl och
Motiver, att Swän larßon ej hafwer
waritt wållandhe till dhen dödhe Swän
Swänßons dödhd, approberas däs doom
i så måtto att han ährlägger dhe 6 Mark
för kiöttsåhrett, och dhär till, effter han
sin handh widh dhän dödhe haf:r lagt
och dhän dödhe uthi lijftijden öf:r hans
handtheran någott klagatt, hwarföre
skall han icke allenast bötha dhe honom
på dömbdhe Sex marker SM:t, Vthan och

dhär till hans dhen dödhes hustru gifwa 15 dal.
SM:t och sedhan för all vidare tilthal
dhäruthinnan wara frij och oiltalt.

1675

Abraham Norman - DRÅP (böter)

Vartofta häradsrätt, vidare till Göta hovrätt 1675

6) Een Ransachningh ifrån Wartoffta häradt
öf:r laghföraren Abraham Norman som
skall så handtheradt, nästförwekne
höst Tingh, Engelbrecht håkonson Vthi
Slättängh, andre natten effter Tingett
sluthitt war att han på Elfthe dygh=
nett där effter ähr dödhd blefwen.
b:te Norman sagt sikh inthett vidare
rördt Engelbrecht, Vthan uthi ruus
honom slagitt medh flatha handhen
på wänster kindbehnett ett slagh,
hwar af han skall nedherfallitt och
swimmadt, så widh watns(?)* påsländhe
Gevaldiger joen larßon honom oprest
och i golfwett igen nedhersläpt. Ofuan=
bemälthe Engelbrecht ähr sedhan han warit* dödhd
bleff synther Rödhblå på dhen högre
sidhan, alt ifrån hufwudhett nedh till
lähren, jämbwäll öf:r ryggen och halfwe
magen in till qwen. haf:r dhär iempthe
i lijfztijdhen för sin hustru sagt och beskyldt
Norman waritt wällandhe till sin dödhd.
dätt förmäles i Ransachningen att Nor=
man skall sedhan han Engelbrecht slagitt
hadhe, mädh een wäria mandt een b:d Erich
Swänßon att huggas mädh sikh, dhär hoos
och att han skulle waritt Engelbrecht
skyldig penningar, som och att Engel=
brecht eij skall waritt någon siukligh
eller ijfrigh karl. TingzR. af åtskilli=
ga opdragne Skiähl inthett kännade dömbdt
Norman wara skyldigh till Engelbrechtz
dödhd eij heller joen larßon, Män hwadh
straff dhe elliest böre Vndhergåå,
mädhän dhen sine händher widh dhen dödhe
hafwa lagt, dhätt Vnderteenstligst heem=
stäldt Vndher Kong. Rättens omdöme,
som vidare af Ransach. seendes ähr.

Resolutio: Aldenstundh Engel=
brecht Håkanßon 1) till dhen åndha
skall rest till Tingett att dhär göra
Norman påminnelße öf:r dhe pgr*
Norman honom, Vthi någre åhrs tijd,
skall skyldigh waritt, huarigenom

*kladdigt skrivet

*inskrivet ovanför

*penningar

Norman 2) så myckett troligare
 skall blefwen ijfradt, som han afftonen
 förr än Tingett skulle skee i Slätthagh,
 ähr af Engelbrechtz Swärfadher, kyrkio
 herdhen i Sannom, äfwen öf:r betanin=
 gen påminther, då Norman skall
 kyrkioherdhen bemöth medh så ondhe och
 swåre ordh, att han måst mädh oförrättat
 ährandhe, sigh här ifrån skynda. 3) För=
 mälis Engelbrecht, enär han skadhan
 bekänn, nyß waritt opstånden, och
 altså icke Vthi fyllerijdh kunnatt
 Causerat Norman till wredhe och sigh
 medh ondhe ordh och hugg öfwerfalla
 dhätt och 4) nogsampt sluthas kan af
 dött Engelbrecht skall Vthi Giästgjif=
 warens stugho stilla suttit opå een
 bänck, då Norman af sin Cammar
 kommitt inspringandhes, och straxt
 när han honom sågh, befalt Prophos=
 karlen joen larßon skola Vthi hand=
 klöfwerne införslutha, hwilkett 5)
 b:te joen med flijtt söchte effterkom=
 ma, där Engelbrecht icke hade Vn=
 danflydt in emott Norman där
 han på golfwett spaßeradhe, hwarest
 han straxt bleff bemöth med slagitt
 och där på fölgde skadha. 6.) haf:r Nor=
 man samme slagh ej mehra o!htadt(?)
 än när han såg Engelbrecht på golf=
 wett ligga, fögho annars än redha
 dödh, då medh swåre äthhäfwer
 och flatt löije Vthbrustitt i diße
 ordh, döör han då skall jag läggia
 för honom Manßbott, hwar effter
 7.) Norman i samme stugho skall
 framfahritt mädh så hiskelige ordh
 och äthhäfwor, lijka som han hadhe
 waritt besatt, dhär widh 8.) han ifrån
 een doswandh. karl Swän Swänßon
 b:d tagitt hans swärdh och mädh dhätt
 ändtheligh huggitt Erich Swänßes huf=
 wudh sönder, där han icke sagt sig
 waritt Vnder hans Swärfadhers
 Compagnie. Dhär b:te Norman 9)
 borde, som een domare war, medh
 större förstånh och höfligheett androm
 förr gåth, hälst utl. Tingzdagerne,
 då hwar bordt hafft fredh, så widh
 Tingitt som till och ifrån, och såå
 myckett mihndre böör samme hans
 öfwerdådigheett och strafwerdige för=
 hållandhe, rächnas Vnder penninge
 åull(?) waritt skedt, som inthett ähr
 besißlighett att Engelbrecht då waritt
 mädh honom Vthi lagh och druckitt, Vthan
 som ofwanb:t ähr, skall nyß waritt op=
 ståndhen, igenom hwilkett alt, Norman

så myckett andra sigh giordt Calpa=
 bel och strafwerdigh, som han såledhes
 Contemptum in Contumeliam legis fortfahritt* medh [*inskrivet ovanför](#)
 Tingz fredhens brythandhe, dråps där
 å föliandhe och sedhermehr dhe effter=
 tryckelige ordz Vthkastandhe, att dhär
 Engelbrecht döör, så kan han fuller
 för honom gifwa Manßbloth. 10.)
 Gijfwes dhem dödhe Engelbrecht dhätt
 wittnesbördh att han hwarken skall
 waritt någon siukligh eller ijfrigh
 karl. 11.) Påsthår dhen dödhes hustru
 att dråparen måtte gifwa lijff för
 lijff. 12.) ähr Norman ej på Leijgde
 framkommen, Vthan icke långt effter
 samme gerningh war giordt, fasttagen
 och i fängelße inhöfftadt. Aff hwil=
 kett alt Norman noghsampt kan för=
 förwerkatt lijff sitt. Män såsom han
 ej kan pröfwas lagt widh dän dödhe
 mehr än ett slagh och dhätt ej medh
 annat wapn, än flathe handhen,
 af hwilkett slagh Engelbrecht näpligh
 kunnatt dödth, där fallett till golf=
 wett icke där på hadhe fölgdt och
 altså Norman icke hafft anumum
 occidendi. hwarföre förskonas
 han mädh lijfwett och skall förbe=
 gångitt dråp bötha full Manßbott
 100 dal. SM:tt konungzsaken och för
 sitt Embethes store mißbruk och
 förargelige öfwerträdelßer bötha
 50 dal. SM:tt och där till wara suspen=
 derat ifrån sitt domare Embethe
 Vndher kong. Giötha hoff Rättens
 jurisdiction, på Tree åhrs tijdh.
 Skall och förlijka MålßEgandhen dhätt
 bästha dhe sigh emellan kunna åsämb=
 ias, häradhett sin Rätt förbehållen
 effter lagh och där till ståå Vppenbahra
 Skriffth.

1681

Anna Jonsson - BARNAMORD (dödsdom)

Frökinds häradsrätt, vidare till Göta hovrätt 1681

Göta hovrätt den 12 mars 1681

1) Een Ransachningh ifrån Frökindz h:dt
 öf:r Anna Jonsdotter ogijfft som begåth
 lägersmåhl medh een be:d Oloff An=
 derßon, som sedhermehr förmäles
 warit **Uetfu**adher Vndher hennes
 Majjesthett drottningens Gardie

b:te kånna sigh så förr, som effter födzlen dölgt hafwandhe widh sielfue födzletijdhen söckt enßlig= heett, wid fostrett sedhan, som waritt eett fulkomblig Barn, medh håår och naglar, å löhn lagt, dhät hon widh däs Uppenbahrelße, förgjfwedt varitt dödhföd i Tingz= Rätten dömbdt henne, effter kongl. Maij:tz Stadga om Barnemordh, Sampt Högb. LL. 2 cap. ifrån lijfwett och Vthi bähle brännas, som vidare af Ransachningen seendhes ähr.

Resolutio: Aldhenstundh kånnan Anna Joensdotter haf:r 1.) icke allenast tilstädht och bekendt sigh begåth lönskeläger mädh Oloff Anderßon, Vthan och sedhermehr 2) sigh dölgt hafvandhe så förr, som effter födzlen, och 3.) widh födzletijdhen Vthgåth af stughan och enßligheett söcht. 4.) fostrett sedhan lagt å löhn uthi eett rijshogh, som omsidher 5.) ähr wardett Uppenbarhett och befunnit waritt eett fullkomb= ligt barn mädh håår och nagler, och såledhes 6.) sig giordt effter H. Maij:tts Uthgågne placat om Barne= mordh och högb. 2 cap., skyldigh till dödzstraff. Hwarföre approbe= ras och gillas Tingz Rättens doom, hwar effter Anna Jans dotter skall sigh, till eett wäl= förtiäntt straff, och andre slijke lättferdighe kånner till warnagell, halßhuggas och i bähle brännas.

Anna Jönsson - BARNAMORD (dödsdom)

Frökinds häradsrätt, vidare till Göta hovrätt 1681

Göta hovrätt den 12 mars 1681

2) Een Ransachningh ifrån Frökinds häradht öf:r Anna Jönsdotter ogiffit som haf:r låthitt sigh lägra af gijfft karl Nilß Swänßon i Redhwägzhäradh benemdhes. Bemälthe kånna sigh så före, som effter födzlen dölgt hafwandhe, widh sielfwe födzletijden söchte enß= lighet och fostrett sedhan, som waritt eett fulkombligett Barn, mädh håår och nagler å löhn lagt, dätt hon widh däs Uppenbarelße, före= gijfwitt waritt dödhföd i Tingz= Rätten dömbdt henne, effter kongl Maij:ttz Stadga om Barnemord,

Sampt högb. LL. 2 cap. ifrån lifwett och Vthi bähle brännas, som widare af Ransachningen seendes ähr.

Resolutio: Aldenstundh kähnan Anna Jöensdotter haf:r 1.) icke alle= nast måst tilståndt och bekiendt sigh begåth enfalt hoor mädh Nilß Swänßon, Vthan och sedhermehr 2.) sigh dölgt hafwandhe, så förr som effter födzlen, och 3.) widh födzlestundhen Vhtgått af stugan uthi kiöldhen och eenßligheett söcht fostrett sedhan 4.) i löhn lagt Vthi en gammal ödhekiällare, som omsidher 5.) ähe wordett Uppen= bahratt och befunnit waritt ett fulkombligt barn mädh håår och naglar, och såledhes sigh giordt effter h. Placatet om Barnemordh och högb. 2 cap skyldigh till dödzstraff hwarföre apporberas och gillas Tingz Rättens öf:r Anna Jöns= dotter, fälthe doom hwar effter hon skall sigh till eett wälför= tiäntt straff och andre slijke lätt= ferdige kähner till skyg och war= nagell, halßhuggas och i bähle brännas.

Kerstin Tyresdotter - BARNAMORD (dödsdom)

Vartofta häradsrätt, vidare till Göta hovrätt 1681

4) Een domb ifrån Wartoffta häradt öfwer Kirstin Tyresdotter i Skedet uthi Acklinga gäldh, som af en gifft Man Anders Hå= kanßon i Baltagh sig besofwa låtet, dölgt sig wara hafwande, födt uthi ensligheet ett lefwandes barn som hon straxt Swept in i sitt förkläde och således dhet förqwaft och sedan å löhn lagdt uthi en lada. Häradzrätten dömbdt Kirstin att plichta som uthi dhet 2. Cap. Högm: ll: för= mähles, och Anders Håkanßon att bötha 80 D S:tt, eller plichta effter Strafordningens 1. artic:, och stå oppenbarha Skriff.

Resolutio: Ehuruwäll af ransakningen eij kan pröfwat att Kirstin så hårdt lagdt Mordisk handh widh sitt foster, att hon halßen afvrijdet, medh bandh kring halßen dhet strypt, eller medh knijf dhet ihialstucket, som wäll kunnogt är att an= dra på sådanne och flere sätt sine fo= ster dödat, så befinnas doch alla dhe circumstantier föreluppet som Kong. Majj:ttz Placat, om Barnemordh, requireras till

irrogation af dödz straffet, och som hon
dhesuthan sielf in för Tingzrätten frij=
willigen tilstådt, att barnet hafft lijf
när dhett föddes, så kan nogsampt pröfwat
och förstås att hon intet hade opsåth och
tankar derwidh dhett låtha blifwa con=
serverat, då hon strax effter födzlen, dhett
inswepte i sitt förkläde, förhindran=
des dermedh barnßens andedrecht, och så=
ledes dhett medh fast större dhes pijna dö=
dade än som skedt, dher hon uthi
hastigheet halsen afwridit
eller elliest mordiskt wijjs
lijfwet afheendt, derföre,
som och androm thokem(?) till
wahnagel, kan hon ifrån
Elden intet befrijas el:r förskonas
uthan bör, effter högm: B: 2: Cap: bränas.
Hwarföre skall Barnemörderskan
Kirstin Thyresdotter Halshuggas
och i bähle brännas.

Jöns Persson & Karin Jonsdotter - BLODSKAM (dödsdom)

Vartofta häradsrätt, vidare till Göta hovrätt 1681

13) Een domb ifrån Wartoffta häradt öfwer Jöns
Perßon i Madänge, gifft, som hafwer taget sin
hustrus Syster, Karin Jonsdotter b:d, till sig
uthi Tienst och henne besofwet, och oan=
sedt Karin föregifwet som skulle hon
ingen mehr hafwa att beställa med
än allenast en Soldat Oluf Nilßon,
hwilken och för sin afreesa till guarni=
sonen i giötheborg skall tilstådt sig haft
omgenge medh Karin, likwäll hafwer
Jöns Perßon omsider tillijka medh Karin
bekändt sitt syndiga lefwerne, och att
hon af Jöns är hafwande. Häredzrät=
ten dömbdt Jöns och Karin till döden.

Resolutio: Häradzrättens domb blifwer
här medh approberad och gillad i så mätto
att Jöns Perßon och Karin Jonsdotter i Ma=
dengen skola halshuggas och i rättare
platzen nedergrafwas.

1684 - 1699 Sammandrag

Dessa 35 mål och ärenden är bara summariskt återgivna.

1684

Anders Larsson Hvass - EDSÖRE (friad)

*Falköpings rådhusrätt, vidare till Göta hovrätt 1684
28)*

1685

Bengt Persson - MORDMISSTÄNKT (friad)

*Frökinds häradsrätt, vidare till Göta hovrätt 1685
41)*

1687

Erik Börjesson - TIDELAG (dödsdom)

*Vartofta häradsrätt, vidare till Göta hovrätt 1687
25)*

1693

Jon Andersson - DRÅP (böter)

*Vilske häradsrätt, vidare till Göta hovrätt 1693
6)*

Karin Jönsdotter - BARNAMORD (beslut saknas)

*Vartofta häradsrätt, vidare till Göta hovrätt 1693
83)*

Ingeborg Trulsdotter - RYKTE OM MORD (friad)

*Vartofta häradsrätt, vidare till Göta hovrätt 1693
92)*

1694

Lars - BLODSKAM (gatlopp, ris)

*Vilske häradsrätt, vidare till Göta hovrätt 1694
1)*

Anders Larsson & Karin Jönsdotter - BLODSKAM (böter)

*Vartofta häradsrätt, vidare till Göta hovrätt 1694
22)*

Sven Larsson - TJUV

*Vartofta häradsrätt, vidare till Göta hovrätt 1694
35)*

Gudmund Spik, Brynte Friss - KYRKOTJUVAR (dom hemställd till kungen)

Vilske häradsrätt, vidare till Göta hovrätt 1694

40)

Anders Persson - EDSÖRE

Vartofta häradsrätt, vidare till Göta hovrätt 1694

86)

Lars Algotsson - SJÄLVMORD

Vartofta häradsrätt, vidare till Göta hovrätt 1694

100)

Jon Gunnarsson - DRÅP med vilja

Vartofta häradsrätt, vidare till Göta hovrätt 1694

105)

Anders Nilsson - MORDBRÄNNARE (dömd)

Vartofta häradsrätt, vidare till Göta hovrätt 1694

120)

1695

Gunilla Bengtsdotter - LÖVERI (ris)

Vartofta häradsrätt, vidare till Göta hovrätt 1695

52)

Lars Nilsson - TIDELAG (dödsdom)

Vartofta häradsrätt, vidare till Göta hovrätt 1695

57)

1696

Johan Bornander - Vidskepelse

Vartofta häradsrätt, vidare till Göta hovrätt 1696

8)

Vilhelm Dugglas - Slagsmål

Vartofta häradsrätt, vidare till Göta hovrätt 1696

13)

Jöran Eriksson - TJUV

Vartofta häradsrätt, vidare till Göta hovrätt 1696

16)

Sven Andersson - TJUV

Frökinds häradsrätt, vidare till Göta hovrätt 1684

17)

Lars, Ingrid Jonsdotter, Malin Bengtsdotter RÅN

Vartofta häradsrätt, vidare till Göta hovrätt 1696

20)

Mikael Blom - RÅN

Vartofta (?)
69)

”Fyra personer” - EDSÖRE

Falköpings rådhusrätt, vidare till Göta hovrätt 1696
159)

1697

Lars Hansson & Jonas Pålhammar - SLAGSMÅL

Vilske häradsrätt, vidare till Göta hovrätt 1697
45)

Jon Persson - TROLLDOM (dödsdom)

Vartofta häradsrätt, vidare till Göta hovrätt 1697
69)

Per Mikaelsson - TROLLDOM

Vartofta häradsrätt, vidare till Göta hovrätt 1697
75)

Sven mjölnare - TROLLDOM

Vartofta häradsrätt, vidare till Göta hovrätt 1697
98)

Anders Bengtsson & Elin Jonsdotter - HOR

Falköpings rådhusrätt, vidare till Göta hovrätt 1697
167)

1698

Per Persson & Elin Svensdotter - HOR

Vartofta häradsrätt, vidare till Göta hovrätt 1698
3)

Anders Larsson, ryttare & Anna Svensdotter - HOR

Frökinds häradsrätt, vidare till Göta hovrätt 1698
18)

Elisabet Eriksson - KÄTTERRI, BLODSKAM

Vartofta häradsrätt, vidare till Göta hovrätt 1698
130)

Johan Persson, Lars Tolsson & Anders Larsson - TJUV

Vilske häradsrätt, vidare till Göta hovrätt 1698
139)

Gabriel Stål, ryttare - DRÅP

Vartofta häradsrätt, vidare till Göta hovrätt 1698
179)

1699

Anders Andersson, båtsman - TJUV

Falköpings rådhusrätt, vidare till Göta hovrätt 1699

18, 4... (?)

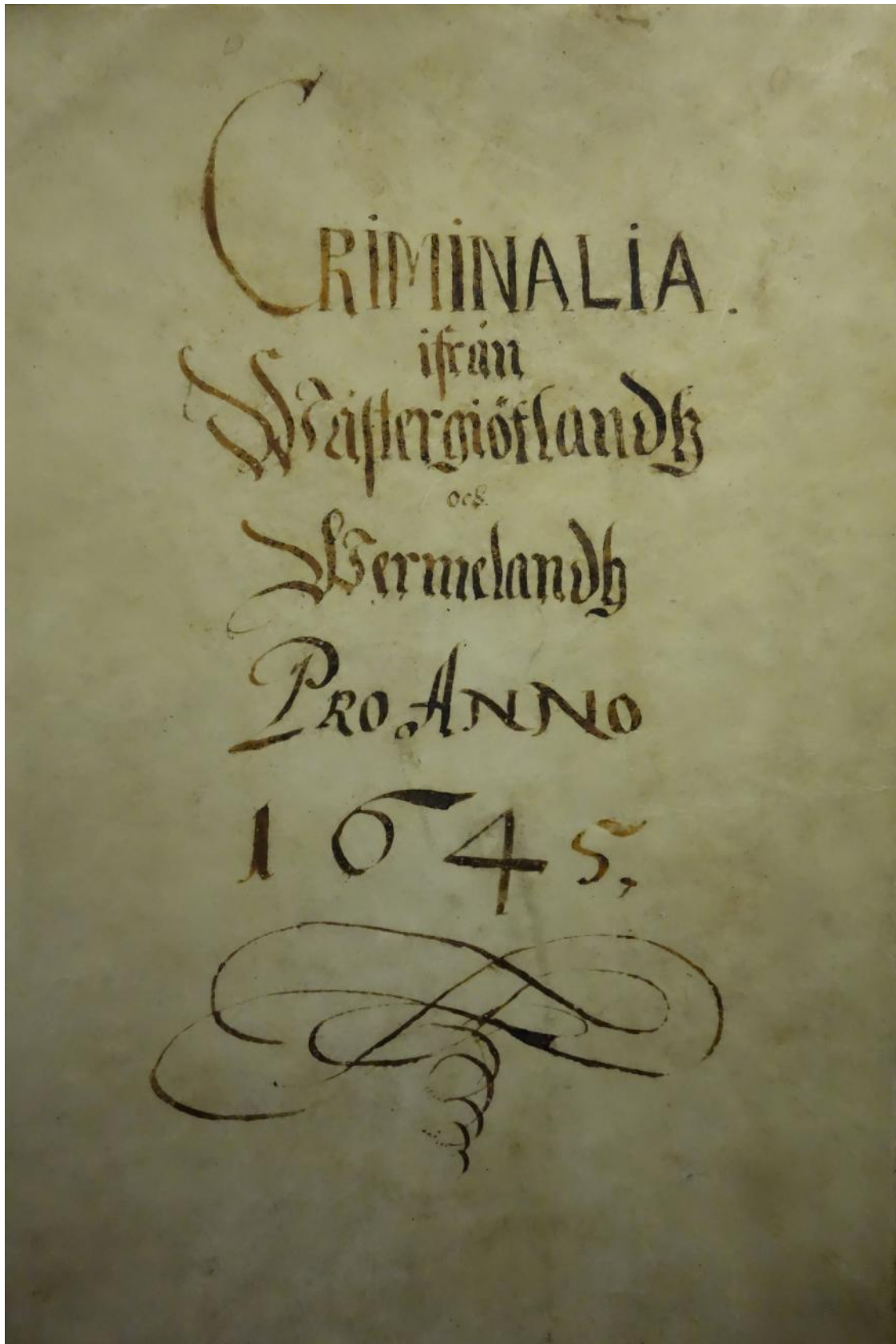
Cajsa Håkansdotter - BARNAMORD (dödsdom)

Vilske häradsrätt, vidare till Göta hovrätt 1699

104)

Detta ärende är renskrivet i min bok nr 56: "Dömd till halshuggning.
Återgivning av två rättsfall på Falbygden år 1691 och 1699."

Bilder från Göta hovrätts arkiv

Pärmens framsida år 1645.

7. Fram Stället förresten en Soldat Lars Märthenson i Låfwenna och
 bleff anklagat aff hallor wedh Falle Qwarinna Och hans Son her Oluff
 hallorson att han hafwer Ömkeligen Bracht hans Sonn Lars hallor
 son Om Lifwet hwilken kom dit i gården medh helßan fämtte dagh
 Juull och war Lagd till hans gårdh Qwinna Ingrin Arfwedz Till Skiytz
 hest Och der Omkom han och fans Jgen den 21 Januarij 1638 bort på
 Markan dödh Och hans Swärth och klädher Myßa och wantter worro Qwar
 i Lars Marthenßons huß Swärdet Lågh på Tacket och fästet war tilhopa
 Slaget och kiortellen Tröian Myßa och wantter Lågh på bordet Qwar
 Men karllen war Sin kos Och på dörran Syntes blodh och några Små
 Dråpar Vtan på weggen Som Befalningzmanen Jsack Anderßon medh
 den dödes Slägt Syntte och Ransackat hafwer i Alla grannerneß närwa
 rro och ener Som Lars hallorsons Lick fanns Lagh han barhuffwit och
 yllen skiortan afdragen och Lagdh Vt medh hans Sida och hadhe Jntet mer
 på sikh en Skiortan byxer och Stöflar och Lågh på Snön och intet Bret
 Snön Vndan sikh icke heller Syntes han hafwa Sparkat med hender eller
 fötter Vtan Som en höösäck hadhe warit Lagdh på Snön och enär Licket
 Bleff hemfört och hadhe Stät Jnne i wermmen några dager Blefwe
 kallade dit Lagläsaren Befalningzmanen wnderfougten hans Nielßon
 Lensman Per Andersonn och Alle grannerna Som Synte Licket och funne denne
 effterskrefne ...

Vartofta häradsrätt 1638.

Vartofta häradsting den 6 februari 1638 (Göta Hovrätts kopia)

7. Lars

Märthenson

dråpare.

Fram Stället förresten en Soldat Lars Märthenson i Låfwenna och
 bleff anklagat aff hallor wedh Falle Qwarinna Och hans Son her Oluff
 hallorson att han hafwer Ömkeligen Bracht hans Sonn Lars hallor
 son Om Lifwet hwilken kom dit i gården medh helßan fämtte dagh
 Juull och war Lagd till hans gårdh Qwinna Ingrin Arfwedz Till Skiytz
 hest Och der Omkom han och fans Jgen den 21 Januarij 1638 bort på
 Markan dödh Och hans Swärth och klädher Myßa och wantter worro Qwar
 i Lars Marthenßons huß Swärdet Lågh på Tacket och fästet war tilhopa
 Slaget och kiortellen Tröian Myßa och wantter Lågh på bordet Qwar
 Men karllen war Sin kos Och på dörran Syntes blodh och några Små
 Dråpar Vtan på weggen Som Befalningzmanen Jsack Anderßon medh
 den dödes Slägt Syntte och Ransackat hafwer i Alla grannerneß närwa
 rro och ener Som Lars hallorsons Lick fanns Lagh han barhuffwit och
 yllen skiortan afdragen och Lagdh Vt medh hans Sida och hadhe Jntet mer
 på sikh en Skiortan byxer och Stöflar och Lågh på Snön och intet Bret
 Snön Vndan sikh icke heller Syntes han hafwa Sparkat med hender eller
 fötter Vtan Som en höösäck hadhe warit Lagdh på Snön och enär Licket
 Bleff hemfört och hadhe Stät Jnne i wermmen några dager Blefwe
 kallade dit Lagläsaren Befalningzmanen wnderfougten hans Nielßon
 Lensman Per Andersonn och Alle grannerna Som Synte Licket och funne denne
 effterskrefne ...

Hoorkoner som nogott haffwa böta
 medh skola arbeeta för dett öffriga
 men the som inthett haffwa, förmå
 ej heller arbeeta, skola slyta rijs
 för kåken och förwijsas ht: der de
 boandhes ähro.

Johan Skytte Carl Griperf-
 Månerkiöls Luffwings Lillius
 Cusman Lillie Johan Stenberg
 Peter Söder
 Jöns Linderförs Örnig Larsson
 Carolus Linderförs
 Gustav Linderförs

Göta hovrätt 1641, eftertext sedan en uppsättning häradsdomar har granskats:

Hoorkoner som nogott haffwa böta medh skola arbeeta för dett öffriga men the som inthett haffwa, förmå ej heller arbeeta, skola slyta rijs för kåken och förwijsas ht: der de boandhes ähro.

Horkvinnor som något har att böta med ska arbete för det övriga, men de som intet har, förmå ej heller arbete, ska slita ris för kåken och förvisas häradet där de är boende.

De ädla och welborna herrar som
belifva den högloflige kongelige
hofretten wix fönebröding och som
wi wonder skufne mycken lyko helpa
och welfärd både i andeliga och lekliga
meliga måto af gud den aldrahögste
ste ganska ödmiukeligan.

Ädla och welborna herrar Efter som
Det gud betrol: Hans Excellentie hermes
kongelige matz: Kig: manskalkens löst:
borne och axelsone gänd, sagde och
frögenas, hans olufson bemalt är
kommen wix skada för en man her
i staden i förseden Bartolomei man
knat Paris anderson wid namnet
sa gifnom wi wonder anteknade den
högloflige kongelige hofretten
ödmiukeligan Detta at förnimma
at knat som ku gud och hermes k: hög:
loflige matz: och den högloflige k:
hofretten gör låtom wi detta och
alt nöja och intit något på hettan
hans lif. Detta wi sa ödmiukeliga
hafnom den högloflige k: hofretten
förnimma låtom och wi ku och altid
hafna den högloflige k: hofretten
wunder gud, hans aldrahögstes beffyd
och befferum både i andeliga och lekliga
meliga måto trooligan och ödmiuke
ligan befallat. Skrifwet af falkö:
ring den 12 Maj Anno, 595.

Gimela arfnesdatter Paris Suen
son. Oluf ambrosen Suen Nilsson
Oluf Biorson.

Detta wittnar och pastor. her sama
skades at si i samning är

Jacobus
f.

Tungill
f.

(föregående sida)

Släktens brev till hovrätten, den 12 maj 1645

The ädle och welborne herrar som besitia den högloflige konuzglige höfretten wtij Jöneköping önskom wij wnder skrifne myken lijko helsa och welfärd både på andeliga och lekam= meliga måto af gud then aldrahög= ste ganska ödmiukeligan.

ädle och welborne herrar Efter :/ som det gud betre /: hans Exelentiæ hennes kongeliga matz. Rigz Marskalkens wel= borne åke axelßons gårdz fogde opå siögerås, hanz olufson bemelt är kommen wtij skada för En man her i staden i förleden Bartolomæi Mar= knat Laris anderßon wid nampn så gifuom wij wnder anteknade den högloflige konuzglige hofretten ödmiukelilgan detta at förnima at huat som Nu gud och hennes k : hög= lofliga Matz : och den högloflige k :

hofretten gör låtom wij thetta ofß alt Nöija och intit Något stå Efter hans lif. Detta wij så ödmiukeliga hafwom den högloflige k : hofretten förnima låtom och wij Nu och altijd hafua den högloflige k : hofreutten wnder gudz thens aldra högstes beskyd och beskerm både i andeliga och leka= meliga måto trooligen och ödmiuke= ligan befallat. skrifuet af falekö= ping den 12 Maij Anno 1645

Gunnela arfuesdotter Laris Suen= son. Oluf ambiörßon Suen Nilßon Oluf Biörßon. detta wittnar och pastor her samma städes at så i sanning är

Jacobus Truhillj
p : F :

De ädla och välborne herrar som besitta den höglofliga kungliga hovrätten i Jönköping, önskar vi underskrivna myckenligen hälsa och välfärd både på andlig och i lekamlig måtto, av Gud den allra högste ganska ödmjukligen.

Ädla och välborde herrar, eftersom - det Gud bättre - hans excellens hennes kungliga majestäts riksmarskalk välborne Åke Axelssons gårdsfogde på Sjögerås, Hans Olofsson benämnd, som är kommen uti skada för en man här i staden i förleden Bartolomei-marknad (24 aug), Lars Andersson vid namn, så ger vi undertecknade den höglofliga kungliga hovrätten ödmjukligen detta att förnimma, att vad som nu Gud och hennes kungliga höglofliga majestät och den höglofliga kungliga hovrätten gör, låter vi oss bli nöjda av allt detta, och inte något stå efter hans liv. Det vi så ödmjukligen har låtit den höglofliga kungliga hovrätten få förnimma och vi nu och alltid har den höglofliga kungliga hovrätten under Gud den allsmäktiges beskydd och beskärm (beskydd, värn, försvar), både i andlig och lekamlig måtto, troligen (förtröstansfullt) och ödmjukligen befallt (överlämna, anförtro), skrivet i Falköping den 12 maj år 1645.

Gunilla Arvidsdotter Lars Svensson
Olof Ambjörnsson Sven Nilsson
Olof Björnsson

Detta vittnar också pastor här sammastädes att så i sanning är

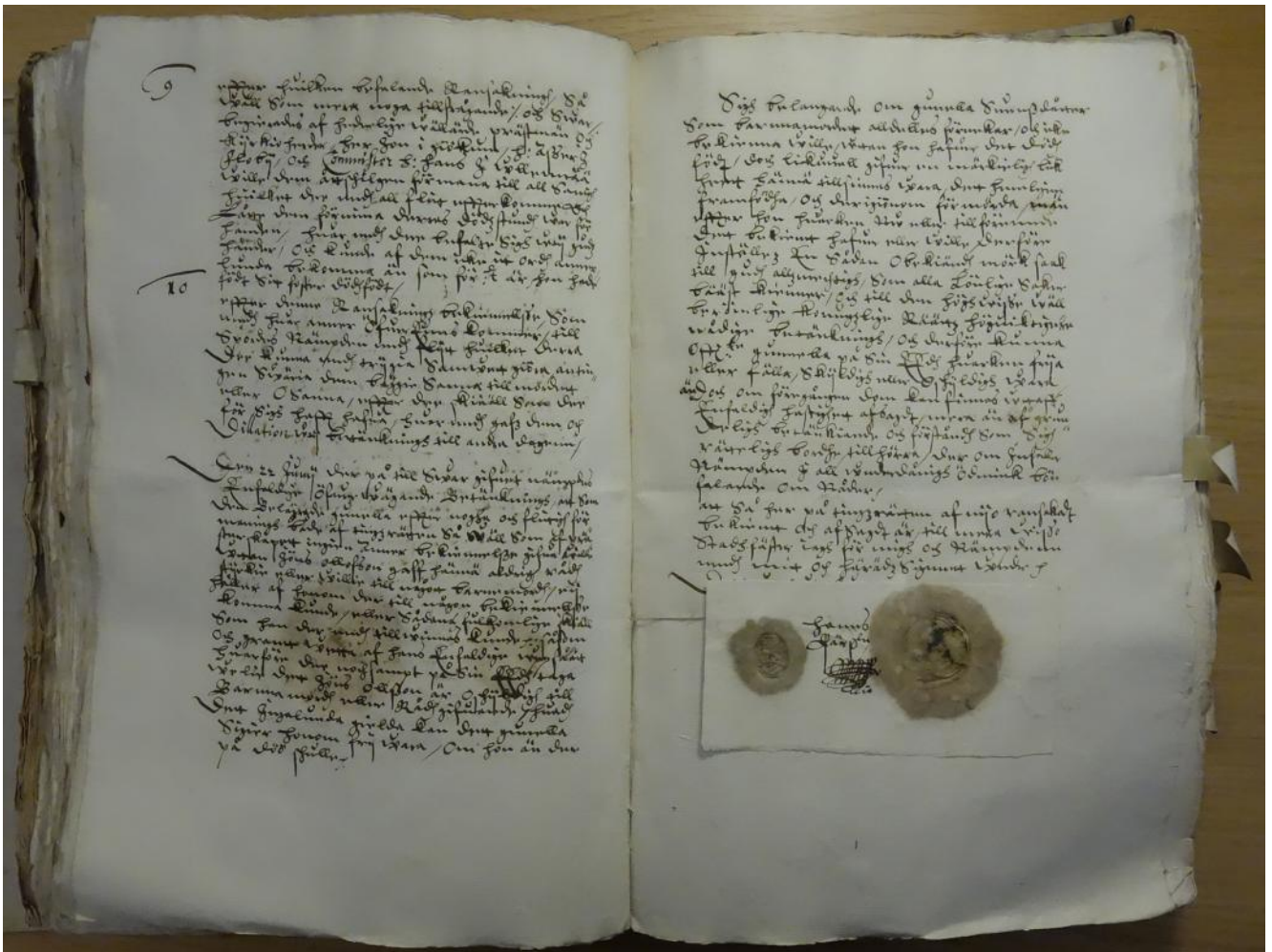
Jacobus Truhilli (Jakob Trulsson)
p : F : (pastor i Falköping)

Den 22 Junij der på till Swar gifuet nämpdes
 Enfaldige Öfuer Wägande Betänkningh, att Som
 den belägrade gunella effter nogha och flittigh för-
 maningh både af tingsrätten Så Wäll Som af prä-
 sterskapett ingien Anner bekiennelse gifua wille
 wtan Jöns ollofson gaff hännä aldrih råd
 styrkir eller willie till något barnemordh, ej
 håller af honom der till någon bekiennelse
 komma kunde, eller Sådana fulkomliga skiäll
 Som han der medh till winnas kunde, såsom
 och grantt wetta af hans Enfaldige wppsått
 huarföre dee noch sampt på Sin EEdh taga
 welie det Jöns ollfson är Oskuldigh till
 Barnnamordh eller Rådgh gifuande huadh
 dett Jngalunda gielda kan dett gunella
 Sigier honom frij wara, om hon än der
 på döo skulle.

Vilske häradsting den 21-22 maj 1641
 Göta hovrätts kopia (kortare utdrag nedan).

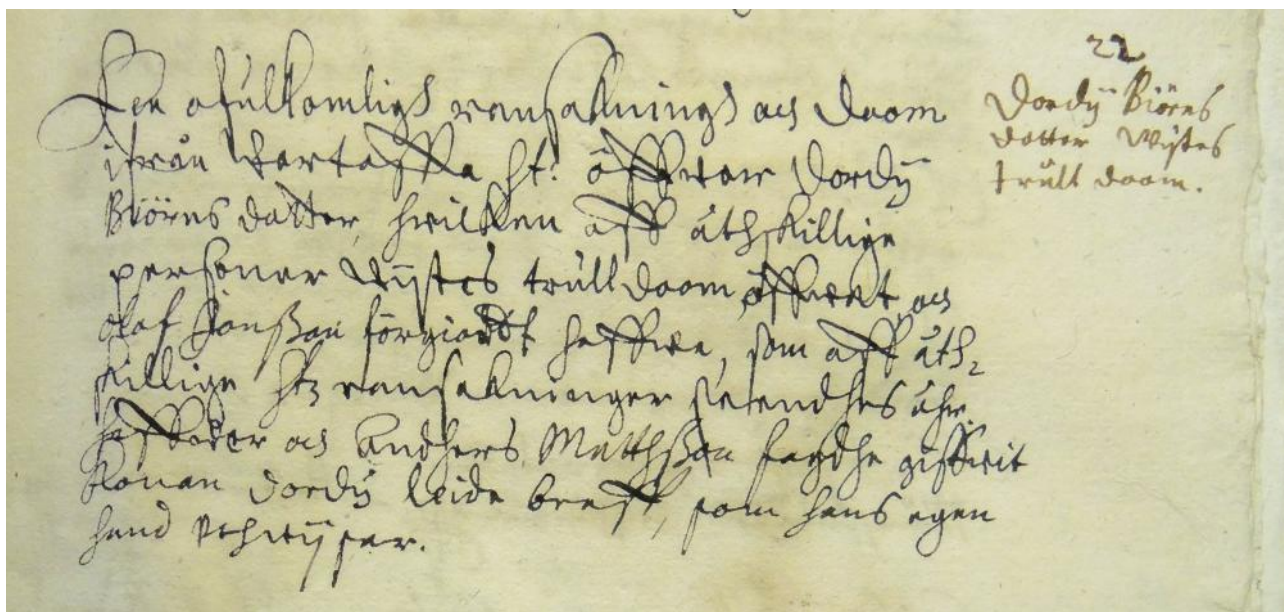
Den 22 junij der på till Swar gifuet nämpdes
 Enfaldige Öfuer Wägande Betänkningh, att Som
 den belägrade gunella efter nogha och flittigh för-
 maningh både af tingsrätten Så Wäll Som af prä-
 sterskapett ingien Anner bekiennelse gifua wille
 wtan Jöns ollofson gaff hännä aldrih råd
 styrkir eller willie till något barnemordh, ej
 håller af honom der till någon bekiennelse
 komma kunde, eller Sådana fulkomliga skiäll
 Som han der medh till winnas kunde, såsom
 och grantt wetta af hans Enfaldige wppsått
 huarföre dee noch sampt på Sin EEdh taga
 welie det Jöns ollfson är Oskuldigh till
 Barnnamordh eller Rådgh gifuande huadh
 dett Jngalunda gielda kan dett gunella
 Sigier honom frij wara, om hon än der
 på döo skulle.

Den 22 juni, som svar på nämndens
 enfaldiga övervägande och betänkande,
 att eftersom den belägrade Gunilla efter
 noga och flitig förmaning både av tings-
 rätten såväl som av prästerskapet ingen
 annan bekännelse ger än den att Jöns
 Olofsson aldrig gav henne råd, styrka eller
 vilja till något barnamord. Ej heller kom
 någon sådan bekännelse från honom, eller
 sådana fullkomliga skäl som han kunde
 vinna på, såsom också noggrant är känt
 om hans enfaldiga uppsåt, varför de nog
 på sin ed väljer att Jöns Olofsson är oskyl-
 dig till barnamord och rådgivande, vad
 det ingalunda kan gälda (ersätta, gottgö-
 ra) när Gunilla säger att han är fri, även
 om hon på detta skulle dö.

(se föregående sida)

Göta hovrätt den 9 november 1642 (första halvan)

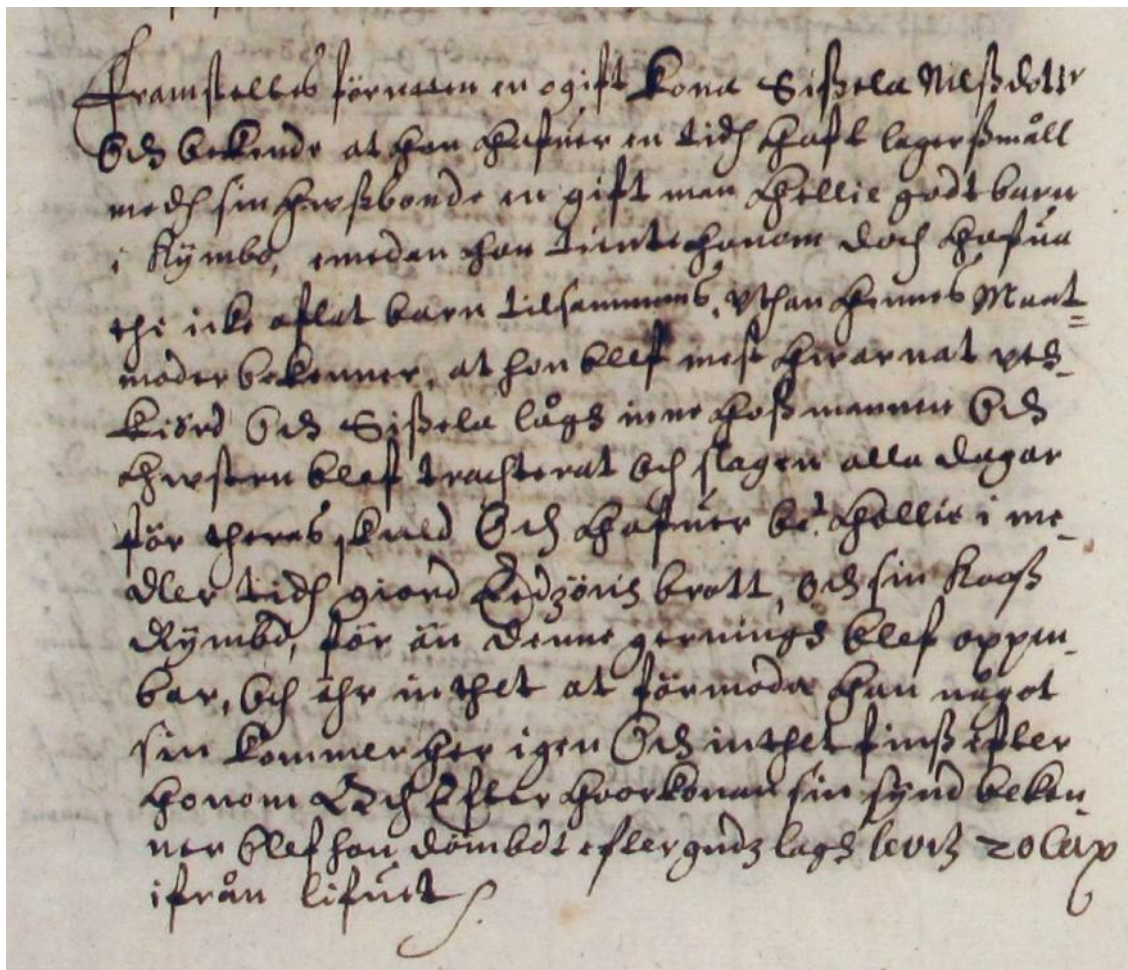
22) Dordij Biörns
dotter Wijtes
trull doom.

Een ofullkomlig ransakningh och doom
ifrån Wartoffta ht: öffwer Dordij
Biörns dotter, hwilken aff åthskilliga
personer wijtes trulldoom öffwat och
olof Jonsson förgjordt haffwa, som aff åth=
skilliga htz ransakningar seendhes ähr
haffwer och Andhers Matthsson sagdha giffwit
konan dordij leide breff, som han egen
hand vthwijdar.

22) Dordi Björnsdotter
anklagas för trolldom.

En ofullkomlig rannsaking och dom från
Vartofta härad över Dordi Björnsdotter som
av åtskilliga personers anklagas för att ha ut-
övat trolldom och förgjort (dräpt) Olof Jons-
son, vilket av åtskilliga rannsakingar är
skärskådat av häradet, och av nämnde Anders
Matsson har Dordi fått ett lejdebreve som utvi-
sas av hans egen hand.

Häradsrättsprotokoll år 1635-1650

Framstelles förretten en ogift kona Sißela Nilßdottr
Och bekende at Hon Hafuer en tidh Haft legerßmåll
medh sin Hwßbonde en gift man Hellie gotbarn
i Rymbd, emedan Hon tiente Honom, doch Hafue
the icke aflat barn tilsammans, vthan som Hennes Maat=
moder bekenner, at hon blef mest Hwar nat vth=
kiörd Och Sißela lågh inne Hoß mannen Och
Hwstrun blef trachterat Och slagen alla dagar
för theras skuld Och Hafuer be:t Hellie i me=
dler tidh giord Eedöris brott, och sin kooß
Rymbd, för än denna gerningh blef oppen=
bar, Och ähr inthet at förmoda Han något
sin kommer Her igen Och inthet finß efter
Honom, Och Efter Hoorkonan sin synd beken=
ner blef hon dömbdt efter gudz lagh levitz 20 Cap
ifrån lifuet.

Vartofta häradsrätt den 26 maj 1635

Framstelles förretten en ogift kona Sißela Nilßdottr
Och bekende at Hon Hafuer en tidh Haft legerßmåll
medh sin Hwßbonde en gift man Hellie gotbarn
i kymbo, emedan Hon tiente Honom, doch Hafue
the icke aflat barn tilsammans, vthan som Hennes Maat=
moder bekenner, at hon blef mest Hwar nat vth=
kiörd Och Sißela lågh inne Hoß mannen Och
Hwstrun blef trachterat Och slagen alla dagar
för theras skuld Och Hafuer be:t Hellie i me=
dler tidh giord Eedöris brott, och sin kooß
Rymbd, för än denna gerningh blef oppen=
bar, Och ähr inthet at förmoda Han något
sin kommer Her igen Och inthet finß efter
Honom, Och Efter Hoorkonan sin synd beken=
ner blef hon dömbdt efter gudz lagh levitz 20 Cap
ifrån lifuet.

Fram fördes för rätten Erich Erichson i Kijläsenn
 och nils Bengtson i Brunsmåsa ifrå Wellinga Sohn
 tuå wnge drengar, förmenandes, icke wäll wara sina
 - 15 åhr, huilkenn öfuertygadhes At haffue stullet ifrå
 sin hußbondhe Andherß nilsson i wättack, i hualstads
 giöld effter schrefna werdh och Peninger, N: Sylfuer
 ringer 2 för en RDr, koppermynt 14 Dr Rihz
 daler 2 st: danska marker, 3 sty: doch haffuer förbe:de
 Andherß nilsson strax bekommet sit godz och Peninger
 igienn, så effter dhe sin brått bekienna, och wtij
 sinne wngdoms åhr och oförståndh skedt wara
 och bedhes om nådher och icke, om rätt, doch för
 dhereß mißgierningh blefue dhe dömbde effter dhet
 6 Capitell i tyffua, balkenn, till galge och green,
 hemstelles, Sackenn i wnderdånighet till dhenn
 konungzlige hofrättenn om nådigt betenkendhe.
 Frelsße Sack.

Vartofta häradsting den 31 mars 1641

Fram fördes för rätten Erich Erichson i Kijläsenn
 och nils Bengtson i Brunsmåsa ifrå Wellinga Sohn
 tuå wnge drengar, förmenandes, icke wäll wara sina
 - 15 åhr, huilkenn öfuertygadhes At haffue stullet ifrå
 sin hußbondhe Andherß nilsson i wättack, i hualstads
 giöld effter schrefna werdh och Peninger, N: Sylfuer
 ringer 2 för en RDr, koppermynt 14 Dr Rihz
 daler 2 st: danska marker, 3 sty: doch haffuer förbe:de
 Andherß nilsson strax bekommet sit godz och Peninger
 igienn, så effter dhe sin brått bekienna, och wtij
 sinne wngdoms åhr och oförståndh skedt wara
 och bedhes om nådher och icke, om rätt, doch för
 dhereß mißgierningh blefue dhe dömbde effter dhet
 6 Capitell i tyffua, balkenn, till galge och green,
 hemstelles, Sackenn i wnderdånighet till dhenn
 konungzlige hofrättenn om nådigt betenkendhe.

Frelsße Sack.

1. Samma dagg hades för rätten een Tiuf Larß Bengtson be:d barn född
i Wene hd /: som han bekände :/ huilken Nu för 3 wekor seden, hade
stulet ifrån Swän i Skogzkelle två st. kiortlar, en Engelst, den an=
dre half Engelst. tilhopa werderade för 6 Rdr, läruft 13 al:r wer=
derat för 2 Dr 1 ör Sm. Noch 8 al:r werderat för 1 Dr Noch 15
al:r triggeskaft wäff, för 1 Dr 13 ör. Noch 14 al:r bloggarn för 28
öre, valmar 20 al:r för 2 daler 16 öre, tuu par hanskar och ett par
Filtwantar alt werderat för 12 ör, Samt ett möße kläde werde=
rat för 12 ör, och bröd effter 1 ß Rogh så när, wärderat för 24 ör.
Jthem miste och Swän samma gång 1 t:a korn, och alt thetta war Vthstu=
let genom taken, och funnos der effter wara kostade tre tack en natt,
eensedt larß nekade kornet, men det andra bekände
Jthem hade han och stulit ifrån Per i knute* 2 st liar werderat för
2 mark sm:t Noch en half henska klipping, 1 ½ aln läruft och en mark km:t
alt werderat 15 ör Sm:t Och dätta skedde för 2 åhr seden.

Vilske häradsting den 7 oktober 1650 (början)

1) Samma dagh hades för rätten een Tiuf Larß Bengtson be:d barn född
i Wene hd /: som han bekände :/ huilken Nu för 3 wekor seden, hade
stulet ifrån Swän i Skogzkelle två st. kiortlar, en Engelst, den an=
dre half Engelst. tilhopa werderade för 6 Rdr, läruft 13 al:r wer=
derat för 2 Dr 1 ör Sm. Noch 8 al:r werderat för 1 Dr Noch 15
al:r triggeskaft wäff, för 1 Dr 13 ör. Noch 14 al:r bloggarn för 28
öre, valmar 20 al:r för 2 daler 16 öre, tuu par hanskar och ett par
Filtwantar alt werderat för 12 ör, Samt ett möße kläde werde=
rat för 12 ör, och bröd effter 1 ß Rogh så när, wärderat för 24 ör.

Jthem miste och Swän samma gång 1 t:a korn, och alt thetta war Vthstu=
let genom taken, och funnos der effter wara kostade tre tack en natt,
eensedt larß nekade kornet, men det andra bekände

Jthem hade han och stulit ifrån Per i knute* 2 st liar werderat för
2 mark sm:t Noch en half henska klipping, 1 ½ aln läruft och en mark km:t
alt werderat 15 ör Sm:t Och dätta skedde för 2 åhr seden.

Såsom (guld)...

Dha hadeß fram för os i Rätten en klageskrifft aff alla RådsMän Så Wählt
 Som gemener Borgeskaheet till wällbornn Landzhöffdinghen, Wndantagandeß Wel(...)
 Larß Anderßon Som påå sitt Embettz wägnen haffuer optageett dereß klagee=
 måål, Såå och Carll Boduedßon som i keettas(?) Wahr dåå Samma klaghe skriff
 Anställteeß, dhen 23 : Majj Närvarlligh åhr dher brudhee Wijdh En wijdarre Ransahning
 å å Lagha Rådstugha dhen 11 : Junnij wthij wällborenn Landzhöffdingenß
 Charll Roßenduffua Siggießonß, Samptt Medh Lagläßarenß Well:dt Larß hanßon
 i Skiöffdhee, och BorgeMästaren, Såå och Härädzfogdhen Anderß Matheßonß Sammtt
 Rådth och Menighee Borgeskapß Näruaroo, Som på dhen tidh tillstådeß wohroo,
 huilka Samptellighen Jnlätter sigh medh be:te klageskrifft, och dhåå Såå wäll
 som Nu, willee dher wedderståå, wnder Lagh och Räätt till Åttskillnatt.

Och Före mäller dhen 1: puncten, att tulleneren Larß Anderßon dher påå, alla Sakoor
 och händer Liuget, Doch Cronones tull wndantandeeß, och Sökeer all deraß Ner=
 ningh wnder sigh, som åhr medh Bryggerij krögerij, och giästgifuerij,

Falköpings rådhusrätt den 11 juli 1644 (mycket svårläst)

Dhå hadeß fram för os i Rätten en klageskrifft aff alla RådsMän Så Wählt
 Som gemener Borgeskaheet till wällbornn Landzhöffdinghen, Wndantagandeß Wel(...)
 Larß Anderßon Som påå sitt Embettz wägnen haffuer optageett dereß klagee=
 måål, Såå och Carll Boduedßon som i keettas(?) Wahr dåå Samma klaghe skriff
 Anställteeß, dhen 23 : Majj Närvarlligh åhr dher brudhee Wijdh En wijdarre Ransahning
 å å Lagha Rådstugha dhen 11 : Junnij wthij wällborenn Landzhöffdingenß
 Charll Roßenduffua Siggießonß, Samptt Medh Lagläßarenß Well:dt Larß hanßon
 i Skiöffdhee, och BorgeMästaren, Såå och Härädzfogdhen Anderß Matheßonß Sammtt
 Rådth och Menighee Borgeskapß Näruaroo, Som på dhen tidh tillstådeß wohroo,
 huilka Samptellighen Jnlätter sigh medh be:te klageskrifft, och dhåå Såå wäll
 som Nu, willee dher wedderståå, wnder Lagh och Räätt till Åttskillnatt.

Och Före mäller dhen 1: puncten, att tulleneren Larß Anderßon dher påå, alla Sakoor
 och händer Liuget, Doch Cronones tull wndantandeeß, och Sökeer all deraß Ner=
 ningh wnder sigh, som åhr medh Bryggerij krögerij, och giästgifuerij,

*Vista häradsrätt i Jönköpings län den 7 juni 1636 - Extra ordinarie ting
(Viktigt tillägg från Småland till ett mål på Falbygden. Mycket svårläst.)*

Emot den beskylning, en diechne Andreas be:d skulle vara mistäncht på den
tjdh för henne, framlade hustru karin ett wittnisbördh af sin matfadher opå
tjdh Pädher Anderson be:d hustru Greal förra min, datert den 14 Martij 1619 för=
mälandes : henne vara född i Nijlösestadh aff gudfrugtige föräldrar och Ehta
Sängh, och haffue tiendt opå fylleskogh vti 9 åhr, och sedan hoß päder Anderson vti
7 åhr, stält sikh ährligen och wäl, som hans egen dotter, och aldrigh stodh vti någett
sagor eller squaller huarken opå et sädt eller Annat, vthan war stilla vthi huset,
så att huar och en både fattigh och Rijk wille Giärna haffua henne vti vmgänge så
sin stillhet och gudfruchtighet skull, om något människia wille hennes Nampn annorledes vth=
tyda tror iagh hon säger sin willie och ickie sin sanning, män för sin trogne tjänst som
hon migh tiändt haffue, skall iagh min fattige hustru vara henne för fattige för=
äldrar, så länge wij leffuer, at så j saning ähr, wijcken iagh mit Signete, här Ne=
dan veder.

Kartor

Lovene by där Lars Halvardsson gick vilse i snö och yrväder 1637

Geometrisk jordebokskarta upprättad 1645.

- Alla gårdarna utom Skattegården var arrendegårdar.
- Utbogården har förts till byn Karleby i jordeboken.
- Samtliga gårdar var på 1 mantal vid upprättandet av kartan, men Nolgården var ½ mantal år 1635 och 1 mantal 1650, fast utan att skatten ökade nämnvärt.

Jordeboken 1635

	utsäde*	lass hö	jordnatur	skatt	övrigt	boende
Stommen	10	12	krono	14 : 17 : 23	1/2 öde, 1/2 ryttare	Per (Ravelsson)
Norrgården	7	6	krono	11 : 4 : 22	3/4 öde, 1/4 knekt	Nils knekt
Svennings gård	10	6	krono	8 : 11 : 11		?
Skattegården	16	20	skatte	9 : 6 : 13		Arvid Andersson
Jöns gård	15	34	frälse	1 : - : 3		Jöns Andersson
Samsingsgården	10	12	krono	12 : 20 : 5	2/3 öde, 1/3 knekt	?
Utbogården	7	16	frälse	1 : - : 3		Olof Andersson

*avruntat till heltal, inklusive utmarker och obrukad mark

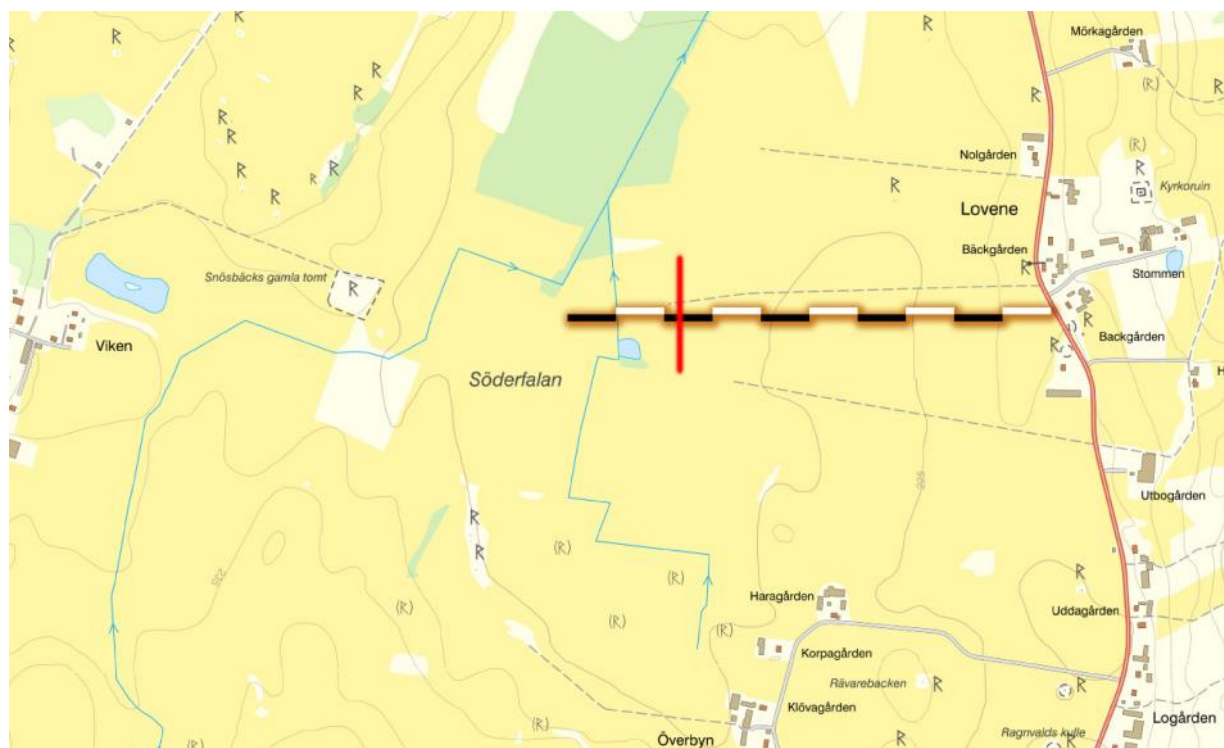

Lovene by år 1645, där Lars Mårtensson bodde på 1630-talet och då troligen i Svenningsgården eller Samsingsgården. Omständigheterna talar mest för det sistnämnda.

Boende i Lovene 1630-1647, enligt skattelängder och domboken

1630	1635-1638	1642-1647
Stommen		
→	Per Ravelsson	← ingen hustru (1642, 1647) h.Elin Jonsdotter (1645)
	(styv-)sonen Erik Töresson	← son Jon Persson
	hustru NN Halvardsdotter	ryttare Erik Olofsson (1645-1647) h.Anna Nilsson (1645)
Norrgården		
?	Nils knekt	
Svennings gård		
→	<i>utan namn</i>	
Skattegården		
→	Arvid Andersson, ryttare	← h.Ingrid Andersdotter (1642-1647) änka dottern (utan namn 1647, dtr Anna 1653)
	h.Ragnhild	
Jöns gård		
→	Jöns Andersson	
Samsingsgården		
→	<i>utan namn</i>	←
Utbogården		
→	Olof Andersson h. Marit Persdotter	← h.Kerstin Jonsdotter (1642) Kerstin Olofsdotter (1645-1647) son Anders Olofsson (1642) Måns Persson (1642) h.Elin Persson (1642)
??? okänd gård i Lovene		
	<u>Lars Mårtensson</u>	←
	h.Ingrid	←
	Ingrid , Arvids änkehustru och Lars gårdbo, hennes son Märten (9 år, född 1629)	
	Ebba (1638)	
	Lars Kristvedsson (1638)	
	Arvid, knekt	
	Sigrid	Örjan (1642, 1647)
		Jöns (1642, 1646) h. Ebba Svensdotter (1646)
		Arvid Gunnarsson (1642) h.Ingrid Håkansson (1642)
		Marit Persdotter (1642)

Platsen där Lars Halvardssons lik påträffades den 21 jan 1638

Lovene by i öster samt Viken och Snösbäck i väster. Där emellan någonstans påträffades liket efter Lars Halvardsson den 21 jan 1638 efter drygt tre veckors sökande. Enligt uppgift i domboken påträffades han 787 meter från gården i Lovene by där Lars Mårtensson bodde, i riktning mot Snösbäck som på den tiden låg strax öster om Viken. Det röda strecket anger det avståndet.

Vådaled i Vartofta by år 1639

Den vådabrand som drabbade Vartofta byn år 1639 berörde 7 hushåll, varav en gård omfattade två hushåll. Förutom de de fem gårdarna som är inringade på kartan nedan, eldhärjades även Ingelsgården som sannolikt är en av de två gårdarna mellan de två grupperna.

Vartofta by år 1645. De hushåll som brändes ner av vådaeld år 1639.